

KANTON SARAJEVO

Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM

G I M N A Z I J A

Izorno područje – Opća gimnazija

Sarajevo, juni 2018. godine

IMPRESUM

Izdavač: Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo

Uredništvo: Dr.Sci. Zlata Bosnić
Merima Kurtović Čengić, prof.
Adila Salihbašić, prof.
Mr. Arnela Trešnjó

Dizajn i tehnička Merima Kurtović Čengić, prof.
priprema - DTP:

Svi priloženi nastavni programi zadržavaju autorsko pravo komisija i iste su odgovorne za njihov sadržaj.

SADRŽAJ

UVOD.....	4
NASTAVNI PLAN ZA GIMNAZIJU – OPĆI SMJER.....	7
Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost.....	8
Prvi strani jezik	35
<i>Engleski jezik</i>	36
Drugi strani jezik	69
<i>Engleski jezik</i>	70
<i>Njemački jezik</i>	99
<i>Francuski jezik</i>	123
<i>Italijanski jezik</i>	156
<i>Arapski jezik</i>	172
<i>Turski jezik</i>	198
Latinski jezik	232
Historija/Povijest	248
Geografija/Zemljopis	268
Sociologija	284
Psihologija	293
Filozofija s logikom.....	303
Građansko obrazovanje/ Demokratija i ljudska prava.....	317
Matematika	328
Fizika	353
Hemija/Kemija	377
Biologija	415
Informatika	444
Muzička/Glazbena kultura.....	469
Likovna kultura	481
Sport/Šport.....	489
Kultura religija.....	512
Nastavni planovi i programi za vjeronauke preuzeti od vjerskih institucija	524
<i>Islamska vjeronauka</i>	525
<i>Katolički vjeronauk</i>	558

UVOD

(Za dvadeset godina, bićete više razočarani stvarima koje niste učinili nego stvarima koje jeste. Zato isplovite iz sigurne luke. Istražite. Sanjajte. Otkrijte. – Mark Tven)

Obrazovanje se giba i pulsira kao i život. Naravno, i obratno. Otuda, svi procesi i događanja u obrazovanju, istovremeno su i živototvorni.

Težnje i pokušaji za uvijek aktualnom školskom reformom jesu konstanta, ili hronična pojava u svijetu koju izazivaju neprekidne turbulencije u društvu. I u novije vrijeme svjedoci smo javljanja stalnih reformi našeg školskog sistema. Zbog svega toga upravo su razvoj znanosti i tehnologije, kao i ekonomski razvoj, uvjetovali promjene i u nastavnim planovima i programima, posebno u broju i sadržaju nastavnih predmeta, njihovom načinu realizacije, broju nastavnih časova za pojedine nastavne oblasti i značaju koji pojedini nastavni predmeti imaju za opće obrazovanje učenika i primjenu stečenog znanja. .

Kompletan proces društvenih promjena pomjerio je granice znanja, te je neosporno kako promjene u društvu imaju uticaj na reformu odgojno-obrazovnog sistema baziranog na kompetencijskom sistemu i ishodima učenja. Bosna i Hercegovina prepoznala je potrebe za izmjenama odgojno-obrazovnog sistema vodeći se novim zahtjevima vremena. Posljednih godina u razvoju školstva u Bosni i Hercegovini, na svim nivoima odgojno-obrazovne djelatnosti, izvršene su značajne izmjene planova i programa uvođenjem novih nastavnih predmeta i samim tim i obogaćivanjem sadržaja koji su već postojali. (Bosnić, 2015)¹

CILJ

Plan i program za izorno područje Opća gimnazija ima općeobrazovni karakter.

On je osnova kod optimalnog razvoja učenika jer, uvažavajući njegove individualne razlike, ima za cilj omogućavanje ispoljavanja njegovih vlastitih sposobnosti i sklonosti. Na takav način izorno područje-Opća gimnazija usmjerava učenika ka nastavku obrazovanja na višem nivou bilo kojeg usmjerenja.

¹ Bosnić, Z (2015), Utjecaj radne škole na odgojno-obrazovnu praksu u Bosni i Hercegovini u prvoj polovici 20.stoljeća“, doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu

ZADACI

Zadaća savremene gimnazijske nastave je uvesti učenika u cjelovitost svijeta (Morin, 2002)² vodeći ga spoznavanju same spoznaje.

Ključna je usmjerenost na učenička postignuća, odnosno kompetencije koje trebaju steći nakon određene obrazovne dionice. Zahtjevi koji se sve češće stavljaju pred savremene učesnike u nastavnom procesu odnose se na:

- dobro razvijene vještine komuniciranja (čitavanje, pisanje, usmeno izražavanje, slušanje),
- sposobnost za samostalno učenje, društvenost (etičnost, pozitivni stavovi, odgovornost),
- sposobnost rada u timu, sposobnost prilagodbe novim okolnostima,
- sposobnost promišljanja (rješavanje problema; kritičke, logičke, numeričke vještine),
- sposobnost pretraživanja i vrednovanja informacija (znanje o tome gdje pronaći i kako obraditi informacije) (Bates, 2004)³.

Komunikacija na maternjem jeziku odnosi se na sposobnost izražavanja pojmova, misli, osjećaja, činjenica i mišljenja u govornom i pisanom obliku, te odgovarajuće i kreativne jezične interakcije. Vještine komuniciranja uključuju želju za kritičkim i konstruktivnim dijalogom i zainteresiranost za interakciju s drugima što podrazumijeva svijest o djelovanju jezika na druge i potrebu razumijevanja i korištenja jezika na pozitivan i socijalno odgovoran način.

Komunikacija na stranom jeziku razvija slične sposobnosti kao komunikacija na maternjem jeziku. U cjeloživotnom učenju pojedinac treba naučiti jezike i neformalnim učenjem. Pozitivan stav sadrži uvažavanje kulturne raznolikosti, te zainteresiranost i radoznalost za jezike i interkulturalnu komunikaciju.

Matematička kompetencija tumači se kao sposobnost razvijanja i primjene matematičkog mišljenja u cilju rješavanja niza problema u svakodnevnim situacijama.

Definicija kompetencija u prirodnim znanostima uključuje sposobnost i volju korištenja znanja i metodologija za objašnjavanje svijeta prirode kako bi se postavljala pitanja i dolazilo do zaključaka zasnovanih na dokazima.

Kompetencije u prirodnim znanostima i tehnologiji obuhvaćaju razumijevanje promjena izazvanih ljudskom djelatnošću i odgovornost svakog pojedinca. Za ove je kompetencije vezan stav kritičkog procjenjivanja i radoznalosti, zainteresiranost za etička pitanja i poštivanje sigurnosti i održivosti.

Za **digitalnu kompetenciju** vezano je sigurno i kritičko korištenje tehnologije informacijskog društva (TID) za rad, slobodno vrijeme i komunikaciju, a nju podupiru osnovne vještine IKT. Osnovne vještine IKT su: korištenje računarske pismenosti za traženje, procjenjivanje,

² Morin, E.(2002) , Odgoj za budućnost, Zagreb, Educa

³ Bates, T(2004), Upravljanje tehnološkim promjenama: Strategija za voditelje visokoškolskih učilišta, Zagreb

pohranjivanje, proizvodnju, prezentiranje i razmjenu informacija i za učestvovanje i komuniciranje u saradničkim mrežama preko interneta. S TID se valja koristiti kao podrškom kritičkom mišljenju, kreativnosti i inovaciji. Važan je kritičan i misaoni stav prema raspoloživim informacijama te odgovorno korištenje interaktivnih medija.

Kompetencija učenja ili učenje kako učiti predstavlja sposobnost započinjanja i nastavljanja učenja, organiziranja vlastitog učenja, uključujući učinkovito upravljanje vremenom i informacijama, kako individualno tako i grupno. Također zahtijeva savladavanje vještina čitanja i pisanja, računanja i IKT vještine koje su potrebne za daljnje učenje. Pojedinaac mora znati uspješno upravljati svojim učenjem te, posebno, imati sposobnost ustrajanja u učenju, koncentriranja u duljim vremenskim razdobljima i kritičkog razmišljanja o svrsi i ciljevima učenja. Uz autonomno učenje, važan je rad u timu i podjela naučenog s drugima. Pozitivan stav uključuje motivaciju i povjerenje u nastavljanje učenja i njegovu uspješnost kroz cijeli život. (Tot, 2010)⁴

⁴ Tot, D., (2010), Učeničke kompetencije i suvremena nastava, Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

NASTAVNI PLAN ZA GIMNAZIJU – OPĆI SMJER

Redni broj	Naziv predmeta	Razred i broj nastavnih sati sedmično				Ukupno
		I	II	III	IV	
1.	Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost	4	4	4	4	16
2.	Prvi strani jezik	3	3	3	3	12
3.	Drugi strani jezik	3	3	2	2	10
4.	Latinski jezik	-	-	1	2	3
5.	Historija/Povijest	2	2	2	2	8
6.	Geografija/Zemljopis	2	2	2	2	8
7.	Sociologija	-	-	-	2	2
8.	Psihologija	-	-	2	-	2
9.	Filozofija s logikom	-	-	1	2	3
10.	Gradansko obrazovanje/ Demokratija i ljudska prava	-	-	2	-	2
11.	Matematika	4	4	4	4	16
12.	Fizika	2	2	2	2	8
13.	Hemija/Kemija	2	2	2	2	8
14.	Biologija	2	2	2	2	8
15.	Informatika	2	2	1	1	6
16.	Muzička/Glazbena kultura	1	1	-	-	2
17.	Likovna kultura	1	1	-	-	2
18.	Sport/Šport	3	3	3	3	12
19.	Vjeronauka/Vjeronauk ili Kultura religija	1	1	1	1	4
Ukupno (časova sedmično)		32	32	34	34	

Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

BOSANSKI, HRVATSKI, SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST.

Komisija: ***1. Adila Salibašić, prof.***
 2. Merisa Drakovac, prof.

UVOD

Nastavni predmet obuhvata sljedeća nastavna područja:

1. Književnost (približno 60 procenata ukupnog nastavnog sadržaja)
2. Jezik (približno 25 procenata ukupnog nastavnog sadržaja)
3. Jezičko izražavanje i stvaranje i Medijsku kulturu (približno 15 procenata ukupnog nastavnog sadržaja).

Nastavna područja su samostalne cjeline koje se čvrsto povezuju u predmetnu cjelinu prema načelima unutrašnje korelacije. Nazivom nastavnih područja ističu se sadržaj, ciljevi i zadaci učenja te djelatnosti kojima se ti zadaci i ciljevi postižu.

- Nastavno područje Književnost:

Program nastave književnosti za gimnaziju nastavlja se na osnovnoškolske programske sadržaje. Na osnovu dostignutih spoznaja, znanja i sposobnosti u osnovnoj školi, uspostavljaju se razvijeniji teorijski pristupi književnim pojavama, koji su se potvrdili u nauci o književnosti, te povijesno proučavanje svjetske, regionalne i bosanskohercegovačke književnosti. Najvažnije spoznaje o književnom djelu, njegovom stvaranju, recepciji, interpretaciji i proučavanju učenici stječu na reprezentativnim, antologijskim književnim djelima. Uspostavlja se komunikacijski model: pisac-djelo-primalac / čitalac. Spoznaje o književnim djelima omogućit će književnoteorijske i književnopovijesne zaključke.

- Nastavno područje Jezik:

Program nastave iz Jezika za gimnazije polazi od dostignutog programskog nivoa iz jezika u osnovnoj školi i uspostavlja viši teorijsko-praktični nivo učenja. Povećavaju se obaveze teorijskog i praktičnog učenja i bavljenja jezikom.

- Nastavno područje Jezičko izražavanje i Medijska kultura:

Program jezičkog izražavanja povezuje funkcionalne elemente programa književnosti i jezika te drugih nastavnih programa. Predviđaju se različiti oblici usmenog i pisanog izražavanja.

U nastavu jezičkog izražavanja uključuju se književnoumjetnički i neumjetnički tekstovi na kojima se uočavaju pravila njihovog stvaranja, tumačenja i razumijevanja.

Medijska kultura je u savremenom životu i obrazovanju veoma važan segment i kao takva je zastupljena zajedno sa Jezičkim izražavanjem. Područje Medijske kulture podrazumijeva recepciju sadržaja filma, pozorišne predstave, sadržaja štampe, kao i ovladavanje terminologijom važnom za snalaženje u svijetu filma, radija, televizije, štampe i interneta.

Program komunikacije povezuje funkcionalne elemente programa književnosti i jezika te drugih nastavnih programa. Predviđaju se različiti oblici usmenog izražavanja – razvijanje prezentacijskih vještina kroz kritičke obrade književnog i neknjiževnog teksta i sl. Učenici će

kroz ovo područje unaprijediti i svoje znanje iz oblasti funkcionalnih stilova, osposobit će se za kvalitetno pisanje manjeg naučnog rada, molbi, žalbi, biografija i različitih vrsta izjava i sl.

Nastava maternjeg jezika i književnosti uspostavlja suodnos između književnosti i nastave izražavanja, baveći se jezikom i njegovom najvažnijom funkcijom – komunikacijskom funkcijom.

CILJEVI I ZADACI NASTAVE MATERNJEG JEZIKA I KNJIŽEVNOSTI

Zadatak nastave iz predmeta Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost u izbornom području – Opća gimnaziji je:

- tumačenje jezičkih pojava u naslijeđenim i novonastalim djelima;
- odgoj u duhu jezičke tolerancije;
- usvajanje lingvističkih znanja;
- razvoj sposobnosti praktične primjene teorijskih znanja o jezičkim pojavama;
- upoznavanje historije jezika i poimanje složene jezičke historije bosanske, hrvatske i srpske kulture;
- upoznavanje sistema bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika na svim jezičkim nivoima i usvajanje gramatičkog sistema;
- razumijevanje narječja bosanskog, hrvatskog i srpskog književnog jezika;
- usmeno i pisano služenje jezikom u svakodnevnom ophođenju u savremenoj civilizaciji i društvu;
- usvajanje pravopisnih i ortoepskih pravila i konvencija u skladu sa savremenom normom;
- upoznavanje sa pravilima standardnog jezika;
- unapređivanje jezičke i funkcionalne pismenosti;
- shvatiti potrebu stalnog učenja jezika;
- razvijanje ljubavi prema maternjem jeziku i književnosti;
- produbljivanje književnih znanja i čitalačkih vještina;
- obrazovanje i odgoj učenika kao slobodne, kreativne i kulturne ličnosti, kritičkog uma i oplemenjenog jezika i ukusa;
- stjecanje jezičkog znanja, jezičke kulture i sposobnosti za upotrebu bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti u svim tekstualnim vrstama i funkcionalnim stilovima;
- stjecanje književnog znanja, književne kulture i sposobnosti, kako bi učenici mogli samostalno čitati književna djela, razumijevati ih, tumačiti i procjenjivati;
- stjecanje jezičke, književne i medijske kulture, kojom se pojedinac potvrđuje kao društveno biće, sposobno za život sa drugima.

Ciljevi nastave predmeta Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost postižu se ostvarivanjem sljedećih zadataka:

- upoznavanjem sistema bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika i književnosti na fonetskom, morfološkom, sintaksičkom, semantičkom nivou;
- ovladavanjem pravopisnom normom;
- upoznavanjem povijesti bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti;
- upoznavanjem antologijskih djela svjetske, regionalne i bosanskohercegovačke književnosti iz svih književnih razdoblja;
- razvijanjem čitalačke kulture kao osnove znanja i samoobrazovanja.

OBLASTI, KOMPONENTE I ISHODI UČENJA

Oblasti, komponente i ishode učenja za bosanski, hrvatski, srpski jezik u BiH izradila je Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje u Bosni i Hercegovini 2013. godine (APOS0). Stoga su oblasti, komponente i ishodi učenja preuzeti u neizmijenjenom obliku sa stranice Agencije, onako kako su oni široj javnosti dostupni. Navedeni ishodi učenja podrazumijevaju šta učenik treba znati, razumjeti i biti u stanju obavljati na kraju gimnazijskog obrazovanja. S obzirom da do perioda donošenja NPP-a za izbornu područje Opća gimnazija nisu razrađeni ishodi i indikatori za niže razrede (I, II i III razred gimnazije), u ovom NPP-u su integrisani samo oni koji se odnose na IV razred gimnazije, tj. kraj srednjoškolskog obrazovanja u gimnazijama. Indikatori za IV razred gimnazije se mogu preuzeti iz publikacije Zajednička jezgra za jezičko-komunikacijsko područje na web stranici APOS0-a:

<https://aposo.gov.ba/bs/publikacije/zajednicka-jezgra-npp/jezicno-komunikacijsko-podrucje/>.

ČITANJE:

KNJIŽEVNOST (kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja)

Ishodi učenja za čitanje (književnost)

Ključne ideje i detalji

1. Pažljivo čita ili sluša tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; citira konkretne tekstove pri pisanju ili govoru u svrhu potkrepljenja zaključaka donesenih na temelju teksta.
2. Prepoznaje i objašnjava ključne ideje teksta i njihove razrade; rezimira ključne ideje na temelju detalja koji je potkrepljuju.
3. Analizira likove, događaje i ideje te njihove međudnose u tekstu.

Vještina i struktura

4. Tumači različita značenja riječi i izraza, tehničkih, osnovnih i prenesenih značenja iz teksta i utvrđuje kako izbor riječi utječe na značenje teksta.
5. Analizira strukturu tekstova uključujući i kako se određene rečenice, pasusi i veći dijelovi teksta (npr. odlomak, poglavlje, scena ili strofa) odnose jedni prema drugima i prema cjelini.
6. Utvrđuje kako tačka gledišta ili namjera utječu na oblikovanje sadržaja i način pisanja teksta.

Usvajanje i korištenje rječnika

7. Utvrđuje ili razjašnjava značenje nepoznatih i višeznačnih riječi i izraza.
8. Razumije preneseno značenje riječi, veza između riječi i nijanse u značenjima riječi.
9. Usvaja i ispravno koristi nove riječi i izraze; bogati rječnik.

Integracija znanja i ideja

10. Integriira i procjenjuje sadržaj predstavljen u različitim medijima i formatima između ostalog vizuelno, kvalitativno, kao i riječima.
11. Prikazuje i ocjenjuje konkretne tvrdnje u tekstu služeći se valjanim obrazloženjima i

relevantnim dokazima.

12. Analizira dva ili više tekstova koji obrađuju sličnu temu ili predmet zanimanja u cilju akumulacije znanja i uspoređuje različite pristupe autora.

Obim i nivo složenosti teksta

13. Nepristrasno i stručno čita i razumije složene književne tekstove.

ČITANJE:

INFORMATIVNI TEKSTOVI (kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja)

Ishodi učenja za čitanje informativnih tekstova

Ključne ideje i detalji

14. Čita tekst u cilju utvrđivanja navoda teksta, donošenja logičkih zaključaka i citira konkretne tekstualne dokaze potkrepljujući zaključke donesene na temelju teksta.
15. Određuje ključne ideje i teme teksta te analizira njihovu razradu rezimiranjem ključnih detalja i ideja koji to potkrepljuju.
16. Analizira kako i zašto se pojedinci, događaji i ideje razvijaju i ulaze u interakciju kroz tekst.

Vještina i struktura

17. Interpretira i pojašnjava način upotrebe riječi i ustaljenih izraza u tekstu i određuje tehnička, osnovna i prenesena značenja, te analizira različita značenja pri izboru riječi.
18. Analizira strukturu tekstova i međuodnos rečenica, pasusa i većih dijelova teksta (npr. pasus, poglavlje).
19. Procjenjuje način oblikovanja sadržaja i stila teksta s vlastite tačke gledišta.

Usvaja i koristi rječnik

20. Utvrđuje i razjašnjava značenje nepoznatih, manje poznatih i višeznačnih riječi i izraza služeći se kontekstualnim indicijama, analizom sadržajnih dijelova riječi i upotrebom općeg i specijaliziranog referentnog materijala po potrebi.
21. Iskazuje razumijevanje prenesenog jezika, veza između riječi i nijansi u značenjima riječi.
22. Usvaja i ispravno koristi niz riječi i fraza određene oblasti dovoljnih za čitanje, pisanje i slušanje za nastavak obrazovanja i životne uloge; pokazuje neovisnost u stjecanju rječnika kad pronade nepoznatu riječ koja je važna pri razumijevanju ili izražavanju.

Integracija znanja i ideja

23. Integrira i ocjenjuje sadržaje predstavljene u različitim medijima i formatima, između ostalog vizuelno, kvantitativno i riječima.
24. Prikazuje i ocjenjuje argument i konkretne tvrdnje u tekstu služeći se valjanim obrazloženjima i relevantnim dokazima.
25. Analizira kako dva ili više tekstova obrađuju slične teme ili predmete zanimanja u cilju akumulacije znanja ili usporedbe pristupa autora.

Obim i nivo složenosti teksta

26. Čita i razumije složene informativne tekstove.

PISANJE (kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja)

Ishodi učenja za pisanje

Vrste i namjene teksta

1. Analizira važne teme i tekstove, piše argumente u korist navedenih tvrdnji služeći se valjanim obrazloženjima i relevantnim argumentima.
2. Piše informativne tekstove uz pojašnjenja kako bi se razmotrile i prenijele složene informacije i ideje jasno i precizno djelotvornim odabirom, organizacijom i analizom sadržaja.
3. Piše pripovjedne tekstove kako bi razvio stvarna ili zamišljena iskustva ili događaje koristeći učinkovitu tehniku, dobar odabir detalja i dobro strukturiran slijed događaja.

Pisanje i distribucija pisanih radova

4. Piše jasne i smislene radove u kojima su sadržaj, organizacija i stil primjereni zadatku, svrsi i publici.
5. Usavršava svoj pisani rad planiranjem, revizijom, redigiranjem, ponovnim pisanjem ili pokušajem novog pristupa.
6. Koristi savremenu tehnologiju kako bi napisao i objavio radove te ostvario interakciju i saradnju s drugima.

Gramatika i pravopis

7. Ovladava pravilima gramatike i njihovom primjenom pri pisanju.
8. Ovladava pravopisnim pravilima i znakovima interpunkcije.

Istraživanje u cilju izgradnje i prezentacije znanja

9. Provodi kratke, ali i važne istraživačke projekte utemeljene na fokusiranim pitanjima pokazujući razumijevanje predmeta istraživanja.
10. Prikuplja relevantne informacije iz više štampanih i digitalnih izvora, procjenjuje kredibilitet i preciznost svakog izvora i integrira informacije istovremeno izbjegavajući plagiranje.
11. Pronalazi dokaze u književnim ili informativnim tekstovima u svrhu podrške analize, razmišljanja i istraživanja.

Poznavanje jezika

12. Razumije kako jezik funkcionira u različitim kontekstima i zna napraviti odgovarajući izbor forme, rječnika i stila pri pisanju.

Obim pisanja

13. Piše jednostavne i kraće ili složene i veće pisane radove za koje je potrebno vrijeme za istraživanje, razmišljanje i reviziju u različite svrhe.

USMENO IZRAŽAVANJE I SLUŠANJE (kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja)

Ishodi učenja za usmeno izražavanje i slušanje

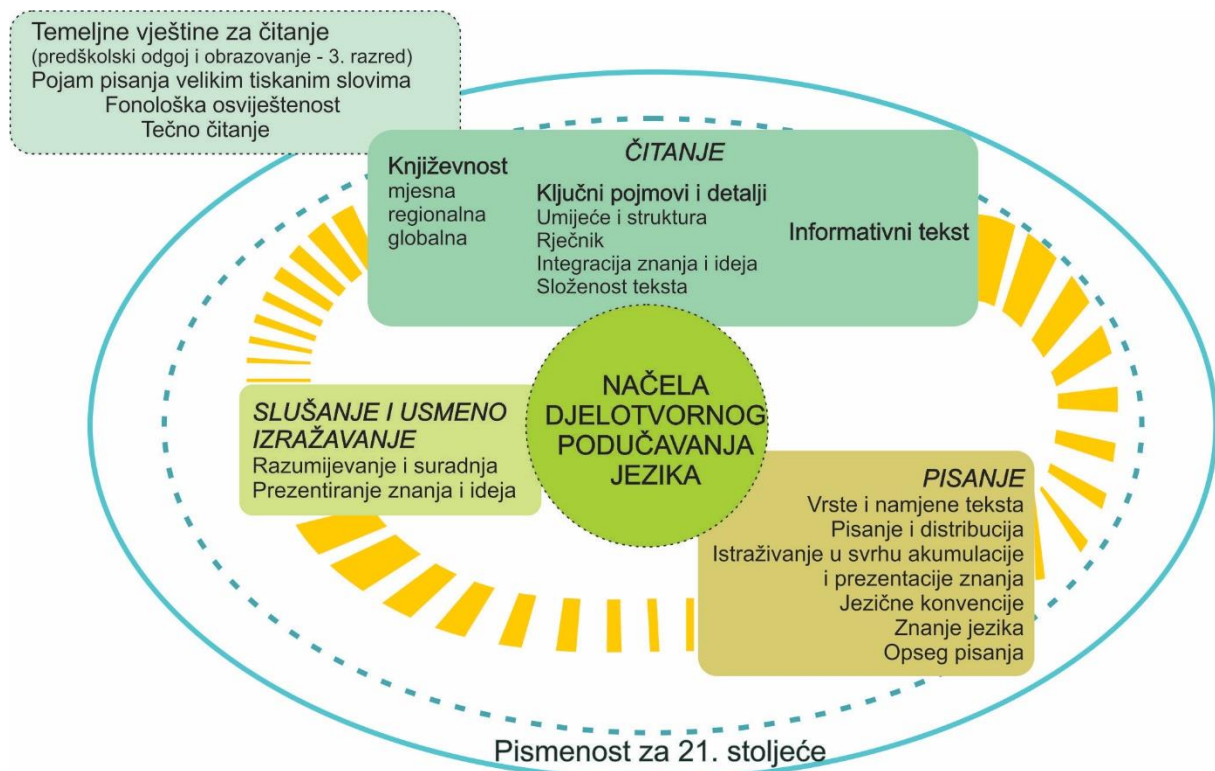
Razumijevanje i saradnja

1. Priprema se i sudjeluje djelotvorno u nizu razgovora i saradnji s različitim sagovornicima, nadgradnji na idejama drugih i izražavanju vlastitih ideja jasno i uvjerljivo.
2. Integrira i ocjenjuje informacije prezentirane u različitim medijima i formatima, uključujući vizuelno, kvantitativno i usmeno.
3. Procjenjuje govornikovo gledište, argumentaciju i upotrebu dokaza i retorike.

Prezentacija znanja i ideja

4. Prezentira informacije, nalaze i dokaze kako bi slušatelji bili u mogućnosti slijediti tok obrazlaganja, a organizacija, razvoj i stil primjereni su zadatku, svrsi i publici.
5. Koristi digitalne medije i vizuelno izlaganje podataka kako bi strateški prikazao informacije i ojačao razumijevanje prezentacija.
6. Prilagođava govor različitim kontekstima i komunikacijskim zadacima.

Shematski prikaz oblasti i komponenti za bosanski jezik, hrvatski jezik i srpski jezik u BiH⁵

⁵ "Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje." 17.3.2015. dokument. 9.6.2018. <
<https://aposo.gov.ba/bs/zjnpp-za-materinski-jezik/>>.

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA PREDMET BOSANSKI, HRVATSKI, SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

RAZRED: I

Sedmično/tjedno: 4 časa

Godišnje: 140 časova

OBLAST: KNJIŽEVNOST (85 časova godišnje)

Književnost (spisak preporučenih perioda, pisaca i djela za rad u nastavi)

HISTORIJA KNJIŽEVNOSTI

- Svete knjige: Tora, Biblija (Stari i Novi zavjet), Kur`an – odlomci
- Stare istočnjačke književnosti: „1001 noć“ („Sindbadova putovanja“), Firdusi: „Šahnama“, „Ep o Gilgamešu“
- Antička (helenska i rimska) književnost
- Homer: „Ilijada“, „Odiseja“; Sofoklo: „Antigona“; Sapfo, Alkej, Anakreont, Aristofan, Horacije, Katul, Tibul, Kornelije...
- Plaut: „Aulularia“, Vergilije ili Ovidije (izbor)
- Klasična arapska i perzijska književnost: Omer Hajjam: „Rubajje“, Hafiz (izbor), Rumi: „Mesneviya“

USMENA KNJIŽEVNOST

- Lirska, epska i epsko-lirska pjesma, bajka, predaja / legenda, basna, folklorni tekstovi, jednostavni oblici; veza usmenog književnog teksta s mitom; značaj prikupljanja i bilježenja usmene književnosti
- Sevdalinka, lirsko-epske pjesme (balade i romanse); ep: Avdo Međedović: „Ženidba Samailagić Mehe“ (odlomak)

POČECI SLAVENSKE PISMENOSTI

- Ćirilo i Metodije: njihovo djelovanje među Slavenima; glagoljica i ćirilica: „Traktat Crnorisca Hrabra“

SREDNJOVJEKOVNA KNJIŽEVNOST

- Mak Dizdar: „Stari bosanski tekstovi“
- Srednjovjekovna književnost Bosne i Huma; pojam srednjovjekovne književnosti, civilizacijski okviri i prvi spomenici
- Ljetopis popa Dukljanina, Hrvojev misal, Bašćanska ploča, Humačka ploča, Povelja Kulina bana, bosančica

Književnoteorijski pojmovi

- Rodovi i vrste, nauka o književnosti, povijest književnosti, teorija književnosti, kritika, odnos između književnosti i jezika (estetska funkcija jezika, stilske figure, podjela stilskih

figura), književnosti i društva, književnosti i drugih umjetnosti, epoha i razdoblja, stilova i smjerova, klasične i moderne književnost, usmene i pisane književnost, analize i interpretacije

EPIKA

- Pojam, razvoj, vrste i oblici, ep i manje epske forme
- Ep, epopeja i epska pjesma; roman (klasični i moderni), pripovijetka, novela, memoari, biografije, autobiografije, roman – moderni i historijski, novela, bajka, basna, mit i legenda

LIRIKA

- Pojam, razvoj, vrste i oblici, usmena i pisana književnost, tematska podjela: rodoljubiva, socijalna, religiozna, misaona, ljubavna, pejzažna, rubajija, ilahija, kasida, gazel, himna, oda, ditiramb, sonet, epigram, epitaf, stil i stilska sredstva, stih, strofa, ritam, rima, metrika
- Epsko-lirske pjesme; balade, romanse i bugaršice

DRAMA

- Pojam, razvoj, vrste i oblici, primjeri: tragedija i komedija

DISKURZIVNI KNJIŽEVNI OBLICI

- Pojam, razvoj, vrste i oblici: putopis, studija, esej, članak; feljton, polemika, kritika; primjeri: putopis i esej: Alija Isaković: „Jednom“; Skender Kulenović: „Iz smaragda Une“
- Biografije i hagiografije

Odgojno-obrazovni zadaci

- Prepoznavanje i razumijevanje odlika važnih tekstova u korpusu svjetske, regionalne i bosanskohercegovačke književnosti
- Razvijanje sposobnosti analiziranja i interpretiranja epskog, lirskog i dramskog teksta, s obzirom na odlike svakog od spomenutih književnih rodova
- Razvijanje kritičkog odnosa prema temama, idejama i značaju pojedinih književnih tekstova
- Razvijanje logičkog zaključivanja i zaključivanja na osnovu argumenata
- Razumijevanje i usvajanje znanja o stilskim figurama i njihovom značaju za književnumjetnički tekst
- Razumijevanje odlika epskog roda (fabuliranje, pripovijedanje događaja, nizanje epizoda; usvajanje znanja o epskim vrstama u stihu i u prozi, upoznavanje osobina epskog junaka, epske etike; razumijevanje pojmova: fabula, pripovjedač, motiv, lik, prostor, vrijeme, ideja, radnja
- Razumijevanje bitnih obilježja lirskog književnog roda (usmjerenost na izraz, ritam, konciznost, subjektivnost) i razumijevanje pojmova: lirski subjekt, lirski lik, strofa, stih, rima, stilske figure; vrste lirskih pjesama
- Razumijevanje odlika dramskog roda; razumijevanje odlika tragedije i komedije, lakrdije, *comédie dell' arte* te razumijevanje pojmova dramski sukob, protagonist, antagonist, dramski lik, tragični junak, tragična krivica, katarza, didaskalije, dijalog, monolog
- Razumijevanje tekstova iz svetih knjiga, alegorično-parabolično značenje tekstova iz svetih knjiga

- Upoznavanje sa sadržajem, motivima i idejama najpoznatijih starogrčkih mitova i reprezentativnih tekstova antičke književnosti (helenske i rimske)
- Upoznavanje sa staroistočnjačkim književnostima; upoznavanje s klasičnom arapskom i perzijskom književnošću, te asirsko-babilonskom književnom tradicijom
- Upoznavanje sa svjetonazorom srednjeg vijeka a s tim u vezi s odlikama srednjovjekovne književnosti, njenim temama i idejama
- Razumijevanje značaja Ćirilove i Metodijeve misije opismenjavanja Južnih Slavena; razumijevanje motiva i natpisa na stećcima; upoznavanje sa sadržajem tekstova koji se smatraju prvim pisanim spomenicima slavenske pismenosti
- Upoznavanje s usmenom književnošću Bošnjaka, Srba i Hrvata

OBLAST: JEZIK (30 časova godišnje)

Jezik

- Jezik i komunikacija; jezik kao sistem znakova; jezički znak; jezička djelatnost; jezici u svijetu; osnovna klasifikacija jezika
- Fonem, alofon i fon (glas); fonetika i fonologija; razlikovna svojstva fonema; distribucija fonema
- Standardni jezik; standardnojezičko i dijalektalno u fonologiji
- Samoglasnici i suglasnici; jednačenje po zvučnosti, mjestu i načinu tvorbe
- Pismo; grafem (slovo) i fonem; govorni i pisani jezik; gramatika i stilistika
- Pravopis; foneme č, ć, dž i đ sa pravopisnog stajališta
- Alternacije fonema i fonemskih skupina: jednačenje suglasnika po zvučnosti i po mjestu tvorbe; gubljenje suglasnika; palatalizacija, sibilizacija, jotovanje, nepostojano a, prelazak l u o
- Alternacije je/ije/i/e u govoru i u pismu
- Prozodijski sistem standardnog jezika; naglašene i nenaglašene riječi (enklitike i proklitike); postakcenatska dužina
- Interpunkcijski znakovi (upitnik, uzvičnik, tačka)
- Savremeni povijesni aspekt jezika – sinhronija i dijahronija
- Latinica i ćirilica kao grafijski sistemi standardnog bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika
- Historija bosanskog jezika; prvi pisani spomenici; jezik natpisa na stećcima
- Tipovi vezanog teksta

Odgojno-obrazovni zadaci

- Razumijevanje jezika kao sistem znakova koji prije svega služi za sporazumijevanje
- Razumijevanje znaka u jeziku i polivalentnosti kao odlike jezika
- Tumačenje jezičkih pojava u naslijeđenim i novonastalim djelima
- Odgoj u duhu jezičke tolerancije
- Usvajanje lingvističkih znanja
- Razvoj sposobnosti praktične primjene teorijskih znanja o jezičkim pojavama
- Upoznavanje historije jezika i poimanje složene jezičke historije bosanske, hrvatske i srpske kulture
- Upoznavanje sistema bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika na svim jezičkim nivoima i usvajanje gramatičkog sistema
- Razumijevanje narječja bosanskog, hrvatskog i srpskog književnog jezika

- Usmeno i pismeno služenje jezikom u svakodnevnom ophođenju u savremenoj civilizaciji i društvu
- Usvajanje pravopisnih i ortoepskih pravila i konvencija u skladu sa savremenom normom
- Ovladavanje službenim pismima u BiH, latinicom i ćirilicom

OBLAST: JEZIČKO IZRAŽAVANJE I MEDIJSKA KULTURA (25 časova godišnje)

Jezičko izražavanje i Medijska kultura

- Čitanje: usmjereno i izražajno
- Pisano i govorno izražavanje – pisanje kao priopćavanje i kao umjetničko stvaranje; pisanje i pravopis
- Govorenje kao jezička djelatnost
- Uloga i važnost govora: intonacija, intenzitet, stanka, rečenički tempo, mimika i geste
- Prepričavanje i tekst; način oblikovanja teksta; vrste teksta: opis, analiza i interpretacija
- Opis kao vrsta teksta; umjetnički i naučni opis; usmeni i pisani opis; opis vanjskog i unutrašnjeg svijeta
- Tumačenje: usmeno i pisano; analitičko i sintetičko tumačenje
- Dijalog i monolog; dijalog u razgovoru i u umjetničkom djelu (drami, televizijskoj drami i filmu)
- Dnevnik: lični, stručni i dnevnik čitanja
→ Učenici tokom godine pišu četiri pismene zadaće sa ispravkama

Odgajno-obrazovni zadaci

- Osposobljavanje za živo, jasno, ubjedljivo govorenje i pisanje
- Pojačavanje mogućnosti samostalnog izražavanja rečenicama koje su jasne i gramatički pravilno strukturirane
- Osposobljavanje za izradu teksta bez formuliranja naslova cjelinama sadržaja, poštujući hronologiju u izražavanju i normu standardnog jezika
- Pojačavanje mogućnosti samostalnog izražavanja rečenicama opisujući pojmove iz vanjskog i unutrašnjeg svijeta, pri tome naučiti nešto opisati kao umjetnik i kao naučnik
- Razvijanje sposobnosti tumačenja, analitičkog i sintetičkog
- Osposobljavanje za vođenje dijaloga i monologa u iznošenju vlastitih stavova
- Osposobljavanje za pisanje dnevnika i pisanih zadaća

LEKTIRE:

1. *Ep o Gilgamešu*
2. *Hiljadu i jedna noć (izbor)*
3. Sofokle: *Antigona / Kralj Edip*
4. Plaut: *Aulularija*
5. Omer Hajjam: *Rubaije*
6. *Hasanaginica*
7. Izbori iz usmene književnosti naroda BiH

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

U prvom je razredu fokus na fonetsko-fonološkoj strukturi jezika. S tim u vezi profesori će posvetiti pažnju i sadržajima koji se tiču morfologije i sintakse, prije svega da bi učenici shvatili jezik kao sistem i društvenu pojavu ali i kako bi mogli lakše pratiti nastavu iz stranih jezika. To se odnosi najviše na analizu pisanih vježbi i zadaća, na pravilan padežni oblik riječi i na njihov red u rečenici. Zbog toga je predviđeno da se vrši detaljna analiza i ispravak pisanih vježbi, te je fond sati za ispravak dva / tri časa. U nastavi gramatike treba izbjegavati učenje pravila jer su ta znanja djeca usvojila u osnovnoj školi, već se treba fokusirati na upotrebu gramatičkih i pravopisnih pravila u svakodnevnom životu, tačnije kroz analizu književnih i neknjiževnih tekstova i svjesnu upotrebu u govoru i pisanju.

Svjesni kako je nastavni program obiman, predmetnom profesoru se ostavlja određena sloboda izbora sa spiska neelektivnih djela kojima će se posvetiti više pažnje pri obradi, u zavisnosti od teme koja se želi obraditi i ostvariti određeni ishod učenja. Važno je da učenici sudjeluju u odabiru pojedinih djela koja će se obrađivati na časovima i da se pri obradi sadržaja više pažnje posveti odlikama teksta i elementima koji ga čine književnim, njegovim značenjima, univerzalnim vrijednostima a da se izbjegne statistička analiza koja podrazumijeva da učenici pamte detalje irelevantne za funkcioniranje teksta.

Kultura izražavanja, odnosno jezička kultura razvija se komuniciranjem i čitanjem, ne samo uvježbavanjem izvjesnih pravila. Zato ponajviše zavisi od profesora i njegovog pristupa ovoj oblasti da li će ishodi biti postignuti. Jezička kultura se ogleda u praktičnoj primjeni, u tzv. jezičkoj djelatnosti pa umjesto insistiranja da se pravila uče napamet treba prilikom realizacije časova podrediti sadržaje učeničkim mogućnostima i što više potencirati na tome da učenici učestvuju u donošenju zaključaka koje će moći samostalno da obrazlože.

Vrlo je važno shvatiti da su obrazovni ciljevi većim dijelom izvedeni iz sadržaja koji su predviđeni u Nastavnom planu i programu za gimnazije, što ne znači da profesor, ukoliko uvidi da je to potrebno i korisno za postizanje ishoda, ne može proširiti te ciljeve.

Obavezan je odlazak u pozorište jednom u polugodištu, a preporučuju se posjete muzejima, umjetničkim galerijama i drugim kulturnim ustanovama.

RAZRED: II

Sedmično/tjedno: 4 časa

Godišnje: 140 časova

OBLAST: KNJIŽEVNOST (85 časova godišnje)

Književnost (spisak preporučenih perioda i pravaca, pisaca i djela za rad u nastavi)

- Evropska srednjovjekovna i kasnosrednjovjekovna književnost: Dante „Božanstvena komedija“ („Pakao“), Petrarca: „Kanonijer“ (izbor), Boccaccio: „Dekameron“ (izbor)
- Humanizam kao kulturni pokret; reakcija na srednjovjekovne koncepte
- Humanistička središta u Evropi i u južnoslavenskim zemljama; vrste i oblici humanističke književnosti; Marko Marulić, Juraj Šišgorić, Ilija Crijević
- Renesansa – vremenske i prostorne koordinate; renesansna središta u Evropi i u južnoslavenskim zemljama; hedonizam
- Francois Rabelais: „Gargantua i Pantagruel“, Michel de Montaigne: „Eseji“ (izbor), Niccolo Machiaveli: „Vladar“ (odlomak), Miguel de Cervantes: „Don Kihot“, William Shakespeare: „Hamlet“, „Kralj Lir“, „Otelo“
- Marin Držić: „Dundo Maroje“, Marko Marulić: „Judita“ (odlomak); hrvatska petrarkistička poezija (u pregledu): Džore Držić, Šiško Menčetić, Hanibal Lucić, Petar Hektorović
- Književnost Bošnjaka na orijentalnim jezicima – divanska poezija i mistična alegorijska poetika; Derviš-paša Bajezidagić, Muhamed Nerkesi, Fevzija Mostarac, Aaludin Sabit Užičanin, Hasan Kaimija, Mula Mustafa Bašeskija: „Sarajevski ljetopis“, Muhamed Nerkesi
- Epistolarna književnost (krajišnička pisma, rukopisna bosančica)
- Barok i manirizam - manirizam kao prelazni stepen između renesanse i baroka; barok kao stil i književni pravac; stilske odlike baroka, Pedro Calderon de la Barca: „Život je san“, barok u hrvatskoj književnosti; barokna pastorala – Ivan Gundulić: „Dubravka“ (odlomak)
- Franjevačka književnost: Matija Divković: „Besjede“
- Bosanska alhamijado književnost – alhamijado književnost, pismo i jezik (arebica)
- Utjecaj zapadne renesanse i perzijske obnove islamske kulture; Muhamed Hevaji Uskufi, Abdulvehab Ilhamija; Hasan Kaimija: Kasida, Umihana Čuvidina: „Čamdži Mujo i lijepa Uma“
- Srpska književna tradicija u BiH – rukopisi i prepisivačka djelatnost; ljetopisci i hronografi (Joanikije Pamučina, Prokopije Čokorilo i Staka Skenderova)
- Klasicizam, racionalizam i prosvjetiteljstvo – francuski enciklopedisti; Volter: „Kandid“; Moliere: „Tvrđica“ ili „Tartif“, Rasine, Lessing, Swift; Antun Matija Reljković, Dositej Obradović (odlomci), Mehemed-beg Kapetanović Ljubušak
- Predromantizam i sentimentalizam – glavne karakteristike
- Romantizam u evropskim književnostima – J. V. Goethe: „Jedi mladog Vertera“ / „Faust“, Bayron: „Childe Harold“, E. A. Po: „Gavran“, „Anabel Li“, Puškin: „Evgenije Onjegin“
- Romantizam u južnoslavenskim književnostima – glavne karakteristike; ilirski pokret u Hrvatskoj; Vukova reforma jezika; Mažuranić, Njegoš, Safvet-beg Bašagić

Književnoteorijski pojmovi

- Vrste i oblici humanističke književnosti: mitološki i biblijski ep, poslanice, ode, elegije, epigrama, traktati, oblici govorništva
- Drama – komedija i tragedija, esej, burleska, groteska, travestija, parodija, pastorage, poslanice, maškarate; petrarkizam
- divanska poezija i mistična alegorijska poetika (gazel, kasida, rubajije, tarih...)
- barokna pastorage
- alhamijado književnost (kasida, hićaja, arzuhal...)
- ljetopis, hronografi

Odgajno-obrazovni zadaci

- Uočavanje osnovnih pojmova u književnosti
- Formiranje i usvajanje pojmova iz teorije književnosti (biblijski ep, poslanice, ode, elegije, epigrama, traktati, oblici govorništva, komedija i tragedija, esej, burleska, groteska, travestija, parodija, pastorage, poslanice, maškarate, petrarkizam, ljetopisi i hronografi, kasida, rubajija, arzuhal, hićaja i dr.)
- Zapažanje i formulacija teme književnog djela (o čemu tekst govori)
- Razlikovanje govora pisca i govora lica
- Samostalnost u čitanju i u interpretaciji
- Razvijanje sposobnosti izražajnog recitovanja
- Epovi i njihove osnove karakteristike
- Uočavanje osobina književnosti humanizma i renesanse; baroka i manirizma; klasicizma; reformacije i protureformacije; prosvjetiteljstvo i racionalizam; sentimentalizam i romantizam
- Uočavanje osobina alhamijado i književnosti Bošnjaka na orijentalnim jezicima
- Razvijanje crta kreativnosti koje podrazumijeva lektira
- Uočavanje osnovnih karakteristike srpske književne tradicije u BiH

OBLAST: JEZIK (30 časova godišnje)

Jezik

- Morfologija – temeljni pojmovi; osnovne jedinice morfološke analize; morfem, vrste morfema; klasifikacija morfema prema značenju, položaju i funkciji; tvorba riječi; morf i alomorf; supletivni oblici
- Tvorba riječi – tvorbeni analiza: korijen i osnova, nastavci; tvorbeni načini: izvedenice, složenice, polysloženice; stilska obilježnost morfema
- Gramatičke kategorije i kategorija vrste riječi
- Vrste riječi i njihove semantičke, gramatičke i tvorbenne karakteristike
- Imenice – semantičke, gramatičke i tvorbenne osobine; rod, broj i padež; deklinacija imenica
- Zamjenice - semantičke, gramatičke i tvorbenne osobine; vrste zamjenica; deklinacija zamjenica
- Pridjevi – semantičke, gramatičke i tvorbenne osobine; opisni, prisvojni i gradivni pridjevi, komparacija i deklinacija pridjeva; pridjevski vid
- Brojevi – semantičke, gramatičke i tvorbenne osobine; glavni i redni brojevi; slaganje brojeva s riječima uz koje stoje; deklinacija brojeva
- Prilozi kao polupromjenjiva vrsta riječi

- Glagoli – semantičke, gramatičke i tvorbene osobine; glagolske osnove; prelaznost i vid; lični i nelični glagolski oblici; prosti i složeni glagolski oblici; glagolska vremena
- Nepromjenjive vrste riječi – prijedlozi, veznici, uzvici i riječce; osnovne gramatičke i leksičke karakteristike
- Leksikostilistika – inherentno ekspresivna leksika (dijalektizmi, arhaizmi, historizmi, pejorativi, žargonizmi, frazeologizmi)
- Bosanski, hrvatski, srpski jezik od početka 16. do 19. stoljeća; gramatika Bartola Kašića; Potur-Šahidija; jezik bosanskih franjevaca; jezik usmene književnosti

Odgojno-obrazovni zadaci

- Upoznati morfologiju, značenje morfema, klasifikaciju morfema prema sadržaju, položaju i namjeni
- Prepoznati i razlikovati gramatičke kategorije i kategorije vrsta riječi
- Utvrditi znanje o gramatičkim, semantičkim i tvorbenim karakteristikama riječi
- Prepoznavanje i razlikovanje zamjenica i pridjeva i njihova pravilna upotreba
- Razumjeti komparaciju pridjeva i način pisanja pridjeva
- Prepoznati i razumjeti ulogu polupromjenjivih vrsta riječi; glavne i redne brojeve; priloge
- Utvrditi znanje o glagolima, glagolskim oblicima u rečenici
- Prikadno koristiti lične glagolske oblike u rečenici (prezent, perfekat, aorist, pluskvamperfekat, imperfekat, futur I i futur II, potencijal I i potencijal II)
- Prepoznavanje i razumijevanje uloge, prijedloga, uzvika, veznika i riječca u rečenici
- Razumijevanje osnovne uloge padeža u jeziku
- Upoznavanje sa razvojem bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika od 16. do 19. stoljeća
- Razumijevanje uloge rječnika – Uskufijevog rječnika „Potur-Šahidija“ i gramatike Bartola Kašića

OBLAST: JEZIČKO IZRAŽAVANJE I MEDIJSKA KULTURA (25 časova godišnje)

Pravopis i pravogovor

- Upotreba velikog i malog slova; sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi; upotreba suglasnika *h*
- Pravopisni diktat
- Pisane zadaće:
 - Pripovijedanje (zadata tema)
 - Pripovijedanje (slobodna tema)
 - Informacija (bilješka o pročitanoj djelu)
 - Komentar (dnevni događaj)

Biografija kao vrsta teksta

- Pisanje lične biografije (autobiografija) i biografije poznatih osoba (umjetnika, pjevača, književnika ili sportiste)
- Prikaz kao vrsta teksta; usmeni i pisani prikaz
- Tematska raznolikost prikaza: prikaz knjige, pozorišne predstave, koncerta i dr.
- Osposobljavanje za živo, jasno, ubjedljivo govorenje i pisanje biografije
- Pojačavanje mogućnosti samostalnog izražavanja rečenicama koje su jasne i gramatički pravilno strukturirane

- Osposobljavanje za reprodukciju teksta bez formuliranja naslova cjelinama sadržaja, poštujući hronologiju u izražavanju i normu standardnog jezika
- Pojačavanje mogućnosti samostalnog izražavanja rečenicama opisujući pojmove iz vanjskog i unutrašnjeg svijeta, pri tome se naučiti nešto opisati kao umjetnik i kao naučnik
- Razumijvanje potrebe za pisanjem različitih vrsta prikaza
- Osposobljavanje za dijalog i monolog u iznošenju vlastitih stavova
- Osposobljavanje za pisanje pisanih zadaća
 - Učenici tokom godine pišu četiri pisane zadaće sa ispravkama

LEKTIRA:

1. Dante Alighieri: *Pakao*
2. Miguel de Cervantes: *Don Kihot*
3. Marin Držić: *Dundo Maroje*
4. William Shakespeare: *Hamlet / Kralj Lir*
5. Jean-Baptiste Moliere: *Tvrđica / Tartif*
6. Johann Wolfgang Goethe: *Jadi mladog Vertera*
7. August Šenoa: *Zlatarovo zlato / Seljačka buna*
8. Victor Hugo: *Bogorodična crkva u Parizu*
9. Voltaire: *Candid*
10. Izbor pjesama bošnjačkih pisaca

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

U drugom razredu fokus je na morfološkoj strukturi jezika. S tim u vezi profesori će posvetiti pažnju i sadržajima koji se tiču sintakse i semantike, prije svega da bi učenici shvatili jezik kao sistem i društvenu pojavu, ali i kako bi mogli lakše pratiti nastavu iz stranih jezika. U nastavi gramatike treba izbjegavati učenje pravila jer su ta znanja djeca usvojila u osnovnoj školi, već se treba fokusirati na upotrebu gramatičkih i pravopisnih pravila u svakodnevnom životu, tačnije kroz analizu književnih i neknjiževnih tekstova i svjesnu upotrebu u govoru i pisanju.

Svjesni kako je nastavni program obiman, predmetnom profesoru se ostavlja određena sloboda izbora sa spiska neelektivnih djela kojima će se posvetiti više pažnje pri obradi, u zavisnosti od teme koja se želi obraditi i ostvariti određeni ishod učenja. Važno je da učenici sudjeluju u odabiru pojedinih djela koja će se obrađivati na časovima i da se pri obradi sadržaja više pažnje posveti odlikama teksta i elementima koji ga čine književnim, njegovim značenjima, univerzalnim vrijednostima a da se izbjegne statistička analiza koja podrazumijeva da učenici pamte detalje irelevantne za funkcioniranje teksta.

Kultura izražavanja, odnosno jezička kultura razvija se komuniciranjem i čitanjem, ne samo uvježbavanjem izvjesnih pravila. Zato ponajviše zavisi od profesora i njegovog pristupa ovoj oblasti da li će ciljevi (koji su ovdje jednaki ishodima) biti postignuti. Jezička kultura se ogleda u praktičnoj primjeni, u tzv. jezičkoj djelatnosti pa umjesto insistiranja da se pravila uče napamet treba prilikom realizacije časova podrediti sadržaje učeničkim mogućnostima i što više potencirati na tome da učenici učestvuju u donošenju zaključaka koje će moći samostalno da obrazlože.

Vrlo je važno shvatiti da su obrazovni ciljevi većim dijelom izvedeni iz sadržaja koji su predviđeni u Nastavnom planu i programu za gimnazije, što ne znači da profesor, ukoliko uvidi da je to potrebno i korisno za postizanje ishoda, ne može proširiti te ciljeve.

Obavezan je odlazak u pozorište jednom u polugodištu, a preporučuju se posjete muzejima, umjetničkim galerijama i drugim kulturnim ustanovama.

RAZRED: III

Sedmično/tjedno: 4 časa

Godišnje: 140 časova

OBLAST: KNJIŽEVNOST (85 časova godišnje)

Književnost (spisak preporučenih perioda i pravaca, pisaca i djela za rad u nastavi)

- Realizam (evropski realizam, pozitivizam, Ipolit Ten, biološke teorije i scijentizam – glavni predstavnici francuskog, ruskog i engleskog realizma – E. Zola i naturalizam)
- Honoré de Balzac: „Evgenija Grande“ / „Čiča Gorio“, Lav Nikolajevič Tolstoj: „Ana Karenjina“, Fjodor Mihailovič Dostojevski: „Zločin i kazna“, G. Flaubert: „Madam Bovari“
- U pregledu: Dickens, Zola, Gogolj, Turgenjev
- Specifičnosti evropskog realizma i realizma u južnoslavenskim književnostima
- Ante Kovačić: „U registraturi“ (djetinjstvo Ivica Kičmanovića), Radoje Domanović: „Satire“, Silvije Strahimir Kranjčević (izbor iz poezije), Simo Matravulj: „Bakonja fra Brne“, Branislav Nušić: „Sumnjivo lice“
- U pregledu: V. Novak
- Bošnjačka preporodna književnost – djelatnost M. Kurtćehajića; M. Kapetanović Ljubušak; listovi i časopisi: *Bošnjak*, *Behar*, *Gajret*, *Biser*; *Nada*, *Bosanska Vila*, *Zora*
- Edhem Mulabdić: „Zeleno busenje“, Nafija Sarajlić: „Teme“
- U pregledu: Osman Aziz
- Moderna i razaranje realističke poetike – parnas, simbolizam, estetizam, larpurlartizam; Walt Whitman: „Vlati trave“, Charles Baudelaire: „Cvjetovi zla“, Henrik Ibsen: „Nora“, Anton Pavlovič Čehov: „Novele“
- U pregledu: Verlaine, Rimbaud, Rilke, Teufik Fikret
- Geneza moderne i njeno uobličavanje u južnoslavenskim književnostima krajem 19. i početkom 20. stoljeća
- Antun Gustav Matoš (izbor iz poezije), Bora Stanković: „Nečista krv“, Musa Ćazim Ćatić (izbor iz poezije), Osman Đikić (izbor iz poezije)
- U pregledu: Vojnović, Vidrić, Nazor, Šimunović, Šantić, Dučić, Ćorović, Kočić
- Avangarda – modernistički pokreti i socijalna književnost; (stilski pluralizam –avangarda, ekspresionizam, dadaizam, nadrealizam, imażinizam, kubizam, futurizam, konstruktivizam, socijalni realizam, egzistencijalizam, imanentna kritika, antidrama, epsko pozorište, trivijalna književnost)
- Specifičnosti avangarde i stilskih formacija i književnih pokreta u periodu između dva svjetska rata
- Franz Kafka: „Proces“, Miroslav Krleža: „Gospoda Glembajevi“, Hasan Kikić: „Provincija u pozadini“, Ahmed Muradbegović: „Bijesno pseto“, Hamza Humo: „Grozdanin kiko“, Isak Samokovlija: „Od proljeća do proljeća“, Antun Branko Šimić (izbor iz poezije), Tin Ujević (izbor iz poezije), Miloš Crnjanski (izbor iz poezije)

Književnoteorijski pojmovi

- Evropski realizam, pozitivizam, naturalizam, scijentizam
- Roman lika i prostora; povijesni roman sa analitičkim pretenzijama

- Preporodna književnost
- Moderna – parnasovstvo, dekadencija, simbolizam, individualizam, esteticizam, secesija
- Stilski pluralizam – avangarda, ekspresionizam, dadaizam, nadrealizam, imažinizam, kubizam, futurizam, konstruktivizam, socijalni realizam, egzistencijalizam, imanentna kritika, epski teatar, trivijalna književnost, socijalistički realizam): preporodna književnost

Odgojno-obrazovni zadaci

- Uočavanje osnovnih pojmova u književnosti
- Formiranje i usvajanje pojmova iz teorije književnosti: evropski realizam, pozitivizam, naturalizam, scijentizam roman lika i prostora; povijesni roman sa analitičkim pretenzijama, moderna, (parnasovstvo, dekadencija, simbolizam, individualizam, esteticizam, secesija, stilski pluralizam, avangarda, ekspresionizam, dadaizam, nadrealizam, imažinizam, kubizam, futurizam, konstruktivizam, socijalni realizam, egzistencijalizam, imanentna kritika, epski teatar, trivijalna književnost, socijalistički realizam)
- Razvijanje crta kreativnosti koje podrazumijeva lektira
- Uočavanje osnovnih karakteristika realizma, moderne, simbolizma, neonaturalizma, esteticizma i avangarde
- Razumijevanje razdoblja avangarde, stilskih formacija i književnih pokreta u periodu između dva svjetska rata

OBLAST: JEZIK (30 časova godišnje)

Jezik

- Pojam sintakse; sintaksičke jedinice: riječ, sintagma, rečenica, vezani tekst; tipovi odnosa među sintaksičkim jedinicama
- Sintagma i rečenica; vrste sintagmi
- Pojam rečenice; ciljna usmjerenost, modalnost, predikativnost; klasifikacija rečenica po ustrojstvu
- Odlike rečeničnih članova
- Predikat; imenski i glagolski predikat; predikatske kategorije; subjek(a)t, atribut, apozicija, objek(a)t, priloške odredbe
- Rečenice po sastavu; način slaganja rečenica; nizanje i povezivanje, uvrštavanje; vrste nezavisnosloženih rečenica, vrste zavisnosloženih rečenice
- Intonacija rečenice; rečenički naglasak, rečenička melodija, stanka, pauza, intenzitet
- Rečenički interpunkcijski znakovi: tačka, zarez, dvotačka, uzvičnik i upitnik
- Red riječi u rečenici; rečenica i tekst; povezivanje rečenica u tekstu; tipovi teksta
- Procesi standardizacije u bosanskom, hrvatskom, srpskom jeziku; Bečki književni dogovor; Bosanski, hrvatski, srpski jezik u vrijeme Austro-Ugarske Monarhije; Gramatika bosanskog jezika iz 1890. godine

Odgojno-obrazovni zadaci

- Upoznati sintaksu, sintaksičke jedinice, sintagmu i rečenicu
- Razlikovati vrste sintagme; raščlanjivati rečenicu na sintagme
- Prepoznati funkciju riječi u rečenici

- Uočiti i prepoznati subjek(a)t, predikat, objek(a)t, atribut, apoziciju i priloške odredbe u rečenici
- Razlikovati imenski predikat od glagolskog predikata
- Upoznati se s klasifikacijom rečenica
- Razumijevanje i prepoznavanje razlika između prostih i složenih rečenica
- Pravilno upotrijebiti rečeničke znakove: tačka, zarez, dvotačka, uzvičnik i upitnik
- Razumijevanje linearne i paralelne veze između rečenica u različitim tekstovima
- Razumijevanje načina nastajanja složenih rečenica
- Stjecanje uvida u glavne odlike nezavisnosloženih i zavisnosloženih rečenica
- Razumijevanje procese standardizacije bosanskog jezika
- Upoznavanje s glavnim značajkama Bečkog književnog dogovora i s razvojem bosanskog jezika u vrijeme Austro-Ugarske (uloga B. Kalaja)

OBLAST: JEZIČKO IZRAŽAVANJE I MEDIJSKA KULTURA (25 časova godišnje)

Usmeno predavanje

- Glavne faze oblikovanja usmenog predavanja: određivanje teme, skupljanje građe o temi, izrada nacrt, predavanje

Javni govor

- Priprema javnog govora; pisana podloga javnog govora (bilješke, navodi i podaci)

Tumačenje i raspravljanje

- Stručno izlaganje, stručni članak, stručni referat i dopis, rasprava / debata

Čitanje stručnog teksta s komentarom

→ Učenici tokom godine pišu četiri pisane zadaće sa ispravkama

Odgojno-obrazovni zadaci

- Osposobljavanje za živo, jasno, ubjedljivo govorenje i pisanje
- Pojačavanje mogućnosti samostalnog izražavanja rečenicama koje su jasne i gramatički pravilno strukturirane
- Osposobljavanje za reprodukciju teksta bez formuliranja naslova cjelinama sadržaja, poštujući hronologiju u izražavanju i normu standardnog jezika
- Pojačavanje mogućnosti samostalnog izražavanja rečenicama opisujući pojmove iz vanjskog i unutrašnjeg svijeta, pri tome se naučiti nešto opisati kao umjetnik i kao naučnik
- Razvijanje sposobnosti kritičkog čitanja i razvoj kritičkog mišljenja
- Razvijati vještinu argumentiranog kazivanja u usmenoj i pisanoj formi
- Osposobljavanje za pisanje dnevnika i pisanih zadaća

LEKTIRA:

1. Honoré de Balzac: Čiča Gorio / Evgenija Grande
2. Lav Nikolajevič Tolstoj: Ana Karenjina
3. F.M. Dostojevski: Zločin i kazna

4. Henrik Ibsen: Nora
5. Ahmed Muradbegović: Novele
6. Hamza Humo: Grozdanin kikut
7. Franz Kafka: Proces
8. Miroslav Krleža: Gospoda Glembajevi
9. Hasan Kikić: Provincija u pozadini
10. Isak Samokovlija: Od proljeća do proljeća

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

U trećem razredu gimnazije težište je na sadržajima iz sintakse. Prilikom izvođenja nastave treba voditi računa o stalnoj spoznajnoj progresiji jer se učenici u sintaksu uvode postupno već od prvog razreda osnovne škole. Zato je važno da na početku školske godine testom bude utvrđen nivo poznavanja gradiva iz sintakse što bi i olakšalo i profesorima i učenicima dalji napredak, tj. šta je potrebno objasniti ili ponovo obraditi. Također je važno da se sintaksa proučava na vezanom tekstu, najbolje na odlomcima iz knjiženih djela, publicističkih ili naučnih tekstova. Na taj način učenici će shvatiti neodvojivost jezika od književnosti, društvenih konvencija, općih kulturnih strujanja unutar jedne zajednice. Shvatit će i upotrebnost vrijednost jezika.

Posebnoj je važno da učenici ne uče napamet definicije i mehanički pamte podatke. Treba insistirati na tome da primjenjuju svoja znanja i vještine i to ne samo u pismenom nego i usmenom izražavanju u različitim govornim situacijama. Stepen progressa najbolje je pratiti na pismenim vježbama i zadaćama i na časovima lektire.

Programski sadržaj iz književnosti je opširan, ali i ograničen obrazovnim ciljevima, napose i ishodima. Učenik, na primjer, ne mora da pročita sva relevantna djela realizma, ali bi trebalo da prepoznaje odlike realizma i da objašnjava likove u skladu sa znanjima o realističkoj poetici ili da na osnovu likova, situacija, motiva i ideja gradi predstavu o realističkoj poetici. Broj sati obrade pojedinih djela zavisi od situacije, općeg napretka učenika, profesorove kreativnosti... itd. Učenike treba usmjeravati na istraživački rad, dopustiti im da samostalno ili u dogovoru s profesorom osmišljavaju način rada i aktivno sudjeluju u nastavnom procesu kreiranjem multimedijalnih prezentacija, referata, organiziranjem timova za grupne radove i sl.

Profesor u dogovoru s učenicima osmišljava i časove na kojima će biti govora o medijskoj kulturi i utjecaju medija na kreiranje stvarnosti, o filmu, pozorištu, žurnalistici kako bi tako dodatno motivirao učenike da istražuju.

Na časovima utvrđivanja ili ponavljanja, odnosno časovima za ispravke pismenih zadaća i vježbi učenike treba uključiti u analizu pismenih sastava, odnosno u analizu rečenica, kompozicije, stilskih obilježja, jezika pismenih sastava kako bi razvili svijest o važnosti što jasnijeg pismenog izražavanja i elokvencije uopće.

Obavezan je odlazak u pozorište jednom u polugodištu, a preporučuju se posjete muzejima, umjetničkim galerijama i drugim kulturnim ustanovama.

RAZRED: IV

Sedmično/tjedno: 4 časa

Godišnje: 120 časova

OBLAST: KNJIŽEVNOST (65 časova godišnje)

Književnost (spisak preporučenih perioda i pravaca, pisaca i djela za rad u nastavi)

- Druga moderna (1952.-1968.) – karakteristike poetike
- Savremena svjetska književnost: Herman Hesse „Stepski vuk“, Albert Camus: „Stranac“, Bulgakov: „Majstor i Margarita“, Gabriel Garcia Marquez: „Sto godina samoće“
- Savremena južnoslavenska književnost: Ivan Goran Kovačić: „Jama“, Ivo Andrić: „Prokleta avlija“, Skender Kulenović: „Ponornica“, Meša Selimović: „Derviš i smrt“, Mak Dizdar: „Kameni spavač“, Ranko Marinković: „Ruke“, Vasko Popa: „Pjesme“ (izbor), Derviš Sušić: „Pobune“, Vladan Desnica: „Proljeća Ivana Galeba“, Nikola Šop: „Pjesme“ (izbor), Nedžad Ibrišimović: „Ugursuz“, Ćamil Sijarić: „Pripovijetke“ Danilo Kiš: „Grobnica za Borisa Davidoviča“, Mirko Kovač: „Ruganje s dušom“
- Irfan Horozović: „Talhe ili šadrvanski vrt“, Dževad Karahasan: „Šahrijarov prsten“, Jasmina Musabegović: „Skretnice“, Vitomir Lukić: „Hodnici svijetloga praha“, Enver Ćolaković: „Legenda o Ali-paši“, Abdurezak Hivzi Bjelevac: „Minka“
- Začeci moderne književne kritike i esejistike u BiH: M. Begić, K. Prohić, A. Šarčević, S. Nazečić i dr.; časopisi: *Izraz, Život, Odjek*

Književnoteorijski pojmovi

- Filozofija apsurda, egzistencijalizam, magijski realizam, proza u trapericama, fantastična proza, novi historizam, pjesništvo egzistencijalizma, intelektualnost, intertekstualnost, metatekstualnost, intermedijalnost; novohistorijski roman; polizanrovski roman; strukturalizam, dekonstrukcija, feminizam, postmoderna

Odgojno-obrazovni zadaci

- Uočavanje osnovnih pojmova u moderni i savremenoj književnosti
- Formiranje i usvajanje pojmova iz teorije književnosti
- Zapažanje i formulacija teme književnog djela (o čemu tekst govori)
- Razlikovanje govora pisca i govora lica (aktuelni i fiktivni pripovjedač)
- Samostalnost u čitanju i u interpretaciji
- Stjecanje osnovnog uvida u razvoj književnoteorijske misli u XX st.
- Razumijevanje književnoteorijskih pojmova u vezi sa savremenim shvatanjem strukture književnog teksta i značaja pojedinih književnih rodova i vrsta
- Upoznavanje s književnim strujanjima u toku Drugog svjetskog rata i nakon njega (u domaćoj i svjetskoj književnosti)
- Upoznavanje s reprezentativnim djelima savremene bosanskohercegovačke, regionalne i svjetske književnosti
- Upoznavanje s osnovnim odlikama feminizma i feminističkih strujanja u umjetnosti
- Stjecanje uvida u odlike postmodernističke književnosti i umjetnosti u Evropi, u bosanskohercegovačkoj književnosti u ostalim južnoslavenskim književnostima

OBLAST: JEZIK (20 časova godišnje)

Jezik

- Semantički nivo analize – značenje riječi
- Sintaksičko značenje i valentnost riječi (sinonimi, homonimi, antonimi, polisemija); stilističko diferenciranje leksike; aktivna i pasivna leksika; autohtone riječi i posušenice; značenjski odnosi među riječima
- Sociolingvistika – raslojavanje jezika; lokalizmi, regionalizmi i dijalektizmi, arhaizmi; raslojavanje standardizirane novoštokavštine
- Pojam funkcionalnog stila; tradicionalni funkcionalni stilovi i njihove odlike; kriteriji razlikovanja stilova; uvođenje novih stilova
- Leksikografija; rječnik; vrste rječnika; najvažniji rječnici bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika
- Retorika, osnovni principi retorike; retoričke vrste

Odgajno-obrazovni zadaci

- Razumijevanje semantičkog nivoa analize jezika i njegovih jedinica
- Razumijevanje različitih značenja riječi (denotativno, konotativno, kontekstualno)
- Razumijevanje sintaksičkog značenja ili valentnosti riječi (polisemija, homonimija, sinonimija, antonimija, hiponimija)
- Razumijevanje raslojavanja jezika (teritorijalno, socijalno, funkcionalno, individualno)
- Stjecanje znanja o stilističkom diferenciranju leksike po sferama upotrebe (književna leksika, termini i terminologija, razgovorna leksika, žargonizmi)
- Razumijevanje značenjskih odnosa među riječima (frazna, kontradikcija, tautologija, dvosmislenost)
- Razumijevanje aktivne i pasivne leksike (arhaizmi i neologizmi)
- Stjecanje znanja o riječima po porijeklu (autohtone riječi, tuđice)
- Razumijevanje funkcionalnih stilova i njihovih odlika
- Stjecanje znanja o retorici i retoričkim vrstama
- Razumijevanje razvoja standardnog novoštokavskog dijalekta
- Razumijevanje procesa standardizacije bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika
- Razumijevanje funkcioniranja bliskih jezika u višenacionalnoj zajednici

OBLAST: JEZIČKO IZRAŽAVANJE I MEDIJSKA KULTURA (20 časova godišnje)

Rasprava (diskusija)

- Strukturna trodijelnost rasprave: teza, antiteza i sinteza; usmena i pisana rasprava; stručno argumentiranje, komentiranje i apeliranje

Esej

- Stvaranje eseja; subjektivni i objektivni elementi u eseju; struktura eseja, pisanje eseja

Komunikacijski tekstovi: vijest, obavijest, oglas, reklama, zahvalnica, pozivnica

- Privatni i javni komunikacijski tekstovi

Naučni tekstovi: manji istraživački radovi (seminarski radovi) – istraživanje, sortiranje izvora, referenciranje i sl.

Administrativni tekstovi: molba, žalba, izjava, zahtjev

Medijska kultura (film, pozorišna predstava, radio)

→ Učenici tokom godine pišu četiri pisane zadaće sa isprawkama

Odgojno-obrazovni zadaci

- Osposobljavanje za živo, jasno, ubjedljivo govorenje i pisanje
- Rasprava: teza, antiteza i rasprava
- Osposobljavanje za reprodukciju teksta bez formuliranja naslova cjelinama sadržaja, poštujući hronologiju u izražavanju i normu standardnog jezika
- Uočiti obilježja eseja
- Pisati esej o odabranoj temi spajajući pjesnički i naučni način izražavanja
- Osposobljavanje za pisanje naučnog teksta (seminarski rad i manji naučni tekst)
- Osposobljavanje za pisanje molbi, žalbi, izjava, zahtjeva i pismenih zadaća
- Razumijevanje djela sedme umjetnosti
- Razumijevanje složenosti filmskog djela i izražajnih mogućnosti filma
- Razvijanje senzibiliteta za prepoznavanje i doživljavanje snage riječi i slike, govora, zvuka i tišine

LEKTIRA:

1. Albert Camus: *Stranac*
2. Herman Hesse: *Stepski vuk*
3. Gabriel Garcia Marquez: *Sto godina samoće / Ljubav u doba kolere*
4. Ivo Andrić: *Prokleta avlija*
5. Derviš Sušić: *Pobune*
6. Nedžad Ibrišimović: *Ugursuz*
7. Mehmedalija Mak Dizdar: *Kameni spavač*
8. Abdulah Sidran: *Sarajevski tabut*
9. Skender Kulenović: *Ponornica*
10. Meša Selimović: *Derviš i smrt / Tvrđava*

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

U IV razredu gimnazije nastava jezika fokusira se na sadržaje iz semantike. Važno je da učenici semantičko polje jezika razumiju na osnovu analize odgovarajućih književnih i neknjiževnih tekstova. U kontekstu govora o semantici učenike treba upoznati i sa semiologijom i njenim osnovnim postignućima. U tom smislu važno je da učenici samostalno tumače značenje određenih kulturnih fenomena, da jezičko znanje neprestano povezuju s analizom književnih djela, da pismeno i usmeno argumentiraju svoje stavove i da nastava jezika i književnosti bude proširena analizom medija i medijskog prostora.

Što se tiče sadržaja iz književnosti, oni su uglavnom u vezi sa tzv. savremenom književnošću. Broj književnih djela predloženih u Nastavnom planu i programu je priličan, ali završava u najvećem broju s onim koja su objavljena devedesetih godina XX stoljeća.

Budući da za IV razred nastava završava u maju, zavisi od situacije u odjeljenju, od napretka učenika i od kreativnosti profesora koji će se književni tekstovi obrađivati više i detaljnije da bi se postigli željeni ishodi.

Obavezan je odlazak u pozorište jednom u polugodištu, a preporučuju se posjete muzejima, umjetničkim galerijama i drugim kulturnim ustanovama.

DODATNE NAPOMENE

Primjenom ishoda učenja u nastavi maternjeg jezika i književnosti pravi se značajan zaokret u načinu učenja, podučavanja i provjere naučenog, te se sa nekadašnjeg nastavno-lekcijskog usmjerenja baziranog na pitanju Šta se uči? pravi zaokret prema Kako se uči? i što se očekuje da učenik zna, razumije i da može obavljati na osnovu završenog procesa učenja, definirano u smislu znanja, vještina i kompetencija.

S obzirom da je riječ o značajnoj promjeni u načinu rada sa učenicima, želja autorica ovog nastavnog plana i programa je omogućiti bolje razumijevanje ishodišno orijentirane nastave, načina podučavanja i vrednovanja. Stoga su u nastavku dati linkovi web stranica na kojima su objavljeni korisni dokumenti. Navedeni dokumenti nastali su u okviru projekta Razvoj kvalifikacijskog okvira za opće obrazovanje na nivou Bosne i Hercegovine, a objavljeni su na web stranici Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine.

To su sljedeći dokumenti:

1. Zajednička jezgra za jezičko-komunikacijsko područje:
<https://aposo.gov.ba/bs/publikacije/zajednicka-jezgra-npp/jezicno-komunikacijsko-podrucje/>
 2. Smjernice za moderniziran pristup nastavi i učenju definiran na ishodima učenja:
http://www.mcp.gov.ba/org_jedinice/sektor_obrazovanje/dokumenti/drugi_doc/default.aspx?id=8665&langTag=bs-BA
 3. Smjernice za vrednovanje učeničkog postignuća tokom općeg obrazovanja:
http://www.mcp.gov.ba/org_jedinice/sektor_obrazovanje/dokumenti/drugi_doc/default.aspx?id=8666&langTag=bs-BA
 4. Priručnik za izradu metodologija za osiguranje kvaliteta općeg obrazovanja unutar kvalifikacijskog okvira u BiH:
http://www.mcp.gov.ba/org_jedinice/sektor_obrazovanje/dokumenti/drugi_doc/default.aspx?id=8669&langTag=bs-BA
- Izrazi koji su radi preglednosti dati u jednom gramatičkom rodu bez diskriminacije se u ovom nastavnom planu i programu odnose i na učenike i na učenice, kao i na profesore i profesorice.

PROFIL I STRUČNA SPREMA PROFESORA KOJI MOGU PREDAVATI U GIMNAZIJI

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

- Profesor bosanskog jezika i književnosti naroda BiH
- Profesor književnosti naroda BiH i bosanskog jezika
- Profesor bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti naroda BiH
- Profesor književnosti naroda BiH i bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika
- Profesor hrvatsko-srpskog / srpsko-hrvatskog jezika i književnosti
- Profesor književnosti i hrvatsko-srpskog / srpsko-hrvatskog jezika
- Profesor srpskohrvatskog / hrvatskosrpskog jezika i historije književnosti južnoslavenskih naroda
- Profesor jugoslovenske književnosti i srpsko-hrvatskog jezika
- Profesor srpsko-hrvatskog jezika i jugoslovenske književnosti
- Magistar bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti naroda BiH (master)
- Magistar književnosti naroda BiH i bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti (master)

Prvi strani jezik

Engleski jezik

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj.35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

ENGLISKI JEZIK.

Komisija: 1. Mirela Vasić, prof. „Četvrta gimnazija Ilidža“

2. Stanislava Matić, prof. " Srednjoškolski centar Hadžići"

UVOD

Engleski je danas službeni jezik međunarodne i međudržavne komunikacije. Službeni je jezik u mnogim zemljama, kao i u Europskoj uniji, Ujedinjenim Narodima i mnogim drugim svjetskim organizacijama. Zahvaljujući sveopćoj globalizaciji i informatizaciji ima jak utjecaj na brojne kulture i društva diljem svijeta, a taj je utjecaj osobito vidljiv u jeziku javne komunikacije, medija te u informatičkom jeziku.

Razvoj tehnologije i medija, kao sredstava globalne komunikacije, doveli su engleski jezik na vodeću poziciju među svjetskim jezicima, te su omogućili da nas engleski jezik neprestano okružuje. Poznavanje engleskog jezika je od velike važnosti pogotovo ukoliko se želimo uključiti u svjetske procese. Njegovo poznavanje je postalo nezaobilazno u svim sferama ljudskog života i danas se engleski jezik usvaja i njegovo znanje proširuje na različite i višestruke načine. Imajući u vidu gore navedeno, učenje engleskog jezika i njegov status uglavnom prvog, ali i drugog stranog jezika u srednjim školama i gimnazijama su utvrđeni i definisani državnim kurikulumima i školskim Nastavnim planovima i programima.

Ovim Nastavnim planom i programom u potpunosti su ispunjene norme Evropskog referentnog okvira unutar kojeg učenici gimnazija razvijaju i dostižu skup znanja i vještina kroz postupnost učenja i savladavanja jezičkog gradiva.

Ovim Nastavnim planovima i programima su jasno definisani ishodi znanja učenja engleskog jezika po razredima tj. ciljevi i očekivani rezultati odgojno-obrazovnog rada koji se ogleđavaju prije svega u osposobljavanju učenika za komunikaciju na engleskom jeziku u usmenom i pismenom obliku o temama iz svakodnevnog života. Kroz nastavu stranog jezika kod učenika se razvija svijest o značaju multikulturalnosti i globalizacije, ali i vlastite kulture i tradicije u savremenom svijetu. Razvijajući pozitivan stav prema sličnostima i razlikama u kulturama kod učenika se razvija kosmopolitski stav, duh tolerancije, humanizma i internacionalizma kao i kritičko razmišljanje i stav o različitim temama. Takođe, kroz nastavu engleskog jezika ističe se da uspješno ovladavanje jezičkim kompetencijama doprinosi afirmaciji ličnosti i njenom optimalnom razvoju, a sve se to postiže radom na unapređenju vještina čitanja, pisanja, komuniciranja i slušanja te znanja iz gramatičkih struktura, vokabulara i aktivnostima u vezi istih.

CILJ I ZADACI

Cilj učenja engleskog jezika je osposobljavanje učenika za usmenu i pismenu komunikaciju na engleskom jeziku o različitim temama iz svakodnevnog života. Proširivanje opće kulture učenika kroz upoznavanje s načinom života i tradicijom zemalja u kojima se govori engleski jezik. Kroz učenje stranog jezika kod učenika se razvija svijest o sljedećem:

- značenju višejezičnosti,
- duhu tolerancije,
- kosmopolitizmu,
- toleranciji,
- humanizmu i

- internacionalizmu

Zadaci nastave engleskog jezika su:

- razvoj sve četiri jezičke vještine,
- ovladavanje leksikom i gramatikom predviđenom za određeni nivo,
- upoznavanje sa kulturom naroda čiji jezik se izučava,
- razumijevanje i poštivanje drugih kultura,
- razvijanje motivacije za učenje jezika i zadovoljstva u učenju,
- razvijanje samopouzdanja i samopoštovanja,
- razvijanje samostalnosti i kreativnosti,
- razvijanje samomotivacije i potrebe za kontinuiranim učenjem
- razvijanje sposobnosti upravljanja projektima
- naučiti učenike da prepoznaju vlastite jake i slabe strane
- razvijanje konstruktivnog saradivanja u aktivnostima i upotreba vještina grupnog rada
- razvijanje sposobnosti slušanja i međusobnog uvažavanja,
- osposobljavanje učenika za samostalno korištenje različitih izvora,
- ovladavanje različitim metodama i strategijama učenja tipične za učenje jezika, kao što je razumijevanje smisla iz konteksta (i naučiti kako učiti)
- ići u korak s vremenom i koristiti odgovarajuću informacionu tehnologiju kod učenja jezika

RAZRED: I

Sedmično/tjedno: 3 časa

Godišnje: 105 časova

CILJEVI I OČEKIVANI REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

CILJANI NIVO ZNANJA

1. razred	Slušanje i razumijevanje	Govor	Čitanje i razumijevanje	Pisanje
Nivo	B1	B1	B1	B1

JEZIČKE VJEŠTINE	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje	<p>Učenici će razumjeti:</p> <ul style="list-style-type: none">- činjenice o temama o svakodnevnom životu i poslu, identificirajući i opće poruke i posebne detalje- glavne stavke standardnog govora ili poznatih tema sa kojima se susrećemo na poslu, školi, tokom slobodnih aktivnosti- veliki dio emisija na različitim TV programima o temama od ličnog interesa kao što su: intervjui, kratka predavanja i kratke vijesti
Čitanje i razumijevanje	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none">- razumjeti opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima- razumjeti činjenice u tekstovima o temama u vezi njihovih interesovanja sa zadovoljavajućim nivoom razumijevanja istog teksta- skenirati duže tekstove kako bi locirali željenu informaciju i pronašli informacije iz različitih dijelova teksta, te uradili određeni zadatak- pronaći i razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, brošure i kratki službeni dokumenti- prepoznati značajne stavke u jednostavnim novinskim člancima o njima poznatim temama

<p style="text-align: center;">Govor</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - učestvovati u konverzaciji o različitim temama, kao što su: zdravlje, sport, porodica, okoliš i ostale teme koje su navedene u tematskom dijelu - voditi diskusiju bez prevelike pripreme jer su već savladali osnove jezika te im usvojeni vokabular to omogućava - povezivati rečenice tako da mogu diskutovati o svojim planovima, snovima, željama te obrazložiti svoje stajalište na određene teme - prepričavati sadržaj knjige ili filma, te opisivati svoje reakcije na pročitano ili viđeno - izlagati prezentacije i raditi projekte
<p style="text-align: center;">Pisanje</p>	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisati jednostavan vezani tekst na određenu temu - opisati osobu, pejzaž ili objekte zadržavajući se na detaljima - prepričati priču i opisivati događaje - napisati neformalno pismo poštujući konvencije pisanja neformalnog teksta - opisati sadržaj određene knjige ili filma, te opisati svoje reakcije i dojmove - usvojiti i primjeniti osnove pisanja eseja.

NASTAVNI PROGRAM ZA PRVI RAZRED

Teme	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
<ul style="list-style-type: none"> - Identitet, ličnost, multikulturalnost - Zdravlje, hrana, sport - Dom i porodica - Kultura mladih , tehnologija i mediji - Zemlje engleskog govornog područja - Zaštita okoliša - Umjetnost, književnost, muzika - Bosna i Hercegovina - kultura, tradicija i historija 	<p>SLUŠANJE</p> <p>Učenici će reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - činjenice o temama o svakodnevnom životu i poslu, identificirajući i opće poruke i posebne detalje - glavne stavke standardnog govora ili poznatih tema sa kojima se susrećemo na poslu, školi, tokom slobodnih aktivnosti - veliki dio emisija na različitim TV programima o temama od ličnog interesa kao što su: intervjui, kratka predavanja i kratke vijesti <p>ČITANJE</p> <p>Učenici će čitati tekstove i reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima - razumjeti činjenice u tekstovima o temama u vezi njihovih interesovanja sa zadovoljavajućim nivoom razumijevanja istog teksta - skenirati duže tekstove kako bi 	<p>Imenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Brojive i nebrojive u vezi sa riječima koje izražavaju neodređenu količinu ili broj: <i>some, any</i> - Složenice u jednini i množini <p>Zamjenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lične (padež subjekta i objekta) - Pokazne (<i>this, that, these, those</i>) - Upitne/Relativne (<i>who, which, what, whose</i>) - Prisvojne (<i>mine, his, hers, its, ours, yours, theirs, one's</i>) <p>Pridjevi i Determinatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Članovi (<i>a, an, the, zeto</i>) - Prisvojni pridjevi - Pokazni pridjevi: <i>this (girl), that (boy), these (girls), those (boys)</i> - Pridjeve neodređene količine i broja (<i>some, any, much, many, all, (a) few, (a) little</i>) - Pravilno i nepravilno poređenje pridjeva <p>Veznici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>despite; although, however,</i> 	<p>Učenici će obnavljati ili učiti vokabular koji se odnosi na date teme:</p> <p>Pored stalnog izgrađivanja vokabulara, učenici će učiti da koriste:</p> <p>Afikse</p> <p>koji se odnose na date teme i gramatiku, (<i>friendship, discussion</i>)</p> <p>Sinonime i parcijalne sinonime:</p> <p>(<i>attractive - good-looking-handsome</i>)</p> <p>Antonime,</p> <p>koji se odnose na date teme ,</p> <p>(<i>popular, unpopular; obedient, disobedient; sensitive, insensitive; considerate, inconsiderate</i>)</p> <p>Složene imenice i pridjevi, koje se odnose na date teme, (<i>school day, power station, petrol pump, portrait painter, download, old-fashioned, brand-new, big-headed</i>)</p> <p>Kolokacije, koje se odnose na date teme (take up an activity, do a sport, go for a</p>

	<p>locirali željenu informaciju i pronašli informacije iz različitih dijelova teksta, te uradili određeni zadatak</p> <ul style="list-style-type: none"> - pronaći i razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, brošure i kratki službeni dokumenti - prepoznati značajne stavke u jednostavnim novinskim člancima o njima poznatim temama <p>GOVOR</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - učestvovati u konverzaciji o različitim temama, kao što su: zdravlje, sport, porodica, okoliš i ostale teme koje su navedene u tematskom dijelu - voditi diskusiju bez prevelike pripreme jer su već savladali osnove jezika te im usvojeni vokabular to omogućava - povezivati rečenice tako da mogu diskutovati o svojim planovima, snovima, željama te obrazložiti svoje stajalište na određene teme - prepričavati sadržaj knjige ili filma, te opisivati svoje reakcije na pročitano ili viđeno - izlagati prezentacije 	<p><i>nevertheless, therefore, moreover, in addition, all in all, in conclusion</i></p> <p>Prilozi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - način (<i>good – well, friendly – in a friendly way/manner</i>) - mjesto - vrijeme - komparacija priloga <p>Glagoli i glagolska vremena:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Present Simple (potvrđni, odrični, upitni) - Present Continuous (potvrđni, odrični, upitni) - Past Simple Tense (potvrđni, upitni i odrični) - Past Continuous Tense (potvrđni, odrični, upitni) - Future Simple Tense (potvrđni, odrični, upitni) - Present Continuous Tense / Present Simple Tense / Be Going To za izražavanje budućnosti - Present Perfect Simple (potvrđni, odrični, upitni) - Verb Patterns: -ing i infinitive (love, hate, like, can't stand) - Modal verbs: can, could, have to/don't have to, should - Passive Voice – Present Simple, 	<p>walk, go on a diet)</p> <p>Prijevodne ekvivalente ključnih riječi i izraza, pri čemu se vrši odabrano poređenje sa maternjim jezikom učenika, kao i nekim drugim stranim jezicima.</p> <p>Prepozicijske fraze</p> <p>sa glagolima koji se odnose na date teme (<i>believe in, belong to, agree with, apologize for</i>)</p> <p>Frazalni glagoli</p> <p>koji se odnose na date teme (<i>turn down, work on, keep at, run out, back up</i>)</p> <p>Idiomi</p> <p>koji se odnose na date teme (<i>the right as rain, drop like flies, be back on your feet</i>)</p> <p>NAPOMENA:</p> <p>Navedena leksika je prijedlog i ne treba se shvatiti kao ograničavajuća.</p>
--	---	--	---

	<p>i raditi projekte</p> <p>PISANJE</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisati jednostavan vezani tekst na određenu temu - opisati osobu, pejzaž ili objekte zadržavajući se na detaljima - prepričati priču i opisivati događaje - napisati neformalno pismo poštujući konvencije pisanja neformalnog teksta - opisati sadržaj određene knjige ili filma, te opisati svoje reakcije i dojmove - usvojiti i primjeniti osnove pisanja eseja. 	<p>Past Simple, Present Perfect Simple, Future Simple and modal verbs</p> <ul style="list-style-type: none"> - Reported Speech – statements and requests <p>Rečenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - relativne – defining / non-defining - Vremenske - Kondicionalne (tip 0,1, 2) 	
--	--	--	--

NAPOMENE:

PISMENE PROVJERE ZNANJA: Učenici rade četiri pismene vježbe tokom školske godine i to po dvije u polugodištu u prvom i drugom razredu, Takođe, učenici rade testove, nakon što završe određene gramatičke i jezičke cjeline, te kraće pismene provjere po procjeni nastavnika.

LEKTIRA: Učenici čitaju tekstove i skraćene verzije djela iz svjetske književnosti sa naglaskom na književna djela koja potiču sa engleskog govornog područja. Učenici čitaju dvije lektire u polugodištu i to jednu lektiru, a drugu priču ili duže tekstove, po procjeni nastavnika.

PROJEKTI / PREZENTACIJE: Učenici dodatno istražuju teme i oblasti koje se obrađuju na času, te ih izlažu ostalim učenicima u vidu prezentacije. Učenici rade jednu prezentaciju / projekat u polugodištu.

RAZRED: II

Sedmično/tjedno: 3 časa

Godišnje: 105 časova

CILJEVI I OČEKIVANI REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

CILJANI NIVO ZNANJA

2. razred	Slušanje i razumijevanje	Govor	Čitanje i razumijevanje	Pisanje
Nivo	B1+	B1+	B1+	B1+

JEZIČKE VJEŠTINE	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje	<p>Učenici će razumjeti:</p> <ul style="list-style-type: none">- razumjeti činjenice o temama o svakodnevnom životu i poslu, identificirajući i opće poruke i posebne detalje- razumjeti glavne stavke standardnog govora ili poznatih tema sa kojima se susrećemo na poslu, školi, tokom slobodnih aktivnosti- razumjeti veliki dio emisija na različitim TV programima o temama od ličnog interesa kao što su: intervjui, kratka predavanja i kratke vijesti.- pratiti mnoge filmove sa ili bez titlova u kojima su akcija i vizuelni efekti uglavnom nosioci priče sa kratkim i jasnim rečenicama.
Čitanje i razumijevanje	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none">- razumjeti opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima.- razumjeti činjenice u tekstovima o temama u vezi njihovih interesovanja sa zadovoljavajućim nivoom razumijevanja istog teksta- skenirati duže tekstove kako bi locirali željenu informaciju i pronašli informacije iz različitih dijelova teksta, te uradili određeni zadatak- pronaći i razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, brošure i kratki službeni dokumenti- identifikovati glavne zaključke u tekstovima sa različitim argumentima

	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti rečenicu sa argumentom radi davanja objašnjenja ili ličnog komentara - prepoznati značajne stavke u jednostavnim novinskim člancima o njima poznatim temama. - Čitati lektire na engleskom jeziku koje su primjerene nivou B1+
Govor	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - učestvovati u diskusiji o različitim temama, kao što su : obrazovanje, putovanja, tehnologija i mladi, te ostale teme koje su navedene u tematskom dijelu - neusiljeno i jasno izražavati svoje stavove, te voditi diskusiju tako da su im ideje i stavovi jasno obrazloženi - sudjelovati u raspravama u okviru poznatih situacija, jasno braniti svoje stavove ,te isticati prednosti i mane na određenu temu
Pisanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisati detaljan tekst o velikom broju tema iz područja svog interesa - napisati esej gdje će obrazlagati za i protiv stajališta, te navoditi argumente i primjere kako bi se ispoštovala forma eseja u engleskom jeziku - prepričati događaje sa mnogo detalja i opisa - napisati jednostavno formalno pismo poštujući sve konvencije formalnog stila pisanja u engleskom jeziku - usvojiti i primjeniti osnove pisanja jednostavnog životopisa (CV)

NASTAVNI PROGRAM ZA DRUGI RAZRED

Teme	Aktivnosti	Gramatika	Vocabular
<ul style="list-style-type: none"> - Obrazovanje, škola, koledž, univerzitet - Putovanja i prevoz - Kultura mladih, porodica, identitet - Komunikacija i mediji - Genijalni umovi, nauka, izumi i inovacije (pozitivan osvrt na osobe sa posebnim potrebama) - Zaštita okoliša - Zemlje engleskog govornog područja - Bosna i Hercegovina – kultura, tradicija i historija, identitet, ličnost 	<p>SLUŠANJE</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti činjenice o temama o svakodnevnom životu i poslu, identificirajući i opće poruke i posebne detalje. - razumjeti glavne stavke standardnog govora ili poznatih tema sa kojima se susrećemo na poslu, školi, tokom slobodnih aktivnosti. - razumjeti veliki dio emisija na različitim TV programima o temama od ličnog interesa kao što su: intervjui, kratka predavanja i kratke vijesti. - pratiti mnoge filmove sa ili bez titlova u kojima su akcija i vizuelni efekti uglavnom nosioci priče sa kratkim i jasnim rečenicama. <p>ČITANJE</p> <p>Učenici će čitati tekstove i reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima. - razumjeti činjenice u tekstovima o 	<p>Imenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pravilnu i nepravilnu množinu - Brojive i nebrojive u vezi sa riječima koje izražavaju neodređenu količinu ili broj: some, any <p>Zamjenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lične (padež subjekta i objekta) - Pokazne (this, that, these, those) - Upitne (who, which, what, whose) - Prisvojne (mine, his, hers, its, ours, yours, theirs, one's) - Neodređene (somebody, anybody, nobody, something, anything, nothing) <p>Pridjevi i Determinatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Članovi (a, an, the, zero) - Prisvojne pridjeve - Upitni pridjevi: (what, which, whose) - Opisne pridjeve vezane za zadane teme - Pokazni pridjevi: this (girl), that (boy), these (girls), those (boys) - Pridjeve 	<p>Učenici će obnavljati ili učiti vokabular koji se odnosi na date teme:</p> <p>Pored stalnog izgrađivanja vokabulara, učenici će učiti da koriste:</p> <p>Prefikse i sufikse</p> <p>koji se odnose na date teme i gramatiku, (friendship, discussion)</p> <p>Sinonime i parcijalne sinonime: (attractive-good-looking-hand some)</p> <p>Antonime,</p> <p>koji se odnose na date teme, (npr. popular, unpopular; obedient, disobedient; sensitive, insensitive; considerate, inconsiderate, itd.)</p> <p>Složene imenice i pridjevi, koje se odnose na date teme, npr. schoolday, power station, petrol pump, portrait painter, download, old-fashioned, brand-new, big-headed) itd.</p> <p>Kolokacije, koje se odnose na date teme (take up an activity, do a sport, go for a walk, go on a diet)</p> <p>Prijevodne ekvivalente ključnih</p>

	<p>temama u vezi njihovih interesovanja sa zadovoljavajućim nivoom razumijevanja istog teksta.</p> <ul style="list-style-type: none"> - skenirati duže tekstove kako bi locirali željenu informaciju i pronašli informacije iz različitih dijelova teksta, te uradili određeni zadatak. - pronaći i razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, brošure i kratki službeni dokumenti. - identifikovati glavne zaključke u tekstovima sa različitim argumentima. - uočiti rečenicu sa argumentom radi davanja objašnjenja ili ličnog komentara. - prepoznati značajne stavke u jednostavnim novinskim člancima o njima poznatim temama. - Čitati lektire na engleskom jezike koje su primjerene nivou B1+ <p>GOVOR</p> <p>Učenici će moći :</p> <ul style="list-style-type: none"> - učestvovati u diskusiji o različitim temama, kao što su : obrazovanje, 	<p>neodređene količine i broja (some, any, much, man</p> <p>Veznici :</p> <ul style="list-style-type: none"> - despite; although, however, nevertheless, therefore, moreover, in addition, all in all, in conclusion...etc. <p>Prilozi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prilozi za način (good – well, friendly – in a friendly way/manner) - mjesto - vrijeme - komparacija priloga <p>Glagoli i glagolska vremena:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Present Simple (potvrdni, odrični, upitni) - Present Continuous (potvrdni, odrični, upitni) - Past Simple Tense (potvrdni, upitni i odrični oblik) - Past Continuous Tense (potvrdni, odrični, upitni) - Future Simple Tense (potvrdni, odrični, upitni) - Present Continuous Tense / Present Simple Tense / Be Going To za izražavanje budućnosti - State and activity verbs (seem, lok, understand, 	<p>riječi i izraza, pri čemu se vrši odabrano poređenje sa maternjim jezikom učenika, kao i nekim drugim stranim jezicima.</p> <p>Prepozicijske fraze sa glagolima koji se odnose na date teme (believe in, belong to, agree with, apologize for...)</p> <p>Frazalni glagoli koji se odnose na date teme(turn down, work on, keep at, run out, back up...)</p> <p>Idiomi koji se odnose na date teme (the right as rain, drop like flies, be back on your feet...)</p> <p>NAPOMENA:</p> <p>Navedena leksika je prijedlog i ne treba se shvatiti kao ograničavajuća.</p>
--	--	--	--

	<p>putovanja, tehnologija i mladi, te ostale teme koje su navedene u tematskom dijelu.</p> <ul style="list-style-type: none"> - -neusiljeno i jasno izražavati svoje stavove, te voditi diskusiju tako da su im ideje i stavovi jasno obrazloženi - -sudjelovati u raspravama u okviru poznatih situacija, jasno braniti svoje stavove ,te isticati prednosti i mane na određenu temu. - -prezentovati detaljno i jasno sadržaje na određene teme kroz prezentacije samostalno ili u grupi <p>PISANJE</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisati detaljan tekst o velikom broju tema iz područja svog interesa. - napisati esej gdje će obrazlagati za i protiv stajališta, te navoditi argumente i primjere kako bi se ispoštovala forma eseja u engleskom jeziku. - prepričati događaje sa mnogo detalja i opisa - napisati jednostavno formalno pismo poštujući sve 	<p>know...)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Modal verbs: can, could, may, have to, must, will, would - Present Perfect Simple Tense & Present Perfect Continuous (sa for, since, yet, just, so far, already, recently...) - Past Perfect Simple Tense - used to / would + infinitive - Verb patterns: gerund / infinitive (enjoy+ing; decide+to-inf.) - Passive Voice – all forms (simple and continuous tenses) - Reported Speech- statements, requests and questions, <p>Rečenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - relativne-defining / non-defining - vremenske i kondicionalne (tip 0,1,2) 	
--	---	--	--

	konvencije formalnog stila pisanja u engleskom jeziku. - usvojiti i primjeniti osnove pisanja jednostavnog životopisa (CV).		
--	--	--	--

NAPOMENE:

PISMENE PROVJERE ZNANJA: Učenici rade četiri pismene vježbe tokom školske godine i to po dvije u polugodištu u prvom i drugom razredu, Takođe, učenici rade testove, nakon što završe određene gramatičke i jezičke cjeline, te kraće pismene provjere po procjeni nastavnika.

LEKTIRA: Učenici čitaju tekstove i skraćene verzije djela iz svjetske književnosti sa naglaskom na književna djela koja potiču sa engleskog govornog područja. Učenici čitaju dvije lektire u polugodištu i to jednu lektiru, a drugu priču ili duže tekstove, po procjeni nastavnika.

PROJEKTI / PREZENTACIJE: Učenici dodatno istražuju teme i oblasti koje se obrađuju na času, te ih izlažu ostalim učenicima u vidu prezentacije. Učenici rade jednu prezentaciju / projekat u polugodištu.

RAZRED: III

Sedmično/tjedno: 3 časa

Godišnje: 105 časova

CILJEVI I OČEKIVANI REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

CILJANI NIVO ZNANJA

3. razred	Slušanje i razumijevanje	Govor	Čitanje i razumijevanje	Pisanje
Nivo	B2	B2	B2	B2

JEZIČKE VJEŠTINE	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none">- razumjeti standardni govor, uživo ili snimljen o poznatim i nepoznatim temama sa kojima se susreće u ličnom, društvenom, akademskom ili profesionalnom životu.- razumjeti glavne ideje lingvistički kompleksnog govora o konkretnim i apstraktnim temama koje se izgovaraju na standardnom dijalektu, uključujući kompleksniju stručnu diskusiju unutar njihovog stručnog usmjerenja- pratiti prošireni govor i kompleksne rečenice ukoliko im je tema prilično poznata i tok govora označen vidljivim markerima činjenice o temama o svakodnevnom životu i poslu, identificirajući i opće poruke i posebne detalje
Čitanje i razumijevanje	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none">- dobiti informaciju, ideju i mišljenja iz specijaliziranih izvora u okviru njihovog interesovanja- razumjeti stručne i druge članke van njihovog stručnog usmjerenja ukoliko povremeno mogu koristiti rječnik da bi potvrdili svoju interpretaciju terminologije.- razumjeti članke i izvještaje koji se odnose na savremene teme u kojima autori mogu koristiti posebne rečenice ili mišljenja.- razumjeti veći dio TV vijesti i programa o trenutnim zbivanjima.- razumjeti dokumentarce, intervjuue uživo, talk show, drame i

	<p>većinu filmova ispisanih na standardnom standardnom dijalektu.</p> <p>- razumjeti skraćene verzije književnih djela (graded readers – nivo B2) uz upotrebu rječnika.</p>
Govor	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dati jasne, sistematične opise sa prikladnim naglašavanjem važnih stavki i relevantnim detaljima kojima ih podržavaju - spontano izaći iz okvira pripremljenog teksta i pratiti interesantne komentare publike, te pokazati fluentnost i lakoću izražavanja - samostalno i / ili u grupi izlagati jasnu i pripremljenu prezentaciju, istaknuti razloge za i protiv o određenim mišljenjima i istaći prednosti i mane raznih pojava. - odgovoriti na niz popratnih pitanja sa određenim nivoom fluentnosti i spontanosti, a koji ne predstavljaju prepreku ni za njih niti za publiku. Ovaj dio se odnosi i na pročitane tekstove i lektire
Pisanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pisati jasne i detaljne tekstove na razne teme u okviru njihovog interesovanja, sintetizirajući i evaluirajući informacije i argumente iz različitih izvora. - pisati jasne i detaljne opise stvarnih ili izmišljenih događaja i iskustava ističući odnose između ideja u jasno povezanom tekstu i prateći konvencije žanra o kojem je riječ. - pisati detaljan kritički osvrt na film, knjigu ili predstavu. - pismeno odgovarati na složena pitanja u vezi likova iz knjige ili filma i njihovih odnosa, ističući svoje kritičko mišljenje uz korištenje citata iz knjige. - napisati esej ili izvještaj sa razrađenom strukturom i argumentacijom, i određenim brojem riječi.

NASTAVNI PROGRAM ZA TREĆI RAZRED

Teme	Aktivnosti	Gramatika	Vocabular
<ul style="list-style-type: none"> - Ličnost, odrastanje, karakteristike i slobodne aktivnosti - Zdravlje i zaštita okoliša - Obrazovanje i zanimanja - Putovanja, zemlje i gradovi - Evropska unija, globalizacija i multikulturalnost - Kultura, medijska kultura i sport - Novac i konzumerizam - Kultura i običaji Bosne i Hercegovine 	<p>SLUŠANJE</p> <p>Učenici će reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti standardni govor, uživo ili snimljen o poznatim i nepoznatim temama sa kojima se susreće u ličnom, društvenom, akademskom ili profesionalnom životu. - razumjeti glavne ideje lingvistički kompleksnog govora o konkretnim i apstraktnim temama koje se izgovaraju na standardnom dijalektu, uključujući kompleksniju stručnu diskusiju unutar njihovog stručnog usmjerenja - pratiti prošireni govor i kompleksne rečenice ukoliko im je tema prilično poznata i tok govora označen vidljivim markerima <p>ČITANJE</p> <p>Učenici će čitati tekstove i reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dati jasne, sistematične opise sa prikladnim naglašavanjem važnih stavki i relevantnim detaljima kojima ih 	<p>Imenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pravilnu i nepravilnu množinu - Brojive i nebrojive u vezi sa riječima koje izražavaju neodređenu količinu ili broj: some, any - Složenice u jednini i množini - Množina imenica stranog porijekla <p>Zamjenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lične (padež subjekta i objekta) - Pokazne (this, that, these, those) - Upitne (who, which, what, whose) - Prisvojne (mine, his, hers, its, ours, yours, theirs, one's) - Neodređene (somebody, anybody, nobody, something, anything, nothing) <p>Pridjevi i Determinatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Članovi (a, an, the, zero) - Prisvojne pridjeve - Opisne pridjeve vezane za zadane teme - Pokazni pridjevi: this (girl), that (boy), these (girls), those (boys) - Pridjeve neodređene količine i broja (some, any, much, 	<p>Učenici će obnavljati ili učiti vokabular koji se odnosi na date teme:</p> <p>Pored stalnog izgrađivanja vokabulara, učenici će učiti da koriste:</p> <p>prefikse i sufikse</p> <p>koji se odnose na date teme i gramatiku, (membership, independence, ability)</p> <p>Sinonime i parcijalne sinonime:</p> <p>(attractive-good-looking-handsome)</p> <p>Antonime,</p> <p>koji se odnose na date teme, (npr. usual, unusual; obedient, disobedient; tolerant, intolerant; patient, impatient, itd.)</p> <p>Složene imenice i pridjevi, koje se odnose na date teme, npr.</p> <p>soundtrack, thought-provoking, horse race, portrait painter, download, setback, tight-fisted) itd.</p>

	<p>podržavaju.</p> <ul style="list-style-type: none"> - spontano izaći iz okvira pripremljenog teksta i pratiti interesantne komentare publike, te pokazati fluentnost i lakoću izražavanja. - samostalno i/ ili u grupi izlagati jasnu i pripremljenu prezentaciju, istaknuti razloge za i protiv o određenim mišljenjima i istaći prednosti i mane raznih pojava. - odgovoriti na niz popratnih pitanja sa određenim nivoom fluentnosti i spontanosti, a koji ne predstavljaju prepreku ni za njih niti za publiku. Ovaj dio se odnosi i na pročitane tekstove i lektire <p>GOVOR</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dati jasne, sistematične opise sa prikladnim naglašavanjem važnih stavki i relevantnim detaljima kojima ih podržavaju. - spontano izaći iz okvira pripremljenog teksta i pratiti interesantne komentare publike, te pokazati 	<p>many, all, (a) few, (a) little</p> <ul style="list-style-type: none"> - Složeni pridjevi - Pravilno(-er,-est, more (than), most,as....as, not as.....as) i nepravilno (good, better, the best) poređenje pridjeva <p>Veznici:</p> <p>despite; although, however, nevertheless, therefore, moreover, in addition, all in all, in conclusion...etc. (including all the structures and forms that follow them)</p> <p>Prilozi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prilozi za način (good – well, friendly – in a friendly way/manner) - mjesto - vrijeme <p>komparacija priloga</p> <p>Glagoli i glagolska vremena:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Present Simple (potvrdni, odrični, upitni) - Present Continuous (potvrdni, odrični, upitni) - Past Simple Tense (potvrdni, upitni i odrični oblik) - Past Continuous Tense (potvrdni, odrični, upitni) - Future Simple 	<p>Kolokacije, koje se odnose na date teme (take up an activity, do a sport, go for a walk, heavy rain)</p> <p>Homofone, koji se odnose na date teme (sun, son; here, hear; new, knew; no, know) itd.</p> <p>Prijevodne ekvivalente ključnih riječi i izraza, pri čemu se vrši odabrano poređenje sa maternjim jezikom učenika, kao i nekim drugim stranim jezicima.</p> <p>Prepozicijske fraze sa glagolima koji se odnose na date teme (believe in, belong to, agree with, apologize for, take after...)</p> <p>Frazalni glagoli koji se odnose na date teme (get along with, work on, keep at, turn down, back up...)</p> <p>Idiomi koji se odnose na date teme (the right as rain, drop like flies, rat raceto have edge over something)...</p>
--	---	---	---

	<p>fluentnost i lakoću izražavanja.</p> <ul style="list-style-type: none"> - samostalno i / ili u grupi izlagati jasnu i pripremljenu prezentaciju, istaknuti razloge za i protiv o određenim mišljenjima i istaći prednosti i mane raznih pojava. - odgovoriti na niz popratnih pitanja sa određenim nivoom fluentnosti i spontanosti, a koji ne predstavljaju prepreku ni za njih niti za publiku. Ovaj dio se odnosi i na pročitane tekstove i lektire. <p>PISANJE</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pisati jasne i detaljne tekstove na razne teme u okviru njihovog interesovanja, sintetizirajući i evaluirajući informacije i argumente iz različitih izvora. - pisati jasne i detaljne opise stvarnih ili izmišljenih događaja i iskustava ističući odnose između ideja u jasno povezanom tekstu i prateći konvencije žanra o kojem je riječ. - pisati detaljan kritički osvrt na film, 	<p>Tense (potvrdni, odrični, upitni)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Present Continuous Tense / Present Simple Tense / Be Going To za izražavanje budućnosti - Future Continuous Tense / Future Perfect Simple Tense - Modal verbs: obligation, prohibition, advice, speculation, deduction: Present and past - Present Perfect Simple Tense & Present Perfect Continuous (sa for, since, yet, just, so far, already, recently...) - Past Perfect Simple Tense (u rečenicama sa after/when/before) - used to / would + infinitive - Verb patterns: -ing or infinitive - Passive Voice – simple and continuous tenses - Reported speech-statements and commands <p>Rečenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - namjerne - relativne (defining / non-defining) - posljedične - vremenske i kondicionalne (tip 0,1,2,3) 	<p>NAPOMENA</p> <p>Navedena leksika je prijedlog i ne treba se shvatiti kao ograničavajuća.</p>
--	--	--	--

	<p>knjigu ili predstavu. - pismeno odgovarati na složena pitanja u vezi likova iz knjige ili filma i njihovih odnosa, ističući svoje kritičko mišljenje uz korištenje citata iz knjige.</p> <p>napisati esej ili izvještaj sa razrađenom strukturom i argumentacijom, i određenim brojem riječi.</p>		
--	---	--	--

NAPOMENE:

PISMENE PROVJERE ZNANJA: Učenici rade četiri pismene vježbe tokom školske godine i to po dvije u polugodištu u prvom i drugom razredu, Takođe, učenici rade testove, nakon što završe određene gramatičke i jezičke cjeline, te kraće pismene provjere po procjeni nastavnika.

LEKTIRA: Učenici čitaju tekstove i skraćene verzije djela iz svjetske književnosti sa naglaskom na književna djela koja potiču sa engleskog govornog područja. Učenici čitaju dvije lektire u polugodištu i to jednu lektiru, a drugu priču ili duže tekstove, po procjeni nastavnika.

PROJEKTI / PREZENTACIJE: Učenici dodatno istražuju teme i oblasti koje se obrađuju na času, te ih izlažu ostalim učenicima u vidu prezentacije. Učenici rade jednu prezentaciju / projekat u polugodištu.

RAZRED: IV

Sedmično/tjedno: 3 časa

Godišnje: 90 časova

CILJEVI I OČEKIVANI REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

CILJANI NIVO ZNANJA

4. razred	Slušanje i razumijevanje	Govor	Čitanje i razumijevanje	Pisanje
Nivo	B2+	B2+	B2+	B2+

JEZIČKE VJEŠTINE	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje	<p>Učenici će razumjeti:</p> <ul style="list-style-type: none">- činjenice o temama o svakodnevnom životu i poslu, identificirajući i opće poruke i posebne detalje- glavne stavke standardnog govora ili poznatih tema sa kojima se susrećemo na poslu, školi, tokom slobodnih aktivnosti- veliki dio emisija na različitim TV programima o temama od ličnog interesa kao što su: intervjui, kratka predavanja i kratke vijesti
Čitanje i razumijevanje	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none">- razumjeti opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima- razumjeti činjenice u tekstovima o temama u vezi njihovih interesovanja sa zadovoljavajućim nivoom razumijevanja istog teksta- skenirati duže tekstove kako bi locirali željenu informaciju i pronašli informacije iz različitih dijelova teksta, te uradili određeni zadatak- pronaći i razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, brošure i kratki službeni dokumenti- prepoznati značajne stavke u jednostavnim novinskim člancima o njima poznatim temam

<p style="text-align: center;">Govor</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - učestvovati u konverzaciji o različitim temama, kao što su: zdravlje, sport, porodica, okoliš i ostale teme koje su navedene u tematskom dijelu - voditi diskusiju bez prevelike pripreme jer su već savladali osnove jezika te im usvojeni vokabular to omogućava - povezivati rečenice tako da mogu diskutovati o svojim planovima, snovima, željama te obrazložiti svoje stajalište na određene teme - prepričavati sadržaj knjige ili filma, te opisivati svoje reakcije na pročitano ili viđeno - izlagati prezentacije i raditi projekte
<p style="text-align: center;">Pisanje</p>	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisati jednostavan vezani tekst na određenu temu - opisati osobu, pejzaž ili objekte zadržavajući se na detaljima - prepričati priču i opisivati događaje - napisati neformalno pismo poštujući konvencije pisanja neformalnog teksta - opisati sadržaj određene knjige ili filma, te opisati svoje reakcije i dojmove - usvojiti i primjeniti osnove pisanja eseja.

NASTAVNI PROGRAM ZA ČETVRTI RAZRED

Teme	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
<ul style="list-style-type: none"> - Ličnost, fizički izgled i ponašanje - Obrazovanje, karijera i međuljudski odnosi (pozitivan osvrt na osobe sa posebnim potrebama) - Kultura, umjetnost i medijska kultura - Zaštita okoliša - Genijalni umovi, izumi i inovacije (pozitivan osvrt na osobe sa posebnim potrebama) - Zločini i kazne - Kultura i običaji Bosne i Hercegovine 	<p>SLUŠANJE</p> <p>Učenici će reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti standardni govor, uživo ili snimljen o poznatim i nepoznatim temama sa kojima se susreće u ličnom, društvenom, akademskom ili profesionalnom životu. - razumjeti glavne ideje lingvistički kompleksnog govora o konkretnim i apstraktnim temama koje se izgovaraju na standardnom dijalektu, uključujući stručnu diskusiju unutar njihovog stručnog usmjerenja. - pratiti prošireni govor i kompleksne rečenice ukoliko im je tema prilično poznata i tok govora označen vidljivim markerima. - prepoznati veliki broj idiomatskih izraza i kolokacija. - pratiti govor čak i ukoliko nije jasno struktuiran i kad su odnosi unutar njega neoznačeni. 	<p>Učenici će ponavljati i učiti sljedeće:</p> <p>Imenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pravilnu i nepravilnu množinu - Brojive i nebrojive u vezi sa riječima koje izražavaju neodređenu količinu ili broj: some, any - Složenice u jednini i množini - Množina imenica stranog porijekla <p>Zamjenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lične (padež subjekta i objekta) - Pokazne (this, that, these, those) - Upitne (who, which, what, whose) - Prisvojne (mine, his, hers, its, ours, yours, theirs, one's) - Neodređene (somebody, anybody, nobody, something, anything, nothing) <p>Pridjevi i Determinatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Članovi (a, an, the, zero) - Prisvojne pridjeve - Opisne pridjeve 	<p>Učenici će obnavljati ili učiti vokabular koji se odnosi na date teme:</p> <p>Pored stalnog izgrađivanja vokabulara, učenici će učiti da koriste:</p> <p>prefikse i sufikse koji se odnose na date teme i gramatiku, (membership, independence, ability)</p> <p>Sinonime i parcijalne sinonime: (attractive-good-looking-handsome)</p> <p>Antonime, koji se odnose na date teme, (npr. usual, unusual; obedient, disobedient; tolerant, intolerant; patient, impatient, itd.)</p> <p>Složene imenice i pridjevi, koje se odnose na date teme, npr. soundtrack, thought-provoking, horse race, portrait painter, download, setback, , tight-fisted) itd.</p>

	<p>ČITANJE</p> <p>Učenici će čitati tekstove i reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dobiti informaciju, ideju i mišljenja iz specijaliziranih izvora u okviru njihovog interesovanja. - razumjeti stručne i druge članke van njihovog stručnog usmjerenja ukoliko povremeno mogu koristiti rječnik da bi potvrdili svoju interpretaciju terminologije. - razumjeti članke i izvještaje koji se odnose na savremene teme u kojima autori mogu koristiti posebne rečenice ili mišljenja. - razumjeti veći dio TV vijesti i programa o trenutnim zbivanjima. - razumjeti dokumentarce, intervjue uživo, talk show, drame i većinu filmova na standardnom dijalektu. - razumjeti skraćene verzije književnih djela (graded readers, nivo B2) uz upotrebu rječnika. <p>GOVOR</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dati jasne, 	<p>vezane za zadane teme</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pokazni pridjevi: this (girl), that (boy), these (girls), those (boys) - Pridjeve neodređene količine i broja (some, any, much, many, all, (a) few, (a) little - Složeni pridjevi - Pravilno(-er, -est, more (than), most, as....as, not as.....as) i nepravilno (good, better, the best) poređenje pridjeva <p>Veznici :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Despite, although, however, nevertheless, therefore, moreover, in addition, all in all, in conclusion...etc. (including all the structures and forms that follow them) <p>Prilozi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prilozi za način (good – well, friendly – in a friendly way/manner) - mjesto - vrijeme <p>Glagoli i glagolska vremena:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Present Simple (potvrdni, odrični, upitni) - Present Continuous (potvrdni, odrični, upitni) - Past Simple Tense 	
--	--	--	--

	<p>sistematične opise i prezentacije sa prikladnim naglašavanjem važnih stavki i relevantnim detaljima kojima ih podržavaju.</p> <ul style="list-style-type: none"> - dati jasne i detaljne opise o raznim temama unutar njihovog polja interesovanja, te proširiti i podržavati ideje dodatnim stavkama i relevantnim primjerima. - spontano izaći iz okvira pripremljenog teksta i pratiti interesantne komentare publike, te pokazati fluentnost i lakoću izražavanja. - samostalno izlagati jasnu i pripremljenu prezentaciju, istaknuti razloge za i protiv o određenim mišljenjima i istaći prednosti i mane raznih pojava. - odgovoriti na niz popratnih pitanja sa određenim nivoom fluentnosti i spontanosti, a pogotovo nakon pročitanih tekstova ili/ i lektira. - samostalno i sa lakoćom učestvovati u debatama i diskusijama o različitim temama 	<ul style="list-style-type: none"> - (potvrdni, upitni i odrični oblik) - Past Continuous Tense (potvrdni, odrični, upitni) - Future Simple Tense (potvrdni, odrični, upitni) - Present Continuous Tense / Present Simple Tense / Be Going To za izražavanje budućnosti - Future Continuous Tense / Future Perfect Simple Tense - Modal verbs: obligation, prohibition, advice, speculation, deduction: present and past - Present Perfect Simple Tense & Present Perfect Continuous (sa for, since, yet, just, so far, already, recently...) - Past Perfect Simple Tense (u rečenicama sa after/when/before) - used to / would + infinitive - Verb patterns: -ing or infinitive - Participle clauses: present, past, perfect - Passive Voice – all forms (simple and continuous tenses, the passive gerund and infinitive and causative have + something + done) - Reported speech – 	
--	---	---	--

	<p>primjerenim njihovoj dobi i uzrastu i njihovom izbornom području.</p> <p>PISANJE</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pisati jasne i detaljne tekstove na razne teme u okviru njihovog interesovanja, sintetizirajući i evaluirajući informacije i argumente iz različitih izvora. - pisati jasne i detaljne opise stvarnih ili izmišljenih događaja i iskustava ističući odnose između ideja u jasno povezanom tekstu i prateći konvencije žanra o kojem je riječ. - pisati jasne i detaljne opise na različite teme koje su u vezi sa njihovim poljem interesovanja. - pisati detaljno strukturiran kritički osvrt na film, knjigu ili predstavu koristeći složeni vokabular i složene rečenice uz upotrebu citata iz knjige ili filma. - pisati jasne i dobro strukturane tekstove o kompleksnim temama ističući 	<p>statements, questions, commands and other reporting structures</p> <ul style="list-style-type: none"> - Emphasis-intensifiers, inversion and cleft sentences <p>Rečenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - namjerne - relativne - posljedične - vremenske i kondicionalne (tip 0,1,2,3 + mixed conditionals) - uzročne - zaključne - dopusne i suprotne 	
--	--	--	--

	<p>relevantne ideje, te obrazlagati mišljenja dodatnim stavkama, razlozima i relevantnim primjerima i adekvatno zaključiti tekst.</p> <p>- pisati jasne, dobro struktuirane i razrađene opise i izmišljene tekstove ličnim, prirodnim stilom koji je razumljiv čitaocu.</p> <p>- pisati esej ili izvještaj sa razrađenom argumentacijom i strukturom, te sa odgovarajućim naglašavanjem značajnih stavki i relevantnih detalja kojima se podržava stav.</p>		
--	---	--	--

NAPOMENE:

PISMENE PROVJERE ZNANJA: Učenici rade četiri pismene vježbe tokom školske godine i to po dvije u polugodištu u prvom i drugom razredu, Takođe, učenici rade testove, nakon što završe određene gramatičke i jezičke cjeline, te kraće pismene provjere po procjeni nastavnika.

LEKTIRA: Učenici čitaju tekstove i skraćene verzije djela iz svjetske književnosti sa naglaskom na književna djela koja potiču sa engleskog govornog područja. Učenici čitaju dvije lektire u polugodištu i to jednu lektiru, a drugu priču ili duže tekstove, po procjeni nastavnika.

PROJEKTI / PREZENTACIJE: Učenici dodatno istražuju teme i oblasti koje se obrađuju na času, te ih izlažu ostalim učenicima u vidu prezentacije. Učenici rade jednu prezentaciju / projekat u polugodištu.

CILJEVI I OČEKIVANI REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

INTERKULTURALNE VJEŠTINE

Učenici će se:

- upoznavati sa sličnostima i različitostima između Bosne i Hercegovine i zemalja engleskog govornog područja u oblasti kulture, edukacije, slobodnog vremena učenika, načina življenja u okviru datih tema,
- navikavati da se ophode učtivo u komunikaciji sa pripadnicima kulture o kojoj uče,
- učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je prirodan za kulturu zemlje čiji jezik uče, obraćajući posebnu pažnju na odnose među ljudima pri neposrednom kontaktu, komunikaciji itd.,
- naučiti da poštuju tradiciju, običaje, navike drugih ljudi itd.

INTERDISCIPLINARNI SADRŽAJI

Na ovom nivou za učenje stranog jezika koriste se znanja iz maternjeg i drugih stranih jezika. Već usvojena teoretska znanja iz maternjeg jezika olakšat će razumijevanje pojedinih jezičkih kategorija u stranom jeziku. Pri učenju stranog jezika učenici će takođe koristiti stečena znanja iz geografije, historije, umjetnosti, matematike, biologije, što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike među kulturama. Učenici će nastojati uspostaviti kontakte sa vršnjacima iz zemalja čiji jezik uče. Tu će im pomoći znanje iz informatičkih tehnologija.

Učenici će takođe učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje stečeno kroz učenje drugih školskih nastavnih predmeta u okviru datih tema. Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih nastavnih planova odnosno interdisciplinarnih projekata. Učenici će učiti engleski jezik i tokom izvanučioničke nastave, a kroz različite aktivnosti ukoliko postoje uslovi:

- Šetnja i odlasci u muzeje
- Časovi u školskoj sali
- Izleti i boravak u prirodi
- Sportska i druga takmičenja
- Obilježavanje mnogih praznika
- Odlasci u kino i pozorište

UČENJE I KAKO TREBA UČITI

Učenici će učiti da:

- budu odgovorni i aktivni kada uče jezik,
- koriste različite radne metode i strategije učenja tipične za učenje jezika, kao što je razumijevanje smisla iz konteksta itd.,
- nadoknađuju praznine u znanju korištenjem različitih metoda, kao što je parafraziranje,
- koriste informacionu tehnologiju kod učenja jezika,
- ocjenjuju svoje aktivnosti i aktivnosti svojih drugova iz razreda, kao i nivo svog i njihovog znanja u odnosu na postavljene ciljeve i, ako je potrebno, mijenjaju metode rada,
- koriste samostalno udžbenike, rječnike i druge priručnike.

PROVJERAVANJE ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom individualnog i rada u parovima i grupama. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem testova, kontrolnih zadataka, pismenih vježbi, prezentacija i usmenog ispitivanja nakon svake obrađene nastavne jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo i prilagođava metod rada. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje. Provjeravanje znanja se provodi prema unaprijed utvrđenim kriterijima, a koje su navedene u tabelama u Prilogu. Navedeni kriteriji se mogu korigovati i adaptirati u skladu sa onim što nastavnik želi ocjenjivati tokom neke vrste pismenog ili usmenog ispitivanja. Na početku školske godine, nastavnici trebaju da upoznaju učenike sa sistemom rada i ocjenjivanja. Zaključna ocjena ne može biti niža od aritmetičke sredine, ali bi ocjene iz pismene vježbe i testova trebale da budu jedan od ključnih faktora za formulisanje konačne ocjene. Na zaključnu ocjenu ne bi trebali uticati bilo koji drugi faktori, osim gore navedenih. Učenici rade četiri pismene vježbe tokom školske godine i to po dvije u polugodištu u prvom i drugom razredu, a po jednu u polugodištu u trećem i četvrtom razredu. Takođe, učenici rade testove, nakon što završe određene gramatičke i jezičke cjeline, te kraće pismene provjere po procjeni nastavnika. Učenici čitaju i lekturu koja odgovara starosnoj dobi učenika, a zahvaljujući kojoj razvijaju vještine pisanja i govorenja, te rade na projektima i prezentacijama zahvaljujući kojima razvijaju osjećaj za istraživanje, samostalni rad ili rad u grupi, te vještinu govorenja.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE I PREPORUKE

Savremena nastava stranog jezika treba da proizilazi iz najnovijih dostignuća nauke o jeziku, savremenih psihološko-pedagoških teorija i saznanja o procesu učenja i kao takva treba da bude usmjerena ka učeniku. Metodika nastave stranog jezika i u ovom razredu treba da omogući skladno razvijanje učenikovih sposobnosti, podstiče kreativnost, te razvija njegove kulturološke, estetske i intelektualne sposobnosti. Na ovim polazištima zasnivaju se i didaktička uputstva.

Prije svega neophodno je uspostaviti pozitivne emotivne odnose i atmosferu uzajamnog povjerenja i razumijevanja između nastavnika i učenika, jer taj afektivni potencijal predstavlja preduslov za nesmetani razvoj kognitivnih sposobnosti u procesu učenja. I na ovom nivou treba istaći poseban značaj motivacije, kao i pažljivog izbora nastavnih sadržaja usklađenih sa spoznajnim svijetom učenika, i njegovim doživljajima i uzrastom. Raznolike aktivnosti treba da imaju za cilj učenje stranog jezika bez pritiska i straha od neznanja, uz punu slobodu neverbalnog i verbalnog izražavanja. Sredstva, načini i postupci kojima nastavnik može pomoći učenicima u svjesnom učenju jezika su raznoliki. Preporučuju se:

- dinamičnost i kreativnost
- favoriziranje interaktivnog i grupnog rada
- podsticanje inicijative učenika
- obogaćivanje nastave elementima igre, ritma i dramatizacije
- unošenje civilizacijskih i interkulturoloških elemenata
- upotreba savremenih tehničkih sredstava
- stalno ohrabrivanje i podsticanje učenika na samostalno učenje
- analiziranje teškoća u procesu učenja
- podsticanje učenika na vrednovanje sopstvenih dostignuća (portfolio) kao i dostignuća drugih itd.

Treba ponoviti da u ovoj fazi učenici stječu kognitivne sposobnosti razvijanjem vještina slušanja, govora, čitanja i pisanja. Između usmenih i pismenih aktivnosti treba nastojati uspostaviti ravnotežu. U razvijanju vještine slušanja postepeno se pristupa slušanju malo dužih tekstova i dijaloga. Prije slušanja nastavnik će odgovarajućim aktivnostima pripremiti učenike za uspješno razumijevanje sadržaja, te izradu nešto kompleksnijih zadataka tokom i nakon slušanja sadržaja.

Mada komunikativni pristup u nastavi podrazumijeva usklađenost sve četiri jezičke vještine, značajnu pažnju treba posvetiti razvijanju vještine govora. Za uspješno razvijanje ove vještine potrebni su: pažljiva priprema, izbor i prilagođenost teme, precizna uputstva, optimalan period za razmišljanje i pripremanje, nuđenje potrebnih riječi i izraza i sl. Poželjno je da u ovim aktivnostima učestvuje što veći broj učenika. Preporučuje se da učenici rade na projektima i prezentacijama na određene teme samostalno ili u manjim grupama i usmeno ih izlažu pred ostatkom razreda. Takođe, preporučuje se organizovanje debata i diskusija na primjerene i u NPP-u navedene teme i teme koje se odnose na pročitane lektire. Tokom aktivnosti usmenog izražavanja, učenike ne treba prekidati niti ispravljati, već im nakon toga, uz pohvalu za aktivno učešće, na prikladan način ukazati na greške.

Cilj vještine čitanja je da osposobi učenika za samostalno čitanje tekstova odgovarajućom brzinom i razumijevanje njihove osnovne ideje, određene pojedinačne informacije, za

uočavanje pojedinih detalja itd. Pri izboru tekstova treba voditi računa o tome koje tekstove odabrati za ovaj uzrast učenika, da bi im bili što atraktivniji, raznovrsniji i pristupačniji. Treba voditi računa i o korelaciji sa ostalim nastavnim predmetima, koliko je to moguće.

Cilj razvijanja vještine pisanja je osposobljavanje učenika da u pisanoj formi ostvari komunikaciju i svoje misli izrazi na logičan i razumljiv način. Metodički pristup pisanju podrazumijeva da se poštuje zadata tema, da se logički slijede događaji koji se opisuju, koristi odgovarajuća leksika, poštuju gramatička i sintaksička pravila, kao i pravila pravopisa i interpunkcije. Naravno, ulogu igra i kreativnost izražavanja. Pisanje može biti vođeno (dovršavanje teksta, pisanje prema modelu, popunjavanje formulara, jednostavan opis) ili slobodno (kreativno), kao što su pisanje manje složenih pisama, oglasa, izvještaja, SMS ili e-mail poruka, eseja, zadaci koji se odnose na pročitane lektire itd. Sve ove vještine treba da budu u skladu sa jezičkim kompetencijama učenika ovog uzrasta, a s obzirom da su u pitanju učenici prvog razreda gimnazije treba imati u vidu da im treba vremena za prilagođavanje, te da nastavnici sve navedeno prilagode i olakšaju učenicima da savladaju nove sadržaje u potpuno novom okruženju.

RAD SA UČENICIMA SA POSEBNIM POTREBAMA

Rad sa učenicima sa posebnim potrebama se odvija prema prilagođenom programu.

LITERATURA

1. Ellis, R. (1997) *Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
2. Mihaljevic Djigunovic, J. and M. Vilke (2000) Eight Years After: Wishful Thinking vs the Facts of Life. In: Moon, J. and M.
3. Nikolov (eds) *Research into Teaching English to Young Learners: International Perspectives*. Pécs: University Press
4. Yule, G. (2010) *The Study of Language*, 4th edition. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Spencer, David (2011) *Gateway A 2*. London: MacMillan Publishers Limited.

KONSULTIRANI DOKUMENTI:

Zajednički evropski referentni okvir za jezike

http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/framework_en.pdf

Zajednički Nastavni plan i program za strane jezike, APOSO

<http://www.aposo.gov.ba/hr/files/2012/10/ZJNPP-za-strane-jezike-BOS-.pdf>

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- c) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- d) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

- Diplomirani profesor engleskog jezika i književnosti
- Završen II (Drugi) ciklus (postdiplomski studij) sa akademskom titulom i stručnim zvanjem Magistra, odnosno završenim trećim ciklusom studija i naučnim zvanjem Doktor nauka.

Drugi strani jezik

Engleski jezik

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj.35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

ENGLISKI JEZIK.

Komisija: 1. Mirela Vasić, prof. „Četvrta gimnazija Ilidža“

2. Stanislava Matić, prof. " Srednjoškolski centar Hadžići"

UVOD

Engleski je danas službeni jezik međunarodne i međudržavne komunikacije. Službeni je jezik u mnogim zemljama, kao i u Europskoj uniji, Ujedinjenim Narodima i mnogim drugim svjetskim organizacijama. Zahvaljujući sveopćoj globalizaciji i informatizaciji ima jak utjecaj na brojne kulture i društva diljem svijeta, a taj je utjecaj osobito vidljiv u jeziku javne komunikacije, medija te u informatičkom jeziku.

Razvoj tehnologije i medija, kao sredstava globalne komunikacije, doveli su engleski jezik na vodeću poziciju među svjetskim jezicima, te su omogućili da nas engleski jezik neprestano okružuje. Poznavanje engleskog jezika je od velike važnosti pogotovo ukoliko se želimo uključiti u svjetske procese. Njegovo poznavanje je postalo nezaobilazno u svim sferama ljudskog života i danas se engleski jezik usvaja i njegovo znanje proširuje na različite i višestruke načine. Imajući u vidu gore navedeno, učenje engleskog jezika i njegov status uglavnom prvog, ali i drugog stranog jezika u srednjim školama i gimnazijama su utvrđeni i definisani državnim kurikulumima i školskim Nastavnim planovima i programima.

Ovim Nastavnim planom i programom u potpunosti su ispunjene norme Evropskog referentnog okvira unutar kojeg učenici gimnazija razvijaju i dostižu skup znanja i vještina kroz postupnost učenja i savladavanja jezičkog gradiva.

Ovim Nastavnim planovima i programima su jasno definisani ishodi znanja učenja engleskog jezika po razredima tj. ciljevi i očekivani rezultati odgojno-obrazovnog rada koji se ogledavaju prije svega u osposobljavanju učenika za komunikaciju na engleskom jeziku u usmenom i pismenom obliku o temama iz svakodnevnog života. Kroz nastavu stranog jezika kod učenika se razvija svijest o značaju multikulturalnosti i globalizacije, ali i vlastite kulture i tradicije u savremenom svijetu. Razvijajući pozitivan stav prema sličnostima i razlikama u kulturama kod učenika se razvija kosmopolitski stav, duh tolerancije, humanizma i internacionalizma kao i kritičko razmišljanje i stav o različitim temama. Takođe, kroz nastavu engleskog jezika ističe se da uspješno ovladavanje jezičkim kompetencijama doprinosi afirmaciji ličnosti i njenom optimalnom razvoju, a sve se to postiže radom na unapređenju vještina čitanja, pisanja, komuniciranja i slušanja te znanja iz gramatičkih struktura, vokabulara i aktivnostima u vezi istih.

CILJ I ZADACI

Cilj učenja engleskog jezika je osposobljavanje učenika za usmenu i pismenu komunikaciju na engleskom jeziku o različitim temama iz svakodnevnog života. Proširivanje opće kulture učenika kroz upoznavanje s načinom života i tradicijom zemalja u kojima se govori engleski jezik. Kroz učenje stranog jezika kod učenika se razvija svijest o sljedećem:

- značenju višejezičnosti,
- duhu tolerancije,
- kosmopolitizmu,

- toleranciji,
- humanizmu i
- internacionalizmu

Zadaci nastave engleskog jezika su:

- razvoj sve četiri jezičke vještine,
- ovladavanje leksikom i gramatikom predviđenom za određeni nivo,
- upoznavanje sa kulturom naroda čiji jezik se izučava,
- razumijevanje i poštivanje drugih kultura,
- razvijanje motivacije za učenje jezika i zadovoljstva u učenju,
- razvijanje samopouzdanja i samopoštovanja,
- razvijanje samostalnosti i kreativnosti,
- razvijanje samomotivacije i potrebe za kontinuiranim učenjem
- razvijanje sposobnosti upravljanja projektima
- naučiti učenike da prepoznaju vlastite jake i slabe strane
- razvijanje konstruktivnog saradivanja u aktivnostima i upotreba vještina grupnog rada
- razvijanje sposobnosti slušanja i međusobnog uvažavanja,
- osposobljavanje učenika za samostalno korištenje različitih izvora,
- ovladavanje različitim metodama i strategijama učenja tipične za učenje jezika, kao što je razumijevanje smisla iz konteksta (i naučiti kako učiti)
- ići u korak s vremenom i koristiti odgovarajuću informacionu tehnologiju kod učenja jezika

NASTAVNI PLAN I PROGRAM - DRUGI STRANI JEZIK

RAZRED: I
Sedmično: 3 časa
Godišnje: 105 časova

CILJANI NIVO ZNANJA

1. razred	Slušanje i razumijevanje	Govor	Čitanje i razumijevanje	Pisanje
Nivo	A2.2	A2.2	A2.2	A2.2

JEZIČKE VJEŠTINE	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje	<p>Učenici će razumjeti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti svakodnevnu konverzaciju jasno i sporo izrečenu. - odrediti temu diskusije kada se govori sporo i jasno. - razumjeti fraze, riječi i izraze koje se odnose na informacije lične prirode, šoping, zapošljavanje, porodica, itd. - razumjeti i kratke i jasne poruke i objave.
Čitanje i razumijevanje	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odrediti važne informacije u kratkim vijestima i jednostavnim i ilustrovanim novinskim člancima. - razumjeti jednostavno lično pismo o aspektima svakodnevnog života. - razumjeti jednostavno napisane poruke od prijatelja i kolega. - razumjeti kratki oglas u novinama, naslove i najvažnije informacije iz novina. - razumjeti kratke priče o svakodnevnom životu
Govor	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - da vode konverzaciju o različitim temama, kao što su: zdravlje, sport, porodica, okoliš i ostale teme koje su navedene u tematskom dijelu. - da vode diskusiju uz pripremu, koristeći osnove jezika i već usvojeni vokabular.

	<ul style="list-style-type: none"> - povezivati rečenice tako da mogu diskutovati o svojim planovima, snovima, željama te obrazložiti svoje stajalište na određene teme koje su već obrađivane. - da preporučaju sadržaj knjige ili filma, te da ukratko izraze svoje mišljenje.
Pisanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisati jednostavan vezani tekst o nekom prošlom događaju - opisivati osobu, pejzaž ili objekte koristeći ranije usvojenu strukturu - napisati neformalno pismo/e-mail poštujući konvencije pisanja neformalnog teksta - ukratko izraziti svoje mišljenje o nekoj obrađenoj temi

NASTAVNI PROGRAM ZA PRVI RAZRED

Teme	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
<ul style="list-style-type: none"> - Identitet (zemlje engleskog govornog područja) – multikulturalnost u BiH - Putovanja i aktivnosti u slobodno vrijeme - Obrazovanje i karijera - Dom, porodica i prijatelji - Ishrana i zdravlje - Budućnost i tehnologija - Priroda i zaštita okoliša, svijet životinja - Umjetnost 	<p>SLUŠANJE</p> <p>Učenici će reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - činjenice o temama o svakodnevnom životu i poslu, identificirajući i opće poruke i posebne detalje - glavne stavke standardnog govora ili poznatih tema sa kojima se susrećemo na poslu, školi, tokom slobodnih aktivnosti - veliki dio emisija na različitim TV programima o temama od ličnog interesa kao što su: intervjui, kratka predavanja i kratke vijesti <p>ČITANJE</p> <p>Učenici će čitati tekstove i reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima - razumjeti činjenice u tekstovima o temama u vezi njihovih interesovanja sa zadovoljavajućim nivoom razumijevanja istog teksta - skenirati duže tekstove kako bi 	<p>Imenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Brojive i nebrojive u vezi sa riječima koje izražavaju neodređenu količinu ili broj: some, any <p>Zamjenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lične (padež subjekta i objekta) - Pokazne (this, that, these, those) - Upitne/Relativne (who, which, what, whose) - Prisvojne (mine, his, hers, its, ours, yours, theirs, one's) - Neodređene (somebody, anybody, nobody, something, anything, nothing) <p>Pridjevi i Determinatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Članovi (a, an, the, zero) - Pokazni pridjevi: this (girl), that (boy), these (girls), those (boys) - Pridjeve neodređene količine i broja (some, any, much, many, all, (a) few, (a) little - Složeni pridjevi <p>Veznici :</p> <ul style="list-style-type: none"> - And, but, however, as well as, or, either..or, 	<p>Učenici će obnavljati ili učiti vokabular koji se odnosi na date teme:</p> <p>Pored stalnog izgrađivanja vokabulara, učenici će učiti da koriste:</p> <p>Sinonime i parcijalne sinonime: (kind-nice)</p> <p>Antonime, koji se odnose na date teme, (black-white)</p> <p>Kolokacije, koje se odnose na date teme (take up an activity, do a sport, go for a walk, go on a diet)</p> <p>Prijevodne ekvivalente ključnih riječi i izraza, pri čemu se vrši odabrano poređenje sa maternjim jezikom učenika, kao i nekim drugim stranim jezicima.</p> <p>Frazalni glagoli koji se odnose na date teme (give up, turn down)</p>

	<p>locirali željenu informaciju i pronašli informacije iz različitih dijelova teksta, te uradili određeni zadatak</p> <ul style="list-style-type: none"> - pronaći i razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, brošure i kratki službeni dokumenti - prepoznati značajne stavke u jednostavnim novinskim člancima o njima poznatim temam <p>GOVOR</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - učestvovati u konverzaciji o različitim temama, kao što su: zdravlje, sport, porodica, okoliš i ostale teme koje su navedene u tematskom dijelu - voditi diskusiju bez prevelike pripreme jer su već savladali osnove jezika te im usvojeni vokabular to omogućava - povezivati rečenice tako da mogu diskutovati o svojim planovima, snovima, željama te obrazložiti svoje stajalište na određene teme - prepričavati sadržaj knjige ili filma, te opisivati svoje reakcije na pročitano ili viđeno 	<p>neither...nor</p> <p>Prilozi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prilozi za način (good – well) - Prilozi za vrijeme - Prilozi za učestalost <p>Glagoli i glagolska vremena:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Present Simple (potvrđni, odrični, upitni) - state and activity verbs - Present Continuous (potvrđni, odrični, upitni) - Past Simple Tense (potvrđni, upitni i odrični oblik) - used to +infinitive - Past Continuous Tense (potvrđni, odrični, upitni) - Present Perfect Simple Tense (potvrđni, odrični, upitni) - Present Continuous Tense / Will / Be Going To, za izražavanje budućnosti - Modalni glagoli (sadašnje vrijeme) za izražavanje vjerovatnoće: <i>may, might, will, can, can't</i> - Passive voice (simple tenses) - Reported Speech - statements <p>Rečenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kondicionalne (tip 0,1) 	<p>NAPOMENA:</p> <p>Navedena leksika je prijedlog i ne treba se shvatiti kao ograničavajuća</p>
--	---	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> - izlagati prezentacije i raditi projekte <p>PISANJE</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisati jednostavan vezani tekst na određenu temu - opisati osobu, pejzaž ili objekte zadržavajući se na detaljima - prepričati priču i opisivati događaje - napisati neformalno pismo poštujući konvencije pisanja neformalnog teksta - opisati sadržaj određene knjige ili filma, te opisati svoje reakcije i dojmove - usvojiti i primjeniti osnove pisanja eseja. 	<ul style="list-style-type: none"> - reported speech: statements 	
--	---	---	--

NAPOMENE:

PISMENE PROVJERE ZNANJA: Učenici rade četiri pismene vježbe tokom školske godine i to po dvije u polugodištu u prvom i drugom razredu, Takođe, učenici rade testove, nakon što završe određene gramatičke i jezičke cjeline, te kraće pismene provjere po procjeni nastavnika.

LEKTIRA: Učenici čitaju tekstove i skraćene verzije djela iz svjetske književnosti sa naglaskom na književna djela koja potiču sa engleskog govornog područja. Učenici čitaju dvije lektire u polugodištu i to jednu lektiru, a drugu priču ili duže tekstove, po procjeni nastavnika.

PROJEKTI / PREZENTACIJE: Učenici dodatno istražuju teme i oblasti koje se obrađuju na času, te ih izlažu ostalim učenicima u vidu prezentacije. Učenici rade jednu prezentaciju / projekat u polugodištu.

RAZRED: II

Sedmično/tjedno: 3 časa

Godišnje: 105 časova

CILJANI NIVO ZNANJA

2. razred	Slušanje i razumijevanje	Govor	Čitanje i razumijevanje	Pisanje
Nivo	B1	B1	B1	B1

JEZIČKE VJEŠTINE	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none">- činjenice o temama o svakodnevnom životu i poslu, identificirajući i opće poruke i posebne detalje.- glavne stavke standardnog govora ili poznatih tema sa kojima se susrećemo na poslu, školi, tokom slobodnih aktivnosti.- veliki dio emisija na različitim TV programima o temama od ličnog interesa kao što su: intervjui, kratka predavanja i kratke vijesti.
Čitanje i razumijevanje	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none">- razumjeti opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima- razumjeti činjenice u tekstovima o temama u vezi njihovih interesovanja sa zadovoljavajućim nivoom razumijevanja istog teksta- skenirati duže tekstove kako bi locirali željenu informaciju i pronašli informacije iz različitih dijelova teksta, te uradili određeni zadatak- pronaći i razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, brošure i kratki službeni dokumenti- prepoznati značajne stavke u jednostavnim novinskim člancima o njima poznatim temama
Govor	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none">- učestvovati u konverzaciji o različitim temama, kao što su: zdravlje, sport, porodica, okoliš i ostale teme koje su navedene u tematskom dijelu- voditi diskusiju bez prevelike pripreme jer su već savladali

	<p>osnove jezika te im usvojeni vokabular to omogućava</p> <ul style="list-style-type: none"> - povezivati rečenice tako da mogu diskutovati o svojim planovima, snovima, željama te obrazložiti svoje stajalište na određene teme - prepričavati sadržaj knjige ili filma, te opisivati svoje reakcije na pročitano ili viđeno - izlagati prezentacije i raditi projekte
Pisanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisati jednostavan vezani tekst na određenu temu - opisati osobu, pejzaž ili objekte zadržavajući se na detaljima - prepričati priču i opisivati događaje - napisati neformalno pismo poštujući konvencije pisanja neformalnog teksta - opisati sadržaj određene knjige ili filma, te opisati svoje reakcije i dojmove - usvojiti i primjeniti osnove pisanja eseja

NASTAVNI PROGRAM ZA DRUGI RAZRED

Teme	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
<ul style="list-style-type: none"> - Posao i karijera - Veze (porodica, prijatelji, ljubav) - Mediji (nekad i sad; moderni mediji; mediji i mladi) - Zabava i umjetnost - Zdravlje i sport, zaštita okoliša - Evropa, Evropa (multikulturalnost i raznolikost; vrijednosti Evropske Unije, ali i BiH) - Novac i kupovina - Tehnologija i budućnost 	<p>SLUŠANJE</p> <p>Učenici će reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti svakodnevnu konverzaciju jasno i sporo izrečenu. - odrediti temu diskusije kada se govori sporo i jasno. - razumjeti fraze, riječi i izraze koje se odnose na informacije lične prirode, šoping, zapošljavanje, porodica, itd. - razumjeti i kratke i jasne poruke i objave. - razumjeti važne informacije u kratkim odlomcima koje se tiču svakodnevnih tema <p>ČITANJE</p> <p>Učenici će čitati tekstove i reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odrediti važne informacije u kratkim vijestima i jednostavnim i ilustrovanim novinskim člancima. - razumjeti jednostavno lično pismo o aspektima svakodnevnog života. 	<p>Imenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Brojive i nebrojive u vezi sa riječima koje izražavaju neodređenu količinu ili broj: some, any, few, a few, little, a little - Složenice u jednini i množini <p>Zamjenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pokazne (this, that, these, those) - Upitne/Relativne (who, which, what, whose) - Prisvojne (mine, his, hers, its, ours, yours, theirs, one's) <p>Pridjevi i Determinatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Članovi (a, an, the, zero) - Prisvojne pridjeve - Pravilno i nepravilno poređenje pridjeva - Složeni pridjevi <p>Vežnici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - despite; although, however, sum up, in conclusion, in spite of... <p>Prilozi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prilozi za način (good – well, friendly – in a friendly) 	<p>Učenici će obnavljati ili učiti vokabular koji se odnosi na date teme.</p> <p>Pored stalnog izgrađivanja vokabulara, učenici će učiti da koriste:</p> <p>Prefikse i sufikse: (impatient, insensitive, amazement...)</p> <p>Sinonime i parcijalne sinonime: (happy-cheerful)</p> <p>Antonime, koji se odnose na date teme, (agree-disagree, good-bad)</p> <p>Kolokacije, koje se odnose na date teme (do a sport, go for a walk, go on a diet)</p> <p>Prijevodne ekvivalente ključnih riječi i izraza, pri čemu se vrši odabrano poređenje sa maternjim jezikom učenika, kao i nekim drugim stranim jezicima.</p> <p>Prepozicijske fraze sa glagolima koji se odnose na date teme (believe in, belong to)</p> <p>Frazalni glagoli koji se odnose na date teme (turn down, work on)</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - razumjeti jednostavno napisane poruke od prijatelja i kolega. - razumjeti kratki oglas u novinama, naslove i najvažnije informacije iz novina. - razumjeti kratke priče o svakodnevnom životu. <p>GOVOR</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - voditi konverzaciju o različitim temama, kao što su: obrazovanje, tehnologija i mladi, te ostale teme koje su navedene u tematskom dijelu. - jasno izraziti svoje stavove koristeći prošireni vokabular, te voditi diskusiju i sa izvornim govornikom tako da su mogu jasno izraziti osnove svojih ideja i stavova. - sudjelovati u raspravama u okviru poznatih situacija, te da izraze i brane svoj stav koristeći već usvojeni vokabular na poznatu temu. - prezentovati osnovne sadržaje na teme koje su ranije obrađivane. 	<p>way/manner)</p> <ul style="list-style-type: none"> - mjesto - vrijeme <p>Glagoli i glagolska vremena:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Present Simple (potvrđni, odrični, upitni) - State and activity verbs - Present Continuous (potvrđni, odrični, upitni) - Past Simple Tense (potvrđni, upitni i odrični oblik) - used to + infinitive - Past Continuous Tense (potvrđni, odrični, upitni) - Present Continuous Tense / Will+Inf. / Be Going To za izražavanje budućnosti - Present Perfect Simple (potvrđni, odrični, upitni) - Past Perfect Simple (potvrđni, odrični, upitni) - Passive Voice– Present Simple, Past Simple, Present / Past Perfect Simple. - Reported speech– statements, requests and commands - Question tags - Modal Verbs for speculation, prohibition, permission, advice, obligation – present and past - Gerund / infinitiv 	<p>NAPOMENA:</p> <p>Navedena leksika je prijedlog i ne treba se shvatiti kao ograničavajuća.</p>
--	---	--	---

	<p>PISANJE</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> • napisati tekst o već ranije obrađivanim temama • preporučavati događaje sa mnogo detalja i opisa • napisati jednostavno formalno pismo/e-mail poštujući sve konvencija formalnog stila pisanja u engleskom jeziku • napisati jednostavan CV te naučiti osnove pisanja istog 	<p>Rečenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - relativne: defining and non-defining - vremenske i kondicionalne - (tip 0,1,2) 	
--	--	---	--

NAPOMENE:

PISMENE PROVJERE ZNANJA: Učenici rade četiri pismene vježbe tokom školske godine i to po dvije u polugodištu u prvom i drugom razredu, Takođe, učenici rade testove, nakon što završe određene gramatičke i jezičke cjeline, te kraće pismene provjere po procjeni nastavnika.

LEKTIRA: Učenici čitaju tekstove i skraćene verzije djela iz svjetske književnosti sa naglaskom na književna djela koja potiču sa engleskog govornog područja. Učenici čitaju dvije lektire u polugodištu i to jednu lektiru, a drugu priču ili duže tekstove, po procjeni nastavnika.

PROJEKTI / PREZENTACIJE: Učenici dodatno istražuju teme i oblasti koje se obrađuju na času, te ih izlažu ostalim učenicima u vidu prezentacije. Učenici rade jednu prezentaciju / projekat u polugodištu.

RAZRED: III

Sedmično/tjedno: 2 časa

Godišnje: 70 časova

CILJANI NIVO ZNANJA

3. razred	Slušanje i razumijevanje	Govor	Čitanje i razumijevanje	Pisanje
Nivo	B1+	B1+	B1+	B1+

JEZIČKE VJEŠTINE	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none">- razumjeti činjenice o temama o svakodnevnom životu i poslu, identificirajući i opće poruke i posebne detalje.- razumjeti glavne stavke standardnog govora ili poznatih tema sa kojima se susrećemo na poslu, školi, tokom slobodnih aktivnosti.- razumjeti veliki dio emisija na različitim TV programima o temama od ličnog interesa kao što su: intervjui, kratka predavanja i kratke vijesti, pogotovo ako su isti titlovani na engleskom jeziku
Čitanje i razumijevanje	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none">- razumjeti opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima.- razumjeti činjenice u tekstovima o temama u vezi njihovih interesovanja- sa zadovoljavajućim nivoom razumijevanja istog teksta.- skenirati duže tekstove kako bi locirali željenu informaciju i pronašli informacije iz različitih dijelova teksta, te uradili određeni zadatak.- pronaći i razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, brošure i kratki službeni dokumenti.- prepoznati značajne stavke u jednostavnim novinskim člancima o njima poznatim temama.
Govor	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none">- voditi konverzaciju o različitim temama, kao što su:- zdravlje, sport, porodica, okoliš i ostale teme koje su

	<p>navedene u tematskom dijelu.</p> <ul style="list-style-type: none"> - voditi diskusiju bez prevelike pripreme jer su već savladali osnove jezika te im usvojeni vokabular to omogućava. - povezivati rečenice tako da mogu diskutovati o svojim planovima, snovima, željama te obrazložiti svoje stajalište na određene teme. - prepričavati sadržaj knjige ili filma, te opisivati svoje reakcije na pročitano ili viđeno
Pisanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisati jednostavan vezani tekst na određenu temu. - opisivati osobu, pejzaž ili objekte zadržavajući se na detaljima. - prepričati priču i opisivati događaje. - napisati neformalno pismo poštujući konvencije pisanja neformalnog teksta. - opisati sadržaj određene knjige ili filma, te opisati svoje reakcije i dojmove. - usvojiti i primjeniti strukturu pisanja nešto dužih eseja sa upotrebom veznika, nešto složenijeg vokabulara, gramatičkih struktura i rečenica.

NASTAVNI PROGRAM ZA TREĆI RAZRED

Teme	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
<ul style="list-style-type: none"> - Dom i porodica, identitet - Zdravlje, hrana, sport - Kultura mladih, tehnologija i mediji - Zaštita okoliša - Umjetnost, književnost, muzika - Putovanja i gradovi - Bosna i Hercegovina- kultura, tradicija i historija / zemlje engleskog govornog područja- multikulturalnost 	<p>SLUŠANJE</p> <p>Učenici će reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti činjenice o temama o svakodnevnom životu i poslu, identificirajući i opće poruke i posebne detalje. - razumjeti glavne stavke standardnog govora ili poznatih tema sa kojima se susrećemo na poslu, školi, tokom slobodnih aktivnosti. - razumjeti veliki dio emisija na različitim TV programima o temama od ličnog interesa kao što su: intervjui, kratka predavanja i kratke vijesti, pogotovo ako su isti titlovani na engleskom jeziku <p>ČITANJE</p> <p>Učenici će čitati tekstove i reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima. - razumjeti činjenice u tekstovima o temama u vezi njihovih interesovanja - sa zadovoljavajućim nivoom 	<p>Imenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Brojive i nebrojive u vezi sa riječima koje izražavaju neodređenu količinu ili broj: some, any - Složenice u jednini i množini - brojevi: decimals and fractions <p>Zamjenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lične (padež subjekta i objekta) - Pokazne (this, that, these, those) - Upitne/Relativne (who, which, what, whose) - Prisvojne (mine, his, hers, its, ours, yours, theirs, one's) - Neodređene (somebody, anybody, nobody, something, anything, nothing) <p>Pridjevi i Determinatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Članovi (a, an, the, zero) - Prisvojne pridjeve - Pokazni pridjevi: this (girl), that (boy), these (girls), those (boys) - Pridjeve neodređene količine i broja (some, any, much, many, all, (a) few, (a) little - Pravilno i 	<p>Pored stalnog izgrađivanja vokabulara, učenici će učiti da koriste:</p> <p>Prefikse i sufikse</p> <p>koji se odnose na date teme i gramatiku, (friendship, discussion)</p> <p>Sinonime i parcijalne sinonime: (attractive-good-looking-handsome)</p> <p>Antonime, koji se odnose na date teme, (npr. popular, unpopular; obedient, disobedient; sensitive, insensitive; considerate, inconsiderate, itd.)</p> <p>Složene imenice i pridjevi, koje se odnose na date teme.</p> <p>Kolokacije, koje se odnose na date teme (take up an activity, do a sport, go for a walk, go on a diet)</p> <p>Prijevodne ekvivalente ključnih riječi i izraza, pri čemu se vrši odabrano poređenje sa maternjim jezikom učenika, kao i nekim drugim stranim jezicima.</p> <p>Prepozicijske fraze sa glagolima koji se</p>

	<p>razumijevanja istog teksta.</p> <ul style="list-style-type: none"> - skenirati duže tekstove kako bi locirali željenu informaciju i pronašli informacije iz različitih dijelova teksta, te uradili određeni zadatak. - pronaći i razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, brošure i kratki službeni dokumenti. - prepoznati značajne stavke u jednostavnim novinskim člancima o njima poznatim temama. <p>GOVOR</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - voditi konverzaciju o različitim temama, kao što su: zdravlje, sport, porodica, okoliš i ostale teme koje su navedene u tematskom dijelu. - voditi diskusiju bez prevelike pripreme jer su već savladali osnove jezika te im usvojeni vokabular to omogućava. - povezivati rečenice tako da mogu diskutovati o svojim planovima, snovima, željama te obrazložiti svoje stajalište na određene teme. - prepričavati sadržaj 	<p>nepravilno poređenje pridjeva</p> <p>Veznici :</p> <ul style="list-style-type: none"> - despite; although, however, moreover, in addition, all in all, in conclusion... etc. <p>Prilozi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prilozi za način (good – well, friendly – in a friendly way/manner) - mjesto - vrijeme <p>Glagoli i glagolska vremena:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Present Simple (potvrdni, odrični, upitni) - Present Continuous (potvrdni, odrični, upitni) - Past Simple Tense (potvrdni, upitni i odrični oblik) - used to and would - Past Continuous Tense (potvrdni, odrični, upitni) - Past Perfect Simple Tense (potvrdni, odrični, upitni) - Future Simple Tense (potvrdni, odrični, upitni) - Present Continuous Tense / Present Simple Tense / Be Going To za izražavanje budućnosti - Present Perfect Simple (potvrdni, 	<p>odnose na date teme (believe in, belong to, agree with, apologize for...)</p> <p>Frazalni glagoli koji se odnose na date teme (turn down, work on, keep at, run out, back up...)</p> <p>Idiomi koji se odnose na date teme (the right as rain, drop like flies, be back on your feet...)</p> <p>NAPOMENA:</p> <p>Navedena leksika je prijedlog i ne treba se shvatiti kao ograničavajuća</p>
--	--	--	---

	<p>knjige ili filma, te opisivati svoje reakcije na pročitano ili viđeno</p> <p>PISANJE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici će moći: - napisati jednostavan vezani tekst na određenu temu. - opisivati osobu, pejzaž ili objekte zadržavajući se na detaljima. - prepričati priču i opisivati događaje. - napisati neformalno pismo poštujući konvencije pisanja neformalnog teksta. - opisati sadržaj određene knjige ili filma, te opisati svoje reakcije i dojmove. - usvojiti i primjeniti strukturu pisanja nešto dužih eseja sa upotrebom veznika, nešto složenijeg vokabulara, gramatičkih struktura i rečenica 	<p>odrični, upitni)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Present Perfect Continious Tense (potvrdni, odrični, upitni - Modal verbs (speculation, prohibition, obligation, advice - present tense) - Passive Voice - all simple tenses and continious tenses - Reported Speech: statements, commands and questions - gerund and infinitive <p>Rečenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - namjerne - vremenske - kondicionalne (0,1,2) 	
--	---	--	--

NAPOMENE:

PISMENE PROVJERE ZNANJA: Učenici rade dvije pismene vježbe tokom školske godine i to po jednu u polugodištu u prvom i drugom razredu, Takođe, učenici rade testove, nakon što završe određene gramatičke i jezičke cjeline, te kraće pismene provjere po procjeni nastavnika.

LEKTIRA: Učenici čitaju tekstove i skraćene verzije djela iz svjetske književnosti sa naglaskom na književna djela koja potiču sa engleskog govornog područja. Učenici čitaju jednu lektiru u polugodištu, priču ili duže tekstove, po procjeni nastavnika.

PROJEKTI / PREZENTACIJE: Učenici dodatno istražuju teme i oblasti koje se obrađuju na času, te ih izlažu ostalim učenicima u vidu prezentacije. Učenici rade jednu prezentaciju / projekat u polugodištu.

RAZRED: IV

Sedmično/tjedno: 2 časa

Godišnje: 60 časova

I CILJANI NIVO ZNANJA

4. razred	Slušanje i razumijevanje	Govor	Čitanje i razumijevanje	Pisanje
Nivo	B1+	B1+	B1+	B1+

JEZIČKE VJEŠTINE	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none">- razumjeti činjenice o temama o svakodnevnom životu i poslu, identificirajući i opće poruke i posebne detalje.- razumjeti glavne stavke standardnog govora ili poznatih tema sa kojima se susrećemo na poslu, školi, tokom slobodnih aktivnosti.- razumjeti veliki dio emisija na različitim TV programima o temama od ličnog interesa kao što su: intervjui, kratka predavanja i kratke vijesti.- pratiti mnoge filmove u kojima su akcija i vizuelni efekti uglavnom nosioci priče sa kratkim i jasnim rečenicama kao i noe filmove koji su titlovani na engleskom jeziku.
Čitanje i razumijevanje	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none">- razumjeti opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima.- razumjeti činjenice u tekstovima o temama u vezi njihovih interesovanja sa zadovoljavajućim nivoom razumijevanja istog teksta.- skenirati duže tekstove kako bi locirali željenu informaciju i pronašli informacije iz različitih dijelova teksta, te uradili određeni zadatak.- pronaći i razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, brošure i kratki službeni dokumenti.- identifikovati glavne zaključke u tekstovima sa različitim argumentima.- prepoznati red sa argumentom kako bi ga prezentirali, ali ne i

	<p>u detalje.</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati značajne stavke u jednostavnim novinskim člancima o njima poznatim temama.
Govor	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - voditi konverzaciju o različitim temama, kao što su: obrazovanje, putovanja, tehnologija i mladi, te ostale teme koje su navedene u tematskom dijelu. - jasno izraziti svoje stavove koristeći prošireni vokabular, te voditi diskusiju i sa izvornim govornikom tako da su mogu jasno izraziti osnove svojih ideja i stavova. - sudjelovati u raspravama u okviru poznatih situacija, te izražavati i braniti svoj stav koristeći već usvojeni vokabular - prezentovati osnovne sadržaje na teme koje su ranije obrađivane.
Pisanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisati detaljan tekst o velikom broju tema iz područja svog interesa. - napisati nešto kompleksniji esej gdje će obrazlagati za i protiv stajališta, te navoditi argumente i primjere kako bi se ispoštovala forma eseja u engleskom jeziku. - prepričavati događaje sa mnogo detalja i opisa - napisati nešto kompleksnije formalno pismo poštujući sve konvencije formalnog stila pisanja u engleskom jeziku. - napisati nešto kompleksniji CV

NASTAVNI PROGRAM ZA ČETVRTI RAZRED

Teme	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
<p>- Identitet , ličnost, multikulturalnost (kultura, tradicija i historija zemalja engleskog govornog područja, EU / BiH)</p> <p>- Zdravlje , ishrana, sport</p> <p>- Kultura mladih, umjetnost i putovanja</p> <p>- Zaštita okoliša</p> <p>- Tehnologija i mediji</p>	<p>SLUŠANJE</p> <p>Učenici će reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti činjenice o temama o svakodnevnom životu i poslu, identificirajući i opće poruke i posebne detalje. - razumjeti glavne stavke standardnog govora ili poznatih tema sa kojima se susrećemo na poslu, školi, tokom slobodnih aktivnosti. - razumjeti veliki dio emisija na različitim TV programima o temama od ličnog interesa kao što su: intervjui, kratka predavanja i kratke vijesti. - pratiti mnoge filmove u kojima su akcija i vizuelni efekti uglavnom nosioci priče sa kratkim i jasnim rečenicama kao i one filmove koji su titlovani na engleskom jeziku. <p>ČITANJE</p> <p>Učenici će čitati tekstove i reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima. - razumjeti činjenice u tekstovima o temama u vezi njihovih interesovanja sa zadovoljavajućim nivoom razumijevanja istog teksta. - skenirati duže tekstove kako bi locirali željenu informaciju i pronašli informacije iz različitih dijelova teksta, te uradili određeni zadatak. - pronaći i razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, brošure i kratki službeni dokumenti. - identifikovati glavne zaključke u tekstovima sa različitim argumentima. 	<p>Imenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Brojive i nebrojive u vezi sa riječima koje izražavaju neodređenu količinu ili broj: some, any - Složenice u jednini i množini <p>Zamjenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lične (padež subjekta i objekta) - Pokazne (this, that, these, those) - Uputne/Relativne (who, which, what, whose) - Prisvojne (mine, his, hers, its, ours, yours, theirs, one's) - Neodređene (somebody, anybody, nobody, something, anything, nothing) <p>Pridjevi i Determinatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Članovi (a, an, the, zero) - Prisvojne pridjeve - Pokazni pridjevi: this (girl), that (boy), these (girls), those (boys) - Pridjeve neodređene količine i broja (some, any, much, many, all, (a) few, (a) little) - Pravilno i nepravilno poređenje pridjeva <p>Veznici :</p> <ul style="list-style-type: none"> - despite; although, however, moreover, in addition, all in all, in conclusion...etc. <p>Prilozi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prilozi za način (good – well, friendly – in a friendly way/manner) - mjesto - vrijeme <p>Glagoli i glagolska vremena:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Present Simple (potvrdni, 	<p>Učenici će obnavljati ili učiti vokabular koji se odnosi na date teme:</p> <p>Pored stalnog izgrađivanja vokabulara, učenici će učiti da koriste:</p> <p>Prefikse i sufikse:</p> <p>koji se odnose na date teme i gramatiku, (friendship, discussion)</p> <p>Sinonime i parcijalne sinonime: (attractive-good-looking-handsome)</p> <p>Antonime, koji se odnose na date teme, (npr. popular, unpopular; obedient, disobedient; sensitive, insensitive; considerate, inconsiderate, itd.)</p> <p>Složene imenice i pridjevi, koje se odnose na date teme, npr. schoolday, power station, petrol pump, portrait painter, download, old-fashioned, brand-new, big-headed itd.</p> <p>Kolokacije, koje se odnose na date teme (take up an activity, do a sport, go for a walk, go on a diet)</p> <p>Prijevodne ekvivalente ključnih riječi i izraza, pri čemu se vrši odabrano poređenje sa maternjim jezikom učenika, kao i nekim drugim stranim jezicima.</p> <p>Prepozicijske fraze sa glagolima koji se odnose na date teme (believe in, belong to, agree with, apologize for...)</p> <p>Frazalni glagoli koji se odnose na date teme (turn down, work on, keep at, run out, back up...)</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati red sa argumentom kako bi ga prezentirali, ali ne i u detalje. - prepoznati značajne stavke u jednostavnim novinskim člancima o njima poznatim temama. <p>GOVOR</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - voditi konverzaciju o različitim temama, kao što su: obrazovanje, putovanja, tehnologija i mladi, te ostale teme koje su navedene u tematskom dijelu. - jasno izraziti svoje stavove koristeći prošireni vokabular, te voditi diskusiju i sa izvornim govornikom tako da su mogu jasno izraziti osnove svojih ideja i stavova. - sudjelovati u raspravama u okviru poznatih situacija, te da izraze i brane svoj stav koristeći već usvojeni vokabular na poznatu temu. - prezentovati osnovne sadržaje na teme koje su ranije obrađivane. <p>PISANJE</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisati detaljan tekst o velikom broju tema iz područja svog interesa. - napisati nešto kompleksniji esej gdje će obrazlagati za i protiv stajališta, te navoditi argumente i primjere kako bi se ispoštovala forma eseja u engleskom jeziku. - preporučavati događaje sa mnogo detalja i opisa - napisati nešto kompleksnije formalno pismo poštujući sve konvencije formalnog stila pisanja u engleskom jeziku. - napisati nešto kompleksniji CV 	<p>odrični, upitni)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Present Continuous (potvrđni, odrični, upitni) - Past Simple Tense (potvrđni, upitni i odrični oblik) - Past Continuous Tense (potvrđni, odrični, upitni) - Future Simple Tense (potvrđni, odrični, upitni) - Present Continuous Tense / Present Simple Tense / Be Going To za izražavanje budućnosti - State and activity verbs - (<i>seem, look, understand, know...</i>) - Modal verbs: prohibition, speculation, advice, permission, obligation (present and past tense) - Present Perfect Simple Tense & Present Perfect Continuous (<i>for, since, yet, just, so far, already, recently...</i>) - Past Perfect Simple Tense - Passive Voice – all forms (simple and continuous tenses, have sth. done, gerund and infinitive passive forms) - Reported Speech – statements, requests and questions, <p>Rečenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - relativne - vremenske i kondicionalne (tip 0,1,2,3) 	<p>Idiomi koji se odnose na date teme (the right as rain, drop like flies, be back on your feet...)</p> <p>NAPOMENA:</p> <p>Navedena leksika je prijedlog i ne treba se shvatiti kao ograničavajuća.</p>
--	--	--	--

NAPOMENE:

PISMENE PROVJERE ZNANJA: Učenici rade dvije pismene vježbe tokom školske godine i to po jednu u polugodištu u prvom i drugom razredu, Takođe, učenici rade testove, nakon što završe određene gramatičke i jezičke cjeline, te kraće pismene provjere po procjeni nastavnika.

LEKTIRA: Učenici čitaju tekstove i skraćene verzije djela iz svjetske književnosti sa naglaskom na književna djela koja potiču sa engleskog govornog područja. Učenici čitaju jednu lektiru u polugodištu, priču ili duže tekstove, po procjeni nastavnika.

PROJEKTI / PREZENTACIJE: Učenici dodatno istražuju teme i oblasti koje se obrađuju na času, te ih izlažu ostalim učenicima u vidu prezentacije. Učenici rade jednu prezentaciju / projekat u polugodištu.

CILJEVI I OČEKIVANI REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

INTERKULTURALNE VJEŠTINE

Učenici će se:

- upoznavati sa sličnostima i različitostima između Bosne i Hercegovine i zemalja engleskog govornog područja u oblasti kulture, edukacije, slobodnog vremena učenika, načina življenja u okviru datih tema,
- navikavati da se ophode učtivo u komunikaciji sa pripadnicima kulture o kojoj uče,
- učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je prirodan za kulturu zemlje čiji jezik uče, obraćajući posebnu pažnju na odnose među ljudima pri neposrednom kontaktu, komunikaciji itd.,
- naučiti da poštuju tradiciju, običaje, navike drugih ljudi itd.

INTERDISCIPLINARNI SADRŽAJI

Na ovom nivou za učenje stranog jezika koriste se znanja iz maternjeg i drugih stranih jezika. Već usvojena teoretska znanja iz maternjeg jezika olakšat će razumijevanje pojedinih jezičkih kategorija u stranom jeziku. Pri učenju stranog jezika učenici će takođe koristiti stečena znanja iz geografije, historije, umjetnosti, matematike, biologije, što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike među kulturama. Učenici će nastojati uspostaviti kontakte sa vršnjacima iz zemalja čiji jezik uče. Tu će im pomoći znanje iz informatičkih tehnologija.

Učenici će takođe učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje stečeno kroz učenje drugih školskih nastavnih predmeta u okviru datih tema. Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih nastavnih planova odnosno interdisciplinarnih projekata. Učenici će učiti engleski jezik i tokom izvanučioničke nastave, a kroz različite aktivnosti ukoliko postoje uslovi:

- Šetnja i odlasci u muzeje
- Časovi u školskoj sali
- Izleti i boravak u prirodi
- Sportska i druga takmičenja
- Obilježavanje mnogih praznika
- Odlasci u kino i pozorište

UČENJE I KAKO TREBA UČITI:

Učenici će učiti da:

- budu odgovorni i aktivni kada uče jezik,
- koriste različite radne metode i strategije učenja tipične za učenje jezika, kao što je razumijevanje smisla iz konteksta itd.,
- nadoknađuju praznine u znanju korištenjem različitih metoda, kao što je parafraziranje,
- koriste informacionu tehnologiju kod učenja jezika,
- ocjenjuju svoje aktivnosti i aktivnosti svojih drugova iz razreda, kao i nivo svog i njihovog znanja u odnosu na postavljene ciljeve i, ako je potrebno, mijenjaju metode rada,
- koriste samostalno udžbenike, rječnike i druge priručnike.

PROVJERAVANJE ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom individualnog i rada u parovima i grupama. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem testova, kontrolnih zadataka, pismenih vježbi, prezentacija i usmenog ispitivanja nakon svake obrađene nastavne jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo i prilagođava metod rada. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje. Provjeravanje znanja se provodi prema unaprijed utvrđenim kriterijima, a koje su navedene u tabelama u Prilogu. Navedeni kriteriji se mogu korigovati i adaptirati u skladu sa onim što nastavnik želi ocjenjivati tokom neke vrste pismenog ili usmenog ispitivanja. Na početku školske godine, nastavnici trebaju da upoznaju učenike sa sistemom rada i ocjenjivanja. Zaključna ocjena ne može biti niža od aritmetičke sredine, ali bi ocjene iz pismene vježbe i testova trebale da budu jedan od ključnih faktora za formulisanje konačne ocjene. Na zaključnu ocjenu ne bi trebali uticati bilo koji drugi faktori, osim gore navedenih. Učenici rade četiri pismene vježbe tokom školske godine i to po dvije u polugodištu u prvom i drugom razredu, a po jednu u polugodištu u trećem i četvrtom razredu. Takođe, učenici rade testove, nakon što završe određene gramatičke i jezičke cjeline, te kraće pismene provjere po procjeni nastavnika. Učenici čitaju i lektiru koja odgovara starosnoj dobi učenika, a zahvaljujući kojoj razvijaju vještine pisanja i govorenja, te rade na projektima i prezentacijama zahvaljujući kojima razvijaju osjećaj za istraživanje, samostalni rad ili rad u grupi, te vještinu govorenja.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE I PREPORUKE

Savremena nastava stranog jezika treba da proizilazi iz najnovijih dostignuća nauke o jeziku, savremenih psihološko-pedagoških teorija i saznanja o procesu učenja i kao takva treba da bude usmjerena ka učeniku. Metodika nastave stranog jezika i u ovom razredu treba da omogući skladno razvijanje učenikovih sposobnosti, podstiče kreativnost, te razvija njegove kulturološke, estetske i intelektualne sposobnosti. Na ovim polazištima zasnivaju se i didaktička uputstva.

Prije svega neophodno je uspostaviti pozitivne emotivne odnose i atmosferu uzajamnog povjerenja i razumijevanja između nastavnika i učenika, jer taj afektivni potencijal predstavlja preduslov za nesmetani razvoj kognitivnih sposobnosti u procesu učenja. I na ovom nivou treba istaći poseban značaj motivacije, kao i pažljivog izbora nastavnih sadržaja usklađenih sa spoznajnim svijetom učenika, i njegovim doživljajima i uzrastom. Raznolike aktivnosti treba da imaju za cilj učenje stranog jezika bez pritiska i straha od neznanja, uz punu slobodu neverbalnog i verbalnog izražavanja. Sredstva, načini i postupci kojima nastavnik može pomoći učenicima u svjesnom učenju jezika su raznoliki. Preporučuju se:

- dinamičnost i kreativnost
- favoriziranje interaktivnog i grupnog rada
- podsticanje inicijative učenika
- obogaćivanje nastave elementima igre, ritma i dramatizacije
- unošenje civilizacijskih i interkulturoloških elemenata
- upotreba savremenih tehničkih sredstava
- stalno ohrabrivanje i podsticanje učenika na samostalno učenje
- analiziranje teškoća u procesu učenja
- podsticanje učenika na vrednovanje sopstvenih dostignuća (portfolio) kao i dostignuća drugih itd.

Treba ponoviti da u ovoj fazi učenici stječu kognitivne sposobnosti razvijanjem vještina slušanja, govora, čitanja i pisanja. Između usmenih i pismenih aktivnosti treba nastojati uspostaviti ravnotežu. U razvijanju vještine slušanja postepeno se pristupa slušanju malo dužih tekstova i dijaloga. Prije slušanja nastavnik će odgovarajućim aktivnostima pripremiti učenike za uspješno razumijevanje sadržaja, te izradu nešto kompleksnijih zadataka tokom i nakon slušanja sadržaja.

Mada komunikativni pristup u nastavi podrazumijeva usklađenost sve četiri jezičke vještine, značajnu pažnju treba posvetiti razvijanju vještine govora. Za uspješno razvijanje ove vještine potrebni su: pažljiva priprema, izbor i prilagođenost teme, precizna uputstva, optimalan period za razmišljanje i pripremanje, nuđenje potrebnih riječi i izraza i sl. Poželjno je da u ovim aktivnostima učestvuje što veći broj učenika. Preporučuje se da učenici rade na projektima i prezentacijama na određene teme samostalno ili u manjim grupama i usmeno ih izlažu pred ostatkom razreda. Takođe, preporučuje se organizovanje debata i diskusija na primjerene i u NPP-u navedene teme i teme koje se odnose na pročitane lektire. Tokom aktivnosti usmenog izražavanja, učenike ne treba prekidati niti ispravljati, već im nakon toga, uz pohvalu za aktivno učešće, na prikladan način ukazati na greške.

Cilj vještine čitanja je da osposobi učenika za samostalno čitanje tekstova odgovarajućom brzinom i razumijevanje njihove osnovne ideje, određene pojedinačne informacije, za

uočavanje pojedinih detalja itd. Pri izboru tekstova treba voditi računa o tome koje tekstove odabrati za ovaj uzrast učenika, da bi im bili što atraktivniji, raznovrsniji i pristupačniji. Treba voditi računa i o korelaciji sa ostalim nastavnim predmetima, koliko je to moguće.

Cilj razvijanja vještine pisanja je osposobljavanje učenika da u pisanoj formi ostvari komunikaciju i svoje misli izrazi na logičan i razumljiv način. Metodički pristup pisanju podrazumijeva da se poštuje zadata tema, da se logički slijede događaji koji se opisuju, koristi odgovarajuća leksika, poštuju gramatička i sintaksička pravila, kao i pravila pravopisa i interpunkcije. Naravno, ulogu igra i kreativnost izražavanja. Pisanje može biti vođeno (dovršavanje teksta, pisanje prema modelu, popunjavanje formulara, jednostavan opis) ili slobodno (kreativno), kao što su pisanje manje složenih pisama, oglasa, izvještaja, SMS ili e-mail poruka, eseja, zadaci koji se odnose na pročitane lektire itd. Sve ove vještine treba da budu u skladu sa jezičkim kompetencijama učenika ovog uzrasta, a s obzirom da su u pitanju učenici prvog razreda gimnazije treba imati u vidu da im treba vremena za prilagođavanje, te da nastavnici sve navedeno prilagode i olakšaju učenicima da savladaju nove sadržaje u potpuno novom okruženju.

RAD SA UČENICIMA SA POSEBNIM POTREBAMA

Rad sa učenicima sa posebnim potrebama se odvija prema prilagođenom programu.

LITERATURA

1. Ellis, R. (1997) *Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
2. Mihaljevic Djigunovic, J. and M. Vilke (2000) *Eight Years After: Wishful Thinking vs the Facts of Life*. In: Moon, J. and M.
3. Nikolov (eds) *Research into Teaching English to Young Learners: International Perspectives*. Pécs: University Press
4. Yule, G. (2010) *The Study of Language*, 4th edition. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Spencer, David (2011) *Gateway A 2*. London: MacMillan Publishers Limited.

KONSULTIRANI DOKUMENTI

Zajednički evropski referentni okvir za jezike

http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/framework_en.pdf

Zajednički Nastavni plan i program za strane jezike, APOSO

<http://www.aposo.gov.ba/hr/files/2012/10/ZJNPP-za-strane-jezike-BOS-.pdf>

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- e) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- f) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

- Diplomirani profesor engleskog jezika i književnosti
- Završen II (Drugi) ciklus (postdiplomski studij) sa akademskom titulom i stručnim zvanjem Magistra, odnosno završenim trećim ciklusom studija i naučnim zvanjem Doktor nauka.

Njemački jezik

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj.35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

NJEMAČKI JEZIK.

Komisija: 1. Murisa Polimac
2. Armina Pozderac

UVOD

Bosna i Hercegovina se već godinama uključuje u evropske integracijske procese i nije daleko dan kada će postati punopravni član Evropske Unije. Evropska Unija je multietnička zajednica čiji su opstanak i prosperitet uvjetovani višejezičnošću. Rezultat takvih razmišljanja je i stav Vijeća Evrope da svaki građanin Evrope mora poznavati najmanje dva strana jezika. Bosna i Hercegovina je vjekovima bila upućena na Srednju Evropu. Naše kulturno historijske kao i privredne veze će, kao i do sada, i ubuduće prvenstveno biti upućene na zemlje njemačkog govornog područja. Znanje njemačkog jezika je neophodno, kako za uspostavljanje privrednih tako i međunarodnih kontakata, naučnih istraživanja, informacija i komunikacija koje su nužne u današnjem užurbanom svijetu globalnih, interkulturalnih i interdisciplinarnih događanja, te primjene savremenih informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Ne smije se zaboraviti ni to da skoro svaka naša porodica ima bliže ili dalje rođake u nekoj od zemalja njemačkog govornog područja a naročito u Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj što mladima olakšava da se odluče da u ovim zemljama nastave školovanje ili potraže posao. Sve gore navedeno nameće potrebu da se mladima dopusti izbor učenja njemačkog jezika kao prvog stranog jezika kako u osnovnoj školi, tako i u gimnaziji. Otkako su kablovska televizija i internet dostupni u skoro svim domaćinstvima, koristeći ove medije mladi proširuju svoja znanja stečena u školi, te mogu da prate nastavu njemačkog kao prvog stranog jezika u gimnaziji.

Ovim izmjenjenim Nastavnim planovima i programima u potpunosti su ispunjene norme Evropskog referentnog okvira unutar kojeg učenici gimnazija, srednjih i osnovnih škola razvijaju i dostižu skup znanja i vještina kroz postupnost učenja i savladavanja jezičkog gradiva.

Pored toga što su ovim Nastavnim planovima i programima jasno definisani ishodi znanja učenja njemačkog jezika jasno i precizno su postavljeni i ciljevi učenja njemačkog jezika koji se ogledavaju prije svega u osposobljavanju učenika za komunikaciju na njemačkom jeziku u usmenom i pismenom obliku o temama iz svakodnevnog života. Kroz nastavu stranog jezika kod učenika se razvija svijest o značaju višejezičnosti u savremenom svijetu odnosno svijest o tome da uspješno ovladavanje jezičkim kompetencijama doprinosi afirmaciji ličnosti i njenom optimalnom razvoju. Razvijajući pozitivan stav prema sličnostima i razlikama u kulturama kod učenika se razvija kosmopolitski stav, duh tolerancije, humanizma i internacionalizma. To je proces u kojem se usvajaju jezičke strukture na njemačkom jeziku: čitanje, pisanje, vokabular, gramatika, slušanje ... Učenika se osposobljava za samostalno korištenje izvora znanja odnosno ovladavanje strategijama učenja (naučiti kako učiti).

U Nastavnom planu i programu za Njemački jezik kao drugi strani jezik nije bilo većih promjena, kako u pogledu tematike, tako i u obradi gramatičkog gradiva. Teme su prilagođene Evropskom referentnom okviru za strane jezike i obrađuju se na način da se uvježbavaju sve jezičke vještine (slušanje, čitanje, govor i pisanje). Što se tiče gramatike, nema izmjena, osim što se konjunktivi, indirektni govor, modalni glagoli u perfektu i sa pasivom, (gradivo četvrtog razreda), svode na nivo prepoznavanja, jer se ne koriste u govoru, a i u pisanju rijetko. Uvježbavaju se samo frekventni oblici konjunktiva, kao *wäre, hätte, würde, könnte* (kao i ostalih modalnih glagola).

Nastavni plan i program za Njemački jezik kao drugi strani jezik za gimnazije, kao nastavak učenja njemačkog jezika u gimnazijama, peta godina učenja, do sada nije postojao, postojao

je samo NPP za Njemački jezik za gimnazije kao drugi strani jezik za učenike koji prvi put uče njemački jezik u gimnazijama. Shodno tome je napisan NPP na način da se uvježbavaju sve jezičke vještine (slušanje, čitanje, govor i pisanje). Gramatika i teme su prilagođeni Evropskom referentnom okviru za strane jezike.

CILJ I ZADACI UČENJA NJEMAČKOG JEZIKA

Cilj učenja njemačkog jezika je osposobljavanje učenika za usmenu i pismenu komunikaciju na njemačkom jeziku o različitim temama iz svakodnevnog života. Proširivanje opće kulture učenika kroz upoznavanje s načinom života i tradicijom zemalja u kojima se govori njemački jezik. Kroz učenje stranog jezika kod učenika se razvija svijest o:

- značenju višejezičnosti,
- duhu tolerancije,
- kosmopolitizmu,
- toleranciji,
- humanizmu i
- internacionalizmu

Zadaci nastave njemačkog jezika su:

- razvoj sve četiri jezičke vještine,
- ovladavanje leksikom i gramatikom predviđenom za ovaj nivo,
- upoznavanje sa kulturom naroda čiji jezik se izučava,
- razumijevanje i poštivanje drugih kultura,
- razvijanje motivacije za učenje jezika i zadovoljstva u učenju,
- razvijanje samopouzdanja i samopoštovanja,
- razvijanje samostalnosti i kreativnosti,
- razvijanje samomotivacije i potrebe za kontinuiranim učenjem
- razvijanje sposobnosti upravljanja projektima
- naučiti učenike da prepoznaju vlastite jake i slabe strane
- razvijanje konstruktivnog saradivanja u aktivnostima i upotreba vještina grupnog rada
- razvijanje sposobnosti slušanja i međusobnog uvažavanja,
- osposobljavanje učenika za samostalno korištenje različitih izvora,
- ovladavanje različitim metodama i strategijama učenja tipične za učenje jezika, kao što je razumijevanje smisla iz konteksta (i naučiti kako učiti)
- ići u korak s vremenom i koristiti odgovarajuću informacionu tehnologiju kod učenja jezika,

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA DRUGI STRANI JEZIK

RAZRED: I

Sedmično/tjedno: 3 časa

Godišnje: 105 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>Teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identitet, ličnost - Zdravlje i sport - Život u školi (hobi, izleti, takmičenja, školski pribor, predmeti, raspored časova, prijateljstvo i sl.) - Život u porodici (zanimanje članova porodice; opis kuće/stana i sl.) - Slobodno vrijeme mladih u Njemačkoj i BiH (sportske i druge aktivnosti; mediji i sl.) <p>Gramatika:</p> <p>Pridjevi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poređenja sa <i>als</i> i <i>wie</i> - sa sufiksom <i>-ig, -lich. – isch</i> - uvod u: pridjevsku deklinaciju tip A (mješovit) i tip B (slabu) <p>Glagoli:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mješoviti (<i>denken – gedacht, kennen – gekannt ...</i>) - tranzitivni (<i>kaufen, essen ...</i>) - sa dativom - sa akuzativom <p>Glagolsko vrijeme:</p> <ul style="list-style-type: none"> - preterit /Präteritum von <i>haben, sein</i> und 	<p>Učenici će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izraze usmeno i pismeno svoj stav i mišljenje u vezi sa datim temama dajući argumente za i protiv - opišu (usmeno i pismeno) osobe, predmete, mjesta, osjećanja, aktivnost... - porede ljude, aktivnosti, predmete... - postavljaju pitanja i daju odgovore na lična pitanja, kao i pitanja u vezi sa mišljenjem drugih - pišu komentare, mailove, blogove, kraće eseje, ... - traže kraće informacije na internetu, u časopisima, literaturi... - govore (i pišu) o pozitivnim i negativnim stranama nečega u okviru date teme - intervjuišu svog druga/dругaricu na osnovu čega znaju napisati kratak izvještaj - rade zajednički na izradi projekta ... 	<p>Učenici će učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje stečeno kroz učenje drugih školskih predmeta u okviru datih tema.</p> <p>Na svakom nivou učenja stranog jezika od velike koristi je znanje iz maternjeg jezika i drugih stranih jezika. Već usvojena teoretska znanja iz maternjeg jezika olakšat će razumijevanje pojedinih jezičkih kategorija u stranom jeziku. Prilikom učenja stranog jezika učenici će također koristiti stečena znanja iz drugih predmeta (npr. geografija, historija, informatika, biologija, hemija, sport, kao i teme koje se obrađuju na časovima odjeljske zajednice itd.) što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike međuljudskih odnosa. Učenici će nastojati uspostaviti kontakte sa korespondentima iz zemlje čiji jezik uče. Tu će im svakako pomoći znanje iz informatičkih tehnologija.</p>

<p>Modalverben - imperativ</p> <p>Prijedlozi:</p> <p>- u akuzativu - u dativu - u akuzativu i dativu - glagoli, imenice, pridjevi sa prijedlozima</p> <p>Veznici:</p> <p>- denn, aber, und - trotzdem, deshalb - da, wenn, als - nicht ... sondern</p> <p>Lektira:</p> <p>Učenici čitaju:</p> <p>- najmanje jednu pjesmu - najmanje jednu priču (kraću ili dužu) - skraćene verzije djela iz njemačke književnosti u polugodištu (po izboru nastavnika ili učenika i u skladu sa bibliotečkim fondom)</p> <p>Film:</p> <p>Preporučuje se gledanje najmanje jednog njemačkog filma u toku školske godine prikladan za njihov uzrast uz obradu istog.</p> <p>Preporuka1:</p> <p>Obrada slobodne teme: <i>Običaji u raznim dijelovima svijeta i u Bosni i Hercegovini</i> ili sl.</p> <p>Preporuka2:</p> <p>Tekstove za čitanje i slušanje iz udžbenika povremeno zamijeniti aktualnim i</p>	<p>Prema Evropskom referentnom okviru očekivani ishod iz sve četiri vještine je:</p> <table border="1" data-bbox="603 331 978 750"> <tr> <td>Slušanje i razumijevanje</td> <td>A 2.1</td> </tr> <tr> <td>Govor</td> <td>A 2.1</td> </tr> <tr> <td>Čitanje i razumijevanje</td> <td>A 2.1</td> </tr> <tr> <td>Pisanje</td> <td>A 2.1</td> </tr> </table> <p>Slušanje i razumijevanje:</p> <p>- Učenici mogu razumjeti nastavnikov govor - Učenici mogu razumjeti uz manji napor izvornog govornika standardnog govora o poznatim temama sa kojima se susreću u školi, tokom slobodnih aktivnosti - Učenici mogu razumjeti njemački jezik uz manji napor putem različitih medija</p> <p>Čitanje i razumijevanje</p> <p>- Učenici su osposobljeni za različite vrste čitanja: informativno, selektivno, detaljno i sl. - Učenici razumju kraće tekstove sa jezičkog, društvenog i kulturološkog aspekta zemlje njemačkog jezika - Učenici mogu oblikovati svoje mišljenje i zauzimati stavove na osnovu pročitanih informacija i sadržaja jednostavnijeg i kraćeg teksta - Učenici mogu prepoznati i</p>	Slušanje i razumijevanje	A 2.1	Govor	A 2.1	Čitanje i razumijevanje	A 2.1	Pisanje	A 2.1	<p>Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih planova i interdisciplinarnih projekata.</p>
Slušanje i razumijevanje	A 2.1									
Govor	A 2.1									
Čitanje i razumijevanje	A 2.1									
Pisanje	A 2.1									

<p>zanimljivijim</p> <p>Projekti</p> <p>/prezentacije:</p> <p>Učenici dodatno istražuju teme i oblasti koje se obrađuju na času, te ih izlažu ostalim učenicima u vidu prezentacije (najmanje dvije prezentacije tokom školske godine).</p>	<p>uz manji napor razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, mailovi, blogovi ...</p> <p>Govor</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici posjeduju jezičke kompetencije u kraćim situativnim dijalozima - Učenici su osposobljeni za kraće samostalno monološko izražavanje na njemačkom jeziku - Učenici razumju opise događaja, osjećanja i želja u kraćim ličnim pismima, mailovima, blogovima <p>Pisanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici su osposobljeni za korektno pismeno izražavanje - Učenici su usvojili osnovnu pisanu etikeciju na datom stranom jeziku <p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mogu pisati kraća pisma, mailove, blogove - mogu pisati kraće eseje - mogu da odgovaraju na složenija pitanja - znaju prepričavati, sažimati i upoređivati kraći tekst - znaju preoblikovati kraći tekst u neku drugu vrstu teksta - znaju napisati osobni kraći komentar - znaju popuniti obrazac na njemačkom jeziku - znaju se kreativno pismeno izražavati - znaju dopuniti i transformisati kraći tekst, rečenice i sl. - znaju opisati manje događaje 	
---	---	--

RAZRED: II

Sedmično/tjedno: 3 časa

Godišnje: 105 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>- Život mladih (hobi, kupovina, kino, restoran, aktuelnosti, odjeća, moda i sl.)</p> <p>- Zdravlje i ishrana</p> <p>- Regioni, selo, grad</p> <p>- Ekologija</p> <p>- Evropa i BiH (raznolikosti)</p> <p>- Mobilnost (putovanja, prevozna sredstva, orijentacija)</p> <p>- Tradicije i običaji zemalja njemačkog govornog područja i BiH (praznici i sl.)</p> <p>Učenici će naučiti:</p> <p>Imenice:</p> <p>- vlastita imena u genitivu</p> <p>Zamjenice:</p> <p>- neodređene /</p> <p>Indefinitpronomeni: alles, etwas, nichts, jemand, niemand, manche, irgend-, ...)</p> <p>Pridjevi:</p> <p>- pridjevska deklinacija tip A (mješovita) i tip B (slaba)</p> <p>- uvod u pridjevsku deklinaciju tip C (jaka)</p> <p>Prilozi:</p> <p>- davon (Wovon?),</p> <p>- daran (Woran?) ...</p>	<p>Učenici će moći da:</p> <p>- izraze usmeno i pismeno svoj stav i mišljenje u vezi sa datim temama dajući argumente za i protiv</p> <p>- opišu (usmeno i pismeno) mjesta, aktivnost, razne promjene...</p> <p>- porede ljude, aktivnosti, mjesta, gradove...</p> <p>- postavljaju pitanja i daju odgovore na lična pitanja, kao i pitanja u vezi sa mišljenjem drugih</p> <p>- pišu komentare, mailove, blogove, eseje, ...</p> <p>- traže informacije na internetu, u časopisima, literaturi...</p> <p>- govore (i pišu) o pozitivnim i negativnim stranama nečega u okviru date teme</p> <p>- intervjuišu svog druga/drugaricu na osnovu čega znaju napisati izvještaj</p> <p>- rade zajednički na rješavanju nekog problema, na izradi projekta ...</p>	<p>Učenici će učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje stečeno kroz učenje drugih školskih predmeta u okviru datih tema.</p> <p>Na svakom nivou učenja stranog jezika od velike koristi je znanje iz maternjeg jezika i drugih stranih jezika. Već usvojena teoretska znanja iz maternjeg jezika olakšat će razumijevanje pojedinih jezičkih kategorija u stranom jeziku. Prilikom učenja stranog jezika učenici će također koristiti stečena znanja iz drugih predmeta (npr. geografija, historija, informatika, biologija, hemija, sport itd.) što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike međuljudskih odnosa. Učenici će nastojati uspostaviti kontakte sa korespondentima iz zemlje čiji jezik uče. Tu će im svakako pomoći znanje iz informatičkih tehnologija.</p> <p>Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih planova i interdisciplinarnih projekata.</p>

<p>Glagolsko vrijeme:</p> <ul style="list-style-type: none"> - preterit slabih i jakih glagola - preterit konjunktiva /Konjunktiv Präteritum von <i>haben, können und mögen</i> <p>Veznici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - außerdem - obwohl <p>Indirekte Fragesätze:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mit Fragewort: wer, was, wo ... - mit: ob <p>Relativsätze:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mit Relativpronomen <p>Lektira:</p> <p>Učenici čitaju</p> <ul style="list-style-type: none"> - najmanje jednu pjesmu - najmanje jednu priču (kraću ili dužu) - skraćene verzije djela iz njemačke književnosti u polugodištu (po izboru nastavnika ili učenika i u skladu sa bibliotečkim fondom) <p>Film:</p> <p>Preporučuje se gledanje najmanje jednog njemačkog filma u toku školske godine prikladan za njihov uzrast uz obradu istog.</p> <p>Preporuka1:</p> <p>Obrada slobodne teme: <i>Zemlje njemačkog govornog područja i njihova povezanost sa Bosnom i Hercegovinom</i> ili sl.</p> <p>Preporuka2:</p> <p>Tekstove za čitanje i slušanje iz udžbenika povremeno</p>	<p>Prema Evropskom referentnom okviru očekivani ishod iz sve četiri vještine je:</p> <table border="1" data-bbox="608 378 989 734"> <tr> <td>Slušanje i razumijevanje</td> <td>A 2.2</td> </tr> <tr> <td>Govor</td> <td>A 2.2</td> </tr> <tr> <td>Čitanje i razumijevanje</td> <td>A 2.2</td> </tr> <tr> <td>Pisanje</td> <td>A 2.2</td> </tr> </table> <p>Slušanje i razumijevanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici mogu razumjeti nastavnikov govor - Učenici razumju činjenice o temama, o svakodnevnom životu, opće poruke - Učenici mogu razumjeti uz manji napor izvornog govornika standardnog govora uživo ili snimljen o poznatim temama sa kojima se susreću u školi, tokom slobodnih aktivnosti - Učenici mogu razumjeti njemački jezik uz manji napor putem različitih medija <p>Čitanje i razumijevanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici su osposobljeni za različite vrste čitanja: informativno, selektivno, detaljno i sl. - Učenici mogu razumjeti kraće tekstove sa jezičkog, društvenog i kulturološkog aspekta zemlje njemačkog jezika - Učenici mogu razumjeti kraće opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima, mailovima, blogovima 	Slušanje i razumijevanje	A 2.2	Govor	A 2.2	Čitanje i razumijevanje	A 2.2	Pisanje	A 2.2	
Slušanje i razumijevanje	A 2.2									
Govor	A 2.2									
Čitanje i razumijevanje	A 2.2									
Pisanje	A 2.2									

<p>zamijeniti aktualnim i zanimljivijim</p> <p>Projekti</p> <p>/prezentacije:</p> <p>Učenici dodatno istražuju teme i oblasti koje se obrađuju na času, te ih izlažu ostalim učenicima u vidu prezentacije (najmanje dvije prezentacije tokom školske godine)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenici mogu razumjeti činjenice u tekstovima o temama koje ih zanimaju uz razumijevanje teksta - Učenici mogu skenirati jednostavnije tekstove kako bi locirali željenu informaciju i pronašli informacije iz različitih dijelova teksta, te uradili određeni zadatak - Učenici mogu prepoznati značajne stavke u jednostavnim novinskim člancima - Učenici mogu prepoznati i uz manji napor razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, mailovi, blogovi ... - Učenici mogu oblikovati svoje mišljenje i zauzimati stavove na osnovu pročitanih informacija i sadržaja jednostavnijeg teksta <p>Govor</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici posjeduju jezičke kompetencije u kraćim situativnim dijalozima - Učenici su osposobljeni za kraće samostalno monološko izražavanje na njemačkom jeziku - Učenici su u stanju da vode kraće diskusije uz prethodne pripreme - Učenici mogu , još uvijek uz napor, povezivati rečenice tako da mogu diskutovati o svojim planovima, željama, te obrazložiti svoje stavove na određene teme <p>Pisanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici su osposobljeni za korektno pismeno izražavanje 	
---	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> - Učenici su usvojili osnovnu pisanu etikeciju na datom stranom jeziku - Učenici: - mogu pisati pisama, mailove, blogove, eseje - mogu da odgovaraju na složenija pitanja - znaju prepričati, sažeti i upoređivati jednostavniji tekst - znaju preoblikovati jednostavniji tekst u neku drugu vrstu teksta - znaju napisati osobni komentar - znaju popuniti obrazac na njemačkom jeziku - znaju se kreativno pismeno izražavati - znaju dopuniti i transformisati jednostavniji tekst, rečenice i sl. - znaju opisati događaj 	
--	--	--

RAZRED: III
 Sedmično: 2 časa
 Godišnje: 70 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>- Mediji (nekad i sad, moderni mediji, mediji i mladi; prednosti i mane) - Slike iz savremenog života zemalja njemačkog govornog područja i BiH (umjetnost, kreativnost, književnost) - Mladi i njihov odnos prema porodici - Opasnosti modernog življenja (konzum i novac, ovisnost i sl.) - Ljubav i prijateljstvo - Migracije i integracije</p> <p>Učenici će naučiti:</p> <p>Imenice:</p> <p>- izrazi sa genitivom</p> <p>Zamjenice:</p> <p>- recipročne zamjenice /Reziprokpronomen (<i>einander</i>)</p> <p>Pridjevi:</p> <p>- pridjevska deklinacija tip C (jaka) - sa sufiksom - <i>-voll</i> i <i>-los</i></p> <p>Glagoli</p> <p>- Verben mit zwei Objekten (<i>schreiben, schenken, erklären...</i>) - Reflexive Verben mit Präpositional-ergänzung (<i>Ich beschäftige mich mit Fotografie.</i>)</p>	<p>Učenici će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izraze usmeno i pismeno svoj stav i mišljenje u vezi sa datim temama dajući argumente za i protiv - opišu (usmeno i pismeno) aktivnost, razne stavove ... - porede ljude, medije, različite kulture, aktivnosti,... - postavljaju složena pitanja i daju složene odgovore na lična pitanja, na pitanja u vezi sa mišljenjem drugih, u vezi datih tema, ... - pišu duže komentare, mailove, blogove, pisma, eseje, ... - traže informacije na internetu, u časopisima, literaturi... - govore (i pišu) o pozitivnim i negativnim stranama nečega u okviru date teme - intervjuišu svog druga/dругaricu na osnovu čega znaju napisati duži izvještaj - rade zajednički na rješavanju nekog problema, na izradi projekta ... 	<p>Učenici će učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje stečeno kroz učenje drugih školskih predmeta u okviru datih tema.</p> <p>Na svakom nivou učenja stranog jezika od velike koristi je znanje iz maternjeg jezika i drugih stranih jezika. Već usvojena teoretska znanja iz maternjeg jezika olakšat će razumijevanje pojedinih jezičkih kategorija u stranom jeziku. Prilikom učenja stranog jezika učenici će također koristiti stečena znanja iz drugih predmeta (npr. geografija, historija, informatika, sociologija, demokratija, psihologija itd.) što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike međuljudskih odnosa. Učenici će nastojati uspostaviti kontakte sa korespondentima iz zemlje čiji jezik uče. Tu će im svakako pomoći znanje iz informatičkih tehnologija.</p> <p>Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih planova i interdisciplinarnih projekata.</p>

<p>Glagolsko vrijeme:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konditional I - Konjunktiv Präteritum von <i>sein</i>, Modalverben, starken + schwachen Verben - Plusquamperfekt - Passiv Präsens - Passiv Präsens mit Modalverben - Passiv Präteritum - Passiv Präteritum mit Modalverben <p>Prijedlozi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Temporale Präpositionen mit Dativ: nach, zu, an, bis, zu, in, zum, am, seit, vor - Temporale Präposition mit Akkusativ: über - Modale Präposition aus - Finale Präposition: zum + (substantivierter) Infinitiv <p>Veznici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - damit, um ... zu + Infinitiv - ohne dass, - ohne ...zu + Infinitiv - wenn, falls, im Falle dass, (<i>reale + potentiale Konditionalsätze</i>) - nachdem, bevor, seitdem, bis, während - Infinitivsatz mit zu nach: - Verben (<i>Ich versuche, Sie zu verstehen.</i>) - Nomen + Verb (<i>Die Kinder haben keine Zeit, ihr Zimmer aufzuräumen.</i>) - sein + Adjektiv (<i>Es ist schön, Sprachen zu kennen.</i>) <p>Lektira:</p> <p>Učenici čitaju</p> <ul style="list-style-type: none"> - najmanje jednu pjesmu 	<p>Prema Evropskom referentnom okviru očekivani ishod iz sve četiri vještine je:</p> <table border="1" data-bbox="595 405 968 759"> <tr> <td>Slušanje i razumijevanje</td> <td>B 1.1</td> </tr> <tr> <td>Govor</td> <td>B 1.1</td> </tr> <tr> <td>Čitanje i razumijevanje</td> <td>B 1.1</td> </tr> <tr> <td>Pisanje</td> <td>B 1.1</td> </tr> </table> <p>Slušanje i razumijevanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici mogu razumjeti nastavnikov govora - Učenici razumju činjenice o temama, o svakodnevnom životu, opće poruke - Učenici mogu razumjeti uz manji napor izvornog govornika standardnog govora uživo ili snimljen o poznatim temama sa kojima se susreću u školi, tokom slobodnih aktivnosti - Učenici mogu razumjeti njemački jezik putem različitih medija: - uz manji napor veliki dio emisija na različitim tv programima o temama od ličnog interesa kao što su intervjui, kratka predavanja, kratke vijesti - mogu uz manji napor pratiti filmove u kojima su akcija i vizuelni efekti uglavnom nosioci priče sa kratkim i jasnim rečenicama <p>Čitanje i razumijevanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici su osposobljeni za različite vrste čitanja: informativno, selektivno, detaljno i sl. 	Slušanje i razumijevanje	B 1.1	Govor	B 1.1	Čitanje i razumijevanje	B 1.1	Pisanje	B 1.1	
Slušanje i razumijevanje	B 1.1									
Govor	B 1.1									
Čitanje i razumijevanje	B 1.1									
Pisanje	B 1.1									

<p>- najmanje jednu priču (kraću ili dužu)</p> <p>- skraćene verzije djela iz njemačke književnosti u polugodištu (po izboru nastavnika ili učenika i u skladu sa bibliotečkim fondom)</p> <p>Preporuka1:</p> <p>Obrada slobodne teme: <i>Kako mladi širom svijeta provode slobodno vrijeme</i> ili sl.</p> <p>Preporuka2:</p> <p>Tekstove za čitanje i slušanje iz udžbenika povremeno zamijeniti aktualnim i zanimljivijim</p> <p>Film:</p> <p>Preporučuje se gledanje najmanje jednog njemačkog filma u toku školske godine prikladan za njihov uzrast uz obradu istog.</p> <p>Projekti/prezentacije:</p> <p>Učenici dodatno istražuju teme i oblasti koje se obrađuju na času, te ih izlažu ostalim učenicima u vidu prezentacije (najmanje dvije prezentacije tokom školske godine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenici mogu uz manji napor razumjeti duže tekstove sa jezičkog, društvenog i kulturološkog aspekta zemlje njemačkog jezika - Učenici mogu razumjeti duže opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima, mailovima, blogovima - Učenici mogu razumjeti činjenice u tekstovima o temama koje ih zanimaju uz razumijevanje teksta - Učenici mogu skenirati duže tekstove kako bi locirali željenu informaciju i pronašli informacije iz različitih dijelova teksta, te uradili određeni zadatak - Učenici mogu prepoznati značajne stavke u jednostavnim novinskim člancima - Učenici mogu prepoznati i razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, mailovi, blogovi - Učenici mogu oblikovati svoje mišljenje i zauzimati stavove na osnovu pročitanih informacija i sadržaja dužeg teksta <p>Govor</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici posjeduju jezičke kompetencije u dužim situativnim dijalozima - Učenici su osposobljeni uz manji napor za duže samostalno monološko izražavanje na njemačkom jeziku - Učenici su u stanju da vode uz manji napor konverzaciju o temama koje su date u tematskom dijelu - Učenici mogu, uz manji napor, povezivati rečenice 	
--	---	--

	<p>tako da mogu diskutovati o svojim planovima, željama, te obrazložiti svoje stavove na određene teme</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici mogu uz manji napor učestvovati u raspravama, debatama u okviru poznatih situacija; braniti svoje stavove; izlagati prednosti i nedostatke na određenu temu - Učenici su u stanju prezentovati uz manji napor sadržaje na određene teme kroz prezentacije - Učenici su u stanju odgovarati na popratna pitanja spontano uz manji napor <p>Pisanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici su osposobljeni za korektno pismeno izražavanje - Učenici su usvojili osnovnu pisanu etikeciju na datom stranom jeziku - Učenici: <ul style="list-style-type: none"> - mogu pisati uz manji napor složenija pisma, mailove, blogove, eseje - mogu da odgovaraju na složenija pitanja - znaju prepričati, sažeti i upoređivati jednostavniji tekst - znaju preoblikovati jednostavniji tekst u neku drugu vrstu teksta - znaju napisati duži osobni komentar - znaju se kreativno pismeno izražavati - znaju dopuniti i transformisati jednostavniji tekst, rečenice i sl. - znaju opisati i prepričati uz manji napor događaje sa više detalja i opisa 	
--	---	--

RAZRED:	IV
Sedmično:	2 časa
Godišnje:	60 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>- Obrazovanje i izbor zanimanja (školski sistem, CV i sl.)</p> <p>- Sa novim idejama u budućnost</p> <p>- Slike iz savremenog života zemalja njemačkog govornog područja i BiH (nauka, tehnika, sport, politika i historija)</p> <p>- Prava i obaveze mladih</p> <p>- Socijalni angažman (sa pozitivnim osvrtom na djecu sa poteškoćama)</p> <p>Gramatika:</p> <p>Učenici će naučiti:</p> <p>Imenice:</p> <p>- N-Deklination</p> <p>Pridjevi:</p> <p>- sa sufiksom -lang, -bar</p> <p>- pridjevska deklinacija u komparativu i superlativu (<i>mein älterer Bruder</i>, <i>der wärmste Kontinent</i>)</p> <p>- deklinacija participa (<i>die gelesenen Bücher</i>)</p> <p>Glagoli</p> <p>- Verb <i>lassen</i> + Infinitiv</p> <p>Glagolsko vrijeme:</p> <p>- Passiv Perfekt</p> <p>- Konjunktiv</p>	<p>Učenici će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izraze usmeno i pismeno svoj stav i mišljenje u vezi sa datim temama dajući argumente za i protiv - opišu (usmeno i pismeno) aktivnost, razne stavove ... - porede ljude, različita zanimanja, stavove, aktivnosti, ... - postavljaju složenija pitanja i daju složenije odgovore na lična pitanja, na pitanja u vezi sa mišljenjem drugih, u vezi datih tema, ... - pišu duže komentare, mailove, blogove, pisma, eseje, ... - traže informacije na internetu, u časopisima, literaturi... - govore (i pišu) o pozitivnim i negativnim stranama nečega u okviru date teme - intervjuišu svog druga/dругaricu na osnovu čega znaju napisati duži izvještaj - rade zajednički na rješavanju nekog problema, na izradi projekta ... <p>Prema Evropskom referentnom okviru</p>	<p>Učenici će učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje stečeno kroz učenje drugih školskih predmeta u okviru datih tema.</p> <p>Na svakom nivou učenja stranog jezika od velike koristi je znanje iz maternjeg jezika i drugih stranih jezika. Već usvojena teoretska znanja iz maternjeg jezika olakšat će razumijevanje pojedinih jezičkih kategorija u stranom jeziku. Prilikom učenja stranog jezika učenici će također koristiti stečena znanja iz drugih predmeta (npr. geografija, historija, informatika, sociologija, demokratija itd.) što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike međuljudskih odnosa. Učenici će nastojati uspostaviti kontakte sa korespondentima iz zemlje čiji jezik uče. Tu će im svakako pomoći znanje iz informatičkih tehnologija.</p> <p>Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih planova i interdisciplinarnih projekata.</p>

<p>Plusquamperfekt - Modalverben im Perfekt</p> <p>Prijedlozi</p> <p>- Temporale Präpositionen mit Dativ: ab, zwischen</p> <p>- Temporale Präposition mit Akkusativ: gegen</p> <p>- Temporale Präposition mit Genitiv: während</p> <p>- Kausale Präposition mit Genitiv wegen</p> <p>- Modale Präposition mit nach, außer</p> <p>Veznici:</p> <p>- <i>so ..., dass / sodass</i> - <i>indem / (an)statt dass / (an)statt dass ... zu + Infinitiv</i> - <i>je ... desto</i> - <i>nicht nur ..., sondern auch</i> - <i>zwar ..., aber</i> - <i>weder ... noch</i> - <i>sowohl ..., als auch</i> - <i>als ob</i> - <i>-entweder - oder</i> - -irreale Konditionalsätze <i>wenn, falls, im Falle dass</i></p> <p>Lektira:</p> <p>Učenci čitaju</p> <p>- najmanje jednu pjesmu - najmanje jednu priču (kraću ili dužu) - skraćene verzije djela iz njemačke književnosti u polugodištu (po izboru nastavnika ili učenika i u skladu sa bibliotečkim fondom)</p>	<p>očekivani ishod iz sve četiri vještine je:</p> <table border="1" data-bbox="595 280 970 698"> <tr> <td>Slušanje i razumijevanje</td> <td>B 1.2</td> </tr> <tr> <td>Govor</td> <td>B 1.2</td> </tr> <tr> <td>Čitanje i razumijevanje</td> <td>B 1.2</td> </tr> <tr> <td>Pisanje</td> <td>B 1.2</td> </tr> </table> <p>Slušanje i razumijevanje</p> <p>- Učenci mogu razumjeti nastavnikov govor - Učenci razumju činjenice o temama, o svakodnevnom životu, opće poruke - Učenci mogu razumjeti uz manji napor izvornog govornika standardnog govora uživo ili snimljen o poznatim i nepoznatim temama u okviru leksike koju su učili - Učenci mogu razumjeti njemački jezik putem različitih medija - uz manji napor emisije na različitim tv programima o različitim temama, talk show, intervju, predavanja i sl. - uz manji napor mogu pratiti filmove u kojima su akcija i vizuelni efekti uglavnom nosioci priče - mogu uz manji napor razumijeti tv vijesti i program o trenutnim zbivanjima</p> <p>Čitanje i razumijevanje</p>	Slušanje i razumijevanje	B 1.2	Govor	B 1.2	Čitanje i razumijevanje	B 1.2	Pisanje	B 1.2	
Slušanje i razumijevanje	B 1.2									
Govor	B 1.2									
Čitanje i razumijevanje	B 1.2									
Pisanje	B 1.2									

<p>Film:</p> <p>Preporučuje se gledanje najmanje jednog njemačkog filma u toku školske godine prikladan za njihov uzrast uz obradu istog.</p> <p>Preporuka 1:</p> <p>Obrada slobodne teme: <i>Atraktivne turističke destinacije u Bosni i Hercegovini</i> ili sl.</p> <p>Preporuka 2:</p> <p>Tekstove za čitanje i slušanje iz udžbenika povremeno zamijeniti aktualnim i zanimljivijim</p> <p>Preporuka 3:</p> <p>Rječnici (vokabulari)</p> <p>Projekti/prezentacije:</p> <p>Učenici dodatno istražuju teme i oblasti koje se obrađuju na času, te ih izlažu ostalim učenicima u vidu prezentacije.</p> <p>Učenici rade najmanje dvije prezentacije tokom školske godine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenici su osposobljeni za različite vrste čitanja: informativno, selektivno, detaljno i sl. - Učenici mogu uz manji napor razumjeti duže tekstove sa jezičkog, društvenog i kulturološkog aspekta zemlje njemačkog jezika - Učenici mogu razumjeti opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima, časopisima, mailovima, blogovima - Učenici mogu razumjeti činjenice u tekstovima o temama koje ih zanimaju uz razumijevanje teksta - Učenici mogu skenirati duže tekstove kako bi locirali željenu informaciju i pronašli informacije iz različitih dijelova teksta, te uradili određeni zadatak - Učenici mogu prepoznati značajne stavke u novinskim člancima, i sl. - Učenici mogu prepoznati i razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, mailovi, blogovi - Učenici mogu uz manji napor oblikovati svoje mišljenje i zauzimati stavove na osnovu pročitanih informacija i sadržaja dužeg teksta - Učenici mogu uz manji napor razumjeti titlovanje drame i filmove sa kratkim i jasnim rečenicama <p>Govor</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici posjeduju uz manji napor jezičke kompetencije u situativnim dijalozima - Učenici su osposobljeni uz manji napor za samostalno 	
---	---	--

	<p>monološko izražavanje na njemačkom jeziku</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici su u stanju uz manji napor da vode konverzaciju o temama koje su date u tematskom dijelu - Učenici mogu, uz manji napor, povezivati rečenice tako da mogu diskutovati o svojim planovima, željama, te obrazložiti svoje stavove na određene teme - Učenici mogu uz manji napor učestvovati u raspravama, debatama u okviru poznatih situacija; braniti svoje stavove; izlagati prednosti i nedostatke na određenu temu - Učenici su u stanju prezentovati uz manji napor sadržaje na određene teme kroz prezentacije <p>- Učenici su u stanju odgovarati na popratna pitanja spontano uz manji napor</p> <p>Pisanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici su osposobljeni za korektno pismeno izražavanje uz manji napor - Učenici su usvojili osnovnu pisanu etikeciju na datom stranom jeziku - Učenici: <ul style="list-style-type: none"> - mogu pisati uz manji napor složenija pisama, mailove, blogove, eseje - mogu da odgovaraju na složenija pitanja - znaju prepričati, sažeti i upoređivati tekst uz manji napor - znaju preoblikovati tekst u neku drugu vrstu teksta uz manji napor - znaju napisati duži osobni 	
--	--	--

	<p>komentar</p> <ul style="list-style-type: none">- znaju se kreativno pismeno izražavati- znaju uz manji napor dopuniti i transformisati tekst, rečenice i sl.- znaju uz manji napor opisati i prepričati događaje sa više detalja i opisa	
--	---	--

INTERDISCIPLINARNI SADRŽAJ

Učenici će učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje stečeno kroz učenje drugih školskih predmeta u okviru datih tema.

INTERKULTURALNE VJEŠTINE

Učenici će se:

- upoznavati sa sličnostima i različitostima između Bosne i Hercegovine i zemalja njemačkog govornog područja u oblasti kulture, edukacije, slobodnog vremena učenika, načina življenja u okviru datih tema,
- ophoditi učtivo u komunikaciji sa pripadnicima kulture o kojoj uče,
- učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je prirodan za kulturu zemlje čiji jezik uče, obraćajući posebnu pažnju na odnose među ljudima pri neposrednom kontaktu, komunikaciji itd,
- naučiti da poštuju tradiciju, običaje, navike drugih ljudi itd.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE I PREPORUKE

Savremena nastava stranog jezika treba da proizilazi iz najnovijih dostignuća nauke o jeziku, savremenih psihološko-pedagoških teorija i saznanja o procesu učenja i kao takva treba da bude usmjerena ka učeniku. Metodika nastave stranog jezika treba da omogući razvijanje učenikovih sposobnosti, podstiče slobodu i kreativnost ideja, te razvija njegove kulturne, estetske i intelektualne vrijednosti i sposobnosti. Na ovim polazištima zasnivaju se i didaktička uputstva. Neophodno je prije svega uspostaviti pozitivne emotivne odnose i atmosferu uzajamnog povjerenja i razumijevanja između nastavnika i učenika, jer taj potencijal predstavlja preduvjet za nesmetan razvoj kognitivnih sposobnosti u procesu učenja. Treba istaći poseban značaj motivacije kao i izbor nastavnih sadržaja, usklađen sa uzrastom učenika. Raznolike aktivnosti treba da imaju za cilj učenje stranog jezika bez pritiska i straha od neznanja, uz slobodu neverbalnog i verbalnog izražavanja. Sredstva, načini i postupci kojima nastavnik može pomoći učenicima u svjesnom učenju jezika su raznoliki:

- dinamičnost i kreativnost,
- favoriziranje interaktivnog i grupnog rada,
- podsticanje inicijative učenika,
- obogaćivanje nastave elementima pjesme, ritma, poezije, dramatizacije,
- unošenje civilizacijskih i interkulturoloških elemenata,
- upotreba savremenih tehničkih sredstava,
- stalno ohrabrivanje i podsticanje učenika na samostalno učenje,
- analiziranje teškoća u procesu učenja,
- upoznavanje učenika sa kriterijima učenja itd.

Učenici svjesno stiču kognitivne sposobnosti razvijanjem vještina slušanja, govora, čitanja i pisanja. Između usmenih i pismenih aktivnosti treba nastojati uspostaviti ravnotežu. **Vještina slušanja:** Postepeno se pristupa slušanju dužih tekstova i dijaloga, a prije njihovih slušanja nastavnik odgovarajućim aktivnostima priprema učenike za uspješno prihvatanje sadržaja. Mada komunikativan pristup u nastavi podrazumijeva usklađenost sve četiri vještine, značajnu pažnju treba posvetiti razvijanju **vještine govora**. Za uspješno razvijanje ove vještine potrebni su: pažljiva priprema, izbor i prilagođenost teme, precizna uputstva, optimalan period za razmišljanje i pripremanje, nuđenje potrebnih riječi i izraza i sl. Poželjno je da u ovim aktivnostima učestvuje što veći broj učenika. Preporučuje se rad u parovima ili u manjim grupama kako bi se svi uključili. Tokom aktivnosti usmenog izražavanja učenika ne treba prekidati niti ispravljati, već mu nakon toga, uz pohvalu za aktivno učešće, na prikladan način ukazati na greške. Cilj **vještine čitanja** je da osposobi učenika za samostalno čitanje tekstova odgovarajućom brzinom i razumijevanje njihove osnovne ideje, određene pojedinačne informacije, za uočavanje pojedinih detalja itd. Pri izboru tekstova treba voditi računa o tome koje tekstove odabrati da bi učenicima bili što atraktivniji, raznovrsniji i pristupačniji. Svakako treba voditi računa o korelaciji nastavnih sadržaja, koliko je to moguće. Cilj razvijanja **vještine pisanja** je osposobljavanje učenika da u pisanoj formi ostvari komunikaciju i svoje misli izrazi na logičan i razumljiv način. Metodički pristup pisanju podrazumijeva da se poštuje zadata tema, da se logički slijede događaji koji se opisuju, koristi odgovarajuća leksika, poštuju gramatička i sintaksička pravila, kao i pravila pravopisa i interpunkcije. Naravno ulogu igra i kreativnost izražavanja. Pisanje može biti vođeno (ključnim riječima, slikom, dovršavanje teksta, pisanje prema modelu, popunjavanje formulara, diktati ili drugim određenim uputama) ili kreativno (kao što su pisanje pisama, oglasa, izvještaja, SMS, e-mail poruka itd.). Sve ove vještine treba da budu u skladu sa jezičkim kompetencijama učenikovog uzrasta.

KORELACIJA MEĐU PREDMETIMA

Na svakom nivou učenja stranog jezika od velike koristi je znanje iz maternjeg jezika i drugih stranih jezika. Već usvojena teoretska znanja iz maternjeg jezika olakšat će razumijevanje pojedinih jezičkih kategorija u stranom jeziku. Prilikom učenja stranog jezika učenici će također koristiti stečena znanja iz drugih predmeta (npr. geografija, historija, informatika itd.) što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike međuljudskih odnosa. Učenici će nastojati uspostaviti kontakte sa korespondentima iz zemlje čiji jezik uče. Tu će im svakako pomoći znanje iz informatičkih tehnologija.

Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih planova i interdisciplinarnih projekata. Učenici će učiti njemački jezik i tokom izvanučioničke nastave, a kroz različite aktivnosti ukoliko postoje uslovi za to:

- posjeta kulturno-jezičkim institucijama i učešće u projektima zemalja njemačkog govornog područja
- šetnja i odlasci u muzeje
- izleti i boravak u prirodi
- jezička i druga takmičenja
- obilježavanje praznika
- odlasci u kino i pozorište

PROVJERAVANJE ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom rada u parovima, individualnog izlaganja, tumačenja i razumijevanja. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem tekstova, kontrolnih zadataka, pismenih vježbi, upitnika, diktata (10-15min) nakon svake obrađene nastavne jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo, produbljuje, proširuje ili mijenja pedagoški pristup. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje. Provjeravanje znanja provedeno prema unaprijed utvrđenim kriterijima, sa insistiranjem na pozitivnim stranama učenja, predstavlja pomoć i učeniku i nastavniku. Tokom školske godine rade se dva pismena zadatka, u svakom polugodištu po jedan. Konačna ocjena treba da bude ocjena za cjelokupan rad. Ne smije biti aritmetička sredina numerički iskazanih ocjena, nego se mora uzeti u obzir cjelokupan učenikov odnos prema nastavi u toku školske godine, a sve u skladu sa aktuelnim Pravilnikom o ocjenjivanju učenika, donesenim od strane MONKS a KS.

KONSULTIRANI DOKUMENTI

Zajednički evropski referentni okvir za jezike

<http://www.ki.unizg.hr/zajednicki-europski-referentni-okvir-za-jezike-cef/>

Evropska mapa vještina

<https://europass.cedefop.europa.eu/hr/resources/european-language-levels-cefr>

[EU jezična mapa – Tablica za samoprocjenu](#)

<http://www.kreativa-centar.hr/skola-stranih-jezika/eu-jezicna-mapa/>

[Nastavni plan i program na hrvatskom jeziku - ksb](#)

www.mozks-ksb.ba/.../Nastavni%20plan%20i%20program%20na%20hrvatskome%20

NAPOMENA

Izrazi koji su napisani samo u jednom gramatičkom rodu odnose se podjednako na ženski i muški rod (učenik, nastavnik itd.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

- Diplomirani profesor njemačkog jezika i književnosti
- završen II (Drugi) ciklus (postdiplomski studij) sa akademskom titulom i stručnim zvanjem Magistra, odnosno završenim trećim ciklusom studija i naučnim zvanjem Doktor nauka.
- završen najmanje VII stepen stručne spreme sa zvanjem profesora

Francuski jezik

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj. 35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

FRANCUSKI JEZIK.

- Komisija:*
- 1. Kata Marković-Arnautović, MA Gimnazija Dobrinja*
 - 2. Dalida Spahić, prof. Gimnazija Obala*
 - 3. Emir Šišić, MA (Filozofski fakultet, Odsjek za romanistiku)*

UVOD

Nastava i učenje stranih jezika treba da pomogne učenicima da, kroz savladavanje i usvajanje jezičkih kompetencija i vještina, stiču neophodna znanja i tehnike za formiranje funkcionalnog i svrsishodnog jezičkog izraza. Interkulturalna, estetska i etička komponenta, kao nezaobilazni pratioci tokom učenja stranog jezika, doprinose ukupnom intelektualnom razvoju učenika i uspostavljanju pravilne ravnoteže u odnosu na općeprihvaćene kulturalne vrijednosti i svijest o sopstvenom identitetu. Kod učenika se razvija svijest da je jezik jedan od najvažnijih elemenata druge kulture koja je jednako vrijedna kao i vlastita, uočavaju se kulturalne sličnosti, ali i različitosti u kojima je bogatstvo.

Učenje jezika, također, pruža šanse učenicima da otvorenije prihvataju različitosti, da imaju više poštovanja prema drugima, te više svijesti o svom položaju u međunarodnoj zajednici. Iskustvo učenja jezika će povećati svijest učenika o jeziku, te može imati pozitivan uticaj na opći kognitivni razvoj i kozmopolitski stav. Važnost učenja francuskog jezika u Kantonu Sarajevo ogleda se najprije u činjenici da se radi o svjetskom jeziku te drugom radnom jeziku Europske unije (pored engleskog jezika). U cilju pridruživanja Bosne i Hercegovine EU, neophodno je da francuski jezik, kao jezik diplomatije, bude prisutniji u osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju.

Da je učenje francuskog jezika u ranoj dobi poveznica sa studiranjem omladine te lakšim pronalaskom zaposlenja svjedoči i činjenica da je Univerzitet u Sarajevu član Frankofone univerzitetske agencije (Agence universitaire de la Francophonie) od 2014. godine. Počasno mjesto našeg Univerziteta u Agenciji važno je za opći prosperitet našeg društva ali i osnaživanje frankofonije u našoj zemlji.

U cilju održanja zadobijenog statusa članstva u Frankofonoj univerzitetskoj agenciji od velike je važnosti da na području Kantona Sarajevo bude znatan broj govornika francuskog jezika.

Kako bi osnovci i srednjoškolci iskoristili pogodnosti koje im nudi ova Agencija za budući odabir studija glavni je uslov poznavanje francuskog jezika, što im omogućava nesmetan upis na neki od frankofonih univerziteta (Francuska, Belgija, Švicarska i sl.) u cijelom svijetu. Takođe treba istaći da Agencija nudi razne stipendije i programe usavršavanja profesora francuskog jezika, kao i stipendije Francuske vlade za master i doktorske studije koji se dodjeljuju svake godine najboljim studentima koji govore francuski jezik.

RAZRED: I

Sedmičnotjedno: 3 časa

Godišnje: 105 časova

CILJEVI I OČEKIVANI REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

CILJANI NIVO ZNANJA

1. razred	Slušanje i razumijevanje	Govor	Čitanje i razumijevanje	Pisanje
Nivo	A1.	A1.	A1.	A1.

JEZIČKE VJEŠTINE	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje	Učenici će: <ul style="list-style-type: none">- razumjeti svakodnevnu konverzaciju ako je jasno i sporo izrečena.- odrediti temu diskusije kada se govori sporo i jasno.- razumjeti fraze, riječi i izraze koje se odnose na informacije lične prirode, shopping, zapošljavanje, porodica, škola, itd.- razumjeti i kratke i jasne poruke i objave (pisane ili snimljene).
Čitanje i razumijevanje	Učenici će: <ul style="list-style-type: none">- odrediti važne informacije u kratkim vijestima i jednostavnim i ilustrovanim novinskim člancima.- razumjeti jednostavno lično pismo o aspektima svakodnevnog života.- razumjeti jednostavno napisane poruke od prijatelja i kolega.- razumjeti naslove u novinama i kratki oglas u novinama.- razumjeti kratke priče o svakodnevnom životu.
Govor	Učenici će: <ul style="list-style-type: none">- da vode kratak i spor dijalog o različitim temama (predstavljanje sebe, drugih, o školi, porodici).- da kratko izraze svoje mišljenje o svojim ukusima i afinitetima.

Pisanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisati jednostavan vezani tekst u prezentu o sebi ili drugome. - opisivati osobu, pejzaž ili objekte koristeći ranije usvojenu strukturu. - napisati kratak e-mail ili razglednicu s osnovnim uvodnim i završnim formulama pisma.
----------------	---

INTERKULTURALNE VJEŠTINE I INTERDISCIPLINARNI SADRŽAJI

Učenici će se:

- upoznavati sa sličnostima i različitostima između Bosne i Hercegovine i Francuske te drugih frankofonskih zemalja u oblasti kulture, edukacije, slobodnog vremena učenika, načina življenja u okviru datih tema,
- navikavati da se ophode učtivo u komunikaciji sa pripadnicima kulture o kojoj uče,
- učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je prirodan za kulturu zemlje čiji jezik uče, obraćajući posebnu pažnju na odnose među ljudima pri neposrednom kontaktu, komunikaciji itd.,
- naučiti da poštuju tradiciju, običaje, navike drugih ljudi itd.

Na ovom nivou za učenje stranog jezika koriste se znanja iz maternjeg i drugih stranih jezika. Već usvojena teoretska znanja iz maternjeg jezika olakšat će razumijevanje pojedinih jezičkih kategorija u stranom jeziku. Pri učenju stranog jezika učenici će takođe koristiti stečena znanja iz geografije, historije, umjetnosti, matematike, biologije, što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike među kulturama. Učenici će nastojati uspostaviti kontakte sa vršnjacima iz zemalja čiji jezik uče. Tu će im pomoći znanje iz informatičkih tehnologija.

Učenici će takođe učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje stečeno kroz učenje drugih školskih nastavnih predmeta u okviru datih tema. Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih nastavnih planova odnosno interdisciplinarnih projekata. Učenici će učiti francuski jezik i tokom izvanučioničke nastave, a kroz različite aktivnosti ukoliko postoje uslovi:

- Posjete Francuskom institutu u Sarajevu
- Učešće i praćenje sadržaja na godišnjem nivou *Dana frankofonije*
- Razmjena učenika i posjete francuskih škola
- Sportska i druga takmičenja
- Obilježavanje praznika
- Odlasci u kino i pozorište

UČENJE I KAKO TREBA UČITI

Učenici će učiti da:

- budu odgovorni i aktivni kada uče jezik,
- koriste različite radne metode i strategije učenja tipične za učenje jezika, kao što je razumijevanje smisla iz konteksta itd.,
- nadoknađuju praznine u znanju korištenjem različitih metoda, kao što je parafraziranje,
- koriste informacionu tehnologiju kod učenja jezika i različite medije
- ocjenjuju svoje aktivnosti i aktivnosti svojih drugova iz razreda, kao i nivo svog i njihovog znanja u odnosu na postavljene ciljeve i, ako je potrebno, mijenjaju metode rada,
- koriste samostalno udžbenike, rječnike i druge priručnike.

PROVJERAVANJE ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom individualnog i rada u parovima i grupama. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem testova, kontrolnih zadataka, pismenih vježbi, prezentacija i usmenog ispitivanja nakon svake obrađene nastavne jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo i prilagođava metod rada. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje. Provjeravanje znanja se provodi prema unaprijed utvrđenim kriterijima. Navedeni kriteriji se mogu korigovati i adaptirati u skladu sa onim što nastavnik želi ocjenjivati tokom neke vrste pismenog ili usmenog ispitivanja. Na početku školske godine, nastavnici trebaju da upoznaju učenike sa sistemom rada i ocjenjivanja. Zaključna ocjena ne može biti niža od aritmetičke sredine, ali bi ocjene iz pismene vježbe i testova trebale da budu jedan od ključnih faktora za formulisanje konačne ocjene. Na zaključnu ocjenu ne bi trebali uticati bilo koji drugi faktori, osim gore navedenih.

Učenici rade dvije pismene zadatke tokom školske godine, po jednu u svakom polugodištu, te isto toliko testova, kao i kraće pismene provjere po procjeni nastavnika. Pismene zadatke podrazumijevaju pisanje kratkog pisma/sastava s elementima nivoa A1 na zadate teme, dok testovi obuhvataju zadatke iz gramatike i vokabulara uključujući i jezičke vještine tokom školske godine.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE I PREPORUKE

Savremena nastava stranog jezika treba da proizilazi iz najnovijih dostignuća nauke o jeziku, savremenih psihološko-pedagoških teorija i saznanja o procesu učenja i kao takva treba da bude usmjerena ka učeniku. Metodika nastave francuskog jezika i u ovom razredu treba da omogući skladno razvijanje učenikovih sposobnosti, podstiče kreativnost, te razvija njegove kulturološke, estetske i intelektualne sposobnosti. Na ovim polazištima zasnivaju se i didaktička uputstva.

Prije svega neophodno je uspostaviti pozitivne emotivne odnose i atmosferu uzajamnog povjerenja i razumijevanja između nastavnika i učenika, jer taj afektivni potencijal predstavlja preduslov za nesmetani razvoj kognitivnih sposobnosti u procesu učenja. I na ovom nivou treba istaći poseban značaj motivacije, kao i pažljivog izbora nastavnih sadržaja usklađenih sa spoznajnim svijetom učenika, i njegovim doživljajima i uzrastom. Raznolike aktivnosti treba da imaju za cilj učenje stranog jezika bez pritiska i straha od neznanja, uz punu slobodu neverbalnog i verbalnog izražavanja. Sredstva, načini i postupci kojima nastavnik može pomoći učenicima u svjesnom učenju jezika su raznoliki. Preporučuju se:

- dinamičnost i kreativnost
- favoriziranje interaktivnog i grupnog rada
- podsticanje inicijative učenika
- obogaćivanje nastave elementima igre, ritma i dramatizacije
- unošenje civilizacijskih i interkulturoloških elemenata
- upotreba savremenih tehničkih sredstava
- stalno ohrabrivanje i podsticanje učenika na samostalno učenje
- analiziranje teškoća u procesu učenja
- podsticanje učenika na vrednovanje sopstvenih dostignuća (portfolio) kao i dostignuća drugih itd.

Treba ponoviti da u ovoj fazi učenici stiču kognitivne sposobnosti razvijanjem vještina slušanja, govora, čitanja i pisanja. Između usmenih i pismenih aktivnosti treba nastojati uspostaviti ravnotežu. U razvijanju **vještine slušanja** postepeno se pristupa slušanju kraćih tekstova i dijaloga. Prije slušanja nastavnik će odgovarajućim aktivnostima pripremiti učenike za uspješno razumijevanje sadržaja, te izradu nešto kompleksnijih zadataka tokom i nakon slušanja sadržaja.

Mada komunikativni pristup u nastavi podrazumijeva usklađenost sve četiri jezičke vještine, značajnu pažnju treba posvetiti **razvijanju vještine govora**. Za uspješno razvijanje ove vještine potrebni su: pažljiva priprema, izbor i prilagođenost teme, precizna uputstva, optimalan period za razmišljanje i pripremanje, nuđenje potrebnih riječi i izraza i sl. Poželjno je da u ovim aktivnostima učestvuje što veći broj učenika. Preporučuje se da učenici rade na projektima i prezentacijama na određene teme samostalno ili u manjim grupama i usmeno ih izlažu pred ostatkom razreda. Tokom aktivnosti usmenog izražavanja, učenike ne treba prekidati niti ispravljati, već im nakon toga, uz pohvalu za aktivno učešće, na prikladan način ukazati na greške.

Cilj vještine čitanja je da osposobi učenika za samostalno čitanje tekstova odgovarajućom brzinom i razumijevanje njihove osnovne ideje, određene pojedinačne informacije, za uočavanje pojedinih detalja itd. Pri izboru tekstova treba voditi računa o tome koje tekstove

odabrati za ovaj uzrast učenika, da bi im bili što atraktivniji, raznovrsniji i pristupačniji. Treba voditi računa i o korelaciji sa ostalim nastavnim predmetima, koliko je to moguće.

Cilj razvijanja vještine pisanja je osposobljavanje učenika da u pisanoj formi ostvari komunikaciju i svoje misli izrazi na logičan i razumljiv način. Metodčki pristup pisanju podrazumijeva da se poštuje zadata tema, da se logički slijede događaji koji se opisuju, koristi odgovarajuća leksika, poštuju gramatička i sintaksička pravila, kao i pravila pravopisa i interpunkcije. Naravno, ulogu igra i kreativnost izražavanja. Pisanje može biti vođeno (dovršavanje teksta, pisanje prema modelu, popunjavanje formulara, jednostavan opis) ili slobodno (kreativno), kao što su pisanje jednostavnih pisama, oglasa, izvještaja, SMS ili e-mail poruka, eseja, zadaci koji se odnose na pročitani kratki materijal itd. Sve ove vještine treba da budu u skladu sa jezičkim kompetencijama učenika ovog uzrasta, a s obzirom da su u pitanju učenici prvog razreda gimnazije treba imati u vidu da im treba vremena za prilagođavanje, te da nastavnici sve navedeno prilagode i olakšaju učenicima da savladaju nove sadržaje u potpuno novom okruženju.

RAD SA UČENICIMA SA POSEBNIM POTREBAMA

Rad sa učenicima sa posebnim potrebama se odvija prema prilagođenom programu.

NASTAVNI PROGRAM ZA PRVI RAZRED

Tematika: I razred

- Osnovni podaci o Francuskoj i drugim frankofonskim zemljama. Francuska imena i prezimena.
- Pozdravljanje, predstavljanje i oslovljavanje. Dati i tražiti osobne podatke. Komunicirati u razredu. Brojevi.
- Imenovati i lokalizirati mjesta u gradu, davati i tražiti upute, naći i rezervirati smještaj, pokazati put i način kretanja.
- Napisati razglednicu i svoje utiske o nekom mjestu.
- Govoriti o svojim aktivnostima.
- Kazati iz koje zemlje dolazimo i gdje idemo. Govoriti o sebi, svojim interesima, o onome šta volimo, čime se bavimo, o profesijama. Govoriti o vremenskim prilikama.
- Okarakterisati neku osobu. Govoriti o svojoj porodici. Najaviti porodični događaj, čestitati, reagovati na novosti.
- Govoriti o svojim svakodnevnim navikama, aktivnostima, obavezama i satnici. Prihvatiti, predložiti i odbiti izlazak, zakazati termin, pozvati.
- Govoriti o blagdanima i ritualima. Telefonirati. Davati savjete, razumjeti biografije, opisivati osobe i njihove sličnosti.
- Govoriti o godišnjim dobima, klimi, vremenskoj prognozi i vremenu. Izražavati utiske, percepciju i osjećanja. Geografski lokalizirati neko mjesto, te opisivati i predstavljati mjesta. Aktivnosti na otvorenom. Turistički programi, slobodno vrijeme, kulturne aktivnosti. Napisati pismo sa putovanja.
- Prehrambene navike. Meni. Kupovina. Odjeća. Stas, veličine, boje i odjevni ukusi. Okarakterizirati predmete i njihovu funkciju.
- Francuska moda i neki veliki modni kreatori.

Gramatički i leksički sadržaji:

Grammaticaux

- Les adjectifs de nationalité (masculin/féminin)
- Les verbes *s'appeler, avoir, être* au présent
- Les articles définis et indéfinis
- Le genre des noms de pays
- Les adjectifs possessifs
- La négation *ne...pas*
- L'adjectif interrogatif *quel(le)*
- Les prépositions + noms de pays
- Le présent des verbes en *-er*
- Les articles définis/indéfinis
- Les prépositions de lieu + articles contractés
- Pourquoi/Parce que
- Les questions fermées : *est-ce que...*
- Le présent des verbes *prendre, descendre* et *aller*
- Les constructions prépositives *à pied/vélo, en voiture/train*
- Les prépositions + noms de pays

- Les adjectifs démonstratifs
- Le présent du verbe *venir*
- *Aimer, adorer, détester* + nom / verbe
- Le présent du verbe *faire*
- *Faire/aller* + articles contractés
- Masculin/féminin des professions
- Masculin/féminin/pluriel des adjectifs qualificatifs
- Les pronoms toniques
- *Il faut/devoir* + infinitif
- Le présent du verbe *devoir*
- Le présent d'habitude
- Les verbes pronominaux au présent
- Expressions de temps : la régularité (1)
- Le présent des verbes *pouvoir/vouloir*
- Le pronom on = nous (1)
- Le futur proche
- Expressions de temps : la régularité (2), les moments ponctuels
- Le passé composé (1) : morphologie et place de la négation
- Structures du questionnement
- Chez + pronom tonique
- Le présent des verbes en *-ir* et des verbes en *-yer*
- Le pronom on à valeur générale
- Les verbes pronominaux réciproques
- C'est/il est
- Structures pour parler du climat/de la météo
- Structures pour situer un événement dans l'année (saison, mois, date)
- Structures pour caractériser un lieu
- La place des adjectifs qualificatifs (1)
- La place des adjectifs qualificatifs (2)
- Le pronom ON (2)
- Les articles partitifs, définis et indéfinis
- La quantité négative : pas de
- Structures pour conseiller

Leksički sadržaji:

Lexicaux

- Les langues
- Les nationalités
- Les nombres de 0 à 69
- Les noms de pays
- Les moments de la journée et les jours de la semaine
- Quelques formules de salutations formelles et informelles
- Les éléments de l'identité
- Les mois de l'année
- Les nombres de 70 à 99
- Les signes et la ponctuation
- L'expression des goûts

- Quelques lieux dans la ville
- Quelques expressions de localisation
- Termes liés à l'hébergement
- Quelques verbes et indications de direction
- Quelques formules de politesse
- Termes liés à la correspondance
- Formules pour commencer/terminer une carte postale, amicale, familiale
- Quelques professions
- Quelques activités sportives et culturelles
- La caractérisation physique et psychologique
- Les événements familiaux
- *Avoir mal à* + parties du corps
- Les liens de parenté (1)
- Prépositions + heure
- Les activités quotidiennes (1)
- Quelques articulateurs chronologiques
- Termes liés aux sorties
- Registre familial (1)
- Les activités quotidiennes (2)
- Quelques expressions de fréquence
- Noms de fêtes, termes liés aux fêtes
- Formules de la conversation téléphonique
- Termes liés au voyage
- La description physique
- Structures pour parler du climat/de la météo
- Termes de la météo et du climat
- Les couleurs
- La localisation géographique
- Quelques adjectifs pour caractériser un lieu
- Les activités de plein air
- Termes liés à la visite d'une ville et aux activités de loisirs
- Quelques expressions de fréquence
- Les aliments
- Les vêtements et les accessoires (noms et caractéristiques)
- Adjectifs pour appréciation positive et négative
- Adverbes pour nuancer une appréciation
- La taille et la pointure
- Termes liés aux achats sur internet
- La caractérisation des objets
- Les adjectifs en *-able*

RAZRED: II

Sedmično/tjedno: 3 časa

Godišnje: 105 časova

CILJEVI I OČEKIVANI REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

CILJANI NIVO ZNANJA

2. razred	Slušanje i razumijevanje	Govor	Čitanje i razumijevanje	Pisanje
Nivo	A2	A2	A2	A2

JEZIČKE VJEŠTINE	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje	Učenici će: <ul style="list-style-type: none">- slijediti naslove televizijskih vijesti ili dokumentarnih emisija predstavljenih polako i jasno standardnim jezikom.- razumjeti dovoljno da zadovolje osnovne potrebe komunikacije- razumjeti riječi i izraze koje se odnose na informacije lične prirode, porodicu, šoping, lokalna geografija, zapošljavanje.- razumjeti i kratke i jasne poruke i objave.
Čitanje i razumijevanje	Učenici: <ul style="list-style-type: none">- mogu razumjeti osnovno značenje kratkog teksta o konkretnim svakodnevnim temama.- mogu iz konteksta zaključiti vjerovatno značenje nepoznatih riječi.- Prepoznati osnovne vrste standardnih pisama (zahtjev za informacijom, narudžba, potvrda i sl.)- razumjeti kratki oglas u novinama, naslove i najvažnije informacije iz novina.- razumjeti kratke priče o svakodnevnom životu.
Govor	Učenici će: <ul style="list-style-type: none">- moći voditi jednostavne i sporne konverzacije o različitim temama.

	<ul style="list-style-type: none"> - moći postavljati i odgovarati na jednostavna pitanja, razmjenjivati ideje i informacije o poznatim temama. - sudjelovati u jednostavnim razgovorima iz svakodnevnog života koristeći usvojeni vokabular. - prezentovati i opisati ljude, svakodnevne aktivnosti, šta vole ili ne kratkim nizom rečenica.
Pisanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisati kratke jednostavne bilješke. - prepričavati događaje uz jednostavan opis. - napisati jednostavno pismo/e-mail poštujući jednostavne konvencije formalnog stila pisanja u francuskom jeziku - napisati niz rečenica i jednostavnih izraza o svojoj porodici, životnim uvjetima, trenutnom poslu i sl.

INTERKULTURALNE VJEŠTINE I INTERDISCIPLINARNI SADRŽAJI

Učenici će se:

- upoznavati sa sličnostima i različitostima između Bosne i Hercegovine i zemalja frankofonskog govornog područja u oblasti kulture, edukacije, slobodnog vremena učenika, načina življenja u okviru datih tema,
- navikavati da se ophode učtivo u komunikaciji sa pripadnicima kulture o kojoj uče,
- učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je prirodan za kulturu zemlje čiji jezik uče, obraćajući posebnu pažnju na odnose među ljudima pri neposrednom kontaktu, komunikaciji itd.,
- naučiti da poštuju tradiciju, običaje, navike drugih ljudi itd.

Na ovom nivou za učenje stranog jezika koriste se znanja iz maternjeg i drugih stranih jezika. Već usvojena teoretska znanja iz maternjeg jezika olakšat će razumijevanje pojedinih jezičkih kategorija u stranom jeziku. Pri učenju stranog jezika učenici će takođe koristiti stečena znanja iz geografije, historije, umjetnosti, matematike, biologije, što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike među kulturama. Učenici će nastojati uspostaviti kontakte sa vršnjacima iz zemalja čiji jezik uče. Tu će im pomoći znanje iz informatičkih tehnologija.

Učenici će takođe učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje stečeno kroz učenje drugih školskih nastavnih predmeta u okviru datih tema. Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih nastavnih planova odnosno interdisciplinarnih projekata. Učenici će učiti francuski jezik i tokom izvanučioničke nastave, a kroz različite aktivnosti ukoliko postoje uslovi:

- Posjete Francuskom institutu u Sarajevu
- Učešće i praćenje sadržaja na godišnjem nivou *Dana frankofonije*

- Razmjena učenika i posjete francuskih škola
- Sportska i druga takmičenja
- Obilježavanje praznika
- Odlasci u kino i pozorište

UČENJE I KAKO TREBA UČITI

Učenici će učiti da:

- budu odgovorni i aktivni kada uče jezik,
- koriste različite radne metode i strategije učenja tipične za učenje jezika, kao što je razumijevanje smisla iz konteksta itd.,
- nadoknađuju praznine u znanju korištenjem različitih metoda, kao što je parafraziranje,
- koriste informacionu tehnologiju kod učenja jezika,
- ocjenjuju svoje aktivnosti i aktivnosti svojih drugova iz razreda, kao i nivo svog i njihovog znanja u odnosu na postavljene ciljeve i, ako je potrebno, mijenjaju metode rada,
- koriste samostalno udžbenike, rječnike i druge priručnike.

PROVJERAVANJE ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom individualnog i rada u parovima i grupama. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem testova, kontrolnih zadataka, pismenih vježbi, prezentacija i usmenog ispitivanja nakon svake obrađene nastavne jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo i prilagođava metod rada. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje. Provjeravanje znanja se provodi prema unaprijed utvrđenim kriterijima, a koje su navedene u tabelama u Prilogu. Navedeni kriteriji se mogu korigovati i adaptirati u skladu sa onim što nastavnik želi ocjenjivati tokom neke vrste pismenog ili usmenog ispitivanja. Na početku školske godine, nastavnici trebaju da upoznaju učenike sa sistemom rada i ocjenjivanja. Zaključna ocjena ne može biti niža od aritmetičke sredine, ali bi ocjene iz pismene vježbe i testova trebale da budu jedan od ključnih faktora za formulisanje konačne ocjene. Učenici rade dvije pismene zadatke tokom školske godine, po jednu u svakom polugodištu, te isto toliko testova, kao i kraće pismene provjere po procjeni nastavnika. Pismene zadatke podrazumijevaju pisanje kratkog eseja na zadate teme, dok testovi obuhvataju zadatke iz gramatike i vokabulara uključujući i jezičke vještine tokom školske godine, a sve s elementima nivoa A2.

Na zaključnu ocjenu ne bi trebali uticati bilo koji drugi faktori, osim gore navedenih.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE I PREPORUKE

Savremena nastava stranog jezika treba da proizilazi iz najnovijih dostignuća nauke o jeziku, savremenih psihološko-pedagoških teorija i saznanja o procesu učenja i kao takva treba da bude usmjerena ka učeniku. Metodika nastave francuskog jezika i u ovom razredu treba da omogući skladno razvijanje učenikovih sposobnosti, podstiče kreativnost, te razvija njegove kulturološke, estetske i intelektualne sposobnosti. Na ovim polazištima zasnivaju se i didaktička uputstva.

Prije svega neophodno je uspostaviti pozitivne emotivne odnose i atmosferu uzajamnog povjerenja i razumijevanja između nastavnika i učenika, jer taj afektivni potencijal predstavlja preduslov za nesmetani razvoj kognitivnih sposobnosti u procesu učenja. I na ovom nivou treba istaći poseban značaj motivacije, kao i pažljivog izbora nastavnih sadržaja usklađenih sa spoznajnim svijetom učenika, i njegovim doživljajima i uzrastom. Raznolike aktivnosti treba da imaju za cilj učenje stranog jezika bez pritiska i straha od neznanja, uz punu slobodu neverbalnog i verbalnog izražavanja. Sredstva, načini i postupci kojima nastavnik može pomoći učenicima u svjesnom učenju jezika su raznoliki. Preporučuju se:

- dinamičnost i kreativnost
- favoriziranje interaktivnog i grupnog rada
- podsticanje inicijative učenika
- obogaćivanje nastave elementima igre, ritma i dramatizacije
- unošenje civilizacijskih i interkulturoloških elemenata
- upotreba savremenih tehničkih sredstava
- stalno ohrabrivanje i podsticanje učenika na samostalno učenje
- analiziranje teškoća u procesu učenja
- podsticanje učenika na vrednovanje sopstvenih dostignuća (portfolio) kao i dostignuća drugih itd.

Treba ponoviti da u ovoj fazi učenici stječu kognitivne sposobnosti razvijanjem vještina slušanja, govora, čitanja i pisanja. Između usmenih i pismenih aktivnosti treba nastojati uspostaviti ravnotežu. U **razvijanju vještine slušanja** postepeno se pristupa slušanju malo dužih tekstova i dijaloga. Prije slušanja nastavnik će odgovarajućim aktivnostima pripremiti učenike za uspješno razumijevanje sadržaja, te izradu nešto kompleksnijih zadataka tokom i nakon slušanja sadržaja.

Mada komunikativni pristup u nastavi podrazumijeva usklađenost sve četiri jezičke vještine, značajnu pažnju treba posvetiti **razvijanju vještine govora**. Za uspješno razvijanje ove vještine potrebni su: pažljiva priprema, izbor i prilagođenost teme, precizna uputstva, optimalan period za razmišljanje i pripremanje, nuđenje potrebnih riječi i izraza i sl. Poželjno je da u ovim aktivnostima učestvuje što veći broj učenika. Preporučuje se da učenici rade na projektima i prezentacijama na određene teme samostalno ili u manjim grupama i usmeno ih izlažu pred ostatkom razreda. Tokom aktivnosti usmenog izražavanja, učenike ne treba prekidati niti ispravljati, već im nakon toga, uz pohvalu za aktivno učešće, na prikladan način ukazati na greške.

Cilj vještine čitanja je da osposobi učenika za samostalno čitanje tekstova odgovarajućom brzinom i razumijevanje njihove osnovne ideje, određene pojedinačne informacije, za uočavanje pojedinih detalja itd. Pri izboru tekstova treba voditi računa o tome koje tekstove

odabrati za ovaj uzrast učenika, da bi im bili što atraktivniji, raznovrsniji i pristupačniji. Treba voditi računa i o korelaciji sa ostalim nastavnim predmetima, koliko je to moguće.

Cilj razvijanja vještine pisanja je osposobljavanje učenika da u pisanoj formi ostvari komunikaciju i svoje misli izrazi na logičan i razumljiv način. Metodčki pristup pisanju podrazumijeva da se poštuje zadata tema, da se logički slijede događaji koji se opisuju, koristi odgovarajuća leksika, poštuju gramatička i sintaksička pravila, kao i pravila pravopisa i interpunkcije. Naravno, ulogu igra i kreativnost izražavanja. Pisanje može biti vođeno (dovršavanje teksta, pisanje prema modelu, popunjavanje formulara, jednostavan opis) ili slobodno (kreativno), kao što su pisanje jednostavnih pisama, oglasa, izvještaja, SMS ili e-mail poruka, kratkog eseja. Sve ove vještine treba da budu u skladu sa jezičkim kompetencijama učenika ovog uzrasta i nivoa A2.

RAD SA UČENICIMA SA POSEBNIM POTREBAMA

Rad sa učenicima sa posebnim potrebama se odvija prema prilagođenom programu.

NASTAVNI PROGRAM ZA DRUGI RAZRED

Tematika: II razred

- Život u gradu. Konzumacija i kupovina. Opisati prehrambene proizvode. Restorani. Predlaganje izlazaka. Odabir menija u restoranu, izražavanje zadovoljstva i nezadovoljstva. Izražavanje ograničenja.
- Evociranje uspomena. Poređenje neke prošle situacije sa aktuelnom. Mjesta francuske kulturne baštine i njihova rehabilitacija u mjesta kulture.
- Opisati stanovanje i preuređenje, te funkciju prostorija. Smjestiti događaj u vrijeme. Tražiti stan po oglasu i razumjeti i precizirati detalje i lokaciju tipičnog i netipičnog stanovanja. Ukazivati na razvoj. Razumjeti i izraziti pravila, preporuke, zabrane. Govoriti o odnosima sa sustanarima. Identifikovati francusku tradicionalnu i modernu kuću, te ih uspoređivati. Osmisliti projekat zajedničkog stanovanja.
- Odnosi među prijateljima i susjedima. Govoriti o odnosima i definisati ih. Opisivati osobe, njihove karaktere, kvalitete i nedostatke. Ukazivati na promjene u odnosima.
- Komunikacija na društvenim mrežama i ljubavni susreti. Književni stil.
- Projekat: Osmisliti *hommage* umjetniku ili djelu.
- Davati savjete. Upozoravati. Ukazivati na neophodne izmjene.
- Usporediti francuski obrazovni sistem sa našim i otkriti sličnosti i razlike.
- Projekat-predstavljanje zanimanja.

Gramatički sadržaji:

Grammaticaux

- L'expression de la quantité précise
- Le pronom *en*
- La place des adjectifs qualificatifs (3)
- La négation *ne...plus*
- La restriction *ne...que*
- *Ne...non plus*
- *Assez/pas assez/trop (de)*
- L'imparfait pour évoquer des souvenirs
- Structures pour comparer (avec adjectifs et noms)
- *Depuis/il y a*
- *Servir à/de*
- *De plus en plus (de)/de moins en moins (de)*
- Les pronoms COD et COI (découverte et emploi)
- L'infinitif pour les recommandations
- *Devoir + infinitif/il faut + infinitif/ impératif* pour les règles
- Les pronoms relatifs : *qui, que, à qui*
- Les structures pour donner une définition : *c'est quand, c'est + nom + proposition relative*
- Le passé composé avec être et l'accord du participe passé (rappel)
- Le discours indirect au présent
- L'imparfait (l'introduction des verbes auxiliaires) et le présent pour comparer (rappel)
- L'imparfait pour évoquer des souvenirs

- Les structures de la comparaison
- Le passé composé et l'imparfait (les bases)
- Quelques participes passés irréguliers
- Les marqueurs temporels (1) : il y a, pendant, dans
- Le plus-que-parfait
- Les adverbes : formation des adverbes réguliers et irréguliers (-amment/-emment)
- Les marqueurs temporels (2) : depuis, pendant, il y a (rappel) ; pour + durée
- Les structures pour exprimer le conseil : impératif, devoir + infinitif, si +présent/futur, si +présent /impératif

Leksički sadržaji:

Lexicaux

- Les articles culturels / technologiques
- Les commerces et les commerçants
- Les expressions de quantité
- Le registre familier (2)
- Les adjectifs de caractérisation positive/négative
- Termes liés au repas au restaurant
- Expressions pour évoquer un souvenir
- Termes liés à la vie en ville/à la campagne, aux avantages et inconvénients
- Le logement, le mobilier
- Verbes des actions d'aménagement et de décoration
- Les petites annonces immobilières
- L'habitat alternatif
- Termes indiquant une évolution
- Formules de l'interdiction et de la recommandation
- Termes liés aux relations amicales
- Les qualificatifs et les noms pour parler de la personnalité
- Termes liés au voisinage
- Termes liés à la rencontre amoureuse
- Termes liés aux études
- Termes liés à l'expérience professionnelle
- Quelques formules impersonnelles pour exprimer la nécessité : il est important/essentiel de /que...

RAZRED: III

Sedmično/tjedno: 3 časa

Godišnje: 105 časova

CILJEVI I OČEKIVANI REZULTATI, ISHODI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

CILJANI NIVO ZNANJA

3. razred	Slušanje i razumijevanje	Govor	Čitanje i razumijevanje	Pisanje
Nivo	A2.2	A2.2	A2.2	A2.2

JEZIČKE VJEŠTINE	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje	Učenici će moći: <ul style="list-style-type: none">- razumjeti audio i audiovizuelne dokumente koji se bave poznatim temama (muzički programi i emisije, najava vijesti na radiju, intervjui, priče, kratke prezentacije).- razumjeti osnovne stavke standardnog razgovora koji se odnosi na posao, školu, hobi...- razumjeti veliki dio radijskih i televizijskih emisija o temama koje ga zanimaju ako se govori sporo i jasno.
Čitanje i razumijevanje	Učenici će: <ul style="list-style-type: none">- razumjeti opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima.- razumjeti činjenice u tekstovima o temama u vezi njihovih interesovanja.- analizirati i razumjeti srednje duge i složene tekstove o iskustvima i osjećajima.- pronaći i razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, brošure i kratki službeni dokumenti.- razumjeti novinske članke sa jednostavnim temama.
Govor	Učenici će: <ul style="list-style-type: none">- moći proizvesti jednostavan koherentan govor o poznatim temama i njegovim područjima interesa.- moći ispričati priču ili zaplet knjige ili filma i izraziti svoje

	<p>reakcije.</p> <ul style="list-style-type: none"> - voditi diskusiju bez prevelike pripreme jer su već savladali osnove jezika te im usvojeni vokabular to omogućava. - moći objasniti razloge i dati objašnjenja za projekat ili ideju. - moći opisati događaj, iskustvo ili san.
Pisanje	<p>Učenici i će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisati jednostavan koherentan tekst na određenu temu. - opisivati osobu, pejzaž ili objekte zadržavajući se na detaljima. - opisati događaje u prošlosti, kratke izvještaje, prepričati priču. - napisati neformalno pismo te opisati iskustva i utiske. - sakupiti informacije iz raznih izvora i sumirati ih za nekog drugog.

INTERKULTURALNE VJEŠTINE I INTERDISCIPLINARNI SADRŽAJI

Učenici će se:

- upoznavati sa sličnostima i različitostima između Bosne i Hercegovine i zemalja francuskog govornog područja u oblasti kulture, edukacije, slobodnog vremena učenika, načina življenja u okviru datih tema,
- navikavati da se ophode učtivo u komunikaciji sa pripadnicima kulture o kojoj uče,
- učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je prirodan za kulturu zemlje čiji jezik uče, obraćajući posebnu pažnju na odnose među ljudima pri neposrednom kontaktu, komunikaciji itd.,
- naučiti da poštuju tradiciju, običaje, navike drugih ljudi itd.

Na ovom nivou za učenje stranog jezika koriste se znanja iz maternjeg i drugih stranih jezika. Već usvojena teoretska znanja iz maternjeg jezika olakšat će razumijevanje pojedinih jezičkih kategorija u stranom jeziku. Pri učenju stranog jezika učenici će takođe koristiti stečena znanja iz geografije, historije, umjetnosti, matematike, biologije, što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike među kulturama. Učenici će nastojati uspostaviti kontakte sa vršnjacima iz zemalja čiji jezik uče. Tu će im pomoći znanje iz informatičkih tehnologija.

Učenici će takođe učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje stečeno kroz učenje drugih školskih nastavnih predmeta u okviru datih tema. Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih nastavnih planova odnosno interdisciplinarnih projekata. Učenici će učiti francuski jezik i tokom izvanučioničke nastave, a kroz različite aktivnosti ukoliko postoje uslovi:

- Posjete Francuskom institutu u Sarajevu
- Učešće i praćenje sadržaja na godišnjem nivou *Dana frankofonije*

- Razmjena učenika i posjete francuskih škola
- Sportska i druga takmičenja
- Obilježavanje praznika
- Odlasci u kino i pozorište

UČENJE I KAKO TREBA UČITI

Učenici će učiti da:

- budu odgovorni i aktivni kada uče jezik,
- koriste različite radne metode i strategije učenja tipične za učenje jezika, kao što je razumijevanje smisla iz konteksta itd.,
- nadoknađuju praznine u znanju korištenjem različitih metoda, kao što je parafraziranje,
- koriste informacionu tehnologiju kod učenja jezika,
- ocjenjuju svoje aktivnosti i aktivnosti svojih drugova iz razreda, kao i nivo svog i njihovog znanja u odnosu na postavljene ciljeve i, ako je potrebno, mijenjaju metode rada,
- koriste samostalno udžbenike, rječnike i druge priručnike.

PROVJERAVANJE ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom individualnog i rada u parovima i grupama. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem testova, kontrolnih zadataka, pismenih vježbi, prezentacija i usmenog ispitivanja nakon svake obrađene nastavne jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo i prilagođava metod rada. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje. Provjeravanje znanja se provodi prema unaprijed utvrđenim kriterijima, a koje su navedene u tabelama u Prilogu. Navedeni kriteriji se mogu korigovati i adaptirati u skladu sa onim što nastavnik želi ocjenjivati tokom neke vrste pismenog ili usmenog ispitivanja. Na početku školske godine, nastavnici trebaju da upoznaju učenike sa sistemom rada i ocjenjivanja. Zaključna ocjena ne može biti niža od aritmetičke sredine, ali bi ocjene iz pismene vježbe i testova trebale da budu jedan od ključni **Učenici rade dvije pismene zadaće tokom školske godine, po jednu u svakom polugodištu, te isto toliko testova, kao i kraće pismene provjere po procjeni nastavnika. Pismene zadaće podrazumijevaju pisanje kratkog eseja na zadate teme, dok testovi obuhvataju zadatke iz gramatike i vokabulara uključujući i jezičke vještine tokom školske godine, a sve s elementima nivoa A2.2.** Na zaključnu ocjenu ne bi trebali uticati bilo koji drugi faktori, osim gore navedenih.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE I PREPORUKE

Savremena nastava stranog jezika treba da proizilazi iz najnovijih dostignuća nauke o jeziku, savremenih psihološko-pedagoških teorija i saznanja o procesu učenja i kao takva treba da bude usmjerena ka učeniku. Metodika nastave francuskog jezika i u ovom razredu treba da omogući skladno razvijanje učenikovih sposobnosti, podstiče kreativnost, te razvija njegove kulturološke, estetske i intelektualne sposobnosti. Na ovim polazištima zasnivaju se i didaktička uputstva.

Prije svega neophodno je uspostaviti pozitivne emotivne odnose i atmosferu uzajamnog povjerenja i razumijevanja između nastavnika i učenika, jer taj afektivni potencijal predstavlja preduslov za nesmetani razvoj kognitivnih sposobnosti u procesu učenja. I na ovom nivou treba istaći poseban značaj motivacije, kao i pažljivog izbora nastavnih sadržaja usklađenih sa spoznajnim svijetom učenika, i njegovim doživljajima i uzrastom. Raznolike aktivnosti treba da imaju za cilj učenje stranog jezika bez pritiska i straha od neznanja, uz punu slobodu neverbalnog i verbalnog izražavanja. Sredstva, načini i postupci kojima nastavnik može pomoći učenicima u svjesnom učenju jezika su raznoliki. Preporučuju se:

- dinamičnost i kreativnost
- favoriziranje interaktivnog i grupnog rada
- podsticanje inicijative učenika
- obogaćivanje nastave elementima igre, ritma i dramatizacije
- unošenje civilizacijskih i interkulturoloških elemenata
- upotreba savremenih tehničkih sredstava
- stalno ohrabrivanje i podsticanje učenika na samostalno učenje
- analiziranje teškoća u procesu učenja
- podsticanje učenika na vrednovanje sopstvenih dostignuća (portfolio) kao i dostignuća drugih itd.

Treba ponoviti da u ovoj fazi učenici stječu kognitivne sposobnosti razvijanjem vještina slušanja, govora, čitanja i pisanja. Između usmenih i pismenih aktivnosti treba nastojati uspostaviti ravnotežu. U **razvijanju vještine slušanja** postepeno se pristupa slušanju malo dužih tekstova i dijaloga. Prije slušanja nastavnik će odgovarajućim aktivnostima pripremiti učenike za uspješno razumijevanje sadržaja, te izradu nešto kompleksnijih zadataka tokom i nakon slušanja sadržaja.

Mada komunikativni pristup u nastavi podrazumijeva usklađenost sve četiri jezičke vještine, značajnu pažnju treba posvetiti **razvijanju vještine govora**. Za uspješno razvijanje ove vještine potrebni su: pažljiva priprema, izbor i prilagođenost teme, precizna uputstva, optimalan period za razmišljanje i pripremanje, nuđenje potrebnih riječi i izraza i sl. Poželjno je da u ovim aktivnostima učestvuje što veći broj učenika. Preporučuje se da učenici rade na projektima i prezentacijama na određene teme samostalno ili u manjim grupama i usmeno ih izlažu pred ostatkom razreda. Tokom aktivnosti usmenog izražavanja, učenike ne treba prekidati niti ispravljati, već im nakon toga, uz pohvalu za aktivno učešće, na prikladan način ukazati na greške.

Cilj vještine čitanja je da osposobi učenika za samostalno čitanje tekstova odgovarajućom brzinom i razumijevanje njihove osnovne ideje, određene pojedinačne informacije, za uočavanje pojedinih detalja itd. Pri izboru tekstova treba voditi računa o tome koje tekstove

odabrati za ovaj uzrast učenika, da bi im bili što atraktivniji, raznovrsniji i pristupačniji. Treba voditi računa i o korelaciji sa ostalim nastavnim predmetima, koliko je to moguće.

Cilj razvijanja vještine pisanja je osposobljavanje učenika da u pisanoj formi ostvari komunikaciju i svoje misli izrazi na logičan i razumljiv način. Metodčki pristup pisanju podrazumijeva da se poštuje zadata tema, da se logički slijede događaji koji se opisuju, koristi odgovarajuća leksika, poštuju gramatička i sintaksička pravila, kao i pravila pravopisa i interpunkcije. Naravno, ulogu igra i kreativnost izražavanja. Pisanje može biti vođeno (dovršavanje teksta, pisanje prema modelu, popunjavanje formulara, jednostavan opis) ili slobodno (kreativno), kao što su pisanje manje složenih pisama, oglasa, izvještaja, SMS ili e-mail poruka, eseja itd. Sve ove vještine treba da budu u skladu sa jezičkim kompetencijama učenika ovog uzrasta i ciljanog nivoa A2.2

PROJEKTI / PREZENTACIJE: Učenici dodatno istražuju teme i oblasti koje se obrađuju na času, te ih izlažu ostalim učenicima u vidu prezentacije.

RAD SA UČENICIMA SA POSEBNIM POTREBAMA

Rad sa učenicima sa posebnim potrebama se odvija prema prilagođenom programu.

NASTAVNI PROGRAM ZA TREĆI RAZRED

Tematika: III razred

- Francuska kakvu je vide drugi.
- Stereotipi o Francuzima. Govoriti o nekoj zemlji i njenim stanovnicima. Otkriti stereotipe. Razumjeti i izraziti statističke procente i podatke.
- Živjeti u Francuskoj i negdje drugdje.
- Različiti načini života i internacionalni parovi. Pokazivati interesovanje i izražavati stavove o promjenama načina života kao i svoja osjećanja o tome. Identifikovati kulturne razlike. Razumjeti drugačije načine života, pravila i dobre manire.
- Kvalitet života u Parizu i u provinciji.
- Razumjeti komparativnu studiju i rang. Govoriti o svom mjestu življenja i opravdavati svoje izbore. Kulturološke razlike i nesporazumi. Razumjeti pjesmu koja je u vezi sa stereotipima, kulturnim razlikama i nesporazumima.
- Projekat-pogledi na Francusku.
- Društvene mreže, novi načini informisanja. Prijaviti događaj, sugerisati, poticati i djelovati. Intervenirati u neki blog. Prijaviti činjenicu.
- Mediji-tradicionalni i internetski, radio, televizija. Raznolike činjenice na radiju i u tisku. Razumjeti naslove i događaje iz medija, reagovati i iznositi svoje mišljenje i stavove. Svjedočiti događaju.
- Praznovjerja-identifikovati ih i podijeliti svoja iskustva o njima.
- Projekat-društvene mreže.
- Slobodno vrijeme. Kanski festival i filmske kritike. Predstaviti film/režisera. Izraziti svoju procjenu filma, režisera. Podsticanje na aktivnosti i društveni život tokom slobodnog vremena. Različiti tipovi turizma. Izabrati turističku uslugu, rezervisati, informisati se o putu. Susreti urbane kulture i festivali. *Bijela noć, Praznik muzike*
- Projekat-posjeta frankofonskom festivalu. Odabrati, osmisliti putovanje i boravak.

Gramatički i leksički sadržaji:

Grammaticaux

- Les pronoms relatifs où et dont
- Les pronoms démonstratifs (celui, celle, ceux, celles)
- La question inversée avec reprise du sujet par un pronom
- La question inversée avec les verbes pronominaux au passé composé
- Pronoms indéfinis et adverbes : *quelqu'un, rien, personne, nulle part, etc.*
- Le superlatif
- *Ce qui, ce que, c'est* pour mettre en relief
- Les pronoms interrogatifs
- Les pronoms possessifs
- Si + imparfait pour suggérer/inciter
- La nominalisation
- Le genre des noms
- *C'est...qui, c'est... que* pour mettre en relief
- Les temps du passé
- La forme passive

- L'accord du participe passé avec COD
- La place de l'adverbe dans les temps composés
- La place des adjectifs (révision et approfondissement)
- Les pronoms personnels après à et de
- Les pronoms COI (rappel)
- Les pronoms indirects *en* et *y*
- Le gérondif
- Les pronoms de lieu *en* et *y*

Leksički sadržaji:

Lexicaux

- Quelques expressions pour parler d'un pays (conditions de vie, mentalités)
- L'expression d'un pourcentage
- Quelques marqueurs chronologiques (1)
- Termes liés à l'expression du ressenti (état d'esprit, point de vue)
- Verbes et constructions pour exprimer des règles de savoir-faire
- Termes liés au lieu de vie (province/capitale)
- Quelques verbes pour parler des avantages d'une ville
- Termes de expressions verbales pour informer sur un événement
- Termes liés à la blogosphère
- Termes liés aux médias
- Termes liés à la superstition, aux jeux de hasard
- Termes liés à la déclaration de vol : personnes et actions
- Termes liés au cinéma et aux récompenses
- Quelques termes et expression pour exprimer des appréciations sur un film
- Termes liés aux loisirs
- Termes liés aux associations de loisirs
- Quelques formules pour inciter
- Termes liés aux descriptifs touristiques et à la réservation (repas, hébergement...)

RAZRED: IV
 Sedmično: 3 časa
 Godišnje: 90 časova

CILJEVI I OČEKIVANI REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

CILJANI NIVO ZNANJA

4. razred	Slušanje i razumijevanje	Govor	Čitanje i razumijevanje	Pisanje
Nivo	B1.1	B1.1	B1.1	B1.1

JEZIČKE VJEŠTINE	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti ključne informacije i važne detalje različitih audio i audiovizualnog dokumenta. - razumjeti glavne stavke standardnog govora, izvještaje, detaljna uputstva, konferencije ili prezentacije. - pratiti veliki broj filmova gdje je zapažanje jednostavno i direktno sa jasnim govorom. - razumjeti glavne ideje, jasne i standardne izjave o poznatim i uobičajnim temama.
Čitanje i razumijevanje	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima. - razumjeti činjenice u tekstovima o temama u vezi s njihovim interesovanjima sa zadovoljavajućim nivoom razumijevanja istog teksta. - razumjeti duže tekstove kako bi locirali željenu informaciju i pronašli informacije iz različitih dijelova teksta, te uradili određeni zadatak. - pronaći i razumjeti relevantnu informaciju kao što su pisma, brošure i kratki službeni dokumenti. - identifikovati glavne zaključke u tekstovima sa različitim argumentima. - prepoznati red sa argumentom kako bi ga prezentirali, ali ne i u detalje. - prepoznati značajne stavke u jednostavnim novinskim člancima o njima poznatim temama.

Govor	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - voditi konverzaciju o različitim temama, kao što su: obrazovanje, putovanja, tehnologija i mladi, te ostale teme koje su navedene u tematskom dijelu. - jasno izraziti svoje stavove koristeći prošireni vokabular, te voditi diskusiju i sa izvornim govornikom tako da su mogu jasno izraziti osnove svojih ideja i stavova. - sudjelovati u raspravama u okviru poznatih situacija, te izražavati i braniti svoj stav koristeći već usvojeni vokabular - prezentovati osnovne sadržaje na teme koje su ranije obrađivane.
Pisanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisati detaljan tekst o velikom broju tema iz područja svog interesa. - napisati nešto kompleksniji esej u kojem će obrazložiti za i protiv stajališta, te navoditi argumente i primjere kako bi se ispoštovala forma eseja u francuskom jeziku. - prepričavati događaje sa mnogo detalja i opisa. - napisati nešto kompleksnije formalno pismo poštujući sve konvencije formalnog stila pisanja u francuskom jeziku. - napisati nešto kompleksniji CV.

INTERKULTURALNE VJEŠTINE I INTERDISCIPLINARNI SADRŽAJI

Učenici će se:

- upoznavati sa sličnostima i različitostima između Bosne i Hercegovine i zemalja francuskog govornog područja u oblasti kulture, edukacije, slobodnog vremena učenika, načina življenja u okviru datih tema,
- navikavati da se ophode učtivo u komunikaciji sa pripadnicima kulture o kojoj uče,
- učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je prirodan za kulturu zemlje čiji jezik uče, obraćajući posebnu pažnju na odnose među ljudima pri neposrednom kontaktu, komunikaciji itd.,
- naučiti da poštuju tradiciju, običaje, navike drugih ljudi itd.

Na ovom nivou za učenje stranog jezika koriste se znanja iz maternjeg i drugih stranih jezika. Već usvojena teoretska znanja iz maternjeg jezika olakšat će razumijevanje pojedinih jezičkih kategorija u stranom jeziku. Pri učenju stranog jezika učenici će takođe koristiti stečena znanja iz geografije, historije, umjetnosti, matematike, biologije, što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike među kulturama. Učenici će nastojati uspostaviti kontakte sa vršnjacima iz zemalja čiji jezik uče. Tu će im pomoći znanje iz informatičkih tehnologija.

Učenici će takođe učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje stečeno kroz učenje drugih školskih nastavnih predmeta u okviru datih tema. Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko

planiranje godišnjih nastavnih planova odnosno interdisciplinarnih projekata. Učenici će učiti francuskom jezik i tokom izvan učioničke nastave, a kroz različite aktivnosti ukoliko postoje uslovi:

- Posjete Francuskom institutu u Sarajevu
- Učešće i praćenje sadržaja na godišnjem nivou *Dana frankofonije*
- Razmjena učenika i posjete francuskih škola
- Sportska i druga takmičenja
- Obilježavanje praznika
- Odlasci u kino i pozorište

UČENJE I KAKO TREBA UČITI:

Učenici će učiti da:

- budu odgovorni i aktivni kada uče jezik,
- koriste različite radne metode i strategije učenja tipične za učenje jezika, kao što je razumijevanje smisla iz konteksta itd.,
- nadoknađuju praznine u znanju korištenjem različitih metoda, kao što je parafraziranje,
- koriste informacionu tehnologiju kod učenja jezika,
- ocjenjuju svoje aktivnosti i aktivnosti svojih drugova iz razreda, kao i nivo svog i njihovog znanja u odnosu na postavljene ciljeve i, ako je potrebno, mijenjaju metode rada,
- koriste samostalno udžbenike, rječnike i druge priručnike.

PROVJERAVANJE ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom individualnog i rada u parovima i grupama. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem testova, kontrolnih zadataka, pismenih vježbi, prezentacija i usmenog ispitivanja nakon svake obrađene nastavne jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo i prilagođava metod rada. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje. Provjeravanje znanja se provodi prema unaprijed utvrđenim kriterijima. Na početku školske godine, nastavnici trebaju da upoznaju učenike sa sistemom rada i ocjenjivanja. Zaključna ocjena ne može biti niža od aritmetičke sredine, ali bi ocjene iz pismene vježbe i testova trebale da budu jedan od ključnih faktora za formulisanje konačne ocjene. Na zaključnu ocjenu ne bi trebali uticati bilo koji drugi faktori, osim gore navedenih. Učenici rade dvije pismene zadaće tokom školske godine, po jednu u svakom polugodištu, te isto toliko testova, kao i kraće pismene provjere po procjeni nastavnika. Pismene zadaće podrazumijevaju pisanje eseja na zadate teme, dok testovi obuhvataju zadatke iz gramatike i vokabulara uključujući i jezičke vještine tokom školske godine.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE I PREPORUKE

Savremena nastava stranog jezika treba da proizilazi iz najnovijih dostignuća nauke o jeziku, savremenih psihološko-pedagoških teorija i saznanja o procesu učenja i kao takva treba da bude usmjerena ka učeniku. Metodika nastave francuskog jezika i u ovom razredu treba da omogući skladno razvijanje učenikovih sposobnosti, a zahvaljujući kojoj razvijaju vještine pisanja i govorenja te obogaćuju vokabular, te rade na projektima i prezentacijama.

dostiže kreativnost, te razvija njegove kulturološke, estetske i intelektualne sposobnosti. Na ovim polazištima zasnivaju se i didaktička uputstva.

Prije svega neophodno je uspostaviti pozitivne emotivne odnose i atmosferu uzajamnog povjerenja i razumijevanja između nastavnika i učenika, jer taj afektivni potencijal predstavlja preduslov za nesmetani razvoj kognitivnih sposobnosti u procesu učenja. I na ovom nivou treba istaći poseban značaj motivacije, kao i pažljivog izbora nastavnih sadržaja usklađenih sa spoznajnim svijetom učenika, i njegovim doživljajima i uzrastom. Raznolike aktivnosti treba da imaju za cilj učenje stranog jezika bez pritiska i straha od neznanja, uz punu slobodu neverbalnog i verbalnog izražavanja. Sredstva, načini i postupci kojima nastavnik može pomoći učenicima u svjesnom učenju jezika su raznoliki. Preporučuju se:

- dinamičnost i kreativnost
- favoriziranje interaktivnog i grupnog rada
- podsticanje inicijative učenika
- obogaćivanje nastave elementima igre, ritma i dramatizacije
- unošenje civilizacijskih i interkulturoloških elemenata
- upotreba savremenih tehničkih sredstava
- stalno ohrabrivanje i podsticanje učenika na samostalno učenje
- analiziranje teškoća u procesu učenja
- podsticanje učenika na vrednovanje sopstvenih dostignuća (portfolio) kao i dostignuća drugih itd.

Treba ponoviti da u ovoj fazi učenici stječu kognitivne sposobnosti razvijanjem vještina slušanja, govora, čitanja i pisanja. Između usmenih i pismenih aktivnosti treba nastojati uspostaviti ravnotežu. U **razvijanju vještine slušanja** postepeno se pristupa slušanju malo dužih tekstova i dijaloga. Prije slušanja nastavnik će odgovarajućim aktivnostima pripremiti učenike za uspješno razumijevanje sadržaja, te izradu nešto kompleksnijih zadataka tokom i nakon slušanja sadržaja.

Mada komunikativni pristup u nastavi podrazumijeva usklađenost sve četiri jezičke vještine, značajnu pažnju treba posvetiti **razvijanju vještine govora**. Za uspješno razvijanje ove vještine potrebni su: pažljiva priprema, izbor i prilagođenost teme, precizna uputstva, optimalan period za razmišljanje i pripremanje, nuđenje potrebnih riječi i izraza i sl. Poželjno je da u ovim aktivnostima učestvuje što veći broj učenika. Preporučuje se da učenici rade na projektima i prezentacijama na određene teme samostalno ili u manjim grupama i usmeno ih izlažu pred ostatkom razreda. Tokom aktivnosti usmenog izražavanja, učenike ne treba prekidati niti ispravljati, već im nakon toga, uz pohvalu za aktivno učešće, na prikladan način ukazati na greške.

Cilj vještine čitanja je da osposobi učenika za samostalno čitanje tekstova odgovarajućom brzinom i razumijevanje njihove osnovne ideje, određene pojedinačne informacije, za uočavanje pojedinih detalja itd. Pri izboru tekstova treba voditi računa o tome koje tekstove odabrati za ovaj uzrast učenika, da bi im bili što atraktivniji, raznovrsniji i pristupačniji. Treba voditi računa i o korelaciji sa ostalim nastavnim predmetima, koliko je to moguće.

Cilj razvijanja vještine pisanja je osposobljavanje učenika da u pisanoj formi ostvari komunikaciju i svoje misli izrazi na logičan i razumljiv način. Metodički pristup pisanju podrazumijeva da se poštuje zadata tema, da se logički slijede događaji koji se opisuju, koristi odgovarajuća leksika, poštuju gramatička i sintaksička pravila, kao i pravila pravopisa i interpunkcije. Naravno, ulogu igra i kreativnost izražavanja. Pisanje može biti vođeno (dovršavanje teksta, pisanje prema modelu, popunjavanje formulara, jednostavan opis) ili slobodno (kreativno), kao što su pisanje manje složenih pisama, oglasa, izvještaja, SMS ili e-mail poruka, eseja, zadaci koji se odnose na pročitane lektire itd. Sve ove vještine treba da budu u skladu sa jezičkim kompetencijama učenika ovog uzrasta, a s obzirom da su u pitanju učenici prvog razreda gimnazije treba imati u vidu da im treba vremena za prilagođavanje, te da nastavnici sve navedeno prilagode i olakšaju učenicima da savladaju nove sadržaje u potpuno novom okruženju.

PROJEKTI / PREZENTACIJE: Učenici dodatno istražuju teme i oblasti koje se obrađuju na času, te ih izlažu ostalim učenicima u vidu prezentacije. (zadržati ovo kao i u B1.1.)

RAD SA UČENICIMA SA POSEBNIM POTREBAMA

Rad sa učenicima sa posebnim potrebama se odvija prema prilagođenom programu.

NASTAVNI PROGRAM ZA ČETVRTI RAZRED

Tematika: IV razred

- Želje i težnje za sutra. Zamisliti budućnost: izražavanje želja, nadanja, i htijenj. Iznošenje sugestija.
- Humanitarno djelovanje i dobrotvorni rad. Govoriti o svojim interesovanjima i angažmanima. Iskazati cilj, namjeru. Predstaviti projekat. Zamisliti potencijalnu ili irealnu situaciju.
- Avanture i priče s putovanja. Predstaviti ili rezimirati knjigu. Iznijeti svoje mišljenje i opravdati svoje izbore. Izraziti slaganje ili neslaganje. Projekat – osmisliti inicijativu vezanu za frankofonsku kulturu.
- Mijenjanje života kroz odabir profesionalnog usmjerenja. Ispričati neku promjenu koja se desila u našem životu. Razumjeti biografiju.
- „Muška“ i „ženska“ zanimanja. Poduhvati i uspjesi. Prepričati razgovor, neobičan događaj, podvig. Izraziti žaljenje. Zamisliti različitu prošlost. Smjestiti događaj u prošlost. Igre riječi. Projekat – učestvovati na literarnom konkursu. Neobična ličnost.
- Francuzi i okoliš. Izazov – planeta Zemlja. Razumijeti manifest, podstaći na djelovanje, zauzeti stav, izraziti mišljenje.
- Čitanje i inicijative za čitanje. Razumijeti historiju nekog događaja. Govoriti o svojim čitalačkim navikama. Posuditi knjigu.
- Obrazovanje i prevencija zdravlja. Bitne knjige francuske literature. Francuzi i čitanje.

Gramatički sadržaji:

Grammaticaux

- L'expression du souhait : souhaiter que + subjonctif, espérer que + indicatif, j'aimerais/je voudrais que + subjonctif, j'aimerais + infinitif
- Le conditionnel présent pour faire une suggestion
- Le but : *afin de/pour* + infinitif, *afin que/pour que* + subjonctif
- Le conditionnel présent (projet, situation irréal)
- Les connecteurs pour exprimer la cause et la conséquence : *car, comme, en effet, c'est pourquoi/c'est pour cette raison que/c'est pour ça que, donc, alors*
- *Grâce à/à cause de*
- Les marqueurs temporels (3) : *en* + durée (en contraste avec *dans* et *pendant, rappel*)
- L'expression de rapports temporels : *avant de* + infinitif, *après* + infinitif passé
- Le pronom relatif *où*
- Le discours rapporté au passé
- L'irréel du passé : *si* + plus-que-parfait, conditionnel
- Le passé récent et le futur proche dans un récit au passé
- L'expression du regret : *regretter de* + infinitif passé, *j'aurais aimé/voulu* + infinitif

Leksički sadržaji:

Lexicaux

- Termes liés à la musique et aux groupes musicaux

- Formules pour exprimer un souhait
- Termes liés aux forums de discussion sur internet
- Quelques formules verbales pour indiquer un objectif
- Verbes pour indiquer les centres d'intérêt
- Termes liés au récit de voyage
- Formules pour donner son avis, pour exprimer l'accord/le désaccord
- Termes liés au monde du spectacle
- Termes liés la biographie
- Quelques marqueurs chronologiques (2)
- Quelques professions
- Quelques termes pour exprimer des sentiments et des réactions
- Quelques expressions pour exprimer des sentiments /émotions, des comportements/attitudes
- Termes liés à l'environnement et à l'écologie
- Quelques expressions impersonnelles de nécessité
- Termes liés au livre et à la lecture
- Verbes pour parler du prêt/de l'emprunt d'un objet
- Locutions adverbiales pour structurer un texte explicatif
- Quelques verbes exprimant la conséquence

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- c) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- d) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

- Diplomirani profesor francuskog jezika i književnosti
- Završen II (drugi) ciklus sa akademskom titulom i stručnim zvanjem magistra, odnosno završenim trećim ciklusom studija i naučnim zvanjem doktor nauka.

Italijanski jezik

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za opću gimnaziju iz predmeta

ITALIJANSKI JEZIK.

- Komisija:**
- 1. Amela Beća, MA francuskog jezika i književnosti i italijanskog jezika i književnosti*
 - 2. Amila Omerbegović-Midžić, MA francuskog jezika i književnosti i italijanskog jezika i književnosti*

UVOD

Italijanski jezik (l'italiano ili la lingua italiana) pripada porodici romanskih jezika i direktni je nasljednik latinskog jezika. To je maternji jezik 60.5 miliona ljudi. Službeni je jezik u Italiji i San Marinu, Vatikanu, kao i u Europskoj uniji. Govori se i u švicarskim kantonima Ticino i Grigioni, u nekim dijelovima Slovenije, te u Istri – Hrvatska. Italijanski je peti po redu jezik koji se uči u školama.

Standardni italijanski jezik temelji se na firentinskom narječju, mada je općeprihvaćeno mišljenje da vodi porijeklo iz Firenci obližnjeg grada Siene. Italijanski se piše latinicom.

To je jezik umjetnosti, a Italija je zemlja u kojoj su rođeni neki od najvećih umjetnika. *Sfumato, fresco, villa* su samo neke riječi koje je italijanski jezik posudio drugim jezicima u području umjetnosti i arhitekture. To je i jezik muzike, a italijanske riječi: *concerto, ballerina, allegro, baritone* su našle svoje mjesto u drugim jezicima. Italijanska kuhinja slovi za najbolju na cijelom svijetu, a riječi: *pizza, pasta, spaghetti*, koje su ušle u naš, ali i u druge jezike, su upravo italijanske.

Italija je i zemlja mode, filma, sporta i jedna od najpopularnijih turističkih destinacija u svijetu.

Italija je kao partner i podrška izrazito prisutna u Bosni i Hercegovini. Jedan je od najvažnijih ulagača u Bosnu i Hercegovinu, te je na teritoriji naše zemlje prisutno preko 70 italijanskih firmi, a italijanske banke u BiH pokrivaju preko 30% bankarskog sektora.

Značajna je i kulturna razmjena i saradnja između dvije zemlje. Svake godine u BiH se održava Mjesec italijanske kulture koji obuhvata projekcije novih italijanskih filmova, izložbe, koncerte, naučne skupove. Italija je, također, podrška bosanskohercegovačkim institucijama kulture kao što su Zemaljski muzej i Muzej savremene umjetnosti Ars Aevi.

Vlada Republike Italije redovno nudi stipendije učenicima i studentima različitih fakulteta za kurseve italijanskog jezika u Italiji, ali i za cjelokupan studij na različitim univerzitetima.

Dugi niz godina Europska unija i Ministarstvo vanjskih poslova Republike Italije pružaju podršku Bosni i Hercegovini u oblasti obrazovanja, te je tako nastao Europski regionalni Master demokratije i ljudskih prava koji studentima nudi diplomu Univerziteta u Sarajevu i Univerziteta u Bolonji.

Italijanski jezik je veoma popularan među mladim ljudima u BiH, te se uči u državnim školama (u okviru redovne nastave), kao i u privatnim školama. Učenike redovno privlače ljepota, melodičnost i lakoća kojom se za relativno kratko vrijeme usvaja ovaj jezik.

CILJEVI I ZADACI

Cilj učenja drugog stranog jezika u gimnaziji je da se učenik osposobi za razumijevanje pisanog i zvučnog teksta, za govor i pismeno izražavanje, te daljnje učenje stranog jezika. Učenici ovog odgojno – obrazovnog razdoblja imaju viziju o jezičkom sistemu maternjeg jezika, kao i prvog stranog jezika koji uče još od osnovne škole, pa se zato skraćuje period stvaranja jezičkih navika.

Pristup učenju je kognitivan, uz nastojanje da učenici dobiju pregled osnovne jezičke građe, da bi ih nastavnik mogao osposobiti da se za dobijanje informacija služe tekstem, pisanim ili izgovorenim. Težište rada je na uvođenju učenika u samostalno učenje i upotrebu različitih izvora znanja.

Zadaci učenja italijanskog kao drugog stranog jezika su:

- razvijati jezičke vještine za receptivno i produktivno služenje stranim jezikom (slušanje, čitanje, govor, pisanje)
- usvajati vokabular koji će učeniku da omogući komunikaciju na drugom stranom jeziku
- uočiti posebnosti sistema drugog stranog jezika u odnosu na maternji jezik i prvi strani jezik
- upoznati kulturu i civilizaciju Italije, osposobiti učenika za daljnje učenje

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA ITALIJANSKI JEZIK

RAZRED: I

Sedmično/tjedno: 3 časa

Godišnje: 105 časova

Sadržaji / teme	Ishodi / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - pozdravi, predstavljanje i upoznavanje - italijanska abeceda, pravila čitanja i pisanja - rod i broj imenica i pridjeva - pomoćni glagoli <i>avere</i> i <i>essere</i> - određeni član 	<ul style="list-style-type: none"> - učenik je u stanju pozdraviti i odgovoriti na pozdrave na italijanskom jeziku - učenik je u stanju predstaviti se na izuzetno jednostavan način i razumjeti predstavljanje druge osobe - učenik pravilno izgovara i italijanske riječi 	<ul style="list-style-type: none"> - maternji jezik - strani jezik
<ul style="list-style-type: none"> - svakodnevne aktivnosti - predstavljanje ličnosti - prezent indikativa pravilnih glagola I, II i III konjugacije - neodređeni član - postavljanje i odgovori na pitanja - boje, dijelovi tijela - geografski položaj, regije i gradovi Italije 	<ul style="list-style-type: none"> - učenik uspješno traži i saopštava informacije o svakodnevnom životu i aktivnostima - učenik uspjeva opisati fizički izgled i karakter neke osobe - učenik vodi kratak i jednostavan telefonski razgovor - učenik piše kratki, neformalni e-mail 	<ul style="list-style-type: none"> - maternji jezik - strani jezik - geografija
<ul style="list-style-type: none"> - slobodno vrijeme - prezent indikativa najčešće korištenih nepravilnih glagola - poziv na druženje i odgovor na poziv - prezent indikativa modalnih glagola - orijentacija i snalaženje na ulici, u gradu - opis stana/kuće - redni brojevi - prosti prijedlozi - dani u sedmici, sati - prevozna sredstva 	<ul style="list-style-type: none"> - učenici pozivaju na druženje i odgovaraju na poziv - učenici razumiju kratki novinski članak - učenici su u stanju da postave pitanje o tome koji je dan, datum, koliko je sati i daju odgovore na njih - učenici na jednostavan način opisuju stan ili kuću - učenici su u stanju tražiti informacije o gradskom prevozu 	<ul style="list-style-type: none"> - maternji jezik - strani jezik - muzička kultura

<ul style="list-style-type: none"> - sredstva komunikacije - složeni prijedlozi - uređenje stana/kuće, namještaj - položaj predmeta u prostoru <ul style="list-style-type: none"> – prijedlozi za mjesto, glagol <i>esserci</i> - izražavanje sumnje, nesigurnosti - zahvaljivanje - godišnja doba - neformalno pismo/e-mail 	<ul style="list-style-type: none"> - učenici su u stanju poslati pošiljku poštom, tražiti pristup internetu - učenici na jednostavan način izražavaju sumnju i nesigurnost - učenici opisuju položaj namještaja u prostorijama kuće/stana - učenici izražavaju zahvalu - učenici pišu neformalno pismo/e-mail 	<ul style="list-style-type: none"> - maternji jezik - strani jezik - informatika
<ul style="list-style-type: none"> - aktivnosti slobodnog vremena, vikend, izlasci u grad - perfekt - prepričavanje događaja iz prošlosti, smještanje prošlih događaja u jasno precizirano vrijeme - prilozi uz perfekt - naručivanje u baru - italijanska kafa 	<ul style="list-style-type: none"> - učenici prepričavaju događaje iz prošlosti - učenici naručuju u baru - učenici analiziraju i upoređuju tradiciju ispijanja kafe u Italiji i BiH 	<ul style="list-style-type: none"> - maternji jezik - strani jezik - historija
<ul style="list-style-type: none"> - putovanja i praznici - futur I - futur II - na željezničkoj stanici, u vozu - vremenska prognoza 	<ul style="list-style-type: none"> - učenici izražavaju planove za budućnost - učenici prate vremensku prognozu na radiju, televiziji - u stanju su na naprave rezervaciju za putovanje, kupe kartu - analiziraju i upoređuju praznike u BiH i Italiji 	<ul style="list-style-type: none"> - maternji jezik - strani jezik - geografija - kultura religija
<ul style="list-style-type: none"> - kuhinja, restoran - članovi porodice - prisvojni pridjevi - pridjevi <i>quelo/bello</i> - italijanska i bosanska kuhinja 	<ul style="list-style-type: none"> - učenici predstavljaju članove bliže i dalje porodice - učenici naručuju u restoranu - učenici pričaju o svojim prehrambenim navikama i izražavaju preference - učenici analiziraju i upoređuju italijansku i bosansku kuhinju - učenici su u stanju napraviti jelo po jednostavnom receptu 	<ul style="list-style-type: none"> - maternji jezik - strani jezik - historija - geografija

RAZRED: II

Sedmično/tjedno: 3 časa

Godišnje: 105 časova

Sadržaji / teme	Ishodi / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none">- kino, film- imperfekt- pluskvamperfekt- imperfekt/perfekt/- pluskvamperfekt- izražavanje slaganja/ neslaganja	<ul style="list-style-type: none">- učenik prepričava i opisuje događaje iz prošlosti- izražava slaganje ili neslaganje u vezi sa nekom tvrdnjom- učenik pismeno prepričava film, roman, putovanje, uspomene	<ul style="list-style-type: none">- maternji jezik- strani jezik- historija- književnost
<ul style="list-style-type: none">- u supermarketu, kupovina- lične zamjenice u službi bližeg objekta- izražavanje oduševljenja/razočarenja- partitivni član- partitivna zamjenica <i>ne</i>- tipični italijanski proizvodi	<ul style="list-style-type: none">- učenik je u stanju izraziti se na italijanskom i kupiti neki proizvod u supermarketu- učenik navodi količinu kupljene robe- učenik iskazuje oduševljenje/razočarenje- učenik razlikuje italijanske proizvode	<ul style="list-style-type: none">- maternji jezik- strani jezik- historija- geografija
<ul style="list-style-type: none">- prodavnica odjeće i obuće- povratni glagoli- odjevni predmeti, boje- bezlični oblik <i>si</i>- italijanska moda	<ul style="list-style-type: none">- učenik kupuje u trgovini odjećom i obućom- učenik izražava vlastito i traži mišljenje druge osobe- učenik razlikuje italijanske brendove i kreatore	<ul style="list-style-type: none">- maternji jezik- strani jezik- likovna kultura
<ul style="list-style-type: none">- mediji (televizija, novine, radio)- lične zamjenice u službi daljeg objekta- imperativ- orijentacija, traženje uputa- mediji u Italiji, mediji u BiH	<ul style="list-style-type: none">- učenici su u stanju da zatraže pomoć u određenoj situaciji- učenici izražavaju preference u vezi sa- tv programom i u stanju su uporediti medije u Italiji i u BiH- učenici su u stanju izraziti naredbu- učenici su u mogućnosti tražiti upute za orijentaciju na ulici	<ul style="list-style-type: none">- maternji jezik- strani jezik

<ul style="list-style-type: none"> - italijanska muzika i muzičari - odlazak na koncert - kondicional prezenta - kondicional prošli - upotreba kondicionala prezenta i kondicionala prošlog 	<ul style="list-style-type: none"> - učenici prepoznaju najpoznatije italijanske muzičare i izražavaju svoje muzičke preference - učenici izražavaju želju, mišljenje, traže i daju savjete 	<ul style="list-style-type: none"> - maternji jezik - strani jezik - muzička kultura
<ul style="list-style-type: none"> - putovanje kroz Italiju, italijanski gradovi i regije - komparativ i superlativ pridjeva 	<ul style="list-style-type: none"> - učenici opisuju i porede osobine dvije ili više stvari - učenici su u stanju rezervirati sobu i tražiti dodatne informacije i usluge 	<ul style="list-style-type: none"> - maternji jezik - strani jezik - historija - geografija

RAZRED: III

Sedmično/tjedno: 2 časa

Godišnje: 70 časova

Sadržaji / teme	Ishodi / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none">- škola, univerzitet, ispiti, profesije- združeni oblici ličnih zamjenica u službi bližeg i daljeg objekta- upitne zamjenice	<ul style="list-style-type: none">- učenik je u stanju izraziti zadovoljstvo, nezadovoljstvo, uputiti kompliment- učenik je u stanju ispričati se na formalan i neformalan način i odgovoriti na ispriku- učenik razumije obrazovni sistem u Italiji i poredi ga sa sistemom obrazovanja u BiH- učenik je u stanju pronaći informacije o kursevima jezika u Italiji, aplicirati na odgovarajući kurs i pronaći smještaj	<ul style="list-style-type: none">- maternji jezik- strani jezik
<ul style="list-style-type: none">- novac, banka, posao- relativne zamjenice- CV i formalno pismo- gerundiv- stare + gerundiv	<ul style="list-style-type: none">- učenik može aplicirati na konkurs za posao, napisati CV, komunicirati na razgovoru za posao, napisati formalno pismo- učenik iznosi mišljenje o novom poslu, uslovima rada, pozitivnim i negativnim aspektima	<ul style="list-style-type: none">- maternji jezik- strani jezik
<ul style="list-style-type: none">- historija- passato remoto- trapassato remoto- passato remoto/trapassato remoto- bajke i basne- prilozi za način	<ul style="list-style-type: none">- učenik je u stanju prepričati daleke ili historijske događaje- učenik je u stanju da precizira i odbrani vlastitu tvrdnju i suprotstavi se tuđem mišljenju- učenik je u stanju prepričati najznačajnije historijske događaje u Italiji	<ul style="list-style-type: none">- maternji jezik- strani jezik- likovna kultura- historija

<ul style="list-style-type: none"> - zdravlje, sport - konjunktiv prezenta - konjunktiv prošli - upotreba konjunktiva prezenta i konjunktiva prošlog 	<ul style="list-style-type: none"> - učenici mogu izraziti nadu, sumnju, mišljenje, vjerovanje, nesigurnost - učenik može predstaviti vlastite životne navike - učenik može diskutovati o zdravim životnim navikama i dati savjete drugima kako promijeniti neke loše navike - učenik može razgovarati o temi najpopularnijih sportova 	<ul style="list-style-type: none"> - maternji jezik - strani jezik - biologija - sport
<ul style="list-style-type: none"> - opera i pozorište - oblici konjunktiva u službi imperativa 	<ul style="list-style-type: none"> - učenik je u stanju dati savjet, uputu, naredbu trećoj osobi ili osobi koju persira - učenik može da izrazi vlastiti muzički ukus - učenik može da čita i razumije kraću pozorišnu kritiku 	<ul style="list-style-type: none"> - maternji jezik - strani jezik - muzička kultura - historija

RAZRED: IV

Sedmično/tjedno: 2 časa

Godišnje: 60 časova

Sadržaji / teme	Ishodi / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none">- život na selu/život u gradu- ekologija- konjunktiv imperfekta- konjunktiv pluskvamperfekta	<ul style="list-style-type: none">- učenik je u stanju da uporedi život na selu sa životom u gradu i da iskaže prednosti i mane jednog i drugog- učenik je u stanju razumjeti i napisati oglas za nekretninu (prodaja, iznajmljivanje)- učenik je u stanju- diskutovati o temi ekologije i životne sredine- učenik je u stanju kupiti/iznajmiti stan ili kuću	<ul style="list-style-type: none">- maternji jezik- strani jezik- biologija- geografija
<ul style="list-style-type: none">- slobodne vrijeme, tehnologija- tri tipa kondicionalnih rečenica- naučnici i izumitelji	<ul style="list-style-type: none">- učenik je u stanju da vodi razgovor o savremenim tehnologijama i izrazi vlastite preference- učenik je u stanju da vodi telefonski razgovor i dobije informacije o kursevima, trajanju kurseva, cijeni- učenik izražava odobravanje i negodovanje- učenik je u stanju pismeno izraziti vlastito mišljenje, impresije i ponuditi vlastite ideje	<ul style="list-style-type: none">- maternji jezik- strani jezik- informatika
<ul style="list-style-type: none">- umjetnost- pasiv	<ul style="list-style-type: none">- učenik je u stanju prenijeti neku vijest- u stanju je diskutovati o umjetnosti- učenik može čitati turističke prospekte,- komunicirati u galeriji umjetničkih djela- u stanju je prepričati najznačajnije historijske događaje u Italiji	<ul style="list-style-type: none">- maternji jezik- strani jezik- likovna kultura- historija

<ul style="list-style-type: none"> - izreke - problemi savremenog društva (droga, kriminalitet) - upravni i neupravni govor 	<ul style="list-style-type: none"> - učenik je u stanju da prepriča neko negativno iskustvo, da prenese tuđe riječi, izrazi ravnodušnost - učenik je u stanju da diskutuje o aktuelnim društvenim problemima 	<ul style="list-style-type: none"> - maternji jezik - strani jezik - historija - geografija - demokratija i ljudska prava
<ul style="list-style-type: none"> - književnost, knjige, autori - gerundiv prezenta, gerundiv prošli - infinitiv prezenta - infinitiv prošli 	<ul style="list-style-type: none"> - učenik je u stanju da primi i da savjet u vezi sa izborom knjige, te diskutovati o književnosti i autorima - učenik može razlikovati znakove zodijskih znakova i karakteristike pojedinih znakova 	<ul style="list-style-type: none"> - maternji jezik - strani jezik - književnost

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE I PREPORUKE

Italijanski jezik se u općoj gimnaziji izučava kao drugi strani jezik. Učenici prvog i drugog razreda slušaju italijanski jezik tri puta sedmično i do kraja školske godine (105 časova) dostižu A1, odnosno A2 nivo poznavanja jezika. U trećem i četvrtom razredu učenici imaju dva časa sedmično. Učenici trećeg razreda na kraju školske godine ostvaruju 70 časova odnosno B1.1 nivo poznavanja jezika, a učenici četvrtog razreda na kraju školske godine ostvaruju 60 časova, odnosno B1.2 nivo poznavanja jezika.

Italijanski jezik se uči prvenstveno u govornoj komunikaciji, a gramatika je u funkciji razvijanja komunikativnih vještina u govornom i pisanom jeziku. Cjelokupno gradivo se uvodi po osnovnim pedagoškim i psihološkim principima: od lakšeg ka težem, od poznatog ka nepoznatom. U realizaciji konkretnih nastavnih zadataka kreće se od predviđenog nivoa poznavanja gradiva (receptivnog i produktivnog), a sistemskim vježbanjem i ponavljanjem stepen usvajanja gradiva postepeno prelazi sa receptivnog na produktivni nivo.

Zadaci nastave učenja italijanskog jezika su sticanje znanja kroz četiri osnovna područja nastave:

1. Slušanje i razumijevanje – učenici se u početku navikavaju da prepoznaju, razumiju i razlikuju italijanske glasove, riječi, sintagme, kraće rečenice, kratke dijaloge, a s vremenom se pristupa slušanju dužih tekstova i dijaloga, uz autentične zvukove za odgovarajuće situacije
2. Čitanje i razumijevanje – učenici se navikavaju na samostalno čitanje nepoznatih autentičnih tekstova, praćenih adekvatnim aktivnostima i vježbama kojim se provjerava razumijevanje
3. Usmeno izražavanje – razvijanje vještine govora kod učenika zahtijeva posebnu pažnju i pripremu, precizna uputstva, potrebno vrijeme za razmišljanje i pripremanje učenika da bi se što bolje izrazili i da bi stekli određenu sigurnost u vlastitu vještinu. Učenike ne treba prekidati i ispravljati, već nakon izlaganja ukazati na greške koje treba otkloniti.
4. Pismeno izražavanje – učenici se postepeno osposobljavaju da u pisanoj formi izraze svoje misli na logičan, koherentan i razumljiv način. Metodički pristup pisanju podrazumijeva poštovanje zadate teme, korištenje primjerene leksike, poštovanje gramatičkih i sintaksičkih pravila, interpunkcije i pravopisa. Pisanje može biti kontrolisano: prema modelu, dovršavanje teksta, popunjavanje formulara i kreativno: pismo, dijalog, izvještaj, blog/dnevnik, komentar i dr.

Neophodno je voditi računa o skladu između komunikativnog i jezičko-gramatičkog nivoa postignuća. U početnoj fazi učenja učenici prepoznaju i razumiju osnovne gramatičke elemente, a s vremenom se postupno uvode gramatičke strukture kroz komunikativne vježbe što ima za cilj da učenici posmatranjem, vježbom i upotrebom samostalno dođu do usvajanja gramatičkih zakonitosti.

U početnoj fazi učenja izuzetno veliki značaj ima motivacija koju nastavnik može pobuditi uz pažljiv odabir nastavnih sadržaja, prilagođenih uzrastu i interesu učenika te uspostavljanjem atmosfere povjerenja i razumijevanja sa učenicima, jer afektivni potencijal je neophodan uslov za razvoj kognitivnih sposobnosti u procesu učenja. Različiti oblici jezičkih aktivnosti i

vježbanja imaju za cilj da se proces učenja italijanskog jezika odvija bez pritiska i straha od neznanja. Preporučuje se:

- jasno naznačiti ciljeve učenja
- jasno naznačiti učenicima kriterije ocjenjivanja
- favorizirati interaktivni i grupni rad
- poticati kreativnosti u svim aktivnostima
- podsticati učenike na samostalno učenje i vrednovanje stečenih znanja i vještina
- podsticati učenike da preuzimaju inicijativu
- obogatiti nastavu elementima igre (gluma, kviz, asocijacije i dr...)
- uvrstiti u nastavu civilizacijske i interkulturalne elemente
- uvrstiti u redovnu nastavu savremena tehnička sredstva
- redovno analizirati teškoće u procesu učenja

INTERDISCIPLINARNI SADRŽAJ

Nastava italijanskog jezika je tijesno povezana sa svim nastavnim oblastima, prirodnim i društvenim naukama, a naročito sa maternjim jezikom, drugim stranim jezicima i umjetnošću. Da bi se što bolje ostvarila predmetna povezanost potrebna je kontinuirana saradnja nastavnika u školi i zajedničko planiranje interdisciplinarnih projekata. Tokom nastave italijanskog jezika preporučuje se kontinuirano povezivati nastavno gradivo sa Bosnom i Hercegovinom učeći o drugoj zemlji i jeziku, te razvijati pozitivna osjećanja prema vlastitom identitetu, državi, jeziku i kulturi.

INTERKULTURALNE VJEŠTINE

U toku učenja drugog stranog jezika, učenici će upoznati sličnosti i razlike između Bosne i Hercegovine i Italije u oblasti kulture, obrazovanja, ali i u svakodnevnom životu. Učenici treba da nauče da poštuju tradiciju, običaje i navike drugih ljudi.

PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika se vrši kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom individualnog i grupnog rada. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, kao i preporuke kako poboljšati svoje rezultate. Provjeravanje ne znači uvijek i ocjenjivanje, već može da bude pokazatelj nastavniku o uspješnosti metoda svog rada. Svaka provjera znanja treba da se sprovodi prema unaprijed utvrđenim i učenicima jasnim kriterijima. Tokom školske godine rade se dvije školske pismene zadaće, u svakom polugodištu po jedna.

LITERATURA

- T. Marin, S. Magnelli (2009) Nuovo progetto italiano 1, Corso multimediale di lingua e civiltà italiana, livello elementare A1-A2, Libro dello studente, Quaderno degli esercizi, Edilingua, Roma
- T. Marin, S. Magnelli (2009) Nuovo progetto italiano 2, Corso multimediale di lingua e civiltà italiana, livello elementare B1-B2, Libro dello studente, Quaderno degli esercizi, Edilingua, Roma
- ZEROJ (zajednički europski referentni okvir za jezike), školska knjiga Zagreb

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Nastavu italijanskog jezika mogu izvoditi nastavnici sljedeće stručne spreme:

- diplomirani profesor italijanskog jezika i književnosti
- MA italijanskog jezika i književnosti
- MA francuskog jezika i književnosti i italijanskog jezika i književnosti
- diplomirani romanista

Arapski jezik

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, br.: 35/05), a u vezi sa članom 24. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, br.: 23/17 i 33/17) i članom 59. Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, br.: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih planova i programa za osnovnu i srednju školu iz nastavnog predmeta

ARAPSKI JEZIK.

Komisija:

- 1. Semka Ahmetagić, prof. arapskog jezika i književnosti, JU Peta gimnazija Sarajevo**
- 2. Saudin Sivro, prof. arapskog jezika i književnosti, JU OŠ „Hamdija Kreševljaković“ Sarajevo**

UVOD

Zakon o srednjem obrazovanju u Kantonu Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, br.: 23/17) utvrdio je da je nastavni program školski dokument kojim se propisuje obim, dubina i redoslijed nastavnih sadržaja u pojedinom nastavnom predmetu, da se nastavni planovi i programi baziraju na principima individualizacije i diferencijacije, integrisanog učenja i podučavanja, aktivnog učenja i primjene naučenog, socijalne interakcije, razvoja socijalnih kompetencija, osiguravanjem okruženja za učenje, praćenju i ocjenjivanju i partnerstvu sa porodicom i zajednicom, da nastavne planove i programe za sve vrste škola donosi ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, u skladu sa zajedničkim jezgrom nastavnih planova i programa, koje donosi Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje.

Tokom izrade Nastavnog plana i programa iz predmeta Arapski jezik, vodilo se računa da se u odnosu na važeći Nastavni plan i program osigura polazište za kvalitetniji odgojno-obrazovni proces i smanji opterećenje učenika u nastavi arapskog jezika.

Izvršena je detaljnija analiza postojećih planova i programa koja je dovela do izbacivanja nepotrebnih sadržaja. Vodeći se kriterijem selektivnosti izvršene su promjene u postojećim programskim ciljevima i sadržajima učenja koji nisu bili prilagođeni potrebama, sposobnostima i interesima učenika arapskog jezika u srednjoj školi. Vodilo se računa o onim sadržajima koji su imali dobrog odjeka u nastavi i među učenicima i o onim sadržajima koji su se u praksi pokazali važnim u temeljnom sticanju znanja o arapskom jeziku.

Nastavni plan i program za arapski jezik u srednjoj školi je urađen u skladu sa specifičnostima arapskog pisma i uvažavajući činjenicu da učenici često nemaju priliku da imaju nastavu arapskog jezika u osnovnim i srednjim školama, odnosno nastavni plan i program je prilagođen za učenike koji prvi put uče arapski jezik u srednjoj školi.

Nastavni plan i program iz predmeta Arapski jezik treba da doprinese boljoj usklađenosti gradiva maternjeg i arapskog jezika kao i potpunu zastupljenost sadržaja vezanih za Bosnu i Hercegovinu.

Nastavni plan i program je precizno definisao: zadatke nastave arapskog jezika, opće ciljeve i očekivane rezultate učenja arapskog jezika, programske sadržaje, teme, funkcije, vještine, aktivnosti, gramatičke cjeline i vokabular.

ULOGA I ZNAČAJ NASTAVE ARAPSKOG JEZIKA

Tokom procesa obrazovanja, a u okviru nastave stranih jezika, neophodno je razvijanje svijesti o poznavanju dva ili više stranih jezika.

Evropska Unija je multietnička zajednica čiji su opstanak i prosperitet uvjetovani višejezičnošću. Rezultat takvih razmišljanja je i stav Vijeća Evrope da svaki građanin Evrope mora poznavati najmanje dva strana jezika. Vijekovima Bosna i Hercegovina ima civilizacijske i privredne veze sa Bliskim i Srednjim istokom, kao i sjevernom Afrikom, gdje

se u više od 20 zemalja sa više od 350 miliona govornika kao zvanični jezik koristi arapski. Pored toga više od 35 miliona ljudi kao drugi strani jezik koristi arapski jezik. Značajno je napomenuti da je u jednom periodu naše historije veliki broj književnika pisao djela na arapskom jeziku.

Sve prethodno spomenuto govori u prilog opravdanosti i neophodnosti učenja arapskog jezika kao jednog od stranih jezika tokom školovanja u srednoj školi.

CILJEVI I ZADACI

Cilj učenja arapskog jezika je osposobljavanje učenika za usmenu i pismenu komunikaciju na arapskom jeziku o različitim temama iz svakodnevnog života.

Proširivanje opće kulture učenika kroz upoznavanje s načinom života i tradicijom zemalja u kojima se govori arapski jezik.

Kroz učenje stranog jezika kod učenika se razvija svijest o:

- značaju višejezičnosti,
- duhu tolerancije,
- kosmopolitizmu,
- toleranciji,
- humanizmu i
- internacionalizmu.

Opći zadaci nastave arapskog jezika su:

- razvoj sve četiri jezičke vještine,
- ovladavanje osnovnim leksičkim, fonetskim i gramatičkim minimumom,
- upoznavanje sa kulturom naroda čiji se jezik izučava,
- razumijevanje i poštivanje drugih kultura,
- razvijanje motivacije za učenje jezika i zadovoljstva u učenju,
- razvijanje samopouzdanja i samopoštivanja,
- razvijanje samostalnosti i kreativnosti,
- razvijanje samomotivacije i potrebe za kontinuiranim učenjem,
- razvijanje sposobnosti upravljanja projektima,
- naučiti učenike da prepoznaju vlastite jake i slabe strane,
- razvijanje konstruktivnog saradivanja u aktivnostima i upotreba vještina grupnog rada,
- razvijanje sposobnosti slušanja i međusobnog uvažavanja,
- osposobljavanje učenika za samostalno korištenje različitih izvora znanja,
- ovladavanje različitim metodama i strategijama učenja tipične za učenje jezika, kao što je razumijevanje smisla iz konteksta (i naučiti kako učiti) i
- ići u korak s vremenom i koristiti odgovarajuću informacionu tehnologiju kod učenja jezika.

NASTAVNI PLAN I PROGRAM – DRUGI STRANI JEZIK

Redni broj	Razred	Sedmični broj nastavnih časova	Godišnji broj nastavnih časova
1.	I	3	105
2.	II	3	105
3.	III	2	70
4.	IV	2	70
UKUPNO		10	350

NAPOMENE:

Gramatička terminologija korištenja muškog ili ženskog roda u ovom nastavnom planu i programu podrazumijeva uključivanje oba roda.

RAZRED: I

Sedmično/tjedno: 3 časa

Godišnje: 105 časova

Teme (opća tematska područja kao osnov za daljnji rad)	Funkcije i vještine (usmena i pismena kompetencija)	Aktivnosti (pomoću kojih se realiziraju vještine)	Gramatika (osnove gramatike za dati nivo)	Vokabular (u okviru datih tema)
<ul style="list-style-type: none">- Pozdravljanje i upoznavanje- Porodica i prijatelji- Kuća- Škola- Zoološki vrt- Dani u sedmici- Brojevi	<p>Učenici će učiti:</p> <ul style="list-style-type: none">- Pozdravljanje na formalan i neformalan način- Predstaviti sebe i druge- Opisati jednostavnim rečenicama (imenskim) i ograničenim brojem riječi ljude i predmete u kući- Imenovati predmete u školskoj torbi i učionici- Imenovati životinje- Nabrojati dane u sedmici- Brojati od 1 do 10	<p>SLUŠANJE I RAZUMIJEVANJE</p> <p>Učenici će slušati izgovoreni tekst i reagirati:</p> <p>1) Neverbalno:</p> <ul style="list-style-type: none">- crtanjem razvrstavanjem slika,- povezivanjem slike i teksta,- označavanjem tačnih i netačnih tvrdnji,- navikavanjem na izgovor i intonaciju izvornih govornika (zvučni zapisi). <p>2) Verbalno:</p> <ul style="list-style-type: none">- davanjem kratkih odgovora na nastavnikova pitanja ili pitanja koja su čuli s CD/DVDa i- dopunjavanjem teksta. <p>ČITANJE I RAZUMIJEVANJE</p> <p>Učenici će iščitavati riječi naglas i u sebi i</p>	<ul style="list-style-type: none">- Arapsko pismo- Određeni član- Sunčeva i mjesечеva slova- Deklinacija- Imenska rečenica- Pridjevi- Atributivna veza- Rod- Dvojina- Množina- Nepravilna množina- Pokazne zamjenice- Lične zamjenice- Upitne partikule- Perfekat- Brojevi (od 1 do 10)	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none">- učiti samo osnovni vokabular, koji će biti osnova za tvorbu kratkih (imenskih) rečenica.- Kroz dijalog (igre, pjesmice, ponavljanje, prepoznavanje, crtanje i druge vježbe) uvježbavati osnovni vokabular.

		<p>reagirati:</p> <p>1) Neverbalno:</p> <ul style="list-style-type: none"> - crtanjem, - razvrstavanjem slika, - pridruživanjem slike tekstu i - označavanjem tačnih i netačnih tvrdnji. <p>2) Verbalno:</p> <ul style="list-style-type: none"> - davanjem kraćih odgovora, - dopunjavanjem teksta, - rješavanjem jednostavnijih zadataka s višestrukim izborom. <p>GOVOR</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ponavljati riječi nastavnika ili riječi izgovorene sa CD/DVDa, - voditi kraće dijaloge u parovima sa drugim učenicima ili sa nastavnikom, - pjevati, - recitirati kraće pjesmice, - glumiti ... itd. <p>PISANJE</p> <p>Učenici će naučiti povezivati slova u riječi koristeći sve pozicije slova, a potom postepeno usvajaju i pravilan način njihovog pisanja kroz vježbe poput:</p> <ul style="list-style-type: none"> - popunjavanja slova (npr: gdje su nestala slova? - nastavnik ispisuje riječi na tabli, izostavljajući određena 		
--	--	---	--	--

		<p>slova koje učenici treba da popune)</p> <ul style="list-style-type: none">- rekonstruiranje riječi od ponuđenih slova,- takmičenje u pisanju brojeva itd.		
--	--	---	--	--

Očekivani rezultati/ishodi učenja odgojno-obrazovnog rada

Jezičke vještine	Očekivani rezultati/ishodi učenja
Slušanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none">- Učenik prepoznaje glasove, naglasak, ritam i intonaciju u jeziku koji uči.- Razumije jednostavna uputstva, pitanja, izjave, upozorenja, kratka objašnjenja nastavnika i reagira na odgovarajući način na iste.- Razumije kratke dijaloge o poznatim temama.
Čitanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none">- Prepoznaje slova i napisane riječi te jednostavne i kratke rečenice.- Čita naglas poznate riječi i rečenice.- Uoči glavnu misao kratkog pisanog teksta u kojem su mu sve riječi poznate.
Govor	<ul style="list-style-type: none">- Pravilno artikulira glasove, naglašava riječi, poštuje ritam i intonaciju rečenice.- Postavlja i odgovara na jednostavna pitanja.- Učestvuje u razgovoru po modelu.- Daje jednostavne informacije o sebi, porodici i prijateljima- Opisuje u nekoliko rečenica poznatu situaciju.
Pisanje	<ul style="list-style-type: none">- Prepisuje, dopunjava i samostalno piše slova, riječi i kratke rečenice.- Zapisuje pojedine (poznate) riječi ili kraće rečenice po modelu.- Piše pojedinačne riječi i kratke rečenice o sebi i svom okruženju.
Znanje o jeziku	<ul style="list-style-type: none">- Na ovom nivou učenja jezika učenik ne stječe znanje o jeziku nego prepoznaje i pravilno upotrebljava osnovne jezičke elemente.

U nastavi arapskog jezika u prvom razredu gimnazije treba težiti potpunom dostizanju nivoa A 1.1 Evropskog okvira za strane jezike.

Specifičnosti arapskog pisma će uvjetovati i nastavak učenja arapskog jezika tokom prve godine učenja u prvom razredu gimnazije.

Neophodno je, uz učenje osnovnih fraza, usvojiti: osnovne oblike slova i njihove varijante pisanja prilikom spajanja slova, slova koja se ne spajaju sa lijeve strane, slova koja na kojima se kratki vokal e izgovara kao kratko a, kratke i duge vokale, sukun, tašdid, tanwin, vezivanje slova u riječi i kraće rečenice.

RAZRED: II

Sedmično/tjedno: 3 časa

Godišnje: 105 časova

Teme (opća tematska područja kao osnov za daljnji rad)	Funkcije i vještine (usmena i pismena kompetencija)	Aktivnosti (pomoću kojih se realiziraju vještine)	Gramatika (osnove gramatike za dati nivo)	Vokabular (u okviru datih tema)
<ul style="list-style-type: none">- Pozdravljanje i upoznavanje- Opisati porodicu, sebe i druge- Kuća- Škola (sportske i kulturne aktivnosti)- Koristiti brojeve do 100- bez objašnjavanja inkongruencije- Svakodnevni život- Nabrojati aktivnosti u slobodno vrijeme- Iskazivanje starosti- Dijelovi ljudskog tijela- Proslava rođendana, praznika	<p>Učenici će učiti:</p> <ul style="list-style-type: none">- Pozdravljati na formalan i neformalan način- Predstaviti sebe i druge- Imenovati članove svoje uže porodice- Opisati jednostavnim rečenicama (imenskim) i ograničenim brojem riječi ljude i predmete u kući- Imenovati predmete u školskoj torbi i učionici- Brojati od 1 do 100- Reći koliko je sati (puni sat)- Nabrojati dane u sedmici- Nabrojati ograničen broj odjevnih predmeta- Kazati koliko ima godina- Nabrojati	<p>SLUŠANJE I RAZUMIJEVANJE</p> <p>Učenici će slušati izgovoreni tekst i reagirati:</p> <p>1) Neverbalno:</p> <ul style="list-style-type: none">- gestikulacijom predstaviti ono što su čuli- bojenjem navedenih predmeta/osoba- lijepljenjem, odnosno slaganjem slika redoslijedom koji proistekne iz teksta koji su čuli- pokazivanjem na određene ilustracije koje se odnose na riječi koje su djeca čuli, odnosno povezivanjem slike sa tekstom koji čuju,- podvlačenjem i bojenjem ilustracija koje se odnose na riječi koje su čuli- izvođenjem uputstava koje nastavnik izgovara ili koja čuju sa CD/DVDa <p>2) Verbalno:</p>	<ul style="list-style-type: none">- Genitivna veza- Glagol IMATI- Spojene lične zamjenice- Pridjevi kojima izražavamo boje- Glagolska rečenica- Slaganje u glagolskoj rečenici- Glagol KANA- Brojevi- (od 10 do 100)- Glagol LAYSA- Present- Redni brojevi- Prijedlozi- Futur- Imperativ- Odnosne zamjenice- Pridjevi kojima izražavamo	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none">- Učiti samo osnovni vokabular, koji će biti osnova za tvorbu kratkih sintagmi i (imenskih) rečenica- Kroz dijalog (igre, pjesmice, ponavljanje, prepoznavanje, crtanje i druge vježbe) uvježbavati osnovni vokabular- Vokabular treba proširivati u skladu sa temama koje se obrađuju

	<p>djelove ljudskog tijela</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ponavljanjem određenih riječi koje je izgovorio nastavnik ili koje su čuli sa CD/DVDa - davanjem kratkih odgovora na nastavnikova pitanja ili pitanja koja su čuli sa CD/DVDa <p>ČITANJE I RAZUMIJEVANJE</p> <p>Učenici će prepoznati jednu ili više napisanih riječi, sintagmi ili rečenica i reagirati:</p> <p>1) Neverbalno:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gestikuliranjem, imitiranjem - povezivanjem pisanih riječi i odgovarajućih ilustracija <p>2) Verbalno:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kraćim pismenim ili usmenim odgovorima na pitanja - dopunjavanjem izostavljenih riječi ili sintagmi u tekstu - povezivanjem ponuđenih riječi u tekstu... itd. <p>GOVOR</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ponavljati riječi nastavnika ili riječi izgovorene sa CD/DVDa - voditi kraće dijaloge u parovima sa drugom djecom ili sa nastavnikom - pjevati - recitirati kraće pjesmice - glumiti 	<p>boje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Glagolski načini 	
--	--------------------------------	--	--	--

		<p>PISANJE</p> <p>Učenici će najprije prepisuju riječi koje su prije toga usmeno usvojili, a potom postepeno usvajaju i pravilan način njihovog pisanja kroz vježbe poput:</p> <ul style="list-style-type: none"> - popunjavanja sintagmi i rečenica (npr. gdje su nestale riječi? - nastavnik ispisuje sintagme/rečenice na tabli, izostavljajući određene riječi koje djeca trebaju popuniti) - rekonstruiranje riječi od ponuđenih slova - takmičenje u pisanju brojeva itd. 		
--	--	---	--	--

Očekivani rezultati/ishodi učenja odgojno-obrazovnog rada

Jezičke vještine Očekivani rezultati/ishodi učenja

Slušanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none">- Učenik može razumjeti ograničen broj riječi, običnih fraza i rečenica, pitanja i uputstva lične prirode ili vezana za neposrednu situaciju i na njih jezički ili nejezički reagirati.- Potrebna mu je znatna pomoć da bi razumio: usporavanje brzine govora, ponavljanje, pokazivanje ili prijevod.
Čitanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none">- Čita naglas poznate riječi i rečenice.- Zna pronaći određenu informaciju u jednostavnom tekstu.
Govor	<ul style="list-style-type: none">- Pravilno artikulira glasove, naglašava riječi, poštuje ritam i intonaciju rečenice.- Reproducira napamet naučene stihove i pjesmice.- Zna postavljati pitanja i davati odgovore u toku dijaloga o osnovnim temama.- Daje jednostavne informacije o sebi, porodici i prijateljima.- Opisuje u nekoliko rečenica poznatu situaciju.- Pravi pauze, oklijeva, pravi greške i kod najjednostavnije usmene produkcije.
Pisanje	<ul style="list-style-type: none">- Prepisuje, dopunjava i samostalno piše slova, riječi i kratke rečenice.- Zapisuje pojedine (poznate) riječi ili kraće rečenice.- Po modelu zna napisati nekoliko rečenica o sebi i o veoma poznatim temama (odgovori na direktno postavljena pitanja, pisanje kratkog pisma, kratkog opisa neke osobe).
Znanje o jeziku	<ul style="list-style-type: none">- Na ovom nivou učenja jezika učenik ne stječe znanje o jeziku nego prepoznaje i pravilno upotrebljava osnovne jezičke elemente.

U nastavi arapskog jezika u drugom razredu gimnazije treba težiti dostizanju nivoa A1.2 Evropskog okvira za strane jezike (funkcionalno početno znanje).

Neophodno je ponoviti osnovne fraze i provjeriti da li su usvojeni: sve varijante pisanja i vezivanje slova u riječi, sintagme i kraće rečenice.

RAZRED: III

Sedmično/tjedno: 2 časa

Godišnje: 70 časova

Teme (opća tematska područja kao osnov za daljnji rad)	Funkcije i vještine (usmena i pismena kompetencija)	Aktivnosti (pomoću kojih se realiziraju vještine)	Gramatika (osnove gramatike za dati nivo)	Vokabular (u okviru datih tema)
<ul style="list-style-type: none">- Predstavljanje i upoznavanje- Opisati školu i aktivnosti u nastavi- Porodica i članovi porodice- zanimanja- Opisati slobodne aktivnosti (sportske, kulturne i dr.)- Opisati grad, kuću, sobu- Kupovina (voće, povrće, brojevi)- Izražavanje vremena (puni sati)- Dani u sedmici- Izražavanje posjedovanja	<p>Učenici će učiti:</p> <ul style="list-style-type: none">- Predstaviti sebe i druge- Opisati jednostavnim rečenicama (imenskim i glagolskim) i ograničenim brojem riječi školu i aktivnosti u školi- Imenovati članove svoje uže porodice, njihova zanimanja i interesovanja- Imenovati predmete u školskoj torbi i učionici- Opisati jednostavnim rečenicama (imenskim i glagolskim) i ograničenim brojem riječi ljude i predmete u kući, sobi, gradu- Nabrojati ograničen broj voća i povrća i neke osnovne	<p>SLUŠANJE I RAZUMIJEVANJE</p> <p>Učenici će slušati izgovoreni tekst i reagirati:</p> <p>1) Neverbalno:</p> <ul style="list-style-type: none">- gestikulacijom predstaviti ono što su čuli- bojenjem navedenih predmeta / osoba- pokazivanjem na određene ilustracije koje se odnose na riječi koje su čula odnosno povezivanjem slike sa tekstom koji čuju- izvođenjem uputstava koje nastavnik izgovara ili koja čuju sa CD/DVD-a <p>2) Verbalno:</p> <ul style="list-style-type: none">- ponavljanjem određenih sintagmi i rečenica koje je izgovorio nastavnik ili koje su čula sa CD/DVDa, davanjem kratkih odgovora na nastavnikova pitanja ili pitanja koja su čula s CD/DVDa	<ul style="list-style-type: none">- Komparacija pridjeva- Prilozi- Particip aktivni- Particip pasivni- Prijedlozi- Modalni glagoli- Neodređene zamjenice- Pasiv perfekta- Pasiv prezenta- Nepravilni glagoli- Brojevi- (od 100 do 1000)- Redni brojevi	<ul style="list-style-type: none">- Učenici proširuju vokabular u okviru zadanih tema i koriste ga za stvaranje jednostavnih atributivnih sintagmi, genitivne veze; imenske i glagolske rečenice- Kroz dijalog (igre, pjesmice, ponavljanje, prepoznavanje, crtanje i druge vježbe) uvježbavati osnovni vokabular- Vokabular treba proširivati u skladu sa temama koje se obrađuju- Postepeno uvoditi sinonime za leksiku koju je usvojila većina djece

	<p>prehrambene artikle</p> <ul style="list-style-type: none"> - Brojati od 100 do 1000 - Koristiti redne brojeve do 12 za izražavanje punih sati - Nabrojati dane u sedmici - Iskazivati posjedovanje putem pronominalnih sufiksa i genitivne veze 	<p>ČITANJE I RAZUMIJEVANJE</p> <p>Djeca će prepoznati jednu ili više napisanih sintagmi ili rečenica i reagirati</p> <p>1) Neverbalno:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gestikuliranjem, imitiranjem - povezivanjem pisanih sintagmi i odgovarajućih ilustracija <p>2) Verbalno</p> <ul style="list-style-type: none"> - kraćim pismenim ili usmenim odgovorima na pitanja - dopunjavanjem izostavljenih sintagmi u tekstu - povezivanjem ponuđenih riječi u tekstu... <p>GOVOR</p> <p>Djeca će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ponavljati riječi nastavnika ili riječi izgovorene sa CD/DVDa - voditi kraće dijaloge u parovima sa drugom djecom ili sa nastavnikom - pjevati - recitirati kraće pjesmice - glumiti <p>PISANJE</p> <p>Djeca najprije prepisuju riječi koje su prije toga usmeno usvojila, a potom postepeno usvajaju i pravilan način njihovog pisanja kroz vježbe poput:</p> <ul style="list-style-type: none"> - popunjavanja sintagmi i rečenica - (npr.: Gdje su nestale 		
--	--	---	--	--

		<p>riječi?)</p> <ul style="list-style-type: none">- nastavnik ispisuje sintagme/rečenice na tabli, izostavljajući određene riječi koje djeca trebaju popuniti- rekonstruiranje riječi od ponuđenih slova,- takmičenje u pisanju brojeva- samostalno stvaranje sintagmi, imenskih i glagolskih rečenica na osnovu materijala koji je usvojen		
--	--	--	--	--

Očekivani rezultati/ishodi učenja odgojno-obrazovnog rada

Jezičke vještine Očekivani rezultati/ishodi učenja

Slušanje razumijevanje	i	<ul style="list-style-type: none">- Učenik može razumjeti pitanja koja se odnose na lično iskustvo i svakodnevne zahtjeve, potvrđne i negativne zapovijesti u okviru jednostavnog rutinskog dijaloga koji se odnosi na neposrednu situaciju.- Učenik može pratiti standardan govor ukoliko se govori tempom sporijim od normalnog i ako mu se neko obraća direktno.
Čitanje razumijevanje	i	<ul style="list-style-type: none">- Učenik zna pročitati poznate i neke nepoznate riječi i pasuse iz kratkih tekstova, koji govore o svakodnevnom životu, rutinskim događanjima ili koji sadrže jednostavna uputstva.- Može pronaći određenu informaciju u tekstovima u kojima se koristi jednostavan jezik (razglednice, vremenska prognoza).- Teško razumijeva i treba mu dosta vremena da pročita čak i kratke dijelove teksta.
Govor		<ul style="list-style-type: none">- Učenik zna opisati sebe i razgovarati o osnovnim svakodnevnim temama. Može voditi jednostavne neformalne razgovore i obavljati jednostavne transakcije (npr. u prodavnici). Povremeno mu može zatrebati pomoć.- Izgovara bez poteškoća poznate riječi ali pravi primjetne pauze i oklijeva kad izgovara manje poznate riječi.- Poteškoće kod izgovora mogu povremeno otežati komunikaciju.- Vlada najosnovnijim fondom jednostavnih, naučenih izraza, osnovnim vokabularom i osnovnim gramatičkim strukturama.
Pisanje		<ul style="list-style-type: none">- Učenik može razumjeti pitanja koja se odnose na lično iskustvo i svakodnevne zahtjeve, potvrđne i negativne zapovijesti u okviru jednostavnog rutinskog dijaloga koji se odnosi na neposrednu situaciju.- Učenik može pratiti standardan govor ukoliko se govori tempom sporijim od normalnog i ako mu se neko obraća direktno.
Znanje o jeziku		<ul style="list-style-type: none">- Učenici svjesno usvajaju znanje o jeziku.

U nastavi arapskog jezika u trećem razredu gimnazije treba težiti dostizanju nivoa A1.2 Evropskog okvira za strane jezike. Neophodno je, ponoviti osnovne fraze, lične i pokazne zamjenice, komparaciju pridjeva, prijedloge, izražavanje posjedovanja, dual i plural, imenai brojeve.

RAZRED:	IV
Sedmično:	2 časa
Godišnje:	60 časova

Teme (opća tematska područja kao osnov za daljnji rad)	Funkcije i vještine (usmena i pismena kompetencija)	Aktivnosti (pomoću kojih se realiziraju vještine)	Gramatika (osnove gramatike za dati nivo)	Vokabular (u okviru datih tema)
<ul style="list-style-type: none"> - Zdrave navike - Prva ljubav, dokolica, tradicija, legende, praznovjerja - Odmor - Moja domovina, glavni grad - Prijevozna sredstva - Učenje i školovanje, putovanja, prijateljstvo, druženje, konflikti, rješavanje problema - Putovanja - Problemi - Savjeti - Izbor zanimanja - Vrijeme - Okoliš i zaštita okoliša - Historija - Naučna dostignuća - Basne - Riječnik 	<ul style="list-style-type: none"> - Učenici će učiti: - Govoriti o svojim navikama - Pronaći potrebne informacije u perspektivi - Opisati mjesto u kojem žive ili provode odmor - Opisati znamenitosti naše domovine i glavnog grada i navesti gdje se nalaze - Odabrati cilj putovanja i prijevozna sredstvo - Reći s kime se najviše druže i zašto dolazi do nesporazuma i konflikata s prijateljima ili roditeljima - Voditi razgovor u hotelu, restoranu, na željezničkoj stanici i pričati o događajima sa putovanja - Imenovati 	<p>SLUŠANJE I RAZUMIJEVANJE</p> <p>Učenici će slušati izgovoreni tekst i reagirati:</p> <p>1) Neverbalno</p> <ul style="list-style-type: none"> - gestikulacijom predstaviti ono - što su čuli, - pokazivanjem na određene ilustracije koje se odnose na riječi i konstrukcije koje su učenici čuli, odnosno povezivanjem slike sa tekstom koji čuju, - izvođenjem uputstava koje nastavnik izgovara ili koja čuju sa CD-a, <p>2) Verbalno</p> <ul style="list-style-type: none"> - ponavljanjem određenih sintagmi i rečenica koje je izgovorio nastavnik ili koje su čuli sa CD-a, - davanjem kratkih odgovora na nastavnikova pitanja ili pitanja koja su čuli sa CD-a, - popunjavanjem praznina u tekstu i tabelama 	<ul style="list-style-type: none"> - Glagolska imenica - Deminutiv - Uvodne rečenične partikule - Proširene glagolske vrste - II proširena gl. vrsta - III proširena gl. vrsta - IV proširena gl. vrsta - V proširena gl. vrsta - VI proširena gl. vrsta - VII proširena gl. vrsta - VIII proširena gl. vrsta - X proširena gl. vrsta - Brojevi 	<ul style="list-style-type: none"> - Učenici proširuju vokabular u okviru zadanih tema i koriste ga za konstruiranje atributivnih sintagmi, genitivne veze, imenske i glagolske rečenice. - Kroz dijalog (igre, pjesmice, ponavljanje, prepoznavanje, i druge vježbe) uvijek baviti osnovni vokabular. - Vokabular treba proširivati u skladu sa temama koje se obrađuju - Postepeno uvoditi sinonime za leksiku koju je usvojila većina učenika.

	<p>probleme</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dati savjete - Govoriti o prednostima i nedostacima nekog zanimanja - Govoriti o vremenu - Govoriti o okolišu i njegovoj zaštiti - Govoriti o općim historijskim činjenicama kroz tekstove - Govoriti o naučnim dostignućima Arapa - Prepričati basne - Upotreba arapskog rječnika 	<p>ČITANJE I RAZUMIJEVANJE</p> <p>Učenici će prepoznati jednu ili više napisanih sintagmi ili rečenica i reagirati:</p> <p>1) Neverbalno</p> <ul style="list-style-type: none"> - gestikuliranjem, imitiranjem - povezivanjem pisanih sintagmi i odgovarajućih ilustracija, <p>2) Verbalno</p> <ul style="list-style-type: none"> - kraćim pismenim ili usmenim odgovorima na pitanja, - dopunjavanjem izostavljenih sintagmi u tekstu - povezivanjem ponuđenih riječi u tekstu... itd. <p>GOVOR</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ponavljati kratke iskaze nastavnika ili iskaze koje čuju sa CD-a. - voditi kraće dijaloge u parovima sa drugim učenicima ili sa nastavnikom. - prepričavati. - pjevati i recitirati kraće pjesmice. - glumiti itd. - postavljati jednostavna pitanja - povezivati riječi i sintagme osnovnim veznicima <p>PISANJE</p> <p>Učenici prepisuju riječi,</p>		
--	---	---	--	--

		<p>rečenice i kraće tekstove koje su prije toga usmeno usvojili:</p> <ul style="list-style-type: none">- rekonstruišu sintagme i rečenice- dopunjavaju izostavljene riječi, dijelove rečenice i cijele rečenice- pišu kratke tekstove prema datom tekstualnom modelu.		
--	--	---	--	--

Očekivani rezultati/ishodi učenja odgojno-obrazovnog rada

Jezičke vještine Očekivani rezultati/ishodi učenja

Slušanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none">- Učenik može razumjeti dovoljno da zadovolji osnovne, konkretne potrebe. Može s izvjesnim naporom razumjeti samo suštinu izravnog, stvarnog, usmenog diskursa u kontekstu osrednje težine.- Učenik može uglavnom razumjeti temu rasprave kojoj prisustvuje. Može razumjeti niz običnih riječi i veoma ograničen broj idioma u logički povezanom govornom iskazu u kojem se raspravlja o poznatim temama ili općepoznatim stvarima. Može razumjeti iskaz ukoliko se govori sporije i koristi standardan, jasan jezik. Može često zahtijevati da mu se nešto ponovi.
Čitanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none">- Učenik može razumjeti glavne misli i neke detalje u osrednje teškim tekstovima iz svakidašnjice koji se sastoje od dva-tri pasusa (reklame, jelovnici, raspored) i u tekstovima baziranim na činjenicama (uputstva, kratke vijesti).- Može naći novu predvidivu informaciju u jednostavnom i jasno strukturiranom tekstu o poznatim temama. Može povremeno pogoditi značenje nepoznatih riječi prema njihovom obliku i kontekstu. Često mora ponovno pročitati i koristiti rječnik.
Govor	<ul style="list-style-type: none">- Učenik može razmjenjivati rutinske informacije i voditi kratke razgovore za njega o važnim temama. Može zahtijevati da mu se pomogne ili svjesno izbjegavati neke teme.- Govori relativno tečno, ali su još uvijek veoma primjetni različiti tipovi zastajkivanja.- Izgovor je razumljiv, uprkos primjetnog stranog akcenta i grešaka fonološke prirode.- Relativno dobro vlada svakodnevnim vokabularom i ograničenim brojem idioma. U stanju je da koristi razne jednostavne konstrukcije i neke složene. U proširenoj usmenoj produkciji pravi mnogo osnovnih grešaka koje mogu povremeno prouzrokovati nerazumijevanje.
Pisanje	<ul style="list-style-type: none">- Učenik je u stanju pismeno opisati najuobičajenije svakodnevne situacije.- Zna u veoma kratkim crtama opisati neki običan događaj, ranije aktivnosti i lična iskustva ili ono što se svakodnevno piše u njegovom okruženju (kratka pisma, bilješke, molbe, telefonske poruke).- Zna koristiti svakodnevni osnovni vokabular i konstrukcije te najčešće veznike.- Zna napisati najčešće riječi i konstrukcije, ali pravi mnogo grešaka kod pisanja ostalih formi i konstrukcija i daje nespretne formulacije.
Znanje o jeziku	<ul style="list-style-type: none">- Učenici svjesno usvajaju znanje o jeziku.

U nastavi arapskog jezika u četvrtom razredu gimnazije treba težiti potpunom dostizanju nivoa A1.2 Evropskog okvira za strane jezike.

Neophodno je ponoviti osnovne fraze, lične zamjenice, pokazne zamjenice, komparaciju pridjeva, prijedloge, izražavanje posjedovanja, dual i plural imena, brojeve, ženski rod, potpunu i nepotpunu deklinaciju, ime relacije, modalne glagole (želim, volim, mogu), kongruenciju subjekta i predikata u glagolskoj rečenici, upotrebu glagola KANA i njemu sličnih relevantnih glagola.

INTERDISCIPLINARNI SADRŽAJ

Učenici će učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje stečeno kroz učenje drugih nastavnih predmeta u okviru datih tema.

Učenici uče arapski jezik i tokom izvan učioničke nastave.

INTERKULTURALNE VJEŠTINE

Učenici će upoznavati različite kulture i tradicije u arapskom svijetu i u zemljama u kojima se govori arapski jezik. Učenici će učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je primjeren kulturi svoje i zemlje u kojoj se govori arapski jezik.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE I PREPORUKE

Nastava arapskog jezika treba da proizilazi iz najnovijih dostignuća nauke o jeziku, savremenih psihološko-pedagoških teorija i saznanja o procesu učenja i kao takva treba da bude usmjerena ka učeniku.

Metodika nastave arapskog jezika treba da omogući skladno razvijanje učenikovih sposobnosti, podstiče slobodu i kreativnost ideja, te razvija njegove kulturne, estetske i intelektualne vrijednosti i sposobnosti. Na ovim polazištima zasnivaju se i didaktička uputstva.

Neophodno je prije svega uspostaviti pozitivne emotivne odnose i atmosferu uzajamnog povjerenja koje imaju za cilj da pobude i razviju zainteresiranost učenika za učenje arapskog jezika. Treba istaći poseban značaj motivacije kao i izbor nastavnih sadržaja, usklađen sa uzrastom učenika.

Raznolike aktivnosti treba da imaju za cilj učenje arapskog jezika bez pritiska i straha od neznanja, uz slobodu neverbalnog i verbalnog izražavanja. Sredstva, načini i postupci kojima nastavnik može pomoći učenicima u svjesnom učenju jezika su raznoliki:

- dinamičnost i kreativnost,
- favoriziranje interaktivnog i grupnog rada,
- podsticanje inicijative učenika,
- obogaćivanje nastave elementima pjesme, ritma, poezije, dramatizacije, unošenje civilizacijskih i interkulturoloških elemenata,
- upotreba savremenih tehničkih sredstava,
- stalno ohrabrivanje i podsticanje učenika na samostalno učenje,
- analiziranje teškoća u procesu učenja,
- upoznavanje učenika sa kriterijima učenja itd.

Učenici svjesno stiču kognitivne sposobnosti razvijanjem *vještina slušanja, govora, čitanja i pisanja*. Između usmenih i pismenih aktivnosti treba nastojati uspostaviti ravnotežu.

Vještina slušanja: Postepeno se pristupa slušanju dužih tekstova i dijaloga, a prije njihovih slušanja nastavnik odgovarajućim aktivnostima priprema učenike za uspješno prihvatanje sadržaja.

Mada komunikativan pristup u nastavi podrazumijeva usklađenost sve četiri vještine, značajnu pažnju treba posvetiti razvijanju vještine govora. Za uspješno razvijanje ove vještine potrebni su: pažljiva priprema, izbor i prilagođenost teme, precizna uputstva, optimalan period za razmišljanje i pripremanje, nuđenje potrebnih riječi i izraza i sl. Poželjno je da u ovim aktivnostima učestvuje što veći broj učenika. Preporučuje se rad u parovima ili u manjim grupama kako bi se svi uključili. Tokom aktivnosti usmenog izražavanja učenika ne treba prekidati niti ispravljati, već mu nakon toga, uz pohvalu za aktivno učešće, na prikladan način ukazati na greške.

Cilj vještine čitanja je da osposobi učenika za samostalno čitanje tekstova odgovarajućom brzinom i razumijevanje njihove osnovne ideje, određene pojedinačne informacije, za uočavanje pojedinih detalja itd. Pri izboru tekstova treba voditi računa o tome koje tekstove odabrati da bi učenicima bili što atraktivniji, raznovrsniji i pristupačniji. Svakako treba voditi računa o korelaciji nastavnih sadržaja, koliko je to moguće.

Cilj razvijanja vještine pisanja je osposobljavanje učenika da u pisanoj formi ostvari komunikaciju i svoje misli izrazi na logičan i razumljiv način. Metodički pristup pisanju podrazumijeva da se poštuje zadata tema, da se logički slijede događaji koji se opisuju, koristi odgovarajuća leksika, poštuju gramatička i sintaksička pravila, kao i pravila pravopisa i interpunkcije. Naravno ulogu igra i kreativnost izražavanja. Pisanje može biti vođeno (ključnim riječima, slikom, dovršavanje teksta, pisanje prema modelu, popunjavanje formulara, diktati ili drugim određenim uputama) ili kreativno (kao što su pisanje pisama, oglasa, izvještaja, SMS, e-mail poruka itd.). Sve ove vještine treba da budu u skladu sa jezičkim kompetencijama učenikovog uzrasta.

Ukoliko se ukaže prilika za rad sa učenicima s teškoćama, taj rad treba da se odvija prema individualno prilagođenom programu ili pristup u radu sa učenicima s teškoćama treba da bude individualiziran.

KORELACIJA MEĐU PREDMETIMA

Na svakom nivou učenja stranog jezika od velike koristi je znanje iz maternjeg jezika i drugih stranih jezika. Već usvojena teoretska znanja iz maternjeg jezika olakšat će razumijevanje pojedinih jezičkih kategorija u stranom jeziku. Prilikom učenja stranog jezika učenici će također koristiti stečena znanja iz drugih predmeta (npr. geografija, historija, informatika itd.) što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike međuljudskih odnosa. Učenici će nastojati uspostaviti kontakte sa korespondentima iz zemlje čiji jezik uče. Tu će im svakako pomoći znanje iz informatičkih tehnologija.

Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih planova i programa.

PROVJERAVANJE ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom rada u parovima, individualnog izlaganja, tumačenja i razumijevanja.

Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem tekstova, kontrolnih zadataka, pismenih vježbi, upitnika, diktata (10-15min) nakon svake obrađene nastavne jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo, produbljuje, proširuje ili mijenja pedagoški pristup. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje. Provjeravanje znanja provedeno prema unaprijed utvrđenim kriterijima, sa insistiranjem na pozitivnim stranama učenja, predstavlja pomoć i učeniku i nastavniku.

PREDLOŽENI UDŽBENICI I OSTALA PEDAGOŠKO-DIDAKTIČKA LITERATURA

U nastavi arapskog jezika predlažemo korištenje sljedećih udžbenika i druge pedagoško-didaktičke literature, a kako slijedi:

- Begović A., Arapski jezik 1. razred srednje škole, "Ljlan", Sarajevo, 1997.
- Begović A., Arapski jezik 2. razred srednje škole, "Ljlan", Sarajevo, 1997.
- Begović A., Arapski jezik 3. razred srednje škole, "Ljlan", Sarajevo, 1997.
- Begović A., Arapski jezik 4. razred srednje škole, "Ljlan", Sarajevo, 1997.
- Grupa autora, "Ta'allam al-'arabiyya 1", Rijad, 2006.
- Grupa autora, "Uḥibbu al-'arabiyya 2", Rijad, 2002.
- Grupa autora, "Uḥibbu al-'arabiyya 3", Rijad, 2002.
- Grupa autora, "Uḥibbu al-'arabiyya 4", Rijad, 2009.
- Grupa autora, "Al-Arabiyya bayne yadayk 1", Rijad, 2000.
- Grupa autora, "Al-Arabiyya bayne yadayk 2", Rijad, 2000.
- Grupa autora, "Al-Arabiyya bayne yadayk 3", Rijad, 2000.
- Grupa autora, "Al-Arabiyya bayne yadayk 4", Rijad, 2000.
- Sivro S., Halilović A., Arapski jezik za 5. razred osnovne škole - drugi strani jezik „Kaligraf“, Sarajevo, 2005.
- Sivro S., Halilović A., Arapski jezik za 6. razred osnovne škole - drugi strani jezik „Kaligraf“, Sarajevo, 2005.
- Sivro S., Halilović A., Arapski jezik za 7. razred osnovne škole - drugi strani jezik „Kaligraf“, Sarajevo, 2005.
- Sivro S., Halilović A., Arapski jezik za 8. razred osnovne škole - drugi strani jezik „Kaligraf“, Sarajevo, 2005.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Nastavu arapskog jezika mogu izvoditi lica koja imaju stepen i stručnu sprema, a kako slijedi:

- a) Filozofski ili Filološki fakultet (arapski jezik – odgovarajući odsjek prema nastavnom planu i programu), VII stepen stručne spreme (VSS), akademska titula: magistar nauka ili doktor nauka;
- b) Filozofski ili Filološki fakultet (arapski jezik – odgovarajući odsjek prema nastavnom planu i programu), drugi ciklus odgovarajućeg studija visokog obrazovanja (postdiplomski studij), stručno zvanje „master struke“ i
- c) Filozofski ili Filološki fakultet (arapski jezik – odgovarajući odsjek prema nastavnom planu i programu), treći ciklus studija visokog obrazovanja (dodiplomski studij), stručno zvanje „doktor struke“.

Nastavu arapskog jezika do 01.09.2020. godine mogu izvoditi i lica koja imaju završen Filozofski ili Filološki fakultet (arapski jezik – odgovarajući odsjek prema nastavnom planu i programu), prvi ciklus odgovarajućeg studija visokog obrazovanja (dodiplomski studij), 240 ETC, stručno zvanje „bakalaureat/bachelor“.

Turski jezik

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj.35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

TURSKI JEZIK.

*Komisija: 1. Amra Erdić, prof. predsjednik, JU Četvrta gimnazija Ilidža
2. Merisa Peljto, prof. član, Gimnazija"Maarif Koledž"*

UVOD

U Evropi i širom svijeta, susret sa različitim zemljama, kulturama i jezicima postao je uobičajena pojava usljed globalizacije, pojednostavljenog putovanja, te primjene savremenih informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Izučavanje jezika pomaže učenicima da pozitivno odgovore na šanse i izazove svijeta koji se brzo mijenja.

Učenje jezika, također, pruža šanse učenicima da otvorenije prihvataju različitosti, da imaju više poštovanja prema drugima, te više svijesti o svom položaju u međunarodnoj zajednici. Iskustvo učenja jezika će povećati svijest učenika o jeziku, te može imati pozitivan uticaj na opći kognitivni razvoj i kozmopolitski stav.

Nastava i učenje stranih jezika treba da pomogne učenicima da, kroz savladavanje i usvajanje jezičkih kompetencija i vještina, stiču neophodna znanja i tehnike za formiranje funkcionalnog i svrsishodnog jezičkog izraza. Interkulturalna, estetska i etička komponenta, kao nezaobilazni pratioci tokom učenja stranog jezika, doprinose ukupnom intelektualnom razvoju učenika i uspostavljanju pravilne ravnoteže u odnosu na općeprihvaćene kulturalne vrijednosti i svijest o sopstvenom identitetu. Kod učenika se razvija svijest da je jezik jedan od najvažnijih elemenata druge kulture koja je jednako vrijedna kao i vlastita, uočavaju se kulturalne sličnosti, ali i različitosti u kojima je bogatstvo.

Pored humanističke dimenzije, poznavanje stranog jezika je značajno i zbog mogućnosti profesionalnog i stručnog napredovanja iz oblasti u kojima Bosna i Hercegovina saraduje sa međunarodnim partnerima kao što su: razni oblici privredne i univerzitetske saradnje, turizam, ugostiteljstvo, prevodilačka djelatnost, državna administracija i diplomatija i sl.

Ovaj nastavni program ima za cilj razvijanje plurilingvalne i plurikulturene sposobnosti učenika, koja završetkom školovanja poprima različite dimenzije i profile u zavisnosti od karakteristika učenika i pređenog obrazovnog programa. Podrazumijeva se da je riječ o procesu u stalnom mijenjanju, u zavisnosti od iskustva, budućeg profesionalnog angažmana i životnog puta korisnika nekog jezika koji će shodno tome određivati, mijenjati i modelirati sopstvene sposobnosti.

ULOGA I ZNAČAJ NASTAVE TURSKOG JEZIKA

Bosna i Hercegovina je, zbog svog položaja, uvijek bila mjesto susreta različitih civilizacija, kultura i vjera. Na ovom prostoru uvijek su se cijenile i razvijale različitosti. Narodi koji su prolazili ovim prostorima ostavljali su nešto od svoje kulture, tradicije, pa i jezika. Tako se, još od osmanskog perioda, ovdje razvilo izučavanje orijentalnih jezika, odnosno turskog jezika. Naša kultura obiluje književnim i naučnim djelima pisanim na turskom jeziku.

S druge strane, učenjem turskog jezika učenicima se otvara mogućnost da postanu dio velike porodice govornika turskog jezika, jezika koji je prisutan u velikom broju zemalja kako u Evropi tako i šire. Turski jezik je jezik velikih književnih, historijskih i naučnih djela, jezik

koji je putem velikog broja turcizama postao, na određeni način, i dio vokabulara našeg jezika.

Osim toga, razvoj Bosne i Hercegovine uvjetovan je, između ostalog, i dobrom saradnjom sa državom Turskom, čime će se ukazati potreba za prevodiocima turskog jezika što svjedoči svakodnevni dolazak turskih privrednika.

Učenike koji odaberu jezičko izborno područje, nastava i učenje turskog jezika kao predmeta jezičkog izbornog područja treba da osposobi za kvalitetan nastavak obrazovanja na jednom od fakulteta sa studijem turskog jezika i književnosti, kao i upis i studiranje na fakultetima u inostranstvu na kojima je turski službeni jezik. Predmet je, također, namijenjen i onim učenicima koji su shvatili da će im dobro poznavanje turskog jezika omogućiti dodatni izvor informacija ma koji studijski odsjek izabrali (putem interneta, časopisa, knjiga i stručne literature napisane na turskom jeziku).

CILJ I ZADACI

Ciljevi i zadaci nastave stranog jezika su:

- omogućiti razvoj jezičke kompetencije učenika, što predstavlja središnji, nezamjenjiv vid učenja jezika, a naročito razviti njihove komunikacijske sposobnosti
- bolje upoznati učenike sa elementima civilizacije i kulture zemlje/zemalja čiji jezik uče kao i sa njihovom vlastitom kulturom, naučiti ih cijeniti, ali i razumjeti i poštovati druge kulture
- omogućiti svim učenicima uživanje u učenju, motivaciju za učenje, naučiti ih razmišljati, te ih osposobiti za daljnje sudjelovanje u samostalnom pojedinačnom i/ili grupnom učenju, radu ili obuci
- pripremiti sve učenike za efikasno i odgovorno sudjelovanje u društvu, razvijajući njihov pozitivan stav prema kulturalnim, vjerskim i drugim različitostima koje su prisutne u njihovom društvu, stimulirajući na taj način korektno i pravedno društvo koje vrednuje takve različitosti
- omogućiti učenicima razvijanje samopouzdanja i osjećaja samopoštovanja, čime utiru put ka vlastitom sretnom i zdravom životu ispunjenom zadovoljstvom
- kod učenika razviti pozitivnu radoznalost, samostalnost i kreativnost
- razvijati kod učenika sposobnost pažljivog slušanja i uvažavanja mišljenja drugih
- usaditi učenicima ljubav prema prirodi i svijest o potrebi ekološke zaštite
- razviti kod učenika načelo humanog odnosa između spolova
- pospješiti kontinuitet i povezanost učenja kao cjeloživotnog procesa.

NASTAVNI PLAN

Redni broj	Razred	Sedmični broj nastavnih časova	Godišnji broj nastavnih časova
1.	I	3	105
2.	II	3	105
3.	III	2	70
4.	IV	2	60
UKUPNO		10	340

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA PREDMET TURKI JEZIK

RAZRED: I

Sedmično: 3 časa

Godišnje: 105 časova

Teme	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
<p>Zaman mekan</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prošlo, sadašnje, buduće vrijeme - Planiranje slobodnog vremena - Različiti gradovi, različiti načini života <p>Sağlıklı yaşam</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prije svega zdravlje - Zagađenje okoline - Saobraćaj <p>Sosyal etkinlikler</p> <ul style="list-style-type: none"> - Volim čitati - Koji film ćemo gledati - Bavi se sportom, ostani zdrav <p>Güzel ülkem</p> <ul style="list-style-type: none"> - Svako mjesto je historija - Četiri klime, sedam područja - Slatko jedimo, slatko razgovarajmo 	<p>SLUŠANJE</p> <p>Učenici će slušati izgovoreni tekst i reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - davanjem odgovora na pitanja, postavljanjem pitanja u vezi sa tekstom, potvrđivanjem ili negiranjem tvrdnji - uočavanjem određenih informacija - izvršavanjem uputa i naređenja, popunjavanjem tabela ili vježbi sa prazninama, podvlačenjem ili zaokruživanjem tačnog odgovora, bilježenjem ključnih riječi ili traženih informacija - dovršavanjem rečenica itd. <p>ČITANJE</p> <p>Učenici će čitati tekstove i reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rješavanjem zadataka višestrukog izbora i tačnih i netačnih tvrdnji, podvlačenjem traženih informacija, ispravljanjem pogrešaka, dopunjavanjem 	<p>Učenici će učiti ili ponoviti:</p> <p>Imenice</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kategorija broja - Kategorija roda - Kategorija posvojnosti - Kategorija padeža - Prva genitivna veza - Druga genitivna veza <p>Glagolska imenice na -ma/-me</p> <p>Glagolska imenice na -mak/-mek</p> <p>Glagolska imenice na -(y)ış</p> <p>Zamjenice</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lične zamjenice - Pokazne zamjenice - Upitne zamjenice - Neodređene zamjenice <p>Pridjevi</p> <ul style="list-style-type: none"> - Komparacija pridjeva - Modifikacija stupnja pridjevskog 	<p>Učenici će učiti vokabular koji se odnosi na date teme, npr.</p> <p>Zaman mekan</p> <ul style="list-style-type: none"> - zaman, planlama, mekânlar, ilan <p>Sağlıklı yaşam</p> <ul style="list-style-type: none"> - sağlık, hastalık, çevre, trafik <p>Sosyal etkinlikler</p> <ul style="list-style-type: none"> - kütüphane, sinema, tiyatro, alışveriş, spor dalları <p>Güzel ülkem</p> <ul style="list-style-type: none"> - yolculuk, konaklama, yemekler, içecekler <p>Pored toga učenici će stalno proširivati vokabular (u ovom razredu je predviđeno da učenici ovladaju leksičkim minimumom od 250 riječi) i učiti prevodne</p>

	<p>rečenica itd. - odgovaranjem i postavljanjem pitanja, dovršavanjem rečenica, prepričavanjem teksta itd.</p> <p>GOVOR</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - učestvovati u jednostavnim razgovorima i diskusijama - u skladu sa dostignutim jezičkim kompetencijama voditi kratke razgovore, koristeći jednostavne konstrukcije, govoriti na zadanu temu, prepričavati događaj, predstavljati predmet ili osobu, davati i tražiti obavijesti, glumiti/recitovati, pjevati <p>PISANJE</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pisati pisma, mailove, blogove, kraće eseje, diktate - pisati kraće priče, kraće opise osoba, događaja i doživljaja - dopunjavati izostavljene riječi, dijelove rečenice ili cijele rečenice, itd. - ispravljati greške konstruirati rečenice od niza datih riječi 	<p>svojstva</p> <p>Brojevi</p> <ul style="list-style-type: none"> - Glavni i redni brojevi <p>Postpozicije</p> <ul style="list-style-type: none"> - önce/sonra - gibi/kadar - göre <p>Glagoli</p> <ul style="list-style-type: none"> - Present na -(i)yor - Present na -r - Futur na -(y)acak - Perfekt na -dı - Perfekt na -miş <p>Glagolski načini</p> <ul style="list-style-type: none"> - Imperativ - Optativ <p>Veznici</p> <ul style="list-style-type: none"> - hem...hem (de) - ne...ne (de) - bu yüzden/bu sebeple - ister...ister 	<p>ekvivalente ključnih riječi uz poređenje sa maternjim jezikom ili nekim drugim stranim jezicima.</p> <p>NAPOMENA:</p> <p>Navedena leksika je prijedlog i ne treba se shvatiti kao ograničavajuća.</p>
--	--	--	---

Ciljani nivo znanja

1. razred	Slušanje i razumijevanje	Govor	Čitanje i razumijevanje	Pisanje
Nivo	A2.1	A2.1	A2.1	A2.1

Ishodi učenja/ učenička postignuća

JEZIČKE VJEŠTINE	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uz znatan napor razumjeti jednostavan formalan i neformalan razgovor o temama koje su za njega/nju od neposredne važnosti - razumjeti glavnu poentu u kratkim jednostavnim porukama (uputstva, objave) i pratiti promjenu teme na TV vijestima - razumjeti iskaz ukoliko je jasno artikulisan standardnim jezikom i brzinom sporijom od normalne
Čitanje i razumijevanje	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti kratke jednostavne tekstove koji sadrže najfrekventniji vokabular (privatna pisma, kratke vijesti, jednostavna uputstva) - razumjeti glavne ideje i neke detalje u tekstu koji se sastoji od nekoliko pasusa - biti u mogućnosti locirati, komparirati i kontrastirati jednu ili više određenih informacija u nešto širem tekstu
Govor	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dati kratak jednostavan opis u okviru poznate teme za koju je lično vezan/vezana - razmjenjivati kratke informacije društvenog tipa, te obavljati dosta transakcija (kod razmjene roba i usluga) - nakratko povesti razgovor, ali je rijetko u stanju da ga dragovoljno nastavi jer ne razumije dovoljno - izgovarati bez poteškoća neke poznate nizove
Pisanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pismeno opisati nekolicinu svakodnevnih situacija - napisati kratke jednostavne poruke (lična pisma, bilješke) u vezi sa svakodnevnim potrebama - pisati jednostavne, linearne opise i sastave na veoma poznate teme (stvarne i izmišljene ličnosti, događaji, vlastiti planovi i planovi članova)

	<p>porodice)</p> <ul style="list-style-type: none">- koristiti nekoliko izvedenih oblika osnovne riječi i osnovna glagolska vremena- koristiti prostoproširene rečenice i nezavisnosložene rečenice spojene pomoću jednostavnih veznika (<i>i, ali</i>)- tačno pisati najfrekventnije riječi
--	--

RAZRED: II

Sedmično: 3 časa

Godišnje: 105 časova

Teme	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
<p>Üretimden Tüketime</p> <ul style="list-style-type: none">- Proizvodnja i potrošnja- Poslovni ručak- U kupovini <p>Duygular</p> <ul style="list-style-type: none">- Napišimo pismo!- Biti sretan!- Nasmijmo se, zabavljajmo se! <p>Teknoloji ve iletişim</p> <ul style="list-style-type: none">- Elektrikli kućni aparati- Magično staklo-televizija- Biljke, životinje i ljudi <p>İnsan ve Toplum</p> <ul style="list-style-type: none">- Tipovi ličnosti- Ključ uspjeha je u mojim rukama!- Suosjećanja	<p>SLUŞANJE</p> <p>Učenici će reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none">- davanjem kratkih ili nešto dužih spontanih odgovora na tražena pitanja- uočavanjem određenih informacija/glavne misli/detalja- prepoznavanjem glavne informacije u izgovorenom tekstu i davanjem kratkih <i>evet/hayır</i> odgovora- prepoznavanjem teme/konteksta- predviđanjem sadržaja, daljnje radnje- rješavanjem zadataka, zadataka višestruko g izbora, odgovaranjem na pitanja sa višestrukim kombinacijama, popunjavanjem praznina/tabela, dovršavanjem rečenica itd.- postupanjem prema uputstvima <p>ÇITANJE</p> <p>Učenici će čitati tekstove i reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none">- davanjem kratkih ili	<p>Učenici će ponavljati ili učiti:</p> <p>İmenice:</p> <ul style="list-style-type: none">- Kategorija roda- Kategorija broja- Kategorija prisvojnosti- Kategorija padeža <p>Zamjenice:</p> <ul style="list-style-type: none">- Pokazne zamjenice- Lične zamjenice- Neodređene zamjenice (bir, kimse, bazı, hep, bütün, her)- Prisvojne zamjenice- Prisvojno-povratna zamjenica (kendi) <p>Pridjevi:</p> <ul style="list-style-type: none">- Značenje turskih pridjeva- Tvorbene osobine pridjeva- (büyükçe, zayıfça) Komparacija pridjeva <p>Glagoli:</p> <p>Prosta glagolska</p>	<p>Učenici će obnavljati ili učiti vokabular koji se odnosi na date teme.</p> <p>Üretimden Tüketime</p> <ul style="list-style-type: none">- ürünler, finans, yatırım, hizmet, türleri <p>Duygular</p> <ul style="list-style-type: none">- mektup, eğlence, hobiler, duygular vs. <p>Teknoloji ve iletişim</p> <ul style="list-style-type: none">- elektrikli soba, klima, fırınlı ocak, televizyon, program, yayınlamak, sunmak <p>İnsan ve toplum</p> <ul style="list-style-type: none">- araştırmacı, maceracı, hoşgörülü kişiliklerüniversite, mezun, eğitim <p><i>Ne olacaksın?</i></p> <ul style="list-style-type: none">Empati kurumak, duygular

	<p>nešto dužih spontanijih odgovora</p> <ul style="list-style-type: none"> - uočavanjem glavne informacije, sadržaja i glavne misli u tekstu - razumijevanjem o čemu se radi: - na osnovu riječi koje se stalno ponavljaju ili riječi koje su istaknute velikim/boldiranim slovima ili na drugi način - iz naslova i ilustracija ili naslova i podnaslova - oslanjajući se na poznavanje tematike - zaključivanjem o značenju novih riječi: iz konteksta ili fokusirajući se na riječi koje razumiju itd. - pokušavanjem da zamisle i verbalno izraze ono što se u tekstu opisuje - rješavanjem zadataka, zadataka višestrukog izbora, odgovaranjem na pitanja sa višestrukim kombinacijama, popunjavanjem praznina, tabela, dovršavanjem rečenica itd. - obraćanjem pažnje na pravilno izgovaranje riječi, ritam i intonaciju cijele rečenice kod glasnog čitanja <p>GOVOR</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisivati osobe 	<p>vremena:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prezent na -(i)yor Perfekt na -di - Perfekt na -miş - Futur na -(y)acak <p>Složena glagolska vremena:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Imperfekt na -rdi - Imperfekt na -yordu <p>Gerund na -(y)ip</p> <p>Gerundi načina</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gerund na -(y)a/-(y)e - Gerund na -(y)arak/-(y)erek <p>Kategorija načina:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Optativ - Necesitativ - Kondicional <p>Analitička forma glagola:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Forma mogućnosti -(y)abilir/-(y)ebilir - Forme -mak için i mak üzere olmak <p>Particip na -(y)an/-(y)en</p> <p>Rečenice</p> <ul style="list-style-type: none"> - Imenske i glagolske rečenice - Rečenice sa <i>diye</i> 	<p><i>Kendimizi olnarın yerine koyalım</i></p> <p>NAPOMENA:</p> <p>Navedena leksika je prijedlog i ne treba se shvatiti kao ograničavajuća.</p>
--	---	--	--

	<p>(tjelesni izgled), predmete, gradove</p> <ul style="list-style-type: none"> - održati usmenu prezentaciju koja se zasniva na prethodno obrađenoj temi - obavljati zadatke u parovima/grupama: intervjuišući svoje vršnjake, članove svoje porodice, ispunjavajući upitnike, rješavajući neki problem - simulirati ćaskanje preko telefona - učestvovati u aktivnostima traženja i popunjavanja nedostajućih informacija <p>PISANJE</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisivati: osobe, predmete i mjesta, neki proces - iznositi svoje mišljenje - pisati: kraće sastave na poznate i nepoznate teme, kraća pisma prijateljima u inostranstvu, projekt - hvatati bilješke - praviti pribilješke - pisati odlomke - uključiti u tekst važne informacije, glavnu informaciju i pomoćne - ispravljati greške 		
--	--	--	--

Ciljani nivo znanja

2. razred	Slušanje i razumijevanje	Govor	Čitanje i razumijevanje	Pisanje
Nivo	A2.2	A2.2	A2.2	A2.2

Ishodi učenja/ učenička postignuća

JEZIČKE VJEŠTINE	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti dovoljno da zadovolji osnovne, konkretne potrebe - s izvjesnim naporom, razumjeti samo suštinu izravnog, stvarnog, usmenog diskursa u kontekstu (gramatičkom, situacionom) osrednje težine - razaznati temu rasprave kojoj prisustvuje - razumjeti niz običnih riječi i veoma ograničen broj idioma u logički povezanom govornom iskazu u kojem se raspravlja o poznatim temama razumjeti iskaz ukoliko se govori sporije i koristi standardan, jasan jezik
Čitanje i razumijevanje	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti glavne misli i neke detalje u osrednje teškim tekstovima iz svakidašnjice koji se sastoje od dva-tri pasusa (reklame, pisma, jelovnici, raspored) i u tekstovima baziranim na činjenicama (uputstva, kratke vijesti) - biti u mogućnosti naći novu predvidivu informaciju u jednostavnom i jasno strukturiranom tekstu o poznatim temama - biti u mogućnosti povremeno pogoditi značenje nepoznatih riječi prema njihovom obliku i kontekstu
Govor	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - moći razmjenjivati rutinske informacije i voditi kratke razgovore o za njega/nju važnim temama - biti u mogućnosti govoriti relativno tečno, ali sa još uvijek veoma primjetnim različitim tipovima zastajkivanja (izgovor je razumljiv, uprkos primjetnog stranog akcenta i grešaka fonološke prirode) - relativno dobro vladati svakodnevnim vokabularom i ograničenim brojem idioma - biti u stanju da koristi razne jednostavne konstrukcije i neke složene

Pisanje	Učenici će moći: - pismeno opisati najuobičajenije svakodnevne situacije - u veoma kratkim crtama opisati neki običan događaj, ranije aktivnosti i lična iskustva ili ono što se svakodnevno piše u njegovom/njenom okruženju napisati najčešće riječi i konstrukcije
----------------	---

RAZRED: III

Sedmično: 2 časa

Godišnje: 70 časova

Teme	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
<p>Haberin var mi?</p> <ul style="list-style-type: none">- Vijesti o kojima se šapuće- Posljednja minuta- Društvene mreže <p>Yorumlar ve Görüşler</p> <ul style="list-style-type: none">- Razgovor- Poslovni susret- ukusu i bojama se ne raspravlja <p>Eğitim</p> <ul style="list-style-type: none">- Obrazovanje je neophodno!- Jedan jezik - jedan čovjek- Poznavalac i ljubitelj knjiga (knjigo fil) <p>Gelin Tanış Olalım</p> <ul style="list-style-type: none">- Uçim turski jezik- Dome, dome, moj slatki dome!- Garantni list	<p>SLUŞANJE</p> <p>Učenici će reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none">- slušanjem u cilju saznavanja određenih podataka, glavnih informacija, detalja- hvatanjem bilježaka- postupanjem prema uputstvima- razumije vanjem informacije koja se podrazumije va- identificiranjem/prepoznavanjem teme/konteksta- predviđanjem sadržaja, daljnje radnje- proširenim slušanjem (anegdote, priče)- rješavanjem zadataka <i>doğru/ Yanlış</i>, zadataka višestrukog izbora, odgovaranjem na pitanja sa višestrukim kombinacijama, popunjavanjem praznina/tabela, dovršavanjem rečenica itd. <p>ÇITANJE</p> <p>Učenici će čitati tekstove i reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none">- uočavanjem posebne informacije i glavne	<p>Učenici će ponavljati ili učiti:</p> <p>İmenice:</p> <ul style="list-style-type: none">- Kategorija roda- Kategorija broja- Kategorija prisvojnosti- Kategorija padeža <p>Zamjenice:</p> <ul style="list-style-type: none">- Pokazne zamjenice- Lične zamjenice- Neodređene zamjenice (bir, kimse, bazı, hep, bütün, her)- Prisvojne zamjenice- Prisvojno-povratna zamjenica (kendi)- Recipročna zamjenica birbiri <p>Pridjevi:</p> <ul style="list-style-type: none">- Sintaktička funkcija pridjeva- Pridjevska fraza <p>Brojevi</p> <ul style="list-style-type: none">- Glavni i redni brojevi- Izražavanje datuma- Izražavanje vremena na satu	<p>Učenici će ponavljati i proširivati vokabular koji se odnosi na date teme:</p> <p>Haberin var mi?</p> <ul style="list-style-type: none">- kutlamalar, ramazan ve kurban Bayramları, hediyeler, basın, sosyal medya, haberler <p>Yorumlar ve Görüşler</p> <ul style="list-style-type: none">- iş başvurusu, sanat, buluşma, haber, gazete, denize gitmek, havuza gitmek <p>Eğitim</p> <ul style="list-style-type: none">- okul faaliyetleri, okula gitmek, okuldan çıkmak ders almak, meslek, sınav kazanmak, kitap okumak, kayıt yaptırmak, eğitim sistemi, okul faaliyetleri, okula gitmek, okuldan çıkmak ders almak, meslek, sınav kazanmak

	<p>misli</p> <ul style="list-style-type: none"> - stvaranjem opće predodžbe: na osnovu riječi koje se stalno ponavljaju ili riječi koje su istaknute velikim/masnim slovima ili na drugi način - iz naslova i ilustracija ili naslova i podnaslova - oslanjajući se na poznavanje tematike - zaključujući o značenju novih riječi: iz konteksta ili fokusirajući se na riječi koje razumiju - čitajući prvih nekoliko redova ili prvi i zadnji pasus - parafraziranjem u toku čitanja - prepoznavanjem i rekonstrukcijom riječi, npr. rješavanjem zadataka <i>doğru/yanlış</i>, zadataka višestrukog izbora, odgovaranjem na pitanja sa višestrukim kombinacijama, popunjavanjem praznina, tabela, dovršavanjem rečenica - povezivanjem onoga što su pročitali sa njihovim vlastitim iskustvom <p>GOVOR</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisivati nešto detaljnije - muziku koju vole - pričati opširnije: o 	<p>Glagoli</p> <p>Glagolske imenice</p> <p>Proparticip na -dik u funkciji kvazipredikata proširenih gl. adverbijala (npr. - <i>dığ+n+dan beri</i>, adverbijal vremena)</p> <p>Glagolska stanja reciprocitiv i faktitiv-kauzativ</p> <p>Složena glagolska vremena:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Imperfekt I i II <p>Glagolski načini</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kondicional - Kondicional za prošlost - Kondicionalna modalnost - Necesitativ <p>Gerundi</p> <p>Gerundi vremena</p> <ul style="list-style-type: none"> - gerund iken - gerund na -(y)al/-(y)eli <p>Postpozicije</p> <ul style="list-style-type: none"> - Postpozicije koje zahtijevaju ablativ - postpozicija beri 	<p>Gelin Tamış Olalm</p> <ul style="list-style-type: none"> - ev, eşya, kurs, belge, yasa, vatan, ülke, başkent, sağlıklı olmak/hasta olmak; doktora gitmek, ilaçları kullanmak, acımak, beslenme ve yemekler, lokantada, yemekler, içmek, acımak
--	---	---	---

	<p>uticaju muzike na raspoloženje, o posjeti supermarketima, robnim kućama, o potrošačkoj groznici</p> <ul style="list-style-type: none"> - učestvovati u nevezanim diskusijama koje se odnose na vokabular, gramatiku, ideje itd. - izraziti preciznije slaganje i neslaganje - analizirati opcije, npr. prednosti i nedostatke - podnijeti izvještaj ili pregovarati i izvještavati o tome - voditi diskusije: podstaknute diskusije, panel diskusije i debate - predstaviti publici npr. svoga vršnjaka, sebe ili nekog stručnjaka - igrati uloge (dramatizacija) - obavljati zadatke u parovima/grupama: intervjuišući svoje vršnjake, članove svoje porodice, statističkim prikazom učeničkog zapažanja, ispunjavajući upitnike, učestvujući u aktivnostima traženja i popunjavanja nedostajućih informacija <p>PISANJE</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisivati: osobe, predmete i mjesta, neki proces, zajednički život - iznositi i braniti svoje mišljenje i izlaziti 		
--	---	--	--

	<p>nakraj sa suprotnim argumentima</p> <ul style="list-style-type: none"> - iskoristiti datu informaciju i napisati: neformalno pismo (npr. u kojem se daje savjet), formalno pismo (npr. u kojem se traži informacija, nešto preporučuje, konkuriše za posao, upućuje prigovor) - pisati: svoje priloge za zidne novine/školski časopis, članak u kojem će raspravljati o prednostima i nedostacima nečega, kratku priču, projekt - pisati odlomke, uvježbavati kako da se počne i završi neki tekst - uključiti u tekst važne informacije, glavnu informaciju i pomoćne - ispravljati greške - pisati priče prema slikama (kreativno i slobodno pisanje) 		
--	--	--	--

Ciljani nivo znanja

1. razred	Slušanje i razumijevanje	Govor	Čitanje i razumijevanje	Pisanje
Nivo	B1.1	B1.1	B1.1	B1.1

Ishodi učenja/učenička postignuća

JEZIČKE VJEŠTINE	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje	<p>Učenici će razumjeti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - glavne ideje i neke ključne detalje iskaza u kojem se govori o redovnim događanjima u školi, na poslu, u slobodno vrijeme, kao i neku kratku priču - glavnu poentu filma, vijesti na radiju, televiziji - logički povezan razgovor koji se odnosi na uobičajena iskustva i opšte znanje - niz uobičajenih riječi i ograničen broj idioma - duži govorni iskaz ukoliko je jasno artikulisan “standardnim dijalektom” pri normalnoj brzini govora uz povremena ponavljanja
Čitanje i razumijevanje	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - čitati, čak i bez pripreme, tekstove duge nekoliko stranica (novinske članke, brošure, originalnu prozu pisanu jednostavnim jezikom, pismo od prijatelja s kojim se dopisuje). - pratiti glavnu misao, ključne riječi i važne detalje u tekstu koji se sastoji od nekoliko stranica, u kojem se tretiraju poznata saznanja i iskustva
Govor	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - moći donekle detaljno pričati o poznatim temama - se snalaziti u običnim društvenim situacijama i neformalnom razgovoru - biti u mogućnosti razgovarati o temama od lične važnosti u nekim nesvakidašnjim situacijama - koristiti dosta širok fond svakodnevnih riječi i neke uobičajene fraze i idiome
Pisanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisati razumljivu poruku u kojoj iznosi nešto detaljnije stvarne ili izmišljene informacije, koje su za njega/nju lično važne - napisati izravan, vezani tekst povezivanjem zasebnih elemenata u linearni niz (pisma, opisi, priče, telefonske poruke) koristeći jednostavne načine povezivanja

	<ul style="list-style-type: none">- uspješno saopštiti poznate informacije koristeći poznate standardne forme- koristiti vokabular i strukture koje su dovoljne za opisivanje poznatih situacija, mada je očito prisutan uticaj maternjeg ili nekog drugog jezika, kao i zaobilazno izražavanje- relativno dobro vladati svakodnevnim jezikom i jednostavnim strukturama
--	--

RAZRED: IV

Sedmično: 2 časa

Godišnje: 60 časova

Teme	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
<p>Engelleri Kaldırılm</p> <ul style="list-style-type: none">- Biografija- Kişni čovjek (kratak opis filma)- Život sa poteškoćama <p>Kurgu</p> <ul style="list-style-type: none">- 5N1K- zašto sanjamo- Koji film da gledamo?- Nagrada <p>Kutlama</p> <ul style="list-style-type: none">- Praznici- Lijepe želje- Vjenčanje (običaji) <p>Ömür Dediğın</p> <ul style="list-style-type: none">- Ljubavi koje se ne zaboravljaju- Priče sa sretnim završetkom- Moja priča	<p>SLUŠANJE</p> <p>Učenci će reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none">- davanjem kratkih ili nešto proširenijih odgovora na pitanja- rješavanjem zadataka dođru/yanlıř, zadataka viřestrukog izbora, odgovaranjem na pitanja s viřestrukim kombinacijama, popunjavanjem praznina/tabela, dopunjavanjem rećenica itd.- sluřanjem u cilju saznavanja određenih podataka, glavnih informacija, detalja- vođenjem zabiljeřki- praćenjem uputa- identificiranjem/prepoznavanjem teme/konteksta (globalno sluřanje)- predviđanjem sadržaja, daljnje radnje (sluřanje s predviđanjem)- proširenim sluřanjem (doživljaja i utisaka sa putovanja)- razumijevanjem onog řto data informacija podrazumijeva	<p>Učenci će ponavljati ili učiti:</p> <p>Imenice</p> <ul style="list-style-type: none">- Kategorija roda- Kategorija broja- Kategorija prisvojnosti- Kategorija padeža- Lančana genitivna veza <p>Zamjenice</p> <ul style="list-style-type: none">- Lične zamjenice- Pokazne zamjenice- Upitne zamjenice- Prisvojne zamjenice- Prisvojno povratna zamjenica- Neodređene zamjenice <p>Pridjevi</p> <ul style="list-style-type: none">- Značenje turskih- pridjeva- Tvorbene- osobine pridjeva- Komparacija- Pridjeva <p>Prilozi</p> <p>Imenski i</p>	<p>Učenci će obnavljati ili učiti vokabular koji se odnosi na date teme:</p> <p>Engelleri Kaldırılm</p> <ul style="list-style-type: none">- engelli, görmek, saygı, yaşam, sergi, eser, ressam, resim, dernek, dâhi, benci, gerçeküstü, birey, ortopedik, koltuk değneđi, kaldırım, çiçek hastalıđı <p>Kurgu</p> <ul style="list-style-type: none">- sinema, bilet, görüşme, rüya, gezegen, yorumla, rüya, avukat, tanık, firma, heykel, řölen, uçurtma, yođun, kuruluř, yaratıcı, göç, verimli, mescit, arřiv, řenlik, kasaba <p>Kutlama</p> <ul style="list-style-type: none">- kutlama, davet, düğün, řölen, dođum günü, mezun, mezuniyet, diploma, hediye,

	<p>ČITANJE</p> <p>Učenici će čitati tekstove i reagovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pronalaženjem određene informacije ili glavnih podataka - stvaranjem opće predodžbe na osnovu: - riječi koje se ponavljaju ili istaknutih riječi - naslova i ilustracija ili naslova i podnaslova - prvih nekoliko redaka, prvog i posljednjeg odlomka - oslanjajući se na vlastito poznavanje tematike - zaključivanjem o značenju novih riječi: fokusiranjem na riječi koje razumiju, koristeći kontekst, kombinacijom tehnika itd. - zaključivanjem o značenju novih riječi traženjem rješenja za značenja u tekstu - rezimiranjem sadržaja teksta - vizualiziranjem onoga što se opisuje - rješavanjem zadataka dođru/yanlış, odgovaranjem na pitanja sa višestrukim izborom, popunjavanjem praznina u tekstu, tabela, dopunjavanjem rečenica itd. - povezivanjem sadržaja s ličnim iskustvom - stvaranjem mišljenja o strancima, njihovom 	<p>glagolski prilozi kışın, yazın, gittikçe, oldukça</p> <p>Atributni prilozi</p> <p>a) načinski (gizlice, kalben)</p> <p>b) prilozi za količinu (bu kadar, şu kadar, ilk defa)</p> <p>Adverbijalni prilozi</p> <p>a) prilozi za mjesto (dışarı, yukarı)</p> <p>b) prilozi za vrijeme (şimdi, bazen, sonra, erkenden)</p> <p>Glagoli</p> <p>Forma mogućnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - (y)abilir/-(y)ebilir - Participi na -dik i -(y)acak - Particip u atributskoj funkciji: - An, -Dık, -AcAk <p>Glagolski način:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Necesitativ - Imperativ <p>Glagolsko stanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pasiv (značenje i tvorba) <p>Glagolske imenice sa dopunama</p> <ul style="list-style-type: none"> - mAk لازم - mAk zorunda olmak - mAk gerek - mAk şart <p>Prosta i složena glagolska vremena</p> <ul style="list-style-type: none"> - Present na -yor 	<p>ziyafet, bayram alışverişi, el öpmek, kutlama, dilek, bolluk, bereket, düğün, damat, dans, gelin, davet, evlilik</p> <p>Ömür Dediğın</p> <ul style="list-style-type: none"> - aşk, başarı, çalışma, yetenek, zindan, şair, mezar, şah, mâni, âşık, zekâ, smav, burs, hayırsever, imtihan, cahil, kitle, kültür, fikir, önyargı, kimlik, denklem <p>Prevodne ekvivalente ključnih riječi, uz selektivno poređenje sa maternjim jezikom učenika i nekim drugim stranim jezicima</p> <p>NAPOMENA:</p> <p>Navedena leksika je prijedlog i ne treba se shvatiti kao ograničavajuća.</p>
--	---	--	---

	<p>ponašanju i kulturi</p> <p>GOVOR</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisivati: zemlje (mjesto, gradove), predmete (npr. fotografiju okoline) - diskutovati: razvijanjem podsticaja i motivacije, panel-diskusija i rasprava - igrati po ulogama (dramatizacija) - raspravljati o opcijama, prednostima i nedostacima - predstaviti (npr. vršnjaka, sebe ili stručnjaka) - izvoditi zadatke u parovima/grupama: intervjuišući vršnjake, članove porodice i/ili poznate osobe, rješavajući neki problem - popunjavati obrasce - učestvovati u aktivnostima traženja i popunjavanja nedostajućih informacija <p>PISANJE</p> <p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pisati: poslovno pismo (u kojem se traži informacija, daje preporuka, prijavljuje za ljetni/privremeni posao, ulaže žalba) - opisivati: pejzaže, prevozna sredstva, smještaj, doživljaje sa putovanja 	<ul style="list-style-type: none"> - Prezent na -r - Futur na -(y)acak Perfekt -di - Perfekt na -miş - Imperfekt na -rdi - Imperfekt na -yordu <p>Rečenica</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nezavisnosložene rečenice sa - veznicima: - hem...hem (de) i - ne...ne (de) <p>Nizanje rečeničnih elemenata</p> <p>Upravni govor</p>	
--	--	---	--

Ciljani nivo znanja

4. razred	Slušanje i razumijevanje	Govor	Čitanje i razumijevanje	Pisanje
Nivo	B1.2	B1.2	B1.2	B1.2

Ishodi učenja/učenička postignuća

JEZIČKE VJEŠTINE	OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje	<p>Učenici će razumjeti:</p> <ul style="list-style-type: none">- izravnu, stvarnu informaciju o poznatim i općenitijim svakidašnjim temama u gramatičkom/ situacionom kontekstu osrednje težine (npr. indirektna pitanja, razgovor vezan za rad/izvedbu, predvidiva telefonska poruka)- glavne ideje i najvažnije detalje usmenog diskursa i može pratiti glavnu ideju šire formalne i neformalne rasprave kojoj prisustvuje- iskaz ukoliko se govori sporijom ili normalnom brzinom i ako se koristi svima poznat način govora
Čitanje i razumijevanje	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none">- pročitati i razumjeti nekoliko stranica raznih originalnih prozih tekstova- čitati i razumijeti nekoliko stranica različitih tekstova koji se tiču praktičnih i važnih strana života (tabele, kalendari, raspored nastave, kuhar) i da prati glavne ideje, ključne riječi i važne detalje- izvoditi kraće zaključke kad su u pitanju poznate konkretne situacije koje su za njega/nju lično važne- pronaći i objediniti željene informacije sa različitih mjesta u jednom tekstu ili iz više različitih tekstova u cilju izvršenja određenog zadatka.
Govor	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none">- biti u mogućnosti govoriti o poznatim, konkretnim temama, kao i o nekim drugim temama (filmovi, knjige i muzika) ili prezentirati neku detaljnu analizu ili poređenje- bez problema komunicirati u najčešćim svakodnevnim situacijama unatoč povremenih netačnosti u jezičkom izražavanju- izražavati se sa relativnom lakoćom- koristiti širi dijapazon uobičajenih riječi i idioma, kao i razne kompleksnije rečenične strukture

<p>Pisanje</p>	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pisati lične poruke, pa čak i poruke upućene javnosti, zna saopštiti novosti - prenijeti na papir svoja razmišljanja o apstraktnim temama ili temama iz kulture, kao što su muzika i filmovi - hvatati bilješke, pisati kratke sažetke i napisati izvještaj o nekoj diskusiji ili prezentaciji - izraziti glavne ideje i neke potkrepljujuće detalje - kod pisanja koristiti relativno širok dijapazon riječi i rečeničnih struktura u različite svrhe - koristiti nezavisno složene i zavisne rečenice - napisati kontinuiran pisani tekst koji je, u cjelini uzevši, uglavnom razumljiv, unatoč grešaka koje pravi kada koristi teže konstrukcije, te grešaka koje se tiču stila i organizacije diskursa
-----------------------	--

INTERDISCIPLINARNI SADRŽAJI

Učenici će također učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje stečeno kroz učenje nekih drugih školskih predmeta, a u okviru datih tema. Strani jezik će znati primijeniti i u drugim školskim predmetima, posebno u tematskim oblastima koje se međusobno isprepliću, kao što su npr. internacionalna saradnja, jezik i književnost, građanin i građanstvo, multikulturalnost, sličnosti i različitosti civilizacija, spol i rad, zapošljavanje itd.

INTERKULTURALNE VJEŠTINE

Učenici će se:

- upoznavati sa sličnostima i različitostima između Bosne i Hercegovine i Turske u području kulture, edukacije, slobodnog vremena učenika, načina življenja a u okviru datih tema
- navikavati da se ophode učtivo u komunikaciji sa pripadnicima kulture o kojoj uče
- učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je prirodan za kulturu zemlje čiji jezik uče, obraćajući posebnu pažnju na odnose među ljudima pri neposrednom kontaktu, komunikaciji i na ono što učenike interesuje
- naučiti da poštuju tradiciju, običaje i navike drugih ljudi
- zapažati povezanost između kulture i osjećaja lične identifikacije
- učiti da razumiju i cijene socijalne, kulturne, geografske i historijske povezanosti.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Da bi ostvario ciljeve nastavnik treba da:

- pažljivo planira svaki sat, postavljajući ciljeve, detaljno razrađujući načine (strategiju) kako da ih postigne, pripremajući materijale/opremu koja je potrebna u učionici, kao i dodatne materijale u slučaju neočekivanih situacija (npr. nestanka struje, pregaranja sijalice na grafoskopu), pripremajući zadatke za pojedine učenike, grupe i cijeli razred, te planirajući trajanje svakog segmenta aktivnosti u učionici
- razvije pozitivnu atmosferu u učionici
- usadi u učenike dobre radne navike, marljivost, odgovornost i motiviranost za učenje
- kod učenika podstakne pozitivnu radoznalost, samostalnost i kreativnost
- razvija komunikacijske sposobnosti kod učenika, podstičući ih istovremeno da maksimalno razviju svoje vlastite talente i sposobnosti;
- razvije vlastiti sistem za praćenje i provjeravanje samostalnog rada učenika (npr. vodeći evidenciju o tome šta je svaki učenik ili grupa uradila tokom svakog sata)
- nauči učenike da ocjenjuju svoje aktivnosti, te aktivnosti svojih razrednih drugova, kao i nivoa znanja svakog od njih u odnosu na postavljene ciljeve;

- obučiti učenike da samostalno rade tokom većeg dijela sata (npr. da učenici jedni drugima provjeravaju odgovore, ispravljaju jedni drugima diktate, pomažu jedni drugima da realiziraju postavljene ciljeve itd.)
- stimulira koncept *fair play* ponašanja kod pojedinačnih i timskih natjecateljskih aktivnosti u nastavnom procesu
- pripremi učenike za doživotno učenje.

Uputstvo za nastavu

Metodika nastave stranog jezika treba da omogući skladno razvijanje kognitivne, psihomotorne, afektivne i komunikativne sposobnosti učenika, podstiče slobodu i kreativnost ideja, razvija kulturne, estetske i intelektualne vrijednosti i sposobnosti. Savremena nastava stranog jezika proizilazi iz najnovijih dostignuća nauke o jeziku, najsavremenijih psihološko-pedagoških teorija i saznanja o procesu učenja i kao takva treba da bude usmjerena na učenika. Tokom nastavnog procesa treba pribjegavati pravovremenim preispitivanjima i provjeri metodologije i načina rada koji se primjenjuje, uzimajući u obzir zahtjeve i potrebe učenika.

U cilju što bolje motivisanosti učenika za uspješno učenje stranog jezika i aktiviranja njihovog kreativnog potencijala, neophodno je uspostaviti pozitivne emotivne odnose i atmosferu uzajamnog povjerenja i razumijevanja između nastavnika i učenika, kao i između samih učenika. Stvaranje i razvijanje prisnih odnosa značajno je na svim nivoima izučavanja stranog jezika, budući da aktivni potencijal predstavlja neophodan uvjet za nesmetan razvoj kognitivnih sposobnosti u procesu učenja.

Od ključne je važnosti značaj motivacije u svakoj fazi učenja, zatim pažljiv izbor nastavnih sadržaja, usklađenih sa spoznajnim svijetom učenika, doživljajima i interesovanjima određenog uzrasta, kao i raznolikost aktivnosti sa elementima igre, koje imaju za cilj doživljaj učenja stranog jezika bez pritiska i straha od neznanja, uz punu slobodu neverbalnog i verbalnog izražavanja, odnosno spontano prihvatanje jezika aktiviranjem svih čula.

Neki od najznačajnijih sredstava, načina i postupaka kojima nastavnik može pomoći učenicima u uspješnom učenju stranog jezika na svim nivoima su:

- dinamičnost i kreativnost u svim aktivnostima za što je preduvjet dinamičan i kreativan nastavnik koji svoj entuzijizam prenosi na učenike i obrnuto
- variranje različitih aktivnosti u zavisnosti od interesovanja i mogućnosti učenika
- favoriziranje interaktivnog i grupnog rada
- podsticanje inicijative učenika
- oplemenjivanje nastave elementima igre, ritma, dramatizacije
- svijest o tome da je nastavnik često jedini primjer i veza sa kulturom zemlje (zemalja) govornog područja stranog jezika koji predaje
- stalna svijest o ciljevima koje želimo postići
- prilagođavanje nastave raznolikosti i posebnosti interesovanja i potreba učenika
- upotreba savremenih tehničkih sredstava
- detaljno analiziranje teškoća u procesu učenja, kao i mogućeg raskoraka između očekivanih i postignutih rezultata
- stalno ohrabrivanje i podsticanje učenika na samostalno učenje
- strategije razvijanja i usavršavanja pojedinih jezičkih vještina
- upoznavanje učenika sa kriterijumom ocjenjivanja i dosljednost u tome.

U nastavi stranog jezika posebnu pažnju treba posvetiti razvoju sposobnosti komuniciranja uz visok stepen tečnosti i tačnosti. Uvijek treba voditi računa o finoj ravnoteži između usmenih i pismenih aktivnosti. Pristup pisanoj formi izražavanja ima svoju pedagošku funkciju od samog početka učenja do postizanja višeg nivoa pismenog izražavanja.

Važno je istaći da, prije slušanja ili čitanja, nastavnik odgovarajućim aktivnostima priprema učenika za uspješno prihvatanje sadržaja. One usmjeravaju učenikovu pažnju, provjeravaju poznavanje teme, leksike i sl., a mogu zaista biti raznolike: razgovor o temi, predstavljanje sadržaja pomoću ilustracija, fotografija ili predmeta, isticanje ključnih riječi i izraza, provjeravanje poznavanja teme, postavljanje zadataka koje treba da riješe tokom slušanja, asocijacije i hipoteze, zaključivanje na osnovu naslova i ilustracija, aktiviranje prethodnog znanja i iskustva učenika.

Slušanje i razumijevanje govora

Učenici usavršavaju sposobnost razumijevanja glasova stranog jezika, glasovnih grupa, naročito onih koji ne postoje u maternjem jeziku i koji učenicima predstavljaju osobite teškoće, zatim riječi, ritmičkih grupa i kraćih rečenica. Izgovor nastavnika, kao i kvalitet i raznovrsnost snimljenog audio materijala veoma je značajan (dijalozi, radio i TV programi, pjesme, odlomci iz književnih djela).

Usmeno izražavanje

Iako komunikativni pristup u nastavi obuhvata usklađen razvoj sve četiri vještine i integraciju njihove upotrebe, značajnu pažnju treba posvetiti razvijanju vještine govora koja učenicima omogućava uspješno komuniciranje u svakodnevnim situacijama. Pažljiva priprema, prikladnost teme o kojoj će se govoriti, izbor ličnih tema i onih koje učenika posebno interesuju, jasna i precizna uputstva, optimalan vremenski period za razmišljanje i pripremanje, kao i za sticanje sigurnosti da bi se što bolje izrazili, prezentiranje potrebnih riječi ili izraza u toku pripremanja za aktivnost, neki su od uvjeta za uspješno razvijanje ove vještine.

U ovim aktivnostima trebalo bi da učestvuje što veći broj učenika, a od teme zavisi i izbor aktivnosti: naracija, držanje kratkog govora, diskusija, predavanje, privatni i službeni telefonski razgovor, igrokaz, debata, anketiranje, intervju, igre i kvizovi itd. Preporučuju se pripremne aktivnosti u paru ili manjim grupama kod zahtjevnijih zadataka, kako bi se svi uključili i sa većim stepenom sigurnosti i opuštenosti slobodno izrazili svoje misli pred drugovima i nastavnikom. U cilju postizanja opuštenosti i prirodnosti koje smanjuju stepen inhibiranosti kod učenika, treba podsticati odgovarajuće neverbalno izražavanje kao dopunu verbalnom. Tokom aktivnosti usmenog izražavanja učenika ne treba prekidati niti ispravljati, već mu nakon izlaganja, uz pohvalu za aktivno učešće i interesovanje, na prikladan način ukazati na greške koje treba otkloniti, dajući mu mogućnost da prvo sam ispravi greške.

Čitanje i razumijevanje pisanog teksta

Cilj razvijanja ove vještine je osposobljavanje učenika za samostalno čitanje nepoznatih autentičnih tekstova odgovarajućom brzinom i razumijevanje njihove namjene shvatanjem i utvrđivanjem osnovne ideje, određene pojedinačne informacije, uočavanjem pojedinih detalja i implicitnog značenja. Kako bi se postigao ovaj cilj važan je pravilan izbor jedne od četiri strategije čitanja: čitanje kako bi se shvatila suština i osnovna ideja, čitanje koje ima za cilj pronaći određenu informaciju, intenzivno čitanje i ekstenzivno čitanje.

Prilikom izbora tekstova vodi se računa o uzrastu učenika i njihovim interesovanjima i željama. U tom smislu, preporučuju se: novinski članci, stripovi, prospekti, pisma, izbor poezije, kratke priče, odlomci iz romana itd. Kada je to moguće, trebalo bi voditi računa o korelaciji nastavnih sadržaja, kao i o prethodnom znanju učenika, budući da će mu takav izbor teksta predstavljati podsticaj, motiv i doprinijeti da aktivnost bude opuštenija.

Pismeno izražavanje

Cilj razvijanja vještine pisanja je osposobljavanje učenika da u pisanoj formi ostvari komunikaciju i svoje misli izrazi na logičan, koherentan i u cjelini razumljiv način. Metodički pristup pisanju podrazumijeva: poštovanje zadate teme, logički slijed događaja koji se opisuju, korišćenje odgovarajuće leksike, poštovanje gramatičkih i sintaktičkih pravila, pravopisa i interpunkcije, kao i određena kreativnost u pismenom izražavanju na stranom jeziku.

Pisanje može biti kontrolisano (dovršavanje teksta, upoređivanje, pisanje prema modelu, popunjavanje slika, dijagrama, formula, diktati kao način provjere pravilnosti pisanja, transformacija rečenica variranjem različitih struktura) ili slobodno i kreativno (pisanje privatnih i službenih pisama, dijaloga, oglasa, izvještaja, kritika, komentara, eseja, novinskih članaka, stranica na internetu itd.)

Gramatika

Prateći i poštujući ritam kojim učenici usvajaju znanja, treba voditi računa o skladu između komunikativnog i jezičko-gramatičkog nivoa postignuća. Metodološki pristup neophodan u radu na lingvističkom planu, učenju i uvježbavanju gramatike i fonetike ima veliki značaj u razvijanju komunikativne funkcije ili neke jezičke vještine, ostvarivanju dobrog i pravilnog izražavanja, postizanju tečnosti i tačnosti iskaza (usmenog ili pismenog). Postupnost uvođenja gramatičkih struktura kroz komunikativne vježbe u što realnijoj situaciji imalo bi za cilj da učenik posmatranjem, uvježbavanjem, upotrebom, samostalno dođe do uspostavljanja i usvajanja gramatičkih zakonitosti, tzv. induktivni pristup.

Treba imati na umu da nije jednostavno stvoriti u učionici komunikativnu situaciju koja bi učenicima bila istovremeno zanimljiva i korisna i koju bismo mogli nazvati "autentičnom". Da bi se moglo govoriti o komunikativnoj vrijednosti i funkciji neke aktivnosti, u okviru razvijanja bilo koje jezičke vještine, ona zahtijeva brižljive pripreme i mora zadovoljiti sljedeće kriterijume:

postojanje najmanje dva učesnika-izvođača aktivnosti: uvjet za interaktivna prožimanja, osjećaj bliskosti i uzajamne potpore, razmjenu informacija, mogućnost slobodnijeg izražavanja, kao i sticanja sigurnosti i samopouzdanja

postojanje razloga za komunikaciju: kao što je prenošenje informacija koje mogu biti nove, interesantne ili korisne za jednog od učesnika u komunikativnom procesu

motivacija: može se smatrati da je ovaj uvjet najteže ostvariti u učionici gdje aktivnosti zapravo predstavljaju simulaciju autentične situacije, tako da se preporučuje unošenje što više elemenata civilizacije strane zemlje čiji se jezik uči, kao i susret sa izvornim govornikom, ukoliko je moguće (treba pribjegavati i tzv. indirektnim motivacijama, kao što je motivaciono ocjenjivanje)

obavezno obezbjeđivanje dobijanja rezultata, tj. proizvoda komunikativnih aktivnosti, zahvaljujući kojim je moguće napraviti evaluaciju kvaliteta prenošenja informacije (rezultat

usmene komunikacije može biti audio snimak, čijim preslušavanjem može da se poboljša izgovor, razvija sposobnost izražavanja, stiče sigurnost i samopouzdanje i sl.)

Metodika nastave stranog jezika, osim kognitivnog ima i duboko humanistički aspekt. Ona omogućava i favorizuje autonomnost učenika, podstiče na samostalnost i kreativnost u procesu učenja, ukazuje na neophodnost permanentnog razvijanja jezičkih kompetencija, značaj međusobnog razumijevanja, saradnje, uvažavanja, tolerancije, poštovanja različitosti, kulture dijaloga, interkulturalnog prožimanja i uvažavanja, kao i svestrano i široko usvajanje sposobnosti primjenjivih i u drugim disciplinama. Ona doprinosi razvijanju smisla za opservaciju, postavljanje pretpostavki, kritičkog mišljenja i tako značajno utiče na formiranje ličnosti u cjelini.

U zavisnosti od raspoloživog nastavnog kadra i drugih mogućnosti škole, preporučuje se izvođenje redovne nastave stranog jezika po grupama u skladu sa propisanim pedagoškim standardima.

KORELACIJA MEĐU PREDMETIMA

Prilikom učenje stranog jezika koriste se znanja iz maternjeg jezika i drugih stranih jezika. Već usvojena teoretska znanja iz maternjeg jezika olakšat će razumijevanje pojedinih jezičkih kategorija u stranom jeziku. Pri učenju stranog jezika učenici će također koristiti stečena znanja iz geografije, historije, umjetnosti, matematike, biologije itd., što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike među kulturama. Učenici će nastojati uspostaviti kontakte sa vršnjacima iz zemalja čiji jezik uče. Tu će im pomoći znanje iz informatičkih tehnologija. Da bi se što bolje ostvarila predmetna povezanost potrebna je kontinuirana saradnja kolega u školi i zajedničko planiranje interdisciplinarnih projekata. Tokom nastave turskog jezika preporučuje se kontinuirano povezivati nastavno gradivo sa Bosnom i Hercegovinom, učeći o drugima razvijati pozitivna osjećanja prema vlastitom identitetu, državi, jeziku i kulturi.

PROVJERAVANJE ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjeravanje znanja učenika i ocjenjivanje se vrši kontinuiranim praćenjem aktivnosti na satima, prilikom rada u grupama ili parovima na zajedničkim projektima i zadacima, individualnog izlaganja ili tumačenja i razumijevanja različitih vrsta tekstova, uvijek imajući u vidu cilj postignuća u predviđenoj godini ili ciklusu učenja.

Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave jezika i poželjno je da se obavlja na svakom satu. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu i da ukaže nastavniku na stepen uspješnosti metoda rada. Na početku školske godine ili ciklusa može se izvršiti početno provjeravanje (odnosi se na učenike koji su prethodno učili taj strani jezik), na osnovu kojeg nastavnik dobija opšti utisak o prethodnom, postojećem znanju učenika. Ovo provjeravanje, naravno bez ocjenjivanja, služi kao dobra orijentacija u pripremanju i organizovanju sati i metodičkom pristupu u budućem radu. Dalje, tokom cijele godine,

nastavnik analizira sa učenicima rezultate provjeravanja i ocjenjivanja postignuća i na osnovu toga zajedno planiraju daljnje aktivnosti, tražeći sredstva, načine i metode za poboljšanje rezultata. Riječ je, dakle, o tzv. dijagnostičkom provjeravanju koje se, zbog činjenice da ima istu važnost i za nastavnika i za učenika, uklapa u formativno provjeravanje koje se odvija tokom cijelog procesa učenja, kontinuirano tokom cijele školske godine. Nastavnik treba da vodi evidenciju o praćenju učenika koja sadrži sve relevantne podatke (ocjene iz pismenih zadataka i testova, praćenje aktivnosti na satu, redovnost i kvalitet izrade domaćih zadataka itd.)

Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja, preporučuju se i kraće provjere znanja i napredovanja učenika putem izrade testova, kontrolnih zadataka, pismenih vježbi, upitnika, diktata itd. (10 – 15 minuta) nakon svake obrađene nastavne jedinice, uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere, uvijek ukazujući učenicima na jače i slabije strane. Nastavnik na osnovu rezultata ove evaluacije prilagođava nastavu, vraća se unazad ako je potrebno, usporava tempo, produbljuje, proširuje, mijenja i diferencira strategije i pedagoške pristupe, dok učenik, sa svoje strane, u svakom trenutku zna sopstveni nivo postignuća i polazeći od njega, ulaže i pojačava napore potrebne da stigne do željenog cilja. Provjeravanje znanja ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje. Svako provjeravanje i ocjenjivanje znanja treba sprovoditi prema unaprijed utvrđenim i jasnim kriterijumima, uz jasna obrazloženja, insistiranjem na pozitivnim stranama učenja, motivisanosti i zalaganju učenika. Ovakvo provjeravanje predstavlja istinski oslonac i pomoć učeniku i nastavniku u zajedničkom konstruisanju procesa učenja i ostvarivanja postignuća.

Na kraju određenog višegodišnjeg perioda-ciklusa vrši se konačno-finalno provjeravanje znanja, bilo da je riječ o internoj ili eksternoj evaluaciji, kao pokazatelju opšteg nivoa znanja.

Nastavnik treba da podstiče samoocjenjivanje učenika koje ga motiviše za rad i razvija aktivan odnos prema procesu učenja omogućavajući mu da bolje spozna slabije ili jače strane sopstvenih mogućnosti.

Načini provjeravanja i ocjenjivanja jezičkih vještina:

Razumijevanje govora i pisanog teksta

Načini provjeravanja i ocjenjivanja sposobnosti razumijevanja sprovodi se usmeno ili pismeno upotrebom raznovrsnih strategija: odgovori na pitanja uz pojašnjenje kako se došlo do odgovora, postavljanje pitanja, razgovor, rezime, utvrđivanje redosljeda paragrafa ili slika, popunjavanje praznina, objašnjenje ključnih riječi opisno ili putem sinonima itd.

Usmeno izražavanje

Vještina usmenog izražavanja se provjerava i ocjenjuje kroz više elemenata: tačnost i jasnoća izražavanja, izgovor (akcent i intonacija), koherentnost i povezanost izražavanja (logički slijed), poznavanje teme, prilagođenost jezičkog izraza situaciji (govorniku), bogatstvo i pravilna upotreba leksike, gramatička pravilnost, građenje rečenice itd.

Pismeno izražavanje

Provjeravanje i ocjenjivanje pismenog izražavanja se bazira na ispunjenju odgovarajućih zahtjeva u pogledu forme (poruka, pismo, esej, rezime, kritika itd.), stilskih karakteristika (prilagođenost jezičkog izraza temi, preglednost i jasnoća izražavanja, red riječi, jezički

registar, koherentnost i povezanost misli i ideja itd.) i jezičkih i gramatičkih sadržaja (gramatička pravilnost u upotrebi vremena, zamjenica, mjesta pridjeva ili priloga itd.) bogatstvo leksike, pravopis, interpunkcija itd.

Obavezni oblici pismene provjere:

U toku školske godine rade se 4 pismene zadaće (po 2 u svakom polugodištu) u razredima u kojima je sedmični fond sati 3 ili više sati i 2 pismene zadaće (po 1 u svakom polugodištu) u razredima gdje je sedmični fond sati 2 sata, te najmanje 2 niza zadataka objektivnog tipa (najmanje po 1 u svakom polugodištu) u svim razredima. Njihovo koncipiranje i sadržaj treba osmisлити tako da predstavljaju što obuhvatniji presjek gradiva koje se sa učenicima obrađivalo i uvježbavalo u proteklom periodu.

PREDLOŽENI UDŽBENICI

Preporučuje se upotreba udžbenika i nastavnih sredstava koji su odobreni od strane Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo.

Jasno je da se kvalitetna nastava stranog jezika ne može realizirati samo putem udžbenika i radnih sveski za određeni strani jezik. Neophodna je upotreba rječnika, i to jednojezičkih i dvojezičkih (po potrebi i specijaliziranih), gramatika i drugih priručnika, kao i audio-vizuelnih sredstava. Ukoliko udžbenik prati i priručnik za nastavnika, on bi ga trebao obavezno koristiti, jer pruža obilje korisnih konkretnih smjernica i prijedloga za izvođenje nastave.

Nadalje, svaki savremeni udžbenik stranog jezika trebao bi sadržavati odlomke iz književnih djela, a u suprotnom, obaveza je nastavnika da obezbijedi adekvatan izbor tekstova iz različitih književnih rodova i vrsta, u skladu sa potrebama i interesovanjima učenika.

KORIŠTENA LITERATURA I KONSULTIRANI DOKUMENTI

GRAMATIKA:

1. Čaušević, E. Gramatika suvremenog turskog jezika, Zagreb, 1996.

UDŽBENICI:

1. Yedi İklim Türkçe Seviye A2
2. Yedi iklim Türkçe Seviye B1

Autori: Yrd. Doç. Dr. İbrahim GÜLTEKİN, Doç. Dr. Mahir KALFA, Yrd. Doç. Dr. İbrahim ATABEY, Yrd. Doç. Dr. Filiz METE, Aydan ERYİĞİT, Uğur KILIÇ

İzdavaç: Yunus Emre Enstitüsü, Ankara, 2017.

Zajednički evropski referentni okvir za jezike

http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/framework_en.pdf

Zajednički Nastavni plan i program za strane jezike, APOSO

<http://www.aposo.gov.ba/hr/files/2012/10/ZJNPP-za-strane-jezike-BOS-.pdf>

Smjernice za implementaciju zajedničke jezgre Nastavnih planova i programa za kroskurikularno i međupredmetno područje definirano na ishodima učenja

https://ec.europa.eu/epale/sites/epale/files/smjernice_za_kroskurukularno_b.pdf

Nacionalni kurikulum, Republika Hrvatska

<http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/NKOO-1.pdf>

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Nastavu turskog jezika u gimnazijama može izvoditi nastavnik sljedećeg profila i stručne spreme:

1. Profesor turskog jezika i književnosti, VII stepen (predbolonjski studij)
2. Magistar turskog jezika i književnosti

Latinski jezik

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za opću gimnaziju iz predmeta

LATINSKI JEZIK.

- Komisija:**
- 1. Ana Đogović, dipl. klasični filolog / prof. klasične filologije*
 - 2. Mališa Borovčanin, magistar latinskog jezika i rimske književnosti i francuskog jezika i književnosti*

UVOD

Latinski jezik je jezik starih Rimljana koji je imao veliki međunarodni značaj. On nam nudi nepregledne vidike u prošlost, upoznaje s razvitkom ljudske misli, historije i običaja. Iako danas nijedan narod ne govori ovim jezikom, njegov značaj je ostao veliki. Iz latinskog jezika su se razvili savremeni romanski jezici. U engleskom jeziku, a i u njemačkom ima veliki broj riječi koje su potekle iz latinskog jezika. Znamo koliki je značaj znanje engleskog jezika u diplomatiji, međunarodnoj trgovini, politici, tehnologiji i informatici, te je za njihovo bolje poznavanje korisno znanje latinskog jezika.

Naučna i stručna terminologija temelji se na latinskom jeziku. Naš svakodnevni govor pun je međunarodnih riječi koje su potekle iz latinskog jezika, a naročito govor medija. I za dalji studij mnogih naučnih disciplina nužno je poznavanje latinskog jezika: medicina, farmacija, veterinarstvo, pravo, filozofija, historija, lingvistika, biologija i tjelesni odgoj. Zbog toga je Latinski jezik obavezan školski predmet jer je njegovo znanje potrebno i korisno.

Svjesni smo kako je danas većinu učenika sve teže zainteresirati za učenje latinskog jezika pa bi se trebalo uvesti nešto inovativno, zanimljivo i što praktičnije u nastavne sadržaje; upotrebljavati savremena nastavna sredstva (audio uređaji, računari...). Predavanja treba učiniti što interesantnijim izmjenjujući civilizacijske, historijske i gramatičke sadržaje, sa posebnim osvrtom na zanimljivosti iz svijeta antike. Treba se koristiti sadržajima koji se mogu dovesti u vezu sa ostalim materijama i sadržajima, a u vezi sa općom kulturom (izreke, anegdote o historijskim i slavim ličnostima).

CILJEVI I ZADACI

Ciljevi nastave latinskog jezika su osposobiti učenika da:

- uoči, spozna, razumije i prepozna jezičku građu latinskog jezika;
- da uči osnove latinskog jezika uspoređujući ga sa našim jezikom kao temeljem učenja svakog stranog jezika;
- upozna i razumije civilizacijski kontekst u kojem ta građa postoji kao prenosilac određenih obavijesti;
- da razumije jednostavnije (kraće) tekstove na latinskom jeziku te da ih može prevesti na maternji jezik;
- da savlada latinsku stručnu terminologiju u savremenim jezicima.

Zadaci:

- Usvajanje glasovnog sastava, pisma, izgovora.
- Usvajanje analize rečenice i gramatičke analize riječi (morfosintaksička analiza).
- Usvajanje osnovnih gramatičkih elemenata i osnovnog vokabulara, najznačajnijih riječi potrebnih za samostalno prevođenje.
- Osposobljavanje učenika za čitanje i razumijevanje, jezičku analizu i prevođenje kraćih latinskih tekstova.

- Uporediti i povezati gramatiku bosanskog i latinskog jezika, odnosno stranog i latinskog jezika.
- Samostalno ili uz pomoć nastavnika sastavljati kratke rečenice, popunjavati tekst ili povezati dijelove teksta.
- Iskazati svoj utisak o tekstu, pozivati se na sam tekst i interpretirati ga svojim riječima (na bosanskom jeziku) referirajući na situacije iz okruženja.
- Usvojiti određeni fond riječi i izraza relevantan za buduće obrazovanje i bolje razumijevanje terminologije u svim segmentima života.
- Prepoznati povezanost prošlosti i sadašnjosti uočavajući sličnosti i razlike u kulturama.
- Razvijati interese za antičku kulturu i civilizaciju.
- Uočavati vrijednosti spomenika antičke kulture i razvijati interese za izučavanje baštine latinskog jezika na području Bosne i Hercegovine.
- Savladati određen broj latinskih izreka, termina, skraćenica koji su se do danas zadržali u govoru i stručnoj terminologiji i dio su opće kulture.

NASTAVNI PROGRAM ZA LATINSKI JEZIK

RAZRED: III

Sedmično: 1 čas

Godišnje: 35 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / Učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>1. UVOD U LATINSKI JEZIK (2 časa)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Porijeklo i značaj latinskog jezika - Pismo, izgovor i naglasak - Klasični i tradicionalni izgovor 	<p>Učenik može:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumjeti položaj latinskog jezika u odnosu na druge jezike, - savladati čitanje tradicionalnim izgovorom, - uočiti razliku između klasičnog i tradicionalnog izgovora. 	
<p>2. IMENICE (14 časova)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opće osobine imenica - Osobine i promjena imenica od I do V deklinacije 	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik razlikuje latinske vrste riječi. - Učenik pravilno navodi imenice. - Učenik poznaje promjenu imenica. - Učenik poznaje red riječi u rečenici. - Učenik je sposoban odrediti gramatičke kategorije u rečenici. - Učenik može produktivno usvojiti najčešće korištene riječi. - Učenik se zna služiti rječnikom za prevođenje rečenica sa bosanskog na latinski jezik i obratno. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost - Strani jezici - Historija - Biologija - Hemija

<p>3. PRIDJEVI (5 časova)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pridjevi I i II deklinacije - Pridjevi III deklinacije 	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik razlikuje latinske vrste riječi. - Učenik pravilno navodi pridjeve. - Učenik poznaje promjenu pridjeva. - Učenik poznaje red riječi u rečenici. - Učenik poznaje odnos imenice i pridjeva. - Učenik je sposoban odrediti gramatičke kategorije u rečenici. - Učenik može produktivno usvojiti najčešće korištene riječi. - Učenik se zna služiti rječnikom za prevođenje rečenica sa bosanskog na latinski jezik i obratno. 	
<p>4. GLAGOLI (8 časova)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pravilni glagoli od I do IV konjugacije - Vremena prezentske osnove u indikativu aktivnom (prezent, imperfekt, futur I) - Imperativ 	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik pravilno navodi glagole. - Učenik poznaje promjenu glagola. - Učenik poznaje red riječi u rečenici. - Učenik je sposoban odrediti gramatičke kategorije u rečenici. - Učenik uočava vezu između glagola i ostalih dijelova rečenice. 	
<p>5. DICTA ET SENTENTIAE</p> <p>Ne predviđa se poseban broj časova, treba ih raditi uz gramatičke sadržaje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik se koristi latinskim citatima i poslovicama. - Učenik razumije utjecaj latinskog jezika na našu i svjetsku kulturu. 	

6. PISMENE ZADAĆE (6 časova)	U svakom je polugodištu potrebno uraditi po jednu pismenu zadaću. 3 časa predviđena za pismenu zadaću podrazumijevaju: pripremu, rad i ispravak.	
--	--	--

RAZRED: IV
 Sedmično: 2 časa
 Godišnje: 60 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / Učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>1. PRIDJEVI (4 časa)</p> <p>- Komparacija pridjeva i specifičnosti u komparaciji (pravilna, nepravilna, opisna i nepotpuna)</p>	<p>- Učenik može komparirati pridjev, - deklinirati isti, - određuje kojoj komparaciji pripada, - prepoznaje komparativ i superlativ u tekstu, - može dopuniti rečenicu sa četiri tipa komparacije pridjeva.</p>	<p>- Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost - Strani jezici - Historija - Biologija - Hemija</p>
<p>2. PRILOZI (3 časa)</p> <p>- Tvorba i komparacija priloga - Tvorba izvedenih priloga od pridjeva I, II i III deklinacije - Komparacija priloga (pravilna i nepravilna)</p>	<p>- Učenik prepoznaje prosti i izvedeni prilog, - izvodi prilog od pridjeva, - analizira, prevodi i razvrstava riječi na osnovu oblika i značenja, - komparira priloge, - određuje kojoj komparaciji pripadaju isti (pravilnoj ili nepravilnoj), - koristi se dvojezičnim rječnikom.</p>	
<p>3. ZAMJENICE (7 časova)</p> <p>- Lične i lična povratna zamjenica - Prisvojne i prisvojna povratna zamjenica - Pokazne zamjenice - Odnosne i upitne zamjenice</p>	<p>- Učenik prepoznaje kojoj vrsti zamjenica pripada, deklinira, analizira i prevodi iste. - Učenik uočava sličnosti jezičkog sistema bosanskog i latinskog jezika.</p>	

<p>4. BROJEVI (2 časa)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Glavni brojevi - Redni brojevi - Rimski brojevi - Deklinacija promjenjivih brojeva 	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik je savladao glavne i redne brojeve u svakodnevnoj upotrebi. - Deklinira glavne promjenjive i redne brojeve. - Služi se rimskim brojevima. - Razumije vezu između rimskog kalendara i današnjeg računanja vremena. 	
<p>5. PRIJEDLOZI (1 čas)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prijedlozi sa akuzativom, ablativom i genitivom 	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik u rečenicama prepoznaje i pravilno upotrebljava prijedloge. - Učenik zna koji prijedlozi stoje uz akuzativ, ablativ, akuzativ i ablativ i genitiv. - Uočava sličnosti i veze latinskog i bosanskog jezika. 	
<p>6. GLAGOLI (12 časova)</p> <p>Pravilni glagoli od I – IV konjugacije</p> <p>Glagolska vremena indikativa perfektne osnove (perfekt, pluskvamperfekt i futur II) u aktivu</p> <p>(4 časa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik prepoznaje glagol u perfektu, pluskvamperfektu i futuru II, zna od koje se osnove grade isti, kako se navode, koji su nastavci, kako se prevode u aktivu. - Uočava sličnosti i veze u prevodu između latinskog i bosanskog jezika. 	
<p>Glagol esse i njegove složenice (1 čas)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik prepoznaje pomoćni glagol i njegove složenice u svim vremenima prezentske i perfekatske osnove, - navodi iste - prevodi u svim vremenima prezentske i perfekatske osnove, - uočava sličnosti i razlike između latinskog, maternjeg i ostalih romanskih jezika. 	

<p>Glagolska vremena prezentske osnove u pasivu (prezent, imperfekt i futur I) (5 časova)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik prepoznaje, - gradi prezent, imperf.i fut I - analizira, - prevodi glagolska vremena, stanja istih, - uočava vezu glagola i ostalih dijelova rečenice. 	
<p>Glagolska vremena perfekatske osnove u pasivu (perfekt, pluskvamperfekt i futur II) (2 časa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik prepoznaje, - gradi perfekt, pluskvamperfekt i futur II, - analizira, - prevodi glagolska vremena, stanja istih, - uočava vezu glagola i ostalih dijelova rečenice, - popunjava rečenice glagolima u određenim vremenima aktiva i pasiva, - prebacuje rečenice iz aktiva u pasiv, - prevodi jednostavnije tekstove. 	
<p>7. SINTAKSA GLAGOLA (9 časova)</p> <p>Glagolski način</p> <p>KONJUNKTIVI (prezenta, imperfekta, perfekta i pluskvamperfekta) (3 časa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik zna prepoznati, navesti, izgraditi i prevesti sve konjunktive, - proširuje latinski vokabular, - može da razumije, - prevodi, - komentariše tekst; - prebacuje rečenice iz indikativa u konjunktiv. 	
<p>NEPRAVILNI GLAGOLI (6 časova)</p> <ul style="list-style-type: none"> - -eo, ire, ii, itum - -fero, ferre, tuli, latum i njihove složenice; - volo, velle, volui - nolo, nolle, nolui - malo, malle, malui 	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik prepoznaje navedene nepravilne glagole, - može promijeniti kroz sva vremena i načine iste, - zna kako se navode, prevode, kada se koriste. 	

<p>8. GLAGOLSKA IMENA I NJIHOVE KONSTRUKCIJE</p> <p>Infinitivi (2 časa)</p> <p>Konstrukcija akuzativa sa infinitivom (2 časa)</p> <p>Konstrukcija nominativa sa infinitivom (2 časa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik prepoznati navedene infinitive, zna kako se grade, navode, prevode i kada se upotrebljavaju. - Učenik prepoznaje konstrukciju akuzativa sa infinitivom, može odrediti koja je glavna a koja zavisna rečenica, iz čega se sastoji, kako se prevodi, u kojem vremenu i stanju je glagol u glavnoj rečenici, a u kojem u zavisnoj rečenici. - Učenik prepoznaje konstrukciju nominativa sa infinitivom, može odrediti koja je glavna a koja zavisna rečenica, iz čega se sastoji, kako se prevodi, u kojem vremenu i stanju je glagol u glavnoj rečenici, a u kojem u zavisnoj. 	
<p>Participi i njihova upotreba (2 časa)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Particip prezenta aktiva - Particip perfekta pasiva - Particip futura aktiva 	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik prepoznaje particip prezenta aktiva, particip perfekta pasiva i particip futura aktiva, - zna kada se koristi - kako se navodi, gradi, prevodi. 	
<p>Ablativ apsolutni sa participom Ablativ apsolutni bez participi (2 časa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik prepoznaje apsolutni ablativ sa i bez participa, - zna kada se upotrebljavaju, iz čega se sastoje, - kojim veznicima prevodi zavisnu rečenicu ablativom apsolutnim sa i bez participa. - Određuje koju zavisnu rečenicu zamjenjuje apsolutni ablativ sa i bez participa i prevesti iste. - Razumije, prevodi, komentira tekstove. 	
<p>Gerund (1 čas)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik razlikuje gerund od gerundiva. - Prepoznaje da je gerund glagolska imenica II deklinacije. - Gradi je, deklinira i prevodi. 	

<p>Gerundiv (1 čas)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik prepoznaje da je gerundiv glagolski pridjev, - da ima pasivno značenje, kako se gradi, navodi, deklinira, prevodi. 	
<p>Perifrastična konjugacija aktivna (2 časa)</p> <p>Perifrastična konjugacija pasivna (2 časa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik prepoznaje perifrastičnu aktivnu i pasivnu konjugaciju, prevodi, i prebacuje rečenice iz aktivne u pasivnu. - Razumije, prevodi, komentira kraće tekstove. - Prebacuje rečenice iz aktivne u pasivnu konjugaciju. 	
<p>9. DICTA ET SENTENTIAE*</p> <p>- Ne predviđa se poseban fond časova, već se prožimaju kroz prethodne gramatičke sadržaje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik uči latinske citate u višestrukoj upotrebi, najučestalije kratice. - Uči da povezuje latinski vokabular sa stranim riječima u svakodnevnoj upotrebi u maternjem jeziku. - Učenik razumije utjecaj latinskog jezika na bosanski i ostale indoevropske jezike, kao i utjecaj rimske kulture na evropski civilizacijski krug. 	
<p>10. CIVILIZACIJA (HISTORIJA I KULTURNI SADRŽAJI)*</p> <p>- Ne predviđa se poseban fond časova, već se prožimaju kroz prethodne gramatičke sadržaje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik upoznaje najznačajnija kulturna dostignuća rimske civilizacije koja je neodvojivi dio bosanske kulture i tradicije i indoevropskog civilizacijskog kruga. 	
<p>9. PISMENE ZADAĆE (6 časova)</p>	<p>U svakom polugodištu potrebno je uraditi po jednu pismenu zadaću. 3 časa predviđena za pismenu zadaću podrazumijevaju: pripremu, rad i ispravak.</p>	

INTERDISCIPLINARNI SADRŽAJ

Radi usvajanja znanja iz konkretnih struka, razvijat će se interakcija sa predmetima kao što su: maternji jezik, strani jezici, Historija i ostale društvene nauke, Biologija i ostale prirodne nauke. Ova interakcija je usmjerena ka upoznavanju i shvatanju odgovarajućih pojmova, činjenica, zakonitosti i pojava, ne samo u okviru latinskog jezika, nego i u okviru navedenih predmeta. Stoga će učenici uz pomoć profesora iz priloženih tekstualnih vježbi obrađivati rečenice koje se svojim vokabularom dotiču gore spomenutih nauka, te se na taj način prožimaju sa drugim predmetima.

INTERKULTURALNE VJEŠTINE

Što se tiče interkulturalnih vještina, jasno je da će učenici biti u stanju sporazumjeti se sa govornicima sa drugih jezičkih područja budući da je latinski jezik međunarodni stručni jezik upravo profesija kao što su: pravo, historija, filozofija, biologija, medicina, farmacija, veterina, poljoprivreda, nutricionizam ili kozmetologija. Svi stručni termini navode se upravo na latinskom jeziku. Osim toga, izučavanjem ovoga međunarodnog jezika nauke, kod učenika se postiže stjecanje vrlina i pozitivnih navika, razvijanje valjanih moralnih shvatanja, ovladavanje stručnim terminima te usvajanje kulturnog ponašanja što u svakom slučaju doprinosi izgradnji svestrane ličnosti učenika kao i njegovim interkulturalnim kompetencijama. Budući da je latinski jezik koji se izučava u gimnazijama sadržajem tekstova u vezi sa stručnim vokabularom iz historije, prava, filozofije, medicine, učenici će biti u stanju komunicirati o ovim strukama uz pomoć latinskog jezika sa govornicima drugih govornih područja.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE I PREPORUKE

Cilj nastave: usvajanje znanja iz nastavnih područja datih kroz nastavne jedinice.

Zadaci:

Obrazovni: stjecanje znanja i usvajanje svih programskih sadržaja iz historije, prava, medicine, poljoprivrede, veterine, nutricionizma i kozmetologije kroz izučavanje, razumijevanje i pamćenje.

Odgojni: opća odgojna svrha nastave sastoji se u humanizaciji i socijalizaciji ličnosti; odgojni ciljevi usmjereni su na stjecanje vrlina i pozitivnih navika, usvajanje kulturnog ponašanja te stvaranje kreativne, svestrane i stvaralačke ličnosti učenika.

Funkcionalni: razvijanje intelektualnih sposobnosti učenika: pažnje, mišljenja, pamćenja kao i navika i znanja koje će učenik primjenjivati u neposrednoj životnoj praksi.

Sadržaji:

- jezik (gramatika);
- stručni vokabular (tekstovi – analiza i prijevod rečenica; stručni rječnici i stručne enciklopedije);
- kultura izražavanja (usmenog i pisanog);
- medijska kultura (televizija, muzeji, sajmovi knjiga).

Metode:

U nastavi će se koristiti različite metode kao svrsishodni načini zajedničkog rada nastavnika i učenika pomoću kojih će učenici usvajati znanja, vještine i navike. Koristit će se sljedeće:

- metode usmenog izlaganja;
- dijaloške metode;
- tekstualne metode / čitanje teksta;
- metode pisanja;
- demonstracijske metode;
- dodatne metode: promatranje, razmišljanje...

Metodički postupak podrazumijeva kombinovanje više različitih metoda.

Oblici rada:

- frontalni – nastavnik objašnjava, učenici slušaju;
- individualni – učenici samostalno rješavaju zadatke;
- rad u parovima;
- grupni rad.

Nastavna sredstva:

- auditivna;
- vizuelna;
- audiovizuelna;
- tekstualna.

Najčešće će se koristiti udžbenik, tabla, grafoskop, plakat, nastavni listić, zadaci objektivnog tipa, računar. Upotreba nastavnih sredstava zavisit će od tipa časa, uvjeta rada kao i kreativnosti nastavnika i učenika.

PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom individualnog rada, kao i rada u parovima i grupama. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem testova, kontrolnih zadataka, pismenih vježbi, prezentacija i usmenog ispitivanja nakon svake obrađene nastavne jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere.

U III i IV razredu pisani oblik provjere znanja provodi se kontrolnim radovima, testovima i školskim zadaćama. Kontrolnim se radom ispituje manji obim gradiva, može trajati kraće od školskog časa i koristan je za brze provjere manjih cjelina. Može biti i većeg obima, traje cijeli čas i obuhvata provjeru nekoliko većih cjelina gradiva. Školska zadaća obuhvata cjelovito znanje skupljeno u prvom polugodištu i za cijelu školsku godinu. Tokom školske godine pišu se dva kontrolna rada (po jedan u svakom polugodištu) i dvije školske pismene zadaće (po jedna u svakom polugodištu).

Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo i prilagođava metodu rada. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje. Provjeravanje znanja se provodi prema unaprijed utvrđenim kriterijima. Kriteriji se mogu korigirati i adaptirati u skladu sa onim što nastavnik želi ocjenjivati tokom neke vrste pismenog ili usmenog ispitivanja. Na početku školske godine nastavnici trebaju upoznati učenike sa sistemom rada i ocjenjivanja. Zaključna ocjena ne može biti niža od aritmetičke sredine, ali bi ocjene iz pismenih vježbi i testova trebale biti jedan od ključnih faktora za formuliranje konačne ocjene. Na zaključnu ocjenu ne bi trebali utjecati bilo koji drugi faktori, osim gore navedenih.

Tokom obje godine učenicima se uvijek daje prilika da koristeći se referatima ili prezentacijama obrade pojedine dijelove gradiva, civilizaciju (historiju i kulturne sadržaje) van tekstualnih sadržaja, a poželjno je zadati pojedinačno samostalan rad na prevodu i analizi teksta.

Oni dodatno istražuju teme i oblasti koje se obrađuju na času te ih izlažu ostalim učenicima u vidu prezentacije, po jednu tokom školske godine.

LITERATURA

- Gortan-Gorski-Pauš: Elementa Latina, osnove latinskog jezika, Školska knjiga, Zagreb, 2007.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Nastavu latinskog jezika mogu izvoditi nastavnici koji su završili Filozofski ili Filološki fakultet:

a.) VII stepen i stekli zvanje:

- diplomirani klasični filolog / dipl. profesor klasične filologije,
- diplomirani profesor latinskog jezika i rimske književnosti,
- diplomirani profesor francuskog jezika i književnosti i latinskog jezika i rimske književnosti,
- diplomirani profesor historije i latinskog jezika,
- diplomirani profesor latinskog jezika i rimske književnosti u dvopredmetnoj
- kombinaciji.

b.) II ciklus bolonjskog visokoobrazovnog procesa – magistar i stekli zvanje:

- magistar latinskog jezika i rimske književnosti (u dvopredmetnoj kombinaciji).

Historija/Povijest

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/5), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), 21/06, 26/08, ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

HISTORIJA/POVIJEST.

- Komisija:**
- 1. Snježana Melunović, prof. historije i latinskog jezika Gimnazija Obala (predsjednik)**
 - 2. Arna Daguda-Torlaković, prof. historije Gimnazija Dobrinja (član)**

UVOD

Historija čovječanstva je duga i bogata, zato nastava predmeta Historija ima zadatak da kod učenika razvije razumijevanje procesa koji su oblikovali čovječanstvo od najranijih vremena do danas. Program nastave historije, zasnovan na historijskoj nauci, odakle su odabrani nastavni sadržaji pomoću kojih se ostvaruju funkcije historijske nauke, širenje historijskog znanja kao cilja obrazovanja, razvoja svijesti i historijskog mišljenja kao humanističkog cilja. Učeći o vlastitoj zajednici, drugim društvima i kulturama, učenici razumijevaju procese koji oblikuju lični i kolektivni identitet. Program za gimnazije – Opća gimnazija zasnovan je na ishodima učenja. Učenici razvijaju interes za proučavanje prošlosti, imaginaciju i analitičko mišljenje te se pripremaju za aktivnu ulogu u društvu, kao građani Bosne i Hercegovine, Evrope i Svijeta.

CILJEVI I ZADACI NASTAVE HISTORIJE

Učeći historiju učenici grade razumijevanje, kompetencije i vještine na osnovu koncepata koji su međusobno povezani, a to su:

- vrijeme i prostor
- uzroci i posljedice
- izvori istraživanja prošlosti
- kontinuitet i promjene
- interpretacija i perspektiva.

Koncept vremena i prostora je od ključne važnosti za razumijevanje prošlosti, bez hronološkog okvira ne mogu se razumjeti prošlost i sadašnjost, niti istražiti odnosi među događajima. Učenik treba usvojiti opći hronološki okvir, osnove računanja vremena, izgraditi osjećaj za tok, slijed događaja, smjestiti događaje, osobe i pojave. On treba razumjeti povijesne procese i njihov utjecaj na sadašnjost i budućnost.

Konceptom uzroka i posljedica objašnjavaju se faktori koji su pridonijeli pojedinim historijskim događajima, pojavama i procesima, i rezultatu tih zbivanja. Učenici trebaju shvatiti zašto su se događaji zbili baš tako kako jesu i zašto jedan događaj može imati višestruke uzroke i posljedice. Prikazom uzročno-posljedičnih veza, učenik razvija kritičko mišljenje. Učenik razlikuje uzroke, povod i posljedice, uočava iste i shvata da se pisanje o prošlosti temelji na pretpostavci važnosti uzroka i posljedica u izučavanju historije.

Koncept izvora istraživanja prošlosti čini osnovu za razvoj kritičkog i kreativnog mišljenja kod učenika. Bitni su primarni i sekundarni izvori koji uključuju formuliranje pitanja, pronalaženje izvora i informacija, odabir, analizu i interpretaciju prikupljenih informacija. Učenik treba da donosi zaključke na osnovu temeljnih argumenata i dokaza. On upoznaje, analizira i vrednuje različite vrste primarnih i sekundarnih izvora, objašnjava njihovo značenje u istraživanju prošlosti.

Koncept kontinuiteta i promjena podrazumijeva shvatanje historije kao jedne složene mješavine promjena i kontinuiteta. Obuhvata razumijevanje obilježja razdoblja koja se

proučavaju te promjena unutar tih razdoblja. Učenik na osnovu toga može objasniti karakteristična obilježja pojedinih historijskih razdoblja, razumije sam odnos između promjena i kontinuiteta.

Koncept interpretacija i perspektiva učeniku treba pomoći da tumači prošlost na osnovu historijskih izvora, ali da svoje znanje iznese kroz valjanu interpretaciju, jer na taj način učenik objašnjava prošle događaje, procese i promjene. Učenik shvata da se prikazi prošlosti ne sastoje samo od činjenica nego i od načina interpretacije.

Cilj svih ovih koncepata je stjecanje znanja o prošlosti, razvijanje vještina te razumijevanje stavova i međuljudskih odnosa koji proizlaze iz učenja historije.

U realizaciji sadržaja uloga nastavnika je ogromna, a odnosi se na:

- Razumijevanje ishoda učenja i realizacija istih;
- U središtu svih dešavanja je učenik a nastavnik samo osmišljava i organizira čas;
- Nastavnik potječe kreativno i efikasno stjecanje znanja i navodi učenike na kritičko razmišljanje;
- Važna stavka je razviti komunikaciju sa učenicima, stalno davati podršku učenicima i osmišljavati nove metode rada;
- Pružati dovoljno mogućnosti za učenje;
- Nastavnik historije treba stalno potjecati želju za razumijevanje prošlosti koja je usmjerena na formiranje ličnog gledišta učenika;
- Nastavnik treba dobro poznavati učenike i prilagoditi metode rada svakom pojedinačno.

Učenici kroz različite oblike rada aktivno učestvuju i dolaze do zadatih ciljeva u toku časa. Učenik treba da:

- Poznaje i razumije razdoblja i društva koja proučava, kao i važne događaje, pojedince, pojave, pri tome vlada novim pojmovima;
- Shvata sadašnjost kao posljedicu prošlosti;
- Sagledava prošlost i koristi se konceptima vremena i prostora, uzroka i posljedica, kontinuiteta i promjena, izvora i istraživanja prošlosti, kao i perspektivom;
- Oblikuje svoj vlastiti stav, otvoreno razgovara i raspravlja, ali uvažava različite perspektive i percepcije o prošlosti;
- Koristi se vještinama: postavlja pitanja o prošlosti, analizira izvore, dolazi do argumenata i iznosi rezultate svoje spoznaje;
- Koristi se znanjima i vještinama koje je stekao učeći historiju. Na taj način će odgovorno djelovati u javnom životu u okviru svoje Bosne i Hercegovine, Evrope i svijeta.⁶

⁶ ZJNPP za historiju definirana na ishodima učenja, Mostar 2015.godine

UPUTE / PREPORUKE ZA IZVOĐENJE NASTAVE HISTORIJE

Sredstva za izvođenje i realizaciju nastave historije

Udžbenici za historiju, radne sveske za učenike, priručnici za nastavnike, dokumenti na CD-u, historijski atlas, dokumentarni filmovi, slajdovi, internet, historijske karte, slijepe karte, časopisi, fotografije, autentični materijali i živi materijalni izvori. Nastavnik treba znati kako pravilno odabrati i prilagoditi, te u kojem dijelu procesa učenja primijeniti određena sredstva. Bilo bi dobro koristiti se kombinacijom izvora i materijala te medija, jer se na taj način učenici angažiraju na interaktivan način. Najbitnije je uskladiti sredstva sa ciljevima i ishodima učenja nastave historije. Omjer časova planiranih za obradu i časova drugih oblika rada – od ponavljanja, sistematizacije te posjeta kulturno-historijskim znamenitostima, omogućava usvajanje nastavnih sadržaja.

Prilagođavanje programa

Za učenike sa posebnim potrebama razvijaju se prilagođeni programi. Prilagođavanje se provodi modifikacijom programa redovne nastave u pogledu sadržaja, procesa, proizvoda i sredine učenja, u zavisnosti od ličnih potreba učenika, odnosno do nivoa individualno prilagođenih programa. Individualno prilagođen program razvijaju nastavnik historije i stručni tim za podršku učenika sa poteškoćama u razvoju na nivou škole i Ministarstva za obrazovanje, uz korištenje potrebne ekspertize i učešća roditelja.

Ocjenjivanje učenika

Proces ocjenjivanja učenika treba biti kontinuiran rad u toku svih časova bilo da se radi o provjeri znanja ili obradi novog sadržaja, iako se najčešće ocjenjivanje vrši nakon obrađene nastavne teme ili jedinice. Nastavnim planom i programom definirani su standardi znanja koji opisuju šta se od učenika očekuje, razgraničavaju znanja i vještine koje učenici grade kao rezultat nastave. Kriteriji za ocjenjivanje su propisani standardima. Prilikom ocjenjivanja bilo bi poželjno da se koriste pitanja i zadaci objektivnog tipa i zadaci sa slobodnim odgovorima (eseji). Pored eseja mogu se ocjenjivati i referati te različiti istraživački radovi gdje učenici pokazuju razumijevanje historijskih sadržaja te razvijaju sposobnosti lične interpretacije. Jako je važno uočiti i vrednovati kod učenika vlastitu kreativnost i interpretaciju kao što su izrada plakata, raznih crteža, scenarija, prezentacija, raznih multimedijских sadržaja...

Ponuđene aktivnosti i oblici rada

U okviru nastave historije za gimnazije – Opći smjer nastavnik će planirati posjete muzejima, tematskim izložbama, tribinama i predavanjima koje organiziraju naučne institucije. Neke od aktivnosti se ne mogu planirati unaprijed već se dešavaju ad hoc. Učenici su aktivni učesnici kao kustosi, istraživači, fotografi, prezenteri i medijatori. Na ovaj način naglašena je učenička aktivnost i kreativnost, prisutan je princip očiglednosti i ublažavaju se negativne posljedice verbalističke i učioničke nastave. Akcent je na samostalnom radu učenika i razvijanju ključnih

socijalnih i građanskih kompetencija, razvijanju kulturne svijesti i kulturnih izražavanja i razvijanju kreativno-produktivnih kompetencija kod učenika. Ponuđene aktivnosti na osnovu kojih učenici stječu kompetencije su: terenska nastava, projektna nastava, radionice, igrokazi, postavke izložbi, izrada eseja, produkcija dokumentarnih filmova.

KORELACIJA SA DRUGIM NASTAVNIM PREDMETIMA

Nastava iz predmeta Historija se može izvoditi u korelaciji sa drugim predmetima kao što su Geografija, Kultura religija, Demokratija i građansko društvo, Likovna i Muzička umjetnost, kao i Sociologija i Filozofija. Kroskulikularna nastava ima za cilj razvijanje analitičkih vještina kod učenika, a također i primjenu i povezivanje znanja iz različitih predmeta u jednu novu cjelinu, koja ima za cilj i razvoj kognitivnih vještina kod učenika.

NASTAVNI PLAN PROGRAM ZA PREDMET HISTORIJA

RAZRED: I

Sedmično/tjedno: 2 časa

Godišnje: 70 časova

PREGLED PROGRAMSKIH SADRŽAJA

Naziv programskih sadržaja	Broj sati
1. Uvod u historiju	4 (3+1)
2. Prahistorija	7 (5+2)
3. Historijsko doba	12 (8+4)
4. Stara Grčka	14 (9+5)
5. Helenističko doba	3 (2+1)
6. Stari Rim od nastanka do Carstva	15 (9+6)
7. Rimsko Carstvo, nastanak i pad	10 (6+4)
8. Antičko doba na prostorima BiH	5 (3+2)
UKUPNO:	70 (45+25)

PROGRAMSKI SADRŽAJI

1. UVOD U HISTORIJU **4 (3+1)**

- Pojam i predmet izučavanja historije
- Historijski izvori i pomoćne historijske nauke
- Računanje vremena, periodizacija, kalendari kroz historiju

2. PRAHISTORIJA **7 (5+2)**

- Prahistorija – život čovjeka u prahistorijskom razdoblju
- Paleolit
- Neolit

- Metalno doba
- Prahistorija na tlu BiH

3. HISTORIJSKO DOBA **12 (8+4)**

- Historijsko doba – razvoj robovlasničkog društva
- Razvoj egipatske države – državno i društveno uređenje
- Kultura starog Egipta – pismo, umjetnost, vjera, graditeljstvo
- Velike države Mezopotamije
- Sumer-Akad-Babilon-Asirija
- Fenikija i Palestina
- Perzija
- Stara Indija i Kina
- Stare civilizacije Amerike – Maje, Inke, Asteci

4. STARA GRČKA **14 (9+5)**

- Stara Grčka – geografski položaj i stanovništvo
- Kretsko-mikenska kultura
- Grčka religija i mitologija
- Velika grčka kolonizacija
- Grčki polisi – Sparta
- Grčki polisi – Atena-Perikle; zlatno doba Atene
- Grčko-perzijski ratovi
- Peloponeski rat
- Grčka kultura

5. HELENISTIČKO DOBA **3 (2+1)**

- Uspon Makedonske države i osvajanje Aleksandra Makedonskog
- Helenizam

6. STARI RIM OD NASTANKA DO CARSTVA **16 (9+6)**

- Najstariji stanovnici Apeninskog poluotoka
- Osnivanje Rima i prvobitno državno uređenje
- Nastanak Rimske republike
- Širenje Rima, osvajanja i prodor na Sredozemlje – Punski ratovi
- Rimsko ropstvo i pokušaj provođenja agrarnih reformi
- Doba građanskih ratova
- Prvi trijumvirat
- Cezarovo doba
- Drugi trijumvirat

7. RIMSKO CARSTVO NASTANAK I PAD **10 (6+4)**

- August i njegovo doba – dinastije Julijevaca i Klaudijevaca
- Privreda i kultura Rimskog carstva
- Religija Rima – pojava kršćanstva
- Kriza Carstva
- Pokušaj reforme – Dioklecijan i Konstantin

- Provala barbara i pad Rima

8.ANTIČKO DOBA NA PROSTORIMA BiH

5 (3+2)

- Iliri na Balkanskom poluotoku
- Pojava Rimljana na Balkanu
- Kraj antičkog doba i dolazak Slavena

ISHODI

Učenik/ca može:

- definirati i primijeniti osnovnu historijsku terminologiju, klasificirati
- historijske izvore, nabrojati vremenska razdoblja i primijeniti različite sisteme računanja vremena;
- razumjeti teorije o postanku čovjeka te opisati i usporediti tipove i način života prvih ljudi, kulturu, oblike vjerovanja i umjetničko stvaralaštvo zajednice;
- definirati nastanak, trajanje i nestanak civilizacija Starog Istoka, analizirati domete kulture starih naroda i njihove utjecaje na savremeni život;
- objasniti zajedništvo i suprotnosti grčkog svijeta te analizirati kulturna dostignuća starih Grka i argumentirati svjetsko-historijski značaj grčke ostavštine;
- objasniti nastanak Rima te analizirati strukturu vlasti, društveno-političke odnose i suprotnosti, raščlaniti uzroke koji su doveli do krize Republike i građanskih ratova;
- potkrijepiti primjerima značaj rimske ostavštine na polju pravne nauke, historiografije, kulture, običaja i svakodnevnice;
- uočiti svjetsko-historijski značaj pojave kršćanstva;
- opisati tragove rimske prisutnosti na tlu Bosne i Hercegovine te objasniti utjecaj i značaj romanizacije i urbanizacije na razvoj BiH;
- prepoznati antičko nasljeđe do danas, analizirati dostupne historijske izvore i opisati život i običaje Ilira.

RAZRED: II

Sedmično/tjedno: 2 časa

Godišnje: 70 časova

PREGLED PROGRAMSKIH SADRŽAJA

Naziv programskih sadržaja	Broj sati
1. Rani Srednji vijek	12 (8+4)
2. Balkanski narodi u ranom feudalizmu	6 (4+2)
3. Evropa u doba razvijenog feudalizma	9 (6+3)
4. Južnoslavenske zemlje u razvijenom feudalizmu	3 (2+1)
5. Bosna u vrijeme razvijenog feudalizma	22 (15+7)
6. Osmansko carstvo XV-XVIII stoljeća	7 (5+2)
7. Novi vijek	8 (5+3)
8. Južnoslavenske zemlje pod habsburškom, mletačkom i osmanskim vlašću	3 (2+1)
UKUPNO:	70 (47+23)

PROGRAMSKI SADRŽAJI

1. RANI SREDNJI VIJEK

12 (8+4)

- Periodizacija srednjeg vijeka
- Velika seoba naroda
- Struktura feudalnog društva
- Franačka država
- Bizantija – Istočno Rimsko Carstvo
- Crkva u ranom srednjem vijeku
- Arapska civilizacija i islam
- Kulturno-civilizacijski značaj islama i arapske kulture

- 2. BALKANSKI NARODI U RANOM FEUDALIZMU** **6 (4+2)**
- Pradomovina Slavena
 - Naseljavanje Južnih Slavena na Balkanski poluotok
 - Južni Slaveni – društveni odnosi, vjera, jezik, pismo
 - Južnoslavenski narodi u ranom feudalizmu
 - Raška, Makedonija, Duklja
- 3. EVROPA U DOBA RAZVIJENOG FEUDALIZMA** **9 (6+3)**
- Obilježja razvijenog feudalizma, gradovi i robno-novčana privreda
 - Nastanak staleških monarhija
 - Društvene borbe i seljački ustanci u razvijenom feudalizmu
 - Sukob papstva i carstva
 - Križarski ratovi
 - Kultura u doba razvijenog feudalizma
- 4. JUŽNOSLAVENSKE ZEMLJE U RAZVIJENOM FEUDALIZMU** **3 (2+1)**
- Dubrovačka republika
 - Hrvatska i Srbija u razvijenom feudalizmu
- 5. BOSNA U VRIJEME RAZVIJENOG FEUDALIZMA** **22 (15+7)**
- Prvobitna Bosna i nastanak bosanske države
 - Državna organizacija i društveni odnosi
 - Bosna u vrijeme bana Kulina
 - Vjerska slika srednjovjekovne Bosne
 - Crkva bosanska
 - Bosna u XIII stoljeću
 - Bosna i njeni susjedi tokom srednjeg vijeka
 - Stjepan II Kotromanić – doba privrednog jačanja Bosne
 - Nastanak bosanskog kraljevstva – Tvrtko I Kotromanić
 - Velikaške porodice rusaška gospoda
 - Slabljenje Bosanskog Kraljevstva
 - Propast Bosanskog Kraljevstva
 - Privreda srednjovjekovne Bosne
 - Kultura srednjovjekovne Bosne
 - Stećci
- 6. OSMANSKO CARSTVO XV-XVIII STOLJEĆA** **7 (5+2)**
- Nastanak Osmanske države
 - Timarsko-spahijski sistem i vojno uređenje
 - Osmanska osvajanja na Balkanu
 - Dalja osmanska osvajanja
 - Najveći uspon osmanske države

7. NOVI VLJEK

8 (5+3)

- Nastanak i razvoj kapitalističke privrede
- Velika geografska otkrića
- Humanizam i renesansa
- Protestantizam i katolička reakcija
- Stvaranje apsolutističkih monarhija u Evropi

8. JUŽNOSLAVENSKE ZEMLJE POD HABSBUŠKOM; MLETAČKOM I OSMANSKOM VLAŠĆU

3(2+1)

- Južnoslavenske zemlje u sklopu habsburške i mletačke vlasti
- Južnoslavenske zemlje u sklopu osmanske vlasti

ISHODI

Učenik/ca može:

- analizirati posljedice Velike seobe naroda, opisati obilježja društva i privrednog razvoja ranog srednjeg vijeka;
- prepoznati značaj islama u širenju arapske kulture, potkrijepiti činjenicama važnost arapske kulture kao posrednika između antike i evropskog srednjovjekovlja;
- analizirati historijske izvore, njihove interpretacije o porijeklu, doseljavanju i pokrštanju Slavena, te utjecaje Franačke i Bizanta na nastanak i razvoj ranofeudalnih država južnih Slavena;
- prikazati društvenu hijerarhiju, opisati izgled tipičnog srednjovjekovnog grada, navesti elemente razvoja centralne vlasti i političkih institucija staleških monarhija;
- analizirati uzroke, tok i posljedice Križarskih ratova te prepoznati glavna obilježja romanike, gotike i bizantijskog stila;
- uočiti specifičnosti razvoja južnoslavenskih zemalja u razvijenom feudalizmu;
- navesti značajne događaje iz političke, privredne historije srednjovjekovne Bosne te ključne vladare i obilježja njihove vladavine;
- argumentirati utjecaj unutrašnjih slabosti i vanjskih faktora kao razloga slabljenja i propasti bosanskog kraljevstva:
- prepoznati stećke kao dominantne kulturno-historijske spomenike bosanskog srednjovjekovlja i uvidjeti njihov značaj za svjetsku kulturnu baštinu;
- objasniti nastanak i teritorijalno širenje Osmanskog Carstva i ključne pojmove osmanskog feudalizma;
- navesti pravac i tok osmanskog širenja na Balkanu te opisati posljedice i promjene načina života u osvojenim područjima;
- definirati osnovne pojmove kapital, profit, podjela rada, navesti pravce, tok i posljedice geografskih otkrića te objasniti njihov utjecaj na politički, privredni, društveni i kulturni razvoj Evrope i svijeta;
- objasniti početak reformacije i obrazložiti reakcije katoličke crkve, apsolutističkih monarhija te opisati sukobe društvenih slojeva;
- opisati položaj južnoslavenskih zemalja pod habsburškom i osmanskom vlašću, te uočiti specifičnost razvoja južnoslavenskih zemalja.

RAZRED: III

Sedmično/tjedno: 2 časa

Godišnje: 70 časova

PREGLED PROGRAMSKIH SADRŽAJA

Naziv programskih sadržaja	Broj sati
1. Bosna od sandžaka do ejaleta	12 (8+4)
2. Evropa i svijet u XVIII i XIX stoljeću	10 (7+3)
3. Evropa od Bečkog do Berlinskog kongresa	6 (4+2)
4. Južnoslavenske zemlje u XVIII i XIX stoljeću	3 (2+1)
5. Bosanski ejalet u XVIII i XIX stoljeću	16 (11+5)
6. Bosna i Hercegovina u vrijeme Austro-Ugarske uprave 1878-1918.	16 (11+5)
7. Evropa i svijet pred početak Prvog svjetskog rata	7 (5+2)
UKUPNO:	70 (48+22)

PROGRAMSKI SADRŽAJI

1. BOSNA OD SANDŽAKA DO EJALETA 12 (8+4)

- Nastanak i formiranje sandžaka i proces prelaska na islam
- Formiranje i upravno teritorijalna podjela Bosanskog ejaleta
- Socijalne i privredne prilike u Bosanskom ejaletu
- Razvoj gradova i migracije stanovništva
- Kršćanska i muslimanska raja, vjerska tolerancija
- Kapetani, ajani, janjičari
- Kandijski rat i slabljenje Osmanskog Carstva
- Bečki rat i Karlovački mir

2. EVROPA I SVIJET U XVIII I XIX STOLJEĆU 10 (7+3)

- Industrijska revolucija
- Razvoj gradova, novi pogledi, prosvjetiteljstvo
- Postanak Sjedinjenih Američkih Država

- Francuska revolucija 1789-1795.
- Napoleonovo doba
- Ilirske provincije
- Posljedice revolucije i Napoleonovog doba na pojave u svakodnevnom životu

3. EVROPA OD BEČKOG DO BERLINSKOG KONGRESA 6 (4+2)

- Bečki kongres
- Revolucionarna 1848.godina – proljeće naroda
- Ujedinjenje Njemačke, ujedinjenje Italije
- Habsburško Carstvo u drugoj polovini XIX stoljeća

4. JUŽNOSLAVENSKE ZEMLJE U XVIII I XIX STOLJEĆU 3 (2+1)

- Položaj Južnoslavenskih zemalja u okviru Habsburške Monarhije
- Južnoslavenske zemlje pod osmanskom vlašću

5. BOSANSKI EJALET U XVIII I XIX STOLJEĆU 16 (11+5)

- Slabljenje Osmanskog Carstva
- Ratovi Osmanskog Carstva na tlu Bosanskog ejaleta u XVIII stoljeću i njegove posljedice
- Reforme u Osmanskom Carstvu
- Pokret za autonomiju Bosne – Husein-kapetan Gradašćević
- Hercegovina pod upravom Ali-paše Rizvanbegovića
- Nastavak reformi i intervencija Omer-paše Latasa u Bosni
- Agrarno pitanje i pobuna kršćana
- Uspostava bosanskog vilajeta – Šerif Topal Osman-paša
- Velika istočna kriza 1875-1878.
- Istočno pitanje, Berlinski kongres
- Kulturno-prosvjetne prilike u BiH u osmanskom periodu

6. BOSNA I HERCEGOVINA U VRIJEME

AUSTRO-UGARSKE UPRAVE 1878-1918. 16 (11+5)

- Austro-Ugarska okupacija BiH
- Državno-pravni položaj „Corpus separatum“
- Stanovništvo i demografska kretanja
- Uprava Benjamina Kalaja – integralno bošnjaštvo
- Vjerske zajednice
- Formiranje političkih stranaka
- Aneksija Bosne i Hercegovine
- Bosanski ustav i sabor
- Privredni razvoj BiH u okviru Austro-Ugarske
- Elitna i narodna kultura, procesi saživljavanja sa zapadnoevropskom civilizacijom
- Razvoj kulture i prosvjete u BiH tokom Austro-Ugarskog perioda

7. EVROPA I SVIJET PRED POČETAK PRVOG SVJETSKOG RATA 7 (5+2)

- Imperijalizam, kolonijalizam, ekspanzionizam
- Suprotnosti između velikih sila

- Međunarodne krize pred početak Prvog svjetskog rata
- Razvoj nauke i tehnike na prijelazu XIX u XX stoljeće

ISHODI

Učenik/ca može:

- analizirati specifičnost razvoja Bosanskog ejaleta i razvoj specifičnih institucija, kapetanija, ajana;
- uočiti historijski značaj Bečkog rata te posljedice na položaj i status Bosne u Osmanskom Carstvu;
- objasniti uzroke, tok, učesnike i dokumente Francuske revolucije te usporediti reakcije evropskih država;
- analizirati ulogu i značaj Napoleona u društvenom i vojno-političkom razvoju Francuske i Evrope;
- usporediti nacionalne i socijalne pokrete u Evropi te sukobe liberalno-demokratskih i konzervativno-legitimističkih snaga;
- opisati položaj južnoslavenskih zemalja i naroda pod habsburškom i osmanskom vlašću;
- analizirati uzroke krize i definirati karakter ratova koje Osmansko Carstvo vodi u XVIII i XIX stoljeću, objasniti odnos velikih sila prema Osmanskom Carstvu i ukazati na složenost i značaj Istočnog pitanja;
- analizirati društvene promjene u posljednjim decenijama osmanske vlasti;
- opisati glavne kulturne tokove i pravce razvoja bosanskohercegovačkog društva u periodu austrougarske uprave, analizirati uzroke i posljedice migracije stanovništva;
- usporediti model političkog okupljanja i djelovanja političkih subjekata austrougarskog perioda sa današnjicom;
- objasniti razloge sukoba imperijalnih politika i potkrijepiti ih primjerima regionalnih kriza i sukoba do početka Prvog svjetskog rata.

RAZRED: IV

Sedmično/tjedno: 2

Godišnje: 60

PREGLED PROGRAMSKIH SADRŽAJA

Naziv programskih sadržaja	Broj sati
1. Bosna i Hercegovina i svijet za vrijeme Prvog svjetskog rata	7 (5+2)
2. Bosna i Hercegovina i Jugoslavija između dva svjetska rata	6 (4+2)
3. Svijet između dva svjetska rata	10 (7+3)
4. Drugi svjetski rata 1939-1945.	7 (5+2)
5. Bosna i Hercegovina u Drugom svjetskom ratu	8 (6+2)
6. Svijet poslije Drugog svjetskog rata	7(5+2)
7. Bosna i Hercegovina poslije Drugog svjetskog rata	4 (3+1)
8. Bosna i Hercegovina kao samostalna i suverena država	3 (2+1)
9. Opsada Sarajeva i zločin genocida počinjen u Bosni i Hercegovini u periodu 1992-1995.	8 (4+4)
UKUPNO:	60 (41+19)

PROGRAMSKI SADRŽAJI

1. BOSNA I HERCEGOVINA I SVIJET ZA VRIJEME PRVOG SVJETSKOG RATA

7 (5+2)

- Uzroci i povod Prvog svjetskog rata
- Prve ratne godine
- Revolucija u Rusiji
- Kraj Prvog svjetskog rata
- Bosna i Hercegovina u Prvom svjetskom ratu

- 2. BOSNA I HERCEGOVINA I JUGOSLAVIJA IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA** **6 (4+2)**
- BiH i Jugoslavensko pitanje i stvaranje Kraljevine SHS
 - Od Vidovdanskog ustava do Šestojanuarske diktature
 - Sporazum Cvetković-Maček, formiranje Banovine Hrvatske
 - i zahtjev za autonomiju BiH
 - Razvoj privrede i kulture
- 3. SVIJET IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA** **10 (7+3)**
- Versajski sistem
 - Raspad Osmanskog Carstva
 - Velika ekonomska kriza 1929-1933.
 - Zemlje liberalne demokratije
 - Totalitarizam u Evropi
 - U susret novom ratu, međunarodne napetosti 1930-1939.
 - Razvoj nauke, tehnike, sporta, umjetnosti između dva svjetska rata
- 4. DRUGI SVJETSKI RAT 1939 1945.** **7 (5+2)**
- Munjeviti rat 1939-1945.
 - Stanje na frontovima i ostala zbivanja 1941-1945.
 - Život pod fašističkom okupacijom, holokaust
 - Jačanje i uspjesi sila antifašističke koalicije
 - Završne ratne operacije i posljedice rata
- 5. BOSNA I HERCEGOVINA U DRUGOM SVJETSKOM RATU** **8 (5+3)**
- Aprilski rat
 - BiH u okviru Nezavisne Države Hrvatske
 - Narodnooslobodilački pokret u BiH
 - Od Fočanskih propisa do AVNOJ-a
 - ZAVNOBiH
- 6. SVIJET POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA** **7 (5+2)**
- Svijet na početku hladnog rata
 - Poslijeratna Evropa od Maršalovog plana do EU
 - Hladni rat i tačke sukoba
 - Slom komunizma u Evropi
 - Nauka, tehnika, kultura i svakodnevni društveni život
- 7. BOSNA I HERCEGOVINA POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA** **4 (3+1)**
- BiH poslije Drugog svjetskog rata, ljudski gubici i ratna razaranja, obnova zemlje
 - Sukob Tito-Staljin
 - BiH u periodu samoupravljanja i SFRJ

8. BOSNA I HERCEGOVINA KAO SAMOSTALNA I SUVERENA DRŽAVA

3(2+1)

- Politička i ekonomska kriza i raspad SFRJ
- BiH na putu ka nezavisnosti

9. OPSADA SARAJEVA I ZLOČIN GENOCIDA POČINJEN U BOSNI I HERCEGOVINI U PERIODU 1992 -1995.

8 (4+4)

- Opsada Sarajeva – vojnopolitički aspekt
- Opsada Sarajeva – svakodnevni život i ugrožavanje humanitarnog prava
- Etničko čišćenje, ratni zločini, zločini protiv čovječnosti počinjeni u BiH 1992-1995.
- Genocid u Srebrenici

ISHODI

Učenik/ca može:

- definirati uzroke i povod, svakodnevicu i posljedice Prvog svjetskog rata, analizirati stanje u carskoj Rusiji te objasniti političke promjene i posljedice revolucije;
- analizirati i prikazati razvoj Jugoslavenskog pitanja, položaj BiH u sastavu Kraljevine SHS, te razvoj privrede i kulture u periodu između dva svjetska rata;
- analizirati odluke versajske konferencije i njihov utjecaj na poslijeratni razvoj svijeta, tumačiti uzroke i posljedice Velike ekonomske krize, uočiti vezu ekonomskih odnosa i pojave totalitarnih režima;
- opisivati međunarodne odnose i ideologije u svjetlu saradnje fašističkih zemalja i „politike popuštanja” te definirati napredak kulture, umjetnosti i medija u periodu između dva svjetska rata;
- usporediti proces formiranja Trojnog pakta i antifašističke koalicije, prikazati najznačajnije bitke i prekretnice rata, definirati pojmove Holokaust, Totalni rat, Genocid;
- analizirati okupaciju i raspad kraljevine, objasniti pojavu NOP-a, te analizirati zločine ustaške države i četničkog pokreta, definirati značaj AVNOJ-a i ZAVNOBiH-a;
- analizirati početak nesuglasica među bivšim saveznicama, argumentirati suđenje ratnim zločincima, pojam lične odgovornosti i nezastarijevanja ratnog zločina;
- definiše pojmove „Hladni rat”, „željezna zavjesa”, „detant”;
- objašnjava uzroke raspada komunizma u Evropi i uočava napredak nauke i tehnike;
- opisuje društveno-politički sistem i procese u Titovoj Jugoslaviji, analizira nacionalno i vjersko pitanje, opisuje vanjsku politiku Jugoslavije prije i poslije sukoba Staljin-Tito;
- objašnjava procese dezintegracije SFRJ i ulogu međunarodne zajednice, navodi najvažnije događaje i pojedince u odbrani suvereniteta i nezavisnosti BiH;
- navodi osnovne uzroke i posljedice uspostavljanja opsade Sarajeva, uz pomoć prilagođenih izvora tumači historijske događaje koji se tiču opsade Sarajeva;
- Koristeći se historijskom kartom identificira značajne lokacije tokom opsade Sarajeva, procjenjuje kvalitetu svakodnevnog života u opkoljenom Sarajevu 1992-1995. te navodi najznačajnije posljedice po stanovništvo grada, samostalno istražuje spomenike iz perioda opsade Sarajeva i pravi prezentaciju;

- opisuje događaje koji su se dogodili u Srebrenici i istočnoj Bosni u periodu 1992-1995, izdvaja najznačajnije posljedice genocida u Srebrenici;
- objašnjava kako i zašto se mogu razlikovati sjećanja ljudi o prošlosti, argumentirano diskutira i zastupa vlastito mišljenje kreirano na kritičkom ispitivanju historijskih izvora korištenih u samostalnom istraživanju.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

- završen Filozofski fakultet VII stepen – profesor historije
- drugi ciklus Bolonjskog procesa – magistar historije

Geografija/Zemljopis

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj.35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

GEOGRAFIJA/ZEMLJOPIS.

Komisija:

- 1. Radišić - Dedić Meri, prof.**
- 2. Karakaš Razija, prof.**

UVOD

Polazeći od analize Nastavnog plana i programa za gimnazije, zajedničke jezgre Nastavnog plana i programa definisane na ishodima učenja za geografiju, Aktiv profesora geografije predlaže da profesori nastavu prilagode potrebama učenika u savremenim svjetskim tokovima imajući u vidu definirane ishode učenja.

S obzirom na činjenicu da je svaka reforma dugotrajan proces, potrebno je mnogo obazrivosti i postupnosti u uvođenju promjena. Nužno je naći mjeru između novog i onog što je već dobilo pozitivnu potvrdu u školama.

Nastavnim planom i programom za Opću gimnaziju u prvom, drugom i trećem razredu, geografija se obrađuje sa dva časa sedmično, 70 sati godišnje, a u četvrtom sa dva časa sedmično 60 sati godišnje.

Nastavni program za prvi razred sadržajno je vezan za Opću geografiju i prati uzročno-posljedične veze između prirodno-geografskih i društveno-geografskih pojava i procesa.

Nastavni program drugog razreda sadržajno obrađuje društveno-geografske pojave i procese sa aspekta demografskog razvoja i kulturnih tekovina društva.

Nastavnim programom trećeg razreda izučava se Regionalna geografija, pojedinih zemalja svijeta, posebno akcentirajući globalizacijske tokove i polarizaciju svijeta kroz indeks razvijenosti.

U četvrtom razredu se izučava Nacionalna geografija Bosne i Hercegovine. Izučavaju se prirodno-geografska i društveno-geografska obilježja, te prirodne regije, kulturna baština i naslijeđe Bosne i Hercegovine.

CILJEVI I ZADACI

Cilj nastavnog predmeta Geografije je da pruži učenicima savremena geografska znanja i doprinese razvoju njihovih sposobnosti za razumjevanje zakonitosti u svijetu geografije. Geografija kao kompleksna nauka prati uzročno-posljedične veze između prirodnih pojava i savremenih svjetskih tokova, analizira mogućnosti valorizacije prirodnih ljepota i prirodnih resursa, ali i njihove zaštite.

- da pruži učenicima najnovija znanja iz geografije,
- da učenici shvate zakonomjernosti prirodnog ambijenta u kojem egzistira čovjek i ljudsko društvo,
- da kod učenika razvije racionalan odnos prema životnoj sredini sa ciljem njenog očuvanja,
- da upozna učenike sa uzrocima podjele svijeta na razvijene i slabije razvijene regije, te sa odnosima među narodima,
- da učenici uoče značaj položaja Bosne i Hercegovine u novom političkom okruženju

- da kod učenika izgradi jasnu predstavu o pojmovima, pretpostavkama i oblicima ekonomskog povezivanja naroda i država svijeta.

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA PREDMET GEOGRAFIJA

RAZRED:	I
Sedmično/tjedno:	2
Godišnje:	70

Zadaci:

- upoznavanje učenika s procesima i pojavama vezanima za razvoj geografije kao nauke, njezinom podjelom, orijentacijom i kartografijom te sa sadržajima fizičke geografije: geološka osnova i tektonika Zemlje, reljef, klima, vode, tla, biljni i životinjski svijet (spomenute pojmove prikazati opisivanjem, crtanjem, grafičkim priložima te prikazati na konkretan način)
- razvijanje navike složenog pogleda na prostor
- razvijanje sposobnosti posmatranja, analiziranja, zaključivanja i usvajanja znanja analizom sadržaja
- razvijanje sposobnosti usvajanja znanja analizom crteža, kvantitativnih pokazatelja i teksta
- prihvaćanje čovjekove težnje za novim spoznajama kroz stoljeća
- razvijanje potrebe stalnoga usvajanja znanja i usavršavanja
- utjecanje na pozitivno i zdravo razmišljanje vezano za procese i pojave u geoprostoru
- ukazivanje i podsticanja zaštite prirodnog i društvenog okoliša kao mjesta nastanka i kontinuiteta života

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
1. Uvod u geografiju – Zemlje u Sunčevom sistemu i Svemiru <ul style="list-style-type: none">- Svemir (spoznaje i rezultati izučavanja)- Sunčev sustav- Zemlja u svemiru i Sunčevu sistemu- Kretanja Zemlje- Rotacija- Revolucija- Oblik i veličina Zemlje- Vrijeme i računanje vremena	Učenik može: <ul style="list-style-type: none">- definirati Svemir i Sunčev sistem- razlikovati kretanja Zemlje tj. rotaciju i revoluciju- analizirati oblik i veličinu Zemlje, Sunca i drugih nebeskih tijela- primjeniti računanje vremena Učenik može: <ul style="list-style-type: none">- definirati i objasniti globus i kartu, razlikovati globus od karte kao i vrste karata- izračunati udaljenosti, površine kao i mjerilo karte- koristiti geografsku kartu u	Veza sa srodnim prirodnim i društvenim naukama: <ul style="list-style-type: none">- historija- ekonomija- biologija- latinski jezik

<p>2. Orijentacija i određivanje položaja na Zemlji – kartografija</p> <ul style="list-style-type: none"> - Globus i karta – predočavanje Zemlje - Kartografske projekcije - Sadržaj geografske karte - Izrada karata - Vrste karata - Upotreba karata - Izvorne karte <p>3. Litosfera - Geološka građa i reljef Zemlje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oblici i elementi reljefa - Fosili - Geološka razdoblja u prošlosti Zemlje - Minerali - Stijene - Unutarnja građa Zemlje - Tektonika ploča i reljef Zemlje - Endogeni pokreti i oblici - Vulkanizam i njegove posljedice - Seizmizam i njegove posljedice - Egzogeni procesi i reljef - Fluvijalni procesi i oblici - Abrazijski procesi i oblici - Glacijalni procesi i oblici - Krški procesi i oblici - Eolski procesi i oblici - Antropogeni procesi i reljefni oblici - Utjecaj ostalog živog svijeta na reljef <p>4. Atmosfera- Klima na Zemlji</p> <ul style="list-style-type: none"> - Klimatski elementi i modifikatori - Struktura atmosfere - Temperatura zraka - Tlak zraka - Cirkulacija zraka – vjetar - Vlaga u zraku i padavine - Klimatska regionalizacija <p>5. Hidrosfera - Vode na Zemlji</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voda kao izvor života - Osnovna geografska podjela voda - Nastanak morskih bazena 	<p>nastavnom procesu, nauci i svakodnevnom životu.</p> <p>Učenik može:</p> <ul style="list-style-type: none"> - definirati reljef, - nabrojati endogene i egzogene sile i procese - objasniti međuzavisnost djelovanja unutrašnjih i vanjskih sila, - primjeniti kartografska znanja, - svakom reljefnom obliku pridružiti primjer. <p>Učenik može:</p> <ul style="list-style-type: none"> - definirati klimu, vrijeme i atmosferu, - razlikovati klimatske elemente od klimatskih modifikatora, - dati primjer njihovih uticaja, - objasniti uzroke i posljedice onečišćenja atmosfere. <p>Učenik može:</p> <ul style="list-style-type: none"> - objasniti agregatna stanja vode, - razvrstati vode na zemlji, na svjetsko more, vode na kopnu i vodu u podzemlju, - povezati klimu, tla i vode na zemlji, - analizirati značenje vode za opstanak zemlje. <p>Učenik može:</p> <ul style="list-style-type: none"> - definirati tlo i bljni i životinjski svijet na zemlji, - analizirati povezanost biljnogi životinjskog svijeta s ostalim prirodnim elementima na zemlji 	
--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> - Osnovna svojstva mora - Dinamika mora - Tekućice - Jezera i ostale vode na kopnu <p>6. Pedosfera i biosfera Tlo i živi svijet na Zemlji</p> <ul style="list-style-type: none"> - Podjela i značenje tala - Biljni i životinjski svijet <p>7. Terenska nastava</p>		
--	--	--

Literatura

1. Spahić, M.: *Geografija 1*, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2007.

RAZRED: II

Sedmično/tjedno: 2

Godišnje: 70

Zadaci:

- upoznavanje učenika s procesima i pojavama vezanima za čovjeka kao stanovnika Zemlje, naseljenost i ekonomskim djelatnostima,
- prikazivanje utjecaja stanovništva na stvaranje naselja i nastanak djelatnosti (obrađene sadržaje popratiti fotografijama i ilustracijama,
- razvijanje navika složenoga pogleda na prostor,
- razvijanje sposobnosti posmatranja, analiziranja, zaključivanja i usvajanja znanja analizom sadržaja,
- razvijanje sposobnosti usvajanja znanja analizom crteža, kvantitativnih pokazatelja i teksta,
- prihvatanje težnje i svrhe razvoja i napretka čovječanstva, osobito na polju naseljenosti i evolucije ljudskih djelatnosti,
- razvijanje potrebe stalnog sticanja znanja i usavršavanja,
- utjecanje na pozitivno i zdravo razmišljanje vezano za procese i pojave u geoprostoru
- ukazivanje i potsticanje zaštite prirodnog i društvenog okoliša kao mjesta nastanka i kontinuiteta života.

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
1. Demogeografske odlike - Stanovništvo na Zemlji <ul style="list-style-type: none">- Broj i razmještaj stanovništva na Zemlji- Razvoj naseljenosti- Prirodno kretanje stanovništva- Demografska tranzicija- Prostorno kretanje stanovništva- Opće kretanje stanovništva- Biološki sastav stanovništva- Društveno- ekonomski sastav stanovništva- Rasni sastav stanovništva- Etnički sastav stanovništva- Vjerski sastav stanovništva- Kulturni sastav stanovništva- Stanovništvo i razvijenost 2. Naselja na Zemlji <ul style="list-style-type: none">- Oblici i tipovi naselja	Učenik može: <ul style="list-style-type: none">- identificirati i razlikovati pojam gutoće i rasprostranjenosti svjetskog stanovništva,- precizirati uzroke promjene broja stanovnika na zemlji i po kontinentima,- definirati i objasniti pojmove i procese vezane za prirodno i prostorno kretanje, kao i sturkture stanovništva .- definirati pojmove naselja, gradska i seoska naselja, te izdvojiti glavne tipove naselja,- objasniti postanak i razvoj gradova kroz historiju,- klasificirati gradove prema izgledu i funkciji,- istaknuti proces urbanizacije i	Veza sa srodnim prirodnim i društvenim naukama: <ul style="list-style-type: none">- historija- ekonomija- biologija- latinski jezik

<ul style="list-style-type: none"> - Seoska naselja - Gradska naselja - Postanak i razvoj gradova do geografskih otkrića - Razvoj gradova nakon geografskih otkrića - Morfološka struktura grada - Funkcionalna struktura grada - Društvena struktura grada - Utjecaj grada na okoliš - Gradske regije - Središnja naselja - Urbanizacija i urbani sistemi <p>3. Privreda -privredne djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gospodarstvo ili ekonomija - Činioci razvoja poljoprivrede - Struktura svjetske poljoprivredne proizvodnje - Poljoprivreda - Stočarstvo - Ribarstvo - Šumarstvo - Ekološke posljedice poljoprivrede - Svjetska energetika - Sirovine i razvoj rudarstva - Razvoj industrije - Podjela industrije - Struktura industrije - Industrijski prostori svijeta - Turizam i turističke regije - Saobraćaj i saobraćajni sistemi - Trgovina - tokovi svjetske razmjene <p>4. Geoekologija Čovjek i okoliš</p> <ul style="list-style-type: none"> - Geografske osnove onečišćenja i degradacije okoliša - Kvalitet okoliša - Stanovništvo i okoliš - Ljudske djelatnosti i okoliš <p>5. Terenska nastava</p>	<p>širenja grdskih regija u svijetu i kod nas.</p> <p>Učenik može:</p> <ul style="list-style-type: none"> - definirati privredu i ekonomiju, - izdvojiti i objasniti zadatke i ciljeve u ekonomsko – geografskom proučavanju privrede, - nabrojati i objasniti utjecaj prirodnih i društvenih faktora na razvoj privrede, - objasniti privredne grane: poljoprivredu, energetiku, rudarstvo, industriju, turizam, saobraćaj i trgovinu. <p>Učenik može:</p> <ul style="list-style-type: none"> - istaknuti glavne probleme onečišćenja okoliša, - definirati ključne pojmove, - izdvojiti najveće onečišćivače okoliša i navesti mjere zaštite, - analizirati uzroke i posljedice onečišćenja pojedinih dijelova ekosistema. 	
---	--	--

Literatura

1. Župančić, G.: Geografija 2, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2007.

RAZRED: III

Sedmično sati: 2

Godišnje sati: 70

Zadaci:

- upoznavanje učenika s procesima i pojavama vezanima za globalizaciju i ekonomsko raslojavanje u svijetu,
- prikazivanje procesa i pojava vezanih za neujednačen gospodarski razvoj u svijetu (pomoću praktičnih nastavnih sredstava približiti učenicima obrađene sadržaje).
- razvijanje navika složenoga pogleda na prostor,
- razvijanje sposobnosti posmatranja, analiziranja, zaključivanja i usvajanja znanja analizom sadržaja,
- razvijanje sposobnosti usvajanja znanja analizom crteža, kvantitativnih pokazatelja i teksta,
- odgajanje zdravoga razmišljanja o procesima vezanima za napredak i razvoj ljudske civilizacije,
- razvijanje potrebe stalnog sticanja znanja i usavršavanja,
- ukazivanje na povećanje broja siromašnih u svijetu i razvijanje humanih osjećaja.

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>1. Globalno ekonomija – procesi i posljedice</p> <ul style="list-style-type: none">- Odlike poslijeindustrijskoga vremena- Proces globalizacije- Višenacionalne korporacije- Globalne integracije- Industrijske zone- Tehnološki parkovi- Globalizacija i ekologija <p>2. Nejednak ekonomski razvoj svijeta</p> <ul style="list-style-type: none">- Posljedice globalizacije- Podjela svijeta na Sjever i Jug- Neujednačenost razvoja Sjevera i Juga- Demografska eksplozija- Demografska polarizacija	<p>Učenici znaju uzroke i posljedice globalizacije i polarizacije u svijetu; mjesto i ulogu razvijenih i nerazvijenih zemalja u procesu globalizacije; ekonomske i političke integracije u svijetu i njihov značaj; učenici prepoznaju proces prestrukturiranja proizvodnje kao posljedica globalizacije; prodor nauke i visoke tehnologije postaje osnovnom karakteristikom poslijeindustrijskog doba; učenici prepoznaju nosioce globalizacijskih tokova i značaj ekološke stabilnosti.</p> <p>Učenici znaju kriterije za utvrđivanje razvijenosti; razvijene i slabije razvijene zemlje; posljedice nejednakog ekonomskog razvoja svijeta; socijalno – geografski</p>	<p>Veza sa srodnim prirodnim i društvenim naukama:</p> <ul style="list-style-type: none">- historija- ekonomija- biologija- latinski jezik

<p>3. Ekonomski sistemi razvijenih i srednje razvijenih zemalja svijeta</p> <ul style="list-style-type: none"> - Njemačka - Italija - Francuska - Ujedinjeno Kraljevstvo - Sjedinjene Američke Države - Kanada - Japan - Australija - Ostale europske i izvaneuropske razvijene zemlje - Čile - Afrika (siromaštvo i tranzicija) - Ekonomija Afrike (prirodne značaj i demografska eksplozija) - Južnoafrička Republika - Ostale slabije razvijene zemlje svijeta <p>4. Terenska nastava</p>	<p>aspekt nejednakog regionalnog razvoja svijeta; podjelu društva po njihovim obilježjima: post – industrijska, industrijska i agrarna društva.</p> <p>Učenici prepoznaju uzročno-posljedične veze između prirodnih i društvenih faktora razvoja; prepoznaju političko-ekonomske odlike pojedinih zemalja; učenici kroz kriterije za utvrđivanje razvijenosti i HDI indeks definišu stepen razvijenosti pojedinih zemalja svijeta.</p>	
--	--	--

Literatura

1. Župančić, G.: Geografija 3, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2007

RAZRED: IV

Sedmično/tjedno: 2

Godišnje: 60

Zadaci:

- upoznavanje učenika sa nacionalnom geografijom,
- prikazivanje spomenutoga pojmovlja na kartama i ostalim pomagalima,
- predstavljanje i prikazivanje procesa i pojava vezanih za povijesni razvoj, prirodne i društvene odlike užega i šireg zavičaja,
- razvijanje navika složenoga pogleda na prostor,
- razvijanje sposobnosti promatranja, analiziranja, zaključivanja i usvajanja znanja analizom sadržaja,
- razvijanje sposobnosti usvajanja znanja analizom crteža, kvantitativnih pokazatelja i teksta,
- naglašavanje važnosti domovine i teritorijalne pripadnosti,
- njegovanje vlastite nacionalne kulture,
- podsticanje ljubavi prema zavičaju i njenim vrijednostima,
- uticanje na zdravo razmišljanje i djelovanje vezano za zaštitu i njegu okoliša,

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>1. Historijsko- geografski i teritorijan razvoj Bosne i Hercegovine</p> <ul style="list-style-type: none">- Porijeklo imena BiH- Historijsko-teritorijalni razvoj BiH- Veličina, granice i oblik teritorija BiH- Regionalna pripadnost BiH <p>2. Prirodno- geografske odlike Bosne i Hercegovine</p> <ul style="list-style-type: none">- Geološki postanak teritorija BiH- Geomorfološka građa BiH- Reljefna sklop BiH- Reljef kao činioc ekonomskog razvoja BiH- Klimatske odlike BiH- Klimatska regionalizacija BiH- Hidrografija BiH- Tekuće BiH- Jezera i more BiH- Tla BiH- Biogeografske odlike BiH	<p>- Učenik opisuje, na karti prepoznaje granice prostiranja, vrednuje aspekte položaja i analizira specifične karakteristike regije Istočne Evrope. Učenici geografski objašnjavaju, razumiju i kartografski determinišu sve elemente geografskog položaja teritorije Bosne i Hercegovine, njen opći geografski i astronomsko- matematički položaj, saobraćajno- geografski položaj, uočavaju i objašnjavaju geografski položaj Bosne i Hercegovine na Balkanskom poluotoku i susretu geografskih regija, ekonomsko-geografskih odlika tih regija i značaju izuzetno povoljnog geografskog položaja na ekonomski razvoj i mogućnosti ekonomskog razvoja prostora Bosne i Hercegovine; učenici znaju objasniti i</p>	<p>Veza sa srodnim prirodnim i društvenim naukama:</p> <ul style="list-style-type: none">- historija- ekonomija- biologija- latinski jezik

<p>- Zaštićena područja BiH</p> <p>3. Društveno- geografske odlike Bosne i Hercegovine</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stanovništvo BiH - Prirodno kretanje stanovništva BiH - Prostorno kretanje stanovništva BiH - Strukture stanovništva BiH - Naselja BiH - Seoska naselja BiH - Gradska naselja BiH - Osnovne karakteristike privrede BiH - Poljoprivreda BiH - Stočarstvo BiH - Šumarstvo BiH - Mineralne sirovine i energetika BiH - Industrija BiH - Industrijske regije BiH - Turizam BiH - Saobraćaj BiH - Trgovina BiH - Savremene odlike privrede BiH - Ekonomsko-političke veze BiH s Europom i svijetom - Regionalizacija BiH - Geokološka problematika BiH <p>4. Geografske regije Bosne i Hercegovine</p> <ul style="list-style-type: none"> - Regije Sjeverne BiH - Regija Srednje BiH - Regija Visokog krša - Regija Niske Hercegovine <p>5. Terenska nastava</p>	<p>kartografski determinisati veličinu, granice i vrste granica Bosne i Hercegovine, te promjenu granica kroz određene historijske periode.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici uočavaju značaj geološke građe i geomorfološkog sklopa i prepoznaju rudno-mineralna bogatstva u pojedinim njenim dijelovima. Učenici raspoznaju, objašnjavaju, geografski uočavaju i determinišu osnovne vrste, tipove i oblike reljefa u Bosni i Hercegovini sa posebnim osvrtom na kraške forme i oblike reljefa, kartografski predstavljaju reljefne cjeline i objašnjavaju njihov geološki razvoj i bogatstvo rudama koje je osnova za razvoj pojedinih vrsta privrednih djelatnosti, odnosno cjelokupnog privrednog razvoja Bosne i Hercegovine; raspoznaju reljefne morfostrukture, hipsometrijska obilježja teritorije naše zemlje, te ih znaju kartografski uočavati i predstavljati. - Učenici poznaju, razumiju i objašnjavaju osnovne odlike stanovništva Bosne i Hercegovine, popisnim periodima, promjenama broja stanovnika kroz određene historijske periode, objašnjavaju i trajno operiraju činjenicama vezanim za broj i promjenu broja stanovnika u Bosni i Hercegovini; poznaju sve odlike prirodnog (natalitet, mortalitet i prirodni priraštaj), te mehaničkog kretanja broja stanovnika; savremenim problemom odljeva mladih, uzrocima i posljedicama depopulacije, deagrarizacije i obrazovne strukture stanovništva Bosne i Hercegovine na privredni razvoj zemlje; uočavaju, raspoznaju i objašnjavaju pojam privrede Bosne i Hercegovine, 	
--	---	--

	<p>privrednog tranzicijskog položaja i razvoja naše zemlje; uočavaju prirodna bogatstva za razvoj privrede ili ekonomije Bosne i Hercegovine (rude, plodno tlo, vode, reljef i povoljnost klimatskih elemenata), objašnjavaju uticaj historijskog razvoja, tehničko-tehnoških uslova i kapitala na razvoj privrede Bosne i Hercegovine; determinišu probleme u privrednom razvoju i disfunkcionalnosti; objašnjavaju pojam tranzicije i tranzicijskih tokova, te objašnjavaju, razumiju i kartografski uočavaju i determinišu osnovne elemente razvoja poljoprivrede, industrije i rudarstva, energetike i energetske potencijala, saobraćaj, turizma i trgovine i svih elemenata vezanih za ove djelatnosti; jasno i trajno operiraju činjenicama vezanim za privredni razvoj Bosne i Hercegovine i regionalno-geografski objašnjavaju razvoj i značaj pojedinih sektora privrede u granicama Bosne i Hercegovine, ali i globalno.</p> <p>- Učenici znaju prirodne i društveno geografske regije BiH; nodalno – funkcionalne centre svake od regija; o trenutnom stepenu razvijenosti privrede, kao i mogućnosti razvoja svake od regija.</p>	
--	--	--

Literatura

1. Musa, S.: Geografija 4, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2007.

DIDAKTIČKO- METODIČKE NAPOMENE

Za realizaciju programa nastave premeta Geografije-zemljopisa, nadležne institucije su obavezne da obezbijede kabinete, opremljene sa svim vrstama geografskih karata, kompjuterom ili nekim savremenijim sredstvom za objašnjavanje revolucije i rotacije, literaturu, koju će učenici samostalno-individualno analizirati i prezentovati, na časovima slobodnih aktivnosti, dodatne nastave i terenske nastave, dio nastavnih sadržaja trebali bi obrađivati na terenu, npr. sadržaje u naseljima i ljudskim djelatnostima čiji su rezultati vidljivi u prostoru, zatim sadržaje o onečišćenju pojedinih lokaliteta i elemenata okoliša. U realizaciji NPP, potrebno je koristiti očigledna nastavna sredstva, slike i ilustracije, fizičko-geografski globus, astronomski atlas, tematske karte, multimediju, koja će vizualno dočarati i objasniti nejasne i teže shvatljive geografske pojave i procese. Također, koristiti i fizičko-geografske karte BiH, Azije, Afrike, Amerike, Australije odobrene od Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, te multimedijalni atlas i terensku nastavu. Nacionalnoj geografiji treba posvetiti više pažnje (vrednovanje geografskog položaja, određivanje najvažnijih uloga regije i planiranje prostornog uređenja u državi).

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

1. Zvanje profesor geografije

završen prijebolonjski 4-godišnji studij – Odsjek za geografiju, nastavnički smjer.
Odsjek za geografiju, nastavnički smjer stiče se završetkom četverogodišnjim studijem (četiri akademske godine) su osposobljeni za samostalno vođenje cjelokupnog odgojno-obrazovnog procesa u osnovnim i srednjim školama iz svih predmeta koji pripadaju matičnoj oblasti geografije, za samostalno kreiranje i interpretaciju nastavnih sadržaja iz oblasti fizičko geografskih, društveno- geografskih i regionalno- geografskih sadržaja kontinenta, regija i zemalja svijeta i Bosne i Hercegovine.

2. Zvanje profesor geografije i historije

- završen predbolonjski 4-godišnji studij

3. Završen 5-godišnji matični studij Geografije u obrazovanju (nastavnički smjer): 3+2 ili 4+1 sa ostvarenih 300 ECTS kredita

- završen predbolonjski 4-godišnji studij

Sociologija

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

SOCIOLOGIJA.

Komisija: 1. Sedžida Hadžić, predsjednik

2. Adem Olovčić, član

UVOD

Sociologija, kao fundamentalna društvena nauka, se od školske 2018/2019. izučava u gimnaziji, izborno područje Opća gimnazija kao obavezan predmet u četvrtom razredu s dva (2) časa sedmično. Učenjem sociologije, učenik/ca se usmjerava na analizu savremenih društvenih odnosa, pojava i procesa, na vođenje argumentirane rasprave, pronalazak, prezentaciju i zastupanje najboljih rješenja. Učenje sociologije kao nauke potiče kritičko promišljanje stvarnosti, jer se ona, kao takva, temelji na neprestanom propitivanju svih društvenih odnosa, od društvenih interakcija među pojedincima, preko istraživanja utjecaja i važnosti medija i informacione tehnologije u društvenom životu i svakodnevnici, pa sve do općeg propitivanja odnosa čovjeka i prirode ili čovjeka i tehnologije, te ostalih aspekata savremenog društva. Sociologija istodobno omogućava sagledavanje društva u cjelini, kao i pojedinih elemenata društvene strukture te razumijevanje povezanosti mikro nivoa i makro nivoa društvenih odnosa, pojava i procesa. Sociologija svojim sveobuhvatnim pogledom na društvo i društvenost razvija kod učenika prihvatanje i uvažavanje društvenih i kulturnih različitosti u okviru demokratskih vrijednosti te pruža mladima mogućnost razvoja ličnog i društvenog identiteta, odgovornosti, solidarnosti i integriteta.

CILJEVI

Fundamentalni cilj ovog predmeta jeste upoznavanje učenika s društvom, društvenim pojavama, procesima i odnosima, te zakonitostima po kojima su oni takvi. Usmjerenost je na razumijevanju aktualnih društvenih događaja, procesa i odnosa koje ljudi proizvode svojim djelovanjem, kao i razvijanje misaonih i izražajnih sposobnosti učenika.

Uz navedeni fundamentalni cilj u nastavi predmeta Sociologija ostvaruju se i sljedeći ciljevi:

- razvijati interes učenika za sociološko razumijevanje i istraživanje društva
- usvajanje temeljnih socioloških znanja u objašnjenjima društvene stvarnosti
- razumijevanje različitih društvenih odnosa, pojava i procesa u užem i širem socijalnom kontekstu s posebnim naglaskom na savremeno društvo
- razvijanje kritičkog odnosa učenika i izražavanje ličnih stajališta o društvenim odnosima, pojavama, procesima i njihovim sociološkim interpretacijama
- uočavanje utjecaja društvenog položaja, uloga i statusa na oblikovanje stavova, vrijednosti i identiteta kao osnovu individualnog i kolektivnog ponašanja
- razvijanje interesa i senzibiliteta učenika za društvena pitanja i probleme te poticanje tolerantnost prema društvenim i kulturnim različitostima.

ZADACI

- upoznavanje učenika/ca sa sociološkim pristupom i razvojem sociološke spoznaje
- upoznavanje učenika/ca s procesima i promjenama koji karakteriziraju savremeno društvo

- upućivanje učenika/ca na mogućnost sagledavanja složenosti društva i njegove unutrašnje dinamike prepoznavanjem, razumijevanjem i analizom osnovnih elemenata društvene strukture i njihovih veza te procesa njihova nastajanja i promjene
- podsticanje učenika/ca na analizu makro i mikro procesa i odnosa unutar društva, te kritičkog propitivanja navedenih pojava
- podsticanje kod učenika/ca individualnosti, tolerantnosti, individualne i kolektivne svijesti i odgovornosti njegovog društvenog bića.

NASTAVNI PLAN I PROGRAM NA PREDMETU SOCIOLOGIJA

Razred: III

Sedmično/tjedno: 2

Godišnje: 70

I SOCIOLOGIJA KAO NAUKA I NJEN ODNOS PREMA DRUGIM NAUKAMA I DISCIPLINAMA

- Pojam, definicija i predmet sociologije, njen odnos prema drugim naukama
- Razvoj posebnih sociologija

II ISTRAŽIVANJE DRUŠTVENIH POJAVA

- Problem istraživanja društvenih pojava, odnosa i procesa
- Metode i tehnike istraživanja u sociologiji

III DRUŠTVO

- Osnovni sociološki pojmovi (čovjek, društvo, društvene grupe, pokreti, organizacije)
- Društvena stratifikacija i društvena diferencijacija
- Društvene institucije (ekonomske, političke, religijske, obrazovne)
- Društvene organizacije i položaji
- Klasna i slojna struktura društva
- Nacija, etnički odnosi i tolerancija

IV DIFERENCIRANI OBLICI DRUŠTVENE SVIJESTI

- Moral i pravo
- Umjetnost i filozofija
- Nauka i ideologija
- Religija – sociološko određenje
- Sekularizacija (pojam i procesi)

V KULTURA I CIVILIZACIJA

- Simboli, jezik, norme, vrijednosti, status, uloge
- Opća svojstva kulture i civilizacije

- Multikultura i bosanskohercegovački kulturni kod

VI EKONOMSKE INSTITUCIJE

- Rad, podjela rada i vlasništvo
- Tehnološki napredak i doživljaj rada
- Moć i sukob u industriji (sindikati, štrajkovi, sindikalna demokratija, birokratija i demokratija)
- Savremeni ekonomski sistem

VII POLITIČKE INSTITUCIJE

- Politika, moć i vlast
- Oblici vlasti i sistema
- Država i organizacija vlasti
- Političko organiziranje i institucije (stranke i interesne grupe)
- Izbori i izborni sistemi, politička kultura (sudjelovanje, ponašanje, marketing, lobiranje)
- Ljudska prava, slobode i instrumenti zaštite prava i sloboda

VIII SAVREMENA PORODICA

- Porodica i njen društveni značaj
- Tipovi porodice
- Pravo na izbor bračnog druga i planiranje potomstva

IX SOCIJALIZACIJA

- Socijalizacija i interakcija
- Komunikacija i informatička revolucija
- Inteligencija i društvo

X SOCIJALNA EKOLOGIJA

- Urbanizacija – moderni gradovi
- Ekosistemi i ekološka kriza

XI DEVIJANTNOST I DRUŠTVO

- Teorije devijantnosti
- Rat i institucije mira

XII PROMJENE I RAZVOJ DRUŠTVA

- Klasične i savremene teorije o razvoju društva (kontraverze oko utopijskog i utopističkog u sociologiji)
- Postindustrijsko društvo
- Postsocijalistička društva
- Civilno društvo

ISHODI UČENJA

Nakon odslušanog predmeta Sociologija, učenici bi trebali biti u stanju:

- opisati i analizirati kontekst nastanka sociologije te njezin cilj,
- opisati i razlikovati osnovne metode društvenih istraživanja,
- definirati i interpretirati specifičnost sociološkog pristupa izučavanju društva,
- definirati, razlikovati i primijeniti temeljne sociološke pojmove,
- kritički propitati društvene pojave, procese i odnose u neposrednoj okolini,
- razlikovati i primijeniti različite sociološke pristupe na konkretne probleme,
- analizirati društvene i kulturne različitosti, nejednakosti i identitete,
- razumjeti društvene institucije, društvenu strukturu i društvene promjene,
- povezivati i analizirati individualne probleme sa širim društvenim kontekstom,
- analizirati izazove i perspektive savremene porodice,
- opisati i razlikovati nivoe i kontekst društvenih problema,
- opisati i analizirati društveni kontekst određenih fenomena,
- raspravljati o sociološkim temama usmeno i pismeno.

DIDAKTIČKO-METODIČKA UPUTA ZA REALIZACIJU PROGRAMA

Programski sadržaji se usklađuju s intelektualnim i materijalnim mogućnostima učenika i škole. Svi učenici moraju uraditi završni seminarski rad. Ukupna ocjena je ocjena završnog seminarskog rada i ukupnog učešća u nastavi svakog učenika. Sesije seminarskih radova se odvijaju u okviru grupe ili cijelog odjeljenja, tako da svi učestvuju u svim seminarskim radovima.

U prvom polugodištu svaki učenik radi samostalni rad, ne veći od dvije stranice teksta na temu obrađenog poglavlja. Drugo polugodište je predviđeno za prezentacije seminarskih radova i diskusije o njima. Teme za seminarske radove treba definirati iz savremenog društvenog života, iz obrađenih oblasti.

Seminarski rad mora biti samostalno učenikovo djelo, dok ga profesor samo usmjerava.

Mentorski rad profesora mora biti usmjeren prvenstveno na:

- Pripreme za nacrt i izradu seminarskog rada
- Pomoć pri izboru problema
- Usmjeravanje ka što većoj upotrebi različitih pristupa istraživanja problema.

Kriteriji za ocjenjivanja seminarskih radova su:

- Formulacija problema: 20% ocjene
- Izbor metode rada: 20% ocjene
- Interpretacija: 30% ocjene
- Predstavljanje rada: 30% ocjene

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Nastavu za predmet Sociologija u Općoj gimnaziji može izvoditi nastavnik/ca koji/a je završio/la:

Filozofski fakultet:

- sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme po predbolonjskom visokoobrazovnom procesu (Odsjek za filozofiju i sociologiju, odnosno Odsjek za sociologiju);
- sa završenim II, odnosno III ciklusom po bolonjskom visokoobrazovnom procesu (Odsjek za sociologiju).

Fakultet političkih nauka:

- sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme po predbolonjskom visokoobrazovnom procesu (Odsjek za sociologiju);
- sa završenim II, odnosno III ciklusom po bolonjskom visokoobrazovnom procesu (Odsjek za sociologiju).

Psihologija

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

PSIHOLOGIJA.

- Komisija:**
- 1. Doc.dr. Maida Koso-Drljević, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu*
 - 2. Mirjana Jovanović-Halilović, dipl. psiholog, JU Srednja medicinska škola Sarajevo*
 - 3. Sandra Muratović, mr. sci. psiholog, Druga gimnazija*
 - 4. Đema Voloder-Nadarević, dipl. psiholog, Prva bošnjačka gimnazija*
 - 5. Lejla Osmanagić, dipl. psiholog, Srednja škola metalnih zanimanja, Srednja građevinsko-geodetska škola, Srednja mašinska tehnička škola*
 - 6. Lirija Kruša-Bjelošević, mr. sci. psiholog, Centar za slijepu i slabovidnu djecu i omladinu*

UVOD

Psihologija je nauka koja se bavi proučavanjem psihičkih procesa i ponašanja. Učenicima svih izbornih područja u gimnazijama Kantona Sarajevo je potrebno da usvoje osnovna znanja i razumijevanja psiholoških procesa kako bi se mogli dalje razvijati, kako na profesionalnom tako i na ličnom nivou. Neophodno je da razumiju na koji način naši psihički procesi utječu na naše ponašanje, te kako naše ponašanje utječe na naše psihičke procese. Pored toga, čovjek je društveno biće i važno je da razumije sebe, ali i druge, kako bi mogao adekvatno funkcionirati.

U savremenoj psihologiji teorijska znanja su neraskidivo povezana sa rezultatima brojnih istraživanja koja utječu na stvaranje novih teorija, ali i na preispitivanje već postojećih, čime se kod mladih razvija naučni pristup rješavanju problema, te kritičko mišljenje.

NAPOMENA: Nastavnicima je za predmet Psihologija u III razredu gimnazije (sva izborna područja) ponuđeno 5 različitih programa. Jedina razlika među njima jeste u posljednjem, desetom dijelu pod nazivom Primjenjena psihologija. Svaki program nudi različitu oblast unutar ovog dijela: Psihologija okoliša (Ekološka psihologija), Zdravstvena psihologija, Metodologija istraživanja u psihologiji, Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja, te Organizacijska psihologija. Nastavnik će se, prema učeničkim interesima, odlučiti za jedan program svake godine na nivou svoje škole.

NASTAVNI PROGRAM ZA PREDMET PSIHOLOGIJA

Razred: III

Sedmično/tjedno: 2

Godišnje: 70

CILJ

Upoznavanje učenika sa osnovnim psihološkim pojmovima i naučnim objašnjenjima svih psihičkih procesa kod čovjeka, sa ciljem razumijevanja ponašanja, uz korištenje njima bliskih i razumljivih praktičnih primjera iz svakodnevnog života.

ZADACI

- Stjecanje osnovnih saznanja i uvida u savremeni pristup naučnom objašnjenju psihičkog života čovjeka
- Upoznavanje i razumijevanje karakteristika psihičkih procesa kod čovjeka.
- Upoznavanje učenika/ca sa značajem unapređenja i održavanja mentalnog zdravlja.
- Upoznavanje uzroka odvijanje i posljedica čovjekovih reakcija i stjecanje znanja o načinima na koje se ponašanje može promijeniti i predvidjeti.
- Razvijanje interesovanja za psihološke spoznaje.
- Razvijanje kulture ophođenja i humanizacije rada.
- Upoznavanje sa mogućnostima primjene psihologije u savremenom životu.

PREGLED PROGRAMSKIH SADRŽAJA

Naziv programskih sadržaja	Broj sati
1. Psihologija kao nauka	2 (1+1)
2. Metode i tehnike u psihologiji	4 (2+1+1)
3. Biološka psihologija	8 (4+3+1)
4. Kognitivna psihologija	15 (9+5+1)
5. Sposobnosti	4 (2+1+1)
6. Emocije i motivacija	12 (8+3+1)
7. Ličnost	5 (2+2+1)
8. Socijalna psihologija	10 (5+4+1)
9. Razvojna psihologija	3(2+1)
10. Primjenjena psihologija: Psihologija okoliša	7 (5+2)
UKUPNO:	70 (40+23+7)

PROGRAMSKI SADRŽAJI

PSIHOLOGIJA KAO NAUKA

2 (1+1)

- Početak psihologije
- Grane psihologije
- Psihologija kao i prirodna i društvena nauka; Psihologija kao eksperimentalna nauka. Razlika između naučnog i laičkog pristupa.
- Odnos psihologije i drugih nauka; Razlike između psihologije, psihijatrije i psihoterapije

METODE I TEHNIKE U PSIHOLOGIJI

4 (2+1+1)

- Razlika između metoda i tehnika
- Varijable u psihologiji: zavisna, nezavisna
- Metode koje se koriste u psihologiji: eksperiment, studija slučaja, opservacija i korelacijska metoda
- Tehnike koje se koriste u psihologiji: test, intervju, skale procjene, upitnik, anketa, projektivne tehnike, sociometrijska tehnika; Populacija i uzorak

- Vježba: Na jednom poznatom istraživanju odrediti korištenu metodu, tehnike, izdvojiti rezultate i interpretaciju rezultata

BIOLOŠKA PSIHOLOGIJA

8 (4+3+1)

- Građa neurona: sinapsa, uloga neurotransmitera: acetilholin, serotonin, dopamin.
- Periferni nervni sistem: motorička i senzorna nervna vlakna
- Centralni nervni sistem: lokalizacija funkcija
- Autonomni nervni sistem i žlijezde sa unutrašnjim lučenjem
- Hormoni i njihov utjecaj na psihičke procese
- Vježba: Utjecaj okoline na funkciju mozga

KOGNITIVNA PSIHOLOGIJA

15 (9+5+1)

- Osjeti: Vrste osjeta, karakteristike osjeta: modalitet, intenzitet, trajanje osjeta; Adaptacija i osjet
- Percepcija: Osnovni faktori, objektivni i subjektivni koji utječu na percepciju; Iluzije, halucinacije
- Pažnja, obim, intenzitet, fluktuacija
- Učenje, osnovne vrste učenja, kako uspješno učiti
- Pamćenje, faze pamćenja: senzorno, kratkoročno i dugoročno; Vrste dugoročnog pamćenja: eksplicitno / deklarativno, epizodičko i semantičko, implicitno / nedeklarativno, proceduralno i emotivno pamćenje; Pouzdanost pamćenja, pouzdanost svjedočenja; Zaboravljanje: najčešći razlozi zaboravljanja; Poremećaji pamćenja: amnezija, hipomnezija, hiperamnezija i paramnezija
- Mišljenje i vrste mišljenja: konkretno, apstraktno, induktivno, deduktivno, kritičko, stvaralačko; Faze rješavanja problema, fiksacija i druge prepreke; Konvergentno i divergentno mišljenje; Poremećaji mišljenja, formalni i sadržajni
- Vježba: mjerenja obima kratkoročnog pamćenja

SPOSOBNOSTI

4 (2+1+1)

- Šta su sposobnosti i vrste sposobnosti
- Inteligencija, opći i specifični faktori inteligencije; Brzina i jačina inteligencije, fluidna i kristalizirana inteligencija
- Kreativnost; Povezanost inteligencije i kreativnosti i konvergentnog i divergentnog mišljenja
- Mjerenje inteligencije i kreativnosti, mjerne karakteristike testova
- Vježba: kreativnosti

EMOCIJE I MOTIVACIJA

12 (8+3+1)

- Osnovne i složene emocije; Utjecaj percepcija na javljanje emocija
- Intenzitet i trajanje emocija; Fiziološka osnova emocija; Poligraf; Empatija
- Schachter-Singerova teorija emocija
- Kontrola emocija, praktične tehnike samokontrole, humor, distrakcija kako bi se izbjegao afekt
- Stres, izvor stresa, adekvatni načini suočavanja sa stresom
- Frustracije, izvori frustracija; Tolerancija na frustracije i posljedice frustracija; Odbrambeni mehanizmi ličnosti: kompenzacija, racionalizacija, projekcija, poricanje, pomjeranje, regresija, represija; Zreli i nezreli mehanizmi, humor i altruizam
- Vrste motivacije, intrinzična i ekstrinzična; Vrste motiva i potreba; Motivacijski ciklus

- Afektivni poremećaji: depresivni i bipolarni; Anksiozni poremećaji: fobije, GAP, PTSP, panični napadi, OKP
- Vježba: facijalna ekspresija emocija, prepoznavanje odbrambenih mehanizama, Maslowljeva teorija motivacije

LIČNOST

5 (2+2+1)

- Ličnost, crte i tipovi ličnosti; Razvoj ličnosti; Ispitivanje crta ličnosti
- Teorije ličnosti: psihoanalitička, bihevioralna, socijalno-kognitivna i humanistička teorija ličnosti
- Temperament i karakter
- Vježba: Igranje uloga

SOCIJALNA PSIHOLOGIJA

10 (5+4+1)

- Predmet socijalne psihologije, socijalna grupa, struktura socijalne grupe: uloge i norme
- Stavovi, kognitivna disonanca; Predrasude i stereotipi, nastanak i razvoj; Borba protiv predrasuda, diskriminacija
- Pokoravanje autoritetu; Atribucijska teorija, greške u atribuciji, fundamentalna atribucijska greška
- Socijalni utjecaj: socijalna facilitacija, socijalna interferencija, difuzija odgovornosti, socijalno besposličarenje, socijalni pritisak, konformizam
- Prosocijalno ponašanje, agresivnost.
- Vježba: asertivna komunikacija, nenasilno rješavanje sukoba

RAZVOJNA PSIHOLOGIJA

3 (2+1)

- Predmet razvojne psihologije
- Kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj djeteta
- Roditeljstvo i planiranje porodice

Slijede alternativne nastavne cjeline za posljednje poglavlje koje nosi naziv Primjenjena psihologija, koje profesori odabiru u skladu sa interesovanjem učenika:

PRIMJENJENA PSIHOLOGIJA: Psihologija okoliša

7 (5+2)

- Okolišni stresori; Buka: izvori buke, negativni efekti na socijalno ponašanje i utjecaj na djecu i odrasle; Gustoća naseljenosti i prenaseljenost: utjecaj na zdravlje, prosocijalno ponašanje i radni učinak; Prevencija i mehanizmi suočavanja
- Prirodne i tehnološke katastrofe, obilježja i posljedice prirodne katastrofe; Psihološka prevencija i intervencija
- Lični prostor i vrste teritorija; Okupacija ličnog prostora, utjecaj na ponašanje
- Utjecaj arhitektonskih rješenja na ponašanje i zdravlje; Obnova i izgradnja životnog prostora

PRIMJENJENA PSIHOLOGIJA: Zdravstvena psihologija**7 (5+2)**

- Stres i fiziologija stresa, GAS model: Lazarus, izvori stresa; Stres menadžment, psihološke i biomedicinske tehnike; Prevencija stresa
- Bol i vrste bola, kontrola bola: psihološke, medicinske, alternativne tehnike
- Odnos između ljekara i pacijenta, unapređenje komunikacije, verbalna i neverbalna komunikacija; Zloupotreba zdravstvene brige, odgađanje ljekarskog tretmana, hipohondrija, Munchausen sindrom
- Promocija zdravlja i prevencija bolesti; strategije promocije: zasnovana na strahu, informacijama, Jel model komunikacije; Promocija u školama, radnim mjestima i životnim zajednicama; Promjena zdravstvenih navika kod adolescenata

PRIMJENJENA PSIHOLOGIJA: Metodologija istraživanja u psihologiji**7 (5+2)**

- Eksperimentalno istraživanje;
- Nezavisna i zavisna varijabla; kontrolisane i nekontrolisane varijable istraživanja; operacionalizacija varijabli
- Etika u psihološkim istraživanjima
- Pouzdanost, valjanost, osjetljivost
- Obrada rezultata, deskriptivna statistika
- Interpretacija rezultata
- Ponavljanje jednostavnog eksperimenta, već provedenog u psihologiji; Stroop ili Loftus i Palmer; Provođenje eksperimenta u razredu; Obrada rezultata i diskusija, interpretacija rezultata

PRIMJENJENA PSIHOLOGIJA: Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja**7 (5+2)**

- Normalnost, nenormalnost, problem valjanosti dijagnoze (Rosenhan)
- Kriteriji prema kojima se određeno stanje smatra smetnjom i / ili poremećajem (DSM-V)
- Četiri grupe poremećaja: Anksiozni poremećaji (fobije, opsesivno-kompulzivni poremećaj, posttraumatski stresni poremećaj-PTSP, panični poremećaj, generalizirani anksiozni poremećaj- GAP); Poremećaji raspoloženja: veliki depresivni poremećaj, bipolarni poremećaj; Poremećaji ličnosti: antisocijalni poremećaj ličnosti, granični poremećaj ličnosti, paranoidni poremećaj ličnosti; Psihотиčni poremećaji: shizofrenija, sumanuti poremećaj, shizoafektivni poremećaj
- Psihički poremećaj: etiologija, prevalenca, tok poremećaja, simptomi, kao i preporučena terapija: psihoterapija i / ili farmakoterapija i prognoza

PRIMJENJENA PSIHOLOGIJA: Organizacijska psihologija**7 (5+2)**

- Motivacija za rad: teorije potreba (Maslow), kognitivne teorije (Vroom), motivatori rada, unutrašnji i vanjski
- Vodstvo i menadžment: stilovi upravljanja
- Ponašanje u grupama i organizacijama: grupne uloge, donošenje odluka; Konflikti u grupi
- Zadovoljstvo poslom: mjerenje zadovoljstva; Stavovi o radu, izbjegavanje odsustva; uvjeti rada: fizički, psihološki, mobing, sigurnost na radu: smanjenje nezgoda, kampanje za promociju sigurnosti

ISHODI

- Objašnjavanje, opisivanje i razlikovanje pristupa naučne psihologije i popularne psihologije.
- Uspoređivanje i analiziranje metodologije psihološkog istraživanja, kao naučnog načina provjere i razvoja psiholoških spoznaja.
- Usvajanje i identificiranje osnovnih informacija o biološkoj, kognitivnoj, socijalnoj psihologiji i psihologiji sposobnosti, emocija i motivacije, karakteristika ličnosti i razvojne psihologije.
- Usvajanje, prepoznavanje i korištenje psihološke terminologije u komunikaciji u svakodnevnim životnim situacijama.
- Praktična primjena teoretskih spoznaja psihologije u razumijevanju i tumačenju ponašanja individue, psihičkih procesa i stanja.
- Analiziranje multidisciplinarnog pristupa u objašnjavanju ponašanja individue s aspekta bioloških, informacionih, prirodnih i društvenih nauka.
- Sposobnost kritičkog evaluiranja psihičkih procesa.
- Sposobnost analiziranja i kritičkog evaluiranja tačnosti zaključaka izvedenih tokom psiholoških istraživanja.
- Vještine analiziranja i interpretacije ponašanja individue, laganje, submisivnost i dr.
- Vještine uočavanja bioloških, situacijskih, okolinskih, te ličnih faktora u interpretaciji ponašanja individue.
- Uočavanje psiholoških razlika među individuuama i razvoj poštovanja i tolerancije.
- Razvoj viših oblika mišljenja, kritičkog mišljenja putem predviđenih vježbi.
- Kritičko analiziranje vještina asertivne komunikacije, timskog rad i drugih poželjnih oblika ponašanja.
- Razvoj vještina argumentiranja i diskutiranja o različitim ambivalentnim psihološkim pitanjima.

UPUTA ZA REALIZACIJU PROGRAMA

Realizacija programa zasniva se na umješnosti predavača da vođenjem putem posmatranja, vježbanja i uvažavanja / usvajanja, učenike uvede u osnovne pojmove iz predmeta Psihologija. Omjer sati planiranih za obradu i časova drugih oblika rada, od ponavljanja i sistematizacije do vježbi, omogućava usvajanje i primjenu nastavnih sadržaja. U realizaciji i relaciji sa sadržajima drugih predmeta realizator će sam procijeniti i staviti naglasak na pojedine sadržaje, čime će se olakšati međusobno povezivanje i dopunjavanje unutar nastavnog procesa. Učenici će putem vježbi i praktično ovladati pojedinim nastavnim sadržajima.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Odsjek pedagogija i psihologija

- VII stepen, profesor pedagogije i psihologije,
- II ciklus bolonjskog visokoobrazovnog procesa – magistar pedagogije i psihologije;

Odsjek psihologija

- VII stepen, diplomirani psiholog i položena pedagoško-psihološka i metodičko-didaktička grupa predmeta,
- II ciklus bolonjskog visokoobrazovnog procesa – magistar psihologije i položena pedagoško-psihološka i metodičko-didaktička grupa predmeta.

Filozofija s logikom

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

FILOZOFIJA S LOGIKOM.

Komisija:

- 1. Sedžida Hadžić, predsjednik*
- 2. Elmana Cerić, član*

FILOZOFIJA S LOGIKOM

Razred: III

Sedmično/tjedno: 1

Godišnje: 35

UVOD

Prema Nastavnom planu i programu za Opću gimnaziju koji se u gimnazije Kantona Sarajevo uvodi od šk. 2018/19. godine, predviđeno je da se nastava Filozofije sa logikom izučava dvije godine: u trećim razredima jedan (1) čas sedmično i u četvrtim razredima dva (2) časa sedmično. Planirano je da se Logika te Uvod u filozofiju i Filozofija drevnog Istoka izučava u trećem, a Zapadna i Islamska / Kršćanska filozofija u četvrtom razredu opće gimnazije. Naziv predmeta i u trećem i u četvrtom razredu opće gimnazije je „Filozofija sa logikom“.

Kao filozofska disciplina koja proučava oblike valjane misli logika je posebno značajna za sve one vrste čovjekove djelatnosti u kojima je uključena njegova misao i u kojima je važno da njegova misao bude valjana. Kako je mišljenje komponenta svake ljudske djelatnosti to je i logika kao nauka o valjanoj misli važna za svaku ljudsku djelatnost. Kada razgovaramo s prijateljem, okopavamo baštu, ulazimo u tramvaj, u svakom trenutku ma šta činimo važno je da valjano mislimo.

Učenje i podučavanje logike učenika uvodi u razložno i osviješteno mišljenje, pruža mu oslonac za racionalno oblikovanje uvjerenja i odluka, te u njemu razvija sposobnost kooperativnog komuniciranja.

Logika je ujedno temelj kritičkog mišljenja i svih nauka. U privatnoj i javnoj komunikaciji ljudi riječima djeluju jedni na druge. Učenje i podučavanje te nauke omogućava razlikovanje oblika uvjeravanja usklađenih s kriterijima razuma od onih koji nisu usklađeni s njima, a na koje smo usprkos tome osjetljivi iz različitih razloga. Sposobnost razlikovanja tih uvjeravanja preduvjet je slobodnog života, autonomnog prosuđivanja i odlučivanja kao zahtjeva svakog razumnog bića.

Logika je refleksija mišljenja o samome sebi, zbog čega stoji u temelju metakognitivnih kompetencija. Njeguje sposobnosti koje su pretpostavka za „kritičko mišljenje“. Sposobnost usklađivanja skupova uvjerenja s kriterijima mišljenja preduvjet je, s jedne strane, za komunikacijske kompetencije, saradnju i međusobno poštovanje, čime se stvaraju pretpostavke za promišljen, odgovaran i aktivan građanski život, a s druge strane, za bolje razumijevanje naučnih teorija.

CILJ I ZADACI NASTAVE LOGIKE

Primarni je cilj nastave logike da upozna učenike s elementima logike kao filozofske discipline, da ga upozna s onim oblicima valjane misli i metodama spoznaje koje oni i sami spontano i nesavršeno svakodnevno primjenjuju, a koje su veliki filozofi prošlosti detaljno analizirali.

Upoznavanje oblika valjane misli treba omogućiti učenicima da bolje shvate sve što su učili i što će učiti u drugim nastavnim predmetima. Svaka nauka je sistem logično povezanih misli, pa razumijevanje njihove logike omogućuje bolje razumijevanje njihove biti i smisla.

Logika je njegovanje vrline mišljenja ili razumskih vrlina koje su temelj i za sljedeće vrijedne vrline: prosuđivanje na temelju opravdanog razloga, sposobnost poštovanja drugoga, osjetljivost na protuargumente (logička senzibilnost), sposobnost da promijenimo stav na temelju opravdanog razloga, nepristranost u prosuđivanju, razboritost, osjetljivost na neopravdane zahtjeve, kritičko preispitivanja obrazloženja, osjetljivost na neobrazlaganje stavova, preispitivanje vlastitih stavova. Učenje i podučavanje Logike učenika tako uvodi u razložno i osviješteno mišljenje, pruža mu oslonac za racionalno oblikovanje uvjerenja i odluka te u njemu razvija sposobnost kooperativnog komuniciranja.

Logika je osvještavanje kriterija koji su zajednički svim ljudima i na koje svi pristaju, stoga je podloga za kulturu zajedništva koje nije utemeljeno na nacionalnoj, vjerskoj ni bilo kojoj drugoj isključivosti. Njeguje kulturu iskrenog međusobnog poštovanja ljudi kao racionalnih bića, omogućujući tako toleranciju i dijalog.

Njeno učenje i podučavanje njeguje i kreativno mišljenje, otvarajući učeniku prostor za vježbanje različitih načina rješavanja istih problema. Logička umijeća koja se učenjem i podučavanjem njeguju omogućuju svako iskustvo učenja, daju razborit okvir promišljanju o izazovima života u suvremenom društvu, obrazovanju i svijetu rada te su nezaobilazna sposobnost za bilo koji oblik cjeloživotnog obrazovanja.

ZADACI NASTAVE FILOZOFIJE S LOGIKOM U III RAZREDU OPĆE GIMNAZIJE

- Propitivanje usklađenosti ponuđenih i vlastitih skupova uvjerenja s kriterijima dobrog mišljenja.
- Njegovanje jasnog, analitičkog i dosljednog mišljenja koje omogućava razvoj socijalnih, komunikacijskih i naučnih kompetencija.
- Razvoj osjetljivosti na neobrazložene zahtjeve i izložene protuargumente, otvaranje mogućnosti promjene stava pri susretu s drugačijima na temelju opravdanog razloga i nepristranosti u prosuđivanju te razvoj sposobnosti poštovanja drugoga kao racionalnog bića, što omogućuje tolerantne društvene odnose.
- Razvijanje kritičkog mišljenja, odlučivanja zasnovanog na racionalnom prosuđivanju i samokritičnosti. Kritičko je mišljenje prije svega utemeljeno na vještinama argumentacije, zaključivanja, analize, interpretacije i vrednovanja informacija, a preduvjet je za razvoj samostalnosti, samopouzdanja i samokritičnosti svakog čovjeka te vodi prema promišljenom i odgovornom građanskom životu.
- Poticanje kreativnosti i inventivnosti otkrivanjem novih problema i otvaranjem različitih puteva mišljenja koji mogu voditi prema njihovu rješenju.
- Konačno, iako nije zadatak logike da nauči učenike misliti, njen je zadatak da ih nauči misliti bolje nego što su dosad znali. Upoznavanje s oblicima valjane misli i s tipičnim logičkim pogreškama pomaže učenicima da takve pogreške izbjegavaju, a da učinjene pogreške lakše otkrivaju i ispravljaju.

NASTAVNI PROGRAM ZA PREDMET FILOZOFIJA S LOGIKOM

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>UVOD U LOGIKU – POJAM KAO ELEMENT LOGIČKOG MIŠLJENJA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uvod u logiku: saznanje, naučna istina - Logika – predmet, osnivači, opća obilježja - Pojam kao element logičkog mišljenja - Obim i sadržaj pojma - Vrste pojmova - Definicija - Klasifikacija <p>SUD</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sud - Logičke osobine sudova - Vrste sudova - Odnosi među sudovima <p>ZAKLJUČAK</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pojam i struktura zaključka - Neposredno i posredno zaključivanje - Induktivno zaključivanje - Dedukcija - Posebna pravila deduktivnog zaključivanja - Zaključivanje i dokazivanja - Osnovi simboličke logike – konstante i varijable - Struktura naučnog istraživanja - Metode naučnog istraživanja <p>UVOD U FILOZOFIJU – FILOZOFIJA DREVNOG ISTOKA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uvod u filozofiju – 	<p>Učenici bi nakon učenja i podučavanja Logike i Uvoda u filozofiju trebali biti sposobni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Znati osnovna obilježja logike, historijski kontekst njenog nastanka i osnivače. - Objasniti temeljne pojmove i probleme formalne logike. - Razumjeti pojam „pojma“. - Poznavati vrste pojmova i odnose među pojmovima. - Analizirati i komparirati obim i sadržaj pojma. - Primjenjivati naučena pravila na konkretnim primjerima. - Znati pojam „suda“, vrste sudova i odnose među sudovima. - Razlikovati sud, suđenje i rečenicu. - Donositi ispravne sudove i zaključke, primijeniti pravila argumentirane i kritičke prosudbe. - Prepoznati razliku između niza sudova, složenog suda i zaključka. - Obrazložiti, razlikovati i usporediti izvore opravdanja i znanja te kritički vrednovati argumente. - Argumentirano i kritički promišljati. - Prepoznati tipične pogreške u argumentaciji. - Raspoznati, izdvojiti, te vrednovati neke logičke elemente naučne metodologije. - Na nivou kognitivnih ishoda učenik poznaje osnovne pojmove i odnose, razumije 	<ul style="list-style-type: none"> - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost, - Matematika, - Informatika, - Historija, - Sociologija, - Psihologija, - Kultura religija - Latinski jezik.

<p>filozofske discipline</p> <ul style="list-style-type: none"> - Odnos filozofije i nauka - Počeci filozofije – filozofija drevnog istoka, Lao Tse - Konfucije (Kung Fu Tse) - Indijska filozofija (Vede i Upanišade) - Siddharta Gaotama Buddha 	<p>ih i u zadacima primjenjuje, analizira i sintetizira strukturu teksta te kritički vrednuje sadržaje.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Afektivni nivo omogućuje mu da prati i uoči važnost logike (primjećivanje), sudjeluje u nastavi, zanima se za logiku (reagiranje), prihvaća logička načela u svakodnevnom životu (kritičko vrednovanje), preuzima odgovornost jer uočava potrebu za sistematskim rješavanjem problema (organiziranje) te razvija samopoštovanje i toleranciju (karakterizacija osobnosti). - Psihomotorni nivo razvija spretnost u rješavanju zadataka, usmenom i pisanom izlaganju, raspravi. - Razumjeti posebnost filozofije kao kritičkog promišljanja svijeta spram nauke. - Raspoznati temeljne filozofske pojmove i probleme, kao i raspoznati probleme pojedinih filozofskih disciplina. - Razumjeti osnovna polazišta i postavke Istočnjačke filozofije. 	
--	---	--

DIDAKTIČKO-METODIČKA UPUTA ZA REALIZACIJU PROGRAMA

Nastavnim planom za Opću gimnaziju predviđeno je da se Logika kao posebna filozofska disciplina izučava u III razredu sa 1 nastavnim časom sedmično, 35 časova godišnje u okviru predmeta Filozofija s logikom. Fond sati, obim i nastavna građa, primjereni su ciljevima i zadacima nastave i uzrastu učenika.

Programski sadržaji su raspodijeljeni na četiri tematske cjeline. Svaki/a nastavnik/ca, zavisno od uvjeta, prirode sadržaja, vlastitih znanja i sposobnosti, treba se opredijeliti u izboru metodskih postupaka, organizacije nastave i nastavnih pomagala. Posebnu pažnju treba posvetiti izboru nastavnih metoda primjerenih nastavi logike. Nastavu logike valja koncipirati i provoditi tako da učenici logička pravila ne samo upoznaju već njima ovladaju.

Savremeno učenje i podučavanje ovoga predmeta pretpostavlja dobru opremljenost učionica (projektor, računar, platno, pristup internetu) i biblioteka.

Realizacija programskih sadržaja filozofije nastavlja se poslije realizacije programskih sadržaja logike.

Program je prilagođen stepenu obrazovanja učenika gimnazije. U njemu su upotrijebljeni pojmovi i izrazi koji su učenicima najdostupniji i najrazumljiviji. U elaboraciji programskih sadržaja Logike treba ostvarivati interdisciplinarni pristup i povezivati gradivo sa sadržajima u drugim nastavnim predmetima.

Budući da se učenje i podučavanje logike treba temeljiti na istraživanju logičkih sadržaja i razjašnjavanju logičkih odnosa i svojstava na tekstovima izraženim običnim jezikom, i vrednovanje se treba orijentirati prema tome. Preporučuje se da se poznavanje pojmova i podjela povezanih s logikom ne zahtijeva izravno, nego da se njihovo razumijevanje pretpostavi u formuliranju zadataka u kojima će učenik pokazati razumijevanje.

Program predmeta Filozofija s logikom čini 60% novih sadržaja, 20% vježbi, 14% provjere i 6% sistematizacije gradiva.

Razred:	IV
Sedmično/tjedno:	2
Godišnje:	60

UVOD

Prema Nastavnom planu i programu za Opću gimnaziju koji se u gimnazije Kantona Sarajevo uvodi od šk. 2018/19. godine, predviđeno je da se nastava Filozofije sa logikom izučava dvije godine: u trećim razredima jedan (1) čas sedmično i u četvrtim razredima dva (2) časa sedmično. Planirano je da se Logika te Uvod u filozofiju i Filozofija drevnog Istoka izučava u trećem, a Zapadna i Islamska / Kršćanska filozofija u četvrtom razredu opće gimnazije. Naziv predmeta i u trećem i u četvrtom razredu Opće gimnazije je „Filozofija sa logikom“.

Filozofija je djelatnost u kojoj naš um, kao najrazvijeniji način našeg ljudskog odnosa prema cjelini u kojoj postojimo i unutar koje djelujemo – cjelinu svjetskog procesa, sve što jeste i sve što može, ili sve što treba da bude – propušta kroz samo mišljenje, sagleda tu cjelinu, sav svijet u mediju apstraktnog mišljenja, u njegovoj najopćenitijoj formi, tj. u formi nepredmetnog mišljenja, postavljajući k tome i odsudno pitanje o smislu svega što postoji, uključujući i nas same.

Iskonska ljudska pitanja: ko sam? odakle dolazim? kuda idem? šta mogu znati? čemu se mogu nadati? šta mogu učiniti? – pitanja su koja filozofiju prate od njenog nastanka do danas i nisu još našla odgovore u ljudskom mišljenju i praksi. Filozofija je, dakle, svako nastojanje da se moć apstraktnog mišljenja i ljudskog uma upotrijebi da bi se našao odgovor na ta pitanja.

CILJ

Cilj predmeta Filozofija s logikom je osposobljavanje učenika/ca za kritičko i pragmatičko mišljenje kroz razvijanje moći suđenja i upoznavanje različitih filozofskih učenja te izgrađivanje svijesti o važnosti (značaju) vlastitog aktivizma u kreiranju (smisla) života.

ZADACI

- U izučavanju predmeta Filozofije, učenici/ce studiraju filozofske teme i stječu mogućnost da racionalno promišljaju različite probleme kao i njihov utjecaj na uspostavu opće slike svijeta.
- Učenici/ce samostalno interpretiraju i vrednuju različite izvore informacija o kojima još uvijek ne postoje zvanični naučni stavovi.
- Učenici/ce se osposobljavaju da razvijaju argumentirano promišljanje i izlaganje na temelju poznavanja i razumijevanja pojmova i problema koji se aktualiziraju.
- Učenici/ce prepoznaju aktuelne životne tendencije i osposobljavaju se za njihovu kritiku.
- Kod učenika/ca se razvija tolerancija, human i naučni pristup u razumijevanju suštinskih filozofskih problema.

- Razvijanje sposobnosti kritičkog čitanja, tj. analize, interpretacije, kontekstualizacije i komparacije filozofskih i drugih tekstova.
- Razvijanje sposobnosti snalaženja među različitim filozofskim pojmovima, stavovima, teorijama i autorima, uključujući sposobnost njihova uspoređivanja.
- Razvijanje argumentacijskih i prezentacijskih vještina (jasnoća, razgovjetnost, jezgrovitost, uvjerljivost) te dijaloških sposobnosti, odnosno sposobnosti slušanja, razumijevanja te kritičkog prihvaćanja i opovrgavanja tuđih stavova.
- Ovladavanje filozofskom terminologijom, znanje o značenjima pojmova i funkcija, pojmova kroz teorijske pravce unutar historije filozofije.
- Poticanje sposobnosti povezivanja filozofskih sadržaja i metoda sa sadržajima metodama drugih nauka (interdisciplinarnost).
- U izučavanju predmeta Filozofije, učenici studiraju filozofske teme i stječu mogućnost da racionalno promišljaju različite probleme kao i njihov utjecaj na uspostavu opće slike svijeta.

NASTAVNI PROGRAM ZA PREDMET FILOZOFIJA S LOGIKOM

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>I ANTIČKA FILOZOFIJA</p> <p>1.1.KOSMOLOŠKO RAZDOBLJE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Antička filozofija i njena obilježja - Miletska škola - Pitagorejska škola - Heraklit - Elejska škola (Ksenofan, Parmenid i Zenon) - Empedokle i Anaksagora - Antički grčki atomizam: Leukip i Demokrit <p>1.2.ANTROPOLOŠKO RAZDOBLJE; PLATON I ARISTOTEL</p> <ul style="list-style-type: none"> - Antropološko razdoblje – osnovne karakteristike - Sofisti: Protagora i Gorgija - Sokrat: stvaralaštvo, gnoseologija, etika - Platon (život i stvaralaštvo) - „Svijet ideja” i učenje o državi - Aristotel: ideja o svijetu <p>1.3.ETIČKO RAZDOBLJE: HELENISTIČKO-RIMSKA FILOZOFIJA (OPĆE NAPOMENE)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stoicizam (obilježja i predstavnici) - Epikurejska škola - Skepticizam (opće napomene) - Odnos filozofije i religije 	<p>Učenici/ce bi nakon učenja i podučavanja predmeta Filozofija s logikom za Opću gimnaziju (IV razred) trebali:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Znati osnovne karakteristike, razdoblja, škole i filozofe antičke filozofije. - Analizirati i komparirati ontološka, gnoseološka i aksiološka pitanja. - Primjenjivati filozofske spoznaje u kritičkom promišljanju vlastitog iskustva i djelovanja. - Razumjeti relevantnost historijskog konteksta za filozofsko mišljenje. - Samostalno tumačiti i analizirati izvorne filozofske tekstove. - Argumentirano i kritički promišljati. - Objasniti temeljne pojmove i probleme filozofije. - Obrazložiti, usporediti i kritički određivati različite filozofske pozicije. - Znati osnovne karakteristike, probleme, izvore, temeljne pojmove, škole i filozofe srednjovjekovne filozofije. - Razumjeti relevantnost fenomena religijskog kao determinante srednjovjekovne filozofije. - Razumjeti važnost renesanse u duhovnoj i materijalnoj sferi života evropskog društva. - Razumjeti važnost ideje 	<ul style="list-style-type: none"> - Bosanski/Hrvatski/Srpski jezik i književnost, - Latinski jezik, - Matematika, - Fizika, - Hemija, - Informatika, - Historija, - Sociologija, - Psihologija, - Kultura religija, - Vjeronauka

<p>II SREDNJOVJEKOVNA FILOZOFIJA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Srednjovjekovna filozofija (opće napomene) - Odnos vjere i uma - Sv. Augustin; Sv. Toma Akvinski - Islamska filozofija – izvori (Kur'an i njegovo duhovno značenje) - Karakteristike islamske filozofije - Islamske filozofske škole (Ibn Sina, Ibn Ružd) - Filozofija svjetlosti: Suhrawardi, Ibn Arebi - Gnoseologija i „prevladavanje” filozofije (Al Gazali) 	<p>slobode i orijentacije u ljudskom mišljenju za uspostavljanje novih vrijednosti.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razumjeti glavne probleme, pravce i smisao savremene filozofije. - Poznavati tradiciju filozofskog rada u Bosni i Hercegovini, ali i modernu epohu u filozofiji Bosne i Hercegovine. 	
<p>III NOVOVJEKOVNA FILOZOFIJA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Filozofija renesanse G. Bruno; F. Petrić - Empirizam (F. Bacon, T. Hobbes, J. Locke, G. Berkeley, D. Hume) - Racionalizam (R. Descartes, Baruch de Spinoza) - Prosvjetiteljstvo (Voltaire i Rousseau) - Njemačka klasična filozofija – osnovne karakteristike, kretanje misli - Immanuel Kant – tri osnovna pitanja / tri filozofska djela - J.G. Fihte, F. W.J. Schelling - Georg Wilhelm Friedrich Hegel – sistem, historija, pravo, moral i država 		
<p>IV SAVREMENA FILOZOFIJA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Posthegelovska filozofija (Klasici marksističke misli: L. Feuerbach, K. Marks) 		

<ul style="list-style-type: none"> - Pozitivizam (August Comte) i pragmatizam (John Dewey) - Osvrt na stvaralaštvo: A. Schopenhauer, S. Kierkegaard, F. Nietzsche, H. Bergson, E. Husserl - Egzistencijalizam: obilježja i predstavnici (J. P. Sartre i K. Jaspers) - Martin Heidegger – filozof moderne - R. Rorty, J. Rawls, J. Derrida <p>V FILOZOFSKA MISAO U BOSNI I HERCEGOVINI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razvoj filozofske misli u Bosni i Hercegovini - Učenje Crkve bosanske kao filozofija 		
---	--	--

DIDAKTIČKO-METODIČKA UPUTA ZA REALIZACIJU PROGRAMA

Nastavnim planom za Opću gimnaziju predviđeno je da se filozofija izučava u IV razredu sa 2 nastavna časa sedmično, 60 časova godišnje u okviru predmeta Filozofija s logikom. Fond sati, obim i nastavna građa, primjereni su ciljevima i zadacima nastave i uzrastu učenika.

Program filozofije predstavlja kratku historiju filozofije, koja je vremenski vrlo opsežna i sadržajno raznorodna. Istaknuti su središnji problemi i pitanja filozofije. Programski sadržaji su raspodijeljeni na pet tematskih cjeline. Svaki/a nastavnik/ca, zavisno od uvjeta, prirode sadržaja, vlastitih znanja i sposobnosti, treba da se opredijeli u izboru metodskih postupaka, organizacije nastave i nastavnih pomagala. Posebnu pažnju treba posvetiti izboru nastavnih metoda primjerenih nastavi filozofije. Nastavu filozofije treba koncipirati i provoditi tako da učenici ne samo poznaju nego i primjenjuju naučeno.

Savremeno učenje i podučavanje ovoga predmeta pretpostavlja dobru opremljenost učionica (projektor, računar, platno, pristup internetu) i biblioteka.

Program je prilagođen stepenu obrazovanja učenika/ca gimnazije. U njemu su upotrijebljeni pojmovi i izrazi koji su učenicima najdostupniji i najrazumljiviji. U elaboraciji programskih sadržaja filozofije treba ostvarivati interdisciplinarni pristup i povezivati gradivo sa sadržajima u drugim nastavnim predmetima.

Potrebno je uključivati učenike u obrađivanje novih sadržaja i analizu odabranih tekstova. Nastavu filozofije treba usredotočiti na predstavljanje mišljenja najpoznatijih mislilaca i filozofskih pravaca, prateći pri tome razvitak filozofskih ideja i problema. Pri realizaciji ovog programa preporučuje se izbjegavanje detaljnijeg bavljenja pojedinim filozofima, a usmjeravanje na temeljna pitanja određenih razdoblja i tokova važnih za razvoj filozofskog mišljenja.

Program predmeta Filozofija s logikom čini 60% novih sadržaja, 20% vježbi, 14% provjere i 6% sistematizacije gradiva.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA ZA REALIZACIJU PROGRAMA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Nastavu iz predmeta Filozofije s logikom u četvrtom razredu Opće gimnazije može izvoditi nastavnik/ca:

- sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme po predbolonjskom visokoobrazovnom procesu (Odsjek za filozofiju i sociologiju, odnosno Odsjek za filozofiju);
- sa završenim II, odnosno III ciklusom po bolonjskom visokoobrazovnom procesu (Odsjek za filozofiju i sociologiju, odnosno Odsjek za filozofiju).

**Građansko obrazovanje/ Demokratija i
ljudska prava**

Razred: III

Sedmično/tjedno: 2

Godišnje: 70

CILJEVI

Program je usmjeren ka učeniku s ciljem pomoći u postizanju sposobnosti kritičkog razmišljanja, samostalnog prikupljanja podataka i njihovu evaluaciju. Ispitivanje se odvija u odnosu na prednosti i nedostatke. Bitno je da se učenici osposobe za timski rad. U rješavanju problema uče se toleranciji, efikasnoj komunikaciji, dogovaranju. Potrebno je da se upoznaju s položajem pojedinca u društvu, te da i sami kao članovi zajednice promoviraju vlastite interese. Uz to promovira se i zajednički interes i zajedničko dobro. Važna je spoznaja o potrebi aktivnog učešća sa prezentacijom vlastitih potreba, ali i odgovornošću za učešće, kao i spoznaja o načinima učešća.

Cilj programa je saznajna i pragmatična prezentacija kako bi se učenici osposobili da budu u stanju da koriste spoznaje i dalje razvijaju:

- temeljne principe i koncepte demokratskog društva i njegove historijske, sociološke i politološke osnove i pozadine
- građanska uvjerenja, vještine i odgovornosti koje su važne za efektivno i odgovorno učešće u životu u demokratskoj zajednici i civilnom društvu
- spoznaje o humanitarnom pravu i potrebi ponašanja u skladu s osnovnim principima međunarodnog humanitarnog prava
- ponašanja i principe u skladu sa temeljnim demokratskim vrijednostima, poput poštivanja ljudskih prava, dostojanstva, slobode i jednakosti
- unutrašnji ustroj BiH i odnos s drugim zemljama.

ZADACI

Zadaci Nastavnog plana i programa iz predmeta Građansko obrazovanje / Demokratija i ljudska prava su u skladu sa zadatim ciljevima. To znači da se zadaci mogu svesti na slijedeće:

- jačanje svijesti o vlastitom identitetu i individualnosti
- razvijanje karakternih osobina za djelotvorno učešće u demokratskom društvu
- razvijanje shvatanja pojmova i principa funkcioniranja otvorenog i multikulturalnog društva

- praktična primjena koncepta u vlastitom ponašanju
- razvijanje pojmova vlasti uopće, nivoa i grana vlasti
- razumijevanje ideje ljudskih prava i stvaranje osjećaja odgovornosti
- djelovanje u skladu sa poštivanjem prava drugih
- moguće predviđanje posljedica vlastitih odluka
- razvijanje samopoštovanja i poštivanja drugog
- usmjeravanje učenika na pravilan odnos prema sebi, drugima, radu, učenju, te osobnom informiranju o javnim pitanjima
- informiranje o javnim problemima i pitanjima
- razvijanje, zauzimanje i odbrana stavova u vezi sa pitanjem funkcija vlasti i ljudskih prava
- razvijanje sposobnosti uočavanja problema i njegovog značaja za pojedinca i zajednicu
- podsticanje humanih međuljudskih odnosa i tolerantno rješavanje sukoba
- razumijevanje pojmova: građanska vrlina, vlastiti interes, zajedničko dobro, humanost
- podsticanje humanih međuljudskih odnosa
- razvijanje vještina timskog rada, demokratskog donošenja odluka, poštovanja različitosti i drugačijih stavova, uvjerenja
- razvijanje osjećaja odgovornosti i mogućnosti da se predvide posljedice vlastitih odluka
- kontinuitet u saznavanju o građanskom obrazovanju
- osposobljavanje za uočavanje problema, te značaja za pojedinca i zajednicu
- razvijanje shvatanja pojmova građanske vrline
- razumijevanje i razvijanje koncepta humanitarnog prava
- humanizacija vrijednosnog sistema u Bosni i Hercegovini

TEMATSKE CJELINE

I. TEMELJI USTAVNE DEMOKRATIJE

- Kreiranje atmosfere u razredu
- Zašto nam treba vlast?
- Da li nam treba vlast? – debata za cijeli razred
- Razvoj Ustavne demokratije
- Ograničena i neograničena vlast

II. ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA

- Demokratija se može naučiti u učionici: Kako procijeniti pravilo?
- Demokratski i nedemokratski sistemi
- Politika i provođenje zakona
- Vladavina zakona

III. ISTRAŽIVANJE HUMANITARNOG PRAVA

- Humanitarna perspektiva:
- Dilema posmatrača
- Šta posmatrači mogu učiniti?
- Utjecaj posmatrača
- Ograničenja u oružanom sukobu
- Ograničenja razaranja i osnovna pravila MHP-a
- Ljudska prava i Međunarodno humanitarno pravo
- Pravo na djelu
- Otkrivanje kršenja Međunarodnog humanitarnog prava
- Osiguranje pravde
- Načela pravde
- Sankcioniranje kršenja Međunarodnog humanitarnog prava
- Odgovor na posljedice rata
- Etika humanitarnog djelovanja

IV. BiH I ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA

- Nivoi vlasti u Bosni i Hercegovini
- Tri grane vlasti
- Prava građana zaštićena Ustavom Bosne i Hercegovine
- Prava građana zaštićena entitetskim / kantonalnim Ustavima
- Evropska konvencija o ljudskim pravima – originalna i prilagođena verzija

V. SVI SMO ISTI – SVI SMO RAZLIČITI

- Čovjek i građanin – građanska vrlina
- Kako građani mogu učestvovati – odgajanje aktivnog građanina
- Prava pojedinca i zajedničko dobro

VI. CIVILNO DRUŠTVO (ISTA PRAVA RAZLIČITI INTERESI)

- Civilno društvo i demokratija
- Predstavlanje građana – društvene organizacije
- Predstavlanje građana – interesne grupe
- Sloboda izražavanja
- Uloga medija u demokratiji
- Uloga kompromisa u rješavanju konflikta
- Vježba “Rješenja u kojem su svi dobitnici” *(Vijeće Evrope)
- Demokratski izbori
- Izbor dobrog vođe
- Pravedne procedure

VII. BiH I SVIJET

- Odnosi BiH sa drugim državama
- Vanjska politika BiH
- Međunarodne organizacije u BiH
- Evropska unija

VIII. PRIVREDA ZEMALJA U TRANZICIJI

- Demokratija i ekonomija
- Osnovne karakteristike privrednih sistema zemalja u tranziciji

IX. PROJEKT GRAĐANIN

- Objašnjenje projekta
- Rad na izradi razrednog portfolija

ISHODI UČENJA

Učenici će znati da objasne kako je u demokratiji osnovna funkcija vlasti da štiti ljudska prava svakog građanina, te da osigura ravnotežu između prava pojedinca i zaštite zajedničkog dobra.

Učenici će imati informacije, znanja i sposobnosti za donošenje razumnih odluka o procjeni i razvijanju pravila i zakona.

Radom na projektu, te proučavanjem slučajeva kršenja ljudskih prava steći će se praktična znanja o institucijama i zakonima zaštite ljudskih prava na svim nivoima vlasti.

Učenici se upoznaju s građanskim karakteristikama i građanskim vrlinama. Polazi se od individue i individualnih ličnih vrijednosti. Tretiraju se pojmovi kroz odnos prava pojedinca i zajedničkog dobra, čije usklađivanje je od vitalnog interesa za zdravo funkcioniranje demokratskog društva.

Stečeno znanje će se iskoristiti za primjenu u društvu. U demokratskim društvima razvija se koncept civilnog društva zbog mnogostrukih funkcija i aktivnosti. Riječ je o nezavisnim i dobrovoljnim društvima i oblicima organiziranja.

Učenici će biti u stanju da se stečenim znanjima koriste u razvijanju sposobnosti za aktivno učešće u civilnom društvu. Također će moći demonstrirati razumijevanje različitih načina predstavljanja građana u društvu.

Učenici će ispitati dio osnovnih karakteristika i funkcija medija, slobode izražavanja i izbora u demokratskom društvu.

Upoznat će se s osnovnim principima humanitarnog prava i razvijati svijest o neophodnosti humanog i humanitarnog djelovanja kao što su:

- poštivanje života i ljudskog dostojanstva, prije svega u vrijeme nasilja i oružanog sukoba,
- svijest o zaštiti u oružanom sukobu koja je određena humanitarnim pravom,
- razvijanje svijesti o potrebi suprotstavljanju inferiornosti i osjećaju beznadežnosti u situacijama nasilja,
- razvijanje svijesti o potrebi angažiranosti u promoviranju solidarnosti i pružanja zaštite žrtvama, te sprečavanju nasilja.

Učenici će znati istražiti uvjete za prijem naše zemlje u Evropsku uniju. Primjenjujući znanja i sposobnosti kritičkog razmišljanja učenici će moći analizirati prednosti i nedostatke uključivanja u savremene tokove i bit će osposobljeni da iznesu svoj stav.

ISHODI PODRUČJA

Temelji ustavne demokratije

Uvodna vježba “Grb” je predviđena da poboljša atmosferu u razredu i stvori uvjete za bolji grupni rad. U uvodnim lekcijama učenici uče vezu između prirodnih prava čovjeka i vlasti koja se formira u svrhu zaštite tih prava. U kratkom historijskom prikazu razvoja demokratskih Ustava ispituju razne izvore vlasti kroz historiju, i stvaraju perspektivu o potrebi ograničavanja vlasti tako da se uspostave pravila koja moraju poštovati i predstavnici vlasti i građani.

Oni isto tako izučavaju različite filozofske postavke o vlasti kroz historiju da bi mogli shvatiti kako da se ograniči vlast kako bi se spriječila njena zloupotreba. Po završetku ovog poglavlja učenici bi trebali da su u mogućnosti objasniti kako je u demokratiji osnovna funkcija vlasti da štiti ljudska prava svakog građanina, i da obezbijedi ravnotežu sa zajedničkim dobrom.

Zaštita ljudskih prava

U prvom poglavlju učenici trebaju utvrditi stav da je u demokratskom društvu svrha vlasti da štiti ljudska prava. Kako možemo procijeniti da li je društvo demokratsko ili nije? Kako možemo procijeniti da li je obezbijedena vladavina zakona ili vladavina pojedinca?

Učenici dobivaju znanje i sposobnosti da donesu informirane i razumne odluke o pitanjima u vezi sa funkcijom vlasti. Učenici kroz vježbu u uvodu dobivaju znanje i sposobnosti da donesu informirane i razumne odluke pri procjeni ili razvijanju pravila i zakona.

Istraživanje humanitarnog prava

Učenici treba da se upoznaju sa osnovnim principima humanitarnog prava i pravima i obavezama svakog građanina koji se zasnivaju i proizlaze iz principa humanitarnog prava. Učenici će biti senzibilirani da uoče i prepoznaju potrebe drugih, da izraze neslaganje uz dužno poštovanje potreba drugih i drugačijeg mišljenja, uoče potrebu mirnog rješavanja konflikta, institucionalno osude ponašanja suprotnih principima humanitarnog prava, te neophodnost kritičkog razmišljanja o pojavama u društvu.

U oblasti humanitarnog prava radi se iz svih pet oblasti određeni broj časova, u zavisnosti od raspoloživog vremena prema procjeni nastavnika, ali obavezno navedene časove iz svih modula iz Priručnika MKCK-a.

Kako vlasti u Bosni i Hercegovini štite ljudska prava?

U prvom poglavlju učenici uče kako je organizirana vlast u našoj zemlji. Oni uče nivoe vlasti i podjelu na tri grane vlasti na svakom nivou, da bi provjerili koliko je vlast kod nas ograničena i izbalansirana, tj. da bi primijenili kriterije koje su učili u prethodnim poglavljima, a koje se odnose na stepen demokratičnosti.

Zatim se proučava Ustav BiH i Ustavi entiteta / kantona, sa akcentom na zaštitu ljudskih prava građana. Radom na projektu ili ispitivanju nekog od slučajeva kršenja ljudskih prava, učenici će steći praktična znanja o institucijama i zakonima kojima se štite ljudska prava na svim nivoima vlasti.

Svi smo različiti – Svi smo isti

Ovaj dio priprema učenike da steknu znanja i razviju sposobnosti potrebne za aktivno učešće građana u demokratskom društvu, sa akcentom na "stav", odnosno želju građana da se uključuju. Upoznavanjem sa građanskim vrlinama i karakteristikama građana polazi se od pojedinca i individualnih ličnih vrijednosti. Tretiraju se pojmovi odnosa prava pojedinca i zajedničkog dobra, čije je usklađivanje od vitalnog interesa za zdravo funkcioniranje demokratskog društva. U vježbi za razred preporučuje se da učenici urade projekt za razred po pitanju "ostanka u zemlji".

Civilno društvo: Ista prava – različiti interesi

U ovom dijelu učenici se koriste znanjem koje su prethodno stekli i primjenjuju ga na društvo, razmatrajući koncept civilnog društva. U demokratskim društvima civilno društvo je jako razvijeno, i ima mnogostruke funkcije i aktivnosti. Sve su one dobrovoljne, i nezavisne od djelovanja vlasti. Civilno društvo se kroz historiju najčešće razvijalo preko nezavisnih vjerskih institucija, koje su nastojale da ograniče moć vladara i da obezbijede minimum poštovanja ljudskih prava. U savremenom demokratskom društvu civilno društvo se bazira na nevladinim organizacijama, društvenim organizacijama ili interesnim grupama. Učenici će moći da steknu znanja i razviju sposobnosti potrebne za aktivno učešće u civilnom društvu i da demonstriraju razumijevanje različitih načina predstavljanja građana u društvu. Osim toga učenici će ispitati neke od osnovnih karakteristika i funkcija medija, slobode izražavanja i izbora u demokratskom društvu. U vježbi za razred preporučuje se vježba "pobjednik-pobjednik" iz materijala Vijeća Evrope.

Mi trebamo svijet – svijet treba nas

Nakon uvodne vježbe učenici će razmatrati neke od razloga zašto zemlje uopće sarađuju, i kako izgleda život u izolaciji. Zatim će ispitati načine na koje države međusobno sarađuju, šta je to vanjska politika i šta sve utječe na formiranje stavova u pogledu zvanične saradnje sa drugim državama. Potom se obrađuju teme o različitim međunarodnim organizacijama koje djeluju u našoj zemlji, i ispituje njihovo djelovanje. Učenici će ispitati uvjete pod kojima bi naša zemlja trebala da bude primljena u Evropsku uniju. U primjeni znanja i sposobnost kritičkog razmišljanja oni treba da analiziraju sve prednosti i mane takvog uključivanja, i donesu svoj stav.

Privreda zemalja u tranziciji

Ekonomija i demokratija su naglašeno povezane. Znanja iz ove oblasti su posebna važna za zemlje u tranziciji.

Učenici će steći znanja o djelovanju ekonomskih faktora i njihovog značaja za demokratiju, ali i raviti svijest o bitnosti demokratskog okruženja za privredni razvoj. Posebno će se naglasak staviti na niz poteškoća koje sa sobom nosi period tranzicije.

Projekt građanin

Cilj ovog programa je u tome da se učenici nauče i znaju:

- izraziti svoje mišljenje i argumentirati stavove
- identificirati i izabrati problem, odrediti prioritet u nizu
- procijeniti koji su nivoi vlasti i institucije odgovorne za rješavanje problema
- načinu / načinima utjecanja na mjere javne politike
- načinu / načinima stvaranja akcionog plana za rješavanje problema.

DIDAKTIČKO-METODIČKA UPUTA ZA REALIZACIJU PROGRAMA

Metodologija i tehnologija rada je koncipirana u svim predviđenim udžbenicima, priručnicima, radnim sveskama i slično. Neophodno je raditi pripreme i inovirati ih. Nastavnici treba da rade na razvijanju:

- intelektualnih sposobnosti učenika
- korištenja intelektualnih sposobnosti učenika pri analizi
- uključivanje učenika u diskusiju u razredu
- djelotvorne pozitivne strategije u provjeravanju postignuća učenika.

Način ocjenjivanja ne treba biti klasičan i tradicionalan, jer ni organizacija nastave nije takva. S obzirom da se radi o timskom radu, interaktivnoj metodi učenja, nastavnik treba na jednostavan način vrednovati svakog učenika na osnovu nekoliko kriterija:

- mogućnost identifikacije osnovnih ideja i koncepata, te principa (načina na koji se ti globalni pojmovi primjenjuju u praksi)
- iskazan nivo razumijevanja sadržaja – od sposobnosti identifikacije pa sve do složene sposobnosti analize i korištenja principa na svakodnevnim životnim situacijama
- aktivnost učešća u grupi
- interakcija sa drugim učenicima u razredu i izvan učionice, zainteresiranost za vrijeme rada
- izrada referata, eseja, ilustracija, praćenje događaja iz javne sfere izvan nastavnog procesa
- vještine/sposobnosti (tolerancija, objektivnost, razumijevanje različitih pristupa i stanovišta, drugačijih potreba... itd.).

Ocjene treba dati javno, uz obrazloženje svake ocjene, jer samo tako učenik može imati motiva za postizanjem boljih rezultata. Koristiti grupno i samocjenjivanje, ili formirati grupe učenika koje će, uz nastavnika, ocjenjivati rad kolega.

PROFIL I STRUČNA SPREMA ZA REALIZACIJU PROGRAMA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

U gimnaziji nastavu iz predmeta Građansko obrazovanje / Demokratija i ljudska prava može izvoditi nastavnik:

- sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme po predbolonjskom visokoobrazovnom procesu (društveno-humanističkog usmjerenje) koji je obavezan proći stipendijski program stručnog usavršavanja za uže-stručnu oblast građanskog obrazovanja koji provodi CIVITAS – Obrazovni centar za demokratiju i ljudska prava.
- sa završenim II, odnosno III ciklusom po bolonjskom visokoobrazovnom procesu (društveno-humanističkog usmjerenje) koji je obavezan proći stipendijski program stručnog usavršavanja za uže-stručnu oblast građanskog obrazovanja koji provodi CIVITAS – Obrazovni centar za demokratiju i ljudska prava.

Matematika

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj.35/5), u skladu sa čl. 36. Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

M A T E M A T I K A.

Komisija: 1. Mr. sc. Aida Rizvanović
2. Amela Husejnović, prof.

UVOD

Gimnazijski plan i program ima općeobrazovni karakter. Nastavni plan i program iz matematike treba da obezbijedi osnovu za optimalan razvoj učenika uvažavajući individualne razlike, tj. da omogući učeniku da ispolji i razvije vlastite sposobnosti i sklonosti. Gimnazijsko obrazovanje iz matematike usmjerava učenika ka nastavku obrazovanja na višem nivou bilo kojeg usmjerenja. Ukupan fond časova matematike u Općoj gimnaziji iznosi 540 časova. Na časovima matematike učenik treba da stekne znanja iz skupova, brojeva, algebre, geometrije i vjerovatnoće koja će mu omogućiti kritičko i kreativno promišljanje, te nastavak obrazovanja na višem nivou.

CILJ

Cilj učenja matematike je da učenici na osnovu usvojenih matematičkih znanja, vještina i procesa:

- primijene matematički jezik u usmenom i pisanom izražavanju, strukturiranju, analizi, razumijevanju i procjeni informacija upotrebljavajući različite načine prikazivanja matematičkih ideja, procesa i rezultata u matematičkom kontekstu i stvarnom životu,
- samostalno i u saradničkom okruženju matematički rasuđuju logičkim, kreativnim i kritičkim promišljanjem, argumentovanim raspravama, zaključivanjem i dokazivanjem pretpostavki, postupaka i tvrdnji.

ZADACI

- Da učenici potpuno savladaju osnovne elemente matematičkog jezika i terminologije - razviju sposobnosti izražavanja opštih matematički pojmova, apstraktnog mišljenja i logičkog zaključivanja;
- Razviti kod učenika navike za samostalan rad, tačnost, preciznost, urednost, sistematičnost i konciznost u pismenom i usmenom izražavanju;
- Osposobiti učenike da procjenjuju i razumiju kvantitativne i prostorne odnose i zakonitosti o raznim pojavama u prirodi i društvu;
- Razviti kod učenika elementarnu matematičku kulturu neophodnu za shvatanje uloge i uspješne primjene matematike u različitim oblastima djelatnosti čovjeka, te za uspješan nastavak obrazovanja i uključivanja u proces rada;
- Osposobiti učenike da čitaju i razumiju matematičke tekstove i simboličke različitih nivoa složenosti i strukture;
- Razviti kod učenika sposobnosti za posmatranje, zapažanje, kreativno i apstraktno mišljenje i zaključivanje;
- Razviti kod učenika trajne radoznalosti, interesovanja i motivacije u sticanju matematičkih znanja i izgrađivanja pozitivnog stava prema matematici;

- Poticati učenike da koriste znanja stečena u nastavi drugih predmeta i iskustva svakodnevnog života u svom matematičkom obrazovanju;
- Osposobiti učenike da uspješno koriste razne izvore znanja;

Razred: I
Sedmično/tjedno: 4
Godišnje: 140

Zadaci nastave matematike u I razredu su:

- Da učenici savladaju vještinu sabiranja, oduzimanja, množenja i dijeljenja polinoma i racionalnih funkcija;
- Da učenici sistematiziraju osnovna znanja vezana uz realne brojeve u strukturalnom smislu, strogo razlikujući svojstva prirodnih, cijelih, racionalnih i iracionalnih brojeva;
- Da učenici ovladaju sređivanjem algebarskih izraza i rastavljanjem na faktore;
- Da učenici rješavaju linearne jednačine, sisteme dviju linearnih jednačina s dvije nepoznate i primjenjuju ih u rješavanju problema prvog stepena;
- Da učenici obnove i prodube znanja o linearnoj funkciji, uključujući interpretaciju grafičkog prikaza linearne funkcije;
- Da se učenici upoznaju s deduktivnom izgradnjom geometrije u ravni, definicijama i klasifikacijom likova u ravni;
- Da učenici prodube znanja o vektorima u ravni i izometrijskim preslikavanjima;

R.Br.	PROGRAMSKE CJELINE	BROJ ČASOVA
1.	Skup realnih brojeva	14
2.	Algebarski izrazi	31
3.	Geometrija u ravni	38
4.	Koordinatni sistem u ravni	8
5.	Izometrijska preslikavanja ravni	9
6.	Linearne jednačine i nejednačine	22
7.	Sistemi linearnih jednačina i nejednačina	18
UKUPNO		140

Napomena: U svakom plugodištu, obavezne su dvije jednočasovne pismene zadaće sa jednočasovnim analizama i ispravkama, koje predmetni profesor ubraja u broj planiranih časova vježbe i provjere znanja.

R.Br.	PROGRMASKE CJELINE	PROGRAMSKI SADRŽAJI
1.	Skup realnih brojeva	<ul style="list-style-type: none"> - Osnovni pojmovi u matematici (iskaz, definicija, aksiom, teorem, potreban i dovoljan uslov). - Binarna relacija. - Inverzna funkcija. - Kompozicija funkcija. - Skupovi N, Z, Q, I, R. - Apsolutna vrijednost realnog broja.
2.	Algebarski izrazi	<ul style="list-style-type: none"> - Stepen s cjelobrojnim eksponentom. - Operacije sa stepenima jednakih baza, odnosno eksponenata. - Cijeli brojevni izrazi. - Vrijednost cijelog brojevnog izraza. - Transformacija cijelih brojevnih izraza na osnovu osobina operacija u skupu R. - Cijeli algebarski izrazi. - Pojam promjenljive. - Pravila formiranja : Cijeli algebarski izraz kao funkcija. - Transformacija cijelih algebarskih izraza. - Monomi. - Sabiranje i množenje monoma. - Polinomi u jednoj varijabli. - Sabiranje, oduzimanje i množenje polinoma. - Kvadrat zbira i razlike, razlika kvadrata, kub zbira i razlike, zbir i razlika kubova. - Rastavljanje cijelih algebarskih izraza na faktore. - Dijeljenje polinoma. - Hornerova shema. - Nule polinoma. - Bezuova teorema. - Teorem identičnosti polinoma. - Razlomljeni brojevni izrazi. - Pravila formiranja: Vrijednost i transformacija razlomljenog brojevnog izraza. - Razlomljeni algebarski izrazi. - Transformacija razlomljenih algebarskih izraza.
3.	Geometrija u ravni	<ul style="list-style-type: none"> - Osnovni i izvedeni pojmovi i stavovi u geometriji. - Osnovni objekti: tačka, prava i ravan. - Relacija pripadanja i rasporeda. - Međusobni odnos tačke, prave i ravni. - Određenost prave i ravni. - Paralelne prave. - Poluprava, duž, trougaona i mnogougona linija,

		<ul style="list-style-type: none"> poluravan, poluprostor. - Podudarnost duži. - Ugao. - Podudarnost uglova. - Mjerenje uglova. - Uglovi uz transversalu i paralelnost. - Uglovi sa paralelnim kracima, uglovi s normalnim kracima i unakrsni uglovi. - Trougao. - Mnogougao. - Podudarnost trouglova. - Simetrala duži i simetrala ugla. - Krug i kružnica. - Centralni i periferni ugao. - Četverougao. - Paralelogram, trapez. - Tangentni i tetivni četverougao. - Konstruktivni zadaci u trouglu, četverouglu i kružnici. - Površina paralelograma, površina trougla, površina trapeza. - Vektori u ravni. - Pojam vektora i operacije sa vektorima. - Linearna kombinacija vektora. - Linearna zavisnost i nezavisnost vektora. - Razlaganje vektora.
4.	Koordinatni sistem u ravni	<ul style="list-style-type: none"> - Pravougli koordinatni sistem u ravni. - Rastojanje tačaka u koordinatnoj ravni. - Razmjera (omjer). - Proporcionalnost i proporcija. - Funkcija direktne proporcionalnosti $y = kx$ (tok i grafik). - Linearna nehomogena funkcija $y = kx+n$ (tok i grafik). - Funkcija obrnute proporcionalnosti $y = \frac{k}{x}$, $k \neq 0$ (tok i grafik).
5.	Izometrijska preslikavanja ravni	<ul style="list-style-type: none"> - Translacija ravni. - Rotacija ravni. - Simetrija u odnosu na tačku. - Simetrija ravni u odnosu na pravu. - Razne primjene izometrije (u obliku zadataka).
6.	Linearne jednačine i nejednačine	<ul style="list-style-type: none"> - Pojam jednačine. - Rješavanje linearnih jednačina s jednom nepoznatom. - Diskusija rješenja. - Jednačine s jednom nepoznatom u kojima se

		<p>pojavljuje apsolutna vrijednost.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nejednakost i nejednačine. - Rješavanje linearnih nejednačina s jednom nepoznatom. - Linearna jednačina s dvije nepoznate. - Linearna Diofantova jednačina sa dvije nepoznate.
7.	Sistemi linearnih jednačina i nejednačina	<ul style="list-style-type: none"> - Sistem od dvije linearne jednačine sa dvije nepoznate. - Sistem linearnih nejednačina s jednom nepoznatom. - Metode rješavanja: metoda supstitucije, Gausova metoda i grafička metoda. - Primjena sistema linearnih jednačina sa dvije nepoznate. - Predstavljanje skupova rješenja linearnih nejednačina i sistema u ravni.

Upute u programski sadržaj:

- U okviru programske cjeline o skupu \mathbb{R} -realnih brojeva, primarna je sistematizacija i produblivanje dosadašnjih saznanja o skupovima \mathbb{N} , \mathbb{Z} , \mathbb{Q} i \mathbb{R} . Pri formiranju svakog novog skupa bazirati se na potrebi da svaki novi skup bude zatvoren za razmatranu operaciju, uz uvažavanje principa permanencije. Nakon formiranja skupa realnih brojeva \mathbb{R} , uvesti pojam brojne ose i apsolutne vrijednosti realnog broja kao udaljenost tog broja na brojnoj osi od nule. Zaokruživanjem brojeva zaključiti izlaganje u ovoj cjelini;
- Algebarski izrazi predstavljaju uobičajeni dio nastavnog sadržaja. Svaki realan broj je je cio brojevni izraz-zbir, razlika i proizvod cijelih brojevnih izraza su cio brojevni izraz. Složene brojeve izraze zapisivati primjenom zagrada-što i predstavlja njihov način zapisivanja a transformacija ovih izraza vrši se na osnovu osobina operacija u skupu \mathbb{R} . U algebarskim izrazima koristiti brojeve i varijable kao osnovne izraze. U racionalnim algebarskim izrazima, pored računskih operacija sabiranja, oduzimanja i množenja, koristimo i računsku operaciju dijeljenje. Predočavanjem ovih izraza kao funkcija stvara se osnova za jednakost dvaju algebarskih izraza, koja se tretira kao upotreba nekih osnovnih identiteta, od kojih su neki neposredna potvrda postojanja osobina operacija u skupu \mathbb{R} . Polinom ne predstavlja „višečlani izraz“, već algebarski izraz koji ima svoj zapis i formu, a operacije sa polinomima su zapravo specijalne transformacije cijelih algebarskih izraza. Ukoliko ne dokažemo ili spomenemo teorem identičnost polinoma, dva polinoma će biti jednaka ukoliko imaju jednake odgovarajuće koeficijente. Pri realizaciji ove programske cjeline, zastupljeni će biti : pojam funkcije, definicionog područja i jednakosti funkcije;
- U okviru programske cjeline - Geometrija u ravni, podudarnost duži, uglova i trouglova vezati za pojam „poklapanja“, iz koga će se sugerisati neki osnovni stavovi polazeći od posebno izabranih aksioma pripadanja, rasporeda i paralelnosti. Treba na nekoliko jednostavnijih primera upoznati učenike sa suštinom i načinom dokazivanja teorema.

Definisati paralelnost i stavove koji je određuju, stavove o uglovima sa paralelnim i okomitim kracima. Posebnu pažnju posvetiti konstruktivnim zadacima o trouglu, četverouglu i kružnici, uvažavajući etape pri rješavanju konstruktivnih zadataka;

- U programskoj cjelini posvećenoj koordinatnom sistemu u ravni, uvođenjem pojmova razmjera(omjer), proporcija i proporcionalnost razmatraće se funkcije direktne i obrnute proporcionalnosti i njihovi grafici, grafik linearne funkcije zadane u eksplicitnom obliku- što predstavlja bazu za proučavanje linearnih jednačina sa dvije nepoznate. Ispitivanjem i crtanjem grafika s apsolutnom vrijednošću, zatvoriti podučavanje učenika o ovoj programskoj cjelini;
- U programskoj cjelini posvećenoj izometrijskim preslikavanjima u ravni, u kojoj precizno definišemo specijalna izometrijska preslikavanja: translaciju, rotaciju i simetriju pokazujemo da ona imaju osnovnu osobinu izometrije-čuva udaljenosti između tačaka. Svaka izometrija, pored pomenute osobine, posjeduje osobinu određenosti proizvodom: translacije, rotacije i simetrije, a njom možemo i precizno definisati pojam podudarnosti;

Razred: II

Sedmično/tjedno: 4

Godišnje: 140

Zadaci nastave matematike u II razredu su:

- Učenik obrazlaže potrebu proširivanja skupa realnih brojeva;
- Učenik savladava računске operacije sa kompleksnim brojevima, uključujući prikazivanje kompleksnih brojeva u ravni;
- Učenik rješava kvadratne jednačine i probleme drugog stepena;
- Učenik primjenjuje kvadratnu funkciju na rješavanje njenih zadataka o ekstremima u geometriji i fizici;
- Učenik definiše svojstva eksponencijalne funkcije i razumije njenu vezu sa logaritamskom funkcijom;
- Učenik primjenjuje pravila za računanje sa logaritmima i računa logaritam pomoću tablica ili džepnog računala;

R.Br.	PROGRAMSKE CJELINE	BROJ ČASOVA
1.	Homotetija i sličnost	15
2.	Stepeni i korijeni	20
3.	Skup kompleksnih brojeva	10
4.	Kvadratna funkcija, kvadratne jednačine i nejednačine	25
5.	Jednačine višeg reda	10
6.	Iracionalne jednačine i nejednačine	10
7.	Eksponencijalne jednačine i nejednačine	10
8.	Logaritmi, logaritamske jednačine i nejednačine	20
9.	Osnovi trigonometrije	20
UKUPNO		140

Napomena: U svakom plugodištu, obavezne su dvije jednočasovne pismene zadaće sa jednočasovnim analizama i ispravkama, koje predmetni profesor ubraja u broj planiranih časova vježbe i provjere znanja.

R.Br.	PROGRMASKE CJELINE	PROGRMASKI SADRŽAJI
1.	Homotetija i sličnost	<ul style="list-style-type: none"> - Proporcionalnost duži. - Talesova teorema. - Homotetija kao preslikavanje. - Sličnost. - Sličnost trouglova i mnogouglova. - Primjena sličnosti na pravougli trougao. - Pitagorina teorema.
2.	Stepeni i korijeni	<ul style="list-style-type: none"> - Korijen. - Pravila korjenovanja. - Operacije sa korijenima. - Racionalisanje imenioca. - Stepeni sa racionalnim i realnim eksponentom.
3.	Skup kompleksnih brojeva	<ul style="list-style-type: none"> - Formiranje skupa kompleksnih brojeva. - Operacije u skupu kompleksnih brojeva. - Preslikavanje skupa kompleksnih brojeva u skup tačaka kompleksne ravni.
4.	Kvadratna funkcija, kvadratne jednačine i nejednačine	<ul style="list-style-type: none"> - Kvadratne funkcije $y = ax^2 + bx + c$ (grafik, nule, znak, ekstrem, tok). - Kvadratne jednačine (potpune i nepotpune). - Vietove formule. - Primjena kvadratnih jednačina. - Kvadratni trinom. - Rastavljanje na linearne faktore. - Znak kvadratnog trinoma. - Kvadratne nejednačine. - Sistemi kvadratnih jednačina sa dvije nepoznate.
5.	Jednačine višeg reda	<ul style="list-style-type: none"> - Bikvadratne jednačine $ax^4 + bx^2 + c = 0$. - Kubne jednačine $ax^3 + bx^2 + cx + d = 0$. - Jednačine višeg reda sa simetričnim koeficijentima. - Sistemi jednačina sa dvije nepoznate od kojih je jedna prvog a jedna drugog stepena.
6.	Iracionalne jednačine i nejednačine	<ul style="list-style-type: none"> - Pojam iracionalne jednačine. - Iracionalne jednačine u kojima se pojavljuje $\sqrt{f(x)}$, gdje je $f(x)$ funkcija prvog ili drugog stepena. - Pojam iracionalne nejednačine. - Iracionalne nejednačine u kojima se pojavljuje $\sqrt{f(x)}$, gdje je $f(x)$ funkcija prvog ili drugog stepena. - Parni i neparni korijeni.

7.	Eksponencijalne jednačine i nejednačine	<ul style="list-style-type: none"> - Eksponencijalna funkcija $y = a^x$ (pojam, svojstva i grafik). - Eksponencijalne jednačine oblika $a^{f(x)} = a^{g(x)}$, pri čemu su $f(x)$ i $g(x)$ polinomi ili racionalne funkcije najviše drugog stepena. - Eksponencijalne nejednačine oblika $a^{f(x)} < a^{g(x)}$, pri čemu su $f(x)$ i $g(x)$ polinomi ili racionalne funkcije najviše drugog stepena.
8.	Logaritmi, logaritamske jednačine i nejednačine	<ul style="list-style-type: none"> - Pojam inverzne funkcije. - Pojam logaritma. - Pojam logaritamske funkcije (svojstva i grafik). - Pravila logaritmovanja. - Prelazak s jedne baze na drugu. - Dekadski i prirodni logaritmi. - Primjena logaritama. - Logaritamske jednačine oblika $\log_a f(x) = \log_a g(x)$, pri čemu su $f(x)$ i $g(x)$ polinomi ili racionalne funkcije najviše drugog stepena. - Logaritamske nejednačine oblika $\log_a f(x) < \log_a g(x)$, pri čemu su $f(x)$ i $g(x)$ polinomi ili racionalne funkcije najviše drugog stepena.
9.	Osnovi trigonometrije	<ul style="list-style-type: none"> - Orjentisani ugao. Radian. - Trigonometrijska kružnica. - Definicija trigonometrijskih funkcija na kružnici. - Odnosi stranica pravouglog trougla. - Vrijednosti trigonometrijskih funkcija od $\frac{\pi}{6}, \frac{\pi}{4}, \frac{\pi}{3}$. - Osnovni trigonometrijski identitet. - Periodičnost trigonometrijskih funkcija. - Trigonometrijske funkcije negativnog argumenta. - Svođenje na prvi kvadrant.

Upute u programski sadržaj:

- U programskoj cjelini-Homotetija i sličnost, posebnu pažnju posvetiti proporcionalnosti duži i Talesovoj teoremi, definiciji homotetije, i primjerima koji potvrđuju „prevođenje“ prave u pravu, duži u proporcionalnu duž, ugao u kongruentan ugao. Vodeći se predznanjem iz oblasti-Sličnost, dokazati pravila sličnosti trouglova. Posebnu pažnju posvetiti dokazu Pitagorine teoreme, konstrukciji geometrijske sredine duži, osobini simetrale uglova trougla i potenciji tačke u odnosu na kružnicu;
- Programskoj cjelini-Stepeni i korijeni posvetiti posebnu pažnju, uz detaljno i postupno rješavanje odabranih primjera za uvježbavanje pravila stepenovanja i korjenovanja. Nakon ovladavanja operacijama sa stepenima i korijenima, pristupiti rješavanju složenijih zadataka iz ove oblasti;
- Skup \mathbb{C} -kompleksnih brojeva formirati uz ponavljanje principa permanencije i formiranja skupa \mathbb{R} -realnih brojeva, pravila računskih operacija s kompleksnim brojevima realizovati kroz određen broj primjera i dati kompletnu geometrijsku interpretaciju sabiranja i oduzimanja kompleksnih brojeva u koordinatnoj ravni i modula kompleksnog broja;
- Pri realizaciji programske cjeline - Kvadratna funkcija, kvadratne jednačine i nejednačine, konkretno, kvadratne funkcije, koristiti se translacijom za vektor položaja tjemena parabole, detaljno prikazati osobine kvadratne funkcije-znak, tok, ekstrem i nule funkcije. Prilikom određivanja nula funkcije, uvesti pojam kvadratne jednačine, način rješavanje potpune i nepotpune kvadratne jednačine. Preporučljivo je da učenici ovladaju tehnikom rješavanja kvadratnih jednačina do nivoa automatizma. Kvadratne nejednačine rješavati uz neophodnu geometrijsku interpretaciju. Algebarsko rješavanje kvadratnih nejednačina bazira se na određivanju predznaka kvadratnog trinoma. Bikvadratne jednačine predočiti kroz primjere u kojima se koriste konstantni i promjenljivi koeficijenti. Odabrane kubne jednačine rješavati primjenom usvojenog znanja o djeljivosti polinomom. Rješavanje sistema jednačina sa dvije nepoznate, interpretirati grafički;
- Posebnu pažnju posvetiti eksponencijalnim funkcijama i uočavanju njihovih osobina, koje će doprinijeti uspješnom rješavanju eksponencijalnih jednačina i nejednačina. Pri uvođenju pojma logaritamske funkcije, dati njenu poveznicu sa pojmom inverzne funkcije i njenim grafikom, što će olakšati uočavanje njenih osobina i veze sa grafikom eksponencijalne funkcije. Pravilima logaritmovanja, logaritmovanju izraza, prelasku s jedne baze na drugu bazu logaritma, izračunavanju logaritma treba posvetiti posebnu pažnju, jer su oni preduslov za uspješno rješavanja zadataka vezanih za logaritamske jednačine i nejednačine. Posebno mjesto trebali bi zauzeti i zadaci iz praktične primjene logaritamskog računa;
- Obrada nastavnih sadržaja iz cjeline - Osnovi trigonometrije vezana je uz početno ponavljanje usvojenog znanja o orijentisanom uglu i mjerenju ugla. Definirati trigonometrijsku kružnicu i trigonometrijske funkcije oštih uglova na trigonometrijskoj kružnici. Osnovni trigonometrijski identitet koristiti za određivanje vrijednosti trigonometrijskih funkcija, ako je poznata vrijednost jedne od tih funkcija. Posebnu pažnju posvetiti uočavanju osobina trigonometrijskih funkcija na kružnici i njihovoj primjeni na svođenje trigonometrijskih funkcija na prvi kvadrant i time stvoriti preduslove za grafičko predstavljanje tih funkcija;

Razred: III

Sedmično/tjedno: 4

Godišnje: 140

Zadaci nastave matematike u III razredu su:

- Učenik produbljuje i proširuje znanje iz trigonometrije u svrhu ovladavanja načinom rješavanja trigonometrijskih jednačina i nejednačina i njihovom primjenom pri rješavanju pravouglog i kosouglog trougla;
- Učenik stiče osnovna znanja iz analitičke geometrije koja se odnose na pravu i krive drugog reda;
- Učenik stiče osnovna znanja o matricama i determinantama uz njihovu primjenu na rješavanje sistema linearnih jednačina;
- Učenik produbljuje znanja iz vektorske algebre i primjene vektora u geometriji ravni,
- Učenik savladava prostorne odnose i uočavanje osobina geometrijskih figura, uz primjenu znanja iz stereometrije na rješavanje zadataka;

R.Br.	PROGRAMSKE CJELINE	BROJ ČASOVA
1.	Trigonometrija	30
2.	Analitička geometrija u ravni	28
3.	Vektori u prostoru	13
4.	Analitička geometrija u prostoru	20
5.	Matrice i determinante	20
6.	Površine geometrijskih figura u ravni	5
7.	Geometrijske figure u prostoru (stereometrija)	24
UKUPNO		140

Napomena: U svakom polugodištu, obavezne su dvije jednočasovne pismene zadaće sa jednočasovnim analizama i ispravkama, koje predmetni nastavnik ubraja u broj planiranih časova vježbe i provjere znanja.

R.Br.	PROGRAMSKE CJELINE	PROGRAMSKI SADRŽAJI
1.	Trigonometrija	<ul style="list-style-type: none"> - Grafici osnovnih trigonometrijski funkcija: $y = \sin x, y = \cos x, y = a \cdot \sin x, y = a \cdot \cos x,$ $y = a \cdot \sin bx, y = a \cdot \cos bx, y = \operatorname{tg} x, y = \operatorname{ctg} x.$ - Grafičko predstavljanje funkcija: - $y = a \cdot \sin(bx+c), y = a \cdot \cos(bx+c),$ $y = a \cdot \sin(bx+c)+d, y = a \cdot \cos(bx+c)+d$ pomoću karakterističnih tačaka. - Adicione teoreme. - Trigonometrijske funkcije dvostrukg ugla i polougla. - Transformacija zbira trigonometrijskih funkcija u proizvod. - Transformacije trigonometrijskih izraza. - Sinusna i kosinusna teorema i njihova primjena na rješavanje pravouglog i kosouglog trougla. - Trigonometrijske jednačine i nejednačine. - Sistemi trigonometrijskih jednačina i nejednačina.
2.	Analitička geometrija u ravni	<ul style="list-style-type: none"> - Metod koordinata u koordinatnom sistemu. - Rastojanje između dvije tačke. - Podjela duži u datom omjeru. - Koordinate sredine duži. - Koordinate težišta trougla. - Površina trougla. - Implicitni (opšti/opći) oblik jednačine prave. - Eksplicitni oblik jednačine prave. - Segmentni oblik jednačine prave. - Normalni oblik jednačine prave. - Odnos dvije prave u ravni (presjek pravih i ugao između datih pravih). - Uslov paralelnosti i okomitosti pravih. - Jednačina prave kroz jednu zadanu tačku. - Pramen pravih. - Jednačina prave kroz dvije zadane tačke. - Rastojanje date tačke od date prave. - Simetrala ugla između dvije prave. - Kružnica-oblici jednačine kružnice (centralni i opšti/opći). - Međusobni položaj prave i kružnice (presjek i uslov dodira prave i kružnice). - Jednačina tangente i normale kružnice. - Elipsa-jednačina elipse, položaj prave i elipse (presjek i uslov dodira prave i elipse), jednačina tangente i normale elipse. - Hiprbola- jednačina hiperole,

		<ul style="list-style-type: none"> - položaj prave i hiperbole(presjek i uslov dodira prave i hiperbole), jednačina tangente i normale hiperbole. - Parabola- jednačina parabole, - položaj prave i parabole(presjek i uslov dodira prave i parabole), jednačina tangente i normale parabole. - Ugao presjeka između dvije krive drugog reda. - Zajednička tangenta dvije krive drugog reda. - Krive drugog reda i kvadratne jednačine i nejednačine s dvije nepoznate.
3.	Vektori u prostoru	<ul style="list-style-type: none"> - Vektorski prostor. - Linearna kombinacija vektora. - Linearna zavisnost i nezavisnost vektora. - Baza vektorskog prostora. - Koordinatni vektori. - Razlaganje vektora na komponente. - Projekcija vektora na pravu, ravan i osu. - Skalarni proizvod dva vektora. - Vektorski proizvod dva vektora. - Mješoviti proizvod tri vektora. - Uslov linearne zavisnosti tri vektora.
4.	Analitička geometrija u prostoru	<ul style="list-style-type: none"> - Oblici jednačina ravni:normalni, opšti/opći, segmentni. - Jednačina ravni koja prolazi kroz jednu zadanu tačku. - Jednačina ravni koja prolazi kroz tri zadane tačke. - Udaljenost date tačke od date ravni. - Međusobni položaj dvije ravni. - Ugao između dvije ravni. - Pramen ravni.Jednačina pramena ravni. - Geometrijsko tumačenje sistema tri linearne jednačine sa tri nepoznate.Snop ravni. - Oblici jednačine prave u prostoru. - Jednačine prave kroz jednu zadanu tačku paralelne datom vektoru. - Jednačina prave koja prolazi kroz dvije zadane tačke. - Udaljenost zadane tačke od zadane prave. - Međusoban položaj dvije prave u prostoru. - Ugao između dvije prave. - Međusoban položaj prave i ravni. - Ugao između prave i ravni

5.	Matrice i determinante	<ul style="list-style-type: none"> - Pojam matrice. Vektor- matrice. - Realne i kompleksne matrice. - Nula-matrica. Konstantna i promjenjljiva matrica. - Transponovana matrica. - Simetrična i kososimetrična matrica. - Dijagonalna, skalarna i jedinična matrica. - Trougaona i Jakobijeva matrica. - Jednakost matrica. - Sabiranje i oduzimanje matrica. - Proizvod skalara i matrice. - Proizvod matrica. - Potencija kvadratne matrice. - Matrični polinomi. - Pojam determinante n-tog reda i njene osobine. - Izračunavanje vrijednosti determinante(Laplasov razvoj). - Primjena determinanti u rješavanju kvadratnog sistema od n-jednačina (Cramerovo pravilo). - Adjungovana matrica. - Inverzna matrica. - Matrične jednačine. - Rang matrice i njegova primjena na rješavanje sistema od m jednačina sa n nepoznatih (Krocker-Capelljev stav).
6.	Površine geometrijskih figura u ravni	<ul style="list-style-type: none"> - Površina trougla, pravougaonika, paralelograma, trapeza, četverougla s okomitim dijagonalama. - Heronov obrazac. - Površina mnogougla (poligona). - Površina kruga i njegovih dijelova.
7.	Geometrijske figure u prostoru (Stereometrija)	<ul style="list-style-type: none"> - Dيار, rogalj i poliedar. - Prizma, piramida i njihovi ravni presjeci. - Sličnost poliedara. - Površina i zapremina poliedara(prizma, piramida i zarubljena piramida). - Kavalijerijev princip. - Rotaciona(obrtna)tijela. - Valjak(cilindar). - Kupa(stožac-konus). - Sfera i kugla(lopta). - Ravni presjeci rotacionih tijela. - Površina i zapremina uspravnog valjka, uspravne kupe i uspravne zarubljene kupe. - Površina i zapremina lopte i njenih dijelova.

Upute u programski sadržaj:

- Sadržaj programske cjeline-Trigonometrija, realizovati uz ponavljanje stečenog znanja o trigonometrijskoj kružnici, trigonometrijskim funkcijama na kružnici i njihovim osobinama, osnovnom trigonometrijskom identitetu i svodenju trigonometrijskih funkcija na prvi kvadrant, čime će se stvoriti neophodni preduslovi za uspješnu realizaciju i usvajanje znanja iz ove cjeline. Grafički predočiti trigonometrijske funkcije, uz detaljno objašnjenje faznog pomaka, periodičnosti funkcije i ostalih osobina trigonometrijske funkcije, određivanjem amplitude i nula funkcije. Adicione teoreme podkrijepiti rješavanjem potrebnog broja zadataka. Sinusnoj i kosinusnoj teoremi i njihovoj primjeni na rješavanje kosouglog trougla i druge zadatke iz ove oblasti, posvetiti posebnu pažnju. U rješavanju trigonometrijskih jednačina i nejednačina, ne izlaziti iz okvirnog plana predviđenog za ove nastavne jedinice;
- Analitičku geometriju u ravni predočiti učenicima upoznavanjem sa metodom koordinata u koordinatnom sistemu, udaljenosti između tačaka, podjeli duži u datom omjeru, koordinatama središta duži, težištu trougla i površini trougla. Nakon toga, realizaciju sadržaja upotpuniti jednačinama pravih i njihovim međusobnim položajima i odnosom u odnosu na jednu i dvije tačke kojima prava prolazi. Sadržaj dalje upotpuniti upoznavanjem sa krivim drugog reda, koristeći njihove geometrijske definicije, odrediti centralni i osni oblik jednačine tih krivih. Sve to upotpuniti međusobnim odnosima sa pravom, insistirajući na postupcima a ne na pamćenju formula. Translacijom i rotacijom koordinatnog sistema, centralne jednačine krivih drugog reda transformisati u opštije kvadratne jednačine drugog reda;
- Definirati pojam matrice, navesti odgovarajuće osobine matrica i operacije sa njima. Podsjećajući učenike na ranije uveden pojam determinante drugog reda, uvesti opšti pojam determinante n-tog reda. Upoznati učenike sa osobinama determinante n-tog reda, uz navođenje osnovnih metoda za određivanje determinante trećeg i n-tog reda (Sarusovo pravilo, Laplasov razvoj). Rješavati sisteme linearnih jednačina primjenom determinanti, inverzne matrice, Gaussove metode i diskusije sistema linearnih jednačina, Kroneker-Capellijevog stava;
- Sadržaj programske cjeline - Vektori u prostoru, realizovati uz ponavljanje stečenog znanja o vektorima u ravni, i proširiti taj sadržaj na vektore u prostoru, uvođenjem skalarnog, vektorskog i mješovitog proizvoda vektora. Vektori i operacije sa njima izražavaju primjenom koordinata i determinante trećeg reda. Usko povezani pojmovi sa računskim operacijama nad vektorima, su linearna zavisnost vektora i baza vektorskog prostora;
- Osnova izlaganja sadržaja geometrije u prostoru ogleda se definisanjem nekih prostornih figura, uvodi se pojam zapremine i predočava suština Kavaljerijevog principa koji nam pokazuje kako se računa zapremina prizme, piramide, zarubljene piramide i razlaganje prizme na uspravne piramide. Sličnim postupkom dolazimo do zapremine valjka, kupe, lopte i tijela nastalih rotacijom poligona. Formulu za određivanje površine lopte predočiti bez izvođenja, a formule za određivanje valjka i kupe od ranije su poznate. Sve sadržaje ove programske cjeline treba shvatiti kao utemeljenje pojmova površine i zapremine, preciznog izvođenja formula kojima se ove veličine određuju;

Razred: IV

Sedmično/tjedno: 4

Godišnje: 120

Zadaci nastave matematike u IV razredu su:

- Da učenici spoznaju i ovladaju metodom potpune matematičku indukciju, uz njenu primjenu na dokazivanje jednakosti, identiteta, nejednakosti i djeljivosti;
- Da učenici spoznaju elemente kombinatorike, uz primjenu na rješavanje zadataka iz te oblasti;
- Da učenici spoznaju i ovladaju obradom statističkih podataka i rezultatima njihovog tumačenja;
- Da učenici spoznaju i ovladaju osobinama i računskim operacijama trigonometrijskog oblika kompleksnog broja;
- Da učenici spoznaju i ovladaju osnovnim osobinama i elementima nizova i redova;
- Sistematiziranje znanja o funkcijama i usvajanje pojma granične vrijednosti i neprekidnosti funkcije;
- Da učenici usvoje i ovladaju osnovama diferencijalnog računa;
- Da učenici usvoje i ovladaju osnovama integralnog računa, uz njegovu primjenu na rješavanje zadataka.

R.Br.	PROGRAMSKE CJELINE	BROJ ČASOVA
1.	Matematička indukcija	9
2.	Kombinatorika i binomni obrazac	14
3.	Vjerovatnoća i statistika	18
4.	Trigonometrijski oblik kompleksnog broja	9
5.	Skup realnih brojeva	3
6.	Nizovi i redovi realnih brojeva	13
7.	Realne funkcije jedne realne promjenjljive	9
8.	Diferencijalni račun	25
9.	Integralni račun	20
UKUPNO		120

Napomena: U svakom plugodištu, obavezne su dvije jednočasovne pismene zadaće sa jednočasovnim analizama i ispravkama, koje predmetni profesor ubraja u broj planiranih časova vježbe i provjere znanja.

R.Br.	PROGRAMSKE CJELINE	PROGRAMSKI SADRŽAJI
1.	Matematička indukcija	<ul style="list-style-type: none"> - Pojam matematičke indukcije. - Princip potpune matematičke indukcije. - Primjena matematičke indukcije (Dokazi jednakosti, identiteta, nejednakosti, tvrdnji o djeljivosti).
2.	Kombinatorika i binomi obrazac	<ul style="list-style-type: none"> - Elementi kombinatorike. - Permutacije bez i sa ponavljanjem. - Varijacije bez i sa ponavljanjem. - Kombinacije bez i sa ponavljanjem. - Funkcija $n \mapsto n!$. - Binomni obrazac. - Osobine binomnih koeficijenata..
3.	Trigonometrijski oblik kompleksnog broja	<ul style="list-style-type: none"> - Trigonometrijski oblik kompleksnog broja. - Ojlerov ili eksponencijalni oblik kompleksnog broja. - Računske operacije s kompleksnim brojevima u trigonometrijskom obliku: sabiranje, oduzimanje, množenje, dijeljenje, stepenovanje (Moavrov obrazac) i korjenovanje.
4.	Vjerovatnoća i statistika	<ul style="list-style-type: none"> - Vrste događaja. - Pojam i definicija vjerovatnoće. - Operacije s događajima i pripadnim vjerovatnoćama. - Uslovna vjerovatnoća. - Totalna vjerovatnoća. - Složena vjerovatnoća. - Bayesova formula. - Slučajne promjenljive. - Zakon raspodjele-binomna raspodjela vjerovanoće. - Matematičko očekivanje. - Disperzija. - Standardne devijacija. - Zakon velikih brojeva. - Populacija.Uzorak. - Odabiranje uzorka. - Empirijske funkcija raspodjele. - Statistički nizovi(sekvence, serije podataka). - Grafičke metode u statistici. - Karakteristike uzoraka. - Obrada i analiza podataka i rezultata.
5.	Skupovi realnih brojeva	<ul style="list-style-type: none"> - Podskupovi skupa R. - Donja i gornja granica. - Supremum i infimum. - Aksiom potpunosti skupa R. - Tačka nagomilavanja.

6.	Nizovi i redovi realnih brojeva	<ul style="list-style-type: none"> - Brojni nizovi. - Aritmetički niz(progresija). - Geometrijski niz(progresija). - Interpolacija članova aritmetičkog i geometrijskog niza. - Primjena aritmetičkog i geometrijskog niza. - Složeni kamatni račun. - Granična vrijednost niza. - Računanje s graničnim vrijednostima. - Monotoni nizovi. - Broj e. - Stav o umetnutim razmacima. - Geometrijski red. - Beskonačni decimalni razlomci kao konvergetni redovi. - Neprebrojivost skupa R.
7.	Realne funkcije jedne realne promjenjljive	<ul style="list-style-type: none"> - Pojam realne funkcije jedne realne promjenjljive. - Oblast definisanosti i vrijednosti funkcije. - Grafik funkcije. - Kompozicija funkcija. - Opšte/opće osobine funkcije: ograničenost, parnost, monotonost, periodičnost. - Pregled elementarnih funkcija. - Granična vrijednost funkcije. - Dokaz i primjena graničnih vrijednosti: - $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sin x}{x}$, $\lim_{x \rightarrow \infty} \left(x + \frac{1}{x}\right)^x$. - Računanje s graničnim vrijednostima funkcija. - Nепrekidnost funkcije. - Osobine neprekidnih funkcija. - Asimptote krivih.
8.	Diferencijalni račun	<ul style="list-style-type: none"> - Pojam izvoda(derivacije)funkcije. - Geometrijsko i fizikalno značenje izvoda. - Tangenta i normala. - Pravila diferenciranja. - Izvod složene funkcije. - Izvod inverzne funkcije. - Izvod implicitne funkcije. - Izvod logaritamske i eksponencijalne funkcije. - Pojam diferencijala. - Izvod i diferencijal višeg reda. - Primjena diferencijala (određivanje tangente i normale grafika funkcije, monotonost i ekstremi funkcije). - Ispitivanje toka i crtanje grafika funkcija. - Numeričko rješavanje diferencijalnih jednačina.

9.	Integralni račun	<ul style="list-style-type: none"> - Primitivna funkcija i neodređeni integral. - Tablica osnovnih neodređenih integrala. - Osnovna pravila integracije. - Metod smjene (zamjene). - Metod parcijalne integracije. - Razlaganje racionalnih funkcija na parcijalne razlomke-metod neodređenih koeficijenata. - Integracija racionalnih funkcija. - Određeni integral (u Riemannovom smislu). - Osobine određenog integrala. - Newton-Leibnizova formula. - Primjena određenog integrala u izračunavanju površine ravnih figura i dužina luka krivih (obrazac dati u konačnom obliku). - Površina rotacionih (obrtnih) površi i zapremina rotacionih (obrtnih) tijela.
----	------------------	---

Upute u programski sadržaj:

- Princip potpune matematičke indukcije našao je primjenu u dokazima jednakosti, identiteta, nejednakosti i djeljivosti, s toga je bitno istaći ga kao jedan od osnovnih osobina skupa \mathbb{N} - prirodnih brojeva i kao takvog, njegovu važnost iskazati kroz rješavanje primjera u kojima se dokazuju tvrdnje koje važe za sve prirodne brojeve;
- Kompleksnom broju možemo dati i njegov trigonometrijski oblik, uz poveznicu ovog broja sa znanjem iz trigonometrije. Računske operacije sa trigonometrijskim oblikom kompleksnog broja predočiti po jedinstvenim pravilima koja su dobijena iz adicijskih teorema, uz primjenu potpune matematičke indukcije;
- Elemente kombinatorike sa kojima će se učenici upoznati, bazirati na obrascima za ukupan broj permutacija, varijacija i kombinacija-bez i sa ponavljanjem, uz poseban osvrt na binomni obrazac;
- U programskoj cjelini: Skup \mathbb{R} -realnih brojeva, ponuditi učeniku spoznaju Aksioma potpunosti skupa \mathbb{R} -realnih brojeva, kojim se uočava bitna razlika skupa \mathbb{R} u odnosu na skup \mathbb{Q} , uz eventualne dokaze nekih tvrdnji o međusobnom položaju racionalnih i iracionalnih brojeva;
- Nakon ovladavanja osobinama aritmetičkog i geometrijskog niza i njihove primjene na rješavanje zadataka u redovnoj nastavi, posebnu pažnju posvetiti i primjeni ovih nizova. Uvesti pojam beskonačnog niza i granične vrijednosti (koji će se ogledati uvođenjem broja e , kojeg smo imali priliku upoznati u ranijim izlaganjima o logaritmina) pojam geometrijskog reda i njegove konvergencije, odrediti sumu geometrijskog reda. Većina razmatranja u ovoj programskoj cjelini navode nas ka osobinama skupa \mathbb{R} -realnih brojeva, koje smo ranije usvojili;
- Veći dio sadržaja programske cjeline - Realne funkcije jedne realne promjenljive odnosi se na ponavljanje osnovnih pojmova o funkcijama, uz pregled nekih elementarnih funkcija

o kojima treba uraditi sistematska ponavljanja. Posebnu važnost staviti na „nove pojmove“-granična vrijednost funkcije i neprekidnost funkcije, uz napomenu, da pojam asimptote funkcije razmatramo u opštoj formi;

- Pojam i definiciju izvoda (derivacije) predstaviti kroz „problem tangente i brzine“.Upoznati učenike s pravilima izvoda, izvodom složene funkcije i implicitne funkcije, uz obavezno određivanje izvoda elementarnih funkcija i izvoda višeg reda.Primjena izvoda ogleda se u određivanju tangente i normale krivih, ispitivanju i crtanju grafika funkcija;
- Integralni račun predočiti učenicima utvrđivanjem pravila i tablicom nekih neodređenih integrala, uz obradu dvije osnovne metode integracije.Razlaganje racionalnih funkcija upotrijebiti u integracije racionalnih funkcija, a zatim, uvesti pojam određenog integrala, utvrditi njegove osobine i predočiti njegovu usku povezanost sa neodređenim integralom Newton-Leibnizovom formulom integralnog i diferencijalnog računa.Primjenu određenog integrala bazirati na izračunavanje površina ravnih figura , dužini luka krivih, zapremini i površini rotacionih tijela.U primjeni određenog integrala, ne izlaziti iz okvira koji su predviđeni za srednjoškolsko obrazovanje.

OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA

Od učenika se očekuje da na kraju srednjoškolskog obrazovanja:

- Analizira svojstva i odnose skupova u različitim formama prikazivanja i primjenjuje ih prilikom rješavanja problemskih zadataka;
- Analizira svojstva i odnose brojeva i brojevnih sistema, te koristi simbole i različite prikaze;
- Odabire i kombinuje strategije, metode i operacije za rješavanje problema i daje rješenja u kontekstu problema;
- Procjenjuje opravdanost i preciznost izabranih strategija, metoda, operacija i dobijenih rješenja, te diskutuje o krajnjem rješenju u kontekstu problema;
- Analizira zakonitosti, odnose, zavisnosti, veze i funkcije u matematici i realnom svijetu;
- Analizira i prikazuje matematičke situacije i strukture upotrebom algebarskih simbola i različitih notacija (zapisa), grafika i dijagrama, te generalizuje na osnovu njih;
- Primjenjuje matematičke modele za predstavljanje i tumačenje kvantitativnih odnosa;
- Analizira i formuliše pretpostavke promjena u različitim kontekstima;
- Sastavlja i zapisuje simbolima jednačine i nejednačine pri rješavanju problema, te obrazlaže grafički i usmeno njihovu smislenost;
- Argumentuje postupke za rješavanje jednačina, nejednačina i sistema;
- Diskutuje o rješenjima u kontekstu problema, grafički prikazuje rješenja;
- Formuliše pitanja svojstvena matematici i razvija matematičke pretpostavke i argumente;
- Logički zaključuje i primjenjuje matematički dokaz kao ključne matematičke aspekte;
- Analizira svojstva i odnose geometrijskih elemenata, te koristi simbole i različite prikaze;
- Sintetizira matematičke argumente o geometrijskim odnosima, analizira svojstva dvodimenzionalnih i trodimenzionalnih geometrijskih oblika i figura (likova i tijela);
- Utvrđuje geometrijska svojstva u objektima iz realnog svijeta te modelira prostorne odnose pri rješavanju problema;
- Koristi geometrijske transformacije u skladnosti i sličnosti geometrijskih figura;
- Analizira mjerljiva obilježja objekata i pojava, kombinuje mjerne instrumente, mjerne jedinice, mjerne sisteme u procesima mjerenja;
- Procjenjuje i predviđa rezultate mjerenja;
- Formuliše problem, prikuplja i obrađuje podatke iz različitih izvora, te ih predstavlja u različitim formama;
- Interpretira, diskutuje dobijene podatke i rezultate istraživanja;
- Koristi statističke analize s ciljem prognoze u kontekstu problemskog pitanja;
- Koristi elemente kombinatorike s ciljem procjenjivanja i predviđanja događaja;

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Nastavu matematike u Općoj gimnaziji mogu izvoditi nastavnici koji su završili:

Prirodno-matematički fakultet (VII stepen obrazovanja ili drugi ciklus Bolonjskog obrazovanja), Odsjek za matematiku (smjer nastavnički ili opći) i stekli naučni naziv:

- profesor matematike
- diplomirani matematičar
- diplomirani matematičar-informatičar,
- magistar matematike
- magistar primjenjene matematike

odnosno naučni naslov magistra ili doktora matematičkih nauka.

Fizika

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj.35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta FIZIKA.

Komisija: 1. Mevludin Maličević, magistar fizike, predsjednik

2. Merjem Ustamujić, diplomirani fizičar, član

UVOD

Sa fizikom kao fundamentalnom prirodnom naukom učenici se susreću u osnovnoj školi, gdje se upoznaju sa osnovnim pojmovima fizike, metodama naučnog spoznavanja stvarnosti i poveznicama između fizike, društva i tehnologije. Pri prelasku iz osnovne u srednju školu evoluiraju i ciljevi fizike u obrazovanju. Pored kontinuiranog razvoja konceptualnog razumijevanja, u okviru srednjoškolskog obrazovanja od učenika se očekuje i da u nešto većoj mjeri ovladaju matematičkim i eksperimentalnim metodama fizike

Nastavni program predstavljen u ovom dokumentu zasnovan je na uvažavanju nivoa učeničkog razvoja stečenom kroz osnovnoškolsko obrazovanje.

Prema Nastavnom planu i programu u Kantonu Sarajevo svi učenici u gimnazijama stiču naobrazbu iz oblasti fizike. U sva četiri razreda gimnazije (izborno područje: opći smjer) fizika se izučava dva puta sedmično

CILJ I ZADACI

Cilj nastavnog predmeta Fizika je da učenik ovlada savremenim znanjima iz fizike i upozna njihovu primjenu u nauci, tehnici i svakodnevnom životu, da kod učenika doprinese formiranju naučne slike o materijalnosti svijeta, da kod učenika razvija sposobnosti posmatranja, apstrahovanja i zaključivanja, da podstiče maštu i razvija želju za stvaralaštvom, da doprinosi razvoju cjelokupne njegove ličnosti.

Zadaci nastave fizike su:

- upoznavanje učenika sa najvažnijim znanjima iz različitih oblasti fizike, te ulogom i značajem fizike za razvoj nauke, tehnike, tehnologije i društva,
- upoznavanje sa metodama kojima se u fizici dolazi do otkrića,
- osposobljavanje za korištenje znanja iz fizike za objašnjavanje raznovrsnih fizikalnih pojava u prirodi i principa funkcionisanja svakodневnih tehničkih uređaja,
- osposobljavanje učenika za rješavanje raznovrsnih fizikalnih zadataka,
- podsticanje interesa za stvaralaštvo,
- razvijanje interesa za proučavanje i očuvanje prirode,
- osposobljavanje učenika za upotrebu različitih izvora informacija
- osposobljavanje učenika za grupni i individualni rad.

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA PREDMET FIZIKA

Razred: I

Sedmično/tjedno: 2 časa

Godišnje: 70 časova

PREGLED PROGRAMSKIH SADRŽAJA

PROGRAMSKI SADRŽAJI	BROJ ČASOVA
Uvod	4
Kinematika	9
Dinamika	12
Gravitaciono polje	11
Energija, rad, snaga	8
Dinamika rotacionog kretanja	6
Mehanika fluida	12
Laboratorijske vježbe	4
Pismene zadaće	4
UKUPNO:	70

NASTAVNA CJELINA	PROGRAMSKI SADRŽAJ	DEMONSTRACIONI OGLEDI / LABORATORIJSKE VJEŽBE	KORELACIJA S DRUGIM NASTAVNIM PREDMETIMA
UVOD	<ul style="list-style-type: none"> - Predmet proučavanja fizike i metode - Posmatranje, eksperiment, teorija - Fizikalne veličine i mjerne jedinice - Skalarnе i vektorske veličine - Greške pri mjerenju 	<ul style="list-style-type: none"> - Mjerenje dužine tijela 	<ul style="list-style-type: none"> - Hemija i biologija - (predmeti i metode proučavanja) - Matematika - (eksponencijalni zapis broja) - Informatika
KINEMATIKA	<ul style="list-style-type: none"> - Osnovni pojmovi (refertni sistem, radijus vektor) - Put i pomak - Brzina i ubrzanje - Ravnornjerno pravolinijsko kretanje - Promjenjivo pravolinijsko kretanje - Kružno kretanje i centripetalno ubrzanje 	<ul style="list-style-type: none"> - Relativnost kretanja - Slobodan pad - Pravac brzine pri kretanju po kružnici 	<ul style="list-style-type: none"> - Tjelesni i zdravstveni odgoj (kretanja u sportu, atletika, trka na 100 m) - Matematika (normalna projekcija vektora na osu, Pitagorina teorema; linearna i kvadratna funkcija; kružnica)
DINAMIKA	<ul style="list-style-type: none"> - Međudjelovanje tijela. Sila - Newtonovi zakoni - Kretanje pod djelovanjem konstantne sile - Kontaktne sile - Princip nezavisnosti djelovanja sile - Slaganje i razlaganje sile (elastična sila, sila trenja, centripetalna sila) - Težina tijela - Strma ravan 	<ul style="list-style-type: none"> - Inertnost tijela - Reaktivno kretanje - Trenje klizanja i kotrljanja - Održavanje impulsa 	<ul style="list-style-type: none"> - Tjelesni i zdravstveni odgoj (prijem lopte, kretanje lopte) - Matematika (linearna jednačina, sabiranje vektora, oduzimanje vektora, proizvod skalara i vektora, suprotni vektori)

NASTAVNA CJELINA	PROGRAMSKI SADRŽAJ	DEMONSTRACIONI OGLEDI / LABORATORIJSKE VJEŽBE	KORELACIJA S DRUGIM NASTAVNIM PREDMETIMA
GRAVITACIONO POLJE	<ul style="list-style-type: none"> - Newtonov zakon gravitacije - Gravitaciono polje - Slobodan pad, vertikalni hitac naniže, vertikalni hitac naviše - Kretanje u gravitacionom polju (horizontalni i kosi hitac) - Kosmičke brzine. 	<ul style="list-style-type: none"> - Određivanje početne brzine kod horizontalnog hica 	<ul style="list-style-type: none"> - Geografija (Sunčev sistem) - Matematika (normalna projekcija vektora, rastavljanje vektora na komponente) - Informatika (3D projektovanje)
ENERGIJA, RAD, SNAGA	<ul style="list-style-type: none"> - Energija (kinetička energija, potencijalna energija, gravitaciona potencijalna energija, elastična potencijalna energija) - Mehanički rad - Snaga - Step en korisnog djelovanja - Zakoni održanja 	<ul style="list-style-type: none"> - Održavanje impulsa - Održavanje ukupne mehaničke energije 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika - (skalarni i vektorski proizvod vektora, normalna projekcija vektora) - Tjelesni i zdravstveni odgoj (skok uvis, skok s motkom) - Biologija (kretanje meduze)
DINAMIKA ROTACIONOG KRETANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Moment sile, moment inercije, moment impulsa - Analogija pravolinijskog kretanja i rotacionog - Promjenjivo kružno kretanje - Energija u rotacionom kretanju - Zakoni održanja 	<ul style="list-style-type: none"> - Dokaz održanja momenta impulsa ili određivanje momenta inercije tijela 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika (vektori)

MEHANIKA FLUIDA	<ul style="list-style-type: none"> - Pritisak. Paskalov zakon - Hidrostatički pritisak - Potisak. Arhimedov zakon - Atmosferski pritisak - Protok - Jednačina kontinuiteta - Bernoulijeva jednačina 	<ul style="list-style-type: none"> - Hidrostatički pritisak - Spojene posude - Sila potiska 	<ul style="list-style-type: none"> - Hemija (tečnosti i gasovi) - Biologija - Matematika
----------------------------	--	--	---

Razred: II
Sedmično/tjedno: 2 časa
Godišnje: 70 časova

PREGLED PROGRAMSKIH SADRŽAJA

PROGRAMSKI SADRŽAJI	BROJ ČASOVA
Molekularno–kinetička teorija	10
Termodinamika	14
Elektrostatika	10
Istosmjerna struja	14
Elektromagnetizam	14
Laboratorijske vježbe	4
Pismene zadaće	4
UKUPNO:	70

NASTAVNA CJELINA	PROGRAMSKI SADRŽAJ	DEMONSTRACIONI OGLEDI / LABORATORIJSKE VJEŽBE	KORELACIJA S DRUGIM NASTAVNIM PREDMETIMA
MOLEKULARNO- KINETIČKA TEORIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Građa tvari i osnove molekularno-kinetičke teorije - Temperatura, unutrašnja energija i brzine molekula - Pritisak idealnoga plina - Opća jednačina stanja idealnoga plina - Izoprocesi - Adijabatski proces - Termičko širenje tijela 	<ul style="list-style-type: none"> - Efekti djelovanja molekulskih sila u čvrstim tijelima, tečnostima i gasovima - Raspodjela molekula po brzinama - Veza temperature i srednje kinetičke energije - Izotermna promjena stanja plina - Izobarska promjena stanja plina - Izohorska promjena stanja plina 	<ul style="list-style-type: none"> - Hemija (gas, molekule, temperatura, idealan gas) - Matematika (grafik linearne funkcije, grafik eksponencijalne funkcije) - Biologija (uticaj promjene agregatnih stanja na živa bića)
TERMODINAMIKA	<ul style="list-style-type: none"> - Osnovni pojmovi termodinamike (sistem, proces, unutrašnja energija) - Fazni prijelazi. Rad plina - Količina toplote. Specifični toplotni kapacitet - I zakon termodinamike. Carnotov ciklus - II zakon termodinamike - III zakon termodinamike - Princip rada toplotnih mašina 	<ul style="list-style-type: none"> - Određivanje specifičnoga toplotnog kapaciteta kalorimetrom 	<ul style="list-style-type: none"> - Hemija (principi termodinamike) - Matematika (procenat) - Informatika - Biologija

<p style="text-align: center;">ELEKTROSTATIKA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Elektricitet i atomska struktura tvari. - Coulombov zakon. - Električno polje. - Jačina električnoga polja. - Električni potencijal, napon i rad u električnome polju. - Električni kapacitet. Kondenzatori i vezivanje kondenzatora. - Energija električnoga polja. - Poređenje gravitacione potencijalne energije sa električnom potencijalnom energijom - Kretanje naboja u električnome polju. - Katodna cijev i elektricitet u atmosferi - Statički elektricitet kod aparata 	<ul style="list-style-type: none"> - Naelektrisanje tijela. - Električno polje – silnice električnog polja - Provodnik u električnome polju. - Vezivanje kondenzatora 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika (obrnuta proporcionalnost, simetrija, kvadratna funkcija) - Hemija (električno polje) - Biologija (nervi) - Informatika
<p style="text-align: center;">ISTOSMJERNA STRUJA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Istosmjerna struja - Električni strujni krug i električni otpor - Otpornici - Paralelno i serijsko vezivanje otpornika - Ohmov zakon (jednostavni i složeni strujni krugovi) - Kirchhoffova pravila - Rad, snaga i energija električne struje - Električna struja u tekućinama - Električna struja u plinovima 	<ul style="list-style-type: none"> - Uticaj temperature na električni otpor provodnika - Ohmov zakon za dio strujnog kola - Jačina struje i napon u serijski i paralelno vezanim otpornicima 	<ul style="list-style-type: none"> - Biologija (električna struja u živim bićima) - Matematika (linearna funkcija, recipročna vrijednost) - Informatika - Hemija

NASTAVNA CJELINA	PROGRAMSKI SADRŽAJ	DEMONSTRACIONI OGLEDI / LABORATORIJSKE VJEŽBE	KORELACIJA S DRUGIM NASTAVNIM PREDMETIMA
ELEKTRO- MAGNETIZAM	<ul style="list-style-type: none"> - Magnetsko polje i magnetsko polje Zemlje - Magnetska svojstva na nivou atoma - Veličine koje karakterišu magnetsko polje 	<ul style="list-style-type: none"> - Magnetna indukcija 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika (vektorski proizvod)
ELEKTROMAGNETIZAM	<ul style="list-style-type: none"> - Elementarni magneti. - Erstedov ogled - Indukcija magnetnog polja - Jačina magnetnog polja - Magnetsko polje provodnika sa strujom (pravolinijski i kružni provodnik) - Magnetsko polje zavojnice - Djelovanje magnetskoga polja na provodnike sa strujom i uzajamno djelovanje strujnih provodnika - Princip rada galvanometra, ampermetra i voltmetra - Kretanje naboja u magnetskome polju - Elektromagnetska indukcija - Faradejev zakon. Lencovo pravilo - Samoindukcija i uzajamna indukcija 	<ul style="list-style-type: none"> - Magnetno polje potkovičastog i šipkastog magneta - Magnetno polje pravolinijskog provodnika sa strujom - Djelovanje magnetnog polja na naelektrisane čestice koje se kreću - Djelovanje magnetnog polja na provodnik sa strujom - Princip rada elektromotora na modelu motora - Provjera Lenzova pravila 	<ul style="list-style-type: none"> - Biologija (magnetno polje i živa bića) - Matematika (vektorski proizvod dva vektora)

Razred: III

Sedmično/tjedno: 2 časa

Godišnje: 70 časova

PREGLED PROGRAMSKIH SADRŽAJA

PROGRAMSKI SADRŽAJI	BROJ ČASOVA
Mehaničke oscilacije / titranje	8
Mehanički talasi	9
Zvuk	6
Naizmjenična struja	9
Elektromagnetske oscilacije i talasi	7
Sjetlost; Fotometrija	4
Geometrijska optika	8
Fizikalna/talasna optika	8
Laboratorijske vježbe	7
Pismene zadaće	4
UKUPNO:	70

NASTAVNA CJELINA	PROGRAMSKI SADRŽAJ	DEMONSTRACIONI OGLEDI / LABORATORIJSKE VJEŽBE	KORELACIJA S DRUGIM NASTAVNIM PREDMETIMA
MEHANIČKO OSCILOVANJE / TITRANJE	<ul style="list-style-type: none"> - Oscilatorno kretanje. Harmonijski oscilator - Oscilovanje tijela na opruzi. Elastična sila - Model harmonijskog oscilovanja pomoću ravnomjernog kružnog kretanja - Jednačina harmonijskog oscilovanja - Matematičko klatno - Energija oscilovanja - Neprigušene i prigušene oscilacije 	<ul style="list-style-type: none"> - Slobodno harmonijsko oscilovanje - Zavisnost perioda matematičkog klatna o dužini klatna - - Određivanje ubrzanja Zemljine teže 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika (trigonometrijske funkcije)
MEHANIČKI TALASI	<ul style="list-style-type: none"> - Talasno kretanje. Postanak i vrste mehaničkih talasa - Prijenos energije kod mehaničkih talasa - Talasna funkcija - Brzina talasa - Širenje talasa. Huygensov princip - Odbijanje i prelamanje talasa - Interferencija talasa - Superpozicija talasa - Stojeći talasi 	<ul style="list-style-type: none"> - Talasi na vodi - Stojeći talasi na zategnutom koncu - Talasi na žici / opruzi 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika (kvadratna funkcija, trigonometrijske funkcije) - Informatika
ZVUK	<ul style="list-style-type: none"> - Zvuk, infrazvuk, ultrazvuk - Svojstva zvuka - Intenzitet zvuka - Nivo jačine zvuka - Izvori zvuka - Dopplerov efekat - Ultrazvuk 	<ul style="list-style-type: none"> - Rezonancija pomoću zvučne viljuške - Određivanje brzine zvuka u vazduhu - Mjerenje frekvencije zvuka – rezonancija vazdušnog stuba u staklenoj cijevi 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika (logaritmi i logaritamske funkcije) - Informatika - Biologija (uho)

NASTAVNA CJELINA	PROGRAMSKI SADRŽAJ	DEMONSTRACIONI OGLEDI / LABORATORIJSKE VJEŽBE	KORELACIJA S DRUGIM NASTAVNIM PREDMETIMA
NAIZMJENIČNA STRUJA	<ul style="list-style-type: none"> - Dobivanje i svojstva naizmjenične struje - Efektivne vrijednosti struje i napona - Otpori u kolu naizmjenične struje - Impedanca kola - Snaga naizmjenične struje - Transformatori i generatori - Prijenos električne energije - Prenosne i distributivne mreže. 	<ul style="list-style-type: none"> - Proizvođenje naizmjenične struje pomoću model – generatora - Oscilogram naizmjenične struje - Određivanje induktiviteta zavojnice - Određivanje kapaciteta kondenzatora - Provjeravanje Ohmovog zakona u kolu istosmjerne struje 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika (skalarni proizvod dva vektora) - Informatika
ELEKTROMAGNETSKE OSCILACIJE I TALASI	<ul style="list-style-type: none"> - Zatvoreni i otvoreni električni titrajni krug - Thomsonova formula - Elektromagnetski talasi - Maxwellova teorija - Hertzovi eksperimenti - Teslin transformator - Spektar elektromagnetskih talasa 	<ul style="list-style-type: none"> - Određivanje rezonantne frekvencije u LC kolu - Emisija elektromagnetskih talasa - Efekti djelovanja Tesline struje 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika (trigonometrija) - Informatika
FOTOMETRIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Priroda svjetlosti - Brzina svjetlosti - Svjetlosni izvori - Vizuelne fotometrijske veličine - Lambertov zakon - Primjena fotometrije u svrhu uštede energije 	<ul style="list-style-type: none"> - Princip rada spektrofotometra 	<ul style="list-style-type: none"> - Biologija (vid) - Matematika

NASTAVNA CJELINA	PROGRAMSKI SADRŽAJ	DEMONSTRACIONI OGLEDI / LABORATORIJSKE VJEŽBE	KORELACIJA S DRUGIM NASTAVNIM PREDMETIMA
GEOMETRIJSKA OPTIKA	<ul style="list-style-type: none"> - Osnovni zakoni geometrijske optike - Ravna i sferna ogledala - Indeks prelamanja - Totalna refleksija - Prelamanje svjetlosti kroz planparalelnu ploču i prizmu - Razlaganje svjetlosti - Sočiva / leće - Uvećanje lika - Princip rada optičkih instrumenata: lupa, mikroskop, teleskop - Oko i mane oka - Optička vlakna i primjena optičkih vlakana 	<ul style="list-style-type: none"> - Odbijanje svjetlosti - Likovi kod konkavnog i konveksnog ogledala - Prelamanje svjetlosti kroz planparalelnu ploču (primjeri – sloj vode i sloj stakla) - Određivanje indeksa prelamanja vode - Totalna refleksija – optički kablovi - Likovi kod sabirnog i rasipnog sočiva (optička klupa) - Određivanje žižne daljine sočva (optička klupa) 	<ul style="list-style-type: none"> - Biologija (oko) - Matematika (zakoni geometrije)
TALASNA OPTIKA	<ul style="list-style-type: none"> - Disperzija svjetlosti i spektri - Interferencija svjetlosti - Interferencija ravnih i sfernih svjetlosnih talasa - Youngov eksperiment i Fresnelova ogledala - Difrakcija / ogib svjetlosti - Optička rešetka - Holografija - Polarizacija svjetlosti 	<ul style="list-style-type: none"> - Određivanje talasne dužine svjetlosti - Posmatranje spektara spektroskopom - Interferencija svjetlosti pomoću biprizme ili dvije pukotine - Difrakcija svjetlosti jednoj pukotini ili na tankoj niti - Difrakcija svjetlosti na difrakcionoj rešetki - Polarizacija svjetlosti pomoću polarizatora 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika - (slaganje trigonometrijskih funkcija)

Razred: IV
Sedmično/tjedno: 2 časa
Godišnje: 60 časova

PREGLED PROGRAMSKIH SADRŽAJA

PROGRAMSKI SADRŽAJI	BROJ ČASOVA
Relativistička mehanika	5
Kvantna mehanika	11
Atomska fizika	8
Fizika čvrstog stanja	5
Nulearna fizika	12
Elementarne čestice	5
Astrofizika i svemir	6
Laboratorijske vježbe	4
Pismene zadaće	4
UKUPNO:	60

NASTAVNA CJELINA	PROGRAMSKI SADRŽAJ	DEMONSTRACIONI OGLEDI / LABORATORIJSKE VJEŽBE	KORELACIJA S DRUGIM NASTAVNIM PREDMETIMA
RELATIVISTIČKA MEHANIKA	<ul style="list-style-type: none"> - Invarijantost brzine svjetlosti u inercijalnim sistemima - Lorentzove transformacije - Relativističko slaganje brzina, kontrakcija dužine i dilatacija vremena - Einsteinov princip relativnosti: Opšta i specijalna teorija relativnosti - Granice primjenjivosti klasične mehanike - Impuls čestice i energija čestice - Veza između impulsa i energije 	/	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika (koordinatni sistemi) - Informatika
KVANTNA MEHANIKA	<ul style="list-style-type: none"> - Toplotno zračenje – emisijska i apsorpcijska sposobnost tijela. Apsolutno crno tijelo - Stefan-Boltzmannov zakon zračenja - Wienov zakon zračenja - Planckova hipoteza 	- Određivanje Planckove konstante pomoću fotoefekta	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika - Informatika
KVANTNA MEHANIKA	<ul style="list-style-type: none"> - Fotoelektrični efekat - Einsteinovo objašnjenje - Comptonov efekat - De Broglieva hipoteza - Talasno-korpuskularni dualizam - Heisenbergov princip neodređenosti 	/	<ul style="list-style-type: none"> - Biologija - Hemija

NASTAVNA CJELINA	PROGRAMSKI SADRŽAJ	DEMONSTRACIONI OGLEDI / LABORATORIJSKE VJEŽBE	KORELACIJA S DRUGIM NASTAVNIM PREDMETIMA
ATOMSKA FIZIKA	<ul style="list-style-type: none"> - Modeli atoma (Thompsonov i Rutherfordov model) - Linijski spektar atoma - Spektri atoma vodika - Bohrovi postulati. Bohrov model atoma vodika - Kvantnomehanički model vodikovog atoma - Kvantni brojevi - Paulijev princip - Radijus kružne putanje, brzina i energija elektrona u Bohrovom modelu atoma - Franck – Hertzovi eksperimenti - Stimulirana emisija fotona i laseri 	<ul style="list-style-type: none"> - Ilustracije primjene lasera - Posmatranje vodikovog spektra pomoću elektroskopa 	<ul style="list-style-type: none"> - Hemija (modeli atoma) - Informatika - Biologija - Matematika - Geografija (Sunčev sistem) - Filozofija
FIZIKA ČVRSTOG STANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Kristali. Amorfna tijela. Polimeri. Tečni kristali - Vodljivost poluvodiča - Čisti poluvodiči - Dotirani poluvodiči - Tranzistori - Poređenje električnog otpora poluvodiča, vodiča i izolatora - Fizikalne osnove mikroelektronike - Supravodljivost 	<ul style="list-style-type: none"> - Snimanje karakteristike tranzistora - Strujno – naponske karakteristike kristalne diode 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika - Informatika - Hemija

NASTAVNA CJELINA	PROGRAMSKI SADRŽAJ	DEMONSTRACIONI OGLEDI / LABORATORIJSKE VJEŽBE	KORELACIJA S DRUGIM NASTAVNIM PREDMETIMA
NUKLEARA FIZIKA	<ul style="list-style-type: none"> - Građa atomskog jezgra - Međudjelovanje nukleona u jezgri - Energija veze jezgra i defekt mase - Nuklearne reakcije - Radioaktivnost - Zakon radioaktivnog raspada. Vrijeme poluraspada - Radioaktivni nizovi - Nuklearna energija 	<ul style="list-style-type: none"> - Provjeravanje zakona radioaktivnog raspada simulacijom na računaru 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika (eksponencijalna funkcija) - Historija (određivanje starosti predmeta, otkriće nuklearne energije, pravljenje atomske bombe) - Informatika
NUKLEARA FIZIKA	<ul style="list-style-type: none"> - Očuvanje mase i energije u nuklearnim reakcijama - Detekcija i djelovanje radioaktivnog zračenja - Djelovanje radioaktivnog zračenja na žive organizme - Dozimetrija - Fisija i fuzija 	<ul style="list-style-type: none"> - Mjerenje aktivnosti radioaktivne supstance 	<ul style="list-style-type: none"> - Biologija (razmnožavanje bakterija, radioaktivnost) - Hemija (radioaktivnost)
ELEMENTARNE ČESTICE	<ul style="list-style-type: none"> - Akceleratori čestica - Čestice visoke energije - Klasifikacija elementarnih čestica - Teorija kvarkova - Prenosnici interakcija - Ujedinjenje međudjelovanja 	<ul style="list-style-type: none"> - Standardni model čestica-računarska simulacija 	<ul style="list-style-type: none"> - Hemija - Informatika - Matematika - Filozofija
ASTROFIZIKA I SVEMIR	<ul style="list-style-type: none"> - Veliki prasak (Big bang theory) - Nastanak i evolucija zvijezda - Nastanak i evolucija galaktika 	<ul style="list-style-type: none"> - Sunčev sistem- računarska simulacija 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika - Informatika - Biologija - Filozofija

ISHODI UČENJA⁷

MEHANIKA

1. Opisuje smisao pojmova: fizička pojava, hipoteza, zakon, teorija, mjerenje, srednja vrijednost rezultata mjerenja, apsolutna greška, relativna greška
2. Identificira osnovne jedinice SI sistema
3. Navodi da fizička veličina opisuje osobinu tijela ili pojave, da se vrijednost fizičke veličine izražava brojnomo vrijednošću i mjernom jedinicom
4. Razlikuje hipoteze od naučne teorije, direktna i indirektna mjerenja fizikalnih veličina
5. Određuje jedinicu izvedene fizičke veličine na osnovu poznatih osnovnih jedinica i veze između fizičkih veličina
6. Koristi prefikse (dekadne i decimalne faktore)
7. Tumači i računa apsolutnu i relativnu grešku mjerenja u kontekstu mjerenja dimenzija tijela
8. Mjeri i određuje dimenzije tijela, površine ploha i volumen tijela
9. Interpretira značenje temeljnih kinematičkih veličina
10. Analizira odabrana mehanička kretanja služeći se kinematičkim veličinama
11. Analizira pojam sile i efekte djelovanja sile, te vrši slaganje i razlaganje sila
12. Koristi Newtonove zakone mehanike radi objašnjavanja kretanja tijela
13. Tumači pojam gravitacionog polja i primjenjuje Newtonov zakon gravitacije
14. Analizira pojmove energije, rada i snage, te tumači konkretne primjere pretvaranja energije
15. Koristi zakone očuvanja energije, impulsa i momenta impulsa radi rješavanja fizikalnih problema
16. Istražuje uslove ravnoteže tijela
17. Analizira pojam pritiska i primjenjuje ga radi objašnjavanja pojava u prirodi i tehnici
18. Istražuje osnovne zakone statike fluida
19. Istražuje osnovne zakonitosti dinamike fluida i analizira kretanje tijela kroz fluid

MOLEKULARNA FIZIKA I TERMODINAMIKA

1. Analizira osnovne postavke modela čestične građe tvari
2. Koristi znanje o molekularnim silama i čestičnoj građi tvari radi analiziranja fizikalnih svojstava, stanja i pojava
3. Objašnjava interakciju molekula, sadržaje zakona idealnoga gasa (Bojl-Mariotov, Gej-Lisakov i Šarlov), pojam srednja kinetička energija translatornoga kretanja molekula, fizički smisao Bolcmanove konstante, kako srednja kvadratna brzina zavisi od molarne mase gasa

⁷ Zajednička jezgra nastavnih planova i programa za fiziku definisana na ishodima učenja, Vijeće Ministara, Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, Mostar 2017. , 21. i 22. stranica

4. Kombinuje znanje o temperaturi, toploti i mehanizmima prenosa toplote, radi analiziranja toplotnih pojava
5. Objašnjava primjere promjene unutrašnje energije pri različitim procesima,
6. Primjenjuje prvi zakon termodinamike u izohorskom, izobarskom, izotermnom i adijabatskom procesu
7. Koristi temeljne zakone termodinamike radi objašnjavanja procesa u prirodi i tehnici

ELEKTROMAGNETIZAM

1. Tumači pojave naelektrisanja, naelektrisanja i razelektrisanja tijela, te primjenjuje znanje o međudjelovanju električnih naboja
2. Interpretira pojam elektrostatičkog polja i analizira istaknute pojave u elektrostatičkom polju
3. Analizira pojavu proticanja električne struje u čvrstim tijelima, tečnostima i gasovima
4. Sastavlja i evaluira strujna kola
5. Određuje jačinu struje u kolu i napon na polovima izvora, snagu električne struje
6. Razmatra svojstva stalnih magnetai interpretira pojam magnetnog polja
7. Primjenjuje znanje o magnetnim efektima električne struje i djelovanju magnetnog polja na naboj u kretanju
8. Opisuje gdje se nalazi sjeverni, a gdje južni magnetni pol Zemlje
9. Analizira magnetno djelovanje električne struje
10. Diskutuje o pojavi elektromagnetne indukcije i njenim primjenama u praksi

OSCILACIJE, TALASI I MODERNA FIZIKA

1. Analizira pojam oscilacija i talasa
1. Primjenjuje znanje o mehaničkim talasima u konkretnim kontekstima
2. Analizira elektromagnetne oscilacije i talase
3. Istražuje temeljne zakonitosti i pojave iz oblasti optike
4. Diskutuje o istaknutim pojavama iz oblasti relativističke mehanike
5. Analizira kvantnu prirodu elektromagnetnog zračenja, te koristi temeljne pojmove i relacije kvantne mehanike
6. Objašnjava proces fotoefekta, Raderfordov eksperiment, spektar i energetska strukturu atoma vodonika (na osnovu Borovih postulata)
7. Primjenjuje Einsteinovu jednačinu za fotoefekat
8. Evaluira različite modele atoma i analizira linijske spektre
9. Primjenjuje znanje o građi atomskog jezgra i klasificira elementarne čestice
10. Objašnjava α , β i γ raspad, pri kojim nuklearnim reakcijama dolazi do oslobađanja energije, a koje se odvijaju uz ulaganje energije
11. Objašnjava i razumije reakciju sinteze i dijeljenja jezgara, primjenu radioaktivnih izotopa u industriji, medicini i agronomiji

12. Primjenjuje znanja iz teme „Jezgro atoma“ pri rješavanju jednostavnih kvalitativnih, računskih i eksperimentalnih zadataka
13. Opisuje šta su nuklearne sile, period poluraspada, nuklearna reakcija, energija veze i defekt mase, specifična energija veze
14. Objasnjava zakon radioaktivnoga raspada, vezu mase i energije, osnovne pojmove dozimetrije
15. Opisuje sastav i strukturu svemira
16. Opisuje model nastanka i evolucije svemira, te tumači procese formiranja i razvoj zvijezda

DIDAKTIČKA UPUTSTVA I PREPORUKE

- Navedeni broj časova za realizaciju oblasti je dat okvirno i predmetni profesor ima mogućnost da napravi manja odstupanja, u skladu sa važećim Zakonom o srednjem obrazovanju ("Službene novine Kantona Sarajevo", br. 23/2017).
- Preporučuje se kombinovanje raznovrsnih metoda poučavanja i njima odgovarajućih metoda vrednovanja postignuća, kao i kombinovanje modernih i tradicionalnih nastavnih tehnologija.
- Učenje fizike bi trebalo biti utemeljeno na fizičkom iskustvu i intenzivnoj verbalizaciji ideja (npr. da postavljaju pitanja, učestvuju u diskusijama, dizajniraju eksperimente, rade u timovima).
- Kod učenika je potrebno kontinuirano razvijati interes za fiziku (npr. kroz situiranje sadržaja fizike u kontekste svakodnevnice i tehnike).
- Preporučuje se izbalansiran pristup u razvijanju činjeničnog, konceptualnog i proceduralnog znanja.
- Kod učenika je potrebno razvijati naviku korištenja naučnog metoda i kritičkog ophođenja prema rezultatima mjerenja i računanja.
- Kod učenika je potrebno razvijati adekvatne stavove o prirodi fizike, te o kompleksnim odnosima na relaciji fizika-društvo-tehnologija.
- Nastava fizike bi trebala primarno težiti ka razvijanju zornih mentalnih modela o fizikalnim pojavama.
- Potrebno je težiti ka razvijanju raznovrsnih znanja i vještina, što se dijelom može postići kroz raznovrsniju kulturu zadavanja i rješavanja zadataka u nastavi fizike (npr. eksperimentalni, konstruktorski, aproksimacijski, kvalitativni, kvantitativni zadaci).

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

- Kandidati koji su stekli zvanje profesora fizike po predbolonjskom sistemu studiranja (minimalno VII stepen stručne spreme).
- Kandidati koji su stekli zvanje profesora fizike, u kombinaciji sa nekim drugim predmetom iz oblasti fizičkih, matematičkih i tehničkih nauka po predbolonjskom sistemu studiranja (minimalno VII stepen stručne spreme).
- Kandidati koji su stekli zvanje diplomiranog fizičara po predbolonjskom sistemu studiranja, a imaju položenu pedagoško-psihološku i didaktičko-metodičku grupu predmeta (minimalno VII stepen stručne spreme).
- Kandidati koji su završili nastavnički studijski program fizike na Prirodno-matematičkom fakultetu po bolonjskom sistemu studiranja (minimalno prikupljenih 300 ECTS bodova, tj. I i II ciklus nastavničkog smjera).

Hemija/Kemija

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj.35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

HEMIJA.

- Komisija:**
- 1. Prof.dr.sci. Meliha Zejnilagić-Hajrić, Prirodno-matematički fakultet, Univerziteta u Sarajevu***
 - 2. Nudžejma Efendić, MA, JU Druga gimnazija Sarajevo***
 - 3. Soraja Gvoždar, MA, JU Prva gimnazija Sarajevo***

UVOD

Prema predloženom nastavnom planu i programu za Opću gimnaziju hemija kao nastavni predmet se izučava u I, II i III razredu gimnazije sa dva nastavna sata sedmično, odnosno po 70 nastavnih sati godišnje. A u četvrtom razredu gimnazije hemija se izučava sa 2 sata sedmično, odnosno 60 sati godišnje.

Na osnovu navedenog nastavnog plana definisan je i nastavni program u kome su navedeni ciljevi i zadaci nastave hemije u općoj gimnaziji, nabrojane nastavne teme, odnosno redosljed obrade nastavnih sadržaja i didaktičko-metodičke upute za realizaciju nastave kao i profil i stručna sprema za nastavnika hemije.

Nastavni plan i program za predmet Hemija koja se izučava u općoj gimnaziji prikazan je u obliku tabelarnog pregleda gdje su navedeni sljedeći elementi: sadržaji/teme, ishodi učenja/učenička postignuća i korelacija s drugim nastavnim predmetima. Unutar tabelarnog pregleda naznačene su preporučene laboratorijske vježbe, demonstracioni ogledi i radni zadaci koje je potrebno realizirati u nastavi hemije.

Za svaku nastavnu temu su navedeni ishodi učenja koje je potrebno a koji su preuzeti iz zajedničkih jezgra nastavnih planova i programa za Hemiju definisanih na ishodima učenja i koje je izdalo Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, a koje je uradila Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOS0, Mostar 2017. godine.).

Za svaki razred Opće gimnazije su navedene preporučene laboratorijske vježbe iz hemije koje je potrebno realizirati kao demonstracione i laboratorijske oglede.

CILJ I ZADACI

Hemija je prirodna nauka, koja proučava sastav i građu tvari (supstanci), kao i hemijske reakcije koje dovode do promjena tih tvari.

Cilj nastavnog predmeta hemije je uvođenje učenika u osnovna područja hemijske nauke, čiji su sadržaji neophodni za razumijevanje fizikalnih i bioloških i tehnoloških procesa, u skladu sa savremenim naučnim dostignućima.

Cilj učenja hemije je da učenici steknu znanje o temeljnim hemijskim teorijama, prije svega atomskoj/molekularnoj teoriji, njenim modelima, u cilju lakšeg shvatanja osobina i promjena tvari.

Cilj nastave hemije u Općoj gimnaziji je da učenici prodube stečena znanja iz hemije (opće, anorganske, organske, biohemije i primijenjene hemije).

Sadržaji nastavnog predmeta hemija koji se proučavaju u prvom razredu se nadovezuje na program hemije u osnovnoj školi i predstavljaju teorijsku osnovu za proučavanje i razumijevanje sadržaja nastavnih predmeta u višim razredima gimnazije. Cilj je da učenici prošire prethodno stečena znanja iz osnovne škole kroz usvajanja sadržaja o hemijskim spojevima, procesima i zakonitostima u prirodi. U prvom razredu se izučavaju teme iz opće i fizikalne hemije. U drugom razredu opće gimnazije se izučavaju teme iz analitičke hemije, anorganske hemije i fizikalne hemije. U trećem razredu se izučavaju sadržaji iz oblasti organske hemije, a u četvrtom razredu se izučavaju teme iz biohemije.

Zadaci učenja hemije prema Zajedničkoj jezgri nastavnih planova i programa (ZJNPP) za hemiju ⁸ su sljedeći:

- proučavanje sastava, svojstava i promjene tvari, te izmjene energije do koje dolazi pri fizikalnim i hemijskim promjenama
- razumijevanje prirodnih pojava, kao i pojava iz svakodnevnog života, pri čemu se polazi od opažanja i ogleada kako bi se potaklo razvijanje logičkog i kreativnog mišljenja
- razvoj sposobnosti uočavanja i analiziranja pojava i promjena, ali i vrednovanje rezultata i donošenje zaključaka (na temelju vlastitih rezultata)
- razvoj pravilnog odnosa prema prirodi i okolini, zaštita okoliša i održivi razvoj
- osposobljavanje učenika za primjenu hemijskih znanja u svakodnevnom životu pri čemu je naglasak na naučno-istraživačkom pristupu u čijoj je osnovi ogled. Izvođenje ogleada omogućava učeniku da do spoznaja dolazi aktivnim putem i pritom svoje sposobnosti razvija praktičnim radom, percepcijom i misaonim djelovanjem
- poticanje na izabiranje i izvođenje ogleada koji će istovremeno potaknuti samostalnost i stvaralaštvo i na taj način izučavaju mnoge hemijske promjene (bilo da se odvijaju spontano u prirodi ili koje se iniciraju u hemijskom laboratoriju)

U ZJNPP za hemiju također, uključene su ključne kompetencije: učiti kako se uči, matematička pismenost, kompetencija u nauci i tehnologiji, informatička pismenost, jezičko-

⁸ **Preuzeto iz Dokumenta :**

„Zajednička jezgra nastavnih planova i programa za hemiju definisana na ishodima učenja“, Bosna i Hercegovina, Vijeće ministara, Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, Mostar 2017. godine.

komunikacijska kompetencija, kreativno-produktivna kompetencija i tjelesno-zdravstvena kompetencija. Nabrojane ključne kompetencije su uključene ZJNPP za hemiju kao prožimajuće teme za hemiju u definisanim pokazateljima.

Cilj zajedničke jezgre nastavnih planova i programa za hemiju definisane na ishodima učenja je:

- pobuđivanje interesa za hemiju i prirodne nauke
- usvajanje i primjena hemijske simbolike i terminologije
- razvijanje samostalnosti, kreativnosti i originalnosti
- razvijanje stvaralačkog i kritičkog mišljenja
- realizacija vlastitih ideja i razumijevanje principa naučnog i etičkog pristupa istraživanju
- razvijanje i primjena analitičkih vještina (vještina za rješavanje problema)
- primjena nauke u tehnici i tehnologiji
- spoznaja uticaja hemije na razvoj materijala s kojim se svakodnevno susreću
- kvalitet života, korištenje prirodnih resursa i energije
- razvijanje kritičkog odnosa prema uticaju hemijskih tvari i hemijske tehnologije na okolinu

Stiču se znanja i vještine kako kvalitetno predstaviti dostignute nastavno-istraživačke rezultate i povezivati ih u nova znanja i vještine.

Sve što nas okružuje je sastavljeno od tvari (jednostavnih ili složenih), pa je i hemija kao nauka široko zastupljena u mnogim područjima ljudskog djelovanja: od prirodnog, biomedicinskog, biotehničkog do tehničkog i interdisciplinarnih područja.

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA PREDMET HEMIJA

Razred: I

Sedmično/tjedno: 2 časa

Godišnje: 70 časova

1. TEMA: TVARI (3 časa)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća ⁹	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Hemija i prirodne nauke - Eksperimentalni svijet hemije. Rad u hemijskom laboratoriju (pravila sigurnosti i zaštite u hemijskom laboratoriju, laboratorijski pribor i oprema) - Klasifikacija tvari (supstanci) - Razlike između spoja i smjese <p>Radna vježba broj 1.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prikazivanje modela građe tvari - odnosi se na 2D i 3D modele (crtež, kalotni model, model štapića i kuglica...), modelima se koristi radi vizualizacije i u okviru navedenih anorganskih i organskih spojeva <p>Laboratorijska vježba broj 1.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metode rastavljanja smjese (filtriranje, dekantiranje, suspenzija, kristalizacija, destilacija rastvora (otopine) modre galice, sublimacija) 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razlikovati sastav i vrstu tvari - analizirati građu tvari - povezivati strukturu i svojstva tvari - primjenjivati hemijsku simboliku za opisivanje sastava tvari - razlikovati čiste tvari (atomi, molekule) i smjese (homogene i heterogene) - navoditi temeljne fizikalne osobine tvari (gustoća, agregatno stanje, vrelište, talište) - navoditi hemijska svojstva tvari (reaktivnost, kiselost, bazičnost). - razlikovati temeljne postupke odvajanja smjesa tvari (taloženje, dekantiranje, filtriranje, destiliranje) - iskazivati čestičnu građu tvari (atomi i molekule) 	<ul style="list-style-type: none"> - Fizika: fizikalne osobine tvari i agregatna stanja - Matematika - Informatika

⁹Svi navedeni ishodi učenja u Dokumentu preuzeti: "Zajednička jezgra nastavnih planova i programa za hemiju definisana na ishodima učenja", Bosna i Hercegovina, Vijeće ministara, Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, Mostar 2017. godine.

2. TEMA: STEHIOMETRIJSKI ZAKONI (5 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Četiri osnovna stehiometrijska zakona (zakon o održanju mase, zakon stalnih omjera masa, zakon umnoženih omjera, zakon spojenih masa) - Daltonova atomska teorija - Avogadrov zakon - Simboli elemenata. Hemijske formule - Nazivi binarnih hemijskih spojeva - Stehiometrijska izračunavanja <p>Laboratorijska vježba broj 2.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dokazivanje zakona o očuvanju (održanju) mase 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - primjenjivati stehiometrijske zakone - provoditi postupke za dokazivanje stehiometrijskih zakona - procjenjivati aktivnosti na dokazivanju stehiometrijskih zakona - definisati osnovne hemijske zakone (zakon o održanju mase, zakon o stalnim odnosima masa, zakon umnoženih omjera) - povezivati hemijske reakcije sa stehiometrijskim zakonima pravilno koristiti mjerne jedinice SI sistema - navoditi matematičke izraze pri izračunavanju stehiometrijskih ovisnosti - izračunavati kvantitativne (mjerljive) odnose između reaktanata i produkata, te količine tvari na temelju jednačina hemijskih reakcija. - objašnjavati stehiometrijske zakone na konkretnim primjerima - samostalno vršiti proračun i analizu dobijenih podataka stehiometrijskim izračunavanjima - povezivati rezultate eksperimenata sa stehiometrijskim zakonima 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika: računске operacije pri stehiometrijskim izračunavanjima. - Fizika

3. TEMA: MOLARNE VELIČINE (15 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Mase najsitnijih čestica Unificirana atomska jedinica mase (u), Relativna atomska masa (A_r), Relativna molekulska masa (M_r) - Količina tvari (n) - Molarna masa (M) - Molarni volumen plinova (V_m) - Jednačina stanja idealnih plinova - Procentni sastav i određivanje formule spoja - Empirijska i molekulska formula - Maseni udio elemenata u spoju - Izračunavanje na osnovu jednačine hemijske reakcije - Limitirajući reaktant. Teorijski i stvarni prinos - Stehiometrijska izračunavanja Laboratorijska vježba broj 3.: - Određivanje molarnog volumena kisika Laboratorijska vježba broj 4.: - Limitirajući reagens 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usporediti različite parametre (masa, količina) koristeći stehiometrijske zakone. - iskazati računom procentni sastav tvari (maseni udio), različite parametre (masa, volumen, količina tvari, pritisak, temperatura) i izvoditi zaključke na temelju stehiometrijskih ovisnosti. - pravilno povezivati fizikalno-hemijske veličine i mjerne jedinice SI sistema. - određivati empirijsku i molekulsku formulu na temelju eksperimentalnih podataka - izračunavati količine reaktanata i produkata na temelju stehiometrijske jednačine hemijske reakcije - povezivati rezultate eksperimenata sa stehiometrijskim zakonima. - utvrđivati limitirajući reaktant u višku 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika - Fizika

4. TEMA: GRAĐA ATOMA (8 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Priroda tvari - Radiaktivnost - Rutherfordov model atoma - Moseleyev zakon - Proton, neutron - Savremeni pogled na građu atoma - Atomski broj, izotopi, masa atoma - Elektronski omotač atoma (linijski spektar, spektar atoma vodika, podljuske, orbitale i spin elektrona, elektronska konfiguracija) - Stehiometrijska izračunavanja <p>Laboratorijska vježba broj 5.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bojenje plamena <p>Radna vježba broj 2.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prikaz kontinuiranog i linijskog spektra, te s i p atomskih orbitala pomoću modela, slika ili projekcije. 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razlikovati sljedeće pojmove: atomski i maseni broj, nuklid, izotop, izoelektronska čestica - razlikovati vrstu, masu i naboj čestica koje ulaze u sastav jezgra i omotača atoma - razlikovati raspored elektrona po energetskim nivoima - razlikovati prostorni izgled s i p podnivoa, odnosno orbitale i principe popunjavanja energetskih nivoa - identifikovati tvari na osnovu rezultata ogleda (bojenje plamena) - koristiti se informacionim tehnologijama u prezentovanju građe tvari - primjenjivati matematičke vještine 	<ul style="list-style-type: none"> - Fizika: građa atoma, elementarne čestice i jedinica elementarnog naelektrisanja. - Matematika - Informatika

5. TEMA: PERIODNI SISTEM ELEMENATA (PSE) (5 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>- Periodni sistem elemenata D.I. Mendeljejeva</p> <p>- Periodni sistem elemenata i elektronska konfiguracija atoma</p> <p>- Periodičnost svojstava elemenata (radijus atoma, jonski radijus, energija jonizacije, afinitet prema elektronu, elektronegativnost, promjene fizikalnih svojstava elemenata unutar periodnog sistema)</p> <p>Radna vježba broj 3.:</p> <p>- Prikazivanje modela građe tvari - odnosi se na 2D i 3D modele (crtež, kalotni model, model štapića i kuglica...), modelima se koristi radi vizualizacije i u okviru navedenih anorganskih i organskih spojeva</p> <p>Radna vježba broj 4.:</p> <p>- Samostalan rad sa tablicom PSE.</p> <p>Demonstracioni ogledi:</p> <p>- Rad sa tablicom PSE</p> <p>- Konfiguracija elemenata</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - povezivati periodičnost svojstava elemenata s njihovim položajem u PSE (grupe i periode, položaj metala i nemetala). - interpretirati položaj metala i nemetala u PSE i njihov značaj - istraživati povezanost strukture atoma i položaja u PSE (elektronska konfiguracija, energija jonizacije, elektronski afinitet) - uspoređivati polumjere atoma (atomske, jonske, kovalentne, van der Waalsov) - primjerima argumentovati hemijsku sličnost elemenata po grupama PSE (oksidi, baze, kiseline) - predviđati promjenu fizikalnih svojstava atoma hemijskih elemenata (prečnik atoma, energija jonizacije, elektronski afinitet, elektronegativnost) na temelju zakona periodičnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - Fizika: energija jonizacije i sile privlačenja (odbijanja) između naelektrisanih čestica - Historija hemije - Geografija

6. TEMA: GRADA MOLEKULA I HEMIJSKE VEZE (8 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>- Ionska veza (predviđanje formule ionskog spoja, radijusi iona, morfološka svojstva kristala, kristalna rešetka, fizička svojstva ionskih spojeva)</p> <p>- Kovalentna veza (jednostruka kovalentna veza, geometrija molekula, višestruke veze)</p> <p>- Kompleksni ioni i molekule</p> <p>- Osobine (karakteristike) spojeva građenih po tipu kovalentne veze (inducirani dipoli, dipol-dipol međudjelovanje, vodikove veze, anomalija vode, kristalne strukture s kovalentnim vezama)</p> <p>- Metalna veza (metali, molekulske orbitale, kristalne strukture metala, mehanička svojstva metala, legure)</p> <p>Stehiometrijska izračunavanja</p> <p>Radna vježba broj 5.:</p> <p>- Prikazivanje modela građe tvari - odnosi se na 2D i 3D modele (crtež, kalotni model, model štapića i kuglica...), modelima se koristi radi vizualizacije i u okviru navedenih anorganskih i organskih spojeva</p> <p>Radna vježba broj 6.:</p> <p>- Prikazivanje kristalne rešetke modelima</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - povezivati svojstva tvari s vrstom hemijske veze, te na temelju građe molekule predviđati fizikalna i hemijska svojstva spojeva - povezivati fizikalna i hemijska svojstva organskih spojeva sa strukturom molekula i vrstom funkcijske grupe - uspoređivati građu i svojstva metala i nemetala. - povezivati kristalnu strukturu metala i metalnu vezu sa svojstvima metala - povezivati fizikalna i hemijska svojstva tvari s vrstom hemijske veze i međučestičnim interakcijama - predviđati dominantan tip međumolekulskih interakcija na temelju građe molekula - prikazivati čestičnu građu anorganskih i organskih tvari. - povezivati tipove hemijskih veza (jonsku, kovalentnu i metalnu) s položajem u PSE 	<ul style="list-style-type: none"> - Fizika: ponašanje naelektrisanih čestica, kristali i kristalni sistemi - Kristalografija - Minerologija

7. TEMA: DISPERZNI SISTEMI (15 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Podjela disperznih sistema - Izračunavanje sastava smjese – koncentracija razrjeđivanje rastvora - Pravi rastvori (otopine) i njihova svojstva - Rastvaranje čvrstih supstanci u tečnostima - Rastvaranje soli u vodi - Hidratizirani ioni - Rastvorljivost -nezasićeni, zasićeni i prezasićeni rastvor - Rastvaranje plinova u tečnostima - Vrelište i ledište rastvora - Difuzija - Osmoza i osmotski pritisak - Elektroliti i neelektroliti – - Disocijacija, kiseline i baze, soli - Koloidno disperzni sistemi (optička svojstva koloidnih rastvora, stabilnost koloidnih rastvora, dijaliza) - Stehiometrijska izračunavanja <p>Laboratorijska vježba broj 6.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Priprema rastvora natrijum karbonata - Razrjeđivanje sulfatne kiseline <p>Laboratorijska vježba broj 7.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Određivanje koncentracije rastvora sulfatne kiseline <p>Laboratorijska vježba broj 8.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rastvaranje čvrstih tvari u tečnostima - Nezasićena, zasićena i prezasićena otopina - Prezasićena otopina natrijum acetata - Osmoza 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - argumentovati razlike između pravih otopina, koloidnih otopina i grubih disperzija - iskazivati računom koncentracije otopina (količinska, masena, procentna, molni udio) - analizirati svojstva kiselina i baza po Arrheniusu, Brønstedu i Lewis - uspoređivati dobijene veličine (n, m, V, ρ, c, γ, ω) pišući odgovarajuće matematičke izraze 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika: računске operacije vezane za stehiometrijska izračunavanja (količinsku, masenu koncentraciju, maseni udio, stepen disocijacije i konstantu ravnoteže) - Fizika - Biologija

<p>Laboratorijska vježba broj 9.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sinteza amonijum hlorida <p>Laboratorijska vježba broj 10.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ispitivanje električne provodnosti rastvora - Koloidni ratvor kolofonija u vodi - Koloidni rastvor srebro hlorida 		
---	--	--

8. TEMA: HEMIJSKE REAKCIJE (11 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Jednadžbe (jednačine) hemijske reakcije - Reakcije taloženja - Reakcije rastvaranja taloga - Oksidi i njihove reakcije sa vodom – kiseline i baze (ionski oksidi, kovalentni oksidi, amfoterni oksidi) - Reakcije neutralizacije - Indikatori kiselina i baza - Reakcije razlaganja - Redoks reakcije, oksidacijski broj, vrste redoks reakcija - Egzotermne i endotermne reakcije - Entalpija - Kalorimetrija <p>Laboratorijska vježba broj 11.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kiselinsko bazne titracije sa pripremljenim otopinama <p>Demonstracioni ogledi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rastvaranje NH_4Cl u vodi uz mjerenje temperature i rastvaranje živog kreča u vodi uz mjerenje temperature <p>Laboratorijska vježba broj 12.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Taloženje MgCO_3 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prikazivati hemijske promjene jednačinama - analizirati reakcije: (oksidacije, neutralizacije, taložne i redoks reakcije) - izračunavati promjenu entalpije tokom fizikalnih (promjena agregatnog stanja, hidratacija) ili hemijskih promjena (neutralizacija) na osnovu kalorimetrijskih pokusa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika: računске operacije pri stehiometrijskim izračunavanjima - Fizika: energija - Biologija

Razred: II
 Sedmično/tjedno: 2 časa
 Godišnje: 70 časova

1. TEMA: ELEKTROHEMIJA (13 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Elektroliza (elektroliza rastopljenog natrijum hlorida, elektroliza s rastvorljivom anodom, elektroliza s nerastvorljivom anodom, elektroliza vode) - Faradejevi zakoni elektrolize - Galvanski članci - Daniellov članak - Primarni galvanski članci ili baterije (Lechlanche-ov članak, alkalna baterija, dugmaste baterije) - Sekundarni galvanski članci ili akumulatori (olovni akumulator, ponovno punjive baterije -nikl-kadmij baterije, nikl-metalhidrid akumulatori, litij-ion-polimer baterije) - Elektrodni potencijal. Standardna vodikova elektroda. Elektrohemijski niz - Zadaci i pitanja iz elektrohemije <p>Laboratorijska vježba broj 1.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elektroliza vodenog rastvora natrijum hlorida - Provodljivost vodenih rastvora elektrolita <p>Laboratorijska vježba broj 2.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Galvanski članak - Olovni akumulator 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izračunavati potencijal elektrohemijskih članaka - uspoređivati energiju i elektrohemijske redoks reakcije - primjenjivati elektrohemijsku stehiometriju (Faradayevi zakoni) 	<ul style="list-style-type: none"> - Fizika - Matematika - Informatika

2. TEMA: KINETIKA I RAVNOTEŽA HEMIJSKIH REAKCIJA (16 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Brzina hemijske reakcije i energija aktivacije - Faktori koji utiču na brzinu hemijske reakcije - Energija aktivacije - Katalizatori i inhibitori - Hemijska ravnoteža – (ravnoteže u homogenim i heterogenim sistemima) - Hemijska ravnoteža u vodenim rastvorima elektrolita - Ionski proizvod vode i pH vrijednost - Konstanta disocijacije kiselina i baza - Hidroliza soli - Indikatori - Produkt rastvorljivosti <p>Laboratorijska vježba broj 3.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uticaj katalizatora na brzinu hemijske reakcije - Katalitički raspad vodik peroksida <p>Laboratorijska vježba broj 4.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uticaj temperature na brzinu hemijske reakcije - Ovisnost brzine reakcije o koncentraciji reaktanata <p>Laboratorijska vježba broj 5.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Određivanje pH vrijednosti u rastvorima kiselina, baza i soli. 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - navoditi faktore koji utiču na brzinu fizikalnih i hemijskih promjena (p, T, n, E_a, katalizatori i inhibitori) - izračunavati pH vrijednost otopina - istraživati svojstva pufera - opisivati pojam ravnotežnog stanja hemijskog sistema (konstanta ravnoteže, K_{sp} pH, puferi) - opisivati pojam ravnotežnog stanja elektrohemijskog sistema (EMS, ΔG) - dovoditi u vezu veličine koje karakterišu fizikalnu i hemijsku ravnotežu 	<ul style="list-style-type: none"> - Fizika - Matematika - Informatika

3. TEMA: ANALITIČKA HEMIJA (15 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>- Kvalitativna analiza - (karakteristične reakcije kationa i aniona)</p> <p>- Kvantitativna analiza (gravimetrija, volumetrija i fizičko-hemijske metode)</p> <p>Laboratorijske vježbe broj 6.:</p> <p>- Pojedinačno dokazivanje kationa</p> <p>Laboratorijske vježbe broj 7.:</p> <p>- Pojedinačno dokazivanje aniona</p> <p>Laboratorijske vježbe broj 8.:</p> <p>- Hromatografija na papiru</p> <p>Laboratorijske vježbe broj 9.:</p> <p>- Standardizacija rastvora hloridne kiseline</p> <p>Laboratorijske vježbe broj 10.:</p> <p>- Spektrofotometrijsko određivanje nepoznate koncentracije uz pomoć korištenja smart telefona</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samostalno rješavati zadatke, izvoditi oglede i zaključivati o osobinama i strukturi tvari - razlikovati metode kvalitativne hemijske analize - razlikovati osjetljivost, specifičnost i selektivnost analitičkih reakcija - predstavljati ionske jednačine reakcija koje se primjenjuju u kvalitativnoj analizi - razlikovati analitičke operacije u gravimetrijskoj analizi - razlikovati vrste volumetrijskih metoda 	<ul style="list-style-type: none"> - Fizika - Matematika

4. TEMA: ANORGANSKA HEMIJA (26 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>METALI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prva grupa – Natrij (Na) i spojevi - Druga grupa – Kalcij (Ca) i spojevi - Treća grupa – Aluminiј (Al) - Bakar (Cu) i legure bakra - Željezo - Korozija i zaštita od korozije - Kompleksni spojevi - Olovo (Pb) i cink (Zn) i spojevi - Prirodna i vještačka radioaktivnost <p>NEMETALI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vodik (H) i izotopi vodika - Ugljik (C) modifikacije i spojevi - Silicij (Si) - poluprovodnici, silikati, silikoni - Azot (N) - dobivanje, osobine i spojevi - Kisik (O), oksidi i voda - Zrak, ozon, fotohemijски smog, efekt staklenika - Sumpor (S) i spojevi sumpora - Kisele kiše - Hlor (Cl) - HCl, hloridi - Nanomaterijali - Eksplozivi - Stehiometrijska izračunavanja <p>Demonstracioni ogled:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rastvorljivost Al u kiselinama i bazama <p>Laboratorijske vježba broj 11.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Taloženje bakra iz rastvora modre galice na željeznom 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - navoditi značaj, svojstva i dobijanje alkalnih metala, zemnoalkalnih metala, elemenata 13. 14. 15. 16. i 17. grupe PSE - analizirati reakcije dobijanja, karakteristične reakcije i važnije spojeve: alkalnih metala, zemnoalkalnih metala, elemenata 13. 14. 15. 16. i 17. grupe PSE - prikazivati karakteristične reakcije i reakcije dobijanja metala i nemetala uz pomoć odgovarajućih hemijskih jednačina - analizirati kružne cikluse nemetala, te argumentovati kakve štetne posljedice nastaju u atmosferi ako se ciklusi naruše. - provoditi istraživanje prirodnih pojava uz pomoć hemijskih eksperimenata (nastajanje špiljskih ukrasa, taloženje i otapanje "kamenca"...). - kritički procjenjivati uticaj hemijskih promjena na okolinu (gorenje, kisele kiše, staklenički plinovi, korozija, učinak umjetnih gnojiva) - samostalno objašnjavati kružne cikluse ugljika, azota i fosfora sa štetnim posljedicama koje nastaju u atmosferi ako se oni naruše - raspravljati o posljedicama klimatskih promjena i dovoditi ih u vezu s pretjeranom eksploatacijom prirodnih resursa - potkrepljuju dokazima postojanje trajnih poremećaja u okolini kao posljedicu pretjerane 	<ul style="list-style-type: none"> - Fizika - Matematika - Biologija - Ekologija - Geografija

<p>predmetu</p> <p>Laboratorijske vježba broj 12.:</p> <ul style="list-style-type: none">- Reakcija metala sa kiselinama i bazama <p>Laboratorijske vježba broj 13.:</p> <ul style="list-style-type: none">- Djelovanje sulfatne kiseline na metale i na organske tvari <p>Laboratorijske vježba broj 14.:</p> <ul style="list-style-type: none">- Rastvorljivost amonijaka u vodi - vodoskok	eksploatacije prirodnih resursa	
---	---------------------------------	--

Razred: III
Sedmično/tjedno: 2 časa
Godišnje: 70 časova

1. TEMA: ANORGANSKI I ORGANSKI SPOJEVI (2 časa)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>- Anorganski i organski spojevi</p> <p>Laboratorijska vježba broj 1.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Usporedba osobina anorganskih i organskih spojeva - Dokazivanje C i H u tvarima organskog porijekla - Destilacija vodenom parom (izolacija eteričnog ulja iz kore limuna) 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - potkrepljuju argumentima (na temelju ogleđa) reaktivnost anorganskih i organskih tvari - analizirati pretvaranje organskih u anorganske tvari (fotosinteza, ćelijsko disanje, spaljivanje fosilnih goriva, požari, razgradnja organskih tvari, otapanje krečnjačkih stijena, vulkanske erupcije) - istraživati uticaj pesticida (npr. lindan, DDT, organofosforni spojevi), umjetnih gnojiva, teških metala (npr. Hg, Cd, Cr, Pb) i spojeva arsena te halogeniranih organskih spojeva na čovjeka i okolinu 	<ul style="list-style-type: none"> - Biologija - Fizika - Ekologija

2. TEMA: HEMIJSKA VEZA U ORGANSKIM SPOJEVIMA I STRUKTURA ORGANSKIH MOLEKULA (5 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>- Građa ugljikovih (C) atoma. Struktura organskih molekula</p> <p>- Najvažnije funkcionalne grupe u organskim spojevima. Imenovanje organskih spojeva. Prikazivanje hemijskih struktura, spektometrija masa</p> <p>- Priroda kovalentne veze - Polarnost kovalentne veze - Vrste organskih reakcija</p> <p>Radna vježba broj 1</p> <p>- Prikazivanje modela građe tvari - odnosi se na 2D i 3D modele (crtež, kalotni model, model štapića i kuglica...), modelima se koristi radi vizualizacije i u okviru navedenih organskih spojeva</p> <p>Laboratorijska vježba broj 2.:</p> <p>- Kvalitativna elementarna analiza</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - određivati položaj ugljika u PSE (sp^3, sp^2, sp hibridizacija) - razlikovati elektrofilne i nukleofilne reagense - predviđati homolitičko i heterolitičko cijepanje kovalentne veze - argumentirati razloge postojanja velikog broja organskih spojeva - navoditi primjere molekula kod kojih postoji vodikova veza 	<ul style="list-style-type: none"> - Biologija - Informatika - Matematika

3. TEMA: UGLJIKOVODICI (12 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Alkani – struktura, nomenklatura, osobine - Izomerija, konformacija, homologni niz - Supstitucija i produkti supstitucije - Cikloalkani (konformacije, entalpija izgaranja cikloalkana) - Izvori, upotreba i hemijske osobine alkana - Prerada nafte, oktanski broj, antidetonatori, plinska hromatografija, lambda sonda - Reakcije alkana - Alkeni – struktura, nomenklatura, osobine - Cis-trans izomerija i E/Z izomerija - Dvostruka veza, adicija i polimerizacija - Homologni niz, važniji alkeni - Alkini – struktura, nomenklatura, hemijske reakcije alkina - Etin, dobivanje, upotreba <p>Praktična vježba: Nomenklatura ugljikovodika (uvježbavanje pisanja i čitanja po IUPAC nomenklaturi)</p> <p>Računski zadaci</p> <p>Laboratorijska vježba broj 3.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dobivanje i osobine etena i etina - Nezasićeni ugljikovodici u prirodi 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisivati svojstva, sastav i vrste organskih spojeva - objašnjavati hemijsku reaktivnost prema funkcijskim grupama - analizirati hemijske reakcije organskih tvari - predviđati tipove reakcija organskih spojeva na temelju poznavanja strukture (supstitucija, adicija, eliminacija) - procjenjivati tipove izomerije organskih spojeva (strukturna, stereoisomerija) - razlikovati karakteristične reakcije za dokazivanje organskih spojeva (reakcije na nezasićene veze) - prikazivati termohemijskim jednačinama reakcije gorenja i pirolize organskih spojeva 	<ul style="list-style-type: none"> - Ekologija: zagađivanje prirodne sredine sagorijevanjem ugljikovodika, ekološki problemi i njihovo rješavanje - Biologija - Matematika - Fizika

4. TEMA: HALOGENI DERIVATI UGLJIKOVODIKA (3 časa)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
Nomenklatura, osobine i upotreba - Supstitucijske reakcije halogenalkana - Eliminacijske reakcije halogenalkana	Učenici će: - analizirati nukleofilnu supstituciju - analizirati eliminacijske reakcije	- Geografija: ozonski omotač - Biologija: upotreba halogenih derivata kao insekticida

5. TEMA: AROMATSKI UGLJIKOVODICI (4 časa)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
Struktura i osobine benzena i drugih aromatskih spojeva - Nomenklatura aromatskih spojeva - Reakcije benzena i mehanizam - Kondenzirani aromatski ugljikovodici - Primjena arena - Boje i bojenje - Areni u ekosistemu Računski zadaci Radna vježba: - Prikaz strukture benzena modela	Učenici će: - navoditi primjere reakcija zasićenih i nezasićenih spojeva - analizirati elektrofilnu supstituciju (na aromatsku jezgru)	- Biologija - Ekologija - Fizika - Matematika

6. TEMA: ORGANSKI SPOJEVI S KISIKOM (14 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Alkoholi – nomenklatura, fizikalne i hemijske osobine, podjela - Reakcije alkohola - Metanol, etanol, etilenglikol, glicerol - Fiziološko djelovanje i metabolizam alkohola u organizmu - Ekonomski i društveni aspekti proizvodnje i upotrebe alkoholnih pića - Fenoli – struktura, osobine, reakcije - Eteri – struktura, osobine, reakcije, nomenklatura <p>Praktična vježba: nomenklatura</p> <p>Računski zadaci</p> <p>Laboratorijska vježba broj 4.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alkotest i osobine alkohola - Antifriz 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - predviđati tipove reakcija organskih spojeva na temelju poznavanja strukture - predviđati produkte hemijskih reakcija organskih spojeva na temelju reaktivnosti funkcijskih grupa - navoditi razliku između alkohola, fenola i etera 	<ul style="list-style-type: none"> - Fizika - Ekologija: fenoli kao zagađivači - Biologija: uticaj organskih spojeva s kisikom na zdravlje čovjeka i zagađenje okoline - Matematika: stehiometrijska izračunavanja - Psihologija

7. TEMA: ALDEHIDI I KETONI (10 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Karbonilna grupa - Nomenklatura, fizičke osobine aldehida i ketona - Dobivanje aldehida i ketona - Adicijske reakcije na karbonilnoj grupi, oksidacija i redukcija aldehida i ketona, nukleofilna adicija, Grignardova reakcija - Glavni predstavnici aldehida i ketona - Jodoform reakcija <p>Praktična vježba: nomenklatura</p> <p>Računski zadaci</p> <p>Demonstracioni ogledi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Test srebrenog ogledala/Tollensova reakcija - Fehlingova reakcija na aldehide i reducirajuće šećere - Jodoform test 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razlikovati karakteristične reakcije za dokazivanje organskih spojeva (reakcije na nezasićene veze, specifične reakcije: aldehida) - analizirati nukleofilnu adiciju (na karbonilnu grupu) - razlikovati aldehidnu i keto grupu i njihov uticaj na reaktivnost 	<ul style="list-style-type: none"> - Fizika - Ekologija - Biologija - Matematika

8. TEMA: KARBOKSILNE KISELINE (8 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Nomenklatura i klasifikacija karboksilnih kiselina - Fizičke osobine karboksilnih kiselina - Dobivanje karboksilnih kiselina - Najvažniji predstavnici karboksilnih kiselina - Derivati karboksilnih kiselina - Esteri i esterifikacije <p>Praktična vježba: nomenklatura</p> <p>Računski zadaci</p> <p>Demonstracioni ogled:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rastvaranje metala u metanskoj i etanskoj kiselini <p>Laboratorijska vježba broj 5.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sinteze estera - Sinteza aspirina 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - predviđati tipove reakcija organskih spojeva na temelju poznavanja strukture - prepoznavati važne organske kiseline i primjenu - predviđati produkte hemijskih reakcija organskih spojeva na temelju reaktivnosti funkcijskih grupa 	<ul style="list-style-type: none"> - Fizika - Ekologija - Biologija - Matematika

9. TEMA: ORGANSKI SPOJEVI SA AZOTOM (8 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Struktura i nomenklatura amina i amida - Fizička i hemijska svojstva amina - Dobivanje amina - Struktura i podjela amina, anilin - Svojstvo i građa nitrogrupe (-NO₂) - Droge, vitamini, antibiotici - Boje i bojenje <p>Praktična vježba: nomenklatura</p> <p>Računski zadaci</p> <p>Laboratorijska vježba broj 6.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sinteze organskih boja i bojenje tkanina - Identifikacija organskih spojeva (testovi na funkcionalne grupe) <p>Demonstracioni ogled:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Svojstva amina 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razlikovati funkcionalne grupe koje sadrže atom azota - predviđati tipove reakcija organskih spojeva na temelju poznavanja strukture - predviđati produkte hemijskih reakcija organskih spojeva na temelju reaktivnosti funkcijskih grupa - interpretirati osnovne karakteristike boja i praktični značaj boja 	<ul style="list-style-type: none"> - Biologija - Sociologija - Psihologija - Matematika: stehiometrijska izračunavanja

10. TEMA: HETEROCIKLIČKI SPOJEVI (4 časa)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>- Fizikalne i hemijske osobine važnijih heterocikličnih spojeva (nomenklatura osnovnih predstavnika, aromatičnost, baznost i kiselost)</p> <p>- Struktura i klasifikacija heterocikličnih spojeva: alkaloidi, antibiotici</p> <p>Prikazivanje modela građe tvari - odnosi se na 2D i 3D modele (crtež, kalotni model, model štapića i kuglica...), modelima se koristi radi vizualizacije i u okviru navedenih organskih spojeva</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none">- analizirati važnije heterociklične spojeve koja ulaze u sastav značajnih prirodnih organskih spojeva- predviđati tipove reakcija organskih spojeva na temelju poznavanja strukture	<ul style="list-style-type: none">- Biologija- Matematika

Razred: IV

Sedmično: 2 časa

Godišnje: 60 časova

1. TEMA: UGLJIKOHIDRATI (15 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none">- Klasifikacija, struktura, nomenklatura- Monosaharidi, Fischerova projekcijska formula- Glukoza, otvoreni lanac i ciklička forma, anomerni C atom- Stereoizomeri i optička aktivnost, polarimetar, enantiomeri, konfiguracija- Reakcije monosaharida- Disaharidi- Polisaharidi- Metabolizam ugljikohidrata <p>Praktična vježba: zadaci pisanja strukturnih formula, Fischerovih i Haworthovih projekcionih formula</p> <p>Računski zadaci</p> <p>Demonstracioni ogled:</p> <ul style="list-style-type: none">- Kvalitativne reakcije: redukcija Fehlingovog reagensa, Benedictovog reagensa, Tollensovog reagensa <p>Laboratorijska vježba broj 1.:</p> <ul style="list-style-type: none">- Hidroliza saharoze- Dokazivanje škroba s jodom i hidroliza škroba enzimima ili djelovanjem kiselina	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none">- povezati strukturu odabranih biomolekula (ugljikohidrati) s njihovom funkcijom u metaboličkim procesima- navoditi svojstva, sastav i vrstu ugljikohidrata- objašnjavati osobine, sastav i vrstu odabranih biomolekula primjenjujući hemijsku simboliku i terminologiju- ispitivati prelazak energije tokom biohemijskih reakcija- istraživati hemijske promjene (ciklizacije glukoze i fruktoze, dokazivanje ugljikohidrata)	<ul style="list-style-type: none">- Biologija- Matematika

2. TEMA: LIPIDI (8 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Masti i ulja - Sapuni i deterdženti - Voskovi, fosfolipidi, steroidi (holesterol, žučne soli) <p>Računski zadaci</p> <p>Demonstracioni ogled:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rastvorljivost masti i ulja u raznim rastvaračima (otapalima) <p>Laboratorijska vježba broj 2.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sinteza i osobine sapuna 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - povezati strukturu odabranih biomolekula (masti) s njihovom funkcijom u metaboličkim procesima - navoditi osobine, sastav i vrstu masti i ulja, sapuna i deterdženata - objašnjavati osobine, sastav i vrstu odabranih biomolekula primjenjujući hemijsku simboliku i terminologiju - istraživati hemijske promjene (esterifikacija, hidroliza masti i ulja) 	<ul style="list-style-type: none"> - Biologija: metabolizam masti i uloga lipida - Fizika: površinske aktivne tvari - Matematika

3. TEMA: AMINOKISELINE PEPTIDI, PROTEINI (12 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Aminokiseline - Kiselinsko – bazna svojstva aminokiselina - Stereohemija aminokiselina - Reakcije aminokiselina - Peptidna veza– peptidi - Proteini – podjela, građa, hemijska svojstva - Enzimi – građa, svojstva, mehanizam djelovanja, podjela - Proteini u prehrani <p>Računski zadaci</p> <p>Demonstracioni ogledi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Taložne reakcije - Bojene reakcije (ksantoproteinska i biuret-reakcija) - Denaturiranje proteina 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - predviđati kiselobazna svojstva aminokiselina i peptida ovisno o pH otopine - navoditi svojstva, sastav i vrstu odabranih biomolekula (aminokiseline, proteini) - istraživati hemijske promjene (nastajanje peptidnih veza, te dokazivanje aminokiselina i proteina) - objašnjavati hemizam djelovanja enzima u organizmu (energija aktivacije) 	<ul style="list-style-type: none"> - Biologija: građa ćelije (protoplazma, citoplazma) - enzimi kao katalizatori metaboličkih procesa - Fizika

4. TEMA: HETEROCIKLIČKI SPOJEVI (7 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Aromatičnost osnovnih predstavnika - Kiselinsko – bazne osobine aromatskih amina - Furan, Prol, Piridin, Pirimidin, Purin - Alkaloidi 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poznavati porijeklo, hemijski sastav i fiziološko djelovanje alkaloida - uočiti štetno djelovanje alkaloida ali i njihov značaj u terapeutici 	<ul style="list-style-type: none"> - Sociologija: narkomanija kao društveni problem - Psihologija - Biologija

5. TEMA: NUKLEINSKE KISELINE (4 časa)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Strukturne jedinice nukleinskih kiselina - Primarna i sekundarna struktura DNA - Transkripcija genetičke informacije - Biosinteza proteina - Mutacije <p>Radna vježba broj 1.:</p> <p>Prikazivanje modela građe tvari - odnosi se na 2D i 3D modele (crtež, kalotni model, model štapića i kuglica...), modelima se koristi radi vizualizacije i u okviru navedenih organskih spojeva</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - navoditi svojstva, sastav i vrstu nukleinske kiseline - razlikovati hemijsku strukturu komponenata koje izgrađuju nukleinske kiseline - razlikovati hemijski sastav nukleozida, nukleotida i uočiti hemijske veze kojima su komponente povezane u molekulama nukleinskih kiselina - razlikovati strukture i funkcije DNA i RNA molekula - uočavati značaj strukture DNA kao molekulske osnove za prenošenje i očuvanje genetičke informacije (replikacija, transkripcija, translacija) - interpretirati osnovne procese biosinteze proteina i ulogu molekula RNA i DNA u tom procesu 	<ul style="list-style-type: none"> - Biologija: osnovi genetike

6. TEMA: PRIRODNI I SINTETSKI POLIMERI (3 časa)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Definicija polimera. Tipovi makromolekula u anorganskoj, organskoj hemiji, biohemiji i fiziologiji. - Podjela i osobine - Temeljne strukture polimernog lanca, molekulska masa i raspodjela molekulske mase. - Reakcije polimerizacije, stupnjevita polimerizacija, lančana polimerizacija i kopolimerizacija, kinetika i statistika polimerizacije. - Građa i dobijanje prirodnih polimera - Građa i dobijanje sintetskih adicijonih polimera - Građa i dobijanje sintetskih kondenzacionih polimera - Recikliranje polimera - Novi polimerni materijali. <p>Demonstracioni ogledi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dobivanje aminoplasta - Razlikovanje HD i LD polietena - Ispitivanje mehaničkih osobina polietilenske folije 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uočiti značaj sintetskih spojeva za život - izvoditi neke ogleda za ispitivanje osobina polimera - poznavati vrste polimera i vrste polimerizacije - uočiti veliku zastupljenost polimera u prirodi - spoznati opasnost otpada od sintetskih polimera 	<ul style="list-style-type: none"> - Biologija: prirodni polimeri -proteini, nukleinske kiseline, polisaharidi - Ekologija - Fizika

7. TEMA: ORGANSKE REAKCIJE U ŽIVIM ORGANIZMIMA (5 časova)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Fotosinteza (ATP, NADPH, reakcije u tami) - Osnovni pojmovi metabolizma (anabolizam, katabolizam, prijenosnici elektrona, koenzim A, glikoliza, ciklus limunske kiseline, metabolizam masnih kiselina, razgradnja aminokiselina) - Vitamini (hidrosolubilni i liposolubilni) - Hormoni - Vitamini i minerali u prehrani <p>Laboratorijska vježba broj 4.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Određivanje sadržaja C vitamina u limunu 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - povezati strukturu odabranih biomolekula (ugljikohidrati, masti, proteini, vitamini, hormoni) s njihovom funkcijom u metaboličkim procesima - analizirati biohemijske procese i funkcionalno ih razlučiti - predviđati energijske promjene tokom biohemijskih reakcija na odabranom primjeru (ATP) - analizirati osnovne homeostatske mehanizme (O_2, CO_2, pH, glikemija) koji omogućavaju funkcionisanje organizma 	<ul style="list-style-type: none"> - Biologija - Fizika

8. TEMA: LIJEKOVI (4 časa)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<ul style="list-style-type: none"> - Vrste i podjela lijekova - Lijekovi protiv infektivnih bolesti - Lijekovi protiv virusnih infekcija - Lijekovi za bolesti srca i krvnih sudova - Supstance koje djeluju na nervni sistem - Lijekovi protiv kancerogenih oboljenja - Antibiotici – važniji predstavnici, način djelovanja - Biološko djelovanje odabranih lijekova koji imaju historijsko značenje za čovječanstvo: antipiretici, npr. aspirin - sulfonamidi, npr. bactrim - antibiotici, npr. penicilin, citostatici, npr. cisplatin. <p>Laboratorijska vježba broj 5.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sinteza i hidroliza aspirina 	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - povezivati djelovanje odabranih lijekova (aspirin, penicilin) s njihovom strukturom - objašnjavati prikupljene podatke na osnovu istraživanja u okviru preporučenih tema, koristeći se stručnom i naučnom literaturom 	<p>- Biologija</p>

9. TEMA: BIOTEHNOLOGIJA I NJENE MOGUĆNOSTI (2 časa)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>- Fermentacija (fermentirana hrana, pivo, fermentirani mliječni proizvodi)</p> <p>- Korištenje genetičkog inženjeringa u biotehnologiji</p> <p>- Zamjena klasičnih tehnoloških postupaka biotehnoškim postupcima</p> <p>Demonstracioni ogled:</p> <p>- Alkoholno vrenje sa šećerom i kvascem</p>	<p>Učenici će:</p> <p>- prikupljati podatke iz različitih izvora</p>	<p>- Fizika</p> <p>- Biologija</p> <p>- Sociologija</p>

UPUTE ZA REALIZACIJU PROGRAMA

Nastavne teme grupisane su u nastavne cjeline za čiju je realizaciju potreban određeni fond časova koji je naznačen.

Pri realizaciji nastavnog programa iz hemije nastavnik treba voditi računa o korelaciji sa sadržajima drugih nastavnih predmeta i ako je potrebno staviti naglasak na pojedine nastavne sadržaje, čime će se olakšati međusobno povezivanje i dopunjavanje unutar nastavnog procesa.

Radi ostvarivanja programskih sadržaja, učenike treba upoznati s načinom rada, laboratorijskim priborom kojim će se služiti, opasnostima koje se mogu javiti, mjerama opreza, pružanjem prve pomoći te zaštitom životne okoline, uz obavezno pisanje rezultata demonstracionih i laboratorijskih ogleda u radnoj svesci.

Ostvarivanje programa hemije se temelji na izvođenju demonstracionih ogleda nastavnika i na izvođenju praktičnih i laboratorijskih radova učenika, što omogućava neposrednu praktičnu primjenu usvojenog gradiva

Stehiometrijska izračunavanja također treba da budu sastavni dio nastave hemije, jer usvojene pojmove logički povezuju u tematske cjeline i.

U nastavi hemije vrlo je važan izbor nastavnih metoda jer se time određuje uspješnost i brzina učenja kod učenika, a dobra osmišljenost nastavnog sadržaja i međupredmetna povezanost doprinosi boljem razumijevanju gradiva iz hemije. Osnovno je da se uvode i koriste savremene metode poučavanja tako da nastavnik u nastavi bude moderator, saradnik i pomagač, a da učenici budu aktivni učesnici u svim etapama nastavnog procesa. Zadaća nastavnika je da nastavni sadržaj iz hemije približi učenicima i zainteresira ih.

Napomena:

Za uspješnu realizaciju nastave hemije neophodna je specijalizirana učionica (kabinet) s demonstracionim stolom za nastavnika i laboratorijskim stolom sa svim priključcima: vodom, plinom, strujom, odvodom i digestorom te kompletnom video opremom, projektorom, računarom i potrebnim aparatima, laboratorijskim priborom i hemikalijama. Oprema kabineta hemije treba da se bazira na pedagoškim standardima i to podrazumijeva i predkabinet (manja učionica) u kojoj bi se smjestile i klasificirale hemikalije, aparati i laboratorijski pribor. Potrebno je da se laboratorijske vježbe organizuju u kabinetu za hemiju tako da se razred podijeli u dvije grupe i da se laboratorijski rad sa svakom grupom posebno. Preporučuje se organizacija i realizacija stručnih posjeta industrijskim postrojenjima kako bi se učenici upoznali sa tehnološkim linijama proizvodnje.

Korelacija hemije sa drugim nastavnim predmetima

Korelacija hemije sa drugim nastavnim predmetima ima značajnu ulogu, a posebno sa prirodnom grupom predmeta jer je neophodna u cijelom odgojno-obrazovnom procesu za sticanje kompetencija u povezivanju nastavnih sadržaja.

Način provjere i vrednovanje znanja

Kontinuirano se vrednuje rad učenika tokom školske godine, aktivnost na času, učešće u izvođenju oglada, aktivnost u izradi stehiometrijskih zadataka, izrada referata sa prezentacijom, izrada portofolija i domaća zadaća. Ocjenjivanje se izvodi usmenim ispitivanjem učenika i izradom predviđenih testova provjere znanja.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Nastavnim planom i programom utvrđuje se odgovarajući profil i stručna sprema nastavnika. (Zakon o srednjem obrazovanju, Član 120.) "Službene novine Kantona Sarajevo", br. 23/10 i 1/16.

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora hemije, ili završenim opštim smjerom studija hemije s položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom studija hemije po bolonjskom visokoobrazovnom procesu na odgovarajućem fakultetu (Prirodno-matematički, Nastavnički) i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Biologija

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj.35/5), člana 36, a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

BIOLOGIJA.

Komisija: 1. Mr.sc. Azra Nizić, Srednjoškolski centar Hadžići
2. Mr.sc. Dženisa Buljugić, Druga Gimnazija

UVOD

Cilj nastavnog predmeta biologija tokom srednjoškolskog obrazovanja u odgojno-obrazovnom procesu je uvođenje učenika u područja bioloških nauka čiji su sadržaji značajni za razumijevanje pojava i procesa u prirodi u skladu sa najnovijim naučnim dostignućima, kao i razvijanje sposobnosti jasnog kritičkog mišljenja i zaključivanja.

Nastava biologije se najcjelishodnije realizira uz permanentno smjenjivanje teorijskih znanja s metodama posmatranja, povezivanja, aktivnog učešća, samostalnog, timskog, eksperimentalnog i terenskog rada u cilju analiziranja bioloških sistema i životnih fenomena u svekolikoj geobiosferi.

Sadržaji predviđeni ovim programom temelj su za nastavak obrazovnog usavršavanja učenika, dio su opšte kulture i nezaobilazni su u formiranju kompletne ličnosti učenika. Nadovezuju se na znanja stečena u osnovnoj školi, tako što se već usvojena znanja utvrđuju, dopunjuju, nadograđuju i produbljuju.

OPŠTI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

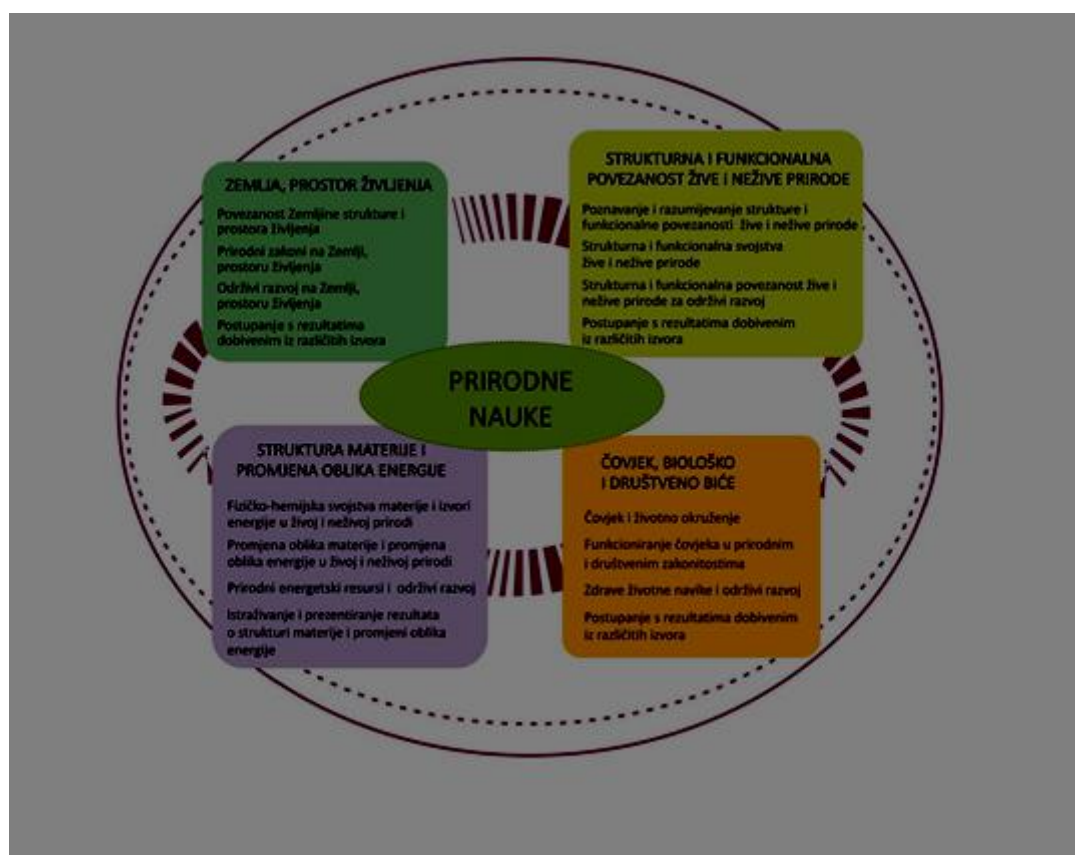
U predmetu Biologija učenik će :

- odrediti područja i metode istraživanja u biologiji
- poznavati hemijsku građu živih bića
- steći nova znanja o organizaciji i funkcionisanju ćelije, biofizičkim i biohemijskim procesima u njoj
- opisati procese razmnožavanja i razvića
- usvojiti neophodna znanja o genetičkoj kontroli, funkcionalnom integritetu i kontinuitetu živih sistema na molekulskom, ćelijskom, individualnom i populacionom nivou
- objasniti mogućnosti manipulacije genetičkim materijalom, upoznati se sa principima savremene biotehnoške proizvodnje i primjenom bioloških agensa u različitim područjima ljudske djelatnosti
- objasniti tok općih fizioloških pojava i procesa u biljnom, životinjskom i ljudskom organizmu
- navesti najčešća oboljenja, način njege i mjere (preventivne) zdravstvene zaštite funkcionalnih sistema čovjeka
- izgraditi svijest o pravilnom odnosu među polovima i postaje aktivni subjekt u borbi protiv alkoholizma i narkomanije
- dovesti u vezu jedinstvo živih i neživih sistema, njihovu međuzavisnosti, proces kruženja materije i proticanja energije
- razvijati ekološku kulturu, svijest, ljubav i odgovornosti za zaštitu i unaprjeđenje životne sredine
- odrediti i poznavati osnovne grupe živih bića i na primjeru pokazati razumijevanje binarne nomenklature
- prosuditi posljedice čovjekovog djelovanja na prirodu i shvatiti i prihvatiti potrebu za odgovornim ponašanjem prema užem i širem okolišu

- primijeniti stečena znanja za razvijanje higijenskih navika i unapređenje zdravlja
- objasniti faktore i procese koji su omogućili razvoj života na Zemlji
- steći spoznaje o različitim tumačenjima postanka i evolucije života na Zemlji
- objasniti važnost primjene bioloških znanja u pravilnoj ishrani, medicini, farmaciji, poljoprivredi i dr.
- razviti istraživačke sposobnosti temeljene na naučnim principima
- slijediti pravila za rad u kabinetu za vrijeme laboratorijskih vježbi, postavljanja i praćenja oglada, uređenja školskog prostora i posmatranje pojava i procesa u školskom vrtu, živom kutku i pri terenskoj nastavi;

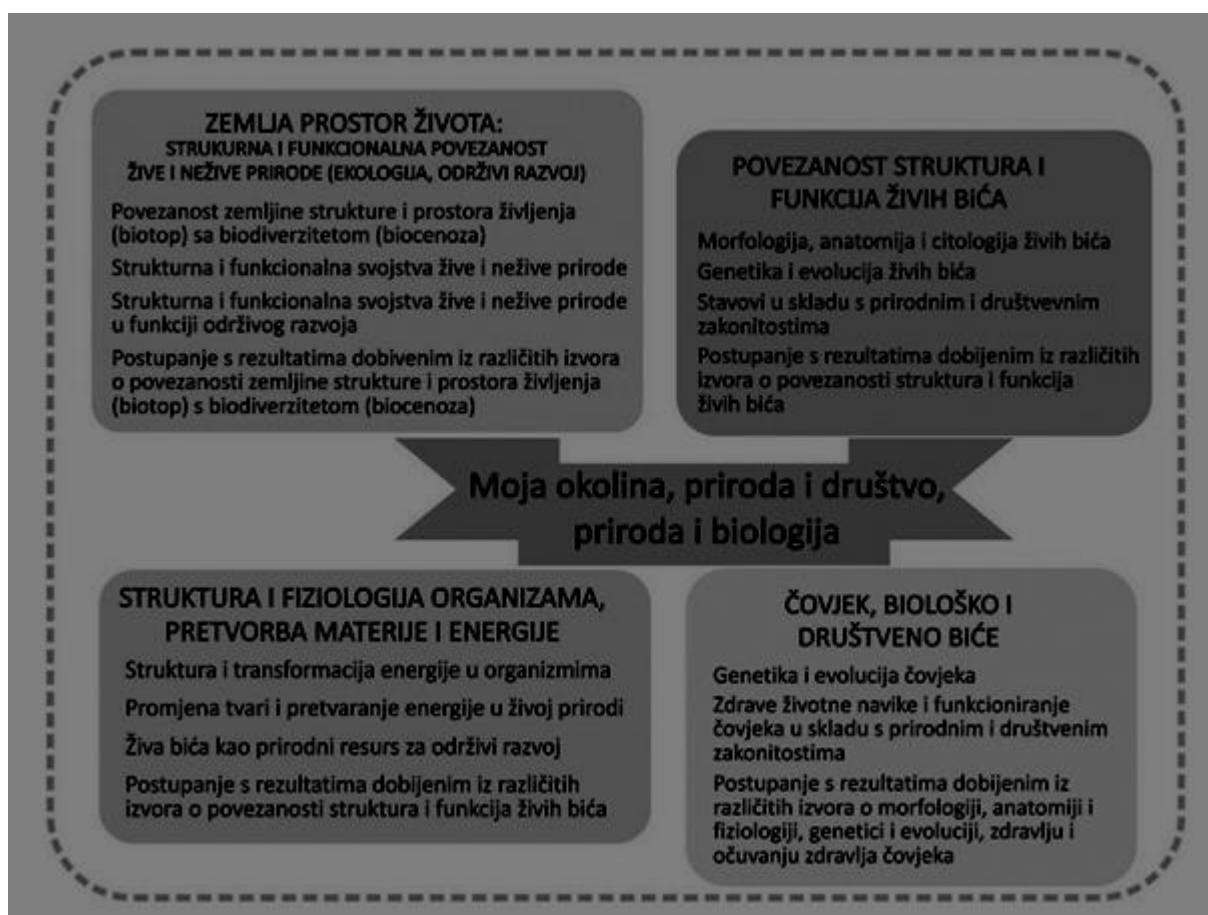
OBLASTI, KOMPONENTE I ISHODI UČENJA

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO) je izradila Zajedničku jezgru nastavnih planova i programa (ZJNPP) za prirodne nauke (Slika 1.) i Zajedničku jezgru nastavnih planova i programa za društveno-humanističko područje definisane na ishodima učenja, a nakon izrade okvirnih dokumenata za ova dva područja Agencija je izradila Zajedničku jezgru nastavnih planova i programa za svoju okolinu, prirodu i društvo, prirodu i biologiju definisanu na ishodima učenja.

Slika 1. Organizacija oblasti u ZJNPP za prirodne nauke

Zajednička jezgra nastavnih planova i programa za moju okolinu, prirodu i društvo, prirodu i biologiju definisana na ishodima učenja je urađena po već utvrđenoj metodologiji razvoja Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa: definisane su oblasti koje se sastoje od komponenti, a za svaku komponentu su definisani ishodi učenja te su za svaki ishod učenja definisani pokazatelji uvažavajući pritom specifičnosti ovog područja. Pokazatelji su definisani u skladu sa razvojnim uzrastom učenika na kraju predškolskog odgoja i obrazovanja (uzrast 5 do 6 godina), trećeg razreda (uzrast od 8 do 9 godina), na kraju šestog razreda (uzrast od 11 do 12 godina), na kraju devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (uzrast od 14 do 15 godina) i na kraju srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (uzrast od 18 do 19 godina).

Slika 2. Organizacija oblasti u ZJNPP za Moju okolinu, Prirodu i društvo, Prirodu i Biologiju

Oblasti, komponente i ishodi učenja za moju okolinu, prirodu i društvo, prirodu i biologiju

ZEMLJA PROSTOR ŽIVOTA: STRUKTURNA I FUNKCIONALNA POVEZANOST ŽIVE I NEŽIVE PRIRODE (EKOLOGIJA, ODRŽIVI RAZVOJ)

Ishodi učenja za:

Povezanost zemljine strukture i prostora življenja (biotop) sa biodiverzitetom (biocenoza)

1. objašnjava obilježja živog i neživog
2. uspoređuje razlike i sličnosti žive i nežive prirode
3. razvrstava po kategorijama predstavnike žive prirode
4. argumentuje uslove za postanak i razvoj života na Zemlji

Strukturna i funkcionalna svojstva žive i nežive prirode

1. objašnjava uticaj prostora i faktora prostora na organizam (npr. svjetlost, toplina, klima, ...)
2. objašnjava strukturnu i funkcionalnu povezanost organizama i organizma i sredine
3. povezuje recentni biodiverzitet na Zemlji sa geomorfologijom, klimom, historijskim promjenama i evolucijom
4. analizira tok evolucionih procesa u promjenjivim životnim uslovima Zemlje
5. objašnjava funkcionalne promjene u životnoj zajednici

Strukturna i funkcionalna povezanost žive i nežive prirode u funkciji održivog razvoja

1. utvrđuje uzroke poremećaja žive i nežive prirode i važnost očuvanja njihovih odnosa u geobiosferi
2. argumentuje važnost očuvanja prirode radi održivosti biodiverziteta
3. analizira antropogeni uticaj na geobiosferu
4. predlaže mjere zaštite i unapređenja životne sredine
5. utvrđuje važnost obnovljivih izvora energije za održivi razvoj

Postupanje s rezultatima dobijenim iz različitih izvora o povezanosti zemljine strukture i prostora življenja (biotop) s biodiverzitetom (biocenoza)

1. interpretira i vrednuje rezultate iz različitih izvora o povezanosti zemljine strukture i prostora življenja s biodiverzitetom služeći se stručnom terminologijom
2. interpretira i vrednuje rezultate iz različitih izvora o strukturnim i funkcionalnim svojstvima žive i nežive prirode služeći se stručnom terminologijom
3. interpretira i vrednuje rezultate iz različitih izvora o strukturnim i funkcionalnim svojstvima žive i nežive prirode u funkciji održivog razvoja služeći se stručnom terminologijom
4. izvodi praktične radove služeći se mjernim i optičkim instrumentima (mikroskop, lupa) i laboratorijskom opremom za sticanje informacija i predstava o strukturnim i funkcionalnim svojstvima žive i nežive prirode

POVEZANOST STRUKTURA I FUNKCIJA ŽIVIH BIĆA

Ishodi učenja za:

Morfologija, anatomija i citologija živih bića

1. opisuje organizaciju i nivo organizacije građe živih bića (mikroorganizmi, gljive, biljke i životinje)
2. povezuje građu i funkciju ćelije
3. uspoređuje različite tipove ćelijskih dioba, specijalizaciju i diferencijaciju ćelije
4. objašnjava homeostazu

Genetika i evolucija živih bića

1. razlikuje genotip i fenotip živih bića (što je urođeno i što se stiče tokom života)
2. objašnjava zakone nasljeđa i mehanizme izražavanja genotipa (mitotska i meiotička dioba)
3. interpretira izvore genske varijabilnosti (mutacije, genske rekombinacije)
3. interpretira genetske anomalije - mutacije
4. interpretira filogeniju živih bića
5. interpretira uticaj prirodne sredine na tok evolucije

Stavovi u skladu s prirodnim i društvenim zakonitostima

1. prihvata pravo živih bića na život
2. uvažava drugog i drugačijeg
3. interpretira i vrednuje biodiverzitet

Postupanje s rezultatima dobijenim iz različitih izvora o povezanosti struktura i funkcija živih bića

1. interpretira i vrednuje rezultate iz različitih izvora o morfologiji i anatomiji živih bića služeći se stručnom terminologijom
2. interpretira i vrednuje rezultate iz različitih izvora o građi i funkciji ćelija, ćelijskim diobama i diferencijacijama ćelija
3. interpretira i vrednuje rezultate iz različitih izvora o genetici i evoluciji služeći se stručnom terminologijom
4. izvodi praktične radove služeći se mjernim i optičkim instrumentima (mikroskop, lupa) i laboratorijskom opremom za sticanje informacija i predstava o **struktura ma, funkcijama i citologiji živih bića**

STRUKTURA I FIZIOLOGIJA ORGANIZAMA, PRETVARANJE MATERIJE I ENERGIJE

Ishodi učenja za:

Struktura i transformacija energije u organizmima

1. objašnjava strukturu i fizičko-hemijska svojstva u organizmu
2. objašnjava fizičke i hemijske promjene tvari i energije u organizmu
3. objašnjava i povezuje funkciju organa i organskih sistema u funkciji energetske transformacije

Promjena tvari i pretvaranje energije u živoj prirodi

1. definiše fotosintezu, kao najvažniji energetski sistem za održavanje živog
2. razlikuje i uspoređuje promjene tvari i pretvaranje energije u organizmima između fotosinteze, fermentacije i aerobnog disanja

Živa bića kao prirodni resursi za održivi razvoj

1. analizira racionalno korištenje prirodnih energetskih resursa u skladu sa očuvanjem prirode i životne sredine
2. objašnjava pretvaranje energije sa aspekta biotehnologije
3. analizira obnovljive i izvore energije na Zemlji

ostupanje s rezultatima dobijenim iz različitih izvora o povezanosti struktura i funkcija živih bića

1. interpretira i vrednuje rezultate iz različitih izvora o strukturi i transformaciji energije u organizmima služeći se stručnom terminologijom
2. interpretira i vrednuje rezultate iz različitih izvora o promjenama tvari i pretvaranje energije u živoj prirodi služeći se stručnom terminologijom
3. interpretira i vrednuje rezultate iz različitih izvora o živim bićima kao prirodnim resursima za održivi razvoj služeći se stručnom terminologijom
4. izvodi praktične radove služeći se mjernim i optičkim instrumentima (mikroskop, lupa) i laboratorijskom opremom za sticanje informacija i predstava o strukturi i promjeni tvari i energije u živoj prirodi

ČOVJEK, BIOLOŠKO I DRUŠTVENO BIĆE

Ishodi učenja za:

Anatomija i fiziologija čovjeka

1. opisuje organizaciju građe ljudskog organizma
2. objašnjava i povezuje funkciju organa i organskih sistema

3. objašnjava homeostazu

Genetika i evolucija čovjeka

1. razlikuje između genotipa i fenotipa čovjeka (što je urođeno i što se stiče tokom života)
2. objašnjava zakone nasljeđa i mehanizme izražavanja genotipa
3. razlikuje izvore genetske varijabilnosti čovjeka (mutacije, genske rekombinacije)
4. definiše genetske anomalije kao promjene genotipa
5. objašnjava filogeniju čovjeka u kontekstu evolucije
6. analizira uticaj prirodne i društvene sredine na evoluciju čovjeka (biotska i kulturna evolucija)

Zdrave životne navike i funkcioni sanje čovjeka u skladu s prirodnim i društvenim zakonitostima

1. prihvata stavove koji doprinose vlastitom zdravlju
2. prihvata stavove koji doprinose spolnosti i humanizaciji odnosa između spolova

Postupanje s rezultatima dobijenim iz različitih izvora o morfologiji, anatomiji i fiziologiji; genetici i evoluciji; zdravlju i očuvanju zdravlja čovjeka

1. interpretira i vrednuje rezultate iz različitih izvora o anatomiji i fiziologiji čovjeka služeći se stručnom terminologijom
2. interpretira i vrednuje rezultate iz različitih izvora o genetici i evoluciji čovjeka služeći se stručnom terminologijom
3. interpretira i vrednuje rezultate iz različitih izvora o zdravlju i očuvanju zdravlja čovjeka služeći se stručnom terminologijom
4. izvodi praktične radove služeći se mjernim i optičkim instrumentima (mikroskop, lupa) i laboratorijskom opremom (pribor za disekciju, IKT) za sticanje informacija o morfologiji, anatomiji i fiziologiji; genetici i evoluciji, zdravlju i očuvanju zdravlja čovjeka, uvažavajući etiku laboratorijskog rada sa živim bićima.

Napomena: Preuzeto sa: „Službeni glasnik BiH“, broj 58/17.

(<http://glasila.ba/page/akt/zjR43gumNHA=>)

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA PREDMET BIOLOGIJA

Razred: I

Sedmično/tjedno: 2 časa

Godišnje: 70 časova

A. Cilj nastave biologije u prvom razredu gimnazije je upoznati učenike sa građom i funkcijom ćelije, genetičkim materijalom na mikroskopskom nivou, njegovom organizacijom, raspodjelom i mehanizmima naslijeđivanja.

B. Zadaci nastavnog predmeta:

- objasniti organizaciju i funkciju ćelije i njene biohemijske i biofizičke procese,
- obrazložiti prirodu i faktore biološke promjenljivosti čovjeka,
- steći znanja o prirodi i funkciji genetičkog materijala, njegovoj organizaciji na nivou ćelije i organizma,
- razumijeti procese polnog i bespolnog načina razmnožavanja,
- uočiti jedinstvo žive i nežive prirode, njihovih međuzavisnih odnosa, tok materije i energije u ekosistemu,
- da kroz časove laboratorijskih vježbi steknu radne navike, odgovoran odnos prema radu i osposobe se za samostalno izvođenje oglada u biologiji.

C. Pregled programskih cjelina

I razred			
Naziv programskih cjelina	Orijentacioni broj časova		
	Oblici nastave		Ukupno časova
	obrada	ponavljanje+vježbe	
1. Uvod	2	0+0	2
2. Osnovi citologije i molekularne biologije	23	10+15	48
3. Genetika	8	4+8	20
Ukupno	33	14+23	70

PROGRAMSKI SADRŽAJI

1. UVOD

2

- Biologija-nauka o životu; jedinstvo žive i nežive prirode; sličnosti i razlike živih i neživih sistema.
- Predmet i problem proučavanja biologije i njen položaj u sistemu prirodnih nauka. Metode izučavanja u biologiji.

2. OSNOVI CITOLOGIJE I MOLEKULARNE BIOLOGIJE

48 (23+10+15)

- Uvod u citologiju, razvoj i dostignuća. Čelija – stanica, osnovna jedinica života. Metode proučavanja ćelije. Veličina, oblik i opća građa ćelije.
- Laboratorijska vježba: Tehnika mikroskopiranja
- Biohemijski sastav žive materije (protoplazme). Bioelementi (makro, mikro i ultramikro elementi) i njihovo značenje za živi svijet.
- Anorganski sastojci žive materije, njihovo značenje u tjelesnim tečnostim i čvrstim strukturama.
- Voda (građa, osobine, uloga u živim sistemima).
Organske tvari u živoj materiji:
- Ugljikohidrati – monosaharidi, disaharidi, oligosaharidi i polisaharidi (hemijska struktura, podjela prema funkciji, funkcija).
- Laboratorijska vježba: Dokazivanje ugljikohidrata
- Lipidi- hemijska struktura, podjela prema funkciji (strukturni, rezervni i energetski).
- Proteini (bjelančevine), hemijska struktura, podjela prema funkciji (strukturni, kontraktilni, sa biokatalitičkom funkcijom, hromoproteidi, nukleoproteidi).
- Enzimi
- Laboratorijska vježba: Enzimi
- Nukleinske kiseline, građa i podjela:
DNK – građa, uloga (gen)
RNK- građa, vrste, uloga
- Autoreplikacija
- ADP i ATP
- Morfologija i organizacija prokariotske i eukariotske ćelije.
- Struktura ćelije, protoplazma i njene diferencijacije:
Ćelijska membrana i transport: građa ćelijske (citoplazmatične) membrane, propustljivost ćelijske membrane (diferencijalna propustljivost), pasivni prijenos (difuzija, dijaliza, osmoza), aktivni prijenos supstanci u ćelijama (transport Na i K jona).
- Laboratorijska vježba: Difuzija i osmoza
Osnovna fizička svojstva protoplazme – koloidni sistem.
- Jedro – jezgro (nukleus), građa (jedrova opna, jedarce, hromatin hromosomi i njihov broj u somatskim i spolnim ćelijama).
- Razlika između biljne i životinjske ćelije.
- Laboratorijska vježba: Mikroskopiranje ćelije i njene strukture (privremeni ili trajni preparat), 2 sata
- Životni ciklus ćelije. Amitoza i mitoza (kariokineza).
- Mejoza (redukcijska dioba).
- Laboratorijska vježba: Mitoza i mejoza (mikroskopiranje ili IKT)

Oblici i funkcije organela:

- Endoplazmatski retikulum (glatki i hrapavi),
- Ribosomi, biosinteza proteina (transkripcija, translacija),
- Laboratorijska vježba: Biosinteza proteina (IKT)
- Plastidi, hloroplasti-građa i uloga u transformaciji energije
- Fotosinteza
- Laboratorijska vježba: Ogledi dokazivanja fotosinteze
- Mitohondrije-građa i uloga u transformaciji energije-disanje, vrenje, mitohondrijalna DNK,
- Aerobno i anaerobno disanje
- Laboratorijska vježba: Ogledi aerobnog i anaerobnog disanja
- lisosomi, Goldžijev aparat, centrosomi i specijalne organele (citoskelet).
- Laboratorijska vježba: Razlika između biljne i životinjske ćelije

3. GENETIKA

20 (8+4+8)

- Uvod u genetiku. Molekularna osnova naslijeđivanja DNK i RNK. Organizacija i funkcija genetičkog materijala na mikroskopskom nivou – struktura hromosoma i hromosomske garniture. Autosomi, heterosomi, hromosomska determinacija spola.
- Laboratorijska vježba: Izrada i analiza kariograma
- Geni i osobine. Genom, genotip i fenotip. Probojnost i ekspresivnost gena.
- Genski lokusi i aleli, interakcija alelnih gena, Mendelovo naslijeđivanje.
- Monogensko i poligensko nasljeđivanje.
- Laboratorijska vježba: Zadaci iz genetike
- Posjeta genetičkom institutu
- Kontinuitet i promjenjivost genetičkog materijala – mutacije (genske, genomske, hromosomske).
- Hibridološki (ukršćavanje), genealoški (klonsko-blizanački) i geneološki (rodoslovni) metodi u uzgoju biljnih i životinjskih vrsta.
- Laboratorijska vježba: Izrada rodoslova
- Matične ćelije (Stem cells) - potentne ćelije i njihova primjena
- Genetika karcinoma

Upute za realizaciju programskih sadržaja

Za uspješnu realizaciju programom predviđenih sadržaja neophodno je stalno razvijati interakciju između nastavnika i učenika kao i stalno upućivati učenike na samostalan rad i istraživanje, pronalaženje relevantnih informacija, slobodno razmišljanje, izradu »projekata«, argumentovano diskutovanje i itd.

Upotrebom različitih metoda i oblika rada i njihovim različitim kombinovanjem nastavnik doprinosi boljem razumijevanju, primjeni stečenih znanja i motivaciji učenika za savladavanje i isvajanje novih sadržaja. Učenike treba podsticati da koriste različite izvore znanja i da aktivno učestvuju u svim fazama časa. Nastavnik ima slobodu da samostalno planira broj sati koji mu je neophodan za realizaciju pojedinih sadržaja obrade, ponavljanja, vježbi. Zbog specifičnosti (uslovi rada, učionica, broj učenika, resursi) sve laboratorijske vježbe koje nije moguće realizovati nastavnik treba da objasni, sa posebnim akcentom na rezultate ili da nađe alternativni način za njihovu realizaciju, video materijal, interaktivni CD i sl.

Učenicima su posebno interesantne oblasti molekularne biologije i genetike, unutar kojih neprekidno dolazi do novih otkrića, a da bi ih bilo moguće pratiti potrebna su osnovna znanja iz biologije i stalno istraživanje, zato je neophodno što više uključiti učenika. Nove sadržaje realizovati uz što više primjera, koristeći pritom različite izvore znanja, sa posebnim akcentom na izvornu stvarnost. Nastavna sredstva i pomagala čine proces učenja i podučavanja zanimljivim i pristupačnijim izvorima, kada izvorna stvarnost nije dostupna. U tu svrhu korise se različiti modeli u čijoj izradi mogu učestvovati i učenici, a korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija je važno za simulaciju različitih procesa, struktura, organizama i sl. Digitalni izvori informacija, kao i animacije, obogaćuju iskustvo učenika i omogućavaju samostalno učenje.

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom individualnog rada, rada u parovima i grupama. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem testova, kontrolnih zadataka, ZOT-a. i usmenog ispitivanja nakon svake obrađene nastavne cjeline/jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo i prilagođava metod rada. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje.

Sve aktivnosti koje će biti izvođene u toku nastave, treba planirati, tako da učenici budu u središtu procesa obrazovanja, da postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima, istražuju.

Nastavnik organizuje terenski rad učenika tokom kog će posmatrati, analizirati i upoređivati. Terenski rad se može organizovati i po grupama koje će dobiti specifične zadatke, a rezultate predstaviti svim učenicima/ama.

Napomena: Da bi se navedene aktivnosti uspješno realizovale preporučljivo je da su dva časa sedmično spojena (blok čas), jer se većina aktivnosti i laboratorijskih vježbi ne može realizovati u toku jednog nastavnog časa.

Razred: II

Sedmično/tjedno: 2 časa

Godišnje: 70 časova

A. Cilj nastave biologije u drugom razredu gimnazije je produbljivanje i proširivanje znanja iz histologije, organografije, anatomije i fiziologije životinja. Biosistematskim pristupom analize nastavni sadržaji se stavljaju u funkciju objašnjavanja i analiziranja jedinstvene organizacije živog svijeta na molekularnom, ćelijskom i individualnom nivou koristeći naučnu terminologiju.

B. Zadaci nastavnog predmeta:

- upoznati učenike sa građom i funkcijom životinjskih tkiva, organa, organskog aparata, sistema organa i organizma;
- objasniti jedinstvo živih i neživih sistema, njihovu međuzavisnosti, proces kruženja materije i proticanja energije;
- objasniti građu i ulogu organskih sistema u tijelu čovjeka i poremećaje u njihovom funkcionisanju;
- upoznati štetno djelovanje bioloških, fizikalnih i hemijskih faktora na zdravlje čovjeka;
- definisati predmet proučavanja i značaj biosistematike u sistemu bioloških nauka,
- objasniti osnovne principe klasifikacije živih bića,
- objasniti građu, način života i značaj glavnih skupina živih bića,
- razlikovati osnovne skupine protozoa, njihov značaj i opasnosti za čovjeka,
- odrediti i poznavati osnovne skupine živih bića i primjerima pokazati razumijevanje binarne nomenklature (upotrebljava dihotomski ključ),
- razvrstati predstavnike živih bića u pojedine skupine na temelju morfoloških obilježja i biosistematskih karakteristika,
- objasniti osnovne filogenetske odnose u živom svijetu,
- analizirati različita tumačenja postanka i evolucije života na Zemlji;
- odrediti čovjeka kao biološko, kulturno i stvaralačko biće;
- osposobiti učenika za samostalno izvođenje vježbi, ispravno upotrebljavanje i analizu tabelarnog i grafičkog prikaza, upućivanje na pravilan izbor pouzdane literature.

C. Pregled programskih cjelina

II razred			
Naziv programskih cjelina	Broj časova		
	Oblici nastave		Ukupno časova
	obrada	ponavljanje+vježbe	
1. Uporedna anatomija i fiziologija životinja	30	11+17	58
2. Biosistematika životinja	8	4+0	12
Ukupno	38	15+17	70

PROGRAMSKI SADRŽAJI

1. Uporedna anatomija i fiziologija životinja

30+11+17

- Upoznavanje učenika s programskim sadržajima drugog razreda. Osnovne postavke i pristup istraživačkom radu. Istraživanja u prirodi i laboratoriji.
- Uvod u histologiju
- Životinjska tkiva: epitelna, vezivna, mišićna i nervno tkivo.
- Laboratorijska vježba: mikroskopiranje (trajnih preparata životinjskih tkiva, ćelije sluzokože usne duplje, razmaz krvi..
- *Organ, organski aparat, sistem organa, organizam: (građa i funkcija, djelovanje u održavanju homeostaze)*
- Podrška i kretanje:
 - Koža, građa i funkcija
 - Skeletni sistem, građa i funkcija
- Laboratorijska vježba: Dokazivanje hemijskog sastava kosti
- Bolesti i zaštita potpornog sistema
- Mišićni sistem, građa i funkcija, evolutivni razvoj
- Metabolizam mišićne kontrakcije
- Transportni sistem: sastav i uloga tjelesnih tečnosti (hidrolimfa, hemolimfa, krv i limfa)
- Kardio-vaskularni sistem (veliki i mali krvotok)
- Laboratorijska vježba: Krvni razmaz
- Laboratorijska vježba: Građa srca
- Bolesti i zaštita kardiovaskularnog sistema
- Absorpcija i ekskrecija: Digestivni sistem (evolutivni razvoj digestivnog sistema)
- Metabolizam (hrana i uloga hrane, energetika i termoregulacija)
- Laboratorijska vježba: Izrada energetske tablice
- Bolesti i zaštita probavnog sistema
- Respiratorni sistem (evolutivni razvoj)
- Laboratorijska vježba: Određivanje vitalnog kapaciteta pluća
- Bolesti i zaštita respiratornog sistema
- Ekskretorni sistem (komparativni prikaz)
- Nefron, građa i funkcija
- Laboratorijska vježba: Disekcija bubrega
- Bolesti i zaštita sistema za ekskreciju
- Sistem obavještanja i integracije organizma
- Nervni sistem
- Laboratorijska vježba: Refleksi
- Čulni sistem: Čulo sluha, ravnoteže
- Čulo dodira, mirisa, okusa
- Laboratorijska vježba: Okusi
- Čulo vida
- Laboratorijska vježba: Disekcija oka
- Bolesti i zaštita nervnog sistema i čula
- Endokrini sistem
- Reprodukivni sistem
- Razmnožavanje i tipovi razmnožavanja (polno i bespolno)
- Pol, polnost, oplodnja, vještačka oplodnja, sterilitet
- Prenatalni rast i razvoj
- Postnatalni rast i razvoj

2. Biosistematika životinja

8+4

- Uvod u biosistematiku životinja: Glavne osobine životinja i podjela
- Protozoa, Spongia i Dupljari (Uporedni prikaz opštih karakteristika i klasifikacija do nivoa klase)
- Pljosnate, oble i prstenaste gliste (Uporedni prikaz opštih karakteristika i klasifikacija do nivoa klase)
- Zglavkari, Mekušci i Bodljokošci (Uporedni prikaz opštih karakteristika i klasifikacija do nivoa klase)
- Kičmenjaci: ribe, vodozemci i gmizavci (Opšte karakteristike i klasifikacija do nivoa klase)
- Ptice (Opšte karakteristike i klasifikacija do nivoa klase)
- Sisari (Opšte karakteristike i klasifikacija do nivoa klase)

D. Upute za realizaciju programskih sadržaja

Za uspješnu realizaciju programom predviđenih sadržaja neophodno je stalno razvijati interakciju između nastavnika i učenika kao i stalno upućivati učenike na samostalan rad i istraživanje, pronalaženje relevantnih informacija, slobodno razmišljanje, izradu »projekata«, argumentovano diskutovanje i itd.

Upotrebom različitih metoda i oblika rada i njihovim različitim kombinacijama nastavnik doprinosi boljem razumijevanju, primjeni stečenih znanja i motivaciji učenika za savladavanje novih znanja. Učenike treba podsticati da pravilno koriste različite izvore znanja i da aktivno učestvuju u svim fazama časa.

Nastavnik ima slobodu da samostalno planira broj sati koji mu je neophodan za realizaciju pojedinih sadržaja obrade, ponavljanja, vježbi. Zbog specifičnosti (uslovi rada, učionica, broj učenika, resursi) sve laboratorijske vježbe koje nije moguće realizovati nastavnik treba da objasni, sa posebnim akcentom na rezultate ili da nađe alternativni način za njihovu realizaciju, video materijal, interaktivni CD, i sl.

Učenicima su posebno interesantne oblasti molekularne biologije i fiziologije, unutar kojih neprekidno dolazi do novih otkrića, a da bi ih bilo moguće pratiti potrebna su osnovna znanja iz biologije i stalno istraživanje, zato je neophodno uključiti što više učenika u nastavni proces. Nove sadržaje realizovati uz što više primjera, koristeći pritom praktične prezentacije, slike, sheme, modele, videomaterijal.

Sve aktivnosti koje će biti izvođene u toku nastave, treba planirati, tako da učenici budu u središtu procesa obrazovanja, da postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima, istražuju.

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom individualnog i rada u parovima i grupama. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere

znanja putem testova, kontrolnih zadataka, ZOT-a. i usmenog ispitivanja nakon svake obrađene nastavne cjeline/jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo i prilagođava metod rada. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje.

Sve aktivnosti koje će biti izvođene u toku nastave, treba planirati, tako da učenici budu u središtu procesa obrazovanja, da postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima, istražuju.

Nastavnik organizuje terenski rad učenika tokom kog će posmatrati, analizirati i upoređivati. Terenski rad se može organizovati i po grupama koje će dobiti specifične zadatke, a rezultate predstaviti svim učenicima/ama.

Napomena: Da bi se navedene aktivnosti uspješno realizovale preporučljivo je da su dva časa sedmično spojena (blok čas), jer se većina aktivnosti i laboratorijskih vježbi ne može realizovati u toku jednog nastavnog časa.

Razred:	III
Sedmično/tjedno:	2 časa
Godišnje:	70 časova

A. Cilj nastave biologije u trećem razredu, je upoznavanje učenika sa građom, ulogom i funkcijom biljnog organizma kao i biodiverzitetom najznačajnijih grupa organizama, njihovom filogenijom sa posebnim osvrtom na biodiverzitet BiH.

B. Zadaci nastavnog predmeta:

Učenik će:

- opisati nivoe organizacije živog svijeta,
- opisati primanje i provođenje vode kroz biljku i njen značaj za žive sisteme;
- analizirati proces fotosinteze, hemosinteze i disanja biljaka;
- objasniti procese rasta i razvića biljaka, formiranje ploda;
- definisati predmet proučavanja i značaj biosistematike u sistemu bioloških nauka,
- objasniti osnovne principe klasifikacije živih bića,
- objasniti građu, način života i značaj glavnih skupina živih bića,
- razlikovati osnovne skupine protozoa, njihov značaj i opasnosti za čovjeka,
- odrediti i poznavati osnovne skupine živih bića i primjerima pokazati razumijevanje binarne nomenklature (upotrebljava dihotomski ključ),
- razvrstati predstavnike živih bića u pojedine skupine na temelju morfoloških obilježja i biosistematskih karakteristika,
- objasniti osnovne filogenetske odnose u živom svijetu,
- interpretirati samostalno izvođenje laboratorijskih vježbi, ispravno upotrebljavanje i analizu tabelarnog i grafičkog prikaza, pronalaziti pouzdanu literaturu i pravilno je koristiti, prikupljanje i klasificiranje materijala na osnovu sistematskih karaktera.

C. Pregled programskih cjelina

III – razred			
Naziv programskih cjelina	Broj časova		
	Oblici nastave		Ukupno časova
	obrada	ponavljanje+vježbe	
1. Histologija, organografija i fiziologija biljaka	2	1+0	3
2. Virusi i bakterije	12	6+2	20
3. Eukarioti			
3.1. Protisti	3	2+2	7
3.2. Fungi i Lichenes	5	2+3	10
3.3. Plantae	13	6+11	30
Ukupno	35	35	70

PROGRAMSKI SADRŽAJI

1. HISTOLOGIJA, ORGANOGRAFIJA I FIZIOLOGIJA BILJAKA 2+1+0

- Uvod (upoznavanje učenika s programskim sadržajima trećeg razreda, s udžbenicima, priručnicima i drugom potrebnom literaturom za realizaciju programom predviđenih sadržaja, kao i pravilima za praktični rad).
- Uvod u biljnu histologiju (definicija, podjela tkiva), tvorna tkiva (meristemi).
- Trajna biljna tkiva: kožna tkiva, osnovno tkivo (parenhimi za upijanje vode, za fotosintezu, suđerasti parenhim, parenhim za magaciniranje hrane),
- Mehanička tkiva i provodna tkiva.
- Laboratorijska vježba: mikroskopiranje biljnih tkiva
 - Biljni organi i njihova funkcija
- Korijen (građa, uloga, metamorfoze)
- Podzemni i nadzemni izdanak (građa, uloga, metamorfoze)
- Primarna i sekundarna građa stabla
- List (postanak, unutrašnja građa, metamorfoze)
- Laboratorijska vježba: Mikroskopiranje presjeka lista
- Uvod u biljnu fiziologiju
- Vodni režim biljaka (apsorpcija, provođenje, odavanje-transpiracija, gutacija)
- Laboratorijska vježba: Sprovođenje vode kroz biljku
- Ishrana biljaka (uloga elemenata i mineralne ishrane u životu biljke, suficit i deficit)
- Autotrofija i heterotrofija biljaka (analizirati proces fotosinteze i hemosinteze, povezati sa ćelijskim disanjem i objasniti energetske uloge ATP-a)
- Fiziologija razvića i raste biljaka (objasniti mogućnosti rasta biljaka tokom cijelog života i povezati sa ulogom vršnog i bočnim meristemima)
- Oprašivanje, oplodnja, plod (objasniti proces rasta i diferencijacije biljke)
- Laboratorijska vježba – Klijanje sjemena pšenice i graha
- Pokreti biljaka (analizirati i objasniti značaj gibanja/kretanja za biljke i navesti podražaje)
- Uvod u biosistematiku i klasifikaciju (definisanje pojma biosistematika, klasifikacija, taksonomija; sistematske kategorije i definicija vrste; podjela živog svijeta na tri domene; karakteristike živih organizama).

2. VIRUSI I BAKTERIJE

12+6+2

- Virusi i bakterije
- Virusi (analizirati razlike između virusa i živih organizama, objasniti mehanizam umnožavanja virusa i njihovu građu).
- Podjela virusa i viroze (objasniti pojam patogenost i načine ulaska virusa u ćeliju, objasniti preventivne mjere protiv zaraznih bolesti, uloga imunizacije-vakcinacije, imuni odgovor organizma, viroze čovjeka: AIDS, građa virusa HIV-a, putevi infekcije, simptomi bolesti, prognoza i prevencija), varicele, hepatitis B, hepatitis C, zaušnjaci, dječija paraliza, gripa i dr.
- Domena Archeobacteria/Archaea (otkriće, specifičnost života, podjela).
- Domena Bacteria.
- Bakterije: Morfologija bakterijske ćelije (oblik, veličina i građa), spore, kolonije, bojenje bakterija.
- Laboratorijska vježba: Mikroskopiranje bakterija (gotovi preparati).

- Razmnožavanje i rasprostranjenost bakterija. Faktori koji utiču na razmnožavanje bakterija. Bakterijske kulture. Sterilizacija. Rasprostranjenost bakterija (voda, zemljište i zrak).
- Laboratorijska vježba: Upoznavanje s materijalom potrebnim za uzgoj bakterija. Uzgoj bakterija na hranjivim podlogama.
- Patogene bakterije. Bakterijske bolesti čovjeka (antraks, tuberkuloza, veliki kašalj, tetanus, difterija, upala pluća, meningitis i dr.).
- Bakteriofagi i rikecije.

3. Eukarioti

23+10+10

- Domena Eucaria
- Domena Eucaria, podjela (Protisti, Fungi, Animalia, Plantae).

3. 1.Fungi

- Građa, način života gljiva i klasifikacija (osobine gljiva, njihova uoga u biosferi sa specifičnim predstavnicima gljiva prostora BiH).
- Laboratorijska vježba: Morfologija gljiva (mješinarke i stapčare)
- Razmnožavanje mješinarke i stapčarki.
- Laboratorijska vježba: Otrovnne, jestive i ekonomski važne vrste gljiva BiH.

1. 2. Lichenes

- Opšte odlike lišajeva (razdeo Lichenes) - komponente lišajeva, građa i razmnožavanje (opisati simbiozu, prepoznati lišajeve kao bioindikatore).
- Sistematika, filogenija i rasprostranjenost.
- Značaj lišajeva u prirodi i privredi.
- Laboratorijska vježba: Lišajevi kao bioindikator.

3.3. Plantae

- Uvod u carstvo biljaka (osnovne karakteristike biljaka, podjela na talofite i kormofite, analizirati razlike u životnim ciklusima u okviru carstva Plantae).
- Alge-osnovne karakteristike, način života, važni predstavnici (zelene, smeđe, zlatne, silikatne, crvene alge), biodiverzitet alga u BiH, značaj
- Mahovine i papratnjače (opšti plan građe mahovina i papratnjača, pregled važnih grupa,
- Smjena generacija mahovina i papratnjača (komparativni prikaz)
- Laboratorijska vježba: Uporedni prikaz građe gametofita i sporofita mahovina papratnača.
- Sjemenjače - osobenosti organizacije i razmnožavanje (komparativni prikaz građe vegetativnih i generativnih organa)
- Klasifikacija golosjemenjača (imenovati privredno važne, endemske i reliktnne vrste golosjemenjača).
- Laboratorijska vježba: Determinacija četinara pomoću ključa
- Klasifikacija skrivenosjemenjača (ukazati na osnovne biosistematske karakteristike porodica: ljutića, ruža, krstašica, leptirnjača, usnatica, pomoćnica, glavočika, ljiljana i trava).
- Terenska nastava (5 časova)
- Značaj biljaka u biosferi (jestive, ljekovite i začinske vrste flore BiH).
- Laboratorijska vježba: Herbariziranje (rad na terenu)
- Osobnosti flore Bosne i Hercegovine

Upute za realizaciju programskih sadržaja

Za uspješnu realizaciju programom predviđenih sadržaja neophodno je stalno razvijati interakciju između nastavnika i učenika kao i stalno upućivati učenike na samostalan rad i istraživanje, pronalaženje relevantnih informacija, slobodno razmišljanje, izradu »projekata«, argumentovano diskutovanje i sl.

Upotrebom različitih metoda i oblika rada i njihovim različitim kombinacijama nastavnik doprinosi boljem razumijevanju, primjeni stečenih znanja i motivaciji učenika za savladavanje novih znanja. Učenike treba podsticati da koriste različite izvore znanja i da aktivno učestvuju u svim fazama časa.

Nastavnik ima slobodu da samostalno planira broj sati koji mu je neophodan za realizaciju pojedinih sadržaja obrade, ponavljanja, vježbi. Zbog specifičnosti (uslovi rada, učionica, broj učenika, resursi) sve laboratorijske vježbe koje nije moguće realizovati nastavnik treba da objasni, sa posebnim akcentima na rezultate ili da nađe alternativni način za njihovu realizaciju, video materijal, interaktivni CD, i sl.

Izučavanje biosistematike zahtjeva rad sa živim ili konzerviranim materijalom, u tu svrhu neophodno je, u okviru mogućnosti, praktikovati rad na terenu, rad sa herbarom, ključevima za determinaciju, posjeta muzeju, naučnim zbirkama, prirodoslovnom fakultetu.

Napomena: izučavanju klasifikacije pristupiti s aspekta organizovanosti biosfere i principa klasifikacije a ne na pamćenju sistematskih kategorija (od strane učenika) i suviše faktografije.

Sve aktivnosti koje će biti izvođene u toku nastave, treba planirati, tako da učenici budu u središtu procesa obrazovanja, da postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima, istražuju.

Nastavnik organizuje terenski rad učenika tokom koga će posmatrati, analizirati i upoređivati. Terenski rad se može organizovati i po grupama koje će dobiti specifične zadatke, a rezultate predstaviti svim učenicima/ama. (Npr. Terenski rad: Posmatranje i analiza različitih tipova staništa i životnih zajednica, prikupljanje materijala. Takođe se preporučuje da nastavnik zada i domaće zadatke učenicima, a nakon toga i organizuje tribine na različite teme npr. na temu *Povezanost organizama u procesu kruženja materije i protoka energije, itd*).

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom individualnog i rada u parovima i grupama. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem testova, kontrolnih zadataka, ZOT-a, i usmenog ispitivanja nakon svake obrađene nastavne cjeline/jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo i prilagođava metod rada. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje.

Napomena: Da bi se navedene aktivnosti uspješno realizovale preporučljivo je da su dva časa sedmično spojena (blok čas), jer se većina aktivnosti i laboratorijskih vježbi ne može realizovati u toku jednog nastavnog časa.

Razred: III

Sedmično/tjedno: 2 časa

Godišnje: 60 časova

A. Cilj nastave biologije u četvrtom razredu, je razvijanje prirodosovne pismenosti, cjelovitog i kompleksnog kritičkog mišljenja. Uz odabrana poglavlja ekologije i evolucije nastavni sadržaji se stavljaju u funkciju objašnjavanja i analiziranja jedinstvene organizacije živog svijeta na molekularnom, ćelijskom, individualnom nivou i populacionom nivou u okviru međudjelovanja sa svekolikom biosferom sa posebnim ovrtnom na najnovija istraživanja gena te manipulacijom genetičkog materijala.

B. Zadaci nastavnog predmeta:

- osposobiti učenike da odabranim naučnim metodama, koristeći odgovarajući pribor, samostalno izvode laboratorijske vježbe, da stečena iskustva i znanja sređuju, proširuju i povezuju;
- uočiti jedinstvo žive i nežive prirode, njihovih međuzavisnih odnosa, tok materije i energije u ekosistemu,
- upoznati najvažnije izvore, vrste i posljedice degradacije i zagađenja životne sredine
- razvijanje ekološke kulture i odgovornosti za zaštitu i unaprijeđenje životne sredine,
- upoznavanje sa mehanizmima zaštite, na lokalnom i globalnom nivou,
- vrednovanje biodiverziteta Bosne i Hercegovine,
- da učenici shvate tok općih biohemijskih i fizioloških procesa i pojava u ljudskom organizmu;
- odrediti čovjeka kao biološko, kulturno i stvaralačko biće;
- proširiti znanja o genetici čovjeka i mogućnostima otklanjanja greški u genetičkom materijalu;
- analizirati različita tumačenja postanka i evolucije života na Zemlji;
- prihvate da su očuvanje prirode i zaštita životne sredine, poštovanje i čuvanje nacionalne i svetske kulturne baštine, odgovorno korišćenje prirodnih resursa i zaštita životinja njihovi prioritetni zadaci.

C. Pregled programskih cjelina

IV razred			
Naziv programskih cjelina	Broj časova		
	Oblici nastave		Ukupno časova
	obrada	ponavljanje+vježbe	
1. Uvod	1	0+0	1
2. Ekologija, zaštita i unaprijeđenje životne sredine	12	5+10	27
3. Genetički inženjering i biotehnologija	14	3+7	24
4. Odabrana poglavlja iz evolucije	6	2+0	8
Ukupno	33	10+17	60

PROGRAMSKI SADRŽAJI

1. UVOD

- Upoznavanje učenika s programskim sadržajima nastave s udžbenicima, priručnicima i drugom potrebnom literaturom za realizaciju programom predviđenih sadržaja, kao i sa pravilima za praktični rad.

2. EKOLOGIJA I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE

12+5+10

- Uvod u ekologiju, definicija i podjela.
- Ekološki principi i osnovni ekološki pojmovi.
- Geobiosfera, životna sredina i životne oblasti.
- Životna sredina, jedinstvo životne sredine. Ekološki faktori i njihova podjela. Toplota, voda, zrak i svjetlost kao ekološki faktori.
- Nivoi ekološke integracije: individua i populacija, atributi populacije.
- Ekosistem – sastav, struktura, dinamika i evolucija. Promet materije i protok energije u ekosistemu. Biološki produktivitet.
- Biocenoza – sastav, struktura, dinamika i evolucija.
- Prirodne zakonitosti distribucije klime, zemljišta i biocenoza na Zemlji.
- Terenska nastava
- Terenska nastava
- Ekološke karakteristike ljudske populacije.
- Aerozagađenje i hidrozagađenje. Mjere zaštite od aerozagađenja i hidrozagađenja- projekat
- Degradacija, polucija tla i mjere zaštite.
- Štetni efekti polutanata na klimu (globalno zatopljenje, efekat staklenika, kisele kiše, ozonske rupe).
- Obnovljivi izvori energije (energija sunca, vjetra, vala, geotermalna E, biogorivo).
- Otpad (definicija, klasifikacija i upravljanje). -projekat
- Recikliranje (staklo, metal, papir, plastika, kompostiranje). projekat
- Ekološke osnove prostornog planiranja. –
- Racionalno iskorištavanje bioloških resursa i proizvodnja zdrave hrane.
- Naučna posjeta-posjeta zaštićenom području ili deponiji. Terenska nastava
- Terenska nastava
- Biološka raznolikost (globalni aspekt i biodiverzitet BiH)
- Savremeno upravljanje biološkom raznolikošću. –
- Kategorizacija zaštićenih područja u BiH (konvencije, protokoli, Natura 2000, IUCN)

3. GENETIČKO INŽENJERSTVO I BIOTEHNOLOGIJA

14+3+7

- Genetičko inženjerstvo i biotehnologija: definicija, tipovi i područja primjene.
- Biohemijsko i enzimsko inženjerstvo, mikroorganizmi i kultura ćelija i tkiva.
- Lab vježba: IKT
- Klasični biotehnološki metodi i njihova primjena.
- Genetičko inženjerstvo: definicija, nivoi, metodi i pravci genetičko-inženjerskih istraživanja i postupaka.
- Gensko inženjerstvo: prirodni i sintetski geni „tehnika rekombinantne DNK“
- Izolacije, karakterizacija, transfer i kloniranje DNK, genetički vektori (virusi i plazmidi).
- Hromosomsko inženjerstvo: transfer pojedinačnih hromosoma, konstrukcija vještačkih hromosoma.

- Lab vježba: IKT
- Genomsko inženjerstvo: kloniranje somatičnog genoma, monoklonska antitijela i hibridizacija ćelija.
- Primjena genetičkog inženjerstva u medicini, farmaciji, poljoprivredi, šumarstvu, hortikulturi, industriji i zaštiti životne sredine
- Aktuelno stanje i perspektiva
- Posjeta (INGEB ili sl.)
- Posjeta (INGEB ili sl.)

4. EVOLUCIJA

6+2+0

- Pojam evolucije, prve ideje i razvoj savremenih teorija o porijeklu života na Zemlji - Nastank kosmosa, teorija velikog praska
- Dokazi evolucije (uporedni, paleontološki, morfološki, embrionalni)
- Faktori evolucije
- Model evolucije organizama, postanak vrsta, opstanak, izumiranje
- Evolucija čovjeka-antropogeneza (nalazi čovjekovih predaka)
- Diskusija o porijeklu i razvitku života na Zemlji u svjetlu savremenih dostignuća bioloških znanosti, ljudske rase i rasizam.

Upute za realizaciju programskih sadržaja

Za uspješnu realizaciju programom predviđenih sadržaja neophodno je stalno razvijati interakciju između nastavnika i učenika kao i stalno upućivati učenike na samostalan rad i istraživanje, pronalaženje relevantnih informacija, slobodno razmišljanje, izradu »projekata«, argumentovano diskutovanje, itd.

Upotrebom različitih metoda i oblika rada i njihovim različitim kombinacijama nastavnik doprinosi boljem razumijevanju, primjeni stečenih znanja i motivaciji učenika za savladavanje novih sadržaja. Učenike treba podsticati da pravilno koriste različite izvore znanja i da aktivno učestvuju u svim fazama časa. Nastavnik ima slobodu da samostalno planira broj sati koji mu je neophodan za realizaciju pojedinih sadržaja obrade, ponavljanja, vježbi. Zbog specifičnosti (uslovi rada, učionica, broj učenika, resursi) sve laboratorijske vježbe koje nije moguće realizovati nastavnik treba da objasni, sa posebnim akcentom na rezultate ili da nađe alternativni način za njihovu realizaciju, video materijal, interaktivni CD, i sl.

Učenicima su posebno interesantne oblasti razmnožavanja, molekularne biologije i genetike, unutar kojih neprekidno dolazi do novih otkrića, a da bi ih bilo moguće pratiti potrebna su osnovna znanja iz biologije i stalno istraživanje, zato je neophodno uključiti što više učenika. Nove sadržaje realizovati uz što više primjera, koristeći pritom praktične prezentacije, slike, sheme, modele, videomaterijal. Preporuka je da se učenici upoznaju sa svim primjerima zadataka iz genetike.

Sve aktivnosti koje će biti izvođene u toku nastave, treba planirati, tako da učenici budu u središtu procesa obrazovanja, da postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima, istražuju.

Nastavnik organizuje terenski rad učenika tokom koga će posmatrati, analizirati i upoređivati. Terenski rad se može organizovati i po grupama koje će dobiti specifične zadatke, a rezultate predstaviti svim učenicima/ama. (Npr. Terenski rad: Posmatranje i analiza različitih tipova staništa i životnih zajednica. Takođe se preporučuje da nastavnik/ca zada i domaće zadatke učenicima/ama, a nakon toga i organizuje tribine na različite teme npr. na temu *Povezanost organizama u procesu kruženja materije i protoka energije, itd*).

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom individualnog i rada u parovima i grupama. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem testova, kontrolnih zadataka, ZOT-a. i usmenog ispitivanja nakon svake obrađene nastavne cjeline/jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo i prilagođava metod rada. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje.

Napomena: Da bi se navedene aktivnosti uspješno realizovale preporučljivo je da su dva časa sedmično spojena (blok čas), jer se većina aktivnosti i laboratorijskih vježbi ne može realizovati u toku jednog nastavnog časa.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA ZA IZVOĐENJE NASTAVE

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Nastavnik je osposobljen da predaje biologiju ako je završio studije:

Prirodno-matematički fakultet - Odsjek biologija zvanje:

- Profesor biologije (VII stepen stručne spreme)
- Diplomirani biolog sa položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta (VII stepen)
- Magistar Biologije (II ciklus) nastavnički smjer
- Završeni studenti drugog, odnosno trećeg ciklusa bolonjskog visokoobrazovnog ciklusa Odsjeka za biologiju, Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu, sa položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Filozofski fakultet-Odsjek biologija i hemija, zvanje: Profesor biologije i hemije

Fakulteti na kojima se stiče stručni naziv profesor biologije
Nastavnik je osposobljen da predaje biologiju ako je završio studije biologije:

Informatika

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

INFORMATIKA

Komisija: 1. Merima Kurtović-Čengiđ, profesor savjetnik na predmetu Informatika, JU „Prva gimnazija Sarajevo“

2. Tina Alibašić, profesor mentor na predmetu Informatika, JU „Druga gimnazija Sarajevo“

UVOD

Nastavni plan i program za predmet Informatika u Općoj gimnaziji proistekao je iz postojećeg Nastavnog plana i programa za predmet Informatika u Gimnaziji od 26. 8. 2016. godine te su revidirani pojedini sadržaji u skladu sa potrebama koje su se javile u izvođenju nastave informatike.

Nastava informatike je specifična jer zahtijeva umijeće postizanja informatičkih, pedagoških i metodičkih zahtijeva istovremeno.

Nastavni plan i program u oblasti informacijskih i komunikacijskih tehnologija moraju omogućiti učenicima da steknu vještine korištenja današnjih kompjutera i programa, da se upoznaju sa osnovnim principima i idejama na kojima počivaju računari, informacione i komunikacione tehnologije (osnovno znanje) te da razviju sposobnosti za primjenu informacionih i komunikacionih tehnologija u različitim područjima primjene (rješavanje problema). Vještine, osnovna znanja i rješavanje problema su tri komponente obrazovnog procesa koje se mogu posmatrati i dijelom zasebno, ali se tek njihovim preplitanjem učenicima daje dobar temelj za buduće cjeloživotno učenje.

U kontekstu predmeta učenici moraju naučiti efikasno koristiti računare i biti u stanju da obuhvate osnovne ideje algoritamskog razmišljanja u rješavanju svakodnevnih problema.

Nastavni program informatike mora osposobiti učenike za:

- rješavanje problema,
- komuniciranje posredstvom različitih medija,
- prikupljanje, organiziranje i analizu podataka te njihovu sintezu u informacije,
- razumijevanje i kritičku ocjenu prikupljenih informacija,
- donošenje zaključaka na temelju prikupljenih informacija,
- timski rad pri rješavanju problema.

Kvalitetno izvođenje nastavnog programa informatike podrazumijeva samostalni rad svakog učenika na računaru pojedinačno.

Pri tome treba obratiti pažnju na svrhovitu i metodički opravdanu upotrebu tehnologije.

Bez pažljive i svrsishodne metodičke pripreme, upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije može se svesti na puko prezentiranje vizuelno dopadljivih podataka, umjesto njihovo procesuiranje u smislenu i upotrebljivu informaciju.

Osim toga, potrebno je kod učenika razviti nazore koji će omogućiti razlikovanje, ali i integraciju virtuelnog i stvarnog te kritičkog prihvatanja sadržaja – nije sve istinito što je objavljeno na internetu, nije sve dobronamjerno, anonimnost ne znači neodgovornost i sl.

U predstojećem dijelu dat je prijedlog Nastavnog plana i programa prema nastavnim cjelinama koje se trebaju obraditi, dok je profesorima data sloboda da predlože i prilagode nastavne cjeline u skladu s promjenama u polju informacijskih i komunikacijskih tehnologija. **Profesori će sebi odrediti obavezne časove za ponavljanje gradiva i praktičnu provjeru znanja nakon svake nastavne cjeline, a u sklopu te nastavne cjeline.**

U tekstu koji slijedi izostavljen je detaljni prikaz nastavnih jedinica. Dati su prijedlozi nastavnih cjelina koje se trebaju obraditi u toku školske godine. Profesorima je ostavljeno da sami definiraju nastavne jedinice u okviru godišnjeg nastavnog plana i programa u svojoj školi u skladu s dostupnom literaturom i udžbeničkom politikom te aktuelnim dostignućima u polju informacijsko-komunikacijskih tehnologija.

U izradi Nastavnog plana i programa u potpunosti je kao smjernica korištena ZAJEDNIČKA JEZGRA NASTAVNIH PLANOVA I PROGRAMA (u daljem tekstu ZJNPP) ZA TEHNIKU I INFORMACIONE TEHNOLOGIJE DEFINIRANA NA ISHODIMA UČENJA (objavljena u Službenom glasniku BiH, broj 24/16, 25. februara 2016. godine), te u njoj definirana literatura za izradu detaljnog pregleda nastavnih cjelina i prijedloga detaljnog pregleda nastavnih sadržaja u svim razredima gimnazije u kojima se obrađuje predmet Informatika. Stručni pojmovi, skraćenice i sva vezana tematika također je preuzeta iz istog dokumenta.

Kao smjernica i izvor pojmova i znanja za metodičku, didaktičku, psihološku i pedagošku obradu Nastavnog plana i programa za predmet Informatika korištena je knjiga: V. Galešev, P. Brođanac, N. Dmitrović, M. Korać, G. Sokol, S. Babić, Z. Soldo, D. Kovač: *Informatika i računarstvo – metodički priručnik za nastavnike uz udžbenik informatike i računalstva za gimnazije i srednje škole*, SysPrint d.o.o, Zagreb, 2014. Korišteni su i srodni kurikulumi iz Hrvatske za realizaciju određenih nastavnih sadržaja. Također je kao osnova za izradu korišten Nastavni plan i program za gimnaziju iz 2016. godine, autora Merime Kurtović-Čengić i Adnana Šalake.

CILJEVI I ZADACI¹⁰

Ciljevi:

Prvi razred:

- Usvojiti osnovna znanja i vještine o informatici i njenom razvoju radi stjecanja opće računarske pismenosti i kulture te razumijevanja civilizacijskog razvoja.
- Osposobiti učenike za samostalno korištenje operativnih sistema, računarske mreže, interneta. Naučiti i osposobiti učenike za tekstualnu, numeričku i grafičku obradu podataka i pravljenje prezentacija. Osposobiti učenike za razumijevanje principa rada računara i pretvaranje brojeva iz jednog brojnog sistema u druge.

Drugi razred:

- Usvojiti osnovna znanja i vještine o informatici i njenom razvoju radi stjecanja opće računarske pismenosti i kulture te razumijevanja civilizacijskog razvoja.
- Usvojiti i osposobiti učenike za samostalnu izradu jednostavnih programa u jednom od proceduralnih (objektno orijentiranih) programskih jezika.

Treći razred:

- Unaprijediti znanje i vještine u proceduralnom (objektno orijentiranom) programiranju s naprednim tehnikama programiranja. Usvojiti i osposobiti učenike za samostalnu izradu kompleksnih programa u jednom od proceduralnih (objektno orijentiranih) programskih jezika.

Četvrti razred:

- Usvojiti znanje i osposobiti učenike za samostalnu izradu osnovne baze podataka u MS Accessu ili nekom drugom programu za izradu baza podataka s grafičkim sučeljem za izradu osnovne baze podataka korištenjem čarobnjaka.
- Usvojiti osnovna znanja i osposobiti učenike za rad u nekom od neproceduralnih programskih jezika (npr. SQL) te ih osposobiti za rad na nekoj od platformi gdje se taj programski jezik može primijeniti (npr. MySQL).
- Usvojiti osnovna znanja i osposobiti učenike za rad u nekom od web-orijentiranih programskih jezika (npr. PHP) te ih osposobiti za rad na nekoj od platformi gdje se taj programski jezik može primijeniti (npr. Apache web server). Ukoliko ovo bude izbor, najbolje je da se na računar sa interneta preuzme besplatna verzija XAMPP-a u kojoj su integrirani i MySQL i Apache web-server.

¹⁰ Kanton Sarajevo, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Nastavni plan i program - g i m n a z i j a, Predmet: Informatika, Merima Kurtović Čengić i Adnan Šalaka, 2016. Sarajevo

- Objediniti prethodno usvojeno znanje iz programiranja za baze podataka s prethodno usvojenim znanjem iz web-programiranja, kreiranjem dinamičkog web-portala.

Zadaci:

Prvi razred:

Nastava informatike treba omogućiti učeniku da:

- razumije temeljne pojmove informacijsko-komunikacijske tehnologije
- poznaje osnovne dijelove računara
- shvati na kojem principu radi računar
- poznaje brojne sisteme i nauči pretvarati brojeve iz jednog brojnog sistema u drugi
- razumije i objasni matematičku logiku na temelju koje radi računar
- ovlada korištenjem različitih operativnih sistema (npr. Windows, Linux)
- koristi namjenske programe u rješavanju problema (praktična izrada)
- ovlada korištenjem programa za obradu teksta
- ovlada korištenjem programa za numeričku obradu podataka te prikazom grafova
- ovlada korištenjem programa za izradu kvalitetne multimedijalne prezentacije i videozapisa
- razumije pojmove mreža, topologija
- objašnjava funkcionirane mreža računara
- koristi lokalne mreže
- razumije pojam internet i upozna učenika sa pravilima korištenja interneta
- primjenjuje znanja o globalnoj mreži i korištenju različitih usluga interneta.

Drugi razred:

Nastava informatike treba omogućiti učeniku da:

- definira pojmove u programiranju
- nabraja i objašnjava faze programiranja
- objašnjava razvoj programskih jezika
- definira pojam algoritam
- izrađuje algoritam
- rješava probleme dijagramom toka i pseudokodom
- definira pojam i osnovne strukture programa
- nabraja i objašnjava osnovne tipova podataka
- objašnjava i primjenjuje naredbe za unos i ispis podataka
- objašnjava i primjenjuje osnovne aritmetičke i logičke operacije
- objašnjava i primjenjuje naredbe pridruživanja
- definira pojam grananja
- objašnjava razlike između jednostrukog i višestrukog grananja
- primjenjuje grananja u rješavanju programskih zadataka
- upotrebljava složene naredbe ponavljanja i njihovu primjenu u jednostavnim programskim zadacima

- objašnjava potrebe za korištenjem programskih petlji
- definira pojam znakovni niz
- primjenjuje znakovne nizove u programskim zadacima.

Treći razred:

Nastava informatike treba omogućiti učeniku da:

- primjenjuje grafički prikaz podataka
- ponavlja naredbe za jednostruko i višestruko grananje
- ponavlja i primjenjuje petlje
- upotrebljava složene naredbe ponavljanja i njihovu primjenu u proceduralnim programskim zadacima
- primjenjuje grananje i složene naredbe ponavljanja na kompleksnim proceduralnim programskim zadacima
- ponavlja polja
- primjenjuje znakovne nizove u programskim zadacima
- primjenjuje jednostavne dvodimenzionalne nizove
- stiče znanja o raznim algoritmima pretraživanja i sortiranja, kao i upoznavanje *rekurzivnih postupaka*
- primjenjuje grananje, složene naredbe ponavljanja i polja na kompleksnim programskim zadacima
- bude osposobljen za izradu programa vezanih za primjenu u praksi
- upozna objektno orijentirane stilove programiranja
- upozna osnovne pojmove objektno orijentirane paradigme (objekta, klasa, nasljeđivanje)
- savlada programski jezik
- stiče znanja o elementima objektno orijentirane analize i objektno orijentiranog projektovanja programa.

Četvrti razred:

Nastava informatike treba omogućiti učeniku da:

- nauči rad u jednom neproceduralnom programskom jeziku za izradu baza podataka (npr. SQL)
- nauči rad u jednom od web-orijentiranih programskih jezika (npr. PHP)
- nauči kreirati dinamički web-portal, korištenjem prethodnog znanja, koji će sadržavati bazu podataka u svojoj osnovi.

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA PREDMET INFORMATIKA

Razred: I

Sedmično/tjedno: 2 časa

Godišnje: 70 časova

Sadržaji / teme	Ishodi / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>UVOD U INFORMATIKU (3 časa)</p> <p>Upoznavanje, uvod u predmet, literatura i pribor; Osnovni pojmovi (informatika, podatak, informacija); Razvoj informacionih tehnologija kroz vrijeme; Ergonomija</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Upoznati se sa svrhom predmeta planom i načinom rada, literaturom - Upoznati se sa historijskim razvojem računara - Usvojiti osnovne informatičke pojmove - Usvojiti osnovne pojmove iz historijskog razvoja računara - Upoznati se sa osnovnim ergonomskim postavkama na radnom mjestu s računarom 	<ul style="list-style-type: none"> - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost - Engleski jezik - Historija - Likovna kultura - Biologija - Sport
<p>INFORMACIONE TEHNOLOGIJE I DRUŠTVO (8 časova)</p> <p>Informaciona komunikacija; Mjerenje / kontrola pomoću računara; Upotrebljivost; Problemi u informacionom društvu (osobni podaci i privatnost, zaštita prava intelektualnog vlasništva, različiti efekti informatizacije; Uvod u internet; Povezivanje na internet; Organizacija interneta; Pretraživanje sadržaja na internetu; Web-preglednik; Osnove rada s web-poštom</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Upoznati se s pojmovima mreža, mrežni uređaji, sistem-klijent poslužitelj te pojmovima internet usluge i servisi - Upoznati se s hardverom i softverom potrebnim za povezivanje na internet - Upoznati se s mrežnim adresama (računara, korisnika i resursa) - Upoznati se s vrstama pretraživača i pravilima pretraživanja - Upoznati se s međunarodnim zakonskim okvirima, ograničenjima i mogućnostima na kojima počiva sigurnost na internetu - Usvojiti osnove rada s web-poštom - Usvojiti osnove pretraživanja sadržaja na internetu 	<ul style="list-style-type: none"> - Geografija - Matematika - Fizika - Historija - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost - Likovna kultura - Engleski jezik - Psihologija - Sociologija - Građansko obrazovanje za demokratiju i ljudska prava - Biologija

<p>HTML (4 časa)</p> <p>Osnove vizuelnog HTML uređivača; Poveznice; Dodatni elementi stranice; HTML - jezik web-stranica; Uređivanje stranica u HTML jeziku; Izrada osobne / lične web-stranice</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Usvojiti znanja kako izraditi jednostavnu osobnu web stranicu - Usvojiti znanja kako umetnuti slikovni element u stranicu i pretvoriti ga u poveznicu na drugu stranicu - Usvojiti znanja kako koristiti tablicu kao element na web-stranicama - Usvojiti znanja kako protumačiti jednostavni HTML opis stranice - Usvojiti znanja kako znati dodavati parametre na osnovne oznake - Usvojiti znanja kako uobličiti strukturu stranice 	<ul style="list-style-type: none"> - Svi predmeti: Izrada web-stranica s temama iz različitih nastavnih predmeta
<p>OSNOVE RADA RAČUNARA (5 časova)</p> <p>Osnovna građa računara; Ulazne i izlazne jedinice; Uređaji i prostori za pohranu podataka i informacija; Osnove operacionog sistema (OS) i komunikacija s računarom; Prilagođavanje OS-a; Organizacija podataka na računaru; Rad s podacima i uređajima</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Upoznati se s funkcionalnom shemom računara i ulogom CPU, memorije i sabirnice - Upoznati se s namjenom i načelima djelovanja ulaznih uređaja, s naglaskom na one koji se koriste u struci - Upoznati se s namjenom i načelima djelovanja izlaznih uređaja, s naglaskom na one koji se koriste u struci - Upoznati se s namjenom i načelima djelovanja uređaja za pohranu - Upoznati se s imenovanjem pogona, dijelovima prozora, radom s više prozora - Upoznati se s načinima prilagođavanja datuma i vremena, radne površine te korištenjem upravljačke ploče (<i>Control Panel</i>) - Upoznati se s imenovanjem pogona, dijelovima prozora, radom s više prozora - Upoznati pravila rada s datotekama i uređajima za pohranu 	<ul style="list-style-type: none"> - Engleski jezik - Fizika - Matematika - Biologija - Historija

<p>OBRADA TEKSTA (12 časova)</p> <p>Uvod u obradu teksta; Oblikovanje teksta; Oblikovanje stranice; Razne mogućnosti programa; Umetanje i oblikovanje raznih objekata</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Usvojiti naredbe za otvaranje novog / postojećeg dokumenta, spremanje dokumenta na određenu lokaciju, označavanje teksta - Usvojiti naredbe za promjenu pisma, uređivanje odlomka i stranice - Upoznati se s raznim mogućnostima oblikovanja teksta i njihovo korištenje - Upoznati se s raznim mogućnostima oblikovanja stranice i njihovo korištenje - Upoznati se s naredbama za umetanje i oblikovanje raznih objekata u tekstualni dokument (slika, tabela, jednačina) i njihovo korištenje 	<ul style="list-style-type: none"> - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost - Engleski jezik - Matematika - Likovna kultura
<p>OBRADA TABELARNIH PODATAKA (12 časova)</p> <p>Elementi proračunskih tabela; Računanje u programu za obradu tabelarnih podataka; Grafikoni; Editovanje grafikona; Razvrstavanje i filtriranje podataka; Upotreba funkcija</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Upoznati se s elementima radnih knjiga, rasponom ćelija, označavanjem redova i kolona, unosom izmjena i brisanjem sadržaja ćelija - Upoznati se s osnovnim računskim operacijama te relativnim i apsolutnim adresama ćelija - Upoznati se s izradom grafikona pomoću čarobnjaka - Upoznati se s naredbama za editovanje grafikona - Upoznati se s naredbama za automatsko razvrstavanje i filtriranje podataka - Upoznati se s osnovnim funkcijama 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost - Engleski jezik - Likovna kultura
<p>OBRADA SLIKE (5 časova)</p> <p>Uvod u računarsku grafiku; Upoznavanje radnog prostora programa; Osnovni alati za rad s grafikom; Završna dorada grafike i prilagodba postavki programa</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Koristiti osnovne alate u jednostavnom programu za crtanje - Kopirati izreske crteža - Naučiti pokretanje dvaju crteža - Savladati vještine premještanja izreska iz crteža u crtež - Naučiti brisati osnovni element crteža (piksel) - Mijenjati veličine crteža i dubinu boja crteža i ocjenjivati njegovu kakvoću 	<ul style="list-style-type: none"> - Likovna kultura - Matematika - Fizika

<p>OBRADA MULTIMEDIJALNIH SADRŽAJA PUTEM PREZENTACIJA</p> <p>(6 časova)</p> <p>Osnovni elementi prezentacija; Oblikovanje slajda; Oblikovanje prezentacije</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Upoznati se s osnovnim elementima prezentacije i izradom prezentacije putem čarobnjaka - Upoznati se s naredbama za oblikovanje slajda - Upoznati se s naredbama za oblikovanje prezentacije 	<ul style="list-style-type: none"> - Likovna kultura - Muzička kultura - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost - Engleski jezik - svi predmeti
<p>MATEMATIČKE OSNOVE KOMPJUTERSKIH NAUKA</p> <p>(14 časova)</p> <p>Matematičke osnove rada računara; Oktalni i heksadekadski brojni sistem, pretvorba; Prikaz brojeva u računaru; Binarna aritmetika; Kodiranje; Logičke izjave i operatori; Logički sklopovi; Projektovanje logičkih sklopova</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Upoznati se s brojnim sistemima, binarnim zapisom, mjernim jedinicama za količinu memorije - Upoznati se s oktalnim i heksadekadskim brojnim sistemima i pretvorbom - Upoznati se s prikazom cijelih i realnih brojeva u računaru - Upoznati se s osnovama binarne aritmetike - Upoznati se sa značenjem kodiranja - Upoznati se s pojmovima logička izjava i logički operator - Upoznati se s osnovnim logičkim sklopovima - Upoznati se s osnovnim mogućnostima edukacionog alata Logisim 	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika - Fizika - Engleski jezik

Razred: II

Sedmično/tjedno: 2 časa

Godišnje: 70 časova

Sadržaji / teme	Ishodi / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>UVOD U PROGRAMIRANJE (3 časa)</p> <p>Upoznavanje, uvod u predmet, literatura i pribor; Uvod u programiranje; Pomoćni postupci pri programiranju: dijagram toka, algoritam, pseudo kôd; Osnovne algoritamske strukture: linijska, razgranata, ciklična struktura</p>	<ul style="list-style-type: none">- Opisati korake u rješavanja problema programiranjem- Objasniti pojam i ulogu algoritma u postupku programiranja- Uporediti proceduralne i objektno usmjerene programske jezike	<ul style="list-style-type: none">- Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost- Engleski jezik- Matematika- Fizika- ostale prirodne nauke – uočavanje veza među podacima da bi se došlo do rezultata
<p>PROGRAMSKO OKRUŽENJE (1 čas)</p> <p>Instalacija programskom okruženja C++ te definiranje okruženja za rad u programskom okruženju C++</p>	<ul style="list-style-type: none">- Znati koristiti programsko okruženje odabranog programa- Argumentirati prednosti programskog jezika C++- Pripremiti programsko okruženje za pisanje i izvođenje programa- na računaru u programskom jeziku C++	<ul style="list-style-type: none">- Engleski jezik- Matematika- Fizika- ostale prirodne nauke – uočavanje veza među podacima da bi se došlo do rezultata
<p>LINIJSKA STRUKTURA PROGRAMA SA GRAFIKOM (19 časova)</p> <p>Linijska struktura programa; Podaci i varijable; Tipovi podataka; Ulazni i izlazni tokovi; Pretprocesorske naredbe i biblioteke; Komentari; Pojam funkcije; Standardne matematičke funkcije; Vlastite funkcije; Datoteke; Grafika; Samostalna izrada programa prema problemskim zadacima</p>	<ul style="list-style-type: none">- Objasniti šta je linijska struktura programa- Razlikovati tipove podataka u programskom jeziku C++- Koristiti aritmetičke operatore u programskom jeziku C++- Objasniti pojam varijable- Objasniti naredbu za pridruživanje- Objasniti operatore u programskom jeziku C++ te naučiti ih razlikovati i primjenjivati u odgovarajućim situacijama- Opisati djelovanja osnovnih funkcija u programskom jeziku C++- Upotrebljavati operatore, naredbe za pridruživanje i	<ul style="list-style-type: none">- Engleski jezik- Matematika- Fizika- Nacrtna geometrija- Likovna kultura- ostale prirodne nauke – uočavanje veza među podacima da bi se došlo do rezultata

	<p>funkcije u osmišljavanju programa u programskom jeziku C++</p> <ul style="list-style-type: none"> - Upisati, spremi i izvesti program u programskom okruženju C++ - Objasniti funkciju main () - Opisati opći oblik pisanja vlastite funkcije - Dati primjer vlastite funkcije - Objasniti razliku između funkcija koje vraćaju i funkcija koje ne vraćaju vrijednost - Primijeniti postupak stvaranja vlastite funkcije u izradi programa - Objasniti ulogu datoteka u programu - Opisati korake za otvaranje datoteke u programskom okruženju C++ - Objasniti razlike u metodama za čitanje podatka iz datoteke u programskom okruženju C++ - Objasniti razlike u metodama za ispis podataka u datoteku u programskom okruženju C++ - Primijeniti metode za rad s datotekama u pisanju programa u programskom okruženju C++ - Objasniti izgled grafičkog prozora - Opisati metodu za crtanje kruga i kružnog isječka, pravougaonika, linije, tačke, korištenja boja - Navesti metode za upis i ispis teksta u grafičkom prozoru - Primijeniti grafičke funkcije u izradi programa u programskom okruženju C++ 	
--	---	--

<p>RAZGRANATA SRUKTURA PROGRAMA (7 časova)</p> <p>Jednostruko grananje; Dvostruko grananje; Višestruko grananje naredbom if-else; Višestruko grananje naredbom switch-case; Naredba goto; Samostalna izrada programa prema problemskim zadacima</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Objasniti djelovanje relacijskih i logičkih operatora - Riješiti složeni izraz - Opisati uslovne naredbe oblika if i if-else (jednostruko i dvostruko grananje) - Opisati uslovnu naredbu oblika if-else if-else (višestruko grananje) - Opisati uslovnu naredbu oblika switch-case (višestruko grananje) - Opisati naredbu goto - Osmisliti rješenje za zadatak s uslovnim naredbama 	<ul style="list-style-type: none"> - Engleski jezik - Matematika - Fizika - ostale prirodne nauke – uočavanje veza među podacima da bi se došlo do rezultata
<p>CIKLIČNA STRUKTURA PROGRAMA SA ANIMACIJAMA (17 časova)</p> <p>Petlja for; Ugnježdjena petlja for; Beskonačna petlja; Animacije; Petlja while; Petlja do-while; Samostalna izrada programa prema problemskim zadacima</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Objasniti djelovanje operatora obnavljajućeg pridruživanja i operatora inkrementacije i dekrementacije - Opisati naredbu sa unaprijed poznatim brojem ponavljanja (for) - Objasniti korake izvođenja programa s for-petljom - Koristiti algoritme za rješavanje zadataka naredbom for - Objasniti izvođenje ugnježdjene for-petlje - Objasniti beskonačnu petlju - Objasniti naredbe break i continue - Objasniti kreiranje animacija korištenjem for- petlje - Opisati naredbu za uslovno ponavljanje bloka naredbi (while) - Objasniti korake izvođenja programa s while-petljom - Objasniti kreiranje animacija korištenjem while-petlje - Objasniti naredbe za kreiranje animacija korištenjem while-petlje - Opisati naredbu za uslovno ponavljanje bloka naredbi (do-while) - Objasniti korake izvođenja programa s do-while petljom - Upotrijebiti algoritme s 	<ul style="list-style-type: none"> - Engleski jezik - Matematika - Fizika - ostale prirodne nauke – uočavanje veza među podacima da bi se došlo do rezultata

	<p>naredbama za ponavljanje u rješavanju</p> <ul style="list-style-type: none"> - zadataka 	
<p>POLJA (12 časova)</p> <p>Pojam polja; Jednodimenzionalno polje; Višedimenzionalno polje; Znakovni niz</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Objasniti pojam polja u programiranju - Objasniti jednodimenzionalno polje - Objasniti višedimenzionalno polje - Objasniti znakovni niz - Upotrijebiti algoritme s poljima u rješavanju - zadataka 	<ul style="list-style-type: none"> - Engleski jezik - Matematika - Fizika - ostale prirodne nauke – uočavanje veza među podacima da bi se došlo do rezultata
<p>ANDROID APLIKACIJA SA SAMOSTALNOM IZRADOM PROJEKATA (11 časova)</p> <p>Osnovni koncepti mobilnog razvoja; Razvojno okruženje; Osnovne konstrukcije programa i tipovi podataka; Objektno orijentirani pristup razvoju programa; Rad s bibliotekama treće strane; Rad sa lokalnim podacima; Korisničko sučelje Android aplikacije; Programska logika Android aplikacije; Rad s udaljenim podacima; Pisanje i odbrana samostalnih radova</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Identificirati specifičnosti razvojnoga procesa za mobilne aplikacije te osnovnih kriterija njegova razlikovanja od procesa razvoja drugih vrsta aplikacija - Usvojiti osnovne koncepte mobilnog razvoja - Demonstrirati razumijevanje upravljanja Android projektom koristeći razvojno okruženje - Primijeniti programske konstrukcije i tipove podataka u različitim problemskim zadacima - Oblikovati statičke i dinamičke karakteristike objekata iz realnog svijeta u obliku tipova podataka i niza radnji upotrebom koncepata objektno orijentiranoga razvoja - Osmisliti implementaciju popularnih biblioteka treće strane za olakšavanje razvoja Android aplikacija - Oblikovati model podataka grafičkom notacijom - Implementirati korisničko sučelje mobilne aplikacije - Implementirati elemente Android aplikacije raslojene na pripadajućim razinama - Pripremiti infrastrukturu za lokalnu pohranu i prikaz podataka s udaljenog poslužitelja 	<ul style="list-style-type: none"> - Engleski jezik - Matematika - Fizika - ostale prirodne nauke – uočavanje veza među podacima da bi se došlo do rezultata

Razred: III

Sedmično/tjedno: 1 čas

Godišnje: 35 časova

Sadržaji / teme	Ishodi / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>POLJA (8 časova)</p> <p>Upoznavanje, uvod u predmet, literatura i pribor; Jednodimenzionalna polja: Izdvajanje, suma, proizvod i prebrojavanje u polju; Određivanje minimuma i maksimuma polja; Sortiranje u polju; Višedimenzionalna polja: formiranje polja; Određivanje sume, proizvoda, brojanje, aritmetičke sredine; Određivanje minimuma i maksimuma polja</p>	<ul style="list-style-type: none">- Koristiti osnovne strukture programiranja u rješavanju problemskih zadataka- Raspoznati i primijeniti složeni tip podataka - niz- Poznavati i primijeniti standardne algoritme i- Samostalno izraditi program	<ul style="list-style-type: none">- Engleski jezik- Matematika- Fizika- ostale prirodne nauke – uočavanje veza među podacima da bi se došlo do rezultata
<p>OBRADA TEKSTA (7 časova)</p> <p>String objekti; Polje char tipa; Polje char tipa; Obrada string objekata; Premještanje teksta iz char polja u string; Premještanje teksta iz stringa u char polje; Spremanje teksta u datoteku</p>	<ul style="list-style-type: none">- Objasniti osobine polja znakova- Objasniti operatore za rad s poljem znakova- Opisati ugrađene funkcije za rad s poljem znakova- Primijeniti postupak dohvaćanje jednog ili više znakova na- problemu provjere da li je riječ palindrom- Objasniti pravila rada s isječcima u znakovnom nizu- Opisati metode za rad sa stringovima- Primijeniti algoritam za traženje broja riječi u zadanoj rečenici- Opisati pretvorbu stringa u polje- Opisati pretvorbu polja znakova u jedan string- Primijeniti operatore, funkcije	<ul style="list-style-type: none">- Engleski jezik- Matematika- Fizika- ostale prirodne nauke – uočavanje veza među podacima da bi se došlo do rezultata

	<ul style="list-style-type: none"> i isječke u stvaranju vlastitih - algoritama - Objasniti ulogu datoteka u programu - Opisati korake za otvaranje datoteke - Objasniti razlike u metodama za čitanje podatka iz datoteke - Objasniti razlike u metodama za ispis podataka u datoteku u - Primijeniti metode za rad s datotekama u pisanju programa u programskom jeziku 	
<p>OBJEKTI (11 časova)</p> <p>Jednostavan primjer klase i objekata; Složeniji primjeri klasa i objekata; Komunikacija s metodama; Razdvajanje deklaracije i definicije; Upotreba konstruktora; Nasljeđivanje</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Objasniti strukturu objektno orijentiranog programa - Objasniti konstruktor klase - Dati primjer metode s dodatnim parametrima - Opisati specijalne metode za rad s objektima - Objasniti pojam nasljeđivanja klase - Primijeniti objektno orijentirani način programiranja u stvaranju algoritma i programa u programskom jeziku 	<ul style="list-style-type: none"> - Engleski jezik - Matematika - Fizika - ostale prirodne nauke – uočavanje veza među podacima da bi se došlo do rezultata
<p>VELIKI PROGRAM (6 časova)</p> <p>Jednostavna igra u jednoj datoteci; Jednostavna igra u više datoteka</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Objasniti proces razdvajanja programa u zasebne klase - Objasniti proces kreiranja projekta sa samostalnim klasama u objektno orijentiranom programiranju - Koristiti metode objektno orijentiranog programiranja u kreiranju velikih programa sa praktičnom primjenom 	<ul style="list-style-type: none"> - Engleski jezik - Matematika - Fizika - ostale prirodne nauke – uočavanje veza među podacima da bi se došlo do rezultata
<p>SAŽIMANJE KODA (3 časova)</p> <p>Primjeri sažetog pisanja koda</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Objasniti i primjenjivati postupak sažimanja koda u programiranju 	<ul style="list-style-type: none"> - Engleski jezik - Matematika - Fizika - ostale prirodne nauke – uočavanje veza među podacima da bi se došlo do rezultata

Razred: IV
Sedmično/tjedno: 1 čas
Godišnje: 30 časova

Sadržaji / teme	Ishodi / uče nička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>UVOD U NEPROCEDURALNO PROGRAMIRANJE BAZA PODATAKA I SKRIPTNO WEB-PROGRAMIRANJE</p> <p>(2 časa)</p> <p>Upoznavanje, uvod u predmet, literatura i pribor; Uvod u neproceduralno i skriptno programiranje</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Upoznati se s pojmovima neproceduralnog programiranja i skriptnog web-programiranja 	<ul style="list-style-type: none"> - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost - Engleski jezik - Matematika - Fizika - ostale prirodne nauke – uočavanje veza među podacima da bi se došlo do rezultata
<p>NEPROCEDURALNO PROGRAMIRANJE BAZA PODATAKA (Npr. MySQL)</p> <p>(7 časova)</p> <p>Uvod u neproceduralno programiranje (npr. SQL za MySql okruženje); Instalacija okruženja za bazu podataka (npr. Xampp); Kreiranje baze podataka neproceduralnim programiranjem; Uvod u tabele (Uvod u kreiranje tabela neproceduralnim programiranjem; Definiranje tipova podataka i kreiranje tabele; Definiranje ključeva tabele; Povezivanje tabela; Popunjavanje tabele podacima;); Uvod u upite (Uvod u kreiranje upita neproceduralnim programiranjem; Kreiranje upita; Rad sa osnovnim upitima; Rad sa naprednim upitima)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Prepoznati prednosti konceptualnog modela jednostavnije relacijske baze podataka - Koristiti sql naredbe za kreiranje, promjenu i brisanje tablica - Upotrijebiti sql naredbe za dodavanje, promjenu, brisanje i čitanje podataka iz tablice - Ilustrirati važnost primjene transakcija kod promjene u bazi podataka - Koristiti osnovne administracijske poslove nad bazom podataka - Objasniti važnost sigurnosti baze podataka 	<ul style="list-style-type: none"> - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost - Engleski jezik - Matematika - Fizika - ostale prirodne nauke – uočavanje veza među podacima da bi se došlo do rezultata

<p>SKRIPTNO PROGRAMIRANJE (npr. PHP)</p> <p>(20 časova)</p> <p>Uvod u web-programiranje; Veza između web i neproceduralnog programiranja (npr. PHP i MySQL); Promjenjive / varijable u web-programiranju; Operatori u web-programiranju; Naredbe jednostrukog i dvostrukog i višestrukog uslovnog grananja u web-programiranju (if, if-else, if-else if-else); Naredbe višestrukog grananja u web-programiranju (switch-case); Složeni tipovi podataka u web-programiranju (stringovi, nizovi); Naredbe ponavljanja u web-programiranju: naredba for, for-each, while, do-while; Funkcije u web-programiranju; Rad sa funkcijama u web-programiranju; Rad sa formama u web-programiranju; Rad sa specifičnim funkcijama u web-programiranju (npr. PHPu: vremena, include ()); Rad sa datotekama u web-programiranju; Rukovanje sa e-mailom u web-programiranju; Greške i izuzeci u web-programiranju</p>	<p>WEB- (npr.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koristiti (npr. HTML) za kreiranje strukture internetske stranice - Upotrebljavati (npr. PHP) forme kod izrade internetskih stranica - Povezivati (npr. PHP) i baze podataka - Koristiti osnovne (npr. PHP) funkcije i sintaksu za izgradnju dinamičkog web-sadržaja - Koristiti (npr. HTML) formulare s (npr. PHP-om) u dodavanju interaktivnosti s korisnikom - Izgraditi web-aplikaciju i povezati sve sastavne dijelove; pojedinačne stranice i (npr. Mysql) bazu 	<ul style="list-style-type: none"> - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost - Engleski jezik - Matematika - Fizika - ostale prirodne nauke – uočavanje veza među podacima da bi se došlo do rezultata - Likovna umjetnost
<p>KREIRANJE WEB-PORTALA</p> <p>(6 časova)</p> <p>Kreiranje web-portala</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Koristiti povezivanje PHP i baze podataka u kreiranju web-portala 	<ul style="list-style-type: none"> - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost - Engleski jezik - Matematika - Fizika - ostale prirodne nauke – uočavanje veza među podacima da bi se došlo do rezultata - Likovna umjetnost

DIDAKTIČKO METODIČKE NAPOMENE

Načini ostvarivanja programa

Na početku školske godine upoznati učenike sa ciljevima i ishodima nastave, odnosno učenja, planom rada i načinima ocjenjivanja.

Oblici nastave: Nastava se realizira kroz laboratorijske vježbe / praktični rad na računaru primjenom kombiniranih oblika rada.

Mjesto realizacije nastave: Nastava na predmetu Informatika se realizira u kabinetima informatike.

Podjela odjeljenja u grupe: Prilikom realizacije nastavnog procesa na predmetu Informatika odjeljenje se dijeli na dvije grupe u skladu sa važećim Pedagoškim standardima za srednje obrazovanje.

Temeljne odrednice odgojno-obrazovnog i nastavnog rada

U toku realizacije nastavnih sadržaja iz područja informacijske i komunikacijske tehnologije učenicima se mora omogućiti sticanje umijeća upotrebe aktuelnih informacijsko-komunikacijskih uređaja i primjenskih programa (vještine), upoznavanje sa osnovnim načelima i idejama na kojima su koncipirani aktuelni informacijsko-komunikacijski uređaji odnosno informacijska i komunikacijska tehnologija (temeljna znanja) te razvijanje sposobnosti za primjenu informacijske i komunikacijske tehnologije u različitim primjenskim područjima (rješavanje problema).

Umijeća, temeljna znanja i rješavanje problema tri su sastavnice obrazovnoga procesa koje se mogu razmatrati i djelimično odvojeno, ali se tek njihovim preplitanjem učenicima daje dobar temelj za buduće cjeloživotno učenje.

U okviru nastavnoga predmeta učenici moraju naučiti djelotvorno upotrebljavati aktuelne informacijsko-komunikacijske uređaje i biti sposobni ugraditi osnovne zamisli algoritamskoga načina razmišljanja u rješavanje svakodnevnih problema.

Nastavni program informatike mora osposobiti učenike za:

- rješavanje problema,
- komuniciranje posredstvom različitih medija,
- prikupljanje, organiziranje i analizu podataka te za njihovu sintezu u informacije,
- razumijevanje i kritičku ocjenu prikupljenih informacija,
- donošenje zaključaka na temelju prikupljenih informacija,
- timski rad pri rješavanju problema.

Kvalitetno izvođenje nastavnog programa informatike pretpostavlja samostalni rad pojedinog učenika na aktuelnom informacijsko-komunikacijskom uređaju. Pri tome treba obratiti pažnju na svrhovitu i metodički opravdanu upotrebu tehnologije. Bez pažljive i svrsishodne metodičke pripreme, upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije može se svesti na puko prezentiranje vizualno dopadljivih podataka, umjesto njihovo procesuiranje u smislenu i upotrebljivu informaciju.

Osim toga, potrebno je kod učenika razviti nazore koji će omogućiti razlikovanje, ali i integraciju virtuelnog i stvarnog te kritičkog prihvatanja sadržaja.

Vrednovanje i poticanje znanja

Kroz načine ocjenjivanja, vrednovanja i izražavanja rezultata profesor šalje učenicima jasnu poruku o tome što da uče, kako da uče, koje su kvalitete znanja najvažnije i, što je vrlo bitno, koje rezultate od njih očekuje.

Znanja, vještine i spretnosti koje planiramo realizirati kroz nastavne ciljeve zahtijevaju pedagoško-didaktičku sistematizaciju koja ima uporište u određenoj taksonomiji.

Taksonomija može poslužiti kao izvor i osnova za postavljanje i razradu nastavnih ciljeva. Jedna od najpoznatijih je Bloomova taksonomija kognitivnih ciljeva učenja.

Bloomova taksonomija temelji na modelu klasifikacije mišljenja. Sastoji se od šest hijerarhijski strukturiranih kognitivnih razina. Prijelaz na višu kognitivnu razinu pretpostavlja ovladavanje svim prethodnim razinama.

Slika 1: Hijerarhijski strukturirana kognitivna domena sa šest

Osim klasifikacije procesa mišljenja i učenja, Bloomova taksonomija ima veliku upotrebnost jer predstavlja alat za planiranje i izvođenje nastave usmjerene prema učeniku. Naime, svaka kognitivna razina može se didaktički operacionalizirati. Na osnovu odgovarajućih ključnih riječi koje zadaje nastavnik potiče se i razvija određena vrsta, kvaliteta znanja kod učenika.

Kriteriji vrednovanja i ocjenjivanja

Jedna od vrlo bitnih okolnosti objektivnog vrednovanja i ocjenjivanja učenika iz predmeta Informatika jeste tehnička opremljenost kabineta. Ako jedan učenik sjedi za aktuelnim informacijsko-komunikacijskim uređajem, mogu se realizirati postavljeni nastavni ciljevi i zadaci te primijeniti kriteriji vrednovanja i ocjenjivanja navedeni u tablici. Ako dva ili čak tri učenika sjede za jednim aktuelnim informacijsko-komunikacijskim uređajem, profesoru je najveći zadatak kontrola discipline i raščlanjivanje sličnih zadataka na više učenika koji dijele isti aktuelni informacijsko-komunikacijski uređaj. Za rad u otežanim tehničkim uvjetima gdje više učenika sjedi za jednim aktuelnim informacijsko-komunikacijskim uređajem kriteriji vrednovanja i ocjenjivanja trebaju se prilagoditi realnim uvjetima.

ZNANJE	5	Brzo, samostalno, tačno, temeljito i argumentovano odgovara na teoretska pitanja. Naučeno primjenjuje u rješavanju zadataka.
	4	Umjereno brzo, samostalno, uz povremenu pomoć profesora s potpitanjima odgovara na teoretska pitanja. Naučeno primjenjuje u rješavanju zadataka.
	3	Polako i uz pomoć profesora odgovara na teoretska pitanja. Zadatke rješava sporo i bez primjene naučenog, povremeno opaža svoje pogreške i popravlj ih.
	2	Samo uz pomoć profesora odgovara na teoretska pitanja. Jednostavne zadatke rješava sporo, bez primjene naučenog i uz puno grešaka, slabo sudjeluje u radu na nastavi.
	1	Ni uz pomoć profesora ne uspijeva odgovoriti na teoretska pitanja i riješiti jednostavne zadatke, nezainteresirano i neaktivno odnošenje prema radu na nastavi.
VJEŠTINE	5	Zadatke na aktuelnom informacijsko-komunikacijskom uređaju rješava samostalno, brzo, tačno, uredno i pazi na detalje. Vješt u analiziranju uvjeta zadataka. Ima osobit smisao za isticanje važnih podataka. Rješenja često originalna. Konstrukcije algoritma precizne, crteži i sheme u funkciji zadatka.
	4	Zadatke na aktuelnom informacijsko-komunikacijskom uređaju rješava redovito, uredno i tačno uz povremenu pomoć profesora. Rješenja zadataka

		odgovaraju najvažnijim postavkama, no ne uvijek i svim mjerilima. Konstrukcije algoritma nisu uvijek tačne. Složenije probleme ne uspijeva samostalno riješiti.
	3	Zadatke na aktuelnom informacijsko-komunikacijskom uređaju rješava uglavnom redovno, ne uvijek i u cijelosti tačno i samostalno. Konstrukcije algoritma nisu uvijek tačne. Rješenja zadataka često ne odgovaraju zadanim postavkama. Nema naknadne samokontrole rješenja.
	2	Zadatke na aktuelnom informacijsko-komunikacijskom uređaju rješava sporo i nezainteresirano, ne uvijek i u cijelosti tačno i samostalno. Rješenja netačna, a postupci manjkavi. Konstrukcije algoritma često nisu u funkciji zadataka.
	1	Zadatke na aktuelnom informacijsko-komunikacijskom uređaju ne rješava i ne obavlja svoje obaveze na času.
ZALAGANJE (AKTIVNOST)	5	U svesku zapisuje sve redovno, uredno i tačno. Aktivan kod obrade novog gradiva i ponavljanja. Na času sve zadatke uspješno savladava. Ne ometa nastavu. Zainteresiran uvijek za dodatne mogućnosti zadataka.
	4	U svesku zapisuje redovno, ali ne u cijelosti i tačno. Aktivno sudjeluje u nastavi i raspravama. Na času sve zadatke savladava uz povremenu pomoć profesora. Ne ometa nastavu. Nije zainteresiran za dodatne mogućnosti zadataka.
	3	U svesku zapisuje neredovito i s greškama. Ne sudjeluje aktivno u nastavi i raspravama. Na času sve zadatke savladava uz čestu pomoć profesora. Nesamostalan u radu, ali povremeno pokazuje interes za svladavanje nastavnog gradiva.
	2	U svesku zapisuje neredovito, nedovoljno uredno i s greškama. Gradivo i zadaci nepotpuno prepisani s table. Postupci manjkavi. Algoritmi i programi često nisu u funkciji zadataka. Nesamostalan u radu i povremeno ometa nastavu.
	1	Ne prati nastavu, upozorenja za mirno i aktivno praćenje nastave ne usvaja, ne nosi pribor i svesku na čas. Ne rješava zadatke zadate za samostalni rad ili ne zapisuje u svesci šta se piše po tabli. Neaktivan i nemaran u praćenju nastave. Tokom dužeg vremena nemaran u rješavanju zadataka za vrijeme nastavnog časa.

Ovi kriteriji ocjenjivanja služe da uz vlastito znanje, redovito i precizno rješavanja zadataka, aktivno praćenje nastave i uzorno vladanje svaki učenik dostigne ocjenu koju želi i koja je u skladu s njegovim realnim mogućnostima.

U Nastavnom planu i programu date su smjernice prema nastavnim cjelinama koje se trebaju obraditi, dok je profesorima data sloboda da predlože i prilagode nastavne cjeline u skladu sa promjenama u polju informacijskih i komunikacijskih tehnologija. **Profesori će sebi odrediti**

obavezne časove za ponavljanje gradiva i praktičnu provjeru znanja nakon svake nastavne cjeline, a u sklopu te nastavne cjeline.

Opće smjernice predmeta Informatika

Evropska unija odredila je osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno obrazovanje koje su postale sastavnicom naše obrazovne politike:

1. komunikacija na maternjem jeziku;
2. komunikacija na stranim jezicima;
3. matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji;
4. digitalna kompetencija;
5. učiti kako učiti;
6. socijalna i građanska kompetencija;
7. inicijativnost i poduzetnost;
8. kulturna svijest i izražavanje.

Digitalna kompetencija odnosi se na osposobljenost za sigurnu i kritičku upotrebu informacijsko-komunikacijske tehnologije za rad u ličnom i društvenom životu te u komunikaciji. Njeni ključni elementi su osnovne informacijsko-komunikacijske vještine i sposobnosti: upotreba aktuelnih informacijsko-komunikacijskih uređaja za pronalaženje, procjenu, pohranjivanje, stvaranje, prikazivanje i razmjenu informacija te razvijanje saradničkih mreža putem interneta.

Za osmišljavanje i provođenje nastavnih planova posebno je važno što je upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije predviđena kao jedna od pet glavnih međupredmetnih (interdisciplinarnih) tema. To iziskuje da se teme iz ovog područja obrađuju "korelativno" i zahtijeva timski rad nastavnika iz više predmeta.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Nastavu informatike u gimnaziji mogu izvoditi profesori sa najmanje završenim VII (sedmim) stepenom obrazovanja – VSS (visoka stručna sprema) ili najmanje završenim drugim ili trećim ciklusom, s prethodno završenim prvim ciklusom visokog obrazovanja odgovarajućeg fakulteta po bolonjskom principu školovanja, koji imaju položenu pedagošku, psihološku, didaktičku i metodičku grupu predmeta na nastavnom fakultetu a koji imaju sljedeća stručna zvanja:

1. Prirodno-matematički fakultet:

- Diplomirani matematičar-informatičar;
- Magistar softverskog inženjstva;
- Magistar matematike, nastavnički smjer;
- Magistar matematičkih nauka, smjer teorijska kompjuterska nauka;
- Svršenici Prirodno-matematičkog fakulteta informatičkog i računarskog usmjerenja.

2. Elektrotehnički fakultet:

- Diplomirani inženjer informatike i računarstva;
- Svršenici Elektrotehničkog fakulteta informatičkog i računarskog usmjerenja.

NAPOMENA: Profil i stručna sprema profesora na predmetu Informatika ne odnosi se na prosvjetni kadar koji predaje predmet Informatika u gimnazijama po ugovoru na neodređeno vrijeme prije donošenja ovog Nastavnog plana i programa u skladu sa prethodnim Nastavnim planom i programom za predmet Informatika u gimnazijama iz 2003. godine.

Muzička/Glazbena kultura

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

MUZIČKA / GLAZBENA KULTURA.

- Komisija:**
- 1. Lejla Avdagić, Druga gimnazija Sarajevo, predsjednik***
 - 2. Lejla Zejnilagić, Gimnazija Obala Sarajevo, član***

U V O D

Muzika / glazba kao sastavni dio svih kultura svijeta je duboko ukorijenjena u čovjeku. Jezik muzike je univerzalan i razumljiv bez posrednika i tumača. Čovjek je jedino živo biće koje muziku stvara i reproducira. Muzika / glazba kao i druge umjetnosti neizostavan su faktor u oblikovanju općih i specifičnih kompetencija učenika. On / ona kroz muziku obogaćuje sliku svijeta, gradi identitet kako lični tako i kulturni i nacionalni, razvija sistem vrijednosti, razvija kreativnost i kritičko mišljenje.

Kroz nastavu Muzičke / Glazbene kulture učenik stječe muzičke / glazbene sposobnosti, usvaja muzički jezik kroz simbole, ideje i koncepte, uspoređuje muzičke periode i stilove i upoznaje najznačajnija muzička ostvarenja. Sa razvojem savremenih tehnologija nastavnica je omogućeno da na još kreativniji način prenesu znanje i informacije i upotrebom multimedije učenicima predmet učine još zanimljivijim.

Učenjem i podučavanjem muzike / glazbe učenik ostvaruje potrebu za kreativnim izrazom. U susretu sa muzičkim / glazbenim ostvarenjima formira se muzički / glazbeni ukus, stječu kriteriji za njeno vrednovanje, a učenici razvijaju sposobnost izražavanja vlastitih stavova o muzici / glazbi. Upoznajući muziku vlastite kulture gradi se svijest o različitim, ali jednako vrijednim pojedincima, narodima, kulturama, religijama i običajima.

Nastava Muzičke / Glazbene kulture motivira učenike da se uključe u vannastavne muzičke / glazbene aktivnosti u sklopu kojih proširuju stečena znanja, vještine i stavove, te istovremeno razvijaju svoje interese i ostvaruju kvalitetan umjetnički rast i razvoj. Tokom svog obrazovnog puta učenici će kao kompetentni korisnici kulture aktivno učestvovati u muzičkom / glazbenom životu svoje sredine, neki kao kompozitori ili izvođači, a ostali kao publika i na taj način doprinosti očuvanju, prenošenju, obnavljanju i širenju kulturnog naslijeđa.

Predmet Muzička / Glazbena kultura se realizira po jedan čas sedmično u prvom i drugom razredu i za to će se vrijeme učenici upoznati sa muzičkom historijom od njenih početaka do današnjih dana, savladat će osnovne elemente muzičke teorije, jačati svoj identitet kroz njegovanje tradicionalne muzike BiH i saznati o neizostavnim muzičkih instrumentima.

Razred: I

Sedmično: 1 čas

Godišnje: 35 časova

CILJ:

Cilj nastave iz predmeta Muzička / Glazbena kultura je da učenik upozna specifičnosti različitih muzičkih / glazbenih perioda od postanka muzike / glazbe do kraja 18. stoljeća, te da usvajajući osnovne muzičke pojmove razvije sposobnost analize muzičkog djela, čijim slušanjem će izgraditi estetske principe, a njegovanjem tradicionalne bosansko-hercegovačke muzike razviti svijest o njegovanju i očuvanju tradicije i kulturnog nasljeđa.

ZADACI:

- Uočavanje bitnih karakteristika stilskih razdoblja i njihovo dovođenje u vezu s historijskim uvjetima u kojima se javljaju
- Identificiranje najznačajnijih djela muzičke / glazbene umjetnosti – svjetske i nacionalne
- Razvijanje ljubavi prema umjetničkoj muzici, što doprinosi razvoju kritičkog mišljenja i suzbijanju kiča i šunda
- Uvezivanje plana i programa s ostalim nastavnim predmetima, radi uzajamnog poimanja specifičnosti nastavnih sadržaja
- Obilazak kulturnih i obrazovnih ustanova (Art kuća sevdaha, Narodno pozorište Sarajevo, Muzička akademija Sarajevo)
- Korištenje pravilne vokalne tehnike
- Slušanje i analiziranje muzičkih djela
- Kreativno muzičko oblikovanje
- Razvijanje svijesti o njegovanju i očuvanju tradicije i kulturnog nasljeđa

NASTAVNI PROGRAM ZA PREDMET MUZIČKA/GLAZBENA KULTURA

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>Uloga muzike u životu i društvu (1 čas)</p> <p>Osnovne komponente u muzičkom djelu (interpretacija, ritam, mjera, tempo, dinamika, tonalitet, harmonija, muzička forma) (1 čas)</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Usporediti značaj i ulogu muzike i likovne umjetnosti - Definirati temeljne muzičke / glazbene pojmove, vrste i oblike kao i posebnost muzičkih / glazbenih stilova 	<ul style="list-style-type: none"> - Likovna kultura - Sociologija
<p>Muzička umjetnost prvobitne zajednice (postanak muzike, uloga u magijskim obredima, sinkretički karakter muzike) (1 čas)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Opisati nastanak i razvoj muzike - Improvizirati muziku koja podsjeća na muziku prvobitne zajednice 	<ul style="list-style-type: none"> - Historija
<p>Muzička umjetnost starog vijeka (4 časa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Usporediti muziku starih civilizacija Egipta, Indije, Mezopotamije, Kine, Indonezije, arapsko-islamsku, Grčku i Rim - Opisati izgled i način izvođenja na instrumentima starih civilizacija - Upoznati početke muzike u našoj zemlji 	<ul style="list-style-type: none"> - Historija - Likovna kultura - Filozofija
<p>Muzička umjetnost srednjeg vijeka (5 časova)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Upoznati karakteristike srednjeg vijeka - Razlikovati duhovnu i svjetovnu muziku - Definirati početke muzičke notacije 	<ul style="list-style-type: none"> - Historija - Likovna kultura

Muzička umjetnost u doba renesanse (5 časova)	<ul style="list-style-type: none"> - Opisati značajne stilske karakteristike perioda - Slušno prepoznavati renesansnu muziku - Analizirati muzička djela 	<ul style="list-style-type: none"> - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost - Historija - Likovna kultura
Muzička umjetnost u doba baroka (8 časova)	<ul style="list-style-type: none"> - Opisati značajne stilske karakteristike perioda - Usporediti biografije i djela baroknih majstora - Upoznati operu kao muzički oblik i operne kompozitore - Upoznati barokne instrumente i njihovu građu 	<ul style="list-style-type: none"> - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost - Historija - Likovna kultura
BH narodna muzička tradicija gradske sredine – sevdalinka (3 časa)	<ul style="list-style-type: none"> - Savladati interpretaciju sevdalinke - Razviti svijest o njegovanju i očuvanju tradicije i kulturnog nasljeđa - Primijeniti pravilnu vokalnu tehniku 	<ul style="list-style-type: none"> - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost
Muzička umjetnost u doba pretklasike – rokoko (1 čas)	<ul style="list-style-type: none"> - Definirati osnovne muzičke oblike - Analizirati simfoniju i gudački kvartet 	<ul style="list-style-type: none"> - Historija - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost
Muzička umjetnost u doba klasike (4 časa)	<ul style="list-style-type: none"> - Usporediti biografije i djela Haydna, Mozarta i Beethovena - Analizirati i razlikovati muzički stil klasike od ranijih stilskih perioda - Upoznati život W. A. Mozarta preko filma „Amadeus“ 	<ul style="list-style-type: none"> - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost - Historija - Likovna kultura - Medijska kultura
Sistematizacija gradiva (2 časa)	<ul style="list-style-type: none"> - Hronološki odrediti trajanja stilskih razdoblja s njihovim predstavnicima i razlikovati muzičke / glazbene stilske karakteristike - Demonstrirati sposobnost analize muzičkog djela - Slušajući najznačajnija muzička / glazbena ostvarenja razviti muzički ukus i kritičko mišljenje 	

Razred: II

Sedmično: 1 čas

Godišnje: 35 časova

CILJ:

Cilj nastave Muzičke / Glazbene kulture u drugom razredu je upoznavanje sa razvojem muzike / glazbe od kraja 18. stoljeća do danas, uz praćenje aktuelnih muzičkih trendova, te razvijanje sposobnosti analize muzičkog / glazbenog djela i saznavanje o muzičkim instrumentima, njihovom izgledu i građi.

ZADACI:

- Uočavanje bitnih karakteristika stilskih razdoblja i njihovo dovođenje u vezu s historijskim uvjetima u kojima se javljaju
- Identificiranje najznačajnijih djela muzičke / glazbene umjetnosti – svjetske i nacionalne
- Razvijanje ljubavi prema umjetničkoj muzici, što doprinosi razvoju kritičkog mišljenja i suzbijanju kiča i šunda
- Uvezivanje plana i programa s ostalim nastavnim predmetima, radi uzajamnog poimanja specifičnosti nastavnih sadržaja
- Obilazak kulturnih i obrazovnih ustanova (Art kuća sevdaha, Narodno pozorište Sarajevo, Muzička akademija Sarajevo)
- Opisivanje aktuelnih zbivanja muzičkog / glazbenog života svoje sredine
- Slušanje i analiziranje muzičkih djela
- Kreativno muzičko oblikovanje
- Prepoznavanje najznačajnijih muzičkih djela slušanjem

NASTAVNI PROGRAM ZA PREDMET MUZIČKA/GLAZBENA KULTURA

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>- Ponavljanje muzičkih / glazbenih perioda do kraja XVIII stoljeća kroz razgovor. Muzička umjetnost u doba romantizma (1 čas)</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opisati glavna obilježja stilskih perioda do kraja XIII stoljeća - Usporediti period romantizma sa prethodnim periodima 	<ul style="list-style-type: none"> - Historija - Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost - Likovna kultura
<p>- Predstavnicu romantizma u prvoj polovini XIX stoljeća (vokalno-instrumentalni oblici romantizma – solo pjesma, instrumentalni oblici romantizma – klavirska minijatura i simfonijska poema) (5 časova)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Saznati o biografijama i djelima predstavnika ranog romantizma - Razlikovati programsku i apsolutnu muziku - Upoznati nove muzičke oblike 	<p style="text-align: center;">-</p>
<p>- Sastav simfonijskog orkestra (3 časa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Razlikovati različite grupe instrumenata - Opisati izgled i građu instrumenata - Stvoriti akustičku sliku odlaskom na koncert 	<p>Informatika (prezentacije)</p>
<p>- Muzička umjetnost u doba kasnog romantizma (2 časa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Definirati period romantizma u historijskom kontekstu - Usporediti muziku ranog i kasnog romantizma 	<p>Historija Likovna kultura</p>
<p>- Opera u ranom romantizmu u Italiji (2 časa)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Upoznati biografiju i djela Rossinija i Verdija - Uočiti razliku između instrumentalnog djela i muzičko-scenskog djela 	<p>Likovna kultura Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost</p>
<p>- Opera u Njemačkoj u XIX stoljeću (Richard Wagner) (1 čas)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Upoznati biografiju i djela Webera i Wagnera - Definirati elemente reforme opere 	

- Opera u Francuskoj u XIX stoljeću i verizam (3 časa)	- Slušati dijelove najpoznatijih opera (Carmen, Tosca, La Boheme)	
- Romantizam u slavenskim zemljama – nacionalni pravci (Ruska petorka i Čajkovski) (4 časa)	- Upoznati biografije i djela - Uporediti muziku sa ranijim muzičkim stilovima	
- Češka nacionalna škola (2 časa)	- Upoznati biografije i djela - Ilustrirati ili opisati svoj doživljaj slušanjem Vltave B. Smetane	
- Razvoj profesionalne muzičke djelatnosti u Bosni i Hercegovini (1 čas)	- Razviti svijest o početku muzičkog opismenjavanja u BiH	
- Impresionizam u muzičkoj umjetnosti (Claude Debussy, Maurice Ravel) Audio test (2 časa)	- Opisati karakteristike muzičkog perioda u historijskom kontekstu - Prepoznavati muzička djela na osnovu audio-testa	Historija
- Djelatnost kompozitora na prelazu XIX u XX stoljeće (engleski, ruski i njemački predstavnici) (1čas)	- Razlikovati nove muzičke izraze od već poznatih	Historija Likovna kultura
- Savremena evropska muzika u XX stoljeću (atonalnost, politonalnost, dodekafonija) Ekspresionizam – Schönberg i sljedbenici (1 čas)	- Definirati promjene u muzičkom izrazu - Uporediti načine komponiranja	
- Evropska muzika u XX stoljeću – Neopravci (1 čas)	- Upoznati predstavnike ovog perioda	Likovna kultura

<p>- Muzička umjetnost u južnoslavenskim zemljama (Josip Slavenski, Jakov Gotovac, Milan Prebanda, Avdi Smajlović, Vojin Komadina, Asim Horozić) (1 čas)</p>	<p>- Slušati muziku i analizirati muzička djela</p>	
<p>- Opereta i mjuzikl (1 čas) - Zabavna muzika (1 čas) - Jazz – historijski razvoj (1 čas)</p>	<p>- Upoznati osnovne osobine ovih muzičkih formi - Uporediti scenske izvedbe - Stvoriti kritičko mišljenje - Razlikovati muzičke žanrove - Saznati o historijskom razvoju - Prepoznati instrumente jazz sastava</p>	
<p>- Sistematizacija gradiva i zaključivanje ocjena (2 časa)</p>	<p>Hronološki odrediti trajanja stilskih razdoblja s njihovim predstavnicima i razlikovati muzičke / glazbene stilske karakteristike - Demonstrirati sposobnost analize muzičkog djela - Slušajući najznačajnija muzička / glazbena ostvarenja razviti muzički ukus i kritičko mišljenje</p>	

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Težište rada je na aktivnom upoznavanju temeljnih karakteristika samog djela, što se između ostalog postiže i ponovljenim slušanjem pojedinih kompozicija (na času, ali i samostalnim slušanjem kod kuće). Uz detaljnu analizu djela i utvrđivanje stilističkih elemenata razdoblja u kojem je ono nastalo, predočavaju se osnovni podaci o autoru, njegovim najvažnijim djelima, te obilježjima njegovog stvaralačkog stila. Ovi podaci bit će samo svojevrsna nadopuna zvučnim iskustvima, koje učenici neprestano trebaju stjecati i nadopunjavati tokom školovanja u gimnaziji. Kad god je to moguće ostvariti, preporučuje se usporedba muzičkih / glazbenih obilježja nekog razdoblja sa zbivanjima u likovnoj umjetnosti i književnosti. Predloženi primjeri za slušanje mogu se u nekim okolnostima zamijeniti i drugima muzičkim / glazbenim ilustracijama sa sličnim ili jednakim stilističkim obilježjima. Uz slušanje muzike / glazbe u školi, učenici trebaju steći naviku slušanja umjetničke muzike / glazbe i kod kuće, a treba im se omogućiti i odlazak na koncerte, u muzeje i pozorište. O njihovim doživljajima i zapažanjima svakako treba razgovarati da im se razvije kritička kulturološka misao. Boljem upoznavanju muzičkih / glazbenih djela može pridonijeti i pjevanje muzičkih / glazbenih tema, odnosno melodije koja obilježava neki dio stava. Pjevanje može poslužiti za lakše upoznavanje muzičkog djela (učenici pjevaju napjev koji pripada određenom razdoblju) ili može biti povezano s nekim aktuelnim muzičkim / glazbenim događajem, odnosno s predstojećom posjetom pozorištu (odlomak neke arije ili hora). Učenike treba potjecati na bavljenje muzikom / glazbom izvan redovne nastave u gimnaziji (sviranje nekog instrumenta, učestvovanje u školskom horu ili instrumentalnom sastavu, u folklornoj družini... itd.). Slušanje muzike / glazbe u školi zahtijeva djelomičnu kabinetsku nastavu i odgovarajuću opremu za kvalitetnu reprodukciju u razredu, služeći se savremenim muzičkim / glazbenim tehničkim uređajima i mogućnostima te prikladne tonske snimke i videosnimke. Osim toga, u prostoriji u kojoj se izvodi nastava muzike / glazbe poželjan je klavir (klavino va) radi demonstracije pojedinih primjera "uživo".

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Nastavu Muzičke / Glazbene kulture u Općoj gimnaziji mogu izvoditi:

- stručna lica koja su završila Muzičku akademiju – teoretsko-pedagoški odsjek
- sva lica koja su završila neki drugi smjer na Muzičkoj akademiji ukoliko su položili psihološko-pedagošku grupu predmeta
- Magistri i
- Doktori nauka

Likovna kultura

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

LIKOVNA KULTURA.

Komisija:

- 1. Mr. Fikret Lukač, predsjednik (Prosvjetno-pedagoški zavod)*
- 2. Josip Kovačević, prof. član (JU Treća gimnazija)*

UVOD

Studija koju je izradila Mreža Eurydice predstavlja najnovije, sveobuhvatno i komparativno izvješće o umjetničkom obrazovanju u 30 europskih zemalja. Daje detaljan pregled svrha i ciljeva umjetničkog obrazovanja, njegove organizacije, mogućnosti izvannastavnih aktivnosti kao i inicijativa za razvoj tog obrazovanja u školi. Obuhvata i informacije o ocjenjivanju učenika i obrazovanju nastavnika u umjetničkom području i dokazuje važnost jače zastupljenosti likovnog obrazovanja i odgoja.

Kao što ciljevi učenja pokazuju, umjetničko obrazovanje ima potencijal da u učenicima razvije ne samo sve dimenzije vezane za kreativnost nego i različite osobne i socijalne vještine i stavove. Da bi imalo ploda, umjetničko obrazovanje treba savladati određene izazove, kao što je razmjerno mala količina predviđenih časova nastave. Stvaranje partnerstva između svijeta umjetnosti i škola čini se kao dobar način prevladavanja ovih izazova i općenito promicanja umjetničkog obrazovanja u školama.

Ne smije se zaboraviti činjenica da se likovnim izražavanjem utiče na samoosnaživanje pojedinca čime se u konačnici doprinosi ostvarivanju ciljeva i zadataka obrazovanja uopće! Spoznaja je da se poticanjem likovnog stvaralaštva kod djece/učenika stvaraju pozitivne emocije.

CILJ I ZADACI

CILJ:

Cilj nastave likovne kulture u odgoju i obrazovanju učenika srednjih škola je daljnja nadgradnja i trajno usvajanje znanja o likovnoj kulturi, likovnom stvaralaštvu, njenom jeziku, teoriji forme, kao i njenoj evoluciji kroz razdoblja i stilove. Cilj je i aktivno razvijati doživljavanje likovne umjetnosti kod učenika ovog uzrasta, na svim planovima, te ugrađivati u svijest mladih civilizacijske odnose prema kulturno-historijskom nasljeđu, kao i prema baštini naših naroda i narodnosti, njihovo vrednovanje, čuvanje i zaštitu;

ZADACI NASTAVE SU:

- uočavanje bitnih karakteristika likovno-stilskih razdoblja i njihovo dovođenje u vezu s historijskim uslovima u kojima se javljaju;
- upoznavanje sa najznačajnijim djelima likovne baštine – svjetske i nacionalne;
- upoznavanje djela i stvaraoca naše likovne umjetnosti i prihvatanje gledišta da je naša umjetnost integralni i nedjeljivi dio svjetske umjetničke baštine;
- vrjednovanje likovnih umjetničkih djela, što doprinosi kultiviranju likovnog ukusa, a suzbijanju kiča;

uvezivanje plana i programa s ostalim nastavnim predmetima, radi uzajamnog poimanja specifičnosti i spoznaje međuzavisnosti nastavnih područja.

PRVI RAZRED (1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

- *UVOD U UMJETNOST (2 časa)*
- *PREDHISTORIJA / PREDPOVIJEST (2 časa)*
- *UMJETNOST STAROG EGIPTA (2 časa)*
- *MEZOPOTAMSKKE KULTURE (2 časa)*
- *GRČKA UMJETNOST (2 časa)*
- *RIMSKA UMJETNOST (2 časa)*
- *UMJETNOST SREDNJEG VIJEKA I BIZANTSKA / VIZANTIJSKA UMJETNOST (2 časa)*
- *ISLAMSKA UMJETNOST (4 časa)*
- *ROMANIKA (2 časa)*
- *GOTIKA (4 časa)*
- *RANA RENESANSA U ITALIJI (4 časa)*
- *VISOKA RENESANSA (4 časa)*
- *MANIRIZAM (1 časa)*
- *RENEŠANSA U FLANDRIJI, NJEMAČKOJ I HRVATSKOJ (2 časa)*

DRUGI RAZRED (1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

- *BAROK (4 časa)*
- *UMJETNOST XIX STOLJEĆA / VIJEKA (5 časova)*
- *IMPRESIONIZAM (1 čas)*
- *POSTIMPRESIONIZAM (2 časa)*
- *SECESIJA/KIPARSTVO (2 časa)*
- *UMJETNOST XX STOLJEĆA / VIJEKA (3 časa)*
- *SLIKARSKI PRAVCI XX STOLJEĆA / VIJEKA (8 časova)*
- *KIPARSTVO XX STOLJEĆA / VIJEKA (1 čas)*
- *ARHITEKTURA XX STOLJEĆA / VIJEKA (2 časa)*
- *VJEŽBA: MODERNA SKULPTURA . ASAMBLAŽ, MOBIL (3 časa)*
- *SLIKARSTVO XX STOLJEĆA / VIJEKA U BOSNI I HERCEGOVINI, HRVATSKOJ, SLOVENIJI, SRBIJI, CRNOJ GORI I MAKEDONIJI (4 časa)*

ISHODI UČENJA

1. STVARALAŠTVO I PRODUKCIJA

Osnovna izražajna sredstva i principi likovne umjetnosti:

- analizira osnovna izražajna sredstva i principe u vlastitom i tuđem stvaralaštvu te umjetničkim djelima
- procjenjuje i uspoređuje likovne principe u svom okruženju
- likovno oblikuje cjeline polazeći od likovnih principa
- Daje kritički osvrt na izražajna sredstva i principe likovne forme u njemu poznatim i novim umjetničkim djelima.

- Funkcionalno i estetski primjenjuje usvojeno znanje o likovnim principima na primjerima u neposrednom okruženju.
- Inovira, varira i eksperimentiše u oblikovanju cjelina polazeći od razumijevanja jedinstva likovnih elemenata.

Likovni mediji i tehnike:

- Kritički prosuđuje međuodnos likovnih medija, tehnika i alata te formalnih obilježja na primjerima njemu poznatih i novih umjetničkih djela te u vlastitom stvaralaštvu.
- Kritički prosuđuje međuodnos likovnih medija, tehnika i alata te formalnih obilježja na primjerima njemu poznatih i novih umjetničkih djela.
- Stavlja u vezu usvojeno znanje o likovnim medijima, tehnikama i alatima s vlastitim iskustvom.

Stvaralački/istraživački proces:

- Izražava vlastita uvjerenja kroz umjetničku praksu koristeći različita likovna rješenja i inovacije.
- Daje kritički osvrt na faze stvaralačkog i istraživačkog procesa.
- Reinterpretira ideju umjetničkih djela kroz vlastite kreacije i rekompozicije samostalno u odabranom mediju po vlastitom izboru.

2. PROMIŠLJANJE I REFLEKSIJA

Vizualno mišljenje i pismenost:

- Samoinicijativno i svjesno istraživački posmatra i opaža različite vizualne i likovne sadržaje.
- Primjenjuje odgovarajuću likovnu terminologiju/likovni jezik u analizi i interpretaciji vlastitog i tuđeg stvaralaštva te na primjeru njemu poznatih i novih umjetničkih djela.
- Aktivno i kritički primjenjuje vlastitu vizualnu pismenost u svakodnevnim situacijama te kao sredstvo što kvalitetnije integracije u savremeno društvo.

Znanje o umjetnosti:

- Interpretira različite oblike likovnih i vizualnih umjetnosti.
- Kritički vrednuje različite oblike likovnih i vizualnih umjetnosti.
- Kritički vrednuje ulogu različitih kulturnoumjetničkih institucija u društvu.
- Analizira glavne stilske karakteristike na njemu poznatim i novim umjetničkim djelima.
- Daje kritički osvrt na međuodnos između različitih konteksta i stilova umjetničkih djela.
- Primjenjuje znanje o teoriji umjetnosti u istraživanju umjetničkih djela.

Doživljaj, analiza djela i kritički osvrt:

- Odabire tipove analiza u svrhu izražavanja kritičkog stava o djelu te argumentuje odabir odgovarajuće vrste analize u interpretaciji likovnog djela.
- Daje kritički osvrt na vlastiti i tuđi rad te ga argumentovano vrednuje po zadanim kriterijima.
- Daje kritički osvrt upoređujući likovna djela i vizualne pojave iz neposrednog okruženja primjenom znanja o historijsko-umjetničkoj analizi uspostavljajući kvalitativne odnose.

- Kritički procjenjuje važnost kulturne baštine u BiH na temelju analize pojedinih primjera iz neposrednog iskustva.
- Predlaže vlastita rješenja zaštite kulturne baštine u BiH.
- Daje kritički osvrt na odabrani kulturni događaj potkrepljujući argumentima važnost toga događaja za njega samog kao i za širu zajednicu.
- Učestvuje aktivno u kulturno-umjetničkom životu na nivou lokalne zajednice.

3. ESTETIKA, KONSTRUKCIJA, FUNKCIJA

Aktivan odnos prema vizualnoj okolini:

- Istražuje neposredno prostor i na temelju vlastitog iskustva utvrđuje važnost međuodnosa funkcionalnosti i estetike u arhitekturi i urbanizmu te primjenjuje iskustva u vlastitom stvaralaštvu i istraživačkom radu.
- Daje kritički osvrt na međuodnos funkcionalnosti i estetike na njemu poznatim i odabranim primjerima upotrebnih predmeta, primjenjujući usvojeno znanje o primijenjenim umjetnostima i dizajnu u vlastitom stvaralaštvu.
- Procjenjuje ulogu vizualne komunikacije u medijima
- Demonstrira vlastito poznavanje medija primjenjujući usvojeno znanje o vizualnim znakovima i vizualnoj komunikaciji u vlastitom stvaralaštvu i istraživanjima.

Interakcija i komunikacija u umjetnosti:

- Daje kritički osvrt o učinkovitosti likovnog komuniciranja poruka u ličnom stvaralaštvu.
- Daje kritički osvrt na koji način likovni elementi umjetničkog djela te njegove stilske i sadržajne karakteristike doprinose prenošenju/komuniciranju u i razumijevanju umjetnikove intencije i/ili poruke djela.
- Istražuje na koji način različite likovne pojave i oblici likovnog stvaralaštva zahtijevaju različite kriterije za interpretaciju i vrednovanje.
- ***Društvena uloga umjetnosti:***
- Istražuje ulogu i značenje likovne umjetnosti i umjetnika u pojedinim društvima i kulturama.
- Daje kritički osvrt o uticaju historijskih i društvenih okolnosti na likovno stvaralaštvo na njemu poznatim i novim likovnim djelima.
- Kritički vrednuje ulogu i važnost odabranog primjera kulturno-umjetničke baštine za razumijevanje sebe samih, drugih pojedinaca i društva u kojim su nastali.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

- Nastava likovne kulture u odgoju i obrazovanju učenika Opće gimnazije je produžetak nastave likovne kulture u osnovnoj školi, ali na znatno višoj razini i s mnogo većim zahtjevima koji se pred učenika postavljaju.
- Nastavni sadržaji zasnivaju se na principima savremene nastave, a usklađeni su sa zadacima predmeta, estetskim i umjetničkim kriterijima.
- Nastava i njeni programski sadržaji organiziraju se tako da se za njihovu obradu iskoristi oko 40 % predviđenih sati, za praktičan rad 20% sati, za utvrđivanje, sistematizaciju i provjeru znanja oko 30 % sati, a za nastavu u muzejima ili galerijama 10% sati.
- Princip očiglednosti u realizaciji nastavnih sadržaja mora biti optimalno zastupljen, jer se na taj način verbalizam, historicizam i pasivnost učenika svode na najmanju mjeru.
- Osnovna metoda nastave likovne kulture u Općoj gimnaziji temelji se na trajnom kontaktu s likovnim djelom kako bi se učeniku omogućio doživljaj likovnog djela. To se stvara putem originalnih likovnih djela ili reprodukcija.
- Nastava likovne kulture nije apstraktna estetika, niti samo teorija o umjetnosti. Nastavnik interpretira konkretna likovna djela, koja učenici simultano i kontinuirano promatraju. Učenici se pretežno odnose pasivno prema likovnom djelu i redovno ga apsorbiraju parcijalno, očitavajući najčešće samo površinski sloj (temu, opći utisak i po neki detalj »s površine«). Stoga nastavnik tumači elemente vizualnog jezika, izražajna sredstva likovnog govora, osvješćuje skriveni, dublji sadržaj likovnog djela verbalnom interpretacijom zasnovanom na savremenoj metodi strukturalne analize.
- Škola je obavezna da organizira najmanje jednu ekskurziju godišnje, vodeći pri tome računa da se posjete jači kulturni centri u kojima će učenici moći vidjeti izložbe, umjetničke i kulturno-historijske spomenike. Obaveza škole je da školskim rasporedom časova omogući nastavniku da s učenicima periodično posjećuje umjetničke galerije i izložbene paviljone, kako bi učenici imali priliku da vide originalna umjetnička ostvarenja.
- Za efikasnu i uspješnu realizaciju nastavnog gradiva, škola je dužna da obezbijedi optimalne materijalno-tehničke uslove, prema Normativima i standardima: odgovarajući radni prostor (osvijetljen i opremljen odgovarajućim namještajem i tehničkim sredstvima), likovnu biblioteku, cd-teku, grafo folije i drugi videomaterijal i tehničku opremu.

Metode evaluacije znanja:

- Usmeno izlaganje, pismeni testovi provjere znanja,
- Provjera znanja na vizuelnom nivou prepoznavanja osnovnih obilježja pojedinih segmenata pređenog gradiva,
- Prilagođavanje testova po principu označavanja ispravnog odgovora,
- Vizuelno estetska analiza učeničkih praktičnih radova,
- Pisanje ili prezentacija referata

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Nastavu likovne kulture u srednjoj školi mogu izvoditi:

- stručna lica koja su završila Akademiju likovnih umjetnosti – nastavnički smjer,
- sva lica koja su završila neki drugi smjer na Akademiji likovnih umjetnosti, ukoliko su položili psihoško-pedagošku grupu predmeta.

Sport/Šport

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

SPORT / ŠPORT.

Komisija: 1. Suada Krezić, predsjednik

2. Nermina Perviz, član

UVOD

Sport / Šport pouzdano doprinosi da se osoba u doba puberteta i postpuberteta izgradi u kvalitetnu i kompletnu ličnost, samosvjesnu, sposobnu, psihofizički zdravu i sa zdravim ambicijama. Sport / Šport u nastavi daje učenicima priliku da prošire svoja motorička i teorijska znanja, budu zdravi, oslobode se stresa i osjećaju ugodno u vlastitom tijelu.

Jasnim definiranjem učeničkih kompetencija i nivoa znanja, odnosno objektiviziranjem ishoda učenja, učenici, roditelji i nastavnici znaju šta je njihova zadaća i šta se od njih očekuje.

Novim Nastavnim planom i programom za gimnazijsko izbornu područje – Opća gimnazija učenicima od I (prvog) do IV (četvrtog) razreda omogućena su 3 časa Sporta / Športa sedmično, 12 časova mjesečno, odnosno 105 časova godišnje prve tri godine i 90 u završnoj godini školovanja.

Pored uobičajenih 2 časa praktične nastave, ovaj dodatni čas omogućit će učenicima stjecanje teorijskih znanja i priliku da naučeno primijene u praksi, prisustvovanje utakmicama ili učešće u drugim oblicima organizacije (izleti, planinarski pohodi, posjete, razne vrste treninga, klizanje, skijanje, vožnja bicikala... itd.).

Za kvalitetnu organizaciju redovne nastave, kao i vannastavnih i vanškolskih aktivnosti, neophodna je odgovarajuća infrastruktura, odnosno dovoljan broj sportskih rekvizita i pomagala. To je direktni preduvjet za uspješnu realizaciju planiranih sadržaja i početak priče o mogućim transformacijskim procesima kod učenika.

CILJ I ZADACI NASTAVE SPORTA / ŠPORTA

Prema Zajedničkoj jezgri nastavnih planova i programa za tjelesno i zdravstveno područje, Službene novine 16/18, cilj je osposobiti učenike za čuvanje i unapređivanje vlastitog zdravlja i zdravlja okoline, zadovoljiti potrebu učenika za kretanjem i stvaranjem navike svakodnevnog tjelesnog vježbanja i zdravog načina života koristeći se tjelesnim vježbanjem, prirodnim i drugim faktorima, kao i da kroz tjelesno i zdravstveno područje stekne teorijsko-motorička znanja i dostignuća koja su potrebna za racionalno provođenja slobodnog vremena kroz aktivan odmor.

ZADACI NASTAVE SPORTA / ŠPORTA U I RAZREDU

- Upoznavanje učenika sa antropološkim mjerenjima, postupcima testiranja i analizom dobivenih rezultata.

- Upoznavanje i razumijevanje osnovnih principa tjelesnog vježbanja s ciljem razvoja motoričkih sposobnosti i unapređenja i održavanja dobrog zdravlja.
- Upoznavanje i razumijevanje izračunavanja i procjenjivanja indeksa tjelesne mase, maksimalne i optimalne frekvence srca u skladu sa vrstom aktivnosti (aerobno, anaerobno).
- Upoznavanje učenika sa osnovnim tehnikama trčanja, skokova i bacanja iz atletike.
- Upoznavanje učenika sa osnovnim tehničko-taktičkim elementima i pravilima iz sportskih igara s loptom.
- Upoznavanje učenika sa tehnikama borilačkih sportova.
- Upoznavanje učenika sa motoričkim gibanjima iz sportske i ritmičke gimnastike, plesa i aerobika.
- Prepoznavanje i samostalno organiziranje vježbi jačanja i istežanja mišića kod kifotičnog držanja.
- Upoznavanje i razumijevanje temeljnih zakonitosti na području opterećenja u tjelesnom vježbanju (zamor i oporavak).
- Upoznavanje učenika sa novim sportovima, metodama i formama kretanja.
- Razumijevanje i primjena saznanja o principima pravilne ishrane i treninga.
- Razumijevanje pravila ponašanja u sportskim takmičenjima.
- Upoznavanje i razumijevanje pravila ponašanja i organizacije terenske nastave.
- Motiviranje učenika na svakodnevno vježbanje i učešće u sportskim sekcijama.

Razred: I
 Sedmično/tjedno: 3 čas
 Godišnje: 105 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>Antropološka obilježja</p> <p>SNIMANJE STANJA TJELESNOG RAZVOJA</p> <p>Morfološke karakteristike; Testovi motoričkih i funkcionalnih sposobnosti;</p> <p>Indeks tjelesne mase (ITM);</p> <p>Zdrava prehrana i mikro i makronutrijenti;</p> <p>Anaerobne i aerobne discipline i srčana frekvencija</p> <p>ATLETIKA</p> <p>1. TRČANJA</p> <p>Trčanje različitim tempom max. 10 min.; Trčanje kratkih i srednjih dionica sa primjenom niskog i visokog starta; Štafetno trčanje</p> <p>2. SKOKOVI</p> <p>Skok u dalj – koračna tehnika;</p>	<p>Analizira vlastita antropološka obilježja i procjenjuje rezultate antropoloških testiranja.</p> <p>Izrađuje plan provedbe tjelesnog vježbanja s ciljem razvoja motoričkih i funkcionalnih sposobnosti.</p> <p>Izračunava i analizira samostalno svoj ITM. Pridržava se principa pravilne i redovne ishrane.</p> <p>Razumije aerobni i anaerobni režim rada i izračunava i prati frekvencu srca u skladu sa opterećenjem.</p> <p>Primjenjuje teorijsko-motorička znanja i dostignuća prema vlastitim mogućnostima: primjenjuje ispravnu tehniku trčanja i štafetnog trčanja, primjenjuje ispravnu tehniku skoka u dalj i u vis, te tehniku bacanja.</p>	<p>Biologija, Informatika, Matematika, Historija</p>

Skok u vis – opkoračna tehnika straddle

3. BACANJA

Bacanje medicine 3 kg;
Bacanje loptica različitih težina sa namjerom pogađanja cilja; Tehnika bacanja kugle „O'Brien“

SPORTSKA I RITMIČKA GIMNASTIKA

1. Penjanje po raznim spravama; Stoj na rukama, stoj na glavi; Ponavljanje elemenata u parteru: kolut naprijed, svijeća, kolut nazad, vaga; preskoci
2. Skokovi, poskoci i okreti
3. Historijat, karakteristike i podjela gimnastike

PLESI AEROBIK

1. Engleski valcer
2. Polka
3. Osnovni koraci aerobika niskog i srednjeg intenziteta
4. Vrste plesova i aerobika

SPORTSKE IGRE S LOPTOM

1. KOŠARKA:

Vođenje lopte uz promjenu smjera i brzine kretanja, Hvatanje i dodavanje lopte objema i jednom rukom, Šutiranje na koš nakon vođenja polaganjem iz dvokoraka i iz skok-šuta; Pravila igre

2. RUKOMET

Hvatanje i dodavanje lopte, Vođenje lopte, Šutiranje na gol iz mjesta i kretanja,

Primjenjuje teorijsko-motorička znanja i dostignuća prema vlastitim mogućnostima: penjanje po spravama; stoj na glavi i rukama; elementi u parteru: kolut naprijed, kolut nazad, vaga, svijeća; preskoci zgrčno i raznožno; ritmički skokovi, poskoci i okreti na tlu.

Primjenjuje tjelesno vježbanje u svakodnevnom životu u skladu sa biološkim potrebama čovjeka.

Vježba samostalno u skladu sa vlastitim mogućnostima.

Primjenjuje teorijsko-motorička znanja i dostignuća iz sporta u skladu sa vlastitim mogućnostima.

Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku dodavanja, vođenja i šutiranja lopte u košarci.

Razumije i primjenjuje pravila košarkaške igre.

Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku hvatanja, dodavanja, vođenja i šutiranja lopte u rukometu.

Razumije i primjenjuje

<p>Pravila igre</p> <p>3. NOGOMET</p> <p>Vođenje lopte unutrašnjim i vanjskim dijelom stopala, Dodavanje lopte, Pravila igre</p> <p>4. ODBOJKA</p> <p>Gornje i donje odbijanje, Servis, Pravila igre</p>	<p>pravila rukometne igre.</p> <p>Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku dodavanja i vođenja lopte u nogometu.</p> <p>Razumije i primjenjuje pravila nogometne igre.</p> <p>Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku gornjeg i donjeg odbijanja i servisa u odbojci.</p> <p>Razumije i primjenjuje pravila odbojkaške igre.</p> <p>Koristi se nastavnim sredstvima, opremom i prostorom za tjelesno vježbanje na primjeren način.</p> <p>Pokazuje samokontrolu prihvaćajući krajnji rezultat u sportskim aktivnostima na dostojanstven način.</p>
<p>BORILAČKI SPORTOVI</p> <p>TAE-BO</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gardovi i tehnika udaraca rukama, 2. Tehnika udaraca nogama, 3. Postanak, razvoj i karakteristike 	<p>Razumije i optimalno usvaja tehniku tae-bo udaraca s ciljem razvoja psihofizičke stabilnosti.</p>
<p>OPĆA TJELESNA PIPREMA</p> <p>Vježbe jačanja mišića;</p> <p>Vježbe relaksacije i istezanja;</p> <p>Vrste treninga; Aerobne i anaerobne aktivnosti i praćenje pulsa</p>	<p>Razumije i izrađuje plan provedbe tjelesnog vježbanja u cilju razvoja funkcionalnih sposobnosti prema vrijednosti pulsa i motoričkih sposobnosti.</p>
<p>KOREKTIVNA GIMNASTIKA</p> <p>Vježbe jačanja i istezanja mišića kod kifotičnog držanja;</p> <p>Deformiteti kičmenog stuba</p>	<p>Primjenjuje i organizira vježbanje u svrhu održavanja pravilne posture ili korekcije kifotičnog držanja.</p> <p>Razumije i razlikuje</p>

<p><i>VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI</i></p> <p>Izleti, planinarenja, posjete sportskim događajima, posjete fitness-centrima, klizanje, plivanje, skijanje, rolanje, vožnja bicikla i sl.</p> <p>Oprema i korisni savjeti, priprema, organizacija i pravila ponašanja...</p> <p><i>VANNASTAVNE AKTIVNOSTI – SPORTSKE SEKCIJE</i></p>	<p>deformitete kičmenog stuba.</p> <p>Daje kritički osvrt na sportske događaje.</p> <p>Istražuje mjere različitih načina zaštite i sigurnosti u organizacionim oblicima rada.</p> <p>Izgrađuje svijest o odgovornom ponašanju prema sebi i drugima u radu i učenju.</p> <p>Razvija smisao za takmičenje uz poštivanje pravila igre i takmičenja.</p> <p>Pokazuje samokontrolu prihvaćajući krajnji rezultat u sportskim aktivnostima na dostojanstven način.</p>	
---	--	--

Razred: II

Sedmično/tjedno: 3 čas

Godišnje: 105 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
Antropološka obilježja SNIMANJE STANJA TJELESNOG RAZVOJA Morfološke karakteristike Testovi motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	Analizira vlastita antropološka obilježja i procjenjuje rezultate antropoloških testiranja. Izrađuje plan provedbe tjelesnog vježbanja s ciljem razvoja motoričkih i funkcionalnih sposobnosti.	- Biologija, - Informatika, - Matematika, - Historija, - Psihologija, - Sociologija
Indeks tjelesne mase (ITM)	Izračunava i analizira samostalno svoj ITM. Pridržava se principa pravilne i redovne ishrane.	
TEORIJSKA NASTAVA Doping u sportu	Razumije i definira nedozvoljena sredstva u sportu.	
Nove vrste, tehnike i metode vježbanja	Razumije aerobni i anaerobni režim rada i izračunava i prati frekvencu srca u skladu sa opterećenjem.	
Zamor i oporavak	Utvrđuje temeljne zakonitosti na području opterećenja u tjelesnom vježbanju (zamor i oporavak).	
Skolioza	Razumije i definira deformitete kičmenog stuba.	
Struktura antropološkog područja	Razumije i definira strukturu antropološkog područja.	

ATLETIKA

1. TRČANJA

Trčanje različitim tempom maksimalno 12 minuta; Trčanje kratkih i srednjih dionica sa praćenjem pulsa; Vježbe brzinske reakcije

2. SKOKOVI

Skok u dalj – tehnika uvinuće; Skok u vis – flop Fosbury

3. BACANJA

Bacanje medicine 5 kg; Bacanje loptica različitih težina sa namjerom pogađanja cilja; Tehnika bacanja kugle „O'Brien“

SPORTSKA I RITMIČKA GIMNASTIKA

1. Leteći kolut, premet strance, kombinacija – kolut naprijed, nazad, vaga, svijeća, leteći kolut, premet strance
2. Greda: hodanje, počučnji, okreti i kombinacija
3. Poskoci, skokovi i osmice s vijačom

PLES I AEROBIK

1. Salsa
2. Step aerobik

SPORTSKE IGRE S LOPTOM

1. KOŠARKA:

Vođenje lopte s prednjom promjenom, pivotiranje i pick

Primjenjuje teorijsko-motorička znanja i dostignuća prema vlastitim mogućnostima: primjenjuje ispravnu tehniku trčanja i brzinske reakcije, primjenjuje ispravnu tehniku skoka u dalj i u vis, te tehniku bacanja.

Primjenjuje teorijsko-motorička znanja i dostignuća prema vlastitim mogućnostima: kolut naprijed, kolut nazad, vaga, svijeća; leteći kolut, premet strance; hodanje, počučnji, poskoci i okreti na gredi; ritmički poskoci i skokovi i osmice sa vijačom.

Primjenjuje tjelesno vježbanje u svakodnevnom životu u skladu sa biološkim potrebama čovjeka.

Vježba samostalno u skladu sa vlastitim mogućnostima.

Primjenjuje teorijsko-motorička znanja i dostignuća iz sporta u skladu sa vlastitim mogućnostima.

Primjenjuje optimalno

and roll, igra basket i košarka

2. RUKOMET

Hvatanje i dodavanje lopte u kretanju sa zadacima – kriss-kross, kontranapad, Vođenje lopte sa šutiranjem na gol (skok-šut), Šutiranje s pozicije kružnog napadača; Igra

3. NOGOMET

Volej udarac, dribling, dodavanje vanjskom stranom stopala, šutiranje, igra

4. ODBOJKA

Gornje i donje odbijanje, smeč, blok, 6:0, 4:2, igra

BADMINTON

Forhand i backhand udarci, teren i pravila igre

BORILAČKI SPORTOVI

KARATE

1. Stavovi i osnovne tehnike rukama i nogama

usvojenu tehniku dodavanja, vođenja i šutiranja lopte u košarci; primjenjuje optimalno usvojenu tehniku pivotiranja i pick and roll-a.

Razumije i primjenjuje pravila košarkaške igre.

Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku hvatanja i dodavanja sa zadacima vođenja i šutiranja lopte (skok-šut i sa pozicije pivot-a).

Razumije i primjenjuje pravila rukometne igre.

Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku dodavanja i vođenja lopte u nogometu.

Razumije i primjenjuje pravila nogometne igre.

Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku gornjeg i donjeg odbijanja i smeča i bloka, te sistema 6:0 i 4:2 u odbojci.

Razumije i primjenjuje pravila odbojkaške igre.

Usvaja i primjenjuje optimalnu tehniku forhand i backhand udaraca iz badminton-a i pravila igre.

Koristi se nastavnim sredstvima, opremom i prostorom za tjelesno vježbanje na primjeren način.

Pokazuje samokontrolu prihvaćajući krajnji rezultat u sportskim aktivnostima na dostojanstven način.

Razumije i optimalno usvaja stavove i tehniku udaraca rukama i nogama s ciljem

	<p>razvoja psihofizičke stabilnosti.</p>	
<p>OPĆA TJELESNA PIPREMA Kružni trening – razvoj snage; Kružni trening – aerobno-anaerobna izdržljivost; Vježbe s rekvizitima (mala i velika lopta)</p>	<p>Razumije i izrađuje plan provedbe tjelesnog vježbanja u cilju razvoja motoričkih sposobnosti i funkcionalnih sposobnosti prema vrijednosti pulsa;</p>	
<p>KOREKTIVNA GIMNASTIKA Vježbe jačanja i istežanja mišića kod skolioza; Deformiteti kičmenog stuba u frontalnoj ravni – skolioza</p>	<p>Primjenjuje i organizira vježbanje u svrhu održavanja pravilne posture ili korekcije skolioze. Razumije i razlikuje podjelu, uzroke nastanka i kineziterapijsko djelovanje kod skoliozu.</p>	
<p>VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI Izleti, planinarenja, posjete sportskim događajima, posjete fitness centrima, klizanje, plivanje, skijanje, rolanje, vožnja bicikala... Oprema i korisni savjeti, Priprema, organizacija i pravila ponašanja...</p>	<p>Daje kritički osvrt na sportske događaje. Istražuje mjere različitih načina zaštite i sigurnosti u organizacionim oblicima rada. Izgrađuje svijest o odgovornom ponašanju prema sebi i drugima u radu i učenju.</p>	
<p>VANNASTAVNE AKTIVNOSTI SPORTSKE SEKCIJE –</p>	<p>Razvija smisao za takmičenje uz poštivanje pravila igre i takmičenja. Pokazuje samokontrolu prihvaćajući krajnji rezultat u sportskim aktivnostima na dostojanstven način.</p>	

Razred: III

Sedmično/tjedno: 3 čas

Godišnje: 105 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>Antropološka obilježja SNIMANJE STANJA TJELESNOG RAZVOJA Morfološke karakteristike; Testovi motoričkih i funkcionalnih sposobnosti</p> <p>Indeks tjelesne mase (ITM)</p> <p>TEORIJSKA NASTAVA Utjecaj redovnog vježbanja na očuvanje zdravlja, Pravilna ishrana i vježbanje, Suplementacija – dodaci ishrani;</p> <p>Atletika i sportske igre kao rekreativni sportovi; Krav Maga – vojna vještina samoodbrane</p> <p>ATLETIKA 1. TRČANJA Usavršavanje tehnike niskog starta (atletski poligon),</p>	<p>Analizira vlastita antropološka obilježja i procjenjuje rezultate antropoloških testiranja.</p> <p>Izrađuje plan provedbe tjelesnog vježbanja s ciljem razvoja motoričkih i funkcionalnih sposobnosti.</p> <p>Izračunava i analizira samostalno svoj ITM.</p> <p>Pridržava se principa pravilne i redovne ishrane.</p> <p>Razumije i definira utjecaj redovnog vježbanja na očuvanje zdravlja.</p> <p>Razumije suplementaciju i definira potrebu i koristi dodataka ishrani.</p> <p>Razumije i definira koristi od rekreativnog vježbanja.</p> <p>Definira i razumije osnovne principe samoodbrane.</p> <p>Primjenjuje teorijsko-motorička znanja i dostignuća prema vlastitim mogućnostima: primjenjuje ispravnu tehniku trčanja,</p>	<ul style="list-style-type: none">- Biologija,- Informatika,- Matematika,- Historija,- Psihologija,- Sociologija

<p>Trčanje 50 m (atletski poligon)</p> <p>2. SKOKOVI</p> <p>Usavršavanje skoka u dalj – koračna i uvinuće tehnika (atletski poligon)</p> <p>3. BACANJA</p> <p>Usavršavanje bacanja kugle „O'Brien“ (atletski poligon)</p>	<p>skokova i bacanja.</p>
<p>SPORTSKA I RITMIČKA GIMNASTIKA</p> <p>1. PARTER: kompozicija elemenata: kolut naprijed, nazad, vaga, premet strance, svijeća, okreti, poskoci, stoj na rukama</p> <p>2. GREDA: hodanje, počučnji, okreti, ravnoteže i kombinacija</p> <p>3. Okretanje obruča, zamasi i prebacivanja ispred i iza tijela, bumerang, izbačaj i hvatanje obruča, mačiji skokovi kroz obruč</p>	<p>Primjenjuje teorijsko-motorička znanja i dostignuća prema vlastitim mogućnostima: kolut naprijed, kolut nazad, vaga, svijeća, premet strance, stoj na rukama, okreti;</p> <p>hodanje, počučnji, poskoci i okreti na gredi; zamasi, prebacivanja, bumerang, izbačaj, hvatanja i skokovi kroz obruč.</p>
<p>PLES</p> <p>Cha-cha-cha</p> <p>Latino plesovi – prezentacija</p>	<p>Primjenjuje tjelesno vježbanje u svakodnevnom životu u skladu sa biološkim potrebama čovjeka.</p> <p>Vježba samostalno u skladu sa vlastitim mogućnostima.</p>
<p>SPORTSKE IGRE S LOPTOM</p> <p>1. KOŠARKA:</p> <p>Usavršavanje usvojenih tehničko-taktičkih elemenata iz I i II razreda; Košarkaški poligon, odbrana 1:1, kombinacija u odbrani i napadu sa dva, tri ili više igrača; Igra</p>	<p>Primjenjuje teorijsko-motorička znanja i dostignuća iz sporta u skladu sa vlastitim mogućnostima.</p> <p>Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku dodavanja, vođenja i šutiranja lopte u košarci.</p> <p>Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku pivotiranja</p>

1. RUKOMET

Usavršavanje usvojenih tehničko-taktičkih elemenata iz I i II razreda; „eret“ šut, rukometni poligon, sistem 6:0, Igra

2. NOGOMET

Usavršavanje tehničko-taktičkih elemenata iz I i

II razreda, Nogometni poligon; Igra

3. ODBOJKA

Usavršavanje tehničko-taktičkih elemenata iz I i

II razreda, odbojkaški poligon, igra sistem 4:2, takmičenje – servis u određeno polje

i pick and roll-a (košarkaški poligon).

Razumije i primjenjuje taktiku odbrane 1:1 i pravila košarkaške igre.

Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku hvatanja i dodavanja sa zadacima, vođenja i šutiranja lopte (skok-šut i s pozicije pivot-a); „eret“ šut.

Razumije i primjenjuje pravila rukometne igre.

Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku dodavanja, vođenja i šutiranja lopte u nogometu.

Razumije i primjenjuje pravila nogometne igre.

Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku kroz odbojkaški poligon, te taktiku igre u sistemu 4:2 u odbojci.

Razumije i primjenjuje pravila odbojkaške igre.

Koristi se nastavnim sredstvima, opremom i prostorom za tjelesno vježbanje na primjeren način.

Pokazuje samokontrolu prihvaćajući krajnji rezultat u sportskim aktivnostima na dostojanstven način.

BORILAČKI SPORTOVI

1. DŽUDO

Stavovi i osnovne tehnike bacanja – ručne (preko kuka) i nožne tehnike

2. SAMOODBRANA

Poluge na šaci, laktu, ramenu,

Razumije i optimalno usvaja stavove i tehniku bacanja rukama i nogama, te osnovne tehnike samoodbrane s ciljem razvoja psihofizičke stabilnosti.

<p>odbrana od zagrljaja, hvata s leđa i sprijeda</p>		
<p>OPĆA TJELESNA PIPREMA</p>		
<p>Vježbe snage i izdržljivosti po stanicama</p>		
<p>Poligoni</p>		
<p>VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI</p>	<p>Razumije i izrađuje plan provedbe tjelesnog vježbanja u cilju razvoja motoričkih i funkcionalnih sposobnosti.</p>	
<p>Izleti, planinarenja, posjete sportskim događajima, posjete fitness centrima, klizanje, plivanje, skijanje, rolanje, vožnja bicikla...</p>	<p>Daje kritički osvrt na sportske događaje.</p>	
<p>Oprema i korisni savjeti;</p>	<p>Istražuje mjere različitih načina zaštite i sigurnosti u organizacionim oblicima rada.</p>	
<p>Priprema, organizacija i pravila ponašanja...</p>	<p>Izgrađuje svijest o odgovornom ponašanju prema sebi i drugima u radu i učenju.</p>	
<p>VANNASTAVNE AKTIVNOSTI – SPORTSKE SEKCIJE</p>	<p>Razvija smisao za takmičenje uz poštivanje pravila igre i takmičenja.</p>	
	<p>Pokazuje samokontrolu prihvaćajući krajnji rezultat u sportskim aktivnostima na dostojanstven način.</p>	

Razred: IV
 Sedmično/tjedno: 3 čas
 Godišnje: 90 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
Antropološka obilježja SNIMANJE STANJA TJELESNOG RAZVOJA Morfološke karakteristike; Testovi motoričkih i funkcionalnih sposobnosti Indeks tjelesne mase (ITM) Maksimalna frekvencija srca (MFS) i određivanje intenziteta prema srčanoj frekvenciji („ciljana zona“) TEORIJSKA NASTAVA Prezentacije: Bazični sportovi i atletika – „kraljica sportova“; Street workout – kalistenika i parkour; Ritmička gimnastika – grupne vježbe i kompozicije; Aikido; Olimpijske igre – (početak, ljetne, zimske), ZOI'84	Analizira vlastita antropološka obilježja i procjenjuje rezultate antropoloških testiranja. Izrađuje plan provedbe tjelesnog vježbanja s ciljem razvoja motoričkih i funkcionalnih sposobnosti. Izračunava i analizira samostalno svoj ITM. Izračunava MFS i definira intenzitet vježbanja prema srčanoj frekvenciji (60-80% MFS). Pridržava se principa pravilne i redovne ishrane. Razumije i definira koristi od rekreativnog vježbanja. Istražuje, definira i prezentira bazične sportove i atletiku kao „kraljicu sportova“. Istražuje, razumije i definira atraktivne tehnike vježbanja i sportove u parkovima. Istražuje, razumije i definira karakteristike grupnih vježbi u ritmičkoj gimnastici. Istražuje i definira istočnjačke vještine – aikido s ciljem nenasilnog rješavanja konflikta u	- Biologija, - Informatika, - Matematika, - Historija, - Psihologija, - Sociologija

<p>ATLETIKA</p> <p>1. TRČANJA</p> <p>Individualna dostignuća, odjeljska i razredna takmičenja</p> <p>2. SKOKOVI</p> <p>Individualna dostignuća, odjeljska i razredna takmičenja</p> <p>3. BACANJA</p> <p>Individualna dostignuća, odjeljska i razredna takmičenja</p>	<p>međuljudskim odnosima.</p> <p>Istražuje i razlikuje ljetne i zimske Olimpijske igre, navodi karakteristike ZOI'84.</p> <p>Primjenjuje teorijsko-motorička znanja i dostignuća prema vlastitim mogućnostima: primjenjuje ispravnu tehniku trčanja, skokova i bacanja.</p>
<p>SPORTSKA I RITMIČKA GIMNASTIKA</p> <p>1. PARTER: gimnastički poligon</p> <p>2. VRATILO: visovi, uzmasi, izdržaji...</p> <p>3. GREDA: kombinacija elemenata po izboru učenika</p> <p>4. Osnovni elementi tehnike sa loptom – izbačaji, odbijanja, osmice, kotrljanja</p>	<p>Primjenjuje teorijsko-motorička znanja i dostignuća prema vlastitim mogućnostima: gimnastički poligon po izboru učenika, vježbe na vratilu – kombinacija po izboru učenika, greda – kombinacija po izboru učenika, izbačaji, odbijanja, osmice i kotrljanja sa loptom.</p>
<p>PLES</p> <p>Latino plesovi po izboru učenika – mini koreografija</p> <p>Bečki valcer</p>	<p>Primjenjuje tjelesno vježbanje u svakodnevnom životu u skladu sa biološkim potrebama čovjeka.</p> <p>Vježba samostalno u skladu sa vlastitim mogućnostima.</p>
<p>SPORTSKE IGRE S LOPTOM</p> <p>1. KOŠARKA:</p> <p>Usavršavanje usvojenih</p>	<p>Primjenjuje teorijsko-motorička znanja i dostignuća iz sporta u skladu sa vlastitim mogućnostima.</p>

tehničko-taktičkih elemenata kroz situacijske vježbe – igra sa primjenom pravila, suđenje i zapisnik

2. RUKOMET

Usavršavanje usvojenih tehničko-taktičkih elemenata kroz situacijske vježbe – igra sa primjenom pravila, suđenje i zapisnik

3. NOGOMET

Usavršavanje tehničko-taktičkih elemenata kroz situacijske vježbe – igra sa primjenom pravila, suđenje i zapisnik

4. ODBOJKA

Usavršavanje tehničko-taktičkih elemenata kroz situacijske vježbe – igra sa primjenom pravila, suđenje i zapisnik

Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku dodavanja, vođenja i šutiranja lopte u košarci.

Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku pivotiranja i pick and roll-a.

Razumije i primjenjuje taktiku odbrane 1:1 i pravila košarkaške igre.

Razumije i primjenjuje sudijske znakove i vođenje zapisnika.

Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku hvatanja i dodavanja sa zadacima, vođenja i šutiranja lopte.

Razumije i primjenjuje sudijske znakove i vođenje zapisnika.

Razumije i primjenjuje pravila rukometne igre.

Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku dodavanja, vođenja i šutiranja lopte u nogometu.

Razumije i primjenjuje sudijske znakove i vođenje zapisnika.

Razumije i primjenjuje pravila nogometne igre.

Primjenjuje optimalno usvojenu tehniku i taktiku igre u odbojci.

Razumije i primjenjuje sudijske znakove i vođenje zapisnika.

Razumije i primjenjuje pravila odbojkaške igre.

Koristi se nastavnim sredstvima, opremom i prostorom za tjelesno vježbanje na primjeren

BORILAČKI SPORTOVI

Prezentacija tehnike borilačkog sporta prema izboru učenika: Tae-bo,

<p>Karate, Džudo, Krav Maga...</p> <p>OPĆA TJELESNA PIPREMA</p> <p>Vježbe spretnosti i okretnosti, Trening u fitness centrima; Sportsko penjanje</p> <p>VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI</p> <p>Izleti, planinarenja, posjete sportskim događajima, posjete fitness centrima, klizanje, plivanje, skijanje, rolanje, vožnja bicikala...</p> <p>Oprema i korisni savjeti; Priprema, organizacija i pravila ponašanja...</p> <p>VANNASTAVNE AKTIVNOSTI – SPORTSKE SEKCIJE</p>	<p>način.</p> <p>Pokazuje samokontrolu prihvaćajući krajnji rezultat u sportskim aktivnostima na dostojanstven način.</p> <p>Izvodi i daje primjer tehnike borilačkog sporta po vlastitom izboru, a s ciljem razvoja psihofizičke stabilnosti.</p> <p>Razumije i izrađuje plan provedbe tjelesnog vježbanja u cilju razvoja motoričkih i funkcionalnih sposobnosti.</p> <p>Daje kritički osvrt na sportske događaje.</p> <p>Istražuje mjere različitih načina zaštite i sigurnosti u organizacionim oblicima rada.</p> <p>Izgrađuje svijest o odgovornom ponašanju prema sebi i drugima u radu i učenju.</p> <p>Razvija smisao za takmičenje uz poštivanje pravila igre i takmičenja.</p> <p>Pokazuje samokontrolu prihvaćajući krajnji rezultat u sportskim aktivnostima na dostojanstven način.</p>
---	---

DIDAKTIČKO METODIČKE NAPOMENE

Nastava Sporta / Športa u izbornom području – Opća gimnazija odvija se kroz 3 nastavna sata sedmično, odnosno 105 sati godišnje od I (prvog) do III (trećeg) razreda i 90 nastavnih sati u IV (četvrtom) razredu.

Učenička postignuća za Sport / Šport vrednuju se na osnovu evidentnog lista – lični karton učenika i evidentnog lista nastavnika u kojem se bilježe sve relevantne informacije (prisustvo na času, kašnjenje, aktivnost na času, teme za referate, učešće u sportskim sekcijama, takmičenjima, smotrama, revijama, usvojenost teorijsko-motoričkih znanja i dr.).

Neke od nastavnih tema zahtijevaju grupni rad te je moguće za vrlo kratko vrijeme ocijeniti više učenika. Neke nastavne teme zahtijevaju mnogo više rada i ozbiljniji pristup pa treba imati u vidu da je ovdje riječ o globalnom programu koji će biti prilagođen vlastitim mogućnostima samih učenika, kompetencijama nastavnika i školskim uvjetima.

Vodeći računa o predispozicijama i realnom postizanju učeničkog optimuma, broj sati predviđenih za pojedine oblasti može se prilagoditi interesu i mogućnostima samih učenika. Ukoliko postoje uvjeti, poželjno je izvoditi nastavu Sporta / Športa u homogenim grupama (prema spolu), a s ciljem kvalitetnije realizacije ponuđenog programskog sadržaja koji je specifičan za određenu spolnu skupinu.

Aktivnosti učenika u svim oblicima nastave (nastavni sat, teorijski dio nastave, samostalni rad, vannastavne i vanškolske aktivnosti) su elementi koji se vrednuju, zaokružuju status učenika u nastavi sporta i adekvatno se uvažavaju u konačnoj procjeni uspjeha na nastavi Sporta / Športa.

TEORIJSKI DIO NASTAVE predviđen programom se može realizirati na svakom času ili po planu koji uradi sam profesor. Teorijska predavanja mogu spremati i sami učenici u vidu referata, prezentacija i seminarskih radova. S tim u vezi, samostalna aktivnost učenika jednim dijelom proizlazi iz teorijskog dijela nastave i objektivnih informacija o stanju vlastitog zdravlja, tjelesnog razvoja i opće spremnosti. Usvojena znanja o sredstvima, metodama i oblicima tjelesnog vježbanja će motivirati učenika na samostalne aktivnosti i samokontrolu. Dakle, na osnovu pokazatelja inicijalnog stanja učenika, profesor, na početku godine, kroz teorijsku nastavu upoznaje učenike sa usmjerenim programima godišnjeg vježbanja za pravilno držanje tijela, razvoj aerobne izdržljivosti, gipkosti, snage i drugih motoričkih sposobnosti. O samostalnoj tjelesnoj aktivnosti učenik može voditi dnevnik rada u koji će redovno evidentirati sadržaj, vrijeme i obim izvršenog rada.

VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI – TERENSKA NASTAVA organizira se za učenike koji imaju želju i afinitet za dodatnom sportskom aktivnošću. Plivanje, skijanje, klizanje, vožnja bicikala, planinarenje i sl. sadržaji su koji čine nezaobilazni standard tjelesne kulture srednjoškolaca. Ovaj način realizacije nastave Sporta / Športa provodi se na osnovu zajednički dogovorene aktivnosti škole, roditelja i osnivača škole (MONKS). U tom smislu škola priprema informacije o broju učenika koji nisu ovladali znanjem plivanja ili skijanja (ili učenika koji su izrazili interes da svoje vrijeme provedu u ovim aktivnostima), obezbjeđuje organizaciju i stručni rad, a osnivač (MONKS) i roditelji osiguravaju potrebna sredstva za njihovu realizaciju.

VANNASTAVNE AKTIVNOSTI – SPORTSKE SEKCIJE organiziraju se prema afinitetima i vlastitom izboru učenika, organiziraju se mimo planiranih časova redovne nastave i ne ulaze u godišnji fond od 105, odnosno 90 nastavnih sati.

VREDNOVANJE UČENIKA SA POTEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Prema članu 7. Pravilnika o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika za osnovne i srednje škole u Kantonu Sarajevo, „Službene novine Kantona Sarajevo br. 24/18 kod učenika s poteškoćama u razvoju treba vrednovati i njegov odnos prema radu i postavljenim zadacima, te odgojnim vrijednostima. Načine, postupke i kriterije vrednovanja učenika s poteškoćama u razvoju, koji savladavaju nastavne sadržaje po individualno-edukacionim i individualiziranim programima, uključujući i vladanje, nastavnici trebaju prilagoditi mogućnostima i sposobnostima učenika.

Vrednovanje treba usmjeriti na poticanje učenika na aktivno učešće u nastavi i vannastavnim aktivnostima, razvijati njegovo samopouzdanje i osjećaj napredovanja kako bi kvalitetno iskoristio očuvane sposobnosti i razvio nove. Načini i postupci vrednovanja trebaju biti u skladu s preporukama stručnoga tima za pojedino područje, primjereno stepenu i vrsti poteškoće, te jasni svim učesnicima u procesu vrednovanja. Nivo razvijenosti postignuća učenika treba provjeravati načinom u kojem se najbolje može izraziti. Ako učenik ima izražene teškoće u glasovno-govornoj komunikaciji, omogućava mu se pismena provjera, a ako učenik ima izražene poteškoće u pisanom izražavanju, omogućava mu se usmena provjera u dogovoru s odjeljenskim vijećem. Elementi ocjenjivanja iz ovog člana bit će regulisani posebnim podzakonskim aktima.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

- VII stepen stručne spreme (profesor fizičkog vaspitanja, profesor za fizičku kulturu, profesor sporta i tjelesnog odgoja);
- Magistar nauka u oblasti sporta i tjelesnog odgoja;
- Doktor nauka u oblasti sporta i tjelesnog odgoja;
- Završen II ciklus po bolonjskom sistemu studiranja;
- Završen III ciklus po bolonjskom sistemu studiranja.

Kultura religija

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

KULTURA RELIGIJA.

- Komisija:**
- 1. Mr. sci. Sedžida Hadžić, predsjednik, Treća gimnazija**
 - 2. Esad Karahodžić, prof. član, Trgovačka škola**
 - 3. Berina Hasanagić, prof. član, Ugostiteljsko-turistička škola**
 - 4. Igor Smiljanić, prof. član, Srednja medicinska škola**
 - 5. Mr. Melina Fazlić, Gimnazija Dobrinja**
 - 6. Prof. dr. Nevad Kahteran, Filozofski fakultet**

KULTURA RELIGIJA

I, II, III i IV RAZRED

1 čas sedmično, 35 i 30 časova godišnje

ARGUMENTACIJA

S obzirom na društveno-kulturnu ekspanziju i koheziju današnjice kao i činjenicu da susreti različitih religija postaju sve češći i kompleksniji, od velike je važnosti da se i posebnosti različitih religija i kultura redefiniiraju.

Upravo uvažavanje i poštivanje posebnosti u religijama je ono što može sačuvati razvoj čovječanstva od globalne difuzije i konfuzije. Samo iz zajedničkog djelovanja mnoštva posebnosti u religijama, može nastati „općeprihvaćeno“, koje bi omogućilo i osiguralo ravnotežu između tradicije i slobode.

„Kultura religija“ tematizira opća iskustva, kao i lična iskustva koja mladi ljudi svakodnevno doživljavaju u odnosu na religije. Samim tim predmet nije u konkurentnom odnosu sa Vjeronaukom, odnos ovih predmeta je prije svega odnos saradnje. „Kultura religija“ podrazumijeva vjeronauku /vjeronauk kao sadržajno pedagoški i autentični izvor spoznaje sopstvene religijske pripadnosti. Na osnovama vjeronauke / vjeronauka „Kultura religija“ vodi učenike ka dijalogu i suživotu sa pripadnicima drugih religija. Pri tome se sadržaji nastave podjednako odnose na samo po sebi razumljivo postojanje religijskih zajednica i religijskih odrednica, kao i na praktični život učenika sa pripadnicima ovih zajednica.

CILJ

Učenike osposobiti za kritičko mišljenje, religijsku argumentaciju, kritičku procjenu različitih religijskih vrijednosti, kulturu religijskog dijaloga, poticanje samostalnog rasuđivanja i neophodnosti suživota u religijskoj različitosti.

ZADACI

Sa stanovišta pedagoških, didaktičkih i metodičkih ciljnih odrednica zadatak nastave predmeta Kultura religija je da:

- Odgaja u duhu poštovanja i tolerancije drugih ljudi, njihovih religija i svjetonazora;
- Razvija i unapređuje sposobnost i spremnost za uvažavanje i susret sa pripadnicima drugih religija;
- Razvija i unapređuje sposobnost i spremnost za usvajanje osnovnih znanja o drugim religijama, kao i svijest o razlikama u pogledima i stavovima različitih religija;
- Razvija kod učenika sposobnost, spremnost i istrajnost u preuzimanju odgovornosti za drugoga, kao pojedinac i kao član zajednice, nezavisno od religijske pripadnosti.

ISHODI UČENJA

Polazeći od ovako definiranih zadataka predmet „Kultura religija“ pruža učenicima mogućnost da steknu znanje **o religijama:**

- Stjecanje osnovnih znanja o svjetskim religijama s posebnim osvrtom na religije u Bosni i Hercegovini;
- Stjecanje znanja o ulozi religija u nastanku i razvoju kultura i civilizacija;
- Spoznaja uloge religija u oblikovanju životne stvarnosti i moralnom razvoju pojedinca i društva;
- Postavljanje pitanja: šta različite religije govore o velikim problemima današnjice te svakodnevnim dilemama?
- Stjecanje spoznaja o utjecaju religijskih tradicija na društveni i kulturni razvoj Bosne i Hercegovine.

O djelovanju u međusobnom dijalogu:

- Upoznavanje i usvajanje prikladnih metoda za plodonosan i konstruktivan dijalog;
- Vođenje konstruktivnog dijaloga sa pripadnicima drugih religija u sopstvenom okruženju;
- Prepoznavanje, kako iz perspektive različitih religijskih razmišljanja može nastati osnova za zajedničko djelovanje s ciljem razvoja humanog društva;
- Spoznaja da su norme i vrijednosti društva dio nasljeđa, ali mogu opstati samo ukoliko ih ljudi, kroz zajedničko djelovanje, ponovo ostvaruju;
- Prepoznavanje kompatibilnih sadržaja u različitim religijama i njihova primjena u praksi.

Odgoj i upoznavanje vrijednosti:

- Spoznati, da su čuvanje ljudskog dostojanstva, očuvanje mira, stvaranje socijalne pravde i slobode, kao i nepovredivost slobode mišljenja i uvjerenja osnovne društvene vrijednosti humanog društva i lično dobro svakog čovjeka;
- Doživjeti značaj ovih vrijednosti u sopstvenom životnom kontekstu kao i mogućnost razvoja i primjene metoda koje potvrđuju i učvršćuju njihovu valjanost;
- Spoznati, da je sloboda mišljenja i uvjerenja drugog temelj vlastite slobode, što prije svega važi za slobodu religijskih uvjerenja;
- Spoznati, da je povjerenje u samostalnost vlastitog mišljenja i vlastitog uvjerenja preduvjet za sposobnost pronalaženja kompromisa;
- Spoznaja da traženje, pronalaženje i prihvatanje kompromisa ne dovodi u pitanje očuvanje vlastitih uvjerenja.

Razred:	I
Sedmično/tjedno:	1 čas
Godišnje:	35 časova

TEMATSKE CJELINE

I RELIGIJA (2)

- Pojam, definicija i porijeklo religije
- Religija prije povijesti

II VJERA I RELIGIJA (3)

- Prožimanje vjere i života
- Za i protiv vjerovanja u Boga
- Rasprostranjenost vjerovanja u cijelom svijetu

III VJERA I NAUKA (2)

- Čime se bavi nauka
- Spoznaja izvan materijalnog svijeta

IV PORODICA I RELIGIJA (6)

- Uvod – šta je porodica?
- Vidljivi i nevidljivi znakovi religije u porodici
- Odgoj u porodici
- Obredi uvođenja u zajednicu i obredi sahrane
- Obredi u judaizmu, kršćanstvu i islamu
- Podjela obaveza u porodici

V MIR, NENASILJE I MJESTO ZA DRUGOG (4)

- Vjera je nespojiva s nasiljem
- Mir je najveće zajedničko iščekivanje čovječanstva od religija

- Pasivni otpor i aktivno nenasilje
- Svako je poseban i vrijedan poštivanja
- Ko je Drugi/a?

VI KULTURNI DOPRINOS RELIGIJA ARHITEKTURI, SLIKARSTVU I MUZICI (12)

- Povezanost umjetnosti i religije
- Sveta mjesta religija
- Kršćansko / Hrišćansko graditeljstvo
- Islamsko graditeljstvo
- Jevrejsko graditeljstvo
- Slikarstvo u religijama
- Duhovna muzika

Preporučuje se posjeta sakralnim objektima

VII SVJETSKI ETOS – UVJET STVARANJA PRAVEDNOG SVJETSKOG PORETKA I PREŽIVLJAVANJA LJUDSKOG RODA (6)

- Deklaracija i put do Deklaracije za svjetski etos
- Ljudskost i uzajamnost
- Kultura nenasilja i strahopoštovanje pred svakim životom
- Kultura solidarnosti i pravednog ekonomskog poretka
- Kultura tolerancije i življenja u istini
- Kultura ravnopravnosti i partnerstva između muškarca i žene

Razred: II
Sedmično/tjedno: 1 čas
Godišnje: 35 časova

TEMATSKE CJELINE

I HISTORIJSKI PREGLED RELIGIJE INDIJE (1)

- Hinduizam
- Džainizam
- Buddhizam

RELIGIJE DALEKOG ISTOKA (1)

- Konfucijanstvo, taoizam, lamaizam

JAPANSKE RELIGIJE (1)

- Shintoističko učenje

II SAVREMENE MONOTEISTIČKE RELIGIJE JUDAIZAM (5)

- Nastanak i razvoj judaizma
- Savez
- Jevrejski praznici
- Tora i krišna
- Jevrejski obredi i običaji

KRŠĆANSTVO (5)

- Nastanak i razvoj kršćanstva
- Rimokatoličanstvo
- Pravoslavlje
- Protestantizam
- Kršćanski praznici
- Kršćanski obredi i običaji

ISLAM (5)

- Nastanak i razvoj islama
- Islamsko učenje
- Islamski praznici
- Islamski obredi i običaji
- Glavne struje islama

RELIGIJE U SVIJETU (2)

- Sikhizam
- Afričke religije
- Američke religije

NOVI RELIGIJSKI POKRETI (1)

- Nastanak i razvitak
- Sistematizacija - ZAJEDNIŠTVO KAO NAČELO RELIGIJA (1)

III ETIKA – MORALNO DOBROČINSTVO I RELIGIJE (7)

- Uvod – etika i religija
- Specifičnosti jevrejske, kršćanske i islamske etike
- Dekalog (Deset Božjih zapovijedi – zajednička baština i temelj abrahamskih religija)
- Lex talionis („oko za oko, zub za zub“) u tradicijama abrahamskih religija
- Zlatno pravilo – uzajamnošću do ljudskosti

IV RELIGIJA – DRŽAVA – DRUŠTVO (7)

- Uvod, temeljni pojmovi
- O religijskoj zajednici; o religioznosti i pripadanju
- Religija i nacija
- Religijske zajednice i država; Religija i politika
- Religijske slobode u sistemu ljudskih prava

Razred: III
Sedmično/tjedno: 1 čas
Godišnje: 35 časova

TEMATSKE CJELINE

I ŠTA JE RELIGIJA? (7)

- Različiti aspekti proučavanja religija
- Povijesni razvoj i nastanak religija
- Teorije o religijama – E. B. Tylor i James Frazer
- Sigmund Freud i Emile Durkheim
- Karl Marx; Mircea Eliade
- E.E. Evans-Pritchard; Clifford Geertz

II KULTURNE DIMENZIJE RELIGIJA (7)

- Običaji
- Tradicija
- Kultura religije
- Tolerancija kao religijska vrijednost
- Manifestni oblici religioznosti – ritual, simbol i mit (projektna nastava)

III FENOMEN RELIGIOZNOSTI (6)

- Odnos vjere i nauke
- Odnos vjere i filozofije
- Kultura u religijama

IV DOBRO KAO UNIVERZALNI RELIGIJSKI PRINCIP (7)

- Određenje dobra
- Dobro kao vrhovna vrijednost
- Religijsko značenje pojma dobra
- Moralno dobro i „Zlatno pravilo“

V MORAL I RELIGIJA (8)

- Moralna vrijednost
- Religiozni odgoj kao princip formiranja ličnosti
- Fenomen savjesti
- Religiozne norme kao ispunjavanje savjesti
- Religijsko razumijevanje odgovornosti, krivnje i kazne

Razred:	IV
Sedmično/tjedno:	1 čas
Godišnje:	30 časova

TEMATSKE CJELINE

I RELIGIJSKO POIMANJE SLOBODE (6)

- Dekalog – temelj slobode
- Razvoj spoznaje o slobodi kroz historiju
- Biti odgovoran za svijet i za čovjeka
- Zajednička sudbina čovjeka i svijeta
- Sloboda unutar normi i granica
- Religiozna sloboda individualno i kolektivno pravo čovjeka

II POJAVNI OBLICI RELIGIOZNOSTI (6)

- Molitva
- Obred
- Žrtve
- Askeza
- Monaški život
- Hodočašće

III PORODICA U ČOVJEKOVOM ŽIVOTU (7)

- Brak u religiji – pretpostavka za formiranje porodice
- Praksa religioznih vrijednosti u porodici
- Mogućnost odgoja za zajednicu u školi i vjerskoj instituciji
- Religijska gledišta na brak i porodicu

IV PRIMJENA RELIGIJSKIH NORMI (6)

- Religijsko poimanje rata i mira
- Religija i nacionalizam
- Religija i ljudska prava
- Religijski pristup spolnosti
- Odnos religije prema abortusu
- Odnos religije prema drogi i alkoholu

V SEKULARIZACIJA (5)

- Odvajanje religije od države
- Ideja filozofije prosvjetiteljstva i liberalizma
- Autonomnost vjerskih zajednica
- Religija, odgoj i obrazovanje

DIDAKTIČKO-METODIČKA UPUTA ZA REALIZACIJU PROGRAMA

Ovaj program je namijenjen učenicima koji su se opredijelili za izborni predmet Kultura religija, alternativa predmetu Vjeronauka / Vjeronauk.

Nastavnim planom za gimnaziju i srednje škole za stručno obrazovanje i obuku predviđeno je da se predmet izučava od I do IV razreda sa jednim časom sedmično. Fond sati, obim i nastavna građa primjereni su cilju i zadacima nastave i uzrastu učenika.

Svaki nastavnik, zavisno od uvjeta, prirode sadržaja, vlastitih znanja i sposobnosti, treba da se opredijeli u izboru metodičkih postupaka, organizacije nastave i nastavnih pomagala. Posebnu pažnju treba posvetiti izboru nastavnih metoda primjerenih nastavi „Kulture religija“.

„Kultura religija“ je naučno utemeljen predmet koji se posebno oslanja na društvene nauke: historiju, filozofiju, sociologiju, estetiku, povijest umjetnosti, muziku, poeziju, pedagogiju i komparativne teologije s posebnim naglaskom na teologije u Bosni i Hercegovini, i zato nastava mora biti historijski usmjerena, opisnog karaktera, vezana za stvarnost, raditi sa primjerima, odvijati se bez dominacije i prevlasti, dakle dijaloški. Teme koje su upitne u društvu, trebaju biti postavljene kao upitne i u samoj nastavi.

Kod vrednovanja uspjeha treba voditi računa o rezultatima koje učenici ostvare u nastavi. Tu spadaju aktivna učešća na času, pisani radovi, usmeni doprinosi i praktični učinci.

Ocjenjivanje uspjeha odnosi se na znanja, sposobnosti i vještine stečene u nastavi. Nastavnici bi trebali u svom mjesečnom planu rada, postaviti nastavne ciljeve, nastavne teme i metodičke postupke (kod planiranja nastavnih cjelina i sati) koje učenici moraju savladati.

Ocjenjivat će se opseg, samostalno i precizno korištenje znanja, sposobnosti i spremnosti i način izlaganja.

To znači da zahtjevi u nastavi moraju biti tako oblikovani da se od učenika, pored reprodukcije, mogu zahtijevati i složeniji učinci i uspjesi kao što su: analiza, argumentacija, kritički osvrt, procjenjivanje, istraživanje...

Nastavnicima se preporučuje da obavezno pri pripremanju pismene pripreme i realizacije nastavnih jedinica vode računa da to bude u skladu sa zahtjevima Nastavnog plana i programa Kulture religija.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Nastavu Kultura religija **od I do IV razreda gimnazije** mogu izvoditi profesori sa najmanje završenim VII (sedmim) stepenom obrazovanja – VSS (visoka stručna sprema) ili najmanje završenim drugim ili trećim ciklusom, s prethodno završenim prvim ciklusom visokog obrazovanja odgovarajućeg fakulteta po bolonjskom principu školovanja, koji imaju položenu pedagoško, psihološko, didaktičko, metodičku grupu predmeta na nastavnom fakultetu i koji imaju sljedeća stručna zvanja:

1. Filozofski fakultet:

- Odsjek filozofija i stekao zvanje profesor filozofije, magistar filozofije, doktor filozofije
- Odsjek sociologija i stekao zvanje profesor sociologije, magistar sociologije, doktor sociologije
- Odsjek filozofija i sociologija i stekao zvanje profesor filozofije i sociologije

2. Fakultet političkih nauka:

- Profesor sociologije
- Profesor kulture religija

3. Teološki fakultet

**Nastavni planovi i programi za vjeronauke
preuzeti od vjerskih institucija**

Islamska vjeronauka

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj.35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta ISLAMSKA VJERONAUKA.

***Napomena:** Nastavni plan i program Islamske vjeronauke za I, II, III I IV razred srednje škole Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini usvojio je i propisao za upotrebu zaključkom br.: 01-SM-06-1/2010, na sjednici Rijasetu održanoj 28. decembra 2009.godine – 13. muharrema 1431. h. godine.*

Komisija:

- 1. Dr. Nezir Halilović*
- 2. Dr. Ekrem Tucaković*

UVOD

Nastavu islamske vjeronauke u srednjoj školi treba posmatrati dijelom općeg nastojanja za dosezanjem kvalitetnije škole u Bosni i Hercegovini. Naravno, davanje vjeronaučnog doprinosa ovakvom htijenju treba tumačiti prvenstveno odrazom svijesti o promijenjenoj prirodi kompetencija kojima mlad čovjek treba ovladati. Pomak od materijalnog, sadržajnog znanja ka metodičkim vještinama, umijeću rada u timu, odgovornosti za svoj dio timskog projekta, sposobnosti komuniciranja, intenziviranoj osjetljivosti za drugog i zajednicu, repositionira položaj i mogućnosti nastave islamske vjeronauke u školi.

Pripadajuće vrijednosti islama su u školi dobile svoj ovovremeni kulturološki medij. Nastavni plan i program islamske vjeronauke za srednje škole dio je konstruiranja djelotvorne spona između islama kao konstituirajuće odrednice bošnjačkog bića i imponirajućeg kvaliteta njegovog življenja u našem dobu.

Nastavni plan i program islamske vjeronauke u srednjoj školi oblikovan je na temelju uvažavanja sljedećih, međusobno komplementarnih zahtjeva:

- uvažavanje dosadašnjeg iskustva islamske vjeronauke u našoj srednjoj školi;
- uspostavljanje prepoznavajuće niti s pozitivnim dometima prethodnih nastavnih planova i programa islamske vjeronauke;
- uspostavljanje takvog pristupa planiranju i programiranju koji će respektirati savremene, djelotvorne didaktičke domete;
- nastojanje da se koreliraju sadržaji islamske vjeronauke s drugim nastavnim predmetima;
- afirmiranje interkulturalnog pristupa u kojem postoji prostor za upoznavanje i razvijanje svog identiteta, ali i upoznavanje poštovanje drukčijeg.

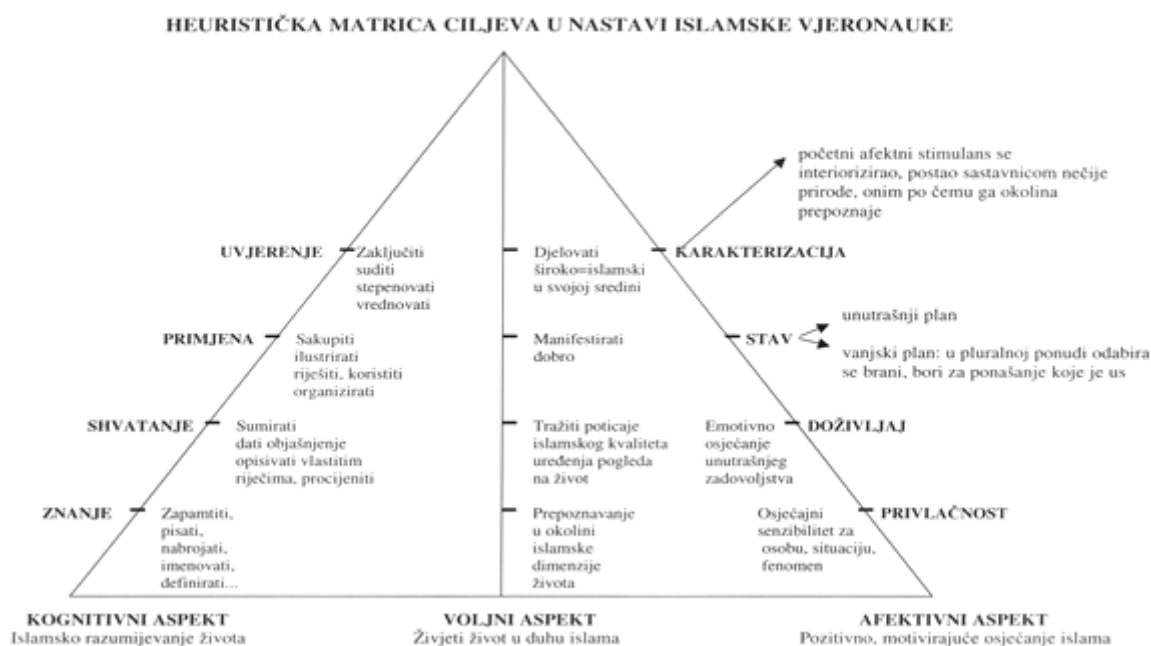
Koncepcijski background

Nastavni plan i program kreiran je tako da odgovara razvojnim i religijskim potrebama mladog čovjeka kroz značajan formativni raspon srednje škole. Dominirajuća razvojno preokupirajuća pitanja podstiču otvoren, sistematičan, atraktivan odgovor iz uglova više islamskih znanosti. Didaktičku okosnicu Plana i programa čini razvojni kurikulumski pristup koji ostavlja značajan prostor nastavnikovoj stručnoj odluci o broju sati potrebnih za realizaciju pojedinog tematskog područja (uvažavajući sociogene i antropogene dimenzije učenikove životne situacije u konkretnoj sredini), djelotvornom definiranju najupečatljivijeg zadatka koji neki sadržaj može razviti, a koji ujedno predstavlja i dominirajući sloj pri vrednovanju ishoda učenja, odabiru metodičkog sistema koji će upotrijebiti).

Planom i programom je preciziran omjer u kojem je nastavniku ponuđen okvir, sistem, orijentir, odnosno, koliko iziskuje nastavnikovo stručno promišljanje i samostalno odlučivanje (nastavnik kreira godišnji program primjeren konkretnoj sredini, opredjeljuje se za preciziranje metodičkih formulacija svojih nastavnih htijenja, a na temelju ponuđenog kategorijalnog sistema ciljeva).

Model izvedbenog kurikuluma kranje fleksibilno omogućava nastavniku da se odluči koliko nastavnih sati će "posvetiti" nekoj nastavnoj jedinici, kao i to da didaktički zahtjevniju nastavnu jedinicu upisuje više nastavnih sati, s tim da precizira samo fazu njene realizacije, konkretni projektni zadatak za učenike u kontinuitetu istraživačkog bavljenja tom nastavnom jedinicom.

Htijenje da se Plan i program kvalitetno didaktički oblikuje lišeno je ambicije preciziranja metodičke dimenzije. Didaktika osigurava nastavniku – praktičaru kategorijalni sistem, heurističku matricu koja će mu pomoći da formuliše šta želi postići nastavom, a time i predvidi i kontrolira ishode.

Znanstvena pozadina ovakvoj matrici je u didaktičkoj komplementarnosti odgojne i obrazovne intencije nastave, te antropološkom razumijevanju čovjeka kao cjeline spoznaje, osjećanja i djelovanja.

Nastava islamske vjeronauke u sebi sažima i obrazovno i potcrtano odgojno htijenje. To se ostvaruje na razini ciljeva, strategija, evaluacijskih slojeva učenikovog rasta u islamu.

Heuristička matrica ciljeva nudi kategorijalni sistem razvijanja spoznaje, osjećanja i djelovanja u islamu.

Kognitivni aspekt matrice, teorijski uronjen u Bloomov taksonomski model odgoja spoznaje, dat je kroz četiri razine:

Znanje, s naglaskom na memoriranju sadržaja, njihovom usvajanju kao gotovih činjenica, generalizacija. Nastavnik "zahtijeva" ovu razinu znanja "imperativima": napiši, nabroj, imenuj, definiraj.

Shvatanje u kojem se začima proces prerade ponuđene informacije, njenog asimiliranja u postojeću kognitivnu strukturu ili mijenjanja kognitivnog modela radi 'smještanja' nove,

drukčije informacije. Sposobnost da se gradivo opiše svojim riječima, sumira, poprati crtežom, grafikonom.

Zapamćeno i shvaćeno treba umjeti primijeniti u sagledavanju neke situacije, u dosezanju kvalitetnog rješenja nekog problema.

Analiza je umijeće rastavljanja cjeline, razumijevanja organizacione strukture nekog gradiva, analize veze među dijelovima.

Na temelju stečenog znanja, procijeniti, evaluirati informacije, situacije. Izvesti zaključak i obrazložiti ga, posjedovati kriterije vrednovanja, kritički suditi. Na ovoj razini snažno se prepliću spoznajna i osjećajna dimenzija osobe jer vrednovanje uvijek u sebe uključuje i osjećanje. Sada je mlada osoba kompetentna da na temelju pređenog puta odgoja i obrazovanja koji rezultira uređenim, djelotvornim znanjem o nečemu, prosuđivati, vrijednosno se očitovati.

Afektivni aspekt matrice predstavlja tok vođenih promjena u odgoju osjećajnosti. Upravo je afektivitet u osobi resurs postizanja odgojnosti islamske vjeronauke. Kategorijalna ljestvica odgoja afektiviteta teorijski je utemeljen u Bloomovom taksonomskom modelu.

Početak odgoja osjećajnosti prema nečemu rezerviran je za početni senzibilitet, osjetljivost, budnost prema određenom fenomenu.

Nakon osjetljivosti prema nečemu, slijedi reagirane. U početku ono može biti saglašavajuće, samo dok je agens utjecaja prisutan. Važno je ne kritizirati i takvu vrstu afektivnog odgovora na utjecaj. U jednom trenutku, reagiranje se transformira u unutrašnje, praćeno doživljajem zadovoljstva.

Više doživljaja grupira se u stav prema pojavi, koji je u početku unutrašnji, intimni, a njegovo osjećajno pojačavanje rezultat će izricanjem svog stava u konfliktnoj situaciji, odabirom ponašanja koje mu je sukladno (dinamička komponenta stava).

Na kraju, početni afektivni stimulans, prošavši razine odgoja afektiviteta, slijeva se s osobom, postaje njezinom prirodom, onim po čemu ga okolina prepoznaje, predviđa, vrednuje...

Živjeti islam, krajnji je cilj islamskog odgoja i obrazovanja. Dosegnuti ovakav ishod nije moguće odjednom već postupno: od umijeća raspoznavanja Dobra, preko kreiranja ambijenta za Dobro, pa činjenja Dobra kao konstituente rasta u vjeri do ukupne islamske profiliranosti koju osoba svjedoči kvalitetom življenja u svojoj zajednici.

Nastavnik se odlučuje za izbor određene razine promjene koju je moguće ostvariti određenim nastavnim sadržajem i njemu pripadajućom nastavnom strategijom: dominantno područje promjene (kognitivno, afektivno, voljno ili kombinirano), dubina promjene sukladno razini pojedinog područja, konkretni zahtjevi koji se postavljaju pred učenika).

Koncepcijska struktura

Koncepcijsku cjelinu Nastavnog plana i programa islamske vjeronauke treba posmatrati unutar cjeline odgoja u vjeri: islamski odgoj u mektebu, porodici, osnovnoj školi... Srednjoškolska vjeronauka je značajan doprinos ukupnom vjerskom odgoju.

Struktura programa je standardizirana za sva uzrasna godišta. Na početku svakog razreda opcrtan je cilj nastave islamske vjeronauke i zadaci pomoću kojih se on ostvaruje. Pri definiranju cilja i zadataka vodilo se računa o specifičnim razvojnim i religijskim potrebama mlade osobe određenog uzrasta, posebnosti sociološke situacije u kojoj naša mladost odrasta, kao i o svojevrsnom spiralnom sistemu pri uređivanju redoslijeda i postizanju intenziteta ponuđenog.

Potom su navedeni nastavni sadržaji, didaktički prilozi nastavnikovom osmišljavanju načina **komuniciranja** određenog sadržaja i ponuđeni evaluacijski orijentiri.

U nastavi vjeronauke ocjenjivanje je sastavni dio praćenja i vrednovanja učenika. Ne postoje posebno određeni nastavni sati za ocjenjivanje, nego cjelokupan nastavni proces sadrži neizostavnu komponentu ocjenjivanja učenika. Dakle ocjenjivanje učenika se provodi u toku čitave školske godine i ono predstavlja realizaciju procesa praćenja i vrednovanja učenika. U ovom procesu prate se zainteresiranost učenika, njegova aktivnost u svim fazama nastavnog procesa, uključenost u rješavanje zadataka, odnos prema nastavnom predmetu i postignuti rezultati.

U nastavi islamske vjeronauke potiče se i s pažnjom vrednuje svaki mladalački iskorak u ličnom rastu u vjeri – u razumijevanjima, osjećanjima, postupcima.

Na kraju:

Nastavni plan i program je zamišljen kao poticaj kontinuiranoj stručnoj i javnoj raspravi s ciljem njegovog usavršavanja i dosezanja zrelijeg kvaliteta. Permanentno pozvani učesnici ovakve rasprave su: roditelji, nastavnici, kulturni i javni radnici koji svojom odgovornom usredsređenošću i osjetljivošću za ovovremeni govor islama mogu se uključiti u trajni proces profiliranja Nastavnog plana i programa islamske vjeronauke.

Bitno je istaknuti i to da je Nastavni plan i program oblikovan tako da implicira urgentno pojavljivanje pratećeg metodičkog priručnika za nastavnike i udžbenika za učenike.

CILJ I ZADACI

Cilj vjeronauke srednjoj škole jeste uvođenje mladih u glavna područja islama kao i njihovo razvijanje u vjeri, moralnosti i otvorenosti za vjersko tumačenje stvarnosti. To obuhvata: glavna područja islama i najznačajnije probleme koji se odnose na pitanja vjerovanja, čovjekovih potreba, slobode i života, kao i upoznavanje sa tradicijom,

Pri svemu tome se fokusira razrada glavnih područja islama u aktualnom vremenu sa pragmatičnim pristupom i doprinosom vjere aktuelnim problemima mladih, razvijanju morala, svijesti o individualnim mogućnostima, kao i vrijednostima naše, bošnjačke tradicije i identiteta. Vjeronaučnim sadržajima se nastoji popuniti odgojna prazninu koja je urodila ovisnostima, delikventnim ponašanjima, posezanjima za različitim „alternativnim“ duhovnostima. Cilj je da religioznost mladih ne ostane samo na kolektivnog manifestiranja, već da postane življenje moralnih vrijednosti na individualnom nivou.

Sadržaji vjeronauke predstavljaju nastavak usvajanje sadržaja i stjecanja novih saznanja iz područja islamske vjeronauke u toku srednjoškolskog odgoja i obrazovanja.

Iz postavljenog cilja nastave vjeronauke u prvom razredu srednje škole proizlaze sljedeći **zadaci**:

- Doprinos oblikovanju svijesti o vrijednosti življenja vjere,
- Jačanje porodice kao osnovne institucije društva,
- Jačanje vlastite vjere i sposobnosti njenog izražavanja na ličnoj i zajedničkoj razini;
- Njegovanje vlastitog kulturno-historijskog naslijeđa s ciljem gradnje identiteta.
- Osposobljavanje mladih za razumijevanje smisla vjere u svakodnevi, uz razvijanje svijesti o očuvanju ispravne nauke o vjeri,
- Osposobljavanje mladih za život u zajednici, zasnovan na principima islama;
- Podsticanje na razmišljanje u ulozi slobode u životu i posljedicama izbora koje mladi prave,
- Pomaganje u jačanju, življenju i interpretiranju vjere,
- Poznavanje islama kao vodilje u vlastitom tumačenju svijeta i odgovora na pitanja smisla, usmjeravanja i oblikovanja života;
- Poznavanje vjerskog govora i sposobnosti komunikacije vjere;
- Pravilno osmišljavanje života na temeljima islama
- Pravilno razumijevanje položaja i uloge spolova u islamu
- Pravilno razumijevanje položaja i uloge žene u islamu;
- Pravilno razumijevanje vlastite ličnosti;
- Pravilno razvijanje islamske duhovnosti i usmjeravanje na puteve koji je povećavaju
- Pravilno usmjeravanje u oblikovanju identiteta i vlastite individualnosti,
- Razumijevanje uloge slobodne volje čovjeka i njenih mogućnosti;
- Razvijanje ličnosti učenika kao duhovnog, duševnog i djelatnog bića;
- Razvijanje osjećaja za moral i moralne vrijednosti kod mladih,
- Razvijanje osnova morala i etičnosti kod mladih,
- Razvijanje ponosne i dostojanstvene ličnosti otvorene prema vjeri, nauci i radu;
- Razvijanje sposobnosti sagledavanja života iz ugla religiozne, religijske i vjerske stvarnosti;
- Razvijanje temeljnih predodžbi o božijem stvaranju i položaju čovjeka kao namjesnika-halife na zemlji,
- Shvatanje smisla ibadeta i pomoć u istrajnosti njegovog izvršavanja;

- Sposobnost kritičkog prosuđivanja različitih oblika religioznog i vjerskog mišljenja i ponašanja;
- Upoznavanje povijesti islama radi gradnje identiteta na vlastitoj kulturi i tradiciji;
- Upoznavanje sa drugim religijama te razvijanje tolerancije, dijaloga i saradnje s drugima i drugačijima.
- Upoznavanje sa životnim smislom i pomaganje u određivanju misije i ciljeva u životu;
- Upoznavanje učenika sa suštinom i smislom imanskih i islamskih šarta kao osnovnih temelja islamskog vjerovanja i djelovanja;
- Upoznavanje uloge islama u životu pojedinca, porodice, društva;
- Upozoravanje mladih na mogućnost nestajanja vjere u srcu,
- Upozoravanje na izazove novih religioznih pokreta i novih formi religioznosti,
- Usvajanje temeljnih spoznaja o doprinosu muslimana nauci i umjetnosti u prvim periodima historije islama;
- Usvajanje temeljnih spoznaja o doprinosu muslimana nauci i umjetnosti

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA PREDMET ISLAMSKA VJERONAUKA

Razred: I

Sedmično/tjedno: 1 čas

Godišnje: 35 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>1. ISLAM KAO ISKONSKA I PRIRODNA BOŽIJA VJERA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vjera u Boga je jedna, a zakoni su mnogi. - Od poučavanja imenima do naredbe „Uči“. - Možemo li spoznati Uzvišenog Boga. 	<p><i>Kognitivno područje</i> – da definira islam, teslim, monoteizam, politeizam, ateizam, da opisuje i prepoznaje vjerovanje i nevjerovanje, Pravi put i stranputice, ulogu čovjeka na Zemlji, stvaranje Božije, da objašnjava različita vjerovanja i pronalazi sličnosti u monoteističkim religijama, povezuje naučeno sa praksom, prepoznaje svoju misiju i postavlja ciljeve prema uputama islama.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama, prepoznaje i realizira svoje potrebe, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja Pravi put od stranputica, procjenjuje svoje sposobnosti i darove Božije u i na sebi, te ih koristi u ostvarenju postavljenih ciljeva.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato (stare civilizacije, živote poslanika, vjerske knjige), objašnjava pojam vjere i vjerovanja i integrira ih u životu, prihvata različitosti u izgledu, stavovima i idejama, vješto brani svoja uvjerenja i afirmativno djeluje na druge.</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice i teme planiranja, motiviranja, uvažavanja razlika, određivanja ciljeva u životu; časove jezika i teme uvažavanja razlika, upoznavanja drugih i drugačijih; časove historije i teme postanka čovjeka, razvoja i napretka ljudske civilizacije, razvoju i vrstama vjerovanja.</p>
<p>2. OČUVANJE IZVORNOG UČENJA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Objava. - Historija Kur'ana i 	<p><i>Kognitivno područje:</i> da definira pojmove objava-vahj, tefsir, mufesir, sunnet, mu'džiza, da opisuje način prenošenja objave i očuvanja sunneta, prepoznaje Božije i Poslaničke riječi, da analizira i pronalazi sličnosti u Božijim objavama, da prepoznaje ulogu Kur'ana u uređenju života i</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, umjetnosti,</p>

<p>njegov sadržaj.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sunnet – drugi izvor islama. 	<p>ulogu sunneta u tumačenju Kur'ana, da argumentirano uzima Kur'an i Sunnet za vodilju u životu.</p> <p><i>Psihomotoričko područje:</i> usmjerava život prema islamskom zakonu i njegovim izvorima, u životu djeluje u skladu s učenjem Kur'ana i sunneta, odvaja Poslanikove, a.s., riječi od lažnih hadisa, raspoznaje ljudski govor i Božiji govor, za vodilju u životu uzima Kur'an i sunnet.</p> <p><i>Afektivno područje:</i> učestvuje u realizaciji nastave suvislim i zrelim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato (objave, sunnet, hadiske zbirke, Kur'an) objašnjava pojam objave i sunneta i integrira ih u životu, argumentirano brani svoje naslijeđe i njeguje ga, uvažava naslijeđe drugih i afirmativno djeluje na druge.</p>	<p>biologije, historije i teme pravila ponašanja, stilovi izražavanja-poređenje, bogatstva rječnika, stvaranja, tačnosti, preciznosti, nastanka novih kultura i civilizacija.</p>
<p>3. TEMELJI VJEROVANJA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vjerovanje u jednog Boga i duhovna bića. - Objave i poslanstvo. - Vječnost i slobodna volja. 	<p><i>Kognitivno područje:</i> definira pojam vjerovanja, meleka, Božije objave, poslanika, Sudnjeg dana, kadaa i kadra, zna interpretirati izloženo na satu, objašnjava imanske šarte, primjenjuje ih i tumači, upoređuje nivoe vjerovanja i identificira vlastiti nivo, povezuje temelje vjerovanja sa životom, određuje prioritete prema temeljima vjerovanja.</p> <p><i>Psihomotoričko područje:</i> prati i ponavlja izloženo na satu, proširuje ponuđeno na satu iz drugih izvora, djeluje na osnovu naučenog, odvaja bitno od sporednog, smješta već naučeno u nove sadržaje, koristi naučeno u zaključivanju i kreiranju vlastitog mišljenja.</p> <p><i>Afektivno područje:</i> svjesno postavlja pitanja i daje smislene odgovore na satu, iznosi vlastite stavove i reagira na raspravu, unosi nove spoznaje u kreiranje stavova i uvjerenja, kombinira novo sa naučenim, analizira i vrši sintezu, djeluje u skladu sa naučenim i afirmativno djeluje na okolinu.</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, umjetnosti, historije, geografije i teme tolerancije, zajedništva, uloge vođe, kulturnih i duhovnih centara, prevladivanja teškoća, samopouzdanja, naučnim otkrićima</p>
<p>4. ALLAH JE STVORITELJ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Odakle smo došli u ovozemaljsko postojanje. 	<p><i>Kognitivno područje:</i> definira i objašnjava pojmove vjere, nauke, stvaranja, postojanja, interpretira po sjećanju na sat, objašnjava nastanak svijeta i čovjeka iz ugla vjere i nauke, upoređuje učenje vjere i nauke o stvaranju, prepoznaje i argumentira pravo porijeklo svijeta i čovjeka, povezuje nauku i vjeru, određuje vlastito</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, biologije, hemije, fizike, historije, jezika i teme</p>

<p>- Naučni i kur'anski pogled na stvaranje svijeta. - Vjera i nauka</p>	<p>porijeklo. <i>Psihomotoričko područje:</i> vješto prati nastavne sadržaje, iz drugih izvora proširuje iznesenu materiju na satu, razvija sposobnosti na osnovu naučenog, novim sadržajima prilazi iz različitih uglova, koristi nove sadržaje u kreiranju mišljenja. <i>Afektivno područje:</i> postavlja pitanja i daje smislene odgovore na satu, iznosi vlastite stavove i reagira na raspravu, unosi nove spoznaje u kreiranje stavova i uvjerenja, kombinira novo sa naučenim, analizira i vrši sintezu, djeluje u skladu sa naučenim i afirmativno djeluje na okolinu u stvaranju stavova i mišljenja.</p>	<p>nastanka, stvaranja, razvoja, napretka, stvaranja pogleda na svijet oko sebe, humanosti, moralnosti, motivisanja.</p>
<p>5. STUBOVI ISLAMA</p> <p>- Stablo islama. - Radost u namazu. - Ramazanski post – put do uspjeha. - Svrha davanja zekata. - Vrhunac bogobožnosti.</p>	<p><i>Kognitivno područje:</i> definira i objašnjava pojmove šehadeta, namaza, posta, zekata i hadža, uočava potrebu i razmišlja o razlogu izvršavanja islamskih dužnosti, objašnjava ulogu islamskih dužnosti u životu čovjeka, upoređuje islamske dužnosti međusobno, uočava sličnosti i razlike među njima, postepenu složenost i veće zalaganje od šehadeta do hadža, razumije utjecaj islamskih dužnosti na čovjeka u tjelesnoj, duhovnoj i imovinskoj dimenziji, povezuje vjeru i život, određuje vlastiti put, te uzima islamske dužnosti kao vodilju na tom putu. <i>Psihomotoričko područje:</i> skuplja informacije o islamskim dužnostima i nastoji popraviti svoj odnos prema njima, spoznato uspješno smješta u već naučeno radi temeljitijeg izvršavanja islamskih dužnosti, posmatra i procjenjuje svoj odnos prema islamskim dužnostima, kao i utjecaj islamskih dužnosti na sebe, izvršava islamske dužnosti s ciljem postajanja bolje osobe. <i>Afektivno područje:</i> pita i raspravlja o islamskim dužnostima, prihvata i slijedi savjete radi svjesnijeg odnosa prema dužnostima i obavezama prema Uzvišenom Allahu, razlikuje praktičare vjere od onih koji to nisu, afirmativno djeluje na vršnjake u izvršavanju dužnosti.</p>	<p>ostvaruje se kroz časove biologije, hemije, odjeljske zajednice, jezika, tjelesnog i zdravstvenog odgoja i teme zdravlja, predanosti, preciznosti, tačnosti, dosljednosti, jačanja volje, samodiscipline, humanosti, tolerancije, prevladavanja predrasuda</p>
<p>6. ISLAM I EKOLOGIJA</p> <p>- Čovjek i ekologija.</p>	<p><i>Kognitivno područje:</i> definira i objašnjava pojam ekologije, ekološke kulture muslimana, duhovne ekologije, identificira i razmatra ekološke probleme, tumači stavove islama prema prirodnim bogatstvima i ulogu čovjeka u prirodi, upoređuje</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, biologije,</p>

<p>- Pomoć vjere u zaštiti prirode. - Voda-blagodat života.</p>	<p>ciljeve ekologije i duhovne ekologije, kreira i predlaže mjere za obnavljanje i očuvanje prirodnih bogatstava, reaguje na narušavanje harmonije i predviđa moguće probleme izazvane tim narušavanjem.</p> <p><i>Psihomotoričko područje:</i> skuplja informacije i nastoji popraviti negativne navike prema prirodnim bogatstvima, naučeno smješta u postojeće probleme u prirodi radi mjerenja štete i daljeg djelovanja, posmatra i procjenjuje čovjekov odnos prema prirodi i prirodnim bogatstvima s ciljem izbacivanja negativnog u praksi.</p> <p><i>Afektivno područje:</i> pita, imenuje i ukazuje na probleme narušavanja harmonije, raspravlja o datim temama i nudi odgovore, prihvata i slijedi date savjete radi mijenjanja navika, razlikuje tlačitelje od korisnika prirode i djeluje prema naučenom, afirmativno djeluje u okruženju na odnos prema blagodatima Božjim.</p>	<p>hemije, historije, jezika, umjetnosti, tjelesnog i zdravstvenog odgoja i teme životnog staništa, ekologije, iskorištavanja, nemarnosti, odgovornosti, položaju svijeta danas, put kojim se kreće svijet pod utjecajem nauke i tehnologije, nastanka života, čistoće, odnosa prema prirodi</p>
<p>7. PUT DO ČOVJEKA</p> <p>- Čovjek je moralno biće - Pokajanje je put povratka dobru</p>	<p><i>Kognitivno područje:</i> definira i objašnjava pojam morala, etike, dobra, zla, pokajanja; identificira i razmatra moralne probleme mladih; objašnjava stavove islama o moralu i dobru kao i ulogu morala u životu; osmišljava i predlaže korake za poboljšanje moralnosti mladih; reagira na nemoral predviđajući njegove posljedice.</p> <p><i>Psihomotoričko područje:</i> skuplja informacije o moralu nastojeći ga razviti kod sebe i vršnjaka, spoznato povezuje sa problemom nemoralnosti s ciljem njegovog prevladavanja, posmatra i procjenjuje odnos mladih prema moralu u cilju razvijanja moralnosti.</p> <p><i>Afektivno područje:</i> razgovara, imenuje i ukazuje na moralnost i nemoralnost, raspravlja o datim temama i nudi odgovore, prihvata i slijedi date savjete radi mijenjanja loših navika, razlikuje moralno od nemoralnog i djeluje prema naučenom, afirmativno djeluje u okruženju na poboljšanje moralnosti i ostavljanje nemoralnosti</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, umjetnosti i prirodnih znanosti, kroz teme morala, čovječnosti, života, sreće, slobode, volje, pravednosti, milosrđa, časti i čestitosti</p>

<p>8. VJERA U SVAKODNEVICI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Porodica – ćelija društva - Pristojnost u odijevanju - Halal ishrana – izvor zdravlja 	<p><i>Kognitivno područje:</i> definira i objašnjava pojmove porodice, bluda, odgovornosti, roditeljstva, čednosti, poroka; shvata ulogu porodice u islamu; identificira i razmatra moralne probleme mladih; osmišljava i predlaže korake za poboljšanje moralnosti mladih; reagira na nemoral predviđajući njegove posljedice; procjenjuje u čemu je smisao života, kritički misli o izazovima mladih.</p> <p><i>Psihomotoričko područje:</i> skuplja informacije o moralu nastojeći ga razviti kod sebe i vršnjaka, spoznato povezuje sa problemom nemoralnosti s ciljem njegovog prevladavanja; posmatra i procjenjuje odnos mladih prema moralu, spolnosti i zdravom životu s ciljem razvijanja mlade ličnosti u svoj njoj ljepoti.</p> <p><i>Afektivno područje:</i> razgovara, imenuje i ukazuje na moralnost i nemoralnost, raspravlja o datim temama i nudi odgovore, prihvata i slijedi date savjete radi mijenjanja loših navika, razlikuje moralno od nemoralnog i djeluje prema naučenom, afirmativno djeluje u okruženju na poboljšanje moralnosti, jednakosti, zdravog života i ostavljanje nemoralnosti.</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, prirodnih i društvenih znanosti, umjetnosti i teme porodice, mladosti, pristojnosti, modnih trendova, uloge spolova u životu, ishrane, ovisnosti, zdravog života</p>
<p>9. NAZNAKE O POĆECIMA POVIJESTI ISLAMA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Islamska država i period pravedne vladavine 	<p><i>Kognitivno područje:</i> definira i objašnjava pojmove države, islamske države, halife, pravednosti; shavata ulogu islamske države i pravednih halifa za muslimane; identificira i razmatra probleme današnjeg društva; osmišljava i predlaže korake za uređenje društvo/zajednicu; reagira na nepravdu predviđajući njene posljedice, procjenjuje i bira dobrog vođu, kritički misli o postupcima izabranog vođe.</p> <p><i>Psihomotoričko područje:</i> sakuplja informacije o islamskom društvu radi njegovanja vlastite kulture i tradicije, naučeno povezuje sa problemima današnjice s ciljem uspješnijeg njihovog rješavanja; posmatra i procjenjuje odnos muslimana prema državi i vođama upoređujući ih sa ashabima i njihovim odnosom s ciljem napretka društva.</p> <p><i>Afektivno područje:</i> razgovara, imenuje i ukazuje na pravdu i nepravdu; raspravlja o datim temama i nudi odgovore; prihvata i slijedi date savjete radi mijenjanja loših navika; razlikuje moralno od</p>	<p>ostvaruje se kroz časove jezika, društvenih znanosti, umjetnosti i teme nastanka islamske države, hilafeta, velikih sila iz vremena nastanka islamske države, pravednosti, nastanka islamske kulture i civilizacije</p>

	nemoralnog, dobro od lošeg i djeluje prema naučenom; afirmativno djeluje u okruženju na poboljšanje društvenih odnosa, jednakosti, odnosa prema domovini i odabranom vođi.	
<p>10. ISLAM I KULTURA DIJALOGA</p> <p>- Islam nas zove dijalogu. - Mogućnost dijaloga među religijama.</p>	<p><i>Kognitivno područje:</i> definira i opisuje dijalog, dijalošku kulturu, dijaloško mišljenje, međureligijski dijalog, shvata ulogu dijaloga u prevladavanju razlika i sukoba, kao i stvaranju jedinstvene zajednice, identificira probleme i rješava ih dijalogom, osmišljava i predlaže korake za bolju kulturu dijaloga, reagira na prekinutu komunikaciju i iznalazi način da uspostavi dijalošku liniju djelovanja, procjenjuje i bira situaciju za reagovanje dijalogom, kritički misli u dijaloškoj liniji.</p> <p><i>Psihomotoričko područje:</i> skuplja informacije o dijalogu radi poboljšanja vlastitih dijaloških sposobnosti, naučeno povezuje sa problemima i vrši dijaloško uplitanje, posmatra i procjenjuje odnos prema dijalogu kod nas i u drugim sredinama (npr. putem medija), uspoređuje i određuje nivo kulture dijaloga kod nas i drugih radi vlastitog usavršavanja.</p> <p><i>Afektivno područje:</i> razgovara, imenuje i ukazuje na dijaloško mišljenje i kulturu, raspravlja o datim temama i nudi odgovore, prihvata i slijedi date savjete radi razvijanja sposobnosti vođenja dijaloga, razlikuje dijalog od monologa, dobru komunikaciju od loše i djeluje prema naučenom, afirmativno djeluje u okruženju na poboljšanje društvenih odnosa, prevladavanje nejednakosti, negativnog odnosa prema domovini i pripadnicima drugih zajednica (ukoliko postoji negativan odnos).</p>	ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, društvenih znanosti i teme dijaloga, globalizacije, smisla i mogućnosti dijaloga među religijama

Razred: II

Sedmično/tjedno: 1 čas

Godišnje: 35 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
1. ŽIVOT I VJERA - Tajna i svrha života. - Misija vlastitog života.	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira i opisuje vjeru, život, Pravi put, identitet, zadovoljstvo Božije, sreću; opisuje i prepoznaje vjerovanje i nevjerovanje, Pravi put i stranputice, ulogu čovjeka na Zemlji, njegovu misiju i svrhu življenja, stvaranje Božije; objašnjava različite sposobnosti i pronalazi vlastitu ulogu prema svojim sposobnostima; povezuje naučeno sa praksom; prepoznaje svoju misiju i postavlja ciljeve prema uputama islama.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama, prepoznaje i realizira svoje potrebe, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja Pravi put od stranputica, procjenjuje svoje sposobnosti i darove Božije u i na sebi te ih koristi u ostvarenju postavljenih ciljeva radi ostvarenja sreće na oba svijeta.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato (stvaranje čovjeka, njegov život na dunjaluku, misije i zadatke poslanika), objašnjava pojam vjere i vjerovanja i integrira ih u životu, prihvata različitosti u izgledu, sposobnostima, stavovima i idejama, vješto brani svoja uvjerenja i sposobnosti te afirmativno djeluje na druge.</p>	ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice i teme planiranja, motiviranja, uvažavanja razlika, određivanja ciljeva u životu; časove jezika i teme uvažavanja razlika, upoznavanja drugih i drugačijih; časove historije i teme postanka čovjeka, razvoja i napretka ljudske civilizacije, razvoju i vrstama vjerovanja.
2. ČOVJEK I VJERA - Potrebe čovjeka. - Susret sa svojom vlastitošću.	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira i opisuje potrebe čovjeka, samopoštovanje, dostojanstvo, upute i propise Božije, sumnje, opisuje i prepoznaje vlastite potrebe i način udovoljavanja istih, omjer u udovoljavanju potrebama duše i tijela, svoj odnos prema Bogu, upute i propise, načine iskazivanja ljubavi prema Bogu, potrebu za vjerom, da</p>	ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, umjetnosti, historije,

<p>- Prakticiranje i življenje vjere.</p>	<p>objašnjava individualnost svakog čovjeka, te nužnost njegovanja te individualnosti, povezuje naučeno sa praksom, prepoznaje svoju individualnost, najljepše načine zahvale Bogu i pokazivanja ljubavi prema Njemu prema uputama islama, otkriva ljepote i blagodati života u vjeri.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama, prepoznaje i realizira svoje potrebe, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja Pravi put od stranputica, procjenjuje svoje sposobnosti i darove Božije u i na sebi te ih koristi u ostvarenju postavljenih ciljeva radi ostvarenja sreće na oba svijeta.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato (stvaranje čovjeka, njegov život na dunjaluku, misije i zadatke poslanika), objašnjava pojam vjere i vjerovanja i integrira ih u životu, prihvata različitosti u izgledu, sposobnostima, stavovima i idejama, vješto brani svoja uvjerenja i sposobnosti te afirmativno djeluje na druge.</p>	<p>geografije i teme tolerancije, zajedništva, uloge vođe, kulturnih i duhovnih centara, prevladivanja teškoća, samopouzdanja, sreće slobodne volje.</p>
<p>3. ISLAM I SLOBODA</p> <p>- Islamsko poimanje slobode. - Na putu prema slobodi i zrelosti. - Mediji i sloboda.</p>	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira i opisuje pojam slobode, slobodne volje, upute date od Uzvišenog Boga i mogućnost izbora, zatim ljudsko dostojanstvo i oslobođenost od robovanja bilo kome izuzev Uzvišenom Bogu; opisuje i prepoznaje slobodu demokratskog društva i slobodu u islamu, mogućnost vlastitog izbora i posljedice koje ti izbori donose, različito nametanje raznih oblika robovanja u savremenom društvu; objašnjava slobodu svakog čovjeka te nužnost njegovanja te slobode u okvirima islama, opisuje i razumije put koji održava nezavisnost čovjeka od stvorenja, a zavisnost samo o Stvoritelju; povezuje naučeno sa praksom; prepoznaje svoju individualnost i mogućnost izbora sa posljedicama, dobrim ili lošim; prepoznaje najljepše načine provođenja slobodne volje; otkriva ljepote i blagodati slobode i slobodne volje u islamu.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama o slobodi i slobodnoj volji, prepoznaje prave savjete i realizira svoje izbore prema uputama Uzvišenog Allaha, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja Pravi put od stranputica,</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljenke zajednice, jezika, umjetnosti i prirodnih znanosti, historije kroz teme morala, čovječnosti, života, sreće, slobode, volje, pravednosti, milosrđa, časti i čestitosti.</p>

	<p>slobodu od robovanja, procjenjuje svoje potrebe i realizira ih slobodnim izborom, nezavisno od vršnjaka, medija i sl., te ih koristi u ostvarenju sreće na oba svijeta.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato (nezavisnost, slobodu, robovanje, zavisnost, izbore, mogućnosti, posljedice, različite utjecaje), objašnjava pojam slobode u islamu i slobodne volje i integrira ih u životu, prihvata savjete od Uzvišenog Allaha s ciljem što pozitivnijih posljedica i ishoda, vješto brani svoja uvjerenja i sposobnosti te afirmativno djeluje na druge.</p>	
<p>4. ČOVJEKOVA DUHOVNA I MATERIJALNA REALNOST</p> <p>- Čovjek – biće duha i tijela. - Harmonija između duhovnog i materijalnog. - Grijeh i duhovna tjeskoba.</p>	<p><i>Kognitivno područje</i> –definira i opisuje pojam čovjeka kao biće duha i tijela, harmonije između duha i tijela, grijeha, duhovne tjeskobe i pokajanja, zatim izvorne akte i funkcije ljudske prirode; opisuje i prepoznaje fizičku, psihičku i duhovnu funkciju čovjeka; objašnjava načine ostvarivanja tih funkcija na osnovu uputa i savjeta Uzvišenog Allaha; povezuje naučeno sa praksom, prepoznaje svoje potrebe i smješta ih u funkcije kojima pripadaju radi postizanja harmonije u njihovom ostvarivanju; pronalazi najljepše načine uspostavljanja harmonije između duha i tijela; otkriva ljepote i blagodati u stvaranju ljudske prirode, te ih nastoji zadržati.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama o prirodi čovjeka, prepoznaje prave savjete i realizira svoje potrebe prema uputama Uzvišenog Allaha radi postizanja harmonije, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja Pravi put od stranputica, ispravno od pogrešnog, procjenjuje svoje potrebe i realizira ih slobodnim izborom, nezavisno od vršnjaka, medija i sl., te ih koristi u postizanju harmonije i ostvarenju sreće na oba svijeta. Prihvata vlastite pogreške i priziva Božiju milost i oprost.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato (ljudsku prirodu, njene funkcije, harmoniju, grijeh među mladima, pokajanje), objašnjava pojam</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljenske zajednice, jezika prirodnih i društvenih znanosti i teme čovječnosti, tijela i duše, funkcijama ljudske prirode, ostvarenjima tih funkcija, kršenja pravila, suočavanja sa pogreškama, prihvatanja vlastitih postupaka, izvinjenja, građenja dobrih međuljudskih odnosa.</p>

	<p>griješnja i pokajanja (integrira ga u životu), prihvata i u životnoj praksi realizira savjete od Uzvišenog Allaha s ciljem postizanja Njegovog zadovoljstva, vješto brani svoja uvjerenja i sposobnosti te pozitivno djeluje na druge.</p>	
<p>5. SMISAO IBADETA</p> <p>- Značaj ibadeta u životu vjerujuće osobe. - Istrajnost u ibadetu.</p>	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira i opisuje pojam ibadeta, čovjeka kao biće koje treba da ibadet čini svim svojim bićem, istrajnost u činjenju ibadeta; opisuje i prepoznaje fizičku, psihičku i duhovnu funkciju ibadeta; objašnjava načine činjenja ibadeta kroz sve funkcije čovjeka; povezuje naučeno sa praksom; prepoznaje prilike u kojima može činiti ibadet; pronalazi najljepše načine činjenja ibadeta; otkriva ljepote i blagodati u činjenju ibadeta te nastoji biti ustrajan u njegovom činjenju.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama o prirodi čovjeka i činjenju ibadeta, prepoznaje prave načine činjenja ibadeta, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja djela koja su ibadet od onih koja to nisu, ispravno od pogrešnog, procjenjuje životne prilike u kojima treba da čini ibadet i realizira ga nezavisno od drugih te ibadatom nastoji steći ljubav i blizinu Božiju.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato (pojam ibadeta, njegovu svrhu, cilj, ustrajnost u njemu i utjecaj ibadeta na život čovjeka), objašnjava pojam ibadeta (integrira ga u životu), prihvata različite oblike ibadeta, vješto brani svoja uvjerenja i sposobnosti te afirmativno djeluje na druge.</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, prirodnih i društvenih znanosti, umjetnosti i teme odgovornosti, discipline, predanosti, namjere, svjesnosti, samokontrole, ushićenja, zanosu, sreće, zadovoljstva i sl.</p>
<p>6. PORODICA U ISLAMU</p> <p>- Blagodati porodičnog života. - Tradicionalne vrijednosti u bošnjačkoj porodici.</p>	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira i opisuje pojam porodice; opisuje i prepoznaje vrijednost, ulogu i funkciju porodice; objašnjava načine očuvanja pravih porodičnih vrijednosti u okrilju islama; prepoznaje prilike u kojima može da štiti porodicu, porodične odnose i članove porodice; pronalazi najljepše načine odanosti porodici; otkriva ljepote i blagodati u porodičnom životu te nastoji biti ustrajan u njegovom očuvanju.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama o porodičnom životu, prepoznaje</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, prirodnih i društvenih znanosti, umjetnosti i teme pripadnosti, empatije,</p>

	<p>prave načine izvršavanja porodičnih obaveza, djeluje u skladu sa naučenim, procjenjuje životne prilike u kojima treba da se oslanja na porodicu, afirmira porodični život i realizira ga nezavisno od drugih.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisljeno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato, objašnjava pojam porodičnog života (integrira ga u životu), prihvata različite oblike porodičnih odnosa, vješto brani svoju porodicu te pozitivno djeluje na druge</p>	<p>odgovornosti, ponosa, dostojanstva, sigurnosti, podrške, uvažavanja i sl.</p>
<p>7. MUSLIMANSKA ZAJEDNICA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kur'an i hadis o zajednici. - Čovjek graditelj zajednice. - Uloga džemata u zajednici. 	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira i opisuje pojam zajednice, ummeta, džemata; opisuje i prepoznaje ulogu zajednice, ummeta i džemata za pojedinca, kao i ulogu pojedinca u njima; objašnjava načine jačanja zajednice, ummeta i džemata na osnovu uputa i savjeta Allaha Uzvišenog; povezuje naučeno sa praksom, prepoznaje svoju ulogu u zajednici i džematu i smješta je u funkciju njihovog jačanja, pronalazi najljepše načine uspostavljanja harmonije i razumijevanja u zajednici, otkriva ljepote i blagodati u društvenom životu na principima islama te ih nastoji zadržati.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama o čovjeku kao društvenom biću, prepoznaje prave vrijednosti zajednice i realizira svoje potrebe uz pomoć njih, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja zdravu, jaku zajednicu od one koja to nije, ispravno od pogrešnog, procjenjuje svoju ulogu i ostvaruje je, nezavisno od drugih, te je koristi u ostvarenju vlastitih ciljeva. Prihvata vlastite zadatke i realizira ih radi jačanja zajednice.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisljeno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato (zajednicu, njenu ulogu u životu mladog čovjeka, ummet, njegovu ljepotu, džemat i njegovu ulogu i ulogu pojedinca u društvu prema učenju islama), objašnjava pojam društva, ummeta, džemata (smješta sebe u njihovu zbilju), prihvata savjete od Allaha Uzvišenog i Poslanika, a.s., s ciljem što pozitivnijih posljedica i ishoda, vješto brani svoja uvjerenja i sposobnosti te pozitivno djeluje na druge.</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljenke zajednice, jezika, prirodnih i društvenih znanosti, umjetnosti i teme pripadnosti, svjesnosti, podrške, snage, jedinstva, prosperiteta, odgovornosti, jačanja, pomaganja i sl.</p>

<p>8. POVIJEST ISLAMA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Institucija hilafeta. - Susret islama s drugim kulturama. - Emevije. - Islam u Španiji i južnoj Italiji. - Abasije. 	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira i opisuje pojam halife, institucije hilafeta, islamske kulture; opisuje i prepoznaje historijske činjenice o islamu; povezuje naučeno sa praksom, prepoznaje svoje naslijeđe, pronalazi bitne momente u historiji islama koji predstavljaju prekretnicu za muslimane, kao i momente koji su ostavili neizbrisiv trag na historiju čovječanstva.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život potrebama ummeta, prepoznaje doprinose islamu čovječanstvu, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja vlastito naslijeđe od naslijeđa drugih, procjenjuje svoje kulturno-historijsko naslijeđe, te ga koristi u kreiranju identiteta utemeljenog na vlastitim vrijednostima.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato, objašnjava pojam halife, hilafeta, islamske kulture (integrira ih u životu), prihvata vlastito naslijeđe s ciljem postizanja zadovoljstva, ponosa i dostojanstva, vješto brani svoja uvjerenja i sposobnosti, te pozitivno djeluje na druge.</p>	<p>ostvaruje se kroz časove jezika, društvenih znanosti, umjetnosti i teme nastanka islamske države, hilafeta, velikih sila iz vremena nastanka islamske države, pravednosti, nastanka islamske kulture i civilizacije.</p>
--	--	---

Razred: III
Sedmično/tjedno: 1 čas
Godišnje: 35 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>1. ŽIVJETI VJERU</p> <ul style="list-style-type: none"> - Savremenost islama - Vjerovati znači živjeti vjeru - Vjera nadahnjuje i pokreće čovjeka 	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira vjeru kao nužnu potrebu, islam kao vjeru po mjeri šovjeka, kvalitet vjerskog života, uspješnost u vjeri; objašnjava različite oblike življenja i prakticiranja vjere; povezuje naučeno sa praksom; prepoznaje vlastiti nivo življenja vjere; nastoji popraviti kvalitet življenja vjerom.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama, prepoznaje i realizira svoje potrebe, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja život u vjeri od onog koji to nije, procjenjuje kvalitet življenja u vjeri, mogućnosti i izazove, te ih koristi u ostvarenju postavljenih ciljeva i sreće na oba svijeta.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato (vjeru, mogućnosti koje pruža, načine napredovanja, život u vjeri i izvan vjere, prednosti), objašnjava pojam življenja vjere i vjerovanja i integrira ih u životu, prihvata različitosti u vjerovanju, vješto brani svoja uvjerenja i afirmativno djeluje na druge.</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, umjetnosti, historije, geografije i motivacijske teme</p>
<p>2. BITI DRUGAČJI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Putevi razvijanja osobnosti - Potvrditi se vjerovanjem - Ličnost u društvenom životu i kulturi 	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira individualnost, osobnost, identitet, društvo, kulturu, kulturno naslijeđe; opisuje i prepoznaje osobnost i imitiranje, utjecaj društva i utjecaj kulture, ulogu individualnosti za čovjeka, vlastite odgovornosti; objašnjava različite emocionalne kompetencije čovjeka, povezuje naučeno sa praksom, prepoznaje svoje vrijednosti, njeguje ih u društvu i kulturi kojoj pripada.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama, prepoznaje i realizira svoje sposobnosti,</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, umjetnosti, historije, geografije i teme iz oblasti psihologije i kulture</p>

	<p>djeluje u skladu sa naučenim, odvaja imitiranje od osobnosti, procjenjuje svoje sposobnosti i darove Božije u i na sebi, ponosno ih predstavlja, te ih koristi u ostvarenju postavljenih ciljeva.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato, prihvata različitosti u izgledu, stavovima i idejama, vješto brani svoja uvjerenja i afirmativno djeluje na druge, prepoznaje svoju ulogu u društvu i vlastitoj kulturi.</p>	
<p>3. SLOBODA I ODGOVORNOST</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vjera nas oslobađa - Sloboda u izboru dobra i suprotstavljanju zlu 	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira slobodu, odgovornost, predanost Bogu, robovanje Bogu, ibadet, zloupotrebu slobode; opisuje i prepoznaje nametanje ovisnosti i pokornosti putem utjecaja društva, ulogu slobode i odgovornosti za čovjeka; objašnjava različite odgovornosti čovjeka, povezuje naučeno sa praksom, prepoznaje svoje odgovornosti, izvršava ih u društvu i vjeri kojoj pripada.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama, prepoznaje i realizira svoje odgovornosti, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja slobodu od robovanja, procjenjuje svoju slobodu i robovanje Bogu ili drugima, teži ka ostvarenju potpune slobode kroz predanost Bogu.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato, prihvata različitosti u izgledu, stavovima i idejama, vješto brani svoja uvjerenja i svoju slobodu, te afirmativno djeluje na druge, prepoznaje svoju ulogu u društvu i vlastitoj kulturi u afirmiranju dobra i suprotstavljanju zlu.</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, umjetnosti, historije, geografije, demokratije, filozofije i teme o dobru i zlu</p>
<p>4. PRIMJENA ISLAMSKOG MORALA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mladi i moral - Iskustva modernog života i prijetnje moralnih posrnuća - Islamska etika rada 	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira moralnost na principima islama, moralna posrnuća, islamsku etiku rada; opisuje i prepoznaje prednosti moralnosti i rada naspram nemoralnosti i nerada, utjecaj društva, medija i vršnjaka na nemoral i nerad, ulogu vjere i vlastite odgovornosti na moral i rad; objašnjava različite oblike nemoralnosti i njihovih posljedica za čovjeka i društvo, povezuje naučeno sa praksom, prepoznaje vrijednosti morala i rada, njeguje ih u</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, umjetnosti, historije, filozofije, etike,</p>

	<p>društvu i kulturi kojoj pripada.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama, prepoznaje i realizira svoje sposobnosti, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja moral od nemorala, rad od nerada, procjenjuje svoju moralnost i merljivost, ponosno ih predstavlja, te ih koristi u ostvarenju sretnijeg i uspješnijeg života.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato, prihvata različitosti u izgledu, stavovima i idejama, vješto brani svoja uvjerenja i afirmativno djeluje na druge, prepoznaje svoju moralnu i radnu ulogu u društvu i vlastitoj kulturi.</p>	geografije i teme o kulturi rada
<p>5. ISLAMSKI POGLED NA POLNOST</p> <p>- Islamsko poimanje polnosti - Uloga muškarca i žene u muslimanskoj tradiciji - Žena u književnoj baštini Bošnjaka</p>	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira spolnost na osnovu Kur'ana i hadisa; opisuje i prepoznaje ulogu spolnosti u težnji ka jedinstvu, upotpunjenju ljudske ličnosti, prava i obaveze muškaraca i žena, utjecaj društva i utjecaj kulture na odnos prema spolnosti, ulogu različitih spolova za čovjeka; objašnjava različite emocionalne kompetencije čovjeka, povezuje naučeno sa praksom, prepoznaje vrijednosti svoje spolnosti i suprotnog spola, njeguje ih u društvu i kulturi kojoj pripada.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama, prepoznaje i realizira svoje sposobnostina osnovu spolnosti, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja imitiranje od osobnosti, procjenjuje svoja prava i obaveze i darove Božije u i na sebi, ponosno ih predstavlja, te ih koristi u ostvarenju jedinstva.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato, prihvata različitosti u izgledu, spolu, stavovima i idejama, vješto brani svoja uvjerenja i pozitivno djeluje na druge, prepoznaje svoju ulogu u društvu i vlastitoj kulturi.</p>	ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, umjetnosti, književnosti, biologije, historije, geografije i teme o odnosima među spolovima
<p>6. PORODICA I DRUŠTVO</p> <p>- Islamski pogled na</p>	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira porodicu, brak, svrhu braka i porodice, kao i njihovu važnost; opisuje i prepoznaje elemnte tradicionalne porodice naspram moderne prodice, pokušaje marginaliziranja porodičnog i bračnog života; objašnjava ulogu i</p>	ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika,

<p>porodicu i društvo</p> <ul style="list-style-type: none"> - Smisao braka i njegovo dostojanstvo - Tradicionalna i savremena porodica 	<p>svrhu porodice u društvu, zajednici i životu pojedinca, povezuje naučeno sa praksom, prepoznaje vrijednosti svoje porodice, njeguje ih i afirmira u društvu i kulturi kojoj pripada.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama, prepoznaje i realizira svoje sposobnosti, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja imitiranje od osobnosti, procjenjuje ulogu i vrijednost porodice i braka, ponosno predstavlja svoju porodicu, te je koristi u ostvarenju postavljenih ciljeva.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato, prihvata različitosti u izgledu, stavovima i idejama, vješto brani svoja uvjerenja i pozitivno djeluje na druge, prepoznaje svoju ulogu u porodici, društvu i vlastitoj kulturi.</p>	<p>umjetnosti, biologije, historije, sociologije, geografije i teme o porodici</p>
<p>7. POVIJEST ISLAMA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mongoli – opomena i kazna Božija - Safavidi - Veliki Moguli - Osmanlije - Islam u Jugoistočnoj Aziji 	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira dinastije Mongola, Safavida, Velikih Mogula, Osmanlija; opisuje i prepoznaje hilafet u vrijeme Mongola, Safavida, Velikih Mogula, Osmanlija, prepoznatljivu kulturu za njih; objašnjava politička dešavanja u tim periodima, povezuje naučeno sa praksom, prepoznaje vrijednosti i slabosti u svim navedenim periodima, njeguje vrijednosti i nastoji ih živjeti.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama, prepoznaje svoje naslijeđe, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja istinite od lažnih činjenica o hilafetu u navedenim periodima i širenju islama u njima, procjenjuje svoje naslijeđe, ponosno ga predstavlja, te se uči na greškama drugih.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato, prihvata različitosti u izgledu, stavovima i idejama, vješto brani svoja uvjerenja i afirmativno djeluje na druge, prepoznaje svoju ulogu u ummetu i vlastitoj kulturi.</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, umjetnosti, historije, geografije</p>
<p>8. SUSRETI KULTURA ISLAMA I EVROPE</p>	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira individualnost, osobnost, identitet, društvo, kulturu, kulturno naslijeđe, kulturu islama; opisuje i prepoznaje osobnost i imitiranje, utjecaj društva i utjecaj</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice,</p>

<ul style="list-style-type: none"> - Zone islamske kulture - Islamska kultura u Evropi - Islam i muslimani u modernom dobu 	<p>kulture, ulogu individualnosti za čovjeka, vlastite odgovornosti; objašnjava različite emocionalne kompetencije čovjeka, jedinstvo muslimana u kulturno-etničkoj raznolikosti, povezuje naučeno sa praksom, prepoznaje svoje vrijednosti, njeguje ih u društvu i kulturi kojoj pripada, gradi tolerantan stav prema različitim kulturama i izražava pripadnost islamskoj kulturi s vlastitim kulturno-etničkim obilježjima.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama, prepoznaje i realizira svoje sposobnosti, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja imitiranje od osobnosti, procjenjuje svoje sposobnosti i darove Božije u i na sebi, ponosno ih predstavlja, te ih koristi u ostvarenju postavljenih ciljeva.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato, prihvata različitosti u izgledu, stavovima i idejama, vješto brani svoja uvjerenja i afirmativno djeluje na druge, prepoznaje svoju ulogu u društvu i vlastitoj kulturi.</p>	<p>jezika, umjetnosti, historije, geografije i teme iz oblasti kulture</p>
---	---	--

Razred: IV

Sedmično/tjedno: 1 čas

Godišnje: 30 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>1. KRIZA SMISLA I POTREBA ZA VJEROM</p> <ul style="list-style-type: none">- Povreda vjere, sumnje, krize i iskušenja u vjeri- Nova religioznost i islamski odgovori- "Uspjet će ko dušu svoju očisti"	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira sumnju u vjeri i vjerovanju, stranputice, sumnje i nemire u vjeri, vjeru kao nužnu potrebu, islam kao vjeru po mjeri čovjeka, kvalitet vjerskog života, uspješnost u vjeri; objašnjava različite oblike življenja i prakticiranja vjere, povezuje naučeno s praksom, prepoznaje vlastiti nivo življenja vjere, kritičnosti i samokritičnosti prema vjeri i vjerovanju, nastoji popraviti kvalitet življenja vjerom kroz istrajnost u nejnomo pokazivanju i prakticiranju.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama gradeći svoju zaštitnu dimenziju na nezdrave zahtjeve okoline, prepoznaje i realizira svoje potrebe, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja život u vjeri od onog koji to nije, procjenjuje kvalitet življenja u vjeri i sumnje koje se javljaju, pojave koje prourokuju te sumnje i nemire, mogućnosti i izazove života u vjeri, te ih koristi u ostvarenju postavljenih ciljeva i sreće na oba svijeta.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smislono objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato (vjeru, mogućnosti koje pruža, načine napredovanja, život u vjeri i onaj koji to nije, prednosti vjere, sunje, stranputice, izazove, kao i načine njihovom odupiranju kroz prakticiranje i pokazivanje vjere), objašnjava pojam življenja vjere i vjerovanja i integrira ih u životu, prihvata različitosti u vjerovanju, vješto brani svoja uvjerenja i pozitivno djeluje na druge.</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, umjetnosti, historije, geografije i teme iz oblasti kulture i kulture religija</p>

<p>2. ISLAMSKI ODGOVORI NA IZAZOVE SAVREMENOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zdrav život i bolesti ovisnosti - Odgovor islama na nasilje, nepravdu, rat i terorizam - Vjera i mladi u doba informatike 	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira boetiku, zdravlje u islamu, ovisnost, nasilje, rat, terorizam, informatičko društvo; objašnjava različite načine odnosa prema učenju islama prema navedenim pojavama, povezuje naučeno sa praksom, prepoznaje vlastitu vjeru i duhovnost, nastoje je je iskoristiti kako bi se što uspješnije nosilo za navedenim pojavama.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama, prepoznaje i realizira odgovore islama na izazove savremenosti, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja život u vjeri prožet moralnošću i duhovnošću od onog koji to nije, procjenjuje kvalitet življenja u vjeri i savremenom društvu, mogućnosti i izazove, te ih koristi u ostvarenju postavljenih ciljeva i sreće na oba svijeta.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisljeno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato (vjeru, odgovore koje pruža, načine napredovanja, život u vjeri u doba savremenosti), prihvata islamski model življenja, vješto brani svoja uvjerenja i pozitivno djeluje na druge.</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, umjetnosti, historije, biologije, informatike, geografije i teme iz oblasti kulture</p>
<p>3. ISLAMSKA DUHOVNOST</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oplemenjujuće znanje i obrazovanja - Odgoj i samoodgoj - Potpunost vjere: iman, islam i ihsan 	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira tardicionalizam, Tradiciju, modernizam, pravce koji nastaju iz okoštalosti tradicionalizma, sufizam, odgoj, samoodgoj, iman, islam, ihsan; objašnjava različite puteve ostvarenja duhovnosti, povezuje naučeno sa praksom, živi Tradiciji u ovovremenom ostvarenju, prepoznaje vlastitu duhovnost, nastoje je ostvariti kroz iman, islam i ihsan, odgoj i samoodgoj.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život Tradiciji u ovovremenom ostvarenju, izbjegava tradicionalizam, prepoznaje i realizira odgovore Tradicije na izazove savremenosti, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja život u vjeri prožet moralnošću i duhovnošću od onog koji to nije, procjenjuje kvalitet življenja s duhovnošću u savremenom društvu, mogućnosti i izazove, te je koristi u ostvarenju postavljenih ciljeva i sreće na oba svijeta.</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, umjetnosti, historije, geografije i teme iz oblasti kulture i odgojnih znanosti</p>

	<p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisljeno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato (tradicionalizam, Tradiciju, modernizam, sufizam, odgoj, samoodgoj, puteve duhovnog odgoja, etiku), prihvata islamski model življenja, vješto brani svoja uvjerenja i pozitivno djeluje na druge.</p>	
<p>4. VJEROM OSMIŠLJENA MLADOST</p> <p>- Dimenzije kvaliteta života - Put uspjeha: kompatibilnost vjerovanja, zalaganja i činjenja - Izbor zanimanja - Zajedno možemo mnogo</p>	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira kompleksnost, strah i nesigurnost, krizu smisla, subjektivizam, neplaniranje, zanimanje, konzumizam i hedonizam; objašnjava različite društvene utjecaje na život mladih, prepoznaje vlastiti put do uspjeha, nastoji ga slijediti kako bi se što uspješnije nosio s utjecajima savremenosti u kreiranju identiteta i ostvarenju punine života u sreći i zadovoljstvu.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama, prepoznaje i realizira odgovore islama na izazove savremenosti, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja život u vjeri prožet moralošću i duhovnošću od onog koji to nije, procjenjuje kvalitet življenja u vjeri i savremenom društvu, mogućnosti i izazove u izboru zanimanja i kreiranju identiteta, te ih koristi u ostvarenju postavljenih ciljeva i sreće na oba svijeta.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisljeno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato, prihvata islamski model življenja, vješto brani svoja uvjerenja i pozitivno djeluje na druge.</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, umjetnosti, historije, geografije i teme iz oblasti kulture</p>
<p>5. ISLAM NA BALKANU I U BOSNI I HERCEGOVINI</p> <p>- Islam u BiH - Islamska zajednica u BiH - Savremena povijest</p>	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira islamizaciju, prelazak na islam, identitet Bošnjaka, islamsku zajednicu, religioznost, socijalizam, kapitalizam; objašnjava različite utjecaje na kreiranje identiteta Bošnjaka i interpretira savremenu povijest Bošnjaka, povezuje naučeno sa praksom, prepoznaje vlastitu kulturu i napade na nju, te traga za putevima njezine argumentirane odbrane i očuvanja.</p>	<p>ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, umjetnosti, historije, geografije i teme iz oblasti</p>

bosanskih muslimana	<p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama, prepoznaje i realizira odgovore islama na izazove savremenosti, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja život u vjeri prožet moralnošću i duhovnošću od onog koji to nije, procjenjuje kvalitet življenja u vjeri i savremenom društvu, mogućnosti i izazove u kreiranju identiteta.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisljeno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato, prihvata islamski model življenja, vješto brani svoja uvjerenja i pozitivno djeluje na druge.</p>	kulture
<p>6. KULTURA BOŠNJAKA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Osebnost kulture Bošnjaka - Islamsko obrazovanje u BiH - Kriza islamskog kulturnog identiteta Bošnjaka 	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira kulturu, kulturno naslijeđe, bošnjačku kulturu, identitet, islamski kulturni identitet, da objašnjava različite načine odnosa Bošnjaka prema vlastitoj kulturi, povezuje naučeno sa praksom, prepoznaju vlastitu kulturu i kulturno naslijeđe, nastoje ih iskoristiti kako bi što uspješnije gradili islamski i bošnjački kulturni identitet.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život vlastitom kulturnom naslijeđu, prepoznaje i realizira odgovore islama na izazove savremenosti, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja elemente vlastite kulture od onih koji to nisu, procjenjuje kvalitet življenja u vlastitoj kulturi i savremenom društvu, mogućnosti i izazove, te ih koristi u ostvarenju postavljenih individualnih i kolektivnih ciljeva.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisljeno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato prihvata islamski kulturni model življenja, vješto brani svoja uvjerenja i kulturu, pokazuje tolerantan stav prema drugim kulturama i pozitivno djeluje na druge.</p>	ostvaruje se kroz časove odjeljske zajednice, jezika, umjetnosti, historije, geografije i teme iz oblasti kulture
<p>7. MUSLIMANI U SAVREMENOJ EVROPI</p>	<p><i>Kognitivno područje</i> – definira asimilaciju, integraciju, otuđenje, muslimanski identitet, evropski identitet; objašnjava različite načine</p>	ostvaruje se kroz časove odjeljske

<ul style="list-style-type: none"> - Biti musliman u Evropi - Potreba poznavanja evropskih zakona i kulture - Integracija, asimilacija i otuđenje 	<p>suživota i očuvanja vlastite kulture i identiteta, povezuje naučeno sa praksom, prepoznaje vlastitu duhovnost i kulturu, nastoji je iskoristiti kako bi se što uspješnije nosio u procesu očuvanja vlastitog vjerskog i kulturnog identiteta.</p> <p><i>Psihomotoričko područje</i> – prilagođava život učenju islama, prepoznaje i realizira odgovore islama na izazove savremenosti, djeluje u skladu sa naučenim, odvaja život u vjeri prožet moralošću i duhovnošću od onog koji to nije, procjenjuje kvalitet življenja u vjeri i savremenom društvu, mogućnosti i izazove, te ih koristi u njegovanju i očuvanju vlastite i kolektivne osobnosti u globalizacijskim procesima.</p> <p><i>Afektivno područje</i> – učestvuje u realizaciji nastave smislenim pitanjima i odgovorima, slijedi date savjete, raspravlja i primjenjuje naučeno, smisleno objašnjava uzroke i posljedice, proučava zadato (asimilaciju, integraciju, otuđenje, evropski identitet), prihvata islamski model življenja, vješto brani svoja uvjerenja, svoju kulturu i identitet i afirmativno djeluje na druge.</p>	<p>zajednice, jezika, umjetnosti, historije, geografije i teme iz oblasti kulture</p>
--	--	---

DIDAKTIČKO METODIČKE NAPOMENE

- Profesor će se u svom radu koristiti raznim oblicima rada i primjenjivat će različite metode, shodno nastavnim sadržajima, opremljenosti učionice i brojnosti učenika, vodeći se savremenim strategijama nastave.
- U odnosu na tradicionalne metode i načine rade, profesor Islamske vjeronauke u gimnaziji će prednost dati savremenim pristupima kao što su: problemska nastava, heuristička nastava, mentorska nastava, vanučionička nastava i dr. trudeći se da svoj rad što više približi aktuelnom društvenom kontekstu, a nastavne sadržaje Islamske vjeronauke da što više približi svakodnevnom životu učenika.
- Profesor će u svom radu koristiti projektne zadatke, izrade panoa, animirati pismeno izražavanje na zadane teme, organizirati okrugle stolove i debate o odabranim temama, zadavati samoevaluacijske zadatke, inicirati razne socijalne akcije i posjete raznim objektima.

EVALUACIJSKI PARAMETRI

Prilikom ocjenjivanja učenikog rada i zalaganja profesor će vrednovati:

- Usvojenost obrađivanih pojmova i znanja.
- Aktivno učestvovanje učenika u realizaciji nastavnih sadržaja,
- Individualni volonterski angažman u okviru vannastavnih aktivnosti i klubova i organizacije iz kulturne gradske (lokalne) ponude,
- Sposobnost analitičko-sintetičkog analiziranja obrađivanih sadržaja;
- Angažiranost na individualnim, partnerskim i grupnim projektima,
- Nivo usvojenosti znanja o vjeri kao životnoj energiji i snazi koja pokreće čovjeka, te daje odgovore na izazove savremenosti,
- Vrednovanje individualnog učešća u razgovoru i debati,
- Zalaganje i doprinos na nastavi,
- Evaluacija efekata spoznaje kulture življenja islamske kulture u evropskom kulturnom.

LITERATURA

- Al-Attas, S.M.N. (2003): *Islam i sekularizam*, Sarajevo: Bosančica.
- Ali Khani, M.F., Fasihizadah, A.R., Fakihi, A.N. (2008): *Stavovi islamskih mislilaca o edukaciji i odgoju, 1. svezak*, Sarajevo: Mulla Sadra.
- Arnold, T.W. (1989): *Povijest islama*, Sarajevo: Oslobođenje.
- Dizdarević, M. (2006): *Bolest I lijek savremenog društva*, Zavidovići:Zambak
- El-Gazali, Ebu H. M. (2005): *Ihja ulumud-din*, Sarajevo: Libris.
- En-Nevevi, J. Ibn Š. (2000): *Rijadus-salihin*, Sarajevo: Kulturni centar Kralja Fahda u Sarajevu,
- Fazlur, R. (2005): *Islam*, Sarajevo: ISLAMISTIKA.
- Fulgosi, A. (1990): *Psihologija ličnosti*, Zagreb: Školska knjiga.
- Gavrancapetanović, M. (1995). *Vjerom do savršenstva duše*, VIII prošireno izdanje, Zenica: Islamska pedagoška akademija.
- Grupa autora, *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata*, Bosanski kulturni centar, Sarajevo, 1998.
- Ibn-Kesir (1423h/2002): *Tefsir Ibn –Kesir*, Sarajevo:OKO
- Jensen, E. (2003): *Super nastava, nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje*, Zagreb: Educa.
- Korkut, B. (1412. h): *Kur'an s prevodom*, Medina: Ministarstvo za hadž i vakuf Saudijske Arabije
- Malcolm, N. (1995): *Povijest Bosne*, Zagreb: Erasmus.
- Mandarić, V.B.(2009): *Mladi integrirani i(li) marginalizirani*, Zagreb: GK.
- Imamović, M. (1997): *Historija Bošnjaka*, Sarajevo: Bošnjačka zajednica kulture Preporod.
- Nasr, S.H. (1423h/2002): *Srce islama*, Sarajevo: El-Kalem.
- Pehar-Zvačko, L. (2003): *Slobodno vrijeme mladih ili...*, Zenica: Dom štampe.
- Schuon, F. (1996): *Dimenzije islama*, Sarajevo: El-Kalem
- Slatina, M. (2005): *Od individue do ličnosti*, Zenica: Dom štampe.
- Spahić, M. (1995): *Islam i međuljudski odnosi*, Visoko: Bosnagraf
- Stojanović, S. (2003): *Razumijevanje mladih*, Bijeljina: Grafika.
- Stoll, L. i Fink, D. (1999): *Mijenjamo naše škole*, Zagreb: Educa.
- Sullo, A.R. (1995): *Učite ih da budu sretni*, Zagreb: Alinea.
- Suzić, N. (2002): *Emocije i siljevi učenika i studenata*, Banja Luka: TT-centar.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA ZA IZVOĐENJE NASTAVE

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Posao vjeroučitelja u srednjim školama može obavljati lice sa odgovarajućim stručnim zvanjem i minimalno 240 ECTS bodova koje ima završen jedan od islamskih fakulteta, odnosno VII stepen.

Pod islamskim fakultetima podrazumijevaju se:

- Fakultet islamskih nauka u Sarajevu,
- Islamski pedagoški fakultet u Zenici,
- Islamski pedagoški fakultet u Bihaću,
- Fakultet za islamske studije u Novom Pazaru,
- te islamski fakulteti u inozemstvu sa nostrificiranom diplomom.

Pod odgovarajućim zvanjima podrazumijevaju se:

- profesor islamskih nauka,
- profesor islamske teologije,
- diplomirani teolog,
- profesor islamskih teoloških studija,
- profesor,
- profesor islamske vjeronauke i religijskog odgoja,
- profesor religijske pedagogije,
- profesor islamske pedagogije,
- profesor islamske vjeronauke,
- master/magistar islamske vjeronauke,
- master/magistar religijske pedagogije,
- master/magistar teolog,
- magistar islamskih nauka.

Posebni uvjeti:

Za obavljanje poslova vjeroučitelja svi vjeroučitelji moraju imati **certifikat za obavljanje poslova vjeroučitelja**, izdat od strane Reisu-l-uleme (shodno odredbi Člana 4. Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u BiH).

Katolički vjeronauk

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj.35/05), člana 36., a u vezi sa članom 58. stav (2) Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu nastavnih programa za srednju školu iz predmeta

KATOLIČKI VJERONAUK.

BISKUPSKA KONFERENCIJA BOSNE I HERCEGOVINE

KATEHETSKI URED BK BIH

Komisija: 1. Dr. sc. Tomo Mlakić

2. Dr. sc. Ante Pavlović

3. Mr. Sc. Marko Vidović

UVOD

Prema međunarodnom sporazumu odnosno Temeljnem ugovoru između Svete Stolice i Bosne i Hercegovine, Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u BiH, te školskom zakonodavstvu i praksi na razini države, entiteta i županija u BiH, katoličke je vjeronauk u srednjim školama, kao i vjeronauk drugih vjerskih zajednica, obvezni dio školskog kurikulumu i ima status obveznoga alternativnog predmeta s pravom izbora, kao u većini europskih zemalja. Alternativni predmet vjeronauku je etika ili tomu srodan predmet religijsko-povijesnog i kulturnog određenja, što znači da učenici pri upisu u srednje škole odnosno gimnazije, zajedno sa svojim roditeljima ili starateljima, moraju obvezno izabrati hoće li pohađati nastavu vjeronauka kao redovita školskoga predmeta ili alternativni predmet vjeronauku.

Katolički vjeronauk u srednjoj školi po svojoj naravi i zadaći teži cjelovitu odgoju i obrazovanju ljudske osobe kao pojedinca i člana društvene zajednice. U okviru srednjoškolskog obrazovanja on osobito pridonosi ostvarivanju odgojno-obrazovnih ciljeva iz društveno-humanističkog područja te promiče njihovo duhovno-religiozno, moralno i socijalno sazrijevanje. Učenicima omogućuje i pomaže da objektivno i sustavno, u povezanosti s vlastitim pitanjima i suvremenim životnim iskustvom, na osobnoj i zajedničkoj razini, upoznaju i dožive katoličku vjeru, da steknu znanje i razumijevanje njezinih temelja, njezina odnosa prema drugim religijama i svjetonazorima, njezina povijesnog hoda i utjecaja na ljudsko društvo. Pomaže im da prepoznaju njezin doprinos općeprihvaćenim ljudskim vrijednostima, da uočavaju i znaju obrazložiti njezine specifičnosti te da kroz dijalog s vjerskim sadržajima, vrijednostima i stavovima i sami postanu humanije osobe. Vjeronauk im, u međupredmetnoj korelaciji sa sadržajima i ciljevima drugih nastavnih predmeta, želi pružiti cjelovitu sliku o njima samima i svijetu u kojemu žive, otvarajući osobito pitanja smisla života koja tek na obzorju transcencije i govora o Bogu nalaze svoj cjelovit odgovor.

U tu svrhu školski se vjeronauk, poštujući odgojno-obrazovnu vlastitost i ciljeve pluralne i demokratske škole, sustavno uobličuje u školski kurikulum kao i drugi nastavni predmeti, čuvajući dakako svoju vjersku, odgojnu i obrazovnu posebnost. Dok se učenicima, s jedne strane, nastoji pružiti uvid u pitanja smisla i usmjeravanja života i u cjelovito poznavanje katoličke vjere, njezine tradicije i vjersko-odgojne posebnosti, istodobno im se želi pomoći da razviju vlastite duhovne sposobnosti, etičko-moralnu svijest i moralne vrijednosti, izgrađen kritički odnos prema životu i svijetu. Osim izgradnje vlastite osobnosti i osposobljavanja za život u svijetu, Crkvi i društvu, mlade se želi odgajati za poštovanje i iskreni dijalog s različitim religijama i svjetonazorima, poštujući njihova uvjerenja, stavove i tradicije. U skladu s tom zadaćom, učenici trebaju upoznati različite oblike religioznog govora te kršćanskoga načina izražavanja, osobito katoličkoga, u prvom redu Bibliju i glavne dokumente Crkve.

Katolički vjeronauk u školi ostvaruje i promiče cjelovit odgoj mladih, kako po svom sadržaju i didaktičkim usmjerenjima tako i po svojim odgojno-obrazovnim ciljevima, vodeći se načelom dvostruke vjernosti: vjernosti Bogu i čovjeku. Zato vjeronauk u srednjoj školi pomaže učenicima, koji kao pojedinačne ličnosti i osobnosti prolaze kroz odlučujuće razdoblje svoga odrastanja i određenja, da postupno i sustavno upoznaju povijesno-kulturalnu stvarnost u kojoj žive, opće etičke i moralne probleme suvremenoga čovjeka i društva te cjelovit nauk, načela i vrijednote Katoličke crkve. On im također želi pomoći da postupno

oblikuju vlastite spoznaje i osobnu moralnu svijest te da tako postanu osposobljeni za poznavanje i vrednovanje čovjeka i svijeta, povijesnih činjenica, izvora, različitih područja i dimenzija života, različitih vrsta govora i načina religioznog izražavanja.

Katolički vjeronauk u školi, po svom temeljnom sadržaju, odgojnoj i obrazovnoj zadaći, najprije se usredotočuje na osobu Isusa Krista u otajstvu Presvetoga Trojstva. Jednako tako usredotočuje se na povijest spasenja, osobito na Kristovo otkupiteljsko djelo, nauk i tradiciju Katoličke crkve, na njezine povijesne kulturalne i umjetničke izričaje, kao i na ukupan prinos kršćanske vjere koji učenike vodi prema njihovoj punoj ljudskoj i kršćanskoj zrelosti. Cilj mu je omogućiti cjelovit i skladan odgoj ljudske osobe koja je sposobna kritički promišljati duhovnu, kršćansku, kulturnu, tradicijsku i ukupnu stvarnost koja ju okružuje. Ti ciljevi i postignuća omogućuje učeniku da slobodno, svjesno i odgovorno donosi osobnu odluku, oblikuje osobne stavove vjere, da postigne važna životna uvjerenja i moralne vrijednote po kojima može ostvariti miran, radostan i plodan život u crkvenoj zajednici i društvu.

Nakana nam je također da učenici, imajući u vidu cjelinu školskoga odgoja i obrazovanja, prepoznaju i pronađu odgovore na važna životna pitanja kako bi se što bolje osposobili za svjestan, kritički i uravnotežen susret i dijalog s različitim područjima ljudskoga znanja i kulture što ih obrađuju drugi školski predmeti. Program jednako tako promiče i razvija duh međuljudskoga, međureligijskoga i međukulturnoga susreta, tolerancije, dijaloga i ekumenizma. Taj se duh očituje kako u programskom sadržaju tako i u odgojnim ciljevima i ponuđenim prijedlozima za metodičko oblikovanje vjeronaučne nastave. Pritom se ne naglašava samo kognitivna, fenomenološka i kulturna razina upoznavanja religijskih činjenica, nego se istovremeno potiče i promiče usvajanje dijaloških stavova poštovanja, kritička i kreativna prosudba, promjena perspektive te različiti pristupi religijskim činjenicama radi stjecanja odgojnih učinaka. Takvi pristupi također potiču nastavnikovo vrednovanje i učenikovo samovrednovanje vlastitog napretka i zalaganja koje treba biti što obuhvatnije, a samim time i objektivnije i svrsishodnije.

CILJEVI I ZADACI

Katolički vjeronauk kao nastavni predmet u gimnazijama i četverogodišnjim srednjim školama u pogledu stjecanja i postignuća općeljudskih i religioznih odgojno-obrazovnih ciljeva omogućuje učeniku da:

- razvije sposobnost postavljanja pitanja o Bogu, čovjeku, svijetu, smislu i vrijednostima života, etičkim i moralnim normama ljudskoga djelovanja te sposobnosti smislenoga predstavljanja i objašnjavanja odgovora koji na ta pitanja dolaze iz razuma, Objave i vjere Katoličke Crkve;
- upozna i razumije kršćansku religiju i katoličku vjeru, te poznaje i usvaja temeljne istine vjere u svjetlu cjelovita nauka Katoličke Crkve;
- poznaje sadržaj i osnovnu strukturu Biblije i temeljna obilježja kršćanske Objave i povijesti spasenja, da razumije značenje Božje riječi u Bibliji i crkvenom naviještanju, te argumentirano raspravlja i vrjednuje njezin utjecaj na povijest čovječanstva, ljudsku kulturu i konkretan život;

- pronalazi vlastiti put izgradnje života i odgovorna moralnoga djelovanja prema kršćanskoj poruci i katoličkoj vjeri, i postane sposoban artikulirati, graditi i vrjednovati život iz te religijske i katoličke perspektive;
- upozna i vrjednuje sakramente, liturgijska i crkvena slavlja te molitvu kao duhovnu snagu i duhovno-vjernički način pripadništva i života, zajedništva i slavlja u Katoličkoj Crkvi;
- poznaje temeljne događaje povijesti i tradicije Katoličke Crkve i shvaća njezinu sakramentalnu stvarnost, razumije da je ona zajednica Kristovih vjernika, nositeljica Objave Božje i navjesticateljica Radosne vijesti spasenja za sve ljude;
- shvati da je pripadnost Katoličkoj Crkvi, u okviru konkretne crkvene zajednice, poziv na svjesno i odgovorno kršćansko djelovanje i vladanje u Crkvi i društvu;
- poznaje temeljna obilježja poznatih konfesija, religija i svjetonazora, promiče razumijevanje i poštovanje drukčijih razmišljanja, stavova, tradicija i životnih odluka;
- pozna i vrednuje ulogu i doprinos kršćanstva, osobito Katoličke Crkve u kulturnomu, obrazovnomu, znanstvenomu i gospodarskomu razvoju i napretku hrvatskoga društva i zapadne civilizacije u prošlosti i sadašnjosti, izgrađujući pritom vlastiti stav odgovornosti, poduzetnosti, sudioništva i solidarne humanosti u nastojanju oko izgradnje „civilizacije ljubavi“;
- razvije religijsku i vjersku pismenost i komunikacijsku kompetenciju kako bi se osnažio u suočavanju s različitim životnim situacijama, da kritički i kreativno promišlja i argumentirano obrazlaže važnost osobnoga odgovornog djelovanja u Crkvi i društvu.

Uz navedene ciljeve, zadaće i kompetencije, katolički vjeronauk također gradi mostove prema drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, tematizira izazove suvremenoga svijeta i kulture u kojoj mladi žive, kako bi im pomogao u vlastitome kritičkom i stvaralačkom razmišljanju i argumentiranju te zauzimanju općih humanističkih i kršćanskih stavova i vrjednota u konkretnom životu i zajednici u kojoj žive.

Program za svako godišće ima pet ili više tematskih cjelina, a svaka od njih podijeljena je na nekoliko tema. Bitan dio Programa su odgojno-obrazovni ciljevi i postignuća koja omeđuju temu, određuju njezine bitne i sadržajne naglaske i usmjeruju tijek nastave prema njezinim obrazovnim i odgojnim ishodima. Budući da su nastavni ciljevi i ishodi formulirani u obliku postignuća koja se očekuju od učenika na kraju odgojno-obrazovnoga procesa, oni ujedno postaju smjernice za vrjednovanje. Praćenje, vrjednovanje i ocjenjivanje obuhvaća sva područja ciljeva odnosno odgojno-obrazovnih postignuća: kognitivno, afektivno i operativno.

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA PREDMET KATOLIČKI VJERONAUKE

Razred: 1
Sedmično/tjedno: 1 čas
Godišnje: 35 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
I. U POTRAZI ZA SMISLOM ŽIVOTA		
1. U vrtlogu svijeta i života	Navesti i objasniti neka bitna životna pitanja i njihovu životnu važnost; razumjeti i pojasniti temeljne odgovore na pitanja: odakle smo, kamo idemo i koja je budućnost svemira, svijeta i čovjeka?; prosuditi vrijednost prihvatanja vlastitog mjesta u svijetu i otvorenost trajnom traženju odgovora na temeljna pitanja smisla života.	Pravoslavni i Islamski vjeronak, Knjiženost, Povijest
2. Upoznaj samoga sebe	Znati bitna obilježja ljudske osobnosti; razumjeti jedinstvenost i originalnost svake ljudske osobe; objasniti vlastite sposobnosti razmišljanja, doživljavanja i odlučivanja; vrjednovati i prihvatiti sebe kao jedinstvenu osobu pozvanu na zajedništvo i suradnju s drugim osobama.	Pravoslavni i Islamski vjeronak, etika, Etika Povijest
3. Smisao i besmisao života	Razumjeti povezanost svagdanjeg života s pitanjem smisla života; navesti primjere po kojima život izgleda smislenim ili besmislenim; opisati tumačenja različitih znanosti (filozofije, psihologije, medicine) i svjetonazora o patnji i smislu života; obrazložiti važnost osobnog napora u traženju životnog smisla, nade i optimizma.	Pravoslavni i Islamski vjeronak, Etika, Biologija
4. Kršćanska vjera kao odgovor na pitanje smisla	Razlikovati trenutačni, partikularni i univerzalni smisao; Razumjeti povezanost između pitanja o smislu i pitanja o Bogu; Navesti i opisati	Pravoslavni i Islamski vjeronak, Knjiženost

	različite poglede i odgovore na pitanje smrti i spoznaje o čovjekovoj besmrtnosti.	
5. Živjeti kao protagonist	Razumjeti važnost kritičke prosudbe različitih ponuda koje donosi život i zauzimanja vlastitog stava i izbora; poznavati vlastite talente i sposobnosti; argumentirati potrebu izgradnje osobnog života, vlastitog životnog projekta i boljeg svijeta.	Pravoslavni i Islamski vjeronak, Knjiženost
II. ČOVJEK - RELIGIOZNO BIĆE		
1. Vjera - iskonska ljudska potreba	Objasniti da se sav ljudski život temelji na vjerovanju i povjerenju; Znati glavna obilježja vjere u Boga; opisati i vjerdnovati potrebu izgradnje vlastitog odnosa prema Bogu, prema vjeri, prema religioznom fenomenu uopće.	Pravoslavni i Islamski vjeronak
2. Čovjek je po naravi religiozan	Objasniti pojam religije; navesti ključne odrednice religije; navesti osnovne pojavne oblike religioznosti; protumačiti religiozno obilježje ljudske naravi; navesti temeljna pitanja na koja religija nastoji dati odgovor; prosuditi potrebu izgradnje zrele religioznosti i života puna smisla.	Pravoslavni i Islamski vjeronak
3. Razvoj religije	Navesti i objasniti temeljna pitanja na koja religija nastoji dati odgovor; poznavati razvojni put religije kroz povijest; protumačiti razliku između naravne i nadnaravne Objave; imenovati Objavljene religije; nabrojiti velike svjetske religije; prosuditi smisao religijskih obreda, molitve, žrtve...	Pravoslavni i Islamski vjeronak, Povijest
4. Politeističke religije	Objasniti razliku između monoteističkih i politeističkih religija; navesti vjerovanja i svjetonazore dalekog Istoka koji ne poznaju pojam osobnoga Boga ili božanstva; poznavati neke temeljne značajke istočnjačkih religija; razumjeti odnos pojedinih velikih religija prema socijalnoj, kulturnoj i političkoj stvarnosti.	Pravoslavni i Islamski vjeronak, Povijest
5. Monoteističke religije	Imenovati Praoca triju velikih monoteističkih religija; nabrojiti i objasniti temeljne odrednice Židovstva: sv. spisi, vjerovanje, kult i moral;	Pravoslavni i Islamski vjeronak, Povijest

	navesti sličnosti i razlike između Pashe i Uskrsa; nabrojiti i objasniti temeljne odrednice Islama: utemeljitelj, sv. spisi, vjerovanje, kult i moral; navesti i objasniti pet stupova islama; navesti bitna obilježja Kršćanstva; argumentirati potrebu poštovanja duhovnih vrijednosti i tradicija različitih religija, kultura i civilizacija.	
6. Posebnost kršćanstva u odnosu na druge religije	Izdvojiti temeljne činjenice kršćanske vjere objavljene u Isus Kristu; objasniti posebnost kršćanstva u odnosu na druge monoteističke religije; nabrojiti četiri osnovna oblika dijaloga s nekršćanskim religijama; objasniti potrebu ostvarivanje međureligijskoga dijaloga te uvažavanja tuđih stajališta i mišljenja na području vjere i života.	Pravoslavni i Islamski vjeronauk, Povijest
III. KRŠĆANSKA OBJAVA I SVETO PISMO		
1. Kršćanska objava i njezino prenošenje	Razumjeti i protumačiti pojam Objave; navesti primjere nadnaravne Objave iz Staroga i Novoga zavjeta; navesti načine prenošenja Objave; uočiti i objasniti različite vrste i obilježja Objave; razumjeti Božju Objavu kao zahtjev koji traži čovjekov slobodni odgovor; shvatiti ulogu crkvenog Učiteljstva u tumačenju Objave.	Pravoslavni vjeronauk
2. Biblija kao pisana Božja riječ i pristup Bibliji	Protumačiti tvrdnju <i>Biblija je riječ Božja</i> ; prepoznati Bibliju kao temelj kršćanske vjere; objasniti pojam, nastanak, povijesni i zemljopisni okvir Biblije; navesti autora Biblije, jezike kojima su pisane biblijske knjige (u izvorniku); prepoznati biblijske knjige prema nekim glavnim književnim vrstama; Znati način citiranja biblijskih knjiga.	Pravoslavni vjeronauk
3. Biblijski govor o Bogu	Razumjeti i opisati biblijsku poruku kroz odnos čovjeka i Boga te međuljudske odnose u nekoliko tema: istina, pravednost, milosrđe, ljubav i vjernost.	
4. Biblija u životu kršćana	Opisati Bibliju kao istinu vjere u kojoj čovjek pronalazi odgovore na najvažnija egzistencijalna pitanja; obrazložiti vrijednost čitanja Svetog	Pravoslavni vjeronauk

	pisma u liturgiji i svakodnevici; razumjeti prožetost suvremene kulture biblijskim motivima i navesti primjere iz književnosti, umjetnosti, arhitekture.	
IV. ISUS KRIST - VRHUNAC OBJAVE		
1. Isus - povijesna osoba	Razlikovati nekršćanske i kršćanske izvore koji govore o Isusu kao povijesnoj osobi; uočiti važnost i podudarnost nekršćanskih i kršćanskih izvora o Isusu; navesti izvore koji prikazuju Isusa Krista kao pravog Boga i pravog čovjeka.	Pravoslavni vjeronauk, Povijest
2. Isusov lik	Objasniti značenje Isusova imena (najčešće nazive) i opisati Isusov stil i program djelovanja; uočiti ljudske crte Isusove osobe, način pristupa i postupanja prema ljudima čime je neodoljivo privlačio; objasniti posebnost Isusova lika koji ostaje trajni izazov i nadahnuće za vlastiti život.	Pravoslavni vjeronauk
3. Navještaj kraljevstva Božjega	Protumačiti pojam <i>kraljevstva Božjeg</i> ; prepoznati Kristovu poruku (kraljevstvo Božje) kao ispunjenje temeljnih čovjekovih težnji; povezati Isusov govor o Kraljevstvu s njegovim čudesima (djelovanjem u korist čovjeka); poznavati temeljne poruke Isusova Govora na Gori i vrjednovati ih u osobnom i društvenom životu.	Pravoslavni vjeronauk
5. Isusovo otkupiteljsko djelo	razumjeti razlog i smisao Isusove smrti; objasniti Isusov stav bezuvjetnog prihvaćanja svakog čovjeka; razumjeti što znači <i>živjeti u skladu s vjerom u Isusa Krista</i> ; razumjeti Kristovo uskrsnuće kao početak i zalog sveopćeg uskrsnuća; osjetiti radost Uskrsa i graditi vlastiti život u vjeri i nadi Kristova uskrsnuća.	Pravoslavni vjeronauk
6. Isus Krist - pravi Bog i pravi čovjek	Objasniti najdublju istinu o Isusu Kristu: on je pravi Bog i pravi čovjek; razumjeti da je Isus Krist jedini posrednik između Boga i ljudi - jedini Spasitelj i otkupitelj; razumjeti i argumentirati vrijednost spasenja čovjeka, stvorenja i svijeta, ostvarenog u Isusu Kristu.	Pravoslavni vjeronauk

7. Zajedništvo s Kristom	Naveći načine Kristove otajstvene prisutnosti u Crkvi, sakramentima, i svijetu; vrjednovati znakove osobnoga susreta s Isusom Kristom i njegovom porukom; opisati put vlastite izgradnje i stavova nasljedovanja Krista.	Pravoslavni vjeronauk
V. TAJNA STVARANJA – GOVOR ZNANOSTI I GOVOR VJERE		
1. Prirodnoznanstvena tumačenja nastanka svijeta	Razlikovati i objasniti prirodnoznanstveni i biblijski pristup stvarnosti i stvaranju svijeta i čovjeka; poznavati znanstvene teorije o postanku svemira;	Fizika, Biologija
2. Prirodnoznanstvena tumačenja nastanka svijeta	Poznavati i razumjeti različite pristupe o nastanku čovjeka; otkriti i objasniti kozmičku i duhovnu jedinstvenost i neponovljivost svakog pojedinog čovjeka kao ljudske osobe.	Fizika, Biologija, Psihologija
3. Posebnost biblijskog govora o stvaranju	Razumjeti i objasniti biblijski govor o postanku svijeta i čovjeka prema Post 1,1-2,4 b; protumačiti značenje pojma <i>čovjek – slika Božja</i> ; razumjeti trajnost procesa stvaranja i ulogu čovjeka kao sustvaratelja;	Pravoslavni vjeronauk
4. Posebnost biblijskog govora o stvaranju	Objasniti biblijski govor o postanku svijeta i čovjeka prema Post 2, 4b-25; razumjeti Božju nakanu da je svijet povjeren čovjeku na odgovorno upravljanje; navesti primjer poznatih znanstvenika koji su bili osvjedočeni vjernici.	Pravoslavni vjeronauk, Fizika, Biologija
5. Odnos vjere i prirodnih znanosti	Razlikovati i opisati područje prirodnih znanosti i područje vjere; znati pojam, načine i metode znanstvenih spoznaja i njihove granice; objasniti dodirne točke znanosti i vjere; protumačiti potrebu njihova uzajamnog prihvaćanja i nadopune u otkrivanju cjelovite slike svijeta i čovjeka.	Fizika, Biologija, Kemija

Razred: II

Sedmično/tjedno: 1 čas

Godišnje: 35 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
I. SLOBODA – IZBOR I ODGOVORNOST		
1. U hodu prema slobodi i zrelosti	Navesti čimbenike koji utječu na razvoj osobnosti; objasniti razliku između zrele i nezrele osobnosti; opisati najčešće poteškoće adolescentne dobi (prijatelji, vršnjaci, odrasli, školske obveze, suprotan spolu...); razumjeti i opisati obitelj kao temelj za razvoj osobnosti; razlikovati načine shvaćanja slobode; opisati biološku, psihološku i društvenu uvjetovanost slobode; razumjeti povezanost slobode i tolerancije; objasniti razliku između vanjske i unutarnje slobode;	Psihologija, Etika, Biologija, Književnost
1. Prijateljstvo	Opisati važnost prijateljstva za osobno dozrijevanje; Objasniti ulogu prijateljstva u procesu razvoja osobnosti; Navesti ono što pomaže ostvarenju prijateljstva, i ono što ga onemogućuje.	Psihologija, Etika, Književnost
2. Od zaljubljenosti do ljubavi	Navesti obilježja i razlike između zaljubljenosti i zrele ljubavi; protumačiti važnost zrele ljubavi kao norme ljudske spolnosti i odnosa među spolovima; otkriti duboku povezanost ljudske spolnosti, zrele ljubavi i odgovornosti u intimnom zajedništvu i stvaranju novog života.	Psihologija, Etika, Književnost
3. U potrazi za vrijednostama	Usporediti i kritički prosuđivati vladajuće vrednote u obitelji i izvan nje; prepoznati i imenovati trajne životne vrednote i znati napraviti izbor i argumentirati ljestvicu vrijednota, općeljudskih i kršćanskih.	Etika, Književnost
4. Opasnost od bijega/ Iz	Navesti i objasniti različite pokazatelje mladenačke krize i bijega od stvarnosti;	Psihologija, Etika,

nesigurnosti u ovisnost	razumjeti i objasniti povezanosti između adolescentne krize i različitih oblika bijega od stvarnosti (droga, alkohol...); navesti i obrazložiti načine rješavanja problema ovisnosti.	Književnost
5. Moć Isusove slobode	Shvatiti i objasniti slobodu kao čovjekov poziv i vrhunsko ostvarenje; otkriti i prihvatiti vjernički stav povjerenja prema Isusu kao istinskog osloboditelja čovjeka.	Pravoslavni vjeronauk
II. ŽIVOT S CRKVOM I U CRKVI		
1. Vrijeme Crkve u povijesti spasenja	Navesti čine kojima je Isus ustanovio Crkvu; prepoznati i objasniti značenje susreta s Uskrslim i događaja Pedesetnice za nastajanje prve Crkve.	Pravoslavni vjeronauk
2. Obilježja Crkve	Razumjeti i navesti kako Crkva shvaća samu sebe; Navesti i objasniti bitna obilježja Crkve: jedna, sveta, katolička i apostolska; razlikovati 4 bitne oznake Crkve: služenje, zajedništvo, slavljenje i naviještanje (svjedočenje) vjere.	Pravoslavni vjeronauk
3. Sakramenti kršćanske inicijacije – krštenje	Razumjeti biblijske temelje i unutarnju povezanost sakramenata inicijacije; shvatiti milosno obilježje sakramenata inicijacije i njihovih obrednih znakova u liturgiji Crkve; razumjeti biblijski temelj i objasniti doktrinarni izričaj otajstvenog značenja sakramenata krštenje za život kršćana u osobnom, crkvenom i društvenom životu;	Pravoslavni vjeronauk
4. Sakrament potvrde	Poznavati i razumjeti biblijski i doktrinarni izričaj otajstvenog značenja sakramenta potvrde za život kršćana u osobnom, crkvenom i društvenom životu;	Pravoslavni vjeronauk
5. Sakrament euharistije	Poznavati i razumjeti biblijski i doktrinarni izričaj otajstvenog značenja sakramenta euharistije; razumjeti i argumentirati važnost euharistije za život Crkve i svoj vlastiti život;	Pravoslavni vjeronauk
6. Službe i karizme u Crkvi – slobodno i	Objasniti pojam univerzalnosti Crkve i razlikovati veze jedinstva Crkve; razlikovati	Pravoslavni

radosno življenje Evandjelja	službe i karizme u Crkvi i navesti primjere jednog i drugog; uočiti krsno i služiteljsko dostojanstvo, mjesto i zadaću muškarca i žene u životu Crkve; znati mjesto i ulogu laika u životu Crkve;	vjeronauk
8. Sakrament svetog reda	Poznavati i razumjeti biblijski i doktrinarni izričaj otajstvenog značenja sakramenta svetog reda; nabrojiti i poznavati osnovna obilježja 3 stupnja svetoga reda; vrjednovati važnost i potrebu vjerničke molitve i zalaganja za duhovna zvanja.	Pravoslavni vjeronauk
9. Jedna Crkva u mnoštvu Crkava – prema punom zajedništvu	Razumjeti prisutnost Crkve u svim kulturama i narodima i shvatiti njezino spasenjsko poslanje; uočiti znakove i navesti područja misijskog i evangelizacijskog djelovanja Crkve; objasniti pojam <i>Crkve kao zajedništva</i> prema Drugom vatikanskom saboru; objasniti pojam, važnost i ciljeve ekumenizma te potrebu vlastitog angažiranja na polju ekumenizma i molitve za jedinstvo svih kršćana.	Pravoslavni vjeronauk
10. Marija – uzor vjere i majka Crkve	Objasniti Marijinu ulogu i mjesto u povijesti spasenja; poznavati odlike Marijine vjere po kojima je uzor vjeri Crkvi i svim vjernicima; razumjeti Marijinu ulogu u Kristovu životu i djelu Kristova otkupljenja; navesti neke oblike štovanja Marije u liturgiji i u Crkvi, osobito u hrvatskome narodu; vrjednovati Marijino mjesto u svom vlastitom životu.	Pravoslavni vjeronauk
III. ZAJEDNICA KOJA OSLOBAĐA I SLUŽI – POVIJEST CRKVE		
1. Susret s antičkim svijetom – evanđeoska sloboda i mučeništvo	Opisati obilježja i strukturu prve kršćanske zajednice; objasniti ulogu i djelovanje sv. Pavla; navestzi poteškoće s kojima se susretala prva Crkva u svom okruženju (Židovi, antički svijet, Rim); razumjeti uzroke, posljedice i značenje progona Crkve u Rimskom carstvu; objasniti pojam mučeništva i nabrojiti najpoznatije ranokršćanske mučenike na našim prostorima; objasniti značenje cara Konstantina i cara Teodozija za povijest Crkve.	Pravoslavni vjeronauk, Povijest

2. Kršćanstvo na hrvatskome jezičnom prostoru u srednjem vijeku	Navedi glavna vjerovanja starih Hrvata prije pokrštenja; objasni proces pokrštavanja Hrvata i razvoj kršćanstva na našem prostoru; obrazloži značenje veza s papom za nastajanje hrvatske države; opisi povezanost početaka pismenosti u Hrvata s Crkvom (glagoljica);	Povijest, Književnost
3. Crkva u srednjem vijeku – od duhovnog i kulturnog procvata do ratova i raskola	Navedi i protumači pojavu i razvoj redovništva, osnivanje škola i sveučilišta, promicanje pismenosti i kulture, ukidanje ropstva, laičku investituru i Grgurovsku obnovu kao najvažnije doprinose Crkve u srednjem vijeku; znati vjerodostojne činjenice i razumjeti problematiku križarskih ratova i inkvizicije kao tamne strane Crkve srednjega vijeka; kritički i objektivno protumačiti pozitivne i negativne strane Crkve u srednjem vijeku; navedi uzroke i posljedice istočnog raskola 1054. godine; sposobnost uvažavanja tuđih stajališta i mišljenja te ekumenskog zajedništva.	Povijest, Pravoslavni vjeronauk, Književnost
4. Crkva kršćanskoga služenja siromašnima - dominikanci i franjevci (13.-14. st.)	Navedi neke načine i oblike organiziranja po kojima se Katolička Crkva brinula za siromašne, bolesne, odbačene; objasni ulogu prosjačkih redova u navještanju i svjedočenju evanđelja u doba krize Crkve; poznavati ulogu dominikanaca i franjevaca u životu Crkve u hrvatskome narodu; poznavati ulogu Crkve u organiziranu visokog školstva u Hrvatskoj, osobito biskupa Kažotića.	Povijest, Književnost
5. Crkva u doba humanizma – promicanje vjere, tradicije i kulture	Opisati važnost opismenjavanja i knjige za duhovni i kulturni život naroda; objasni ulogu Marka Marulića u stvaranju hrvatskoga i europskoga humanizma; navedi osnovne činjenice iz razdoblja islamizacije hrvatskih i katoličkih prostora; navedi neke podatke o ulozi Crkve, svećenika i redovnika u očuvanju vjere i kulture hrvatskoga naroda u doba Otomanske okupacije; uočiti važnost poznavanja vlastitih korijena (obiteljskih, nacionalnih, vjerskih, povijesno-kulturoloških) te poznavanja i poštovanja drugih vjera i kultura.	Povijest, Književnost, Islamski vjeronauk
6. Vrijeme dubokih	Navedi uzroke te objasni tijek i ishode	Povijest,

podjela – reformacijska kriza i obnova Crkve	Zapadnog raskola; nabrojiti reformatore i objasniti glavne crte njihova nauka (Martin Luther, Jean Calvin, Ulrich Zwingli); opisati nastanak i posebnosti anglikanske Crkve; razumjeti značenje Tridentskog sabora u obnovi Crkve nakon reformacije; navesti ulogu isusovaca u sveopćoj obnovi Crkve i opisati misijski pokret u obnovi Crkve.	Književnost
7. Crkva i moderno doba – duhovni, prosvjetni i kulturni preporod	Opisati neprilike Crkve u vrijeme Francuske revolucije; navesti poteškoće djelovanja Crkve u doba prosvjetiteljstva, humanizma i renesanse (Deizam, racionalizam, liberalizam, ateizam); objasniti zasluge pojedinaca iz redova Crkve u našem narodu na različitim područjima društvenog života (A. Kažotić, A. Kačić-Miošić, J. J. Strossmayer, B. Kašić, R. Bošković, J. Haulik)	Povijest, Književnost
8. Crkva u suvremenom svijetu – služiteljica čovjeka i čovječanstva	Naveći neke bitne doprinose Crkve u razvoju znanosti i demokracije te njezino zalaganje za socijalnu pravdu; navesti pokazatelje obnove koje u Crkvu donosi II. vatikanski sabor; razumjeti razloge stradanja Crkve u vrijeme totalitarnih sustava (nacizam, komunizam) i tijekom Domovinskog rata; nabrojiti hrvatske svece i blaženike.	Povijest, Književnost
IV. S CRKVOM NA PUTU VJERE I SLOBODE - MOLITVA, SLAVLJE, SVJEDOČENJE		
1. Molitva Crkve, osobna i zajednička molitva	Naveći definiciju molitve i razumjeti molitvu kao temeljni ljudski stav pred Bogom; na primjerima psalama raspoznati vrste molitve; otkriti važnost molitve u Isusovu životu; razlikovati liturgijsku i privatnu molitvu; navesti osnovne kršćanske molitve; razumjeti i doživjeti kršćansku meditaciju kao dublji oblik molitve; obrazložiti važnost osobne molitve tijekom dana, tjedna i u kršćanskoj zajednici; opisati neke molitvene izričaje i geste.	Pravoslavni vjeronauk, Islamski vjeronauk
2. Slaviti život u crkvenom zajedništvu i	Pojasniti zašto je čovjeku za život i vjeru potrebna zajednica; otkriti povezanost crkvenoga slavlja i druženja; Opisati crkveno zajedništvo	Pravoslavni vjeronauk

slavljima	kao put mladenačkog vjerničkog života.	
3. Crkveni pokreti i udruge	Navesti neke poznatije načine crkvenog organiziranja, druženja i slavlja mladih vjernika; prepoznati važnost doprinosa mladih u crkvenim i liturgijskim slavljima Crkve; objasniti potrebu aktivna i odgovorna sudjelovanja u životu Crkve u društva i potre spremnosti za izgradnju čovječnijeg društva.	Povijest
4. Dobrovoljstvo kao oblik općeljudskog i kršćanskog služenja	Opisati biblijsko utemeljenje dobrovoljnog kršćanskog služenja; razumjeti i protumačiti Isusov primjer služenja i radikalnost toga služenja; otkriti i poznavati različite oblike kršćanskog služenja kroz povijest, osobito brigu Crkve za mlade, napuštene, siromašne i potrebite; poznavati oblike dobrovoljnog služenja mladih u različitim socijalnim ustanovama; prihvatiti dobrovoljnost i dobrovoljno služenje drugima kao izraz vlastitog životnog i vjerničkog opredjeljenja.	Povijest

Razred: III
Sedmično/tjedno: 1 čas
Godišnje: 35 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
I. KRŠĆANSKO POIMANJE ČOVJEKA		
1. Čovjek – otajstvo i slika Božja	Razumjeti i objasniti da oko shvaćanja čovjeka postoje prijeporna pitanja koja imaju ideološka, politička, društvena i kulturna obilježja; navesti neke raširene poglede na čovjeka u odnosu na kršćansku sliku čovjeka; objasniti značenje čovjeka kao osobe i subjekta na temelju biblijskog teksta (Post 1, 26); argumentirati da u biblijskoj slici čovjeka postoji uporište za međuljudske odnose,	Pravoslavni i Islamski vjeronauk, Filozofija, Etika, Književnost
2. Čovjek – složeno biće	Objasniti razliku između biblijskog i suvremenog poimanja čovjeka; razumjeti i objasniti teološkoantropologijsko poimanje čovjeka kao <i>stvorenog, ranjenog, spašenog, etičkog i besmrtnog</i> bića.	Filozofija, Etika, Književnost
3. Za Isusom na putu života	Opisati važnost izgradnje kršćanskoga života u stavu povjerenja u Boga koji ljubi čovjeka i želi mu postignuće punine života; spoznati i objasniti da naša volja nije uvijek u suglasnosti s Božjom voljom; opisati Kristov način vršenja volje Očeve i otkriti vlastiti put vršenja volje Božje; izdvojiti i opisati neka važna obilježja kršćanskog života po kojima čovjek u vlastitom životu i u svijetu može ostvariti Božju volju promičući milosrđe, pomirenje, ljubav i pravednost.	Pravoslavni vjeronauk

II. ČOVJEK: MORALNO BIĆE		
1. Čovjek – polazište etičkog razmišljanja	Prepoznati i navesti različite definicije čovjeka u specifičnom poimanju pojedinih znanosti o čovjeku; razumjeti i objasniti pojmove etika, moral i kršćanski moral.	Filozofija, Etika, Književnost
2. Razlikovanje dobra i zla	Navesti uvjete o kojima ovisi moralnost čovjekovih čina (shvaćanje dobra i zla te njihove razlike, sloboda, spoznaja i prirodni zakon kao univerzalna norma); opisati društvene utjecaje na oblikovanje kriterija određivanja dobra i zla.	Filozofija, Etika, Književnost
3. Odnos vjere i morala	Objasniti razliku između prirodnog i objavljenog moralnog zakona; razumjeti postojanje objektivnih moralnih normi; objasniti povezanost vjere i morala; znati obilježja ljudske moralnosti (izvanjska i unutarnja), te načela moralnog djelovanja; razumjeti i usvojiti načela moralnog djelovanja; uočiti bitnu poveznicu između vjere i morala i njihovo značenje za istinski kršćanski život.	Filozofija, Etika, Književnost
4. Savjest – Božji glas u nama	Objasniti razliku između pojmova "dobro", "vrijednost" i „vrjednota“; razumjeti i objasniti pojam kršćanske kreposti; objasniti pojam savjesti i razumjeti nužnost njezinog usklađivanja s moralnim vrjednotama; navesti oblike (vrste) savjesti i njihovo shvaćanje u biblijskim tekstovima, kršćanskim spisima i Učiteljstvu Crkve.	Filozofija, Etika, Književnost
5. Savjest i zakon	Navesti izvore moralnosti ljudskih čina (sloboda, objekt, nakana, okolnosti); navesti Zlatno pravilo moralnosti i obrazložiti ga kao vrhunac humanističke etike; poznavati sličnosti temeljnih moralnih zahtjeva u svjetskim religijama.	Filozofija, Etika, Književnost
III. LJUBAV PREMA BOGU I BLIŽNJEMU – TEMELJI KRŠĆANSKE MORALNOSTI		
1. Bog – izvor kršćanske	Obrazložiti tvrdnju da je čovjeku Bog najviše Dobro; shvatiti da se na Bogu koji je najviše Dobro temelji kršćanski moral; otkriti i shvatiti	Filozofija, Etika, Književnost

<p>moralnosti</p>	<p>odnos između kršćanskog morala i čovjekove moralne odgovornosti u vršenju ljudskih čina; objasniti pojam „vršiti volju Božju“ i njegovo značenje za kršćanski život; objasniti tvrdnju da je <i>Isus Krist mjera kršćanske moralnosti</i>.</p>	
<p>2. Objavljeni zakon</p>	<p>Razumjeti i opisati postojanje objektivnih moralnih normi u osobnom životu i društvu; razumjeti važnost osvarenja reda, pravila i pravednih zakona u međuljudskim odnosima i u društvu; poznavati Dekalog, objavljeni Božji zakon, kao naravni temelj ljudskog moralnog postupanja i života; objasniti ulogu razuma i slobode u vršenju Dekaloga i prirodnog moralnog zakona;</p>	<p>Filozofija, Etika, Književnost</p>
<p>3. Ljubav prema Bogu</p>	<p>Razumjeti vjeru kao nadnaravni Božji dar i čovjekov odgovor koji uključuje svjesno i slobodno predanje Bogu; prepoznati sadržaj i važnost prve Božje zapovijedi; razumjeti klanjanje, molitvu, žrtvu i zavjete kao izraze ljubavi prema Bogu; razumjeti značenje i navesti oblike povrede vjere; navesti neke povrede ljubavi prema Bogu; razumjeti značenje i oblike slavljenja dana Gospodnjeg u kršćanskom životu.</p>	<p>Pravoslavni vjeronauk</p>
<p>4. Zlo i grijeh</p>	<p>Kritičko uočavanje prisutnosti dobra i zla, stvarnosti grijeha u svijetu te raznih pokušaja negiranja grijeha; poznavanje razlike o težini grijeha, između smrtnoga i lakoga grijeha te razliku između osobnoga grijeha i „strukture grijeha“; otkriti grijeh kao prijestup ljubavi prema Bogu i bližnjemu; spoznati da Božje milosrđe i praštanje nadilazi ljudsko zlo i grijeh i da je Bog pravedni Sudac i milosrdni Otac; usvojiti svijesti o potrebi za priznanjem vlastite krivnje kod počinjenog grijeha i o potrebi trajnog obraćenja; otkriti da put obraćenja traži opredjeljenje za dobro i dobrog Boga te međusobno praštanje i pomirenje s ljudima;</p>	<p>Pravoslavni vjeronauk, Filozofija, Etika</p>
<p>5. Kristov zakon ljubavi</p>	<p>Opisati temeljno značenje evanđeoskog pojma ljubavi, osobito Zapovijed ljubavi; shvatiti da je kršćanska moralnost "višeg reda" - suobličiti se Isusu Kristu, a ne tek "red ljudske naravi"; opisati novost, razine i obilježja kršćanskog shvaćanja ljubavi u pojmovima <i>philia</i>, <i>eros</i> i</p>	<p>Pravoslavni vjeronauk</p>

	agape; usvojiti potrebu nasljedovanja Krista i izgradnje vlastitoga kršćanskog moralnog djelovanja po evanđeoskom zakonu ljubavi.	
IV. MUŠKO I ŽENSKO STVORI IH		
1. Vrednovanje čovjeka kao muškarca i žene	Razumjeti poruku Drugog biblijskog izvješća o stvaranju čovjeka kao temelj kršćanskog poimanja čovjeka kao muškarca i žene; objasniti razliku između spola i spolnosti (seksualnosti); razumjeti i protumačiti povezanost pojmova dostojanstvo, odgovornost i spolnost; objasniti kršćansko shvaćanje spolnosti.	Filozofija, Psihologija, Etika, Biologija
2. Brak i obitelj u Božjem naumu	Razumjeti narav i smisao braka i obitelji; opisati temeljna obilježja kršćanskoga braka.	Pravoslavni i Islamski vjeronauk,
3. Ženidba – sakrament ljubavi i zajedništva	navesti i objasniti biblijsko utemeljenje sakramenta ženidbe; razumjeti sakrament ženidbe kao otvorenost životu i sudjelovanje u Božjem stvarateljskom činu; navesti preduvjete za valjano sklapanje sakramenta ženidbe i put priprave za sakramentalni brak.	Pravoslavni i Islamski vjeronauk
4. Odgovorno roditeljstvo	prepoznati i objasniti odrednice odgovornog roditeljstva; navesti i razumjeti povrede protiv dostojanstva spolnosti, braka i obitelji; upoznati crkveni nauk o odgovornom planiranju i rađanju djece; otkriti važnost cjelovita odgoja djece čemu pripada i vjerski odgoj; upoznati važnost brige za djecu i obitelj kao temelj osobnog i društvenoga dobra i napretka.	Pravoslavni i Islamski vjeronauk, Etika
V. DOSTOJANSTVO LJUDSKOG ŽIVOTA		
1. Svetost i dostojanstvo ljudskog života	Navesti biblijske temelje o vrijednosti i svetosti ljudskoga života; objasniti temeljni kršćanski stav prema ljudskom životu (nepovredivost i svetost); upoznati i objasniti bitna bioetička načela; poznavati značenje Hipokratove prisege.	Pravoslavni i Islamski vjeronauk, Etika
2. Život – Božji dar	Navesti bitna obilježja ljudske osobe po kojima je čovjek jedinstveno i nepovredivo biće;	Pravoslavni i Islamski vjeronauk,

	razumjeti i usvojiti stav zaštite čovjeka kao osobe od začeća do prirodne smrti.	Etika
3. Povrede ljudskog života	Navesti i objasniti povrede ljudskog života (ubojstvo, pobačaj, samoubojstvo, eutanazija); objasniti stav Katoličke crkve o pobačaju i razloge zbog kojih odobrava transplantaciju organa; prepoznati opasnosti manipulacije u transplantaciji organa; navesti i objasniti uzroke i posljedice najučestalijih autodestruktivnih ponašanja mladih: bolesti ovisnosti.	Pravoslavni i Islamski vjeronauk, Filozofija, Etika
4. Cjelovitost i dostojanstvo osobe pred izazovima znanosti	Objasniti stav promicanja ljudskoga života kao kršćansku obvezu; objasniti pojam i navesti područja kojima se bavi bioetika; razumjeti i navesti razloge zbog kojih sve što je znanstveno moguće na području biogenetike (genom, kloniranje, matične stanice) nije i moralno dopustivo; navesti i objasniti razloge zbog kojih sve što je znanstveno moguće na području reproduktivne biologije (umjetna oplodnja) nije i moralno dopustivo;	Pravoslavni i Islamski vjeronauk, Biologija, Filozofija, Etika
5. Povrede dostojanstva osobe	Navesti probleme suvremenog svijeta koji donose siromaštvo, bolesti i umiranje djece; upoznati biblijske tekstove o Isusovoj brizi i skrbi za siromašne i potrebne; poznavati načine na koje Crkva danas promiče brigu za bolesne i nemoćne	
6. Povrede dostojanstva osobe (izborna tema)	Navesti i objasniti načine na koje treba čuvati i promicati vlastito i tuđe zdravlje (ishrana, odijevanje, higijena, kretanje...).	Biologija, Etika
7. Sakrament bolesničkog pomazanja	Otkriti i opisati značenje sakramenta bolesničkog pomazanja u životu kršćana; razumjeti povezanost sakramenta bolesničkog pomazanja i skrbi za zdravlje i život čovjeka; navesti biblijsko utemeljenje, značenje i učinke sakramenta bolesničkog pomazanja; objasniti potrebu opredjeljenja za siromašne i ugrožene.	Etika

VI. ŽIVJETI U ISTINI

1. Istina – oslonac u hodu života	Razumjeti i obrazložiti važnost iskrenosti i istinoljubivosti među ljudima; vrjdnovati stavove spremnosti zauzimanja za istinu na osobnoj i društvenoj razini;	Etika, Sociologija
2. Povrede istine	Razumjeti i objasniti negativne posljedice lažnog svjedočenja, laži i krivokletstva za osobu i društvo, individualnu i društvenu težinu razumjeti; objasniti opasnost prikrivanja istine, lažnog prikazivanja činjenica i zlorabe istine koja se događa preko masovnih medija.	Etika, Sociologija
3. Isus Krist - temelj kršćanske istine	Navesti temeljna obilježja istine; razumjeti i objasniti kršćanski moralni pristup istini; upoznati Krista kao potpunu Istinu koja oslobađa; prihvatiti Isusov primjer i put življenja i promicanja istine.	Pravoslavni vjeronauk

Razred: IV
Sedmično/tjedno: 1 čas
Godišnje: 30 časova

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
I. SUVREMENI ČOVJEK PRED PITANJEM BOGA		
1. Poteškoće suvremenoga čovjeka s Bogom – izazov nevjere	Poznavati uzroke poteškoća s vjerom u Boga kod suvremenog čovjeka; navesti i protumačiti uzroke religioznog indiferentizma (utilitarizam, hedonizam, konzumerizam, relativizam); razlikovati i objasniti pojmove sekularizacija i sekularizam; prepoznati i razlikovati suvremene oblike ateizma; prepoznati utjecaje ateističke interpretacije religije u svom okruženju.	Pravoslavni i Islamski vjeronauk, Filozofija, Književnost
2. Suvremena religioznost i njezina pitanja	Poznavati i kritički propitati rezultate socioloških istraživanja religioznosti u Europi i na hrvatskom govornom području; razlikovati deklarativnu i funkcionalnu od istinske religioznosti; opisati utjecaje postmoderne kulture (subjektivizam, fragmentarnost, trenutačnost) na čovjekovu religioznost; raščlaniti odnos vjere i slobode te slobode i ovisnosti kod suvremenog čovjeka; prepoznati nove oblike pojavljivanja religioznih pitanja; objasniti posebnost i autentičnost kršćanskoga duhovnog iskustva;	Pravoslavni i Islamski vjeronauk, Filozofija, Književnost
3. Predodžbe o Bogu	Prosuditi vlastiti odnos prema Bogu i prepoznati različite utjecaje na njega (pozitivne i negativne); navesti i objasniti oblike i uzroke iskrivljenih predodžbâ o Bogu; pojasniti vlastitu predodžbu o Bogu kroz sučeljavanje s kršćanskim i nekršćanskim iskustvima i interpretacijama Boga.	Pravoslavni i Islamski vjeronauk, Filozofija
4. Traganje za iskustvom svetoga	Navesti bitna obilježja novih religioznih pokreta i sljedbâ te ih vrednovati iz kršćanske	Pravoslavni i Islamski vjeronauk,

	perspektive; razlikovati autentičnu religioznost od religioznog fanatizma i fundamentalizma; razumjeti da se religija odnosi na čitava čovjeka (spoznajna, doživljajna i djelatna dimenzija) te uočiti opasnost isključivosti bilo koje dimenzije; objasniti opasnost relativiziranja vlastitog religioznog opredjeljenja pod pritiskom pluralizma religioznih praksa.	Filozofija, Sociologija
5. Dokazi o Božjoj opstojnosti	prepoznati problem zla i patnje u svijetu kao klasično pitanje koje izaziva sumnju u Božju svemoć, dobrotu i pravednost; uvidjeti racionalno i emocionalno značenje vjere za vlastiti život; navesti i objasniti dokaze o Božjoj opstojnosti; uočiti da Bog nadilazi sve ljudske predodžbe.	Pravoslavni i Islamski vjeronauk, Filozofija
II. BIBLIJSKA SLIKA BOGA I ISKUSTVO BOGA		
1. Bog u svjedočanstvu vjere Starog Zavjeta	Uočiti procesualnost i povijesnost objave i spoznaje Boga u Bibliji; razumjeti i objasniti proces spoznaje Boga u Starome zavjetu kroz povijesne i društvene mijene, od Abrahamova plemenskog Boga do univerzalnog Boga kojega navješćuju proroci; navesti i objasniti bitna obilježja starozavjetne slike o Bogu, osobito na temelju objave Božjeg imena (Izl 3,13-15); razumjeti Izraelovo iskustvo Boga i naroda kao trajni model povezanosti čovjeka s Bogom.	Pravoslavni vjeronauk
2. Bog u svjedočanstvu vjere Novog Zavjeta	Uočiti i objasniti novost i jedinstvenost slike Boga kojega objavljuje Isus kroz svoje propovijedanje i djelovanje; uočiti i objasniti novozavjetno svjedočanstvo Isusova posebnog sinovstva u odnosu prema Bogu; navesti i protumačiti novozavjetna svjedočanstva vjere u Isusa kao Sina Božjega; razumjeti značenje pojmova ontološko i funkcionalno sinovstvo; navesti i objasniti različita gledanja na značenje Isusa Krista u odnosu na druge religije (ekskluzivizam, inkluzivizam, pluralistička teologija religija) te razumjeti središnjost Isusa Krista za kršćane.	Pravoslavni vjeronauk
3. Kršćansko	Navesti mogućnosti i načine kršćaninova	Pravoslavni

iskustvo Božje prisutnosti u skrivenosti	susreta s Bogom danas; razumjeti Riječ Božju kao povlašteno mjesto susreta s Bogom; razumjeti i opisati molitvu kao vrijeme osobnog i zajedničkog susreta s Bogom; objasniti sakramente kao djelotvorne znakove susreta s Bogom; opisati Crkvu kao nezaobilazno mjesto kršćanskoga susreta s Bogom; obrazložiti da kršćanin u bližnjemu prepoznaje i susreće Boga.	vjeronauk
4. Sakrament pomirenja	Prepoznati i objasniti važnost Božjega milosrđa u biblijskoj objavi i shvaćanju Boga; doživjeti Boga kao onoga koji praštanjem spašava i daje mogućnost novoga početka; upoznati važnost sakramenta pomirenja u Crkvi kroz povijest i danas; navesti i protumačiti značenje različitih naziva sakramenta pomirenja (obraćenje, ispovijed, oproštenje, pokora, pomirenje); navesti bitne elemente, i učinke sakramenta pomirenja.	Pravoslavni vjeronauk
5. Bog u iskustvu kršćanskih svetaca i svjedoka vjere	Objasniti kršćansko iskustvo Boga na primjerima života svetaca i svjedoka vjere; navesti glavne crte životopisa sv. Augustina i njegova puta s Bogom; navesti sličnosti Augustinova odlaženja od Boga i traženja Boga s primjerima osoba iz vlastite sredine; opisati glavne odrednice života sv. Franje Asiškoga i njegova životnog puta s Bogom i aktualnost njegove duhovnosti danas; Opisati aktualnost sestre Magdalene Hutin i njezina svjedočanstva života s Bogom u islamskom kontekstu; navesti zajednička obilježja iskustva Boga u kršćanskih svetaca i svjedoka vjere.	Pravoslavni vjeronauk, Islamski vjeronauk, Književnost
III. LJUDSKI RAD I STVARALAŠTVO		
1. Zvanje i zanimanje	Objasniti razliku i odnos između poziva (zvanja) i zanimanja; Prepoznati i protumačiti povezanost vlastitih sposobnosti i sklonosti sa životnim pozivom; posvijestiti i argumentirati zadatke koji proizlaze iz vlastitog krsnog poziva.	Sociologija, Književnost
2. Posebni pozivi u Crkvi	Poznavati i navesti različite pozive u Crkvi; uočiti i obrazložiti čovjekovu sličnost s Bogom po sposobnosti rada i stvaranja; protumačiti	

	pravo na rad u kontekstu temeljnih ljudskih prava.	
3. Kršćansko poimanje rada	Navesti biblijsko shvaćanje i značenje rada; obrazložiti nužnu povezanost između rada, pravde i solidarnosti u kršćanskom socijalnom nauku; prosuditi zauzimanja Crkve za cjelovito promicanje čovjeka; usporediti i protumačiti shvaćanje i vrednovanje rada u socijalnom nauku Crkve i u današnjem neoliberalnom kapitalizmu; protumačiti problematiku nezaposlenosti i kritički propitivati negativne pojave u društvu koje su posljedica otuđenja od pravog značenja rada; objasniti značenje načela supsidijarnosti.	Sociologija, Etika, Povijest
4. Etika poslovanja	Opisati genezu gospodarske etike; objasniti pojam i uključnice etike poslovanja; navesti kriterije etike poslovanja na primjeru jednog etičkog kodeksa gospodarskog ponašanja; uvidjeti dosege i posljedice neetičnog ponašanja u gospodarstvu; uvidjeti i promicati nužnost etike u gospodarstvu i politici.	Sociologija, Etika, Povijest
5. Briga za opće dobro i kršćansko zauzimanje za mir	Objasniti pojmove osobnog i općeg dobra i njihov odnos; argumentirati interes za promicanje općeg dobra i shvatiti ga kao vlastitu obvezu; protumačiti značenje starozavjetnoga pojma šalom; objasniti kršćansko shvaćanje mira; protumačiti kršćanski nauk o pravednom miru i nužnoj obrani; prepoznati istinu, pravdu i mir kao putove ostvarivanja općeg dobra; uočiti odnos između razvoja i mira.	Sociologija, Etika, Povijest, Književnost
IV. IZAZOVI ZNANSTVENO-TEHNIČKOG NAPRETKA		
1. Budućnost i moć znanja	Objasniti važnost znanja i znanosti za napredak i razvoj čovjeka i čovječanstva; uočiti ambivalentnost osjećaja i stavova naspram razmjera i brzine znanstveno-tehničkog razvoja; argumentirati stav suodgovornosti i sudjelovanja u traženju rješenja za pitanja koje nameće znanstveno-tehnički razvoj; navesti i obrazložiti prednosti i rizike znanstvenih	Fizika, Biologija, Kemija, Povijest, Filozofija, Etika

	spoznaja i tehnoloških dostignuća; posvijestiti relativnost i djelomičnost znanstvenih spoznaja; protumačiti opasnost ideologizacije znanosti; shvatiti nužnost cjeloživotnog i životnog učenja; uočiti i objasniti razliku između znanja i mudrosti; gajiti ljubav prema mudrosti.	
2. Kršćanstvo pred izazovima globalizacije i informatizacije	Prepoznati suvremene društvene procese i opisati njihovu međusobnu povezanost; objasniti potrebu praćenja društvenih pojava i aktivnog uključivanja u društvo; navesti prednosti i opasnosti globalizacije; vrjednovati kršćanski stav prema upotrebi medija; kritički propitivati i suoblikovati medijski prostor; protumačiti kršćansko shvaćanje istine i obveze kršćana prema istini; navesti i razlikovati povrede istine.	Sociologija, Etika
3. Znanost i poboljšanje ljudskog života	Objasniti pozitivan stav prema čovjekovoj težnji za poboljšanjem kvalitete života; navesti pozitivne mogućnosti novih medicinskih tehnologija, ali i njihovu zlorabu; zauzimati se za ljudski život kao najveću vrijednost; opisati različite načine zauzimanja za humaniji svijet; navesti posebnosti kršćanskog humanizma; zauzimati se za cjelovito dobro čovjeka u perspektivi vječnog spasenja;	Filozofija, Etika, Sociologija, Književnost
4. Zajedništvom do napretka i briga za okoliš	Razumjeti temeljnu potrebu čovjeka za drugim i za Drugim, i naspram individualizma i moralnog subjektivizma vrjednovati potrebu očuvanja i razvijanje ljudskog zajedništva; zauzimati se za istinski napredak i etičku primjenu tehnoloških dostignuća; propitivati odnos ekološke krize i potrošačkog mentaliteta; zauzimati se za zdrav okoliš i očuvanje prirode; razlikovati radikalni i umjereni biocentrizam; gajiti svijest odgovornosti pred Bogom za stvoreni svijet.	Filozofija, Etika, Sociologija, Biologija, Književnost
V. KRŠĆANSKA NADA U BUDUĆNOST		
1. Različita očekivanja budućnosti	Objasniti značenje pojma planiranja i predviđanja budućnosti u suvremenom društvu; posvijestiti opasnosti i navesti strahove koje doživljava suvremeni čovjek s obzirom na	Pravoslavni vjeronauk, Povijest, Književnost

	<p>budućnost; povezati čovjekovu usmjerenost ka budućnosti sa sviješću o povijesnosti, vremenitosti i prolaznosti; objasniti vlastite stavove spram budućnosti i vlastita očekivanja budućnosti; upoznati različite povijesne modele očekivanja budućnosti, Božjeg kraljevstva i potrebe razvoja humanijeg svijeta.</p>	
<p>2. Eshatološki i apokaliptički tekstovi u Bibliji</p>	<p>Razumjeti i objasniti značenje pojma apokalipsa (otkrivenje) i navesti značajke apokaliptike kao književne vrste; propitati razloge i navesti situacije u kojima se javljaju apokaliptičke vizije i proroštva; uočiti specifičnu poruku biblijske apokaliptike; nabrojiti najvažnije slike i poruke biblijske apokaliptike; doživjeti oslobađajući učinak biblijske poruke o Božjem promislu i pobjedi dobra; integrirati vlastite želje i strahove glede budućnosti u promišljanje o kršćanskoj nadi u budućnost koja se temelji na Božjem obećanju.</p>	<p>Pravoslavni vjeronauk, Povijest, Književnost</p>
<p>3. Čovjek pred pitanjem svršetka (smrti)</p>	<p>Navesti i objasniti različitost ljudskih osjećaja i pitanja naspram očekivanja osobnog i općeg svršetka; navesti bitne oznake kršćanskog stava prema svršetku čovjekova života i svijeta; razlikovati pojedinačni i opći (posljednji) sud; gajiti pouzdanje u Boga koji želi čovjekovo dobro; uvidjeti potrebu odgovornog života i angažmana za dobro, razumjeti značenje pojma paruzija i objasniti kršćansku nadu u Kristov ponovni dolazak; usvojiti kriterije prosudbe jednostranog i pogrešnog tumačenja apokaliptičkih slika.</p>	<p>Pravoslavni vjeronauk, Povijest, Književnost</p>
<p>5. Kršćanska nada</p>	<p>Navesti biblijske temelje i opisati suvremeno poimanje kršćanske eshatologije; opisati važnost eshatoloških tema u likovnoj, književnoj, glazbenoj, filmskoj i scenskoj umjetnosti; razlučiti kršćanski nauk o raj, paklu i čistilištu od popularnih i iskrivljenih interpretacija; objasniti značenje Kristova uskrsnuća za naše uskrsnuće; uočiti da je nada i pouzdanje u Božju ljubav temeljni kršćanski stav u odnosu na čovjekove posljednje stvar(nost)i; razumjeti da je Marija pralik otkupljenoga čovjeka i novog stvorenja.</p>	<p>Pravoslavni vjeronauk, Povijest, Književnost</p>

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Katolički vjeronauk u školi zahtijeva i omogućuje suvremeno komunikološko i didaktičko-metodičko djelovanje, strategije, pristupe i metodički instrumentarij u procesima kritičkoga, stvaralačkoga i suradničkog učenja i poučavanja. U didaktičko-metodičkom pogledu ona zahtijeva i omogućuje sposobnost razvijanja i primjene mnogostrukih didaktičkih procesa i metoda aktivnoga učenja, problemske, heurističke, stvaralačke i suradničke nastave, promicanja kritičkog i kreativnog prosuđivanja i zauzimanja stajališta, usvajanja stavova, propitivanja i usvajanja vrijednota i uvjerenja na kognitivnoj, doživljajnoj (afektivnoj) i djelatnoj razini. Učenici se u procesima religioznog učenja i poučavanja shvaćaju kao individualne osobe, upućene na drugoga i u zajednici s drugima. Zbog toga vjeronauk u školi reflektira njihova temeljna iskustva, njihovu biografiju, konkretnu životnu stvarnost te njihove artikulirane interese koji se promatraju u individualnoj stvarnosti ljudske osobe odnosno učenika koji žive i ostvaruju se u ljudskoj zajednici. Istraživačka i projektna nastava u vjeronaučnim procesima učenja i poučavanja postaju također izvanredno mjesto i prostor osobne kreativnosti učenika, kao i njihova učenja o realnoj i zdravoj kompetitivnosti, koja postaje korisna individualnom razvoju, samopouzdanju i samopoštovanju učenika kao i razvoju sudionitva i zajedništva.

Personalna i interpersonalna komunikacija ima posebno mjesto u katoličkom vjeronauku, jer se njegovo vlastito obilježje ne pokazuje samo u vjeronaučnim sadržajima, nego je određeno osobama koje poučavaju, onima koji uče i onima koje se poučava. Stoga se vjeronauk i promatra kao dinamičan komunikacijski, suradnički i stvaralački susret osoba, ali i susret učenika i vjeroučitelja s otajstvom Božje riječi i Božje milosti. U susretu s vjeroučiteljem kao „svjedokom vjere“ događa se mogućnost izgradnje sposobnosti učenika za kritičko i kreativno mišljenje, vjersku prosudbu, osobni rast i izgradnju. Personalna komunikacija pridonosi također tome da se suočavanje katoličke vjere i njezinih sadržaja s vjerom drugih konfesija i religija ne događa u perspektivi distanciranoga promatrača, nego u perspektivi aktivnoga sudionika. Takva interakcija omogućava učeniku oblikovanje vlastitih stavova, kritičko promišljanje i sudionitvo u dijalogu. U tom smislu, neovisno o tome kakvim se nastavnim metodama organizira nastava, procesi su učenja intenzivni i oni pridonose ostvarenju vjerničkoga identiteta učenika i njihove svijesti odgovornosti za izgradnju osobne vjere, odnosno njegove odgovornost za vjeru i život cijele Crkve.

Tako shvaćenoj sveobuhvatnoj didaktičkoj obradi nastavnih sadržaja u procesima učenja i poučavanja pomaže raznolik i bogat didaktički instrumentarij s mnogim biblijskim, doktrinarnim, literarnim, povijesnim, dokumentarnim, slikovnim i drugim tekstovima, materijalima i poticajima. Dok nastavnici u pripremi i izvođenju vjeronaučne nastave mogu koristiti razne biblijske, crkvene, povijesno-kulturne ili druge prikladne izvore i dokumente, drugom prilikom posegnuti za poticajnim priložima iz dnevnog, tjednog ili mjesečnog tiska, kao i za onima koji su plod pojedinačnog ili grupnog istraživanja unutar samog predmeta vjeronauka ili su nastali u multidisciplinarnom odnosno interdisciplinarnom procesu povezivanja sadržaja i perspektiva različitih nastavnih predmeta. U tako koncipiranom i skladnom nadopunjavanju različitih predmeta i sadržaja, želi se uz kršćansku i katoličku dimenziju, promicati cjelovit odgoj i obrazovanje učenika u suvremenoj školi.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine“ Kantona Sarajevo broj: 23, od 15. juna 2017. godine), Član 120. (Profil i stručna sprema nastavnika), Stav 3. zakona stoji:

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u skladu sa stavom (2) ovog člana, u srednjoj školi izvode lica:

- a) sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta i
- b) sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičkom grupom predmeta.

Stručna sprema sa stečenim kompetencijama za izvođenje predmetne katoličkoga vjeronauka u gimnazijama i srednjim školama: visoka stručna sprema (VSS VII/1) ili završen II. ciklus visokoškolskoga obrazovanja (master studij) s 300 ECTS bodova:

- a) Diplomirani teolog (VII/1) i Magistar (master) teologije (300 ECTS bodova)
- b) Diplomirani kateheta (VII/1) i Profesor vjeronauka – diplomirani kateheta (VII/1),
- c) Magistar (master) religijske pedagogije i katehetike (300 ECTS bodova).